

TERDIK SZILVESZTER

Petrasovszky Manó

Petrasovszky Manó befejezetlen önarcképe, olaj, vászon, 1930-as évek. Magántulajdon

TERDIK SZILVESZTER

Petrasovszky Manó

*Egy görögkatolikus festősors
a 20. században*

Nyíregyháza
2022

Collectanea Athanasiana
VI. Ars Sacra byzantino-carpathiensis
vol. 4.
Kiadja
a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
Felelős kiadó:
VÉGHSEŐ TAMÁS rektor

H-4400 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 13–19.
Tel. +36/42/597-600
www.atanaz.hu
www.byzantinohungarica.hu
e-mail: atanaz@atanaz.hu

A kötet az MTA-SZAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport
projektje keretében jelent meg.

© Terdik Szilveszter, 2022

ISSN 2416-0326
ISBN 978-615-6201-24-9

A borítón
Petrasovszky Manó szenvedő Krisztust ábrázoló vázlata
(magántulajdon, Áment Gellért felvétele),
a hátsó borítón
Mezőkövesdi Takács István Petrasovszky Manóról készült portréja
(Mezőkövesd, Takács István Gyűjtemény) látható.

Képfeldolgozás: Áment Gellért
Olvasószerkesztő: Hradeczky Moni
Grafikai tervező, tördelő: Hollós János
A borítót Hollós János készítette
Nyomdai kivitelezés: Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: Joó László

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
PETRASOVSZKY MANÓ ÉLETÚTJA, MŰVÉSZETE	11
PETRASOVSZKY MANÓ VÁLOGATOTT MUNKÁI	
Takács Istvánnal közös művei	66
Önálló alkotásai	83
Petrasovszky könyvillusztrációi (képek)	185
FÜGGELÉK	
Dokumentumok	
Takács Istvánnal folytatott levelezése	215
Feleségéhez írt levelei	251
Bazilita szerzetesekkel és görögkatolikus papokkal folytatott levelezése	312
Petrasovszky-családfa	420
Rövidítések	422
Kéziratok	423
Bibliográfia	424
Summary	429

1. Múza (?), vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

ELŐSZÓ

Petrasovszky Emmánuel (Manó) neve leginkább a hazai görögkatolikusok számára cseng ismerősen. Nem csoda, hiszen legjelentősebb művei mai napig meghatározzák több, kiemelkedően fontos hazai görögkatolikus templom (például Máriapócs, kegytemplom; Miskolc, székesegyház) belső összképét. Családjá a trianoni békeszerződést követően Sátoraljaújhelyen telepedett le, s a fiatal művész – budapesti tanulmányai után – ebbe a városba tért vissza, amelyhez hű maradt élete végéig. Míg művésztársa és legjobb barátja, a hasonló alkotói pályát befutó Mezőkövesdi Takács István művei az egész ország területén megtalálhatók, addig Petrasovszky munkái – a tanulmányaik alatt, illetve a közvetlenül diplomázásuk után felvállalt, közös munkáiktól eltekintve – szinte kivétel nélkül Északkelet-Magyarország római és görögkatolikus templomaiban lelhetők fel.

Petrasovszky művészete életében kevés elismerést kapott. Korai, évfolyamtársaival készített közös munkáikról még rendre beszámolt a helyi sajtó, de aztán a második világháborút követő zavaros időszak, majd a kommunista hatalomátvétel kultúrpolitikája nem kedvezett a vallásos művészet területén elkötelezett alkotóknak: sorsuk az elhallgatás, tudatos mellőzés lett. Csupán az egyházi sajtó számolt be néha röviden Petrasovszky egy-egy elkészült művéről, hetvenedik születésnapján pedig egy kis írással köszöntötték.¹ Élete vége felé némi elismerést jelentett, hogy a hazai ikon-

festészet történetét feldolgozó népszerűsítő írásban az ő műveit is kiemelték.² Halála után a sátoraljaújhelyi kulturális élet tartotta számon munkásságát, a helytörténeti vonatkozású írásokban róla is megemlékeztek, a szintén művész testvéreivel, Leóval és Pállal együtt.³ 1988-ban egy kiállítást is rendeztek a Petrasovszky fivérek munkáiból.⁴

1976-ban bekövetkezett halála után néhány évvel, a festő özvegyével együttműködve, Dudás Bertalan OSBM, Petrasovszky kedves barátja kezdeményezte, hogy adjanak ki egy, a művész munkásságát feldolgozó könyvet. Bertalan atya a kötet vázlatát, a közreműködésre felkérni szándékozott munkatársak névsorát is összeállította (Dokumentumok III/105). Az akkori hajdúdorogi megyéspüspök, Timkó Imre támogatta a kezdeményezést, sőt, még arra is nyitottnak mutatkozott, hogy a művész hagyatékát az egyházmegyei gyűjtemény számára megvásárolják. A vétel helyett az özvegy inkább a kötet elkészültének örült volna. Dudás atya közel két évtized múlva keserűen jegyezte fel tervezete szélére, hogy a könyvből, s a művész hagyatékának feldolgozásából, érdektelenség miatt nem lett semmi (Dokumentumok III/106). Bertalan atya erőfeszítéseinek mégis lett egy fontos eredménye: gondosan összegyűjtötte a festő bazilita atyákkal és görögkatolikus papokkal folytatott levelezését, amelyet ebben a kötetben most módunkban áll teljes terjedelmében közölni.

¹ k. s., Petrasovszky Manó 70 éves, *Új Ember*, 27 (1972), 4. szám (1972.01.23.), 4. Röviden megemlíti, és a Rózsák téri mellékoltárok képeire utal: ERDŐSSY Béla, *Korunk magyar egyházi festészete*, in *A Katolikus Szó naptára 1983*, Budapest, 1982, 91–94: 94.

² KELEMBÉRY 1972, 24–25.

³ HÖGYE 1986; HÖGYE 1996; HÖGYE 2004, 273.

⁴ HÖGYE 1988.

A festő emlékét leginkább családtagjai ápolták: unokahúga, Hompothné Petrasovszky Olga 1996-ban, két kéziratban dolgozta fel a család festő tagjainak életútját, főleg édesapja, Petrasovszky András elbeszélése alapján.⁵ 2011-ben egy másik unokahúga, a Veszprémben élő rajztanár, Petrasovszky Mária írt fontos, a családtörténettel foglalkozó cikket.⁶ A művész hagyatékának gondozását unokaöccse, id. Petrasovszky István végezte nagy alaposággal. Olbert Mariann kezdte meg az életmű tudományos feldolgozását a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen írt szakdolgozatával, amelyhez a család tulajdonában lévő hagyaték egy részét is tudta hasznosítani. Több önálló⁷ és egy, Matits Ferenc művészettörténésszel közösen jegyzett tanulmányban ismertette eredményeit.⁸

Jelen kötetünkben az életművet egy vázlatos életrajzon és a művész fontosabb munkáinak részletesebb ismertetését tartalmazó, képekkel gazdagon illusztrált fejezeten keresztül mutatjuk be. A művész életútjához és az egyes megrendelésekhez kapcsolódó levéltári dokumentumokat az adott műről szóló leíráshoz kapcsolva közöljük. Mindezt Petrasovszky számunkra elérhetővé vált gazdag levelezésének közzétevése követi: a *Dokumentumok* című fejezet első részében a Takács Istvánhoz, a másodikban feleségéhez írott, a harmadikban pedig görögkatolikus papokkal folytatott levelezése olvasható. A levelek izgalmas betekintést nyújtanak egy gazdag életút sokszor megpróbáltatásokkal teli, nehéz szakaszaiba is, de legtöbbször hitelesen közvetítik a művész elkötelezett, mély keresztény hitét, és a minden nehézség ellenére megmaradó, sőt inkább erősödő alkotói vágyát.

Az életmű nagyságára és még feltáratlan részeire való tekintettel a tételes műtárgyjegyzék közzétételét eltekintettünk. Az egyes műalkotásokra vonatkozó pontos adatokat (készítési technika, méret, őrzési hely és intézmény, leltári szám), ha valóban sikerült fellelőnk, a mű első említéséhez tartozó lábjegyzetben helyeztük el.

Jelen munkánk célja, hogy ezt a főképp a 20. század nagyon hullámzó történeti átalakulásainak köszönhetően perifériára szorult életművet a művészetre, azon

belül is a szakrális művészetre nyitott közönséggel megismertessük, hogy az egyes művek elmélyültebb befogadását elősegítsük, és fennmaradási esélyüket növeljük.

Végül, de nem utolsósorban a köszönetnyilvánítások következnek. A levéltári kutatásban nyújtott segítségért köszönetünket fejezzük ki a Hajdúdorogi Főegyházmegye, a Nyíregyházi és a Miskolci Egyházmegye Levéltárában dolgozó kollégáknak, a Piarista Rend Központi Levéltárának és Gyűjteményének, valamint a máriapócsi Nagy Szent Bazil-rendi Levéltár munkatársainak. Külön szeretném kiemelni Majchricsné Ujteleki Zsuzsannát, aki a görögkatolikus levéltári anyagok felkutatásában és a megtalált dokumentumok átírásában vállalt pótolhatatlan feladatot.

Hálával tartozunk dr. Petrasovszky Annának és ifj. Petrasovszky Istvánnak, hogy a család tulajdonában lévő hagyaték áttekintését engedélyezték.

Hálásak vagyunk a kutatómunkát segítő intézményekben dolgozó kollégáknak, akik különböző módon nyújtottak nélkülözhetetlen segítséget a kutatás során: a sátoraljaújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeumnak, különösen Ringer István igazgató úrnak és segítőkész kollégáinak. A sátoraljaújhelyi kutatómunkában nélkülözhetetlen segítséget nyújtott Feczko Ágnes muzeológus és Pavlics Tamás történész-muzeológus, amiért őszinte köszönet illeti őket. Ugyancsak nagy köszönettel tartozunk a mezőkövesdi Városi Galéria vezetőjének, Laczkó Pető Mihálynak és munkatársainak, hogy a gondozásukban lévő Takács István-hagyaték kutatását lehetővé tették; a budapesti Magyar Építészei Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központban és a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézetében dolgozó kollégáknak is önzetlen segítségükért. Köszönet illeti a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karát, hogy a tulajdonukban lévő Petrasovszky-mű fotózását engedélyezték.

A helyszíni fotózások engedélyezéséért és helyszíni segítségnyújtásukért köszönetünket fejezzük ki Orosz Atanáz miskolci görögkatolikus püspöknek, a máriapócsi Nagy Szent Bazil-rend tagjainak,

⁵ HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996a; HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996b.

⁶ PETRASOVSZKY 2011. Az ő munkásságáról: DEÁK Dóra, Harmóniára törekszik. Petrasovszky Mária művésztanár mindenben szereti a rendet. *Napló. Veszprém Megye Napilapja*, 67 (2011), 202. szám (augusztus 30.), 7.

⁷ OLBERT 2007; OLBERT 2010.

⁸ MATITS–OLBERT 2010. Matits Ferenc Petrasovszky Leó munkásságával is foglalkozott: MATITS 2010.

a kegyhely munkatársainak, a kötetben feldolgozott római és görögkatolikus templomok plébánosainak és parókusainak, illetve az ő munkatársaiknak, hogy a helyszíni fotózásokat lehetővé tették, és az ezzel járó fáradságokat türelemmel viselték.

Külön köszönet illeti a fotós kollégákat precíz munkájukért. Bakos Zoltán 2011-ben számos helyszínen fotózta a Petrasovszky-életművet. Ennek a munkának további „hozádéká” egy izgalmas írás lett, amelyben a festő munkáinak öt megérintő aspektusairól vall személyes hangon.⁹ Az életmű jelentős hányadát Áment

Gellért fotózta, aki a teljes képanyag egységesítésének nehéz feladatát is elvégezte. A családja digitális feldolgozását ifj. Szemán László történész, levéltáros készítette el.

A könyv megjelenését a Végheő Tamás vezetésével 2018-ban, Nyíregyházán alakult, a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport tette lehetővé. Bízunk benne, hogy a kutatómunka eredményeit reprezentatív formában bemutató kötetben a kedves olvasó is örömet lel majd.

⁹ BZ 2011.

PETRASOVSKY MANÓ
ÉLETÚTJA ÉS MŰVÉSZETE

2. Krisztus sírba tétele, 1931. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

A családi háttér

„[...] Árpád idejében, a messze Rutheniából menaszszonyként érkezett ide egy hercegkisasszony, akinek a kíséretében volt egy bizonyos »Mányko dvorjányin« (udvari ember). Ennek fia Tamás, nemcsak királyi okleveleket díszített miniatúrákkal, címerekkel, hanem világi volta ellenére szent ikonokat is festett fejedelmi asszonya számára. Donációt is kapott Bars megyében, melyet Mankócnak neveztek el róla. (A Mánykó név ugyanis az Emmanuelnek, Manónak keleties becéző formája.) Így született meg először a Manykovics, ebből pedig a Mankovits családnév, melynek egy jóval későbbi viselője Mankovits Mihály (1785–1853) újra felvette a Tamás őse által letett ikonfestő ecsetet. Sok éves bécsi, krakkói, kijevi és moszkvai tanulmányai után hazatért és munkácsi görögkatolikus püspökség udvari festője lett. Számos ikonosztázt festett az egyházmegye templomai számára. Bátyjának, Mankovits Györgynek egyik ükunokája Petrasovszky Emmanuel volt, aki csodálatos művészi vénával megáldva ezt a mívés mesterséget újból folytatta. Neve – Emmanuel – őrzi az őse apa nevét, eredetét, és biblikus jelentése is van, »Velünk az Isten«. Petrasovszky Emmanuel mindkettőnek teljes mértékben megfelelt. Vallásos életet élt, és örökölte őseinek tehetségét a festés, rajzolás művészetében.»¹

Így „rekonstruálta” a családi emlékezet alapján Petrasovszky Emánuel művészi tehetségének lehetséges forrását egyik unokahúga, Petrasovszky Olga, aki azontúl, hogy személyesen is ismerte a művészt, annak testvéröccsétől, saját édesapjától, Petrasovszky András elbeszéléséből hallotta, majd foglalta írásba a családi hagyományokat, adatokat. Az életben maradt Petrasovszky fiúk közül mind a négy kiválóan rajzolt, három művészeti tanulmányokat folytatott, kettő közülük (Leó és Emánuel) művészi alkotómunkával kereste

kenyerét. Nem csoda hát, hogy a családtörténetben kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak annak a két művésznek, akik közül a középkori Tamás nevű festőre vonatkozó megbízható adatokat ugyan a történettudomány módszereivel nem nagyon lehet nyerni, inkább a családi legendák közé sorolható az itt is felvázolt életút, addig a 19. század első felében, bécsi tanulmányok, majd egy közép-kelet-európai vándorlás után hazatérő, és a munkácsi görögkatolikus egyházmegye első hivatalos festőművészeként tevékenykedő Mankovits Mihály életútja elég jól ismert, mivel személyével és munkásságával a szaktudomány is már több mint egy évszázada foglalkozik.²

A Petrasovszky gyerekek anyai ágon álltak rokonságban a Mankovitsokkal, ugyanis anyai nagyanyjukat Mankovich Izabellának (1841–1917) hívták, aki Hodermarszky Chrysánth görögkatolikus pap felesége lett (1858-ban Feketekúton [Sambron] kötöttek házasságot), az ő egyik lányuk volt Olga, a művész édesanyja. Izabella valóban Mankovits György (1775–1821) balázsvágási parókusnak, a festő Mihály testvérének volt az unokája.

A család tulajdonában fennmaradt két portré is, amelyek egy házaspárt ábrázolnak: feltehetően az anyai nagyapát, Hodermarszky Chrysánth görögkatolikus papot és feleségét, Mankovits Izabellát (3–4. kép).³ A szignó szerint a lengyel területeken, de az Eperjesi és Munkácsi Egyházmegyében is időnként megforduló, Bogdansky festődinasztia valamelyik tagjának késő biedermeier polgári portrékat idéző alkotásai 1877-ből.⁴

A Mankovits-ágon később is tovább öröklődött a művészet szeretete és művelése. Petrasovszky Manó a rokonság okán jó kapcsolatot ápolt például Mankovits Ákos Hajdúdorogon élő rajztanárral és családjával.⁵ A hajdúdorogi templom számára Mankovits az ő instrukciói alapján festette meg Nagy Szent Bazil egyházatya képét 1947-ben (5. kép).⁶ A művész az ő

¹ HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996a.

² Munkásságáról legújabban, a korábbi szakirodalommal, Mankovits Tamás szerkesztésében jelent meg: *Pinxit Michael Mankovits. Mankovits Mihály (Michael Mankovits) festőművész*, Miskolc, 2020; TERDIK 2020a, 71–146.

³ Mindkét festmény: olaj, vászon, 70 × 54 cm. Magántulajdon. A portrék azonosítását Mankovits Tamásnak köszönöm.

⁴ A képeken olvasható szignó: „Pinxit Bogdansky 1877”. A festőcsaládról: PRZEJDZIECKA 1965, 107–123. A mai Magyarország területén csupán a tolsvai görögkatolikus templom előkészítő oltárán lévő, Jézus levételét a keresztről ábrázoló képet alkotta valamelyikük a 19. század végén (a kép a jobb alsó sarokban szignált, évszám nélkül).

⁵ Mankovits Ákos (Pozsonyszentgyörgy, 1920 – Debrecen, 1974) 1938 és 1944 között az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán festőszakra járt, majd később orosz és angol tanári diplomát szerzett a budapesti és a debreceni egyetemen.

⁶ Olaj, rétegelt lemez, 74 × 104 cm. Magántulajdon.

3. Bogdansky: Mankovits Izabella (?) portréja, 1877. Magántulajdon (Áment Gellért, 2021)

4. Bogdansky: Hodermarszky Chrysánth (?) görögkatolikus pap portréja, 1877. Magántulajdon (Áment Gellért, 2021)

számára készítette el a „vázlatos”, de szépen megrajzolt Mankovits-családfát is 1973-ban (6. kép). Az ehhez mellékelte jegyzetében ő így ír a Mankovits ősokról:

„Jegyzet a Mankovits-családfához a Mankovich (!) Kornéliusztól személyesen nyert értesülések szerint: (Mankovich Kornéliusz e sorok írója anyai nagynanyjának, Hodermarszky Chrysánth-né Mankovich Izabellának édes testvéröccse volt.)

Balázsvágáson (Blazov, Sáros vármegye) a családi könyvek között volt egy latinul, részben magyarul, kézzel írt história *A Mankovics-család története*. Mankovich Kornéliusz ezt a könyvet gyermekkorában látta, édesapja, Mankovich Antal I. neki abból fölolvastgattott. A könyvet Mankovich Kornéliusz legidősebb nővérének, Izabellának a férje, Hódermarszky Chrysánth kölcsönbe elkérte. Hódermarszky sógor parókiája, mert pap volt, kétszer is leégett (Felsőalmádon, azaz Jablonkán) s a családi história kézírata ott veszett. A Mankovics családtagok ízenkénti leszármazása tehát – különösen az »ősi« időkben rendkívül hiányos, de a családi »Saga« fontosabb adataira Mankovich Kornéliusz még késő öregkorában (80. évében) is visszaemlékezett. Ezeket tartalmazza a mellékelte Családfa (vázlat) és a következő Jegyzet.

A MANKOVICS (Mankovits, Mankovich) család kisorosz (rutén) eredetű. Ősének a XIII. században azt az Árpádházhoz menyasszonyként érkező kisorosz hercegnő kíséretében főajtónálló (főjanitor) szolgálatot teljesítő katonát lehet tartani, aki Bars vármegyében a többi udvari szolgák telepétől (Nemesoroszi) külön királyi birtokadományban részesült, amely az ő neve MÁNYKO után a szláv jobbágyok ajkán a Manykovec (Manykóc) jelenleg Mankovce elnevezést kapta. (A Manyko név az Emánuel, Manónak oroszos diminutívuma, vagyis kicsinyítő, becenév formája, mint: János – Jankó, Péter – Petykó, Pál – Palkó, László – Lackó stb.) MÁNYKÓ fia Tamás állítólag sántán született, s ezért nem katonai szolgálatot teljesített, hanem művészi hajlamának megfelelően udvari miniátor, oklevéldíszítő, képiro lett. Apja után szláv nyelven Manykovic – Manó-fi-nak hívták. (Utódainál a Manykovic családnév Mankoviccsá kopott, de eredetileg, helyesen, így lenne írandó Mankovics, az n betűn vessző.)

Az Árpádház kihalásával Magyarország északnyugati Felvidéke (tehát Bars vármegyében Mankóc is) a trencsényi Csák Máté uralma alá került. A Mankovicsok Csák Máté vazallusaivá lettek. A rozgonyi csatavesztés (1312) következtében fej- és jószágvesztéstől félve a

5. Mankovits Ákos: Nagy Szent Bazil, 1947. Magántulajdon (Mankovits Tamás, 2022)

két életben maradt menekülvén Sáros vármegye északi rengetegekben bújt meg. Egyikük az ottani erdőirtó rutén nép papjává (Pip), a másik pedig kántorává (Gyák) lett. Ettől kezdve válik a Mankovics-család ősi fészkevé Balázsvágás (Blazsov – Blazsovszky).⁷

⁷ A jegyzet folytatása: „A Mankovics név Zemplén vármegye régi birtokos nemesi sorában szerepel, mely névsor a Szirmay Antal *NOTITIA TOPOGRAPHICA... etc. BUDAÉ 1803.* c., valamint az utolsó nemesi fölkelés (insurrectio) előtt 1809-ben készült, s Zemplén vármegyei levéltárban *SERIES UNIVERSORUM NOBILIUM I. COTTUS ZEMPLENIENSIS ALPHABETICE REDUCTA* c. alatt őrzött hiteles jegyzék alapján állított össze, s megtalálható a Dongó-Gyárfás Géza Zemplén vármegye néhai főlevéltárnoka által szerkesztett *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez* c. folyóirat I. kötetében (1895. X. 1-től–1896. XI. 1-ig). Mindazonáltal: Mankovits Rudolf (Rezső) I. Ferenc József császár és királytól új nemesítést kapott Feketekúti előnévvel.

Ez a nemesítés (év/hó/napján) a vármegye közgyűlésén kihirdettetett. Mankovits Rudolf fia: László a családi nevét 1940-ben a magyar királyi belügyminiszter 26.066/1940. sz. rendeletével a nemesség és a »Feketekúti« előnév érintetlenül hagyásával FEKETEKÚTY-ra változtatta. (Egyéb adatokat lásd a Családfán!) Lengyelországban, s egyebütt is vannak Mankovicsok (Mankowitz, Mankowicz), de, hogy ezek rokonok-e vajon és mennyiben egyenlőre kiderítetlen.” 1973-ban kelt. A szöveg átiratát Mankovits Tamásnak köszönöm.

⁸ Petrasovszky Manó: *Családi krónika*, kézirat. Kis alakú füzet, benne családtörténeti feljegyzésekkel, főleg családfákkal. Az 1. oldalon a cím alatt szerepel: „Írom 1927. okt. 27-től kezdve. Petrasovszky Manó mp.” Majd követi a szülei és testvérei adatainak családfaszerű feldolgozása. Nem csupán a saját, hanem későbbi felesége, Füzesséry Katalin családjának történetével is sokat foglalkozott (például 24–26., 66–67. oldal). A füzet a család leszármazottainak birtokában van. A következőkben így hivatkozunk rá: *Családi krónika*.

⁹ Az ő édesapját, tehát Manó dédapját Petrasovszky Vazulnak (László) hívták, de pontos életrajzi adatait már nem ismerte. Vazul felesége volt Rojkovich Júlia (pontos életrajzi adatait neki sem adja meg), akinek az apját Andrásnak hívták, s ő volt a hostovicei parókus. Vö. *Családi krónika*, 2. A Petrasovszkyak oldalági rokonsága: uo. 4.

¹⁰ Kutka Emma később másodsor is férjhez ment Wischán Józsefhez. Sátoraljaiúj helyen, az unokájával, Petrasovszky Pállal egy sírban nyugszik. Wischánról: *Családi krónika*, 6. A Kutka-ág korábbi őseire vonatkozó adatokat lásd uo. 3, 5–7, 28–29, 33 (családi címer, 1605-ből), 37, 60.

¹¹ *Családi krónika*, 6.

Eddig tart a családi „legendárium” ismertetése, a továbbiakban már a történeti munkákra hivatkozva folytatta sommás családtörténetét a szerző.⁷ Az anyai ágon tehát a számos papi ős mellett kirajzolódik egy művészvonal is, amelyhez büszkén kapcsolták magukat a késői leszármazottak.

Az apai ág történetét nem sikerült ilyen hosszú időre visszavezetniük. Úgy tudták, hogy a Petrasovszkyak őse „Oroszországból” érkezett emigráns katonának volt.⁸ Idősebb Petrasovszky Leó édesapját, vagyis Manó nagyapját Andrásnak hívták (Hostovica, 1840 – Csabalóc, 1882. február 13.), akinek erdészeti és teológiai diplomája volt.⁹ Felesége dorogi Kutka Emma (Krasznibród, 1848 – 1931. november 14.) lett (7. kép), akinek az édesapja, Kutka János Csabalócon (Csabaháza, Čabalovce, Szlovákia) volt pap.¹⁰ A Kutka család érdekes névetimológiájáról szóló hagyományt is feljegyezte Petrasovszky Manó az általa vezetett családi krónikában:

„A Kutka család gör. kel. szerb (rác) eredetű. Őse Sokolaj (sólyom) rác hajdúk papjaként szerezte magyar nemességét. A Kutka nevet egy későbbi ivadék, felvidéki pap, nyerte, mert breviáriumát kedvenc forrása mellett (Kutka) végezte. Ha kérdezték, hol van? »Pri kutkó« volt a felelet.”¹¹

Dédapjáról pedig a következőt örökölte meg:

„Kutka János (dédapám Csabalócon) egyike volt a legelőkelőbb és magyarságtól izzó papoknak. Háza a Bach-korszakban – félreesvén a világ szeme elől – valóságos gyülekezőhelye volt a búsongó honfiak conversatio[i]knak. – Előkelő urak egy Sztáray-gróf,

7. A gyermek Petrasovszky Manó, mellette a Kutka nagymama és más családtagok. Fénykép, 20. század eleje. Magántulajdon

Csáky-gróf stb. – kikkel bizalmas (per tu) viszonyban vala – szinte rendszeresen fordultak meg házánál. – Antal nevű fivére austriai fogsága még csak növelte becsületét és hazafiui intransigentiáját.”¹²

Nem csoda hát, ha később Petrasovszky Manó máriapócsi munkája során a Hajdúdorogi Egyházmegyében két papcsaláddal is felelevenítette az atyafiságot, amelyekben a papnék Kutka lányok voltak (vö. Dokumentumok I/19).¹³

Petrasovszky Manó 1902. január 11-én a Zemplén vármegyei Világ (Svetlice, Szlovákia), a helybéli görögkatolikus pap ötödik gyermekeként, harmadik fiúként született. Február 3-án keresztelték meg a helyi templomban, a szertartást Gulovics János, viravai

(Výrava, Szlovákia) parókus, esperes és tiszteletbeli kanonok végezte. Keresztszülei Bajczura János nagypolenai (Kispolány, Malá Poľena, Szlovákia) görögkatolikus adminisztrátor és Olsakovszky Anna görögkatolikus háztartásbeli (domicella) voltak. Az újszülött a szent kereszttségben az Emmánuel János (Emmanuël, Joannes) nevet kapta.¹⁴

Édesapja, Petrasovszky Leó (Csabalóc, 1869 – Sátoraljaújhely, 1957), anyai nagyapja nyomdokait követve az eperjesi görögkatolikus szemináriumban tanult 1887-től kezdve, majd öt év múlva Vályi János püspök szentelte pappá. Egy év egyházmegyei szolgálat (levéltáros és iktató) után Hejőkeresztúrba (1892–1894), majd Kisvalkóra (Valkov, Szlovákia) került (1894–1899), Világban 1906-ig szolgált, ahol a kerület esperese is lett. Ebben az évben Eperjesen középiskolai tanári diplomát is szerzett, s a püspöki székhelyen megalapította a görögkatolikus polgári fiúiskolát, melynek 1919-ig – száműzetéséig – volt igazgatója.¹⁵

Felesége, a művész anyja, lőcsei és hodermárki Hodermárszky Olga, a felső-magyarországi papcsaládok egyik ősi sarja volt, aki egy évben született férjével, a Zemplén vármegyei Felső-Jablonkán (Felsőalmád, Vyšná Jablonka, Szlovákia).¹⁶ Egész életét családja szolgálatának szentelte. Manó 1952-ben így ír erről Takács István festő barátjának: „Igaz, hogy az én anyám is 83. esztendejében a legtöbbet dolgozik a famíliában. – Soha nem láttam fölkelni, és sohasem láttam lefeküdni: én már aludtam, és még aludtam, amikor ő még és már ébren volt, pedig én is virrasztó bagoly voltam.” (Dokumentumok I/4). Öt év múlva, édesapja halála

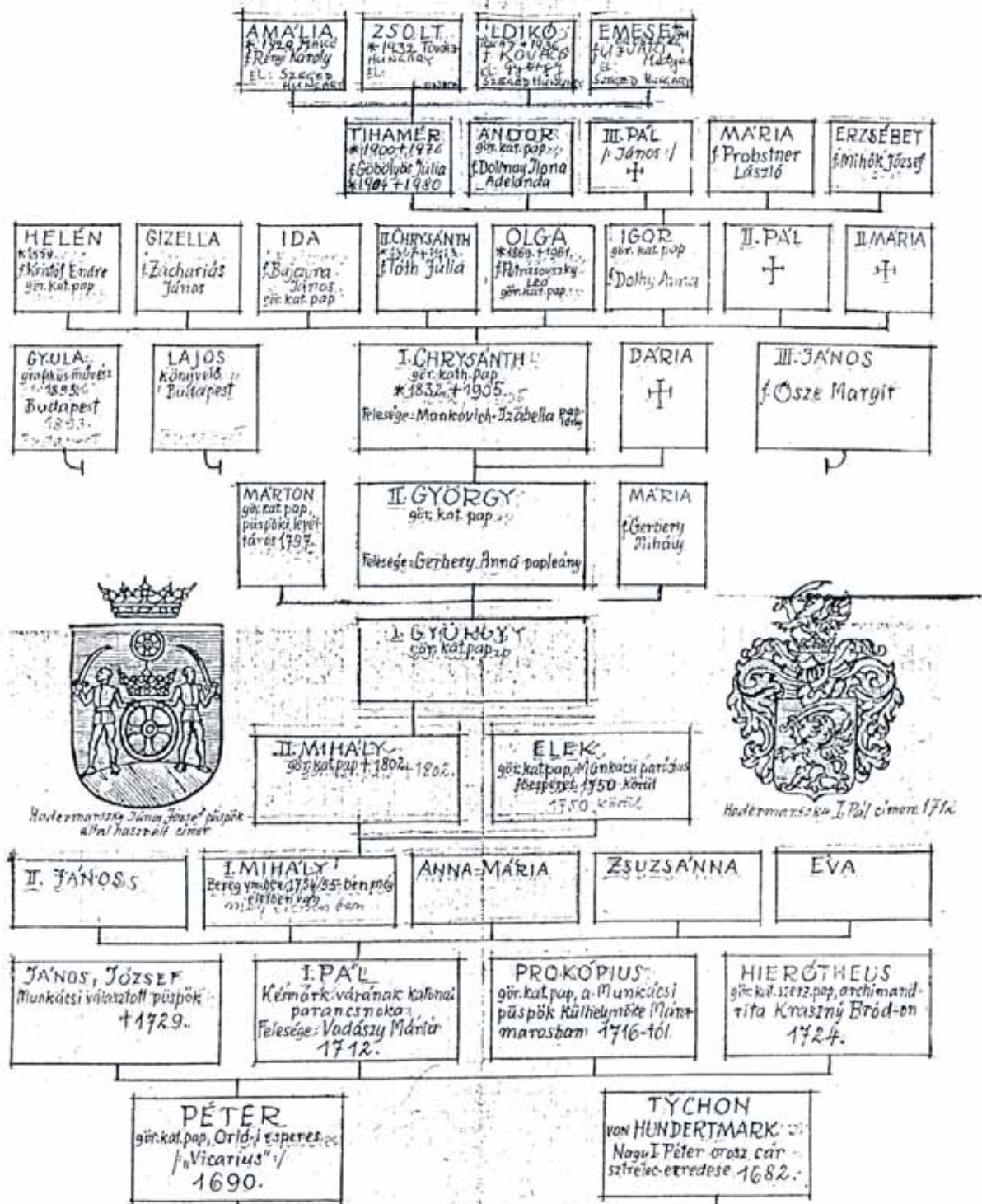
¹² *Családi krónika*, 67. Kutka Antalról szóló adatok is többször szerepelnek: „Hejőkeresztúri pap. Illaván 1850.” uo. 5. Aztán: „dorogi és kutkafalvi Kutka Elek, [apja] Kutka Antal, hejőkeresztúri plébános, szabadságharc vértanúja (Tompával együtt fogoly Kassán, Olmützben)” Uo. 7. Majd máshol: „Kutka Antal (hejőkeresztúri g. k. lelkész, c. kanonok) és Petrassevits András két Lampert nővért bírt nőül.” Uo. 17. „Kutka Antal (1814–1895) világai pap volt, utána Josefstadtnban, Illaván osztrák fogságban volt, utána Szárazkék (Abaúj vm), és Hejőkeresztúron volt pap”. Uo. 57. Kutka Antal Világban született 1814-ben, Hejőkeresztúrtban hunyt el 1896-ban. Felesége Lampel Amália, gyermeküket, Eleket örökbe fogadták. Eperjesen járt szemináriumba, ott szentelték pappá 1838-ban, utána Világban szolgált. Részt vett a szabadságharcban, ezért Illaván (Trencsén vm. ma: Ilava, Szlovákia), Olmützben (Olomouc, Csehország) és Josefstadtnban (Bécs része, ma VIII. kerülete) raboskodott, majd 1861-ig Eperjesen irodai szolgálaton volt, innen Szárazkék (Kéty, ma: Baktakék) került, majd 1872-től haláláig Hejőkeresztúrtban parókus. Vö. <https://www.radixforum.com/vezeteknevek/kutka/> (letöltés: 2022.01.20.).

¹³ Rojkovich Pálékkal és Kriskó Elekékkal, akik a kegyhellyel szomszédos falvakban éltek. A két család adatai: VÉGHSEŐ 2015, 111, 113. Petrasovszky a *Családi krónikában* a két papnét, Kutka Margitot és Olgát, valamint a testvéreiket „dorogi Kutka István (homonnai esperes plébános) és Waskovich Iréné” leszámazottaiként mutatja be. Margit és Olga esetében a gyermekeiket is odairja. Kutka István Petrasovszky nagyanyjának, Emmának volt a testvére (vö. *Családi krónika*, 5, 60), így a két papné neki másod-unokatestvére volt. Itr említi még Kutka Izidor tímári esperest is: *Családi krónika*, 7. Kutka Izidorról: VÉGHSEŐ 2015, 53. Ennek az ágnak a családfáját a *Családi krónika* 76–77. oldalára másolta be. Megjegyzi, hogy az „Eredetije Pintér Andor vencesellói pap tulajdonában”. Pintér 1925 és 1936 között szolgált Vencesellón: VÉGHSEŐ 2015, 126. Foglalkozik még ezzel az ággal: uo. 86–89.

¹⁴ Világ község görögkatolikus parókiájának keresztelési anyakönyve: Štátny Oblastný Archív v Prešove, Inv. č. 1195 Krsty 1858–1910, 313. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33HY-6FDS-CQ3?i=377&cc=1554443&cat=713302> (letöltés: 2021.10.01.).

¹⁵ VÉGHSEŐ 2015, 54.

¹⁶ A Hodermárszky családhoz kapcsolódó feljegyzések: *Családi krónika*, 13, 53.

A LŐCSEI ÉS HÓDERMARKI NEMES HODERMARSZKY-CSALÁD NEMZEDÉKRENDJE
 Összeállította: Petrasovszky Manó 1970.

8. Petrasovszky Manó: Hodermarszky-családfa, 1970. Magántulajdon (Mankovits Tamás)

kapcsán pedig ezt olvashatjuk szintén tőle: „Anyánk, aki most talán a legárvább közöttünk, szintén már a 88.-ban van, nagyot hall, de dolgozik, mint 80 évvel ezelőtt, mert már 14 éves korában kenyeret dagasztott és süített, s azóta 10 gyermeket hozott a világra.” (Dokumentumok I/14). Az év októberében ünnepelte volna a házaspár a vaslakodalmukat (65. házassági évforduló). Édesanyja 1962 tavaszán bekövetkezett halála kapcsán így emlékezik: „Szegény Anyánk számára ajándék volt már minden nap, minden óra. Ennek ellenére bárcsak mi bíránk el a 92 esztendő terhét úgy, ahogyan azt Ő viselte, rózsafüzérrel a kezében.” (Dokumentumok I/19).

A művész 1970-ben összeállította a Hodermárszky-családfát is (8. kép). Érdekes, hogy ebben feltűnik Hodermárszky János József (†1729), választott munkácsi görögkatolikus püspök, míg a Mankovits-családfában megtalálható Blazsovszky (korábban Mankovits) György, szintén munkácsi püspök (1738–1742). Ezeket a nagyon szerteágazó családfákat látva egyértelmű, hogy minden ágon nagy számban vannak jelen a papi, katonai vagy éppen már valamilyen hivatali munkát végző ősök, rokonok, akiknek egy része a 17. és 18. század folyamán valamilyen úton-módon nemességet is szerzett. Ez a társadalmi rétegződés a 18. század végétől kezdve általánosnak mondható az északkelet-magyarországi papcsaládok többségénél. Ezen familiák jelentős hányada még a 20. században is meghatározó fontosságú „dinasztiává” tudott válni egy-egy egyházmegye életében.

Tanulmányai, korai munkái

A művész gyermekkoráról, tanulmányairól ezt tartotta fenn a családi emlékezet:

„Iskoláit Világon és Eperjesen végezte, ahol 1920-ban színjelesként érettségizett a királyi kath. főgimnáziumban cseh nyelven, a határrendezések miatt; és mely érettségit 1921-ben Sátorajújhelyen magyar nyelven is megismételt, mivel a családot kilakoltatták és így Sátorajújhelyen telepedtek meg.

Már gyermekkorában kitűnt rajzkészsége, igaz először a frissen meszelt házfalak ékeskedtek műveitől, így

szülei a szomszédok panaszai miatt egy irkát vettek a számára. Ebben a füzetbe kb. 6-7 éves korától kezdve rajzolt, melyek többnyire a templomban látott szentekről, angyalokról készültek.

Gimnáziumban nem csak a legjobb tanuló, de a legjobb rajzoló is volt az iskolában, tanáraitól karikatúrákat készített, tájképeket festett, Leó bátyjának rendszeresen maga készített rajzos levelező lapokat küldött a harctérre.¹⁷

Petrasovszky gyerekkori rajzaiból egy-kettő fenn is maradt, amelyeket későbbi jó barátja, Dudás Bertalan bazilita atya szerezhette meg a családtól,¹⁸ gimnazista korában készült akvarelljei azonban a család tulajdonában maradtak.¹⁹ Számára a gyermek- és ifjúkor legkedvesebb helyszínének Eperjes számított, ahol iskolai tanulmányait végezte. 1912 őszén már a Királyi Katolikus Főgimnázium I/A osztályába járt, míg bátyjai, István és Leó, ugyanebben az intézményben a felsőbb osztályok (VIII. és VI.) tanulói voltak.²⁰ Felesége emlékei szerint „gimnáziumi tanulmányait Eperjesen kezdte, ott érettségizett jelesen, és rutén nyelvre volt egy alapítvány, mely a legjobban tudónak (rutén nyelv) 200 korona békebeli ösztöndíj járt, ezt Manó 3 éven keresztül megkapta” (Dokumentumok III/107). A festő 1940-ben írt egyik levelében a bécsi döntés következtében visszacsatolt Erdéllyel kapcsolatban meg is jegyezte: „Örvendek Erdélynek, de nekem Eperjes hiányzik.” (Dokumentumok I/3).

Édesapját, aki ekkor az eperjesi görögkatolikus polgári fiúiskola alapítója és igazgatója volt, a cseh hatóságok 1919-ben Theresienstadtba (Terezín, Csehország) internálták, majd családjával együtt Magyarországra toloncolták. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium először 1920-ban Szolnokra, majd hamarosan Sátorajújhelyre helyezte, ahol az ottani polgári iskolában kapott állást egészen 1934-es nyugdíjazásáig. Először „menekült”, majd címzetes igazgatóként emlegetik az évenként megjelenő iskolai értesítőben, amelyből az is kiderül, hogy egyre több tantárgyat tanított, osztályfőnök is volt, s mindemellett számos népszerűsítő előadást tartott a környező településeken főképp történeti témákból. Egyházi helyzetét 1924-ben rendezték, ekkor a Miskolci Apostoli Exarchátus papja lett, noha

¹⁷ HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY 1996a.

¹⁸ A festő levelezése között található: NBRL, Máriapócs.

¹⁹ Eperjesi rajztanára Török József volt. OLBERT 2010, 55–56.

²⁰ Az *Eperjesi Királyi Katolikus Főgimnázium Értesítője az 1912–1913. iskolai évről*, Eperjes, 1913, 57, 69, 71.

Sátoraljaújhely a Hajdúdorogi Egyházmegyéhez tartozott – minden bizonnyal ezért nem ő, hanem mindig valamelyik más pap tanította a görögkatolikus hittant az iskolában.²¹

Az egész családot megviselte az első világháború és annak következményei, a tágabb családi környezetet jelentő Felső-Magyarország elvesztése, és az ezzel járó egzisztenciális bizonytalanság. A legidősebb fiúgyerek, István, orosz fogságba esett, s nem is tért haza többet, ifj. Leó is katonáskodott, Emánuel még gimnáziumba járt ebben a zavaros időszakban, ahogyan a kisebb testvérei (Pál, Emma, András és Jolán) is tanultak még, akikről a szülőknek kellett még gondoskodniuk. Az 1920-as években készülhetett az a családi fotó, amelynek első sorában, a szülők között még a Kutka nagymama is ott ül, aki szintén Sátoraljaújhelyen telepedett le (9. kép).

Manó azonban a trianoni Magyarországon is igyekezett mihamarabb folytatni tanulmányait: „Érettségi után 1921-ben, Budapesten a Képzőművészeti Főiskolára jelentkezett, de röviddel a tanulmányok megkezdése után hastífuszt kapott. A kiesett idő miatt nem folytathatta tovább a tanulmányait, de beiratkozott az Iparművészeti Főiskolára, ahol a szobrász szakra vették fel átmenetileg. Má[t]rai szobrászművész professzornál²² tanulta meg a szakma alapfogásait, és a professzor munkáinál segédkezett.

A következő évben, 1922 őszétől továbbra is az Iparművészeti Főiskolán²³ folytatta művészeti képzését, a díszítő festészet szakon, hol 1927-ben kiváló minősítéssel végzett.

Évfolyamtársai közül a mezőkövesdi Takács Istvánnal, aki szintén díszítőfestőnek tanult, és Roch Mihály ötvösművésszel nagyon jó barátokká váltak, mely barátság életük végéig tartott.²⁴ – jegyzi fel rokonai ezekről az évekről.

9. Petrasovszky Manó (jobb szélen) szüleinek, testvéreinek és Kutka nagymamával. Fénykép, 1920-as évek. Magántulajdon

Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola elődintézményeit 1880-ban alapították. Gyors fejlődés után az iskola a Lechner Ödön tervei szerint épült, 1896-ban Ferenc József király által felavatott Iparművészeti Múzeum Üllői úti épületében, annak Kinizsi utcai szárnyában nyert elhelyezést.²⁵ Az intézmény képzési programja mindig egy adott korszak igényeinek megfelelően, szinte folyamatosan változott. A 19. és 20. század fordulóján a következő alapelvek jellemezték az oktatást:

„Fő szempont volt itt, hogy az iskola elsősorban arra hivatott, hogy iparművészeti tervezőket neveljen s ezért a régi imitatív tevékenység helyébe a szakoktatás egész vonalán most már az ékítőmunka és konstruktív tervezés lép: tehát a természet nyújtotta megszámlálhatatlan és kimeríthetetlen díszítő elemeknek az élő természetben való tanulmányozása; az emberi testnek nem részletekbe menő, kicsinyes, hanem az iparművészeti objektumokon dekoratív felhasználhatóság szempontjából való boncolgatása és rajzolása; az elméleti tárgyakra nem elvontan, hanem a praktikus életben előforduló feladatok szerinti oktatása.”²⁶

Az 1904-ben jóváhagyott szervezeti és működési szabályzatban már hét „szakosztályt” említenek.²⁷ A kö-

²¹ VÉGHSEŐ 2015, 54–55. Az 1920–1921-es tanévben már földrajzot is tanított az újhelyi polgári iskolában: *A Sátoraljaújhelyi M. Kir. Állami Polgári Fiuiskola I. Értésítője az 1920–21. iskolai évről*, Sátoraljaújhely, 1921, 4, 8. A következő tanévben azt emelték ki, hogy a városban és környékén számos népszerű előadást tartott: *A Sátoraljaújhelyi M. Kir. Állami Polgári Fiuiskola Értésítője az 1921–22. iskolai évről*, Sátoraljaújhely, 1922, 5. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1934. szeptember 1-jével nyugdíjazta: *A Sátoraljaújhelyi M. Kir. Állami „Kossuth Lajos” Polgári Fiuiskola Értésítője az 1934–35. tanévről. Az iskola fennállásának 15. éve*, Sátoraljaújhely, 1935, 5.

²² Helyesen: ifj. Mátrai Lajos (Budapest, 1875 – Budapest, 1965), aki az iskolában 1900-tól a díszítő szobrászat (fa és kő) tanára volt egészen 1937-ig.

²³ Ekkor még: Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola.

²⁴ HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996a.

²⁵ Az intézmény történetéről: KOVÁCS 1930, 7–15; ZSIDI 2004.

²⁶ KOVÁCS 1930, 13.

²⁷ „a) díszítő festészet, b) díszítő szobrászat, c) kispasztika, d) ötvösség, e) fametszés, f) rézmetszés és g) lakásberendezés. Lényeges újítás a minden jelentkezésre kötelező s 6 napig tartó felvételi vizsga, amely a szakgyakorlatokra, geometriára, ékítőmunka és építési rajzra terjed ki. Kötelező teszi a szabályzat a nagy szünidei hathetes műhelygyakorlatot a gyakorlati kiképzés szempontjából.” KOVÁCS 1930, 15.

vetkező évtizedben tovább módosult az oktatási rend.²⁸ Az első világháború borzalmai az intézményt sem kímélték. Hosszabb távú következménynek mutatkozott, hogy az új hallgatók már egyenesen a középiskolák padjaiból érkeztek – akárcsak Petrasovszky –, akik már nem rendelkeztek az egyes szakmák műhelyben megszerezhető gyakorlati tudásával és tapasztalatával. Ez arra készítette az iskola vezetését, hogy 1916-ban az alapszabályzatot újra megváltoztassák, elérvén azt, hogy „az iskola új növendékei ne osztassanak be maguk választotta szakosztályokba, hanem az első évet – amint az az iskola kezdő éveiben (1883–1885) három éven át már rendszeresítve is volt – általános előkészülettel töltsék”.²⁹ A háború, a forradalom és kommün itt is felfordulást okozott, de az 1920-as években nagy nehézségek árán újraindult az oktatás. 1924-ben, amikor Petrasovszky már évek óta oda járt, az iskola új alapszabályát is elfogadták, amelyben újraszabályozták az alapképzés idejét, de néhány év múlva ezt is módosították.³⁰ Ekkoriban a következő szakirányok léteztek:

„A szaktanfolyamok az egyes iparművészeti ágak szerint a következő szakosztályokra tagozódnak: 1. Építő iparművészet (bútortervezés, műhelygyakorlatok, középítéstan, belső kiképzések, építő iparművészeti tervezés, magyar otthon és családi házak). 2. Díszítő festészet (festési technikák, művészi tervezések, scenikai gyakorlatok). 3. Díszítő szobrászat (általános műhelyszerű kiképzés, gipsz-, kő-, fafaragás, épületszobrászat, sokszorosítási technikák, művészi tervezések, plakett- és éremművészet, monumentális és kispasztika). 4. Grafika (grafikai eljárások, sokszorosítási technikák, művészi tervezések, tipográfiai és könyvkötési műhelygyakorlatok). 5. Kerámika (min-

tázás, agyagipari technológia, művészi tervezés, műhelygyakorlatok). 6. Ötvös-ékszerészet, zománcozás (technológia, művészi tervezés és gyakorlati kiképzés.) 7. Textilművesség (textiltechnikák, műhelyoktatás, művészi tervezések, kolorista-kémia).”³¹

Az egyes tantárgyak megnevezését és időbeni beosztását, valamint a szakoktatókat az intézmény órarendjében lehet jól tanulmányozni.³² A díszítő falfestés szakra járók az első évben az egyszerű falfestési eljárásokat, például az enyves technikákat gyakorolták. Másodikban a pasztikus falfestést tanulták (különböző tónusokban, a fény-árnyék hatásokra koncentrálva), de ekkor már emlékezetből is kellett különböző stílusú ornamentumokat festeniük. A harmadik évben kezdődött a természet utáni festés.³³ A hallgatók igyekeztek olyan tanárok óráira járni, akik művészetéhez közelállónak érezték magukat. Petrasovszky például ötödévben nem akart Stein Jánoshoz³⁴ átmenni, hanem továbbra is az első években tanító Sándor Béla festőnél akart maradni³⁵ 1925 augusztusában kelt levele szerint (Dokumentumok I/1). A levele végén – némi diákmalíciával – felsorolt tanárok közül Gróh Istvánra (Nagyberezna, 1867 – Budapest, 1936) érdemes röviden kitérni, aki ekkoriban az iskola igazgatója volt, s mindemellett a hazai görögkatolikus társadalmi szervezetek meghatározó alakja.³⁶ Ennek ellenére Petrasovszkyval való kapcsolatról nem tudunk, bár biztosan ismerték egymást, Petrasovszky felesége később említi Gróhtól származó, férje tehetségét méltató írást (vö. Dokumentumok III/107). Később a festőpalánták jóbán lettek Steinnel is, állítólag Takács István, Petrasovszky Manó és Nyíri László voltak a kedvenc tanítványai, akiket gyakran meghívott törökbálinti otthonába is.³⁷ Talán ebből az időszakból

²⁸ „Az 1911–12. tanévtől az eddigi kétéves előkészítő és hároméves szak-kiképzés helyébe a hároméves középiskolai és kétéves főiskolai tanfolyam lép. Az első három év végbizonyítvánnyal, a kétéves főiskolai ciklus szakbeli oklevéllel záródik.” KOVÁCS 1930, 18.

²⁹ KOVÁCS 1930, 21.

³⁰ „Az oktatás ideje 1924-től két főreszre tagozódik, és pedig a) egy alsófokú és b) egy felsőfokú szaktanfolyamra. Az alsófokú a választott művészeti iparágban megkívánt általános elméleti és gyakorlati kiképzést nyújtja; a felsőfokú a műizlés legmagasabb követelményeinek megfelelő, önállóan alkotni képes iparművészek nevelését célozza. Úgy az alsó-, mint a felsőfokú tanfolyam 3 évfolyamból állván: a kiképzés hat évre emeltett föl.” KOVÁCS 1930, 24.

³¹ KOVÁCS 1930, 24.

³² Az 1929–1930-ik tanév órarendjét közölték: KOVÁCS 1930, 26.

³³ Tanulmányi idejükéről főleg Nyíri László levelei alapján, pasztikus képet fest: BÁN 1996, 11, 13.

³⁴ Stein János Gábor (Kolozsvár, 1874 – Budapest, 1944): festőművész, az Iparművészeti Iskolában a 1920-tól tanított, díszítő festészeti szakosztály vezető s az emberbonctan rendes tanára, de kosztümrajzot is tanított.

³⁵ Sándor Béla (Győr, 1872 – Budapest, 1949), festőművész, az Iparművészeti Iskola tanára a díszítőfestő szakosztályon.

³⁶ Az Iparművészeti Iskola tanára 1896-tól, 1917 és 1926 között az intézmény rektora volt. Nekrológja: *Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Évkönyve 1934–1936*, Budapest, 1936, 9–10. A görögkatolikus társadalmi szerepvállalásáról: vö. VÉGHSEŐ 2020a, 408.

³⁷ BÁN 1996, 14.

származik az a fénykép is, amelyen négy fiatal művész egy idős házaspár kertjében látható (10. kép): a bal szélén, a földön fekszik és grimaszol Takács István, míg a jobb szélén Manó ül kezében hegedűt tartva.

A művésztanárok közül meghatározó lehetett számára Leszkovszky György (Budapest, 1891 – Budapest, 1968),³⁸ aki a stílustant és freskófestést tanította (hatása különösen Takács István korai munkáin érezhető, például a Rózsák téri templom 1933-as falképein). A rajzórát Udvary Géza (Perbenyik, 1872 – Budapest, 1932),³⁹ Merész Gyula (Kolozsvár, 1888 – Klagenfurt, 1949),⁴⁰ Haranghy Jenő (Debrecen, 1894 – Budapest, 1951)⁴¹ vezette. A negyedik évtől kezdődő művészképzés meghatározó tanárai Szent-Istvány Gyula (Vihnye, 1881 – Budapest, 1930)⁴² és Simay Imre (Budapest, 1874 – Érd, 1955),⁴³ illetve Stein János voltak.

Az Iparművészeti Iskola hallgatói tanulmányaik alatt kitűnően elsajátították a különböző korok különféle festéstechnikáit, a munkához használt anyagokat, festékeket gyakran maguk készítették, s nem riadtak meg a monumentális feladatoktól sem. A hét öt napján reggel 8-tól este 6-ig folyt az oktatás. Szombatjuk szabad volt. Sokat tartózkodtak az Iparművészeti Múzeum könyvtárában, amely az iskolával egyező épületszárnyban helyezkedett el. A gyakorlati oktatáshoz természetesen elméleti órák is társultak, hangsúlyos volt a művészettörténet. 1922-től az egyházművészetről Szőnyi Ottó (Pécs, 1876 – Budapest, 1937) pécsi egyházmegyei pap adott elő, aki tagja lévén a Műemlékek Országos Bizottságának is (1921–1934), a tehetséges hallgatóknak kapcsolatai révén tudott megbízásokat szerezni.⁴⁴ Biztosan nem volt könnyű a diákélet, sok nélkülözéssel, egyszerű életkörülmé-

10. Petrasovszky Manó (jobb szélén) évfolyamtársaival egy idős házaspár kertjében. Fénykép, 1920-as évek. Magántulajdon

nyekkel járt.⁴⁵ Az intézmény legalább lakhatást, egy internátust biztosított a számukra.

Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a művészek közötti társadalmi, végzettség szerint kialakuló hierarchiában legfelül az *akadémiai*, vagyis a képzőművészeti iskolát végzetek álltak, az iparművészeti iskolák növendékei a hierarchia alsóbb fokára kerültek. Így ír erről Walter Grasskamp:

„Az akadémiai és kézműves művészek közötti kora újkori különbségtétel új formában éledt fel ismét, amikor a 19. század közepén – a művészeti akadémiák diadalmenetével párhuzamosan – az úgynevezett alkalmazott művészeteket külön iparművészeti iskolákba utasították. Az iparművészeti iskolák esztétikai szempontból alacsonyabb rendűnek számítottak (és számítanak ma is), s rendszerint kevésbé is voltak felszerelvek, noha a képzésben játszott társadalmi szerepük legalább olyan releváns volt, mint a művészeti akadémiaiaké, ráadásul a modern művészet fontos újításai belőlük indultak ki.”⁴⁶

³⁸ 1913-tól tanársegéd az Iparművészeti Iskolában, 1922-től az alakrajz és iparművészeti tervezés rendes tanára. A gödöllői művésztelep mestereivel gyakran közösen dolgozott.

³⁹ Külföldi tanulmányokat is végzett, Lotz Károly festő mesteriskolájában hét évig tanult. 1901-től az Iparművészeti Iskolában tanított, először a figurális alaktan segédtanára volt, majd 1903 és 1931 között a figurális tervezés és rajzolás rendes tanáraként működött. *Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Évkönyve 1930–1934*, Budapest, 1934, 19–20.

⁴⁰ 1913-ig Müller Gyula, festőművész, a trianoni határmódosítások után költözött Magyarországra.

⁴¹ Festőművész, grafikus. Az Iparművészeti Iskolában 1915 és 1918 között a grafikai osztályon tanársegéd volt, majd egészen 1945-ig rendes tanárként működött, a grafikai szakosztály vezetője is lett. Tantárgyai: grafika, állatrajz, ékítményes tervezés.

⁴² Festőművész. Külföldi és hazai tanulmányok, illetve orosz hadifogság után az Iparművészeti Iskolában tanított 1922-től egészen haláláig, alakrajzot és kosztümrajzot. Nekrológja: *Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Évkönyve 1930–1934*, Budapest, 1934, 19.

⁴³ Szobrász, festőművész, grafikus. Az Iparművészeti Iskolában szobrászatot és alakrajzot tanított, 1925 és 1927 között az intézmény rektora volt.

⁴⁴ Munkásságáról az iskola életében: *Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Évkönyve 1880–1941*, Budapest, 1942, 23. Minden bizonnyal ő is hatással volt arra, hogy 1926-ban és 1927-ben a fiatal Petrasovszkyék megbízásokat kaptak a pécsi egyházmegye területén.

⁴⁵ BÁN 1996, 13.

⁴⁶ GRASSKAMP 2009, 11.

11. Csoportkép az Iparművészeti Iskolában a III. évfolyamról: bal szélén Nyíri László, Takács István és Petrasovszky Manó. Fénykép, 1924–1925. Magántulajdon

12. Petrasovszky Manó (jobb szélén) és csoporttársai az Iparművészeti Iskola egyik tantermében. Fénykép, 1925 körül. Magántulajdon

Az iskolai évekből több fénykép is fennmaradt Petrasovszky hagyatékában. A harmadik évben készült egy műtermi csoportkép, amelynek bal szélén a három jóbarát, Nyíri, Takács és Petrasovszky egymás mellett láthatók (11. kép).⁴⁷ Az anatómia- és bonctanoktatással függhetett össze még további két másik, humoros beállítású felvétel: az egyik az Iparművészeti Iskola valamelyik tantermében készült, egy csontváz társaságában, s a jobb szélén Petrasovszky széles mosollyal egy nagybögöt tart éppen (12. kép), míg a másikon boncolás látható „élőben” (13. kép). Ezen ugyan maga a művész nem szerepel, de a fotón lévő társait megszámozta és a hátoldalon leírta, hogy kit lehet rajta látni, és mi volt a „kontextus”.⁴⁸

A budapesti évek alatt Petrasovszky Manó életre szóló barátságot kötött Mezőkövesdi Takács Istvánnal, Nyíri Lászlóval és az ötvös szakirányra járó Roch Mihállal. Petrasovszky Takács Istvánnak harmadik év végén saját fotóarcképét ajándékozta (14–15. kép), melynek hátoldalán egy szonettel köszöntötte barátját.⁴⁹

Ebből az évből fennmaradt a görögkatolikus diákokat tömörítő egyesület, a Vasvári Pál Kör által számára kiállított igazolványa is, melyet az év tavaszán kapott meg (16. kép). Ugyanezen év szeptemberében már önálló munkát is akart vállalni, a rakacai templom ikonosztázát is meg akarta festeni, de ezt a munkát valószínűleg végül nem ő kapta.⁵⁰ Ebben az időszakban ugyanis tanáraik biztatására közösen és egyénileg is elvállaltak különböző munkákat. Budapesten az alakulófélben lévő Árpád-házi Boldog Margit-plébánia

13. „Boncolás élőben”, az Iparművészeti Iskola internátusának lakóival. Fénykép, 1925 körül. Magántulajdon

kápolnáját festette ki Petrasovszky.⁵¹ Minden bizonynyal erről emlékezik meg 1925 nyarán kelt levelében (Dokumentumok I/1), melyből azt is megtudhatjuk, hogy Sándor Béla ajánlotta erre a feladatra, amelyen két másik díszítőfestővel dolgozott. A munka végeztével Zaymus Gyula (Budapest, 1893 – Budapest, 1967) plébános a következő köszönetnyilvánító levelet írta, ajánlásképpen a későbbi megbízásokhoz:

„Budapest, Árpád-házi boldog Margit (Lipótváros-lőportárdűlői) templomépítő bizottsága, V., Tisza-utca 11. II. 56. – Telefon: L. 962-78.

Kedves Művész Úr! Nem mulaszthatom el, hogy munkája végeztével hiveim és az én elismerésemnek kifejezését ne adjak. Legjobban annak örülök, hogy a választásom Önre esett. Bemutatott rajzai, nemes

⁴⁷ Ezt a fotót már Takács István hagyatékából is közölték: BÁN 1996, 12.

⁴⁸ „Internátusi anatómiai lecke: A halott: Nagy Pista végz. szobrász 1. Uray Zsolt, építész végz. (az operatőr) 2. Drahos Pista végz. graf. (a ballonnal) 3. Bokor Mihó végz. graf. és ötvös (nagyító üveggel) 4. Tóth Pali építész (ollóval) 5. Takács Pesta festő (a mikroszkóppal, kályhacső) 6. Roch Miska ötvös [(Zsazsa karperece) vizes üveggel] 7. Benyák Jenő végz. graf. (növendék) Hátul a csontváz rohög. Én nem vagyok rajta, mert nem voltam akkor otthon.”

⁴⁹ „Önarckép / E dal Hozzád szívemnek forró vére lesz. / Napjaid telvék férfi lelkű tettel, / Álmaid telvék tavasz-szeretettel / S már a boldog jövő öledben ébredsz.

Az anyém szendereg még édes bánatával: / Örökrab álmok panasza lesz éltem / S napszálltakor az erdő végén kérdelem: / Vaj’ mi volt ez erdőn átsuhant madárdal?

Mert monda az Úr Néked: Te fogsz lenni / A Valami: a tett s izzó lesz majd a nap, / Midőn karod lendül a Titán munkákon;

S szólt nékem az Úr: ó te ne légy semmi: / Jajgó bús tengeren viharüzött szűz hab, / szivárvánnyá porló a parti sziklákon.

Takács Pistának szeretettel / B[uda]pest 1925. jun 18-án Jézus Szíve előestéjén / Petrasovszky Manó”

A fénykép Takács István hagyatékában maradt fenn. Megköszönöm Laczkó Pető Mihálynak, hogy erre felhívta a figyelmemet és a másolatát rendelkezésemre bocsátotta.

⁵⁰ A Borsod megyei Rakacán a korábbi templom helyén 1920–1921-ben emelték az új épületet a miskolci Árva Pál miskolci mérnök tervei szerint (VÉGHSEŐ–TERDIK 2012, 190), az ikonosztázát talán a budapesti Ecclesia Rt. kivitelezte, s a képeket is ők festették.

⁵¹ 1919-ben indult meg Újlipótvárosban az egyházközség alapítására a szervezkedés, amely 1923-ra hozott eredményt. 1920-tól egy iskola pincéjében alakítottak ki kápolnát, a mai templom Möller István tervei szerint épült meg, alapkövét 1931-ben tették le, és két év múlva szentelték fel. MILLISITS 2013, 804–808.

14. Petrasovszky Manó. Fénykép, 1925. Takács István Alapítvány, Mezőkövesd

Énekek.

E dal Horvát nyelvűek forró vére len.
Kárpát felvél férfi lelke tettel,
Almaid felvél fanyar-mérettel
I már a boldog jövő idehen ébredés.

Az énekek kezei még ide vártával:
Örökre álomok panna len éltem
I napok alatt az erdő végén értem:
Vaj' mi volt az erdőn átszabott madárdal?

Mert mondta az úr Néred: Te fogsz lenni
A dalaim: a tett s irás lenni majd a naps,
Míg én karról lepdül a Földön munkákon;
I volt vérem az úr: ő te ne lény seimmi:
Tajzó, his Tegezen viharúktól kár bab,
Kivárányá fordó a parti sziklalon.

Takács Istvánok kezével
Képzett 1915. január 18-án Jézus néve előestéjén

Petraszovszky Manó → Énimmel

15. Petraszovszky Manó verse a portréfotója hátoldalán. Takács István Alapítvány, Mezőkövesd

16. Petrasovszky Manó igazolványa a Vasvári Pál Körbe, 1925. Magántulajdon

gondolkodása és páratlan inventiója, mely nemes gondolataitól áthatva valóban az egyházművészet tényleges értékei közé emeli munkáját, választásomnak helyességét bizonyította. Maga az érseki helynök úr Öméltósága soká elnézte a subtilis rajzokat, az arcok ártatlan báját s a színharmónia melegségét, mely emeli az ahítatot s zavartalan élvezetet nyújt az elmélkedőknek. Fogadja azért ifjú Mester az én külön köszönetemet és egyben további munkáihoz az Ég áldását, minél mélyebben fog behatolni az egyház fenséges képeibe, minél jobban ki fog rajzolódni lelkén Krisztus arca, annál ihlettebb lesz ecsete, s annál értékesebb lesz a munkája. Kívánom, hogy sok-sok templomot fessen belül menyországgá, mert nemcsak szóval, de ecsettel is lehet imádkozni. Magamat szeretetébe ajánlva vagyok őszinte nagyrabecsülője

Budapest, 1926. július 30.

P. H.

Zaymús Gyula s. k.
h. plébános.”⁵²

Ezt követően Takács Istvánnal együtt dolgoztak Dunaföldváron, ahol a megbízó plébános kedves ajánlólevelet írt a fiatal művészek számára (lásd a következő fejezetben a dunaföldvári munka ismertetésénél), és

munka közben, a templom karzatán készült is róluk egy fotó (17. kép).⁵³

Petrasovszky Manó a következő év nyarán a tanulmányait is befejezte jeles eredménnyel, amiről az Iparművészeti Iskolától kapott oklevele tanúskodik:

„Országos Magyar Kir. Iparművészeti Iskola
Budapest, 1927. évi 1594. szám.

Szakoklevél. Petrasovszky Emánuel, aki Világon 1902. évi január hó 11-én született gör. kath. vallású, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola díszítő festő szakosztályának az 1922/23. tanév elejétől az 1926/27. tanév végéig, vagyis összesen tíz tanféléven át rendes tanítványa volt, ezen idő alatt az előadásokat szorgalmasan látogatta, az előírt elméleti vizsgálatokat sikerrel letette, választott szakmájában magát buzgón gyakorolta s az intézet szabályainak megfelelő magaviseletet tanúsított. Minélfogva nevezett Petrasovszky Emanuel urat az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola díszítő festő szakosztályának ötödik évfolyamát jeles eredménnyel végzett tanítványát, az ipartörvényben az intézetünk részéről kiadott ezen szakoklevélhez kötött kedvezményekre jogosítottnak ezennel elismerjük. Budapesten, 1927. június hó 29.-én.

Stein János s. k. P. H.
szaktanár

Helbing Ferencz s. k.
e. i. igazgató”⁵⁴

⁵² Az ajánlás másolata a budapesti Rózsák téri parókia anyagai között maradt fenn, amelynek hitelességét Damjanovich Ágoston tb. kanonok, főesperes lelkész, sátorlajújhelyi parókus igazolta. GKPL III-1-22.

⁵³ A képeslap-fénykép hátoldalán, a bal felső sarokban az alkotó pecsétje: Wurzinger Fényképezési és Festészeti Műterem Dunaföldvár.

⁵⁴ Az oklevél másolata a budapesti Rózsák téri parókia anyagai között maradt fenn, amelynek hitelességét Damjanovich Ágoston tb. kanonok, főesperes lelkész, sátorlajújhelyi parókus igazolta. GKPL III-1-22.

17. A dunaföldvári templom festése közben, 1926. Fénykép, Wurzinger Fényképészeti Múterem, Dunaföldvár. Magántulajdon

18. Szigetváron 1927-ben, a jobb szélén két gyerekkel Petrasovszky. Fénykép, Goldstein Hermin, Szigetvár. Magántulajdon

Az utolsó tanévben ráadásul a tanári karból alakult bírálóbizottságtól még dicséretet és elismerő oklevelet is kapott az éves munkabírálat után a „díszítő festészetben”⁵⁵ és a „figurális tervezésben”⁵⁶ tanúsított szorgalmának elismeréseként.

A friss diplomás művészek első közös munkája a szigetvári barokk plébániatemplom szentélyének festése lett. Itteni tartózkodásukról Petrasovszky egy fényképképeslapot küldött szüleinek, amelyen Nyíri és Takács is jól felismerhető, ő maga a jobb szélén ül, két gyermeket tartva a térdén (18. kép).⁵⁷ Ugyanebben az évben a Tolna megyei Bölcse plébániatemploma számára festettek stációképeket, s ekkor már szó esett arról is, hogy a sátoraljaújhelyi római és görögkatolikus templomokban is kell majd dolgozniuk (Dokumentumok I/2).

Ezekben az években sokszor együtt dolgoztak még Nyíri Lászlóval is, aki inkább „iparművészként”, a díszítőfestés mestereként remekelt.⁵⁸

⁵⁵ „Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola Igazgatója. Budapest, IX. kerület, Kinizsi-utca 31. szám. 1927. évi 1331. szám. / Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola tanári karából alakult bíráló bizottság Petrasovszky Emánuel f. f. II. éves díszítő festő növendéknek az 1926/27 tanévben megtartott munkabírálat alkalmával a díszítő festészetben tanúsított szorgalmának elismeréseképpen első díj fejében ezen dicséret okmányt ítélte oda. Kelt Budapesten, 1927. év június hó 29-én. Stein János s. k. P. H. szaktanár, Simay Imre s. k. e. i. igazgató” Az oklevél másolata a budapesti Rózsák téri parókia anyagai között maradt fenn, amelynek hitelességét Damjanovich Ágoston tb. kanonok, főesperes lelkész, sátoraljaújhelyi parókus igazolta. GKPL III-1-22.

⁵⁶ „Országos Magy. Kir. Iparművészeti Iskola Igazgatósága Budapest, IX. Kerület, Kinizsi-utca 31. szám. 1927. évi 1344 szám. / Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Tanári karából alakult bíráló-bizottság Petrasovszky Emánuel f. f. II. éves díszítő festő növendéknek az 1926/27 tanévben megtartott munkabírálat alkalmával a figurális tervezésben tanúsított szorgalmának elismeréseképpen első díj fejében ezen dicséret okmányt ítélte oda. Kelt Budapesten, 1927. év június hó 29.-én. / Udvargy Géza s. k. szaktanár Simay Imre s. k. e. i. igazgató” Az oklevél másolata a budapesti Rózsák téri parókia anyagai között maradt fenn, amelynek hitelességét Damjanovich Ágoston tb. kanonok, főesperes lelkész, sátoraljaújhelyi parókus igazolta. GKPL III-1-22.

⁵⁷ Címzés: „Nagys. és Főtisztelendő / Petrasovszky Leó / tb. kanonok, polg. isk. ig. Úrnak / Sátoraljaújhely / Molnár I. u. 41. / (Zemplén m.)” Szövege: „Itt mi vagyunk! Kezeit csókolja szerető fia Manó mp Szigetvár 1927. IX. 15.” A lapon cégjelzés: Goldstein Hermin – Szigetvár.

⁵⁸ 1981 januárjában hunyt el szívrohamban, temetését 1983. január 20-án, 12 órákor végezték Budapesten a Megyeri úti temetőben. *Népszabadság*, 41 (1983), 12. szám (Halálozás rovat); „In memoriam [...] Nyíri László iparművész, a Magyar Iparművészeti Főiskola és a Hunnia Filmgyár v. dolgozója 81 éves korában.” *Szocialista Művészetért*, 26 (1983), 2. szám (1983. február. 1.), 6.

⁵⁹ A templom történetéről röviden: Soós 1985, 535. A festést nem említi.

⁶⁰ Hálával tartozom Csejdy Júlia művészettörténésznek, aki a 2005-ös műemléki revízió során a helyszínen készített felvételeket megmutatta.

19. Páduai Szent Antal, 1929. Dámóc, görögkatolikus templom (Molnár Attila, 2022)

20. Jézus Szíve, 1929. Dámóc, görögkatolikus templom (Molnár Attila, 2022)

a kassai vértanúkat, míg a másik Szent László királyt ábrázolta. Az előbbit Takács István, az utóbbit Petrasovszky alkotta.⁶¹ Hogy pontosan a római intézet melyik nyaralójáról van szó, nem világos, ugyanis több ilyen háza is volt akkoriban még a kollégiumnak Róma környékén.⁶²

Petrasovszky a nagyobb volumenű templomfestések mellett, amelyet ekkoriban a Hegyalján kaptak (Sátoraljaújhely), kisebb megbízásokat is elvállalt. 1929-ben a dámóci görögkatolikus templom számára festett egy Páduai Szent Antalt és egy Jézus Szívét ábrázoló képet (19–20. kép), amelyeket a diadalív külső oldalán, az ikonosztáziához közel helyeztek el (21. kép).⁶³ A vá-

szonra festett kompozíciókat friss, üde színhasználat jellemzi, ami egészen a negyvenes évekig meghatározó lesz a festészetében. Ez a világos színhasználat olyan benyomást kelt, mintha a képek temperával készülnének.

Munkássága alatt gyakran előfordul a Jézus Szíve tematika, nemcsak római katolikus, hanem görögkatolikus megrendelések között is. Ma már egyáltalán nem érezzük a görögkatolikus „lelki identitás” részének ezt a kultuszformát, azonban akkoriban nem így volt. Érdekes tehát röviden áttekintenünk, hogy milyen tényezőknek köszönhetően vált ez a jámborsági forma mégis nagyon népszerűvé a 20. században a hazai görögkatolikusok között is. A lengyel területeken élő

⁶¹ BÁN 1996, 16.

⁶² San Pastore még ma is a jezsuiták kezelésében van, itt egyelőre nem találták nyomát a két festménynek. Braccianóban és Vicarellóban is voltak nyaralók, amelyeket azonban a 20. század második felében eladtak.

⁶³ A két festmény szignált a jobb alsó sarokban: „Pinxit E. Petrasovszky 1929.”

21. A dámóci görögkatolikus templom belső összképe (Bakos Zoltán, 2011)

hittársaink bizonyos csoportjai már a 18. század első felében befogadták a Jézus Szíve-kultuszt az ottani jezsuiták hatására. A később orosz uralom alá került területeken – főképp a mai Fehéroroszországról és Kelet-Ukrajnáról van szó – az egyházi unió üldözésével együtt ez a kultuszgyakorlat is visszaszorult, a 18. század végétől kezdve elfelejtődött ezen a vidéken. Az osztrák uralom alá került Galíciában, ahol az egyházi unió is fennmaradhatott, a bazilita közösségek 1882 után kezdődő rendi reformjában azonban a Jézus Szíve-tisztelet újra nagy hangsúlyt kapott, és a 20. század elejére az Osztrák–Magyar Monarchia lengyel-rutén részein fekvő három görögkatolikus egyházmegye liturgikus életében nagyon elterjedt.⁶⁴ Itthon csupán az első világháború után, a bazilitáknak köszönhetően indult meg a Jézus Szíve-tisztelet erőteljesebb propagálása. Így írnak erről a folyamatról a kultusz történetét bemutató összefoglaló műben:

„A magyarországi rendtartomány (ti. bazilita) reformjával indult meg a Jézus Szíve-tisztelet a magyarországi és a rutén görögkatolikusok között. Addig az Úr Jézus szentséges Szívét a görög szertartású rutének egyáltalán nem, a magyar görög szertartásúak pedig

csak csekély mértékben ismerték. Nyilvánosan úgyszólván sehol sem tisztelték. A bazilita monostoron keresztül hamar meghonosodott és tért hódított a nyilvános Jézus Szíve-tisztelet is.

Máriapócson 1924-ben megalapították a Szívárdát. A pócsi szívárdisták buzgó lelkiatyjokkal sorra járták a szomszédos gör. szertartású falvakat és látogatásuk nyomán egymásután alakultak a Szívárda-csoportok. Meghonosodott a nyilvános Jézus Szíve-ájtatosság, a havi gyónás-áldozás, a nagykilenced végzése, minek következtében egyes falvakban az első-péntek egész ünnepi jelleget nyert.

A munkácsi egyházmegye területén eddig 42 Jézus Szíve Szövetség alakult; a hajdúdorogi egyházmegyében pedig csaknem minden paróchia területén – legalább a Szívárda keretében – létesült.

A Jézus Szíve-tisztelet térhódításának a görög szertartásban is az iskolás gyerekek a legbuzgóbb munkásai. Még az újításoktól idegenkedők szívébe is szinte észrevétlenül csepegtetik be a gárdagyűlésekről hazasiető melegsívű pajtik az isteni Szív szeretetének melegét [...]”⁶⁵

Ebből látszik, hogy az északkelet-magyarországi görögkatolikus egyházmegyékben a Jézus Szíve-kultusz

⁶⁴ MÜLLER 1942, 372–374.

⁶⁵ MÜLLER 1942, 374. A bazilita nővérek minden házának a kápolnáját Jézus Szívének szentelték, ahol nagy buzgalommal gyakorolták ezt a kultuszt. Uo. 384.

22. Petrasovszky Manó és Takács István Firenzében, 1930. Fénykép, magántulajdon

23. Petrasovszky Manó, Takács István és egy olasz ismerősük Rómában, 1930. Fénykép, magántulajdon

nagyon későn jelent meg, s az utódállamokban azért is arathatott tartós sikert, mert például a csehszlovák hatóságok kifejezetten ellenségesen viselkedtek az unitus egyházmegyékkel, velük szemben az ortodoxokat támogatták, így a két közösség elkülönülésére szolgáló kultuszformák – mint például a Jézus Szíve-tisztelet – is nagyobb súllyal bírtak.⁶⁶ Míg a környező országok azon görögkatolikus közösségeiben, amelyeket 1949-ben szovjet nyomásra az akkori kommunista hatalmak erőszakosan felszámoltak, ezeknek az ortodoxiától elkülönítő áhítatformáknak az identitásalakító ereje ma is érezhető, addig a hazai helyzetről elmondható, hogy a II. vatikáni zsinat szelleméhez híven, amely arra

szólította fel a görögkatolikusokat, hogy az évszázadok alatt a saját hagyományaiktól idegen, átvett latin szokások helyett inkább saját teológiai és liturgikus örökségüket megismerve térjenek vissza ősi, részben elfeledett szokásaikhoz,⁶⁷ ez a kultuszforma annyira marginalizálódott, hogy nyomai már csak az egyéni jámborság szintjén fedezhetőek fel.⁶⁸ Ugyanez mondható el a Petrasovszky munkáiban még oly népszerű Pádai Szent Antal, Szent József, Szent Rita és Lisieux-i Szent Teréz tiszteletéről is.

A két háború közötti évtizedeket azonban éppenséggel még ezeknek a kultuszformáknak az elterjedése, fellángolása jellemezte. 1930-ban például

⁶⁶ A folyamatról lásd DOBOS 2020, 60.

⁶⁷ Vö. *Orientalium Ecclesiarum* kezdetű határozat, amelyet a zsinat 1964. november 21-én fogadott el, és hirdetett ki a pápa Hűség az ősi hagyományokhoz című 6. pontja. *A II. Vatikáni Zsinat tanítása*, Budapest 1986³, 363–365: 359.

⁶⁸ Az 1980-as évektől kezdve például a Jézus Szíve tiszteletére szentelt templomok, kápolnák is új, valamilyen bizánci címünnepre szentelték át. A Jézus Szíve-ájtatosságok nyilvános végzése gyakorlatilag megszűnt, csupán az első péntekes szokások élnek még a beteglátogatás kiemelt alkalmaként, de ebben az esetben is elfelejtődött a Jézus Szíve-kultusszal fennálló kapcsolat.

24. Petrasovszky Manóék háza. Sátoraljaújhely, Esze Tamás utca 49. (Áment Gellért, 2021)

Szász László sátoraljaújhelyi görögkatolikus káplán szervezte meg a város iskolás gyermekei között a Szív-gárdát.⁶⁹ Az eseményről a *Görög-Katolikus Szemle* hasábjain is részletesen beszámoltak, mivel a görögkatolikus szívgyárdista gyerekek számára ez lett az a sajtóorgánus, amelyben ők is helyet kaptak, illetve amelyet terjeszteniük kellett.⁷⁰ A kis szívgyárdisták számára id. Petrasovszky Leó írt rövid, könnyen megtanulható, indulóra emlékeztető verset, a gárdista rovatához tartozó illusztrációt pedig Petrasovszky Manó készítette.⁷¹

1930 februárjában Takács Istvánnal együtt itáliai tanulmányútra indultak. Firenzéből és Rómából képeslapot küldtek a családnak: az előbbi fotón csak ketten állnak, hátuk mögött az Uffizi épülete vehető ki (22. kép),⁷² míg Rómában a Diocletianus császár fürdői előtt készült róluk egy felvétel, amelyen a két barát egy olasz férfit fog közre (23. kép).⁷³ Petrasovszky később azt írja, hogy 1929-ben és 1930-ban Róma

25. A budapesti Rózsák téri görögkatolikus templom festése közben. Fénykép, 1933, magántulajdon

(Ostia, Tivoli), Firenze, Velence és Bécs voltak utazásuk célállomásai.⁷⁴ A nagy tanulmányúton szerzett benyomásairól sajnos semmit sem tudunk, eddig még nem került elő olyan forrás, amelyben a látot-

⁶⁹ A Szívgyárda *A Szív* újságot terjesztő gyermekekből szerveződött, Blaskó Mária író ötlete alapján. Az első gárdát 1920-ban, Szegeden hozta létre Sinkovics Frigyes ferences és M. Modesta iskolanővér március 25-én. *A Szív* újság alapító szerkesztője, Bíró Ferenc jezsuita megbízásából az akkori szerkesztő, Czapik Gyula országos mozgalommá alakította, és csatlakoztak a Jézus Szíve Szövetséghez. Az 1940-es évekre szinte minden iskolában megalakult, országosan közel 250 000 tagja volt. Vö. MÜLLER 1942, 403–404.

⁷⁰ Dr. Szász László, Mi a Szívgyárda? *Görög-Katolikus Szemle*, 2 (1930), 8. szám, 8.

⁷¹ Szívgyárdisták dala. *Görög-Katolikus Szemle*, 2 (1930), 8. szám, 8.

⁷² Címzés: „Nagyságos és Főtisztelendő / Petrasovszky Leó úr / tb. kanonok, polg. isk. ig. / Sátoraljaújhely / Molnár I. u. 55 / Ungheria” Szöveg: „Firenze 1930. II. 17. Az Arnóra nézünk az Uffizi két szárnya között; hátul a P. Vecchio a 94 m. magas toronnyal. Kezeit csókolja sz. fia Manó, Kézcsókók: Pesta”. Ilyen fotót Takács István hagyatékából is közölt: BÁN 1996, 22.

⁷³ Címzés: „Nagyságos és Főtisztelendő / Petrasovszky Leó Úrnak / tb. kanonok, polg. isk. ig. / Sátoraljaújhely / Molnár I. u. 55 / Ungheria” Szöveg: „Tres faciunt collegium” / Davanti terme di Diocleziano, dopoché contratto Italiano-Ungherese amicitiale è fatto / Con bacio di mani / Emanuele / Roma, 3. febbraio 1930.

⁷⁴ MTA BTK MI Adattár, MKCS-C-I-57, 1154/2. A művész hagyatékában egy bécsi kirándulásról készült csoportképek is fennmaradtak 1930-ból. Ezt talán az Iparművészeti Iskola szervezte, mert hasonló utazásokról emlékeznek meg az évkönyvükben: „Szerényebb eszközökkel ugyan, de szintén felbecsülhetetlen erkölcsi haszonnal és a tanuló ifjúság szélesebb rétegeiben ugyanezt a célt szolgálják a közlekedési, gazdasági és nemzetközi viszonyok jobbra fordultával újra rendszeresített ifjúsági külföldi tanulmányutak (Bécs 1924, 1928, 1929, 1930; Velence, Padova 1929);” Kovács 1930, 25.

26. A debreceni Szent Anna-templom festése közben. Fénykép, 1936, magántulajdon

takra, élményeikre reflektáltak volna. Inspirációt és erőt gyűjtöttek ahhoz a nagy feladathoz, amit ez év nyarán a sátoraljaújhelyi római katolikus templom kifestése jelentett (erről lásd részletesebben a következő fejezetben írottakat).

Petrasovszky 1931-ben vette feleségül Sátoraljaújhelyen Füzeséry Katalint, akit egy évvel korábban jegyzett el,⁷⁵ s akivel itt is telepedtek le. A felesége, édesanyja révén Szemere Pállal is rokonságban állt.⁷⁶ A Füzeséry család is igen népes volt: egy fiú és hat leány érte meg a felnőttkort. Károly római katolikus pap lett,⁷⁷ Tekla és Erzsébet, valamint Etelka nem mentek férjhez. Borbála noszlopi Németh Dezső,⁷⁸ míg Mária (Matyu) néni, aki a legidősebb volt, noszlopi Németh Márton felesége lett.⁷⁹ Petrasovszky Manóék egy egyemeletes műteremházban éltek 1950 után (Esze Tamás utca 49., 24. kép), ahol az unokahúga, Petrasovszky Mária visszaemlékezése szerint a művész és felesége, Kató néni, valamint az ő testvére, Tekla az első emeleten, míg további testvérei, a nyugdíjas Károly és az özvegy Borbála a földszinten laktak. A városban

27. A debreceni Szent Anna-templom festése közben. Fénykép, 1936, magántulajdon

élt még Erzsébet és Etelka (Tusi) is, csupán Mária és családja költözött máshová.⁸⁰

Házasságuk boldog volt, bár gyermekük nem született, ami mindkettőjük számára nehéz lelki terhet jelentett a művész néhány levelének tanúsága szerint. Füzeséry Katalin precízen, akkurátusan vezette a háztartást. Idős korában a család kiadásait és bevételeit rögzítő feljegyzései alapján Dudás Bertalan atya kérésére össze tudta állítani férje munkáinak majdnem teljes jegyzékét, ami nagy segítséget jelentett a jelen kötet írása közben is (vö. Dokumentumok III/107).

Az 1930-as években Petrasovszky, Takács és Nyíri az ország különböző pontjain kaptak megbízásokat. A fővárosban például a Rózsák téri görögkatolikus templom festését vállalták el (lásd a következő fejezetben). Petrasovszky a feleségének is adott emlékül egy fényképet, amely 1933 szeptemberében a helyszínen, munka közben készült. A fotón az egész festőcsapat az állványon látható (25. kép).⁸¹ Érdekes azonban, hogy ugyanitt, a templomszentélyben található két előkészí-

⁷⁵ „Eljegyzés. Tövisi és füzeséri Füzeséry Katót eljegyezte Petrasovszky Manó festőművész.” *Zempléni Ujság*, 12 (1930), 34. szám (augusztus 31.), 4.

⁷⁶ Özv. Füzeséry Károlyné, született Szemere Mária, 1937 augusztusában hunyt el Sátoraljaújhelyen, 73 éves korában. Ő református vallású volt. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/251273#> (letöltés: 2022.01.20.).

⁷⁷ 1973. május 5-én, 61 év papi szolgálat után, nyugdíjasként, 83 évesen hunyt el Sátoraljaújhelyen. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/251272#> (letöltés: 2022.01.20.).

⁷⁸ Borbála már 1937-ben, édesanyjuk halálakor özvegy volt. Egy kislányunokát említenek, Németh Ilonát a gyászjelentésen. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/251273#> (letöltés: 2022.01.20.).

⁷⁹ Mária 80 éves korában, Budapesten hunyt el 1966 novemberében. A gyermekei nevét nem említik a gyászjelentésén: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/420054#> (letöltés: 2022.01.20.).

⁸⁰ PETRASOVSKY 2011, 500.

⁸¹ „Katóknak szeretettel: Manó / Bpest 1933. szept. 6. a gör. kath. templom állványain; Takács Feri, Takács Pesta, Petrasovszky Manó, Nyíri Láca. –”

28. Pirrotti Szent Pompiliusz, vázlat, 1937. Piarista Múzeum, Budapest (Borbás Péter, 2014)

29. Pirrotti Szent Pompiliusz, olajfestmény, 1937. Piarista rendház, Kecskemét (Borbás Péter, 2014)

tő oltár képeinek festésével Kontuly Béla (1904–1983) „római iskolás” festőművészt bízták meg 1935-ben.⁸² Néhány év múlva, amikor a budai oldalon, a Fő utcában az 1920-ban görögkatolikus használatba jutott barokk Szent Flórián-kápolna felújítása zajlott, ugyancsak „római iskolás” művésznek jutott a megbízás: a székesfőváros kegyúri kötelességeinek eleget téve, Medveczky Jenőtől (1902–1969) rendelte meg a menynyezetű falképeket és oltárképeket, amelyek 1938-ra készültek el.⁸³ Az ikonográfiai program összeállításában fontos szerepet vállalt Gerevich Tibor (1882–1954) görögkatolikus művészettörténész, egyetemi tanár, amiről a templom előcsarnokában látható emléktábla is megemlékezik.⁸⁴ Hogy a Rózsák terén dolgozó festők itt nem jutottak megbízáshoz, több szempontból

is magyarázható: ők „csak” díszítőfestő szakon, és nem a képzőművészeti iskolában diplomáztak; nem forogtak otthonosan a Gerevich által támogatott művész-társaságban.

Petrasovszky 1936-ban, Takács Istvánnal együtt a debreceni Szent Anna-templom falképeinek kivitelezésében vett részt, Ungváry Sándor (Kaposvár, 1883 – Budapest, 1951) kartonjai alapján. Erről a közös munkáról a festő hagyatékában két fénykép is fennmaradt (26–27. kép), az egyik a szentély boltozatára festett, vizet fakasztó Szent László-kép alatt állnak, jobb szélén Petrasovszky látható; a másikon már a hajó boltozati festményein dolgoznak, s jól látszik a művészek eszköztára is.⁸⁵ A boltozati falképek a magyar szentek történetéhez kapcsolódó epizódok, míg az

⁸² BIZZER 2003, 103, kat. 139–140.

⁸³ A közösség önálló parókiává csak 1935-ben vált. VÉGHSEŐ 2013, 1174. A festésről: P. SZÜCS 1987, 110 (itt tévesen görögkeleti templom szerepel); LEGEZA 2011, 23–24.

⁸⁴ LEGEZA 2011, 30. Bár megjegyzendő, hogy Gerevich annak ellenére, hogy minden őse görögkatolikus volt, 1944-ben a származását igazoló lapon római katolikusnak vallotta magát. Erről: GEREVICH-KOPTEFF Éva: Gerevich Tibor és a család. *Enigma*, XXV (2018), 95. szám, 51–61: 53. Rítusváltásának egyelőre nem találták nyomát.

⁸⁵ Sajnálatos, hogy a templom történetének legutóbbi feldolgozása során Petrasovszky nevét nem is említik, Takács Istvánnak pedig a keresztneve szerepel helytelenül (János). Vö. HAPÁK–KERESZTESNÉ VÁRHELYI 2010, 25. A falképek ismertetése: uo. 46–53.

30. Pirrotti Szent Pompiliusz, olajfestmény, 1938. Piarista rendház, Nagykanizsa (Borbás Péter, 2014)

oldalkápolnák íve felett a magyar katolikus múltnak a váradi egyházmegye történetének fontosabb epizódjaiból válogattak.

Ebben az időszakban Petrasovszky kiemelkedő megbízójának számított a piarista rend is. Sátoraljaújhelyi rendházuk ebédlőjének kifestése nagy elismerést és későbbi megrendeléseket is biztosított a művész számára (lásd a következő fejezetben). 1937-ben két vázlatot kértek tőle a rend saját szentjéről, Pirrotti Szent Pompiliuszról,⁸⁶ melyek közül az egyik álló (28. kép), a másik fekvő formátumú volt.⁸⁷ Végül mind a kettőt megrendelték olajfestményként is: az egyik, az álló formátumú kép eredetileg a mernyei rendház ebédlőjébe (29. kép),⁸⁸ a másik pedig a budapesti rendházba került (30. kép).⁸⁹ A képek keletkezéstörténetéről Tomek Vince (Palocsa, 1892 – Róma, 1986) budapesti házfőnök (1933–1940) számolt be a rendház Historia Domusában:

„Már jó ideje láttuk, hogy ebédlőnknek a kis quadrum felé eső falára egy nagyobb Szent Pompiliusz kép kívánkozik. Eddig ott a fal közepén volt Szent Atyánknak szép képe [...] és egy kisebb Pompiliusz-reprodukció. A mernyei kápolnába is, miután lekerült az emeletről a földszintre, kívánkozott még egy kép, s Szentiványi Béla rendtársunk itt szintén Szent Pompiliuszra gondolt. A Provinciális Úr tudomást szerezve a két tervezgetésről, fölhívta a figyelmet a Sátoraljaújhelyen lakó Petrasovszky Manó festőművészre, aki az újhelyi ebédlőnkbe igen szép freskókat (köztük Sz. Pompilius) festett, sőt a Prov. úr mindjárt készíttetett is a művésszel egy álló és egy fekvő Pompiliusz-képhez szín és kompozíció vázlatot 1936 őszén. Miután ezek a vázlatok megfelelőnek látszottak, az árajánlatok pedig igen szolidak voltak, 1936 dec-ében megrendeltük Mernye részére az álló, Budapestnek pedig a fekvő képet. A képek a művész nagyarányú elfoglaltsága miatt

⁸⁶ Petrasovszky később erről a két vázlatáról mint közgyűjteménybe került munkáiról ír: „a bpesti piarista rendi múzeumban 2 drb. aquarell-vázlat (Pirrotti Szt. Pompilius) 1938.” MTA BTK MI Adattár, MKCS-C-I-57, 1154/3.

⁸⁷ Az álló formátumú vázlat a budapesti piarista gyűjteményben van, ltsz. 2011.334.1.

⁸⁸ A bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1937.” Ma a kecskeméti rendházban. A rend gyűjteményi nyilvántartásában: ltsz. 2011.516.1. A rend tulajdonában lévő Szent Pompiliusz-ábrázolásokról lásd <https://piarista.muzeum.hu> (letöltés: 2022.02.01.).

⁸⁹ A jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky Manó 1938.” A rend gyűjteményi nyilvántartásában: ltsz. 2011.611.1. Ez a kép jelenleg a nagykanizsai rendház ebédlőjében van. Erről a képről több reprodukció is született a második világháború előtt. Lásd <https://archivum2004.piarista.hu/rendtortenet/keptar/pirrotti.htm> (letöltés: 2022.02.01.).

31. A Szent Kereszt felmagasztalása, 1938. Kisrosvágy, görögkatolikus templom (Molnár Attila, 2022)

lassan készültek. A mernyei 1937 nov. végén készül el, a mienk pedig csak 1938. II. 8-án ért ide. Miután a házunkban lakó Winkle Nándornál megcsináltattuk a rámat, 1938. febr. 12-én este felfüggesztettük a képet, amely általános tetszést aratott. A két szín- és kompozíció vázlatot is Budapest részére vettük meg. A festő a mi képünkért 260 pengőt, a két vázlatért 80 pengőt kapott, a ráma pedig 55 pengő, a szállítási költség 20 pengő volt. mindez a Kalazancius alapot

32. Oszlopos Szent Simeon-ikon Sárospatakról, 18. század eleje. Fénykép, 1939. GKPL

terhelte – a két vázlat kivételével (ez utóbbi a TV számlája terhére).⁹⁰

Az „egyéb elfoglaltságokat” a művész számára ekkoriban a nyírbátori új görögkatolikus templom részére festett Szent Miklós-kép,⁹¹ a penészleki oltárkép, a pécsi hadapródiskolába festett *Zrínyi kirohanása* című nagyszabású kompozíció (ezeket lásd a következő fejezetben), és több kisebb megbízás jelentette. Ebben az évben festette meg 100 pengőért a néhány évvel korábban épült kisrosvágyi templomba a Szent Kereszt felmagasztalását ábrázoló oltárképét is (31. kép).⁹² Előszeretettel hódolt családfakutatás

⁹⁰ PMKL, Budapesti rendház levéltára, Historia domus, 1864–1961, 389–390. A festményekkel kapcsolatos levelezésre a festő özvegye is utalt Dudás Bertalannak írt levelében. Vö. Dokumentumok III/107.

⁹¹ A festményről fotóval: TERDIK 2014e, 262–263. A templom többi festményét Szegedi Molnár Géza festette.

⁹² Görög Péter csékei helyettes lelkész, aki ebben az időben Kisrosvágyot is ellátta, 1938. szeptember 12-én kelt levelében engedélyt kért a Hajdúdorogi Egyházmegye káptalani helynökétől, hogy a templom számára újonnan készült oltárt megáldhassa. A „kemény fából készített, gyönyörű kiállítású oltárt” Nemcsik Béláné született Kocsis Margit miskolci lakos áldozatkészségéből emelték, a szükséges felszereléseket (nyolc gyertyatartó, oltártakarók, szőnyegek stb.) is ő biztosította. Néhány nap múlva az engedély is megérkezett. Nem említik az oltárt készítő mester nevét, de az oltárképről sem emlékeznek meg. GKPL I-1-a 2229/. 1938. Bővebben: TERDIK Szilveszter, Szent Kereszt felmagasztalás templom Kisrosvágyon, *Görögkatolikus Szemle*, XXXIII (2022), 9. szám, 16.

33. Szenvedő Krisztus, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

iránti szenvedélyének, melynek érdekes emléke, hogy 1934 és 1938 között a Bessenyey család nagy méretű, díszesen festett családfáján dolgozott Jencsik Bélával együtt.⁹³

Petrasovszkyt még 1931-ben kérte fel Papp Antal (Nagykálló, 1867 – Miskolc, 1945)⁹⁴ címzetes érsek, a Miskolci Apostoli Adminisztratúra kormányzója (1924–1945), hogy a frissen megalapított egyházművészeti bizottságnak rendes tagja legyen. A bizottság elnökének Szántay-Szémán István (Abaújszántó, 1880 – Miskolc, 1960) általános helynököt nevezték ki, akit – a Petrasovszky családhoz és Papp Antal érsekhez hasonlóan – Csehszlovákiából utasítottak ki 1920-ban.⁹⁵ Ő az eperjesi katolikus főgimnáziumban hitoktató is volt (1903–1914), még abból az időből ismerhette személyesen Petrasovszkyt.⁹⁶ A bizottsági működés egyik érdekes epizódja, hogy 1938 tava-

34. Halott Krisztus angyalokkal, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

szán szakvéleményt kértek a művésztől, hogy a Keleti Kongregáció felhívásának eleget téve, az 1940-ben Rómában rendezendő egyházművészeti kiállításra milyen műtárgyat küldjenek. Petrasovszky a Sárospatakon őrzött, Oszlopos Szent Simeont ábrázoló régi, de erősen töredékes ikont javasolta. Mivel ez a parókia nem az Apostoli Adminisztratúra, hanem a Hajdúdorogi Egyházmegye területén feküdt, Papp Antal érsek az ottani egyházmegyei hatóság figyelmébe ajánlotta az ügyet. Melles Géza kanonok értesítette Pintér Andor parókuszt a javaslatról, aki azonban csak 1939 tavaszán kapta meg Petrasovszky szakvéleményét, amely sajnos nem maradt fenn. A parókus

⁹³ 150 × 100 cm. KOMISZÁR 2018, 7. A családfa fotója: uo. 167. Mai napig a család tulajdonában van. Jencsik Béla (1913–1993), sátoralja-újhelyi amatőr festő, többször dolgozott együtt Petrasovszkyval.

⁹⁴ VÉGHSEŐ 2015, 58.

⁹⁵ VÉGHSEŐ 2015, 75.

⁹⁶ OLBERT 2010, 59.

35. Krisztus sírba tétele, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

36. Áldást adó görögkatolikus pap, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

ezek alapján úgy vélte, hogy az ikon restaurálásának költségeit az egyházközség nem tudja fedezni, ezért fölvetette, hogy ha tudnának más forrást találni, a tárgy kiküldését támogatnék, bár azt is megjegyzi: „A kép ószláv felírása, véleményem szerint, magyar ügyet nem szolgál.” Ennek ellenére a kanonok arra biztatta a parókust, hogy a szakvéleményt és lehetőleg a képről készült fotót mellékelve készítsen kérvényt a Vallás- és Közoktatásügyi minisztériumnak, hogy a kiállításon való bemutatás érdekében biztosítsanak fedezetet az ikon helyreállításához, mivel a Hajdúdorogi Egyházmegyének ilyen célra használható pénzügyi alapja nincs. A parókus júniusban elkészí-

tette és továbbította az egyházmegyei hatóságnak a kérvényét, de az egyházmegyei levéltárban csupán a minisztérium 1939 decemberében kelt elutasító válasza és szerencsére az általuk visszaküldött, az ikonról készült fényképfelvétel maradt fenn (32. kép).⁹⁷

Ehhez az időszakhoz köthető talán a festő hagyatékában fennmaradt néhány kisebb olajfestmény és vázlat is. Figyelemre méltó az a nőalak, talán egy múzsa, amely kontrasztos beállításban, mintha kertben állna, jobbát feje fölé emeli, balját kecsesen a csípőjére teszi (1. kép).⁹⁸ A finoman megformált szép női testet a merész, szokatlan színhasználat teszi különlegessé: az arcok kékjei és a láb előtti erős okkerek, amelyeket

⁹⁷ GKPL I-1-a 62/1940. Az ikon sorsa csak később rendeződött: 1995-ben a Sárospataki Római Katolikus Egyházművészeti Gyűjtemény költségén a budapesti Képzőművészeti Főiskolán restauráltatták. Ma a nyíregyházi Görögkatolikus Múzeumban található. Részletes ismertetése: TERDIK 2020b, Kat. II.26. (Puskás Bernadett).

⁹⁸ Olaj, vászon, 89 × 41 cm, jelzés nélkül.

Illusztrációk

vastag, pasztózusan felvitt erőteljes ecsetvonásokkal hordott fel az alkotó. A „modell” talán egy kertben álló szobor, mintsem élő alak lehetett. A többi kompozíció szakrális vonatkozású: a kezében nagy keresztet tartó, megkínzott, szenvedő Üdvözítő vázlatos festménye gótikus és késő reneszánsz Krisztus-kompozíciók reminiscenciájának tűnik (33. kép).⁹⁹ Ehhez kapcsolódhat egy másik, még vázlatosabb, angyaloktól övezett Krisztus-ábrázolás is (34. kép).¹⁰⁰ Nehezen meghatározható, talán valamely történeti téma illusztrációja lehet az a vázlat, amelyen mintha Szűz Mária tartaná és vinné a sír felé halott Szent Fiát, míg az előtérben egy nőalak térdelve imádkozik (35. kép).¹⁰¹ Hasonló módon készült az a grissaille-ben megfestett kép is, amelyen egy áldást adó görögkatolikus papot látunk (36. kép).¹⁰²

A hazai művészek körében, 1940 körül felvett kérdőívből kiderül, hogy Petrasovszky nem sok kiállításon vett részt: az Iparművészeti Iskola megszokott éves tárlatain túl még hallgatóként szerepelt a „Felvidéki főiskolások 1927. évi Zrinyi utcai kiállításán”, majd az anyaintézménye 1930-ban rendezett jubileumi tárlatán. A művészeti egyletekkel kapcsolatban a következő adatokat közli: „Tagja volt a Független Művészek Társaságának,¹⁰³ de a tagság a tagdíjak nemfizetése folytán talán már megszűnt(?). – Jelenleg Juszkó Béla festőművész¹⁰⁴ társaságának előjegyzett tagja.”¹⁰⁵ Ekkoriban mellékfoglalkozása: 1936 óta „a sátoraljaújhelyi királyi törvényszék hites tót tolmácsa”, mivel a magyar érettségi bizonyítványon kívül volt csehszlovák érettségi bizonyítványa is.¹⁰⁶ Nem csoda hát, hogy 1946-ban a szlovák–magyar lakosságcsere bonyolító bizottság is megkereste, hogy költözzön a határ másik oldalára... (vö. Dokumentumok III/13).

Petrasovszky munkásságának fontos fejezetét jelentik a majd két évtizeden keresztül (1929 és 1947 között) rendszeresen visszatérő megbízásokra születő illusztrációi. Nem csupán könyvek, hanem a katolikus sajtó különböző termékei számára is készített címlapterveket (lásd felesége feljegyzéseit: Dokumentumok III/107), vagy éppen szövegközi illusztrációkat (például a *Görög-Katolikus Szemlé*be). Érződik, hogy igazán testhezállónak tartotta, hogy ebben a művészeti ágban is kipróbálja magát.

Az első komolyabb megrendelést 1929-ben kapta. Zaymus Gyula plébános ugyanis nemcsak a kápolnájuk kifestésével, hanem néhány évvel később az Árpád-házi Boldog Margit legendáit feldolgozó, *Egetjáró királyleány* című könyve illusztrálásával is megbízta a fiatal Petrasovszkyt.¹⁰⁷ A kötetet díszítő, harmincnál is több rajz között találunk egész- és féloldalas kompozíciókat, fejleceket, nyitó és fejezetzáró díszeket, illetve a szöveg közé ékelődő, vagy éppen köré fonódó rajzokat is. Az ábrázolások jelentős hányadát a művész szignálta – különböző névalakokban –, de gyakran még az évszám („929”) is szerepel mellettük. Az illusztrációkat Petrasovszky tussal kartonra rajzolhatta, s a kiadó azok alapján készítette el a nyomdai kliséket. Rajzai időnként azt a benyomást keltik, mintha fametszetek lennének. Finom rajzosság, invenciózus kompozíciók jellemzik az egyes darabokat (lásd 187–192. o.). A könyv ismertetésekor a *Katolikus Szemle* hasábjain az illusztrációkról is megemlékeznek, bár azok nem nyerték el maradéktalanul a recenzens tetszését: „A könyv kiállítása igen csinos, Petrasovszky E. rajzai, leszámítva a festményszerű kompozíciókat, igen ízlésesek.”¹⁰⁸

⁹⁹ Olaj, vászon, 58 × 38 cm.

¹⁰⁰ Olaj, karton, 21 × 14 cm. Magántulajdon.

¹⁰¹ Olaj, rétegelt lemez, 50 × 30 cm. Magántulajdon.

¹⁰² Olaj, rétegelt lemez, 50 × 30 cm. Magántulajdon.

¹⁰³ Róluk: BÀN Ferenc, A Független Művészek Társaságának bemutatkozásáról, in *A Független Művészek Társaságának katalógusa, 1927. szeptember hó, A Nemzeti Szalon 380-ik kiállítása*, Budapest, [é. n. és o. n.]

¹⁰⁴ Juszkó Béla (Tata-Tóváros, 1877 – Budapest, 1969), 1893 és 1898 között járt a Mintarajziskolába, Balló Ede és Székely Bertalan tanítványa. Európai és törökországi tanulmányúton is járt, az első világháború alatt hadifestő volt.

¹⁰⁵ MTA BTK MI Adattár, MKCS-C-I-57, 1154/1.

¹⁰⁶ MTA BTK MI Adattár, MKCS-C-I-57, 1154/4.

¹⁰⁷ ZAYMUS Gyula, *Egetjáró királyleány. Legendák*, Budapest, 1930.

¹⁰⁸ -fl. Zaymus Gyula: Egetjáró királyleány. Legendák. Petrasovszky Emanuel rajzaival. Budapest, 1930. Az Árpád-házi Boldog Margit Templom-építő Bizottság kiadása. Ára 3 P. *Katolikus Szemle*, 44 (1930), 720.

A kor ismert hitbuzgalmi írója volt Schmiedt Béla római katolikus plébános, akinek ekkoriban két művét is illusztrálta az ifjú művész.¹⁰⁹ Az első, *Isten atléái* címmel, 1931-ben jelent meg, huszonnégy különféle formájú rajzot készített a kötet számára Petrasovszky, és a borító is az ő műve (lásd 193–198. o.). Stílusukat tekintve erőteljesebbnek hatnak, mint az előző könyvbe szánt munkái. A *Charitas* és *Humilitas* erények allegorikus alakjai egészen expresszívnek, olyan, mintha fa- vagy linómetszéssel készültek volna, bár úgy véljük, itt is a festő tusrajzai alapján gyártották a kliséket. Schmiedt másik könyve két évvel később ugyancsak a szerző magánkiadásában jelent meg Budapesten, *Lelket az életbe* címmel. Ebben a műben alig egy tucat illusztráció szerepel, néhány már előfordult az előző kötetben is (lásd 199–201. o.). Petrasovszky ezek többségét is szignálta, az egyiken 1932-es évszám olvasható. A könyv rajzai közül különösen szép a bukott Ikaruszt ábrázoló, rézmetszetre emlékeztető kompozíciója a 37. oldalon. A két könyv rajzaiért kapott honorárium összegét felesége feljegyezte (Dokumentumok III/107).

1935-ben, a Szent István Társulatnál jelent meg Kiss Andor¹¹⁰ görögkatolikus pap és fővárosi hittanár szerkesztésében a *Legszentebb imakönyv* című illusztrált munka a tanulóifjúság számára.¹¹¹ Az imakönyv Arany-szájú Szent János ülő auktorportréjával mint címlapelőzékképpel indul, majd egész oldalas, a Szent Liturgia egyes mozzanatait bemutató rajzok következnek (lásd 202–205. o.). Ezekben a rajzokon a szent szolgálatot végző pap mellett a ministránsok is megjelennek, nyilván azzal a céllal, hogy az oltár mellett álló gyermekek a rajzok alapján is tájékozódhassanak teendőikről, ugyanis ezt a kis formátumú könyvet kényelmesen a

kezükben tarthatták akár liturgikus szolgálatuk során is. Az imakönyv illusztrációi aztán beépültek a *Görögkatolikus szertartástan* című hittankönyvbe is.¹¹²

A háború után, 1946-ban az *Ékes virágszál* című regényhez rendelték tőle rajzokat (lásd 206–209. o.).¹¹³ Ezt a művet a máriapócsi baziliták felkérésére írta Tartally Ilona¹¹⁴ az 1696-os első pócsi könnyezés 250. évfordulójának tiszteletére. A könyvet öt egész oldalas illusztráció díszíti, amelyek közül az egyik maga a pócsi kegykép rajzváltozata, illetve további négy, kisebb formátumú rajz. A keletkezési körülményekről több részletet is olvashatunk a festő és a megrendelő, Dudás Bertalan között folyó levelezésben (Dokumentumok III/27, 28, 31). Az első könnyezést ábrázoló rajz kompozíciója a máriapócsi kegytemplom egyik üvegablakán is visszaköszön.

Petrasovszky könyv- és újságillusztrációinak stílusa alapvetően emlékeztet a korszak egyházi könyvkiadásaiban nagyon kedvelt Márton Lajos¹¹⁵ munkáira, de rajzainak stílusa festőibb, gyakran részletesebb.

Az egyházi sajtó 1949 után bekövetkező visszaszorítása és marginalizálása azt eredményezte, hogy a művész munkássága utolsó negyedszázadában ilyen típusú megbízásokra már nem számíthatott.

Elméleti írásai

A Miskolci Apostoli Exarchátusban 1934-ben Szántay-Szémán István alapította meg a *Keleti Egyház* című folyóiratot, amely a kor tudományos színvonalán állva igyekezett minél több olyan írást közölni, amely a görögkatolikus bizánci hagyományait, gyökereit ismertté teszi.¹¹⁶ A szerkesztő személyesen kérte fel

¹⁰⁹ Schmiedt (Szíves) Béla (Mérk, 1901 – Hatvan, 1971) ekkoriban Nyírmadán volt plébános (1928–1935), majd Pusztadoboson szolgált élete végéig, bár a második világháború után egy évig a szatmári püspök irodaigazgatója volt.

¹¹⁰ Kiss Andor Pál (Tolcsva, 1904 – Budapest, 1971) 1929-től volt Budapesten hitoktató, Budán szervezőelkész (1929–1935), majd polgári iskolai, később középiskolai hittanár, egészen 1951-ig, amikor nyugdíjba vonult. VÉGHSEŐ 2015, 144–145.

¹¹¹ *Legszentebb imakönyv. Arany-szájú Szent János Egyházatya szent és isteni liturgiája. A görög szertartású katolikus egyház miséi: 14 képpel, részletes magyarázatokkal, alkalmi imákkal és énekkel.* Szerkesztette dr. Kiss Andor hajdúdorogi e. m. áldozópap, szföv. hittanár. Petrasovszky E. festőművész rajzaival. Budapest, Stephaneum Nyomda R. T. [é. n.]. Megköszönöm Kaulics Lászlónak, hogy a birtokában lévő, a szerző által 1935-ben saját édesapjának dedikált példányt a rendelkezésemre bocsátotta.

¹¹² Lásd MELLES 1937.

¹¹³ TARTALLY Ilona, *Ékes virágszál... A máriapócsi könnyező Szűzanya.* Kiadta az első könnyezés 250. évfordulójára a máriapócsi kegytemplom, Máriapócs. Megköszönöm Fehér Csongornak, hogy a mű első kiadásából egy példányt beszerzett számomra.

¹¹⁴ Tartally Józsefné szül. Stima Ilona (Oros, 1890 – Nyíregyháza, 1980) író. Férje, Tartally József (1886–1970) 1922-től 1966-ig Nagydoboson volt parókus. VÉGHSEŐ 2015, 95.

¹¹⁵ Márton Lajos (Székelyudvarhely, 1891 – Budapest, 1953) festőművész, grafikus, számos egyházi kiadványt illusztrált, és sok oltárképet festett.

¹¹⁶ A folyóirat jelentőségéről: VÉGHSEŐ 2020a, 409.

a művészt, hogy rendszeresen írjon művészeti kérdésekről a folyóirat számára.¹¹⁷ Petrasovszky eleget tett a felkérésnek, négy évfolyamban öt témát dolgozott fel, folytatásokban közölt tanulmányokban: először a bizánci művészet szelleméről értekezett hat részre osztott közleményében;¹¹⁸ egy év múlva Athén bizánci emlékeiről írt egy ismertetőt,¹¹⁹ majd az orosz művészet bizánci gyökereit tárta olvasói elé.¹²⁰ 1937-ben újra visszatért a kiindulási problematikához, amikor a bizánci hagyomány és a modern művészet viszonyát tárgyalta.¹²¹ Ugyanebben az évben pedig a budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra való előkészület jegyében *Az Eucharisztia Kelet művészetében* címmel közölt írást.¹²²

Tanulmányai háttéranyagát alapvetően a korban számára is elérhető, főleg német nyelvű szakirodalom jelentette. A vallásos, liturgikus művészet természetéről szóló okfejtéseiben, de az építészetet tárgyaló részeknél különösen J. van Acken könyvére támaszkodott.¹²³ Elképzelhető, hogy ezt a művet még az Iparművészeti Iskolában az egyházművészeti kérdésekkel is foglalkozó tanárai ajánlották figyelmébe. Petrasovszky ezenkívül többször hivatkozott magyar művészeti írók, világiak és egyháziak munkáira egyaránt. Látszik, hogy tájékozott volt a kortársakat foglalkoztató aktuális kérdésekben is: utal például a budapesti városmajori templom körül kibontakozó vitára,¹²⁴ de érinti az Aba-Novák Vilmos jázszentandrásai freskóival kapcsolatos polémiaát is.¹²⁵ Az előbbi, vagyis a városmajori templom vasbeton anyaga kapcsán, amelynek nem az anyaghasználatát, hanem csarnokszerű formáját kritizálja, érdekes megállapítást tesz:

„Hiszen a jó Isten a vasbetont mintha egyenest arra rendelte volna, hogy az emberi lélek számára ösztö-

nösen legharmónikusabb, bizánci nemzésű szerkezeti és forma-nyelvet a legmesszebbmenő határokig megvalósíthassuk. És a vasbeton engedelmes lesz, hogy a legmerészebb »kupolás« álmok realizálódhassanak. Hiszen végeredményben nincs egyszerűbb s nagyszerűbb, nincs tökéletesebb és fenségesebb építészeti ideál (hiába haragusznak a »hodály«-építők), mint a négy álló hengerre helyezett félgömb: *a kupola az égbolt képe-mása: az Istenség otthona!*”¹²⁶

A bizánci művészet szelleméről szóló cikksorozatában az egyes művészeti ágakra is részletesen kitér. Először nagyon költőien jellemzi magát a bizánci művészet egészét: „A bizánci művészet a kereszténység legpatinásabb, legnemesebb bora. Aki erős bort élvezni akar, előzőleg jó »ágyazza meg« fizikai emésztőképességét, hogy a bor meg ne ártson. Aki ebben a bizánci, mondhatnám: mai értelemben vett legmagasabb fokú expresszionista művészetben igazi, mély hatású, komoly gyönyörűségeket keres, az főképen liturgikus és művészetelméleti s történeti tanulmányokkal jól készüljön fel, hogy a halhatalanság lehelletét, mely ebből a művészetből árad, megbírja, megértse s élvezhesse.”¹²⁷

Az ikonfestészet főbb irányainak, témáinak alapos ismertetését így másik költői nyelvezetű párhuzammal vezeti be: „De figyelmezzünk inkább az ódon ikonok néma dalára. Olyan ez a dal, mint a zoltárzene. Az ikonok ideális ötvözetei a prózának és versnek. Figuroornamentálisak, vagy megfordítva: ornaménto-figurálisak. A zoltárokhöz ezáltal válnak hasonlókká, mert érvényesül bennök a próza szabadsága anélkül, hogy a vers kötöttsége veszítene vele. Egyesek szemében ez a hibájuk, de a mienkben ez a kiválóbb erényük. [...] A bizánci művészet az ornamentumot és az emberi alakot egy kifejezési síkra hozza, egyazon célnak ren-

¹¹⁷ OLBERT 2010, 59.

¹¹⁸ PETRASOVSZKY 1934a, 65–69; PETRASOVSZKY 1934b, 95–100; PETRASOVSZKY 1934c, 154–158; PETRASOVSZKY 1934d, 191–195; PETRASOVSZKY 1934e, 227–232; PETRASOVSZKY 1934f, 258–263.

¹¹⁹ PETRASOVSZKY 1935, 236–241.

¹²⁰ PETRASOVSZKY 1936, 258–270.

¹²¹ PETRASOVSZKY 1937a, 60–6.; PETRASOVSZKY 1937b, 171–178.

¹²² PETRASOVSZKY 1937c, 241–257.

¹²³ J. van ACKEN, *Christozentrische Kirchenkunst. Ein Entwurf zum liturg[ischen] Gesamtkunstwerk*, Gladbeck 1923. Johannes van Acken (Goch, 1879 – Berlin, 1937), római katolikus pap, a német nyelvterületen meghatározó jelentőségű művészeti író.

¹²⁴ PETRASOVSZKY 1934b, 100. A budapesti Városmajorban álló Jézus Szíve-templom körül kibontakozó esztétikai vitákról: P. SZÜCS 1987, 67–70; P. SZÜCS 1989a, 101–158.

¹²⁵ PETRASOVSZKY 1934a, 68. Az 1933-ban elkészült falképekkel kapcsolatos vitákról: P. SZÜCS 1987, 70–72; P. SZÜCS 1989b, 159–195.

¹²⁶ PETRASOVSZKY 1934b, 100.

¹²⁷ PETRASOVSZKY 1934c, 154.

deli alá. Az ornamentális hivatású növényt valósággal személyi tulajdonságokkal élteni, az emberi alakot pedig a szimbólum díszítő jellegébe öltözteti. Vagy talán közelebb állunk az igazsághoz, ha azt mondjuk, hogy az egész természetet a transzcendentális valóságok légkörébe állítja, ahol a formák szinte lényegekké válnak. A Kelet ezen transzcendentális szemléletével szemben a Nyugat művészete inkább természetutánzó, reprodukatív.”¹²⁸

Cikkeiben nagyon alaposan, szellemes módon írja le a bizánci művészet kulcselemait: az építészet bemutatása során például a konstantinápolyi Hagia Sophiát, a festészet tárgyalásakor az áthoszi művészetet, különös tekintettel az ikonfestészet kézikönyvére, az úgynevezett *Hermeneiára*. Az ikonfestészetet bemutató írásában a „formai elemeket” is nagyon frappánsan, a mai olvasó számára is jól érthető, elfogadható módon jellemzi: „A bizánci piktúrát, ha tartalmi motívumaitól eltekintünk s tisztán festői, tehát mesterségbeli értékeit mérlegeljük: a »lapos« ábrázolás, azaz az építészethez való ideális alkalmazkodás, az építészeti konstruktív szépségek színnel és rajzzal való folytatása, hangsúlyozása jellemzi. Főerénye tehát: törekvés a dekoratív, díszítő célra s ezt felülmúlhatatlanul meg is valósítja. Emberi alakjai nyúlánkak, elegánsak, törékenyek. Ezek rendszerint a nézővel szembe-állítva (frontálisan) a reprezentációt, a mennyei fönöséget fejezik ki. A mozdulatoknak, egy-egy tipikus gesztusnak fogalomvá váló megkoncipiálásán az egymástól-másoló művésznemzedékek a kifejezésbeli tökély elérhető legmagasabb fokáig csiszolgatnak. A jelenetek ábrázolásában is ugyanúgy járnak el: egymástól másolják őket. S egy-egy, elődjénél tehetségesebb kéz mindig fejleszt; mindig jobban perfektuálja ugyanezt a kompozíciót. Valóságos »szent(kép)-írás« ez, melyből egy jottányi sem veszhet el, mert vele bukik vagy él a keresztény őskor bizonyíték patinája, tiszteletreméltó, ódon kenetessége, nosztalgikus illata, sőt sokszor igaz-

hitősége is.” Majd gondolatmenetét kicsivel később így folytatja: „Tovább jellemzem a bizánci piktúrát. Másik igen karakterisztikus tulajdonsága a körvonalak majdnem öncélú, kalligrafikus ritmusa. – Első pillantásra úgy hat, mintha az egész mű tisztán a vonalzene kedvéért »iródott« volna. Ez áll úgy a mozaik, freskó, függőképekre, mint a zománc- és ötvösművekre is. Különösen a ruhák ráncvetésében az antik-görög drapériák gyönyörű zenéjének visszhangja cseng fülünkbe. A bizánci mozaikokból fölülmúlhatatlan színpompa árad. Az élénk, szinte nyers, töretlen színek tarkaságában ábrázolt alakokat fölényes harmóniába vonja a gazdag-hatású arany háttér. Nemcsak felülmúlhatatlan, de még csak utól sem érhető a kivitel, a megmunkálás befejezettsége, a szigorú műhelyhagyományokból eredő biztonság, abszolút tudás, mely Bizánc alkotásait az ámuló Nyugat szemében oly irigylésre és utánzásra méltókká tette.”¹²⁹

A bizánci festészeztől szóló fejezetekben külön és részletesen ír az orosz ikonokról is. Vezérfonala egy belga szerzetes munkája, amelyet így jellemez: „Egy érdekes füzet jutott kezembe nemrég. Címe: Die heiligen Ikonen. Benne P. Ildelfons Dirks, a tudós bencés szerző meglepő tájékozottsággal, becéző szeretettel ismerteti az orosz ikonákat.”¹³⁰ Figyelemre méltó, hogy Petrasovszky ezt a munkát használta cikke megírása során. Elképzelhető, hogy Szántay-Szémán Istvánon keresztül jutott hozzá. Noha ez az eredetileg francia nyelven megjelent kis mű, különböző nyelvekre fordítva több kiadást is megért, hazai könyvtárakban eddig nem sikerült a nyomára bukkannom.¹³¹ Szerzője annak a belga bencés közösségnek volt a tagja, akik a keleti és nyugati kereszténység közötti egység helyreállításán fáradoztak/nak, 1925-től Amay-sur-Meuse-ben, majd 1939-től Chevetogne-ban.¹³² Az orosz ikonfestészeztől szóló munka ilyen korai, hazai recepciója igazán figyelemreméltó. Petrasovszky ez és más művek alapján

¹²⁸ PETRASOVSKY 1934c, 155.

¹²⁹ PETRASOVSKY 1934c, 157–158.

¹³⁰ PETRASOVSKY 1934d, 192.

¹³¹ Először 1928-ban jelent meg *Les saintes icones* címmel Amay-sur-Meuse-ben. A mindössze 19 oldalas könyvecske tizenhat kiadást ért meg francia és angol nyelven 1928 és 1939 között, majd öt kiadást holland és német nyelven 1933 és 1934 között. Ez utóbbiból jutott el egy példány Petrasovszkyhoz is. 1939-ben megjelent a bővített és fametszetekkel illusztrált változata is (*Les saintes icones, essai de synthèse pour les faire comprendre et aimer*, 2. éd., entièrement refondue, augm. et illustr., Prieuré, Amay-sur-Meuse, 1939, 86 oldal). Ez utóbbi volt szerencsém kézbe venni, mivel Orosz Atanáz miskolci görögkatolikus püspök a chevetogne-i monostor könyvtárából kapott példányát a rendelkezésemre bocsátotta, amit ezúton is hálásan köszönök.

¹³² XI. Piusz pápa 1924-ben egy apostoli levélben fordult a bencés rendhez, hogy a keleti és nyugati egyházzal, különösen az orosz egyházzal helyreállítandó egységen fáradozzanak. Az első monostort, amely ezzel a céllal létesült, Lambert Beauduin alapította Belgiumban, a fent említett helyen.

részletesen ismerteti az orosz fejedelemségek ikonfestő hagyományait, kitér Andrej Rubljov, Gyionyszij és a későbbi ikonfestő műhelyek munkájára is.

Sajnálatos módon írásaihoz egyáltalán nem mellékeltek képanyagot. Nehéz megválaszolni, hogy ezek hiányában a szakkönyveket, szakfolyóiratokat nem nagyon ismerő olvasókban vajon milyen asszociációk támadtak, vagy egyáltalán milyen „kép” alakult ki az ikonok világról.

Petrasovszky írásait olvasva megállapíthatjuk, hogy a szerző nagyon ügyes tollforgató volt, okfejtései megalapozottak, világosak, stílusa szabatos, élvezetes, ami (már akkor is) nagyon kevés alkotóművészre (volt) jellemző.

A kiteljesedés

Petrasovszky 1939 februárjában Takács István barátjával újabb itáliai tanulmányútra indult. Rómában újra csak Diocletianus termái előtt fényképezkedtek (37. kép).¹³³ Ekkor az Örök Városon kívül még Bolognában is megálltak.¹³⁴ Sajnos az úton szerzett művészeti tapasztalataikról, élményeikről egyelőre semmi közelebbit sem tudunk.

1942-ben festette meg a sárospataki görögkatolikus templom szentélyébe az apostolfejedelmek vértanúságát ábrázoló monumentális vászonképét (lásd bővebben a következő fejezetben), amelynek háttérben a római Szent Péter-bazilika homlokzata is feltűnik. Elképzelhető, hogy római, itáliai utazásainak művészeti élményei ebben az Örök Város két nagy védőszentjét megjelenítő festményben sűrűsödnek: nemcsak a konkrét római részletekben, hanem a figurák barokkos megformálásában és a kompozíciószerkesztésben érhető ez tetten. A történeti emlékanyagon kívül feltehetően a korabeli olasz festészet klasszicizáló irányzatai is hatással lehettek rá.

A művész feleségéhez írt némelyik levelében röviden utal a második világháború alatti katonai szolgálatára is (Dokumentumok II/15, 19). Ebben az időszakban volt módja alkotni, de nem részletezi, hogy pontosan mit, leginkább portrék jöhetnek szóba (Dokumen-

37. Petrasovszky Manó és Takács István Rómában, 1939. Fénykép, magántulajdon

tumok II/20). A családi visszaemlékezésből azonban több részlet is kiderül a művész katonai szolgálatáról: „Alkotói életébe sajnos beleszólt a II. világháború. 1942-ben Nagykanizsán, a tűzéreknél kapott 3 hónapi kiképzést. 1943-ban karpaszományos tizedesként újból be kellett vonulnia és az orosz harctérre került, Kijev és környékére. 42 évesen, mint koron felült véglegesen szabadságolták.”¹³⁵

Katonai szolgálata után nem sokkal fogott hozzá a máriapócsi kegytemplom szentélyének festéséhez, amelyet majd további kisebb-nagyobb, ugyancsak a zarándokhelyhez kapcsolódó megbízások követtek. A máriapócsi kegyhellyel fennálló aktív művészi kapcsolata 1965-ben zárul le (mindezt részletesebben a következő fejezetben tárgyaljuk). Ennek a munkának

¹³³ Címzés: „Petrasovszky Manóné / Nagyságos Úrasszonynak / Sátoraljaújhely / Zemlén m. / Szemere u. 18. / Ungheria” Szövege: „Diocletianus császár fürdőjénél levettettük magunkat – Levél megy / Csókol: Mócid / Kézcsók: Pesta / Roma, 1939. február 11.”

¹³⁴ MTA BTK MI Adattár, MKCS-C-I-57, 1154/2.

¹³⁵ HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996a.

38. Falkép a máriapócsi kegytemplom szentélyapsziséban, 1944–1945. (Áment Gellért, 2021)

a legmonumentálisabb eleme a kegytemplom szentélyének oldalfalait beborító, három részből álló falkép. A festményt alapvetően jellemző, a magyarság Mária-tiszteletét bemutató ikonográfiai program a kegyhelyhez, az azt ellátó bazilita szerzetesekhez és nővérekhez, valamint a zarándokokhoz kapcsolódó epizódokkal bővült (38. kép). A családi emlékezet szerint ez a mű nemzetközi elismerést szerzett az alkotó számára, mivel egy német nyelvű ismertető is megjelent róla az 1940-es évek közepén.¹³⁶

Petrasovszky 1946-ban a szőlőműveléssel kapcsolatos témájú színes üveglablakokhoz készített vázlatokat

a sátoraljújrhelyi „bortemplomnak”¹³⁷ vagy borászati kastélynak nevezett épület számára. Az egyik tervlapon a Hegyalján különösen tisztelt Szent Júdás és Tádé apostolokat ábrázolta, míg a két nagyobb, fekvő téglalap formájú kép a „Szüret a Hegyalján” és a „Szüreti pincemunka” (39–41. kép) címet kapta.¹³⁸ Vázlatai szerepeltek a városban akkoriban rendezett tárlaton is, amelyekre a helyi sajtóban is felfigyeltek.¹³⁹ A rajzok befejezéséről ez év júniusában a bazilitáknak szóló levélben is megemlékezett (Dokumentumok III/14).

Ebben az időszakban azonban már érezhetővé vált, hogy az új politikai berendezkedésnek köszönhetően

¹³⁶ „A bazilikában végzett művészi munkája külföldön is ismertté tette. Erről tanúskodik dr. Maiss Adolf bécsi egyetemi tanár, világhírű művészettörténész tanulmánya, amit Petrasovszky Manónak a máriapócsi bazilika szentélyének oldalfalán található képeiről írt az 1940-es évek közepén.” HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY 1996a. Ennek a szövegnek, de a szerzőnek sem sikerült eddig a nyomára bukkanni.

¹³⁷ A város vasútállomása közelében Váczy-Hübschl Kálmán tervei szerint 1911-ben kezdték építeni, majd 1914 áprilisában nyitották meg a Magyar Állami Királyi Közpincét. Az épület alatt pince volt, felül lakások, hivatalok működtek benne. Halmi Margó, Bortemplom: Látott és lát még szebb napokat (2018.02.25) https://www.muemlekem.hu/magazin/satoraljaujrhely_bortemplom_felujitas_halmi_margo (letöltés: 2021.12.01.).

¹³⁸ HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY 1996a. Előkészítő rajzai közül több Takács István hagyatékában maradt fenn.

¹³⁹ A vármegyeháza két tágas termében állították ki a zempléni művészek. „A kiállító művészek közül első sorban Petrasovszky Manó nevét kell említenünk. Hírneves templomfestő, közismert szakembere a freskónak és az üvegfestészetnek. Alapos mesterségbeli tudás és az egyházművészeti hagyományok tökéletes ismerete jellemzik alkotásait. Kiállított képei közül nekünk legjobban az Utolsó Ítélet című mennyezetfreskó terve tetszett, de imponálóan szépek azok az üvegfestménytervezetei is, amelyek az állami borpince részére készültek. Mint portraifestő naturalista. Egyszerű eszközökkel, szolid, konzervatív modorban festi arcképeit, amelyek nem divatos kivitelűek s ezért értékük maradandó.” Hegyaljai hét, *Zempléni Kis Ujság*, XLIX (1946), 16. szám (október 27.), 1. A kiállításról írt még: AMBRÓZY Ágoston, Reflexiók a „Hegyalja Hét”-re, *Zempléni Kis Ujság*, XLIX (1946), 18. szám (november 10.), 1–2.

39. Szüret a Hegyalján, vázlat. Takács István Alapítvány, Mezőkövesd

40. Szüreti pincemunka, vázlat. Takács István Alapítvány, Mezőkövesd

az egyházra nehéz idők várnak. Több szerzetest koholt vádakkal bebörtönöztek, két bazilita atyát is letartóztattak már ebben az évben. Bátyját, Leót, B-listázták, politikai okokból nyugdíjazták, így kénytelen volt családjával ő is Sátoraljaújhelyre költözni, ahol az öreg szülők házában találtak új otthonra. Petrasovszky Manó a kezdetektől fontosnak tartotta, hogy nekik is segítsen, a bazilita atyáktól kapott terményeket az egész családdal megosztotta. Nem sokkal később saját bőrükön is megtapasztalták az új rend „áldásait”: feleségét, Füzesséry Katalint 1948 nyarán internálták. Ennek okáról ezt írta unokahúga, Petrasovszky Mária: „Az 50-es évek elejének szinte családi »csemegéje« Manó bácsi feleségéhez, Kató nénihez fűződik. Az ő bátyja, Füzesséry Károly Tálylán volt pap. Kató néni hírére vette a Mindszenty-per idején, hogy testvérét az ÁVÓ készül elvinni. Azonnal értesítette Károly bácsit, aki rögvést összehívta a falut a templomba, hogy viszi az ÁVÓ. Hogy a hír hamis legyen, jusst se vitték el. Elvitték azonban Kató néni rémhírterjesztésért! Egy évig volt Kistarcsán, számos arisztokrata nővel kötött barátságot. Nagy »élmény« volt számára a láger.”¹⁴⁰

Az internálás idején a férj Máriapócson dolgozott, amint az ebben a kötetben közölt levelezésből is látható, hónapokig ott is maradt még. Sógornőjének, Teklának küldött képeslapjából érződik a döbbenet és

szorongás, hiszen eleinte azt sem tudták, hová vitték szegény asszonyt.¹⁴¹ A levelekből az is egyértelmű, hogy Füzesséry Katalin tényleg „elkotyogott” valamit valahol, de hogy pontosan mi hozta ebbe a kellemtelen helyzetbe, nem világos. A családi emlékezet a Mindszenty-perrel hozza összefüggésbe az internálását, de a bíborost 1948 karácsonyán tartóztatták le, és ítéletet csupán a következő év nyarán hoztak az ellene folytatott koncepciók eljárásban, tehát mindez már egy jó fél évvel később kezdődött, mint ahogy Füzesséry Katalint elvitték. Petrasovszky leveleiben folyamatosan biztatja, bátorítja feleségét, az imádságból meríthető erő fontosságára inti. Megható, hogy mivel levelezőlapjait a hatóságok is olvasták, a közbenjárásra ajánlott szentek nevét becéző alakban adja meg, mintha jól ismert, közös ismerősöket emlegetne.

Petrasovszky 1948-ban elkészítette felesége, majd szülei félalakos portréit is. Utóbbiakra többször utal a deportálásban lévő Katalinnak írt leveleiben (Dokumentumok II/30). 1949 februárjában már azt újságolja, hogy a szülei arcképe majdnem készen van (Dokumentumok II/38), de még áprilisban is dolgozott rajta (Dokumentumok II/46). Mind a három portré félalakos beállításban, sötét háttér előtt mutatja az ábrázoltakat.¹⁴² Füzesséry Katalin portréjának hátoldalán a barokk nemesi képmásokon megszokott terjengős

¹⁴⁰ PETRASOVSKY 2011, 500.

¹⁴¹ Címzés: „Ngs / Füzesséry Tekla / Úrhölgynek / Sátoraljaújhely / Szemere u. 18.” Szöveg: „Tekluskám! Türelmetlenül várom, Kató tartózkodási helyét. Értesültél-e már arról, hol van? Ilonka címét írd meg, mert pontosan nem tudom; – hátha ő tudna Katóval találkozni. – Lichtenstein Palival személyesen beszéltél-e? – Ha nem is, rögtöni szabadulásról, de legalább reménységről lehessen szó! – Isten nevére kérd meg, nevemben is, ami tőlem telik, megadom, ha életem végéig is dolgoznom kell érte. Kötelesség, munka tart itt, kereső munkám nélkül Kató szabadulása sem lehetséges. Tekluskám, sokat imádkozzál, Téged meghallgat a jó Isten! Sokszor csókol: Móci 1948. VI. 16.”

¹⁴² A szülőkről készült portrékat csak reprodukción láttam. Fénykép a festményekről: HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY 1996b.

névfelirat olvasható (42–43. kép).¹⁴³ Feleségéről egy világosabb, vidámabb színösszeállítású, ovális formájú portrét is festett, de azt már csak annak szabadulása után tudta befejezni.¹⁴⁴

Máriapócsi tartózkodása alatt az egyházmegye papjai könnyebben találkozhattak a művésszel személyesen is. Megragadva a kínálkozó lehetőséget, többen szerették volna különböző munkákkal megbízni. Görögh Péter, Biri parókusa¹⁴⁵ például 1948-ban egy Utolsó vacsora képre kért ajánlatot, amelyet temploma előkészületi oltárára szánt. A művésznek címzett levelében külön kiemelte, hogy „görög” ábrázolást kíván. Augusztusban újra írt Máriapócsra a festőnek, hogyha teheti, akkor jöjjön Biribe, méghozzá az építendő ikonosztázion ügyében (erre utal a festő is a feleségének írt levelében: vö. Dokumentumok II/13). Görögh ugyanezen a napon a pesti Oberbauer cégnek is írt az ikonosztázion felépítményéhez kapott tervről, amelyet elkészülte után, két részletben szerettek volna fizetni. Az ikonosztázion megrendelését a következő évek anyagi és politikai megpróbáltatásai azonban lehetetlenné tették.¹⁴⁶

A diktatúra évtizedei

Petrasovszky a diktatúra kibontakozásának idejétől kezdve kapcsolatba került azokkal a papokkal is, akik határozottan az új rend szolgálatába álltak, komoly szerepet vállaltak például a kommunisták által támogatott, a papság megosztását célzó papi békemozgalomban.¹⁴⁷ Ezek az egyházi személyek néha maradtak eredeti helyükön, vagy éppen átkerültek a központi parókiákra.

41. Szüret a Hegyalján című üvegablakhoz készült karton fotója. Magántulajdon

Petrasovszky egyik – általam ismert – levelében sem utal az aktuálpolitikai helyzetre: minden bizonnyal óvatosságra intette felesége korábbi óvatlanságának következménye, de az is elképzelhető, hogy nem is volt teljesen tisztában az egyházon belül zajló háttérrel. Szerencsére a már korábban meginduló megbízásokat ezek a változások nem befolyásolták radikálisan: Máriapócsra a bazilita atyák eltávolítása után is folytatódott a színes üvegablakok tervezése, a mellékoltárok megújítása, de más kompozíciókra is kapott megbízást. Ezekben az években Hajdúdorogra is két nagy vászonképet festhetett a művész. Nyíregyházán az 1956-os forradalom után a Szent Miklós-templom szentélyében lévő három színes üvegablak kartonjait készítette el, majd az 1960-as években megfestette a monumentális Keresztre feszítés kompozícióját is (mindezen munkáit lásd részletesebben a következő fejezetben).

Érdekes epizód, hogy Nagy Béla budapesti parókusa lánya, Mária,¹⁴⁸ aki fotózással foglalkozott, 1958-ban

¹⁴³ Karton, pasztell (?), 94 × 64 cm. Jobb alsó sarokban: „Incept Petrasovszky Manó 1948.” A hátoldalán: „ILL[USTRISSI]MA & NOBIL[LISSI]-MA D[OMIN]A / KATHARINA FÜZZESSÉRY / DE EADEM & TÖVIS, / PRAECARA PICTORIS UXOR / ARTIFICIS / EM[M]ANUELIS PETRASOVSKY / DE EDAEM / AETATIS SUAE XLIII. A. D. MDCMII.”

¹⁴⁴ Díszes Blondel-keretben. Ezt a festményt is csak reprodukcióról ismerem. Fényképét közli: HÖGYE 1986, 141.

¹⁴⁵ Görögh Péter (1901–1970) parókus Biriben (1947–1968), de korábban Cséknén (ma: Lácacséke) volt lelkész, amelynek Kisrosvágy a filiája volt, ahová Petrasovszky 1938-ban oltárképet festett. Adatai: VÉGHSEŐ 2015, 142.

¹⁴⁶ A levelezésükre vonatkozó adatok a parókia postakönyvében olvashatók: NYEL II – 2 – a. (8. doboz; 5. kötet: Postakönyv (1912–1968). TERDIK 2011b, 34.

¹⁴⁷ Ilyen volt a baziliták feloszlata után Máriapócsra kerülő Bodnár Sándor és a Rózsák tere új parókusa (1952–1959), Nagy Béla Imre is. Mindszenty József, amikor 1956 őszén kiszabadult a börtönből, a vezető békepapokat fölfüggesztette, és 11 budapesti békepapot eltávolított. A Szenszék 1957. január 21-én kelt dekrétumában ezeket a papokat eltiltotta a szolgálattól, de itt csak egyet nevesítettek: *Acta Apolicae Sedis. Commentarium Officiale*, XXXIX (1957), series II, vol. XXIV, 38. Később, egy másik dekrétumban tíz helynököt és tizenegy egyházmegyei irodavezetőt, akiket a kommunista rendszer nyomására neveztek ki a püspökök, szintén eltiltottak a szolgálattól. Ebben a második dekrétumban két görögkatolikus pap volt nevesítve, Vattamány Imre hajdúdorogi parókus és Nagy Béla Imre. A kialakult helyzetről: VÉGHSEŐ 2020b, 424. A második dekrétum: VÉGHSEŐ–FÖLDVÁRI–SÁRÁNDI–SUSLIK 2022, Dok. 214.a. Nagy Béla 1959-ben nyugállományba vonult. Vö. VÉGHSEŐ 2015, 135, 151.

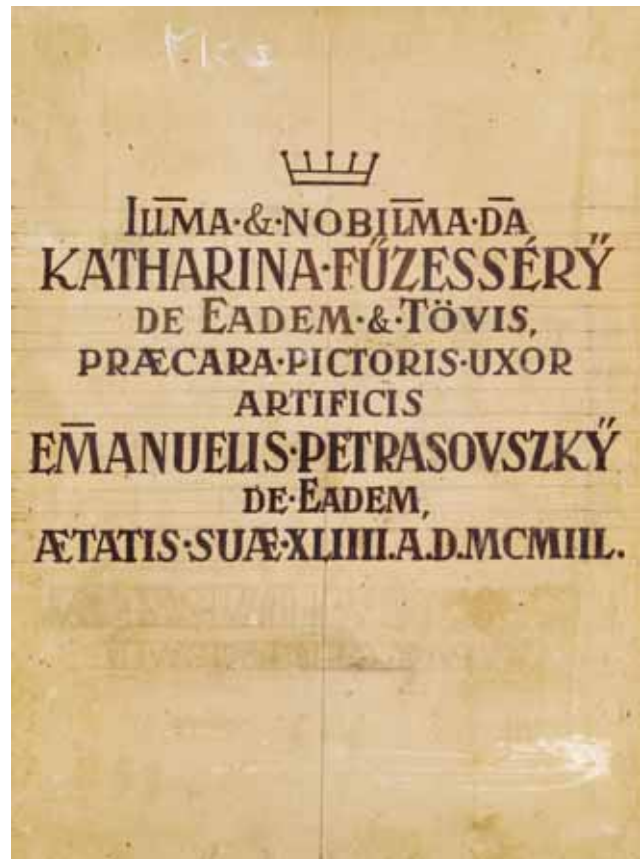
¹⁴⁸ Adataik: VÉGHSEŐ 2015, 151.

42. Füzesséry Katalin portréja. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

elküldte Petrasovszkynak a festő máriapócsi munkáiról készített sorozatát (Dokumentumok II/71), amiért a művész nagyon hálás volt (Dokumentumok II/72). Nagy Mária ekkor a pócsi kegyképről készített felvétele retusálásáról is kikérte a festő véleményét: Petrasovszky kicsit túlzónak találta, és arra intette, hogy talán jobb volna, ha a kép régisége is érvényesülhetne. A művész válaszlevelében egy tervezett máriapócsi megbízást is szóba hoz: a templom kriptájának oltárfülkéjébe egy Krisztust ábrázoló mozaikot szerettek volna vele készíttetni, amely végül nem valósult meg.¹⁴⁹

Petrasovszky számos kisebb-nagyobb olajfestményt készített különböző templomok számára az 1950-es években. Még a negyvenes évek végén folytatta az al-

43. Füzesséry Katalin portréjának hátoldala (Áment Gellért, 2022)

sóregmeci templom ikonosztázának festését, illetve vállalt nagyobb vászonképeket a mezőzombori templom számára (ezekről bővebben a következő fejezetben írunk). A balsai görögkatolikus templomba 1954-ben készült el a hajó északi oldalán álló mellékoltár vászonképével, amely a *Győztes Immaculatát* ábrázolja (44. kép). Ekkoriban festhette ugyanide a szentsírt jelképező barlang nyílására a feltámadást hirdető, sírkövön ülő angyal képét is (45–46. kép), valamint az előcsarnokban elhelyezett Szent Józsefet és Szent Antalt (47–48. kép), amelyek a később Máriapócsra megfestett, azonos témájú munkáinak kisebb méretű változatai. A baskói görögkatolikus templomba két Mária-képet rendeltek tőle 1951-ben és két évvel később,¹⁵⁰ míg Rudabányáckára egy Szent Antalt. Római katolikus megrendeléseket is kapott ezekben az években. Ezek közül két stációsorozat érdemel figyel-

¹⁴⁹ Feltehetően ehhez kapcsolódva küldött neki Nagy Mária egy fényképet az oltárfülke akkori állapotáról: a kripta oltárán az a barokk, az ikonosztázióból származó Krisztus főpap ikon állt ekkor, amely kalandos úton került végül a nyíregyházi Görögkatolikus Múzeum gyűjteményébe. Az ikonról: TERDIK 2020b, 233–235, Kat. III.31 (Terdik Szilveszter). Nagy Mária fekete-fehér fényképe a művész hagyatékában található, magántulajdon.

¹⁵⁰ Adataikat lásd Dokumentumok III/107.

44. Győztes Immaculata, 1954, görögkatolikus templom, Balsa (Terdik Szilveszter, 2010)

45. A feltámadást hirdető angyal, görögkatolikus templom, Balsa (Terdik Szilveszter, 2010)

met: a tállyai Szent László-plébániatemplomé¹⁵¹ és a sátoraljaújhelyi egykori piarista templomé, bár ez akár későbbi is lehet (ez utóbbit lásd a következő fejezetben). 1956-ban a piaristák számára festett egy kisebb méretű Szent Rita-képet is.¹⁵²

Az ötvenes években nem volt könnyű vászonhoz, megfelelő anyagokhoz jutni. Egyik levelében említ egy esetet 1953-ból, hogy egy művész ismerőse, aki nem volt tagja a Képzőművészeti Alapnak, nem kapott vásznat. Neki még sikerült, bár ő sem lépett be az 1952-ben alapított, ideológiailag erősen megterhelt szervezetbe (vö. Dokumentumok I/5). A kívülállás azt eredményezte, hogy a környéken zajló művészeti életből tudatosan mellőzték, „véletlenül” kifelejtették, kiállításokra nem hívták, ha igen, a festészetét jellemző vallásos tematika miatt mégsem válogatták be. Így ír erről finom önjelentéssel Takács István barát-

jának 1960-ban: „Nálunk igen élénk művészeti élet van, legutóbb már díjazott pályázat is volt. Az összes profik, dilettánsok és amatőrök fölkapcsolták pályázói izmaikat, s egy dilettáns meg is nyerte a fő pályadíjat (3000,- Ft). Pali és Leó is pályáztak, és természetesen nem nyertek. – Én meg természetesen nem pályáztam, de nem is vesztettem. Igaz, hogy engem, mint pirított apácásóhajok háziiparosát (>szent háziipar<) nem is szólítottak föl a pályázatra – hála Istennek. De ha föl szólítottak volna, akkor sem vettem volna benne részt, mert a szépségversenyekből már kiöregedtem, kártyázni pedig nem tudok, de nem is szeretek, főként, ha ráadásul nem sportszerűen megy a dolog.” (Dokumentumok I/17).

1949-től kezdve azonban a templomi falképek festésére szóló megbízások jelentették a biztos bevételi forrást, ugyanakkor újabb szakmai kihívást. Tudatosan

¹⁵¹ A tállyai templom történetéről röviden: Soós 1985, 516. Ekkor sógora, Füzesséry Károly volt itt a plébános. A munka pénzügyi vonzatáról: Dokumentumok III/107. A templomkarzat alatt van egy kis méretű, Szent Ritát ábrázoló festménye is, amely a jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1951.”

¹⁵² A bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M.” A festmény a budapesti piarista gyűjteményben található, ltsz. 2011.569.1.

46. A balsai görögkatolikus templom belső összképe (Bakos Zoltán, 2011)

igyekezett bevonni ezeknek a munkáknak a teljesítésébe festő végzettségű bátyját, Leót, a nyugalmazott katonatisztet, hogy az ő családja megélhetését is segítse. Rudabányácska, Miskolc-Búza tér, Végardó, Szuhakálló, Hercegkút falképeit a következő fejezetben részletesen ismertetjük. Kisebbs volumenű munkát jelentett Erdőbényén a Szent György római katolikus plébániatemplom szentélyének kifestése, ahol öt figurális kompozíció maradt fenn, amelyek a Petrasovszky testvérek munkái: a szentély keresztboltozatán a négy evangélista ülő portréja készült el, abban a formában, ahogyan Szuhakállóban, Hercegkúton és még több más helyen is megjelentek, illetve a Szűz Máriát koronázó Szentháromság, amely a sekrestye ajtaja felett látható (49. kép).¹⁵³ Napjainkra sajnos elpusztult az abaújszántói római katolikus templom hajójának boltozatát beborító nagyszabású kompozíciójuk, amely-

nek azonban nagyon finom kidolgozású ceruzavázlata fennmaradt (50. kép). A kor hiánygazdálkodására jellemző, hogy Petrasovszky e nagyszabású rajzát egy 1911-es cukorgyári tervrajz hátoldalára készítette el. Ez a munka azt mutatja, hogy ekkorra már hihetetlen pontossággal tudta felmérni, hogy milyen formában, mértékben kell egy barokkos boltozati festést megszerkeszteni úgy, hogy a művészeti összehatáson túl mind ikonográfiai, mind teológiai szempontból tökéletes legyen.¹⁵⁴

Pontos adatok hiányában nem állt módunkban az összes közös megbízásukat feltérképezni, de biztosan dolgoztak még több római és görögkatolikus templomban is. Az utolsó olyan templomfestés, amelynek helyszíni munkálataiban Petrasovszky Manó még személyesen részt vett, a görömbölyi görögkatolikus templomban készült 1968-ban (erről részletesebben

¹⁵³ A templom történetéről röviden: Soós 1985, 526–527. A festést nem említi. A jelenlegi templom 1790 és 1807 között épült, tornya részben a korábbi templomból maradt meg. A falfestéssel kapcsolatos adatokat nem közölnek.

¹⁵⁴ A vázlatot az abaújszántói római katolikus plébánián őrzik. Erre a rajzra Bakos Zoltán fotográfus hívta fel figyelmemet 2011-ben, amit ezúton is hálásan köszönök.

47. Szent József. Balsa, görögkatolikus templom (Terdik Szilveszter, 2010)

a következő fejezetben írtunk). Egy fényképen az egész „brigád” látható a templom ikonostáza előtt (51. kép).¹⁵⁵

Úgy tűnik, hogy azokon a helyeken, ahol a helyszínen inkább Leó festett Manó kartonjai alapján, ott a falképek nincsenek szignálva (például Végardón vagy Bujon). Bujon, az 1970-es évek elején a templom védőszentjeit, a főapostolokat megjelenítő falfestményeket rendelt a hajó két boltozatára az akkori parókus, Damjanovich Pál.¹⁵⁶ A kompozíciók kartonjait, melyek közül az egyik a *Kulcsok átadását*, a másik pedig *Saul megtérését* ábrázolja (52–53. kép), Manó készítette, de a helyszínen már csak a bátyja, Leó dolgozott.

48. Páduai Szent Antal (részlet). Balsa, görögkatolikus templom (Terdik Szilveszter, 2010)

Petrasovszky Manó ugyanis egészségi állapota miatt szívesebben alkotott otthon a műtermében. A vászonra, farostlemezre festett munkáit maradandóbbnak gondolta, mint a falképeket. Ilyen nagyszabású olajfestményt rendeltek tőle a nagykállói görögkatolikus templom számára 1961-ben, feltehetően Szalka László,¹⁵⁷ akkori parókus biztatására (54. kép). Az álló téglalap alakú festmény központi szereplője a magasra emelt, az itáliai reneszánsz festészetben megszokott *Sacra Conversazione*-ábrázolásokra emlékeztető módon elhelyezett, trónon ülő Szűz Mária, aki térdén tartja isteni Gyermekeit, s aki mögött a diakónus ruhába öltözött főangyalok, a templom védőszentjei, Mihály és Gábor állnak, egyik kezükben megszokott attribútumaikat (lángpallas és lilium) tartva, míg a másikkal az Istenszülő fölé emelik a város címerét. A háttérben felhajtott drapéria mögül az égbolt kékje előtt két épület látképe tárul fel: az Istenszülő jobbján egy görögkatolikus templom, amely a 17. század első felében már biztosan létezett helyi görög templom idealizált formája, míg a másik oldalon a város egykori,

¹⁵⁵ A művész hagyatékában maradt fenn, a hátoldalán a következő felirat olvasható: „*Görömböly, 1968. X. 26. Balról jobbra: 1. Petrasovszky Leó, 2. Kolacsek Sándor, 3. Petrasovszky Manó, 4. Urbán József (ül), 5. Hegyi László (ül)*”

¹⁵⁶ Damjanovich Pál (Sátoraljaújhely, 1915 – Szerencs, 2005) 1952 és 1980 között szolgált Bujon. VÉGHSEŐ 2015, 185. Bujon már csak Petrasovszky Leó járt személyesen. Az első vázlatokon nem csupán a Szent Péter-bazilika jelent meg a *Kulcsok átadása* jelenet háttérében, hanem valahol, talán Szent Pál mögött, feltűnt volna az esztergomi bazilika képe is, amelyet azonban a parókus kérésére elhagytak. Baán István személyes közlése.

¹⁵⁷ Szalka László (1904–1962) 1959-től haláláig volt nagykállói parókus. VÉGHSEŐ 2015, 153.

49. Szűz Mária megkoronázása, falkép. Erdőbénye, római katolikus templom (Terdik Szilveszter, 2013)

II. Rákóczi Ferenc fejedelem által lebontatott várára utal, úgy, ahogyan korabeli metszetábrázolásokról ismerjük. A trón előtt különböző, a helyi közösség életében fontos szerepet játszó történelmi és egyházi személyek csoportja bontakozik ki: teljes, vörös színű liturgikus öltözetben, lehajtott fejjel, vánkosra helyezett kulcsokat ajánl fel az Istenszülőnek egy püspök, aki Taraszovics Bazillal, az egyházi uniót elsőként elfogadó munkácsi püspökkel (1633–1651) azonosítható, akinek emiatt a protestáns urak fennhatósága alatt álló székhelyéről menekülnie kellett, s Nagykállóban, az itteni rác alapítású parókián talált királyi oltalmat 1640 után. Az unió elfogadásának tényére utal szimbolikusan a két kulcs, amely a péteri/pápai hatalom jelképe. A másik, lila mantiaszt és mitrát viselő püspök Bizánczi György Gennadiusz, aki 1701-től volt nagykállói parókus. 1716-tól püspök, székhelyét Nagykállóban tartotta: az ő idejében történt a második pócsi könnyezés 1715-ben, illetve ő kezdte meg az új kegytemplom építését 1732-ben, amire a kezében tartott

templommodell utal. Mögötte jól felismerhető II. Rákóczi Ferenc fejedelem, akinek idejében Bizánczi az egyházi szolgálatát Kállóban kezdte. Átellenben Papp Antal címzetes érsek, miskolci apostoli kormányzó és Dudás Miklós hajdúdorogi püspök portréja tűnik fel: előbbi Nagykállóban született, utóbbi pedig a közeli Máriapócson, s a festmény készültének idején az egyházmegye püspöke volt. Előttük egy kuruc katona áll, a kép előterében egy földre borult parasztembert látunk, aki kezében méhkest tart, mögötte pedig a trónushoz futó szőnyegen egy mankó hever. Ő az a 19. században élt nagykállói református ember, aki fogadalmat tett, hogy ha meggyógyul pócsi zarándoklata során, akkor hálából egy kas méhet ajándékoz a templomnak. Meggyógyult, de fogadalmát mégsem akarta teljesíteni, mire a méhek maguktól a kegytemplomhoz repültek, amelynek északi falában meg is telepedtek. Ezt az epizódot Petrasovszky már a máriapócsi szentélyben is megfestette 1944-ben. Minden bizonnyal ez a falkép jelentette a mintát és adta az ötletet a megrendelőknek, hogy az azon láthatókat Nagykállóra alkalmazva, egyfajta helyi redakcióként elkészíttessék a művésszel. A nagy festői részleteket mutató mű megalkotása során Petrasovszky azokat az alakokat, akikről hiteles portrét nem ismert, vagy háttal, vagy profilból ábrázolta, ügyesen leplezve a képi források hiányát, de mégis a „történelmi hitelesség” illúzióját keltve. Alkotás közben a festményről egy olyan felvétel is készült, amelyen a festő és felesége együtt láthatók előtte (55. kép).¹⁵⁸

A máriapócsi és nyíregyházi színes üvegablakokhoz készített kartonjai ismertté tették ez irányú tevékenységét is a hazai görögkatolikusok között. Az 1960-as évek elején a múcsonyi görögkatolikus templom számára a két liturgiaszerző egyházatyáról és négy magyar szentről készített színesüvegablak-terveket. Előbbiek a nyíregyházi ablakok kicsinyített variánsai, míg a kereszthajó két nagyobb ablakába Szent István király országfelajánlása (56. kép) és Szent László király, addig a hajó két keskenyebb ablakába Árpád-házi Szent Margit és Szent Erzsébet (57. kép) invenciózus ábrázolásai kerültek.¹⁵⁹ Kölcseán a görögkatolikus kápolna számára Jézus keresztre feszítését ábrázoló színes

¹⁵⁸ Sajnos a festményt 2009-ben a templomból ellopták. Néhány év múlva, nagyon meggyötört állapotban került elő, egy magángyűjtő vette meg, s volt szerencsém a Szépművészeti Múzeum bírálati osztályán azonosítani. Sajnos a kép visszavásárlása nem történt meg, de a gyűjtő a festményt szakszerűen restauráltatta, a hozzá tartozó eredeti kerettel együtt, amelyet a parókiától megvásárolt. Erről: TERDIK 2016, 47.

¹⁵⁹ Az ablakokat említi: KELEMBÉRY 1972, 25; OLBERT 2010, 61. Az utóbbi tanulmányban olvasható adat, miszerint a múcsonyi templom falképeit is ő festette 1953-ban, nem felel meg a valóságnak. Ezek a falképek Pusztai Kodat Sándor munkái 1956-ból, az apostolfejedelemek vértanúsága képen olvasható szignó szerint.

50. Vázlatrajz az abaújszászi római katolikus templom hajójának festéséhez. Római katolikus plébánia, Abaújszász (Bakos Zoltán, 2011)

51. A görömbölyi görögkatolikus templom festése közben. Fénykép, 1968, magántulajdon

52. A kulcsok átadása. Buj, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

53. Saul megtérése. Buj, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

ólomüveg ablak Petrasovszky vázлата alapján készült 1967-ben (58. kép).¹⁶⁰ A kompozíció a miskolci Búza téri templom szentélyében lévő, azonos témájú falképet idézi.

Gyakran kellett különböző parókiák számára plasztikus festményeket (sírleplek) festenie, amelyen a halott Krisztus, a négy sarokban pedig az evangélisták portréi az állandó elemek. Ezt a festett vásznat a szentsírba helyezik, és körmenetekben hordozzák a nagyheti szertartások folyamán, ezért alapvetően sérülékeny liturgikus darabnak számít.¹⁶¹

Az 1960-as években két olyan megbízást is kapott, amikor fényképek alapján kellett egy-egy történelmi eseményt vásznon megörökítenie. Az egyik festmény az érpataki Istenszülő elszenderülése görögkatolikus templom számára készült, VI. Pál pápa és Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka 1964-es jeruzsálemi találkozását ábrázolja (59. kép). A festményt a helybéli parókus, Kovács Gyula rendelte meg,¹⁶² a kép keretén egy kis táblára helyezett felirat teszi egyértelművé, hogy mit ábrázol.¹⁶³ Különös, hogy egy történelmi téma megjelenítését úgy helyezték el a templom falán, mintha szentkép volna. Úgy tűnik, hogy a kortársak tudatában voltak a találkozó történelmi jelentőségével,¹⁶⁴ mert nemcsak itt, hanem például a göncruszkai római katolikus templom szentélyének mennyezeti falképén is megörökítették a két egyház-

¹⁶⁰ Mohay Attila kivitelezte Budapesten. Az ablak képe és a készítőre vonatkozó adat: TAKÁCS Gusztáv, *A kölcei görögkatolikus egyházközség története* (kézirat). Megköszönöm a szerzőnek, hogy ezt rendelkezésemre bocsátotta. Az ablakot Kriskó György, akkori kölcei parókus rendelte meg és készítette el. Az ablak színes akvarellvázlatát 1994 nyarán, a nyírderszi parókián, ahol akkoriban szolgált, őrizte és mutatta meg nekünk is. A vázlat jelenlegi őrzési helye ismeretlen.

¹⁶¹ A budai Szent Flórián-templomban őrzött példányról fotót is közöltek: LEGEZA 2011, 36.

¹⁶² Kovács Gyula (Nyíregyháza, 1912 – Debrecen, 1987) 1960 és 1982 között szolgált Érpatakon. VÉGHSEŐ 2015, 166.

¹⁶³ „Jeruzsálem 1964. I. 4. és Szupkai Miklós /+1967.III.17./ bánástanésztechnikus emlékére.”

¹⁶⁴ A leveleki görögkatolikus parókia Historia Domusába a helybéli lelkész, Leskó József a következőt jegyezte fel: „1964. év. VI. Pál pápa szentföldi zarándokútja minden baj nélkül sikerült. Jeruzsálemben találkozott Athenagorasz konstantinápolyi gör. kel. pátriárkával, s több vezető személyiséggel. Egymást megölelték és elhatározták, hogy mindent megtesznek a keresztények egységéért. 500 éve nem beszélt egymással a római pápa és a gör. kel. egyház vezetője. Nagy esemény volt ez a keresztény egység felé.” Levelek, a parókia irattára. Ez a részlet megjelent már: *A Görögkatolikus Szemle kalendárium a Krisztus Urunk születése utáni 2012-ik szökő, azaz 366 napból álló, centenáriumi esztendőre*, Nyíregyháza, 2011, 132.

54. Szűz Mária anyalokkal és történelmi alakokkal, 1961. Egykor a nagykállói görögkatolikus templomban. Magántulajdon

főt.¹⁶⁵ A másik fénykép alapján készült festménye Dudás Miklós hajdúdorogi püspök és VI. Pál pápa római találkozását örökíti meg (60. kép).¹⁶⁶ Dudás püspök 1965-ben és 1968-ban is járt Rómában.¹⁶⁷ Mivel a festmény szignójában 1968 szerepel, feltételezhetjük, a mintaként szolgáló fotó is az évi találkozását örökítette meg Róma püspökével. Petrasovszkyt egyébként ezek a megbízások nem lelkesítették különösebben, amint erről Takács Istvánnak vall egyik levelében (vö. Dokumentumok I/22).

A művész utolsó éveiben kisebb-nagyobb oltárképeken és ikonosztáz-alapképeken dolgozott (ezek

55. Petrasovszky Manó és felesége műtermében, a készülő nagykállói olajfestmény előtt. Fénykép, 1961, magántulajdon

többségéről részletesebben a következő fejezetben írtunk). A Bodrogkeresztúrbán élő, egyházmegyes papként működő bazilita atyák kérésére 1971-ben, a tarcali filiában található görögkatolikus kápolnába egy monumentális méretű Szent Jozafát-képet festett (61. kép), amelyről még a műtermében is készült egy fénykép (62. kép).¹⁶⁸ A nagy festmény időközben a máriapócsi rendházba került, helyette egy másik, szintén Petrasovszky által festett, de jóval kisebb méretű Szent Jozafát emlékezteti a kápolnába látogatókat a védőszentre (63. kép).

1970-ben Tiszavasváriban, Kiss Antal parókus megrendelésére egy kisebb formátumú Jézus és Mária Szíve-képet festett (vö. Dokumentumok III/107, 64–65. kép). Ugyanebben az évben Baskóra hasonló

¹⁶⁵ Ezen a foton jól kivehető: reafoto.blog.hu/2017/06/10/goncruszakai_romai_katolikus_templom_777#gallery-1562517314_2 (letöltés: 2022.01.22.).

¹⁶⁶ Jobb felső sarokban szignált: „Petrasovszky Manó 1968.” Olaj, vászon, 98 × 136 cm (kerettel). NSZBRGY, ltsz. 2017.1.1.

¹⁶⁷ VÉGHSEŐ 2012, 86–88. A festményt valószínűleg a felosztatott bazilita rend ekkor már egyházmegyes papként működő tagjai rendelték tőle, mivel Dudás püspök is e rend tagja volt, mielőtt püspök lett.

¹⁶⁸ Jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky Manó 1971.” NSZBRGY, ltsz. 2017.5.1.

56. Szent István országfelajánlása, 1960. Színes üvegablak Petrasovszky kartonja alapján, Múcsony, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

57. Árpád-házi Szent Erzsébet, 1961. Színes üvegablak Petrasovszky kartonja alapján, Múcsony, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

58. Keresztre feszítés. Színes üvegablak Petrasovszky kartonja alapján, Kölcse, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

59. VI. Pál pápa és Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka 1964-es jeruzsálemi találkozása, 1967. Érpatak, görögkatolikus templom (Terdik Szilveszter, 2010)

60. VI. Pál pápa és Dudás Miklós találkozása Rómában, 1968. NSZBRGY, Máriaócs (Áment Gellért, 2021)

61. Szent Jozafát fölszentelt vértanú, 1971. NSZBRGY, Máriapócs (Áment Gellért, 2021)

62. Petrasovszky műtermében a Szent Jozafát-kép előtt. Fénykép, 1972, magántulajdon

63. Szent Jozafát fölszentelt vértanú, 1972.
Tarcal, görögkatolikus kápolna
(Bakos Zoltán, 2011)

64. Szűz Mária Széplőtelen Szíve, 1970. Tiszavasvári,
görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

65. Jézus Szíve, 1970. Tiszavasvári,
görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

66. Istenszülő a Gyermekkel, 1970. Baskó, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

67. Tanító Krisztus, 1970. Baskó, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

68. Csodatévő Szent Miklós, 1961. Baskó, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

69. A csodaszarvast üldöző Hunor s Magor, befejezetlen. Kazinczy Ferenc Múzeum, Sátoraljaújhely (Áment Gellért, 2021)

formátumú, a tanító Krisztust és az Istenszülőt ábrázoló festményt készített, amelyeket a helyiek a tervezett ikonosztárukba szántak (66–67. kép). A festmények méretével Petrasovszky igazodott a még az előző évtizedben, 1961-ben szintén oda készített Szent Miklós-képhez (68. kép), de végül nem ezeket a munkákat használták fel az új képállvány elkészítése során. Állítólag ő festett négy alapképet Kálmánházára is, de a későbbi átfestések miatt ez ma már nehezen állapítható meg.¹⁶⁹ Nagyobb formátumú ikonosztáz-alapképeket készített Sajószentpéterre és Penészlekre, bár ez utóbbiak a befejezetlenség érzését keltik (ezekről részletesebben a következő fejezetben írtunk).

Befejezetlenül maradt a csodaszarvas történetét feldolgozó munkája is (69–71. kép).¹⁷⁰ A monumentális vászonra festett olajkép témája többször is visszatért életművében a családi emlékezet szerint: „Legutolsó

képe, mely a festőállványon maradt befejezetlenül a csodaszarvas téma volt. E témáról még főiskolás korában festett akvarell képet az ötödéves befejező vizsgáihoz, kb. 0,5 m × 2 m nagyságban, és amelyet a Főiskola nem adott vissza a részére, hanem ott kiállította.

A csodaszarvas témát 1935-ben újra megfestette bátyja, Leó részére kb. 0,75 m × 2,5 m nagyságban, de a kép Pécsen 1944 végén, a háborúban eltűnt. Szívéhez nőtt ez a téma és a sors úgy akarta, hogy harmadszor se lehessen az övé a kép. Még befejezetlen állapotában is monumentális és mozgalmas látvány, és így is tökéletes hatást kelt.”¹⁷¹

A festmény ihletője Arany János *Rege a csodaszarvasról* című verse, amely a költő által „Hún rege”-ként aposztrofált, 1863-ban írt *Buda halála* elbeszélő költeményének hatodik éneke. A vers azt a mítoszt dolgozza fel, amely a hun és magyar nép kialakulását a

¹⁶⁹ VÉGHSEŐ–TERDIK 2012, 167. Őriznek még a templomban egy kisebb formátumú Szent Miklós-képet is, amely szintén Petrasovszky műve.

¹⁷⁰ Kazinczy Ferenc Múzeum, Sátoraljaújhely. A festményt a művész özvegye ajándékozta a múzeumnak.

¹⁷¹ HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996a.

Ménrót (Nimród) fiak, Hunor és Magor szarvasvadászatához köti. A művész az elbeszélés folyamatosan visszatérő epizódját, a vadászok által űzött szarvasbika futását választotta központi témául, amely jó alkalmat kínál arra, hogy a képbe merevített pillanat hitelesen közvetítse a történeten végighúzódó állandó feszültséget is.

Hosszú, türelemmel viselt betegségben hunyt el 1976. október 10-én sátoraljaújhelyi otthonában. A görögkatolikus egyház szertartása szerint a városi köztemetőben helyezték örök nyugalomra.

Összegzés

Petrasovszky Manó egész munkássága alatt hű maradt azokhoz a művészi alapelvekhez, amelyeket az Iparművészeti Iskolában magába szívott. Egyik korai levelében már jelzi Takács Istvánnak, hogy őt nem nagyon izgatja a természet utáni festés: „Természet után másolni pedig nem akarok, mert az olyan volna, mintha az ember a latin fordítást puskából tanulja meg.” (Dokumentumok I/2). Később sem izgatta, bár a második világháború

idején és után – főleg megélhetésből – sok portrét is festett. Tájékepet például nem ismerünk tőle, leszámítva diákkori akvarelljeit.

Szagrális művei esetében is egyértelmű, hogy az idő előrehaladtával figurái a „valóságtól elrugaszkodott” módon, nyúlánkak, légiesek, utolsó munkáin valószínűtlenül expresszívek lesznek. Mintha azokat a művészi jellemzőket látnánk megvalósulni, amelyekről az 1930-as években a bizánci művészettel kapcsolatban töprengett. Joggal merül fel a kérdés, hogy vajon mennyire valósította meg saját munkáiban azokat a művészi – formai és elméleti – alapelveket, amelyeket írásai alapján a bizánci festészet meghatározó elemeinek vallott. Kétségkívül törekedett arra, hogy festészetében alkalmazkodjon a „grékus” elvárásokhoz. Ezzel a ma már kicsit tudálékosnak tűnő jelzővel illették magukat a trianoni Magyarország görögkatolikusai egészen az 1960-as évekig, hogy egyrészt a katolikus egyház „latin” többségétől, másrészt a szláv és román görögkatolikusoktól való különbözőségüket érzékeltesse. A „grékus” jelző használatának hátterében az állhatott, hogy a magyar identitású görögkatolikusok

70. A csodaszarvas festmény részlete (Áment Gellért, 2021)

71. A csodaszarvas festmény részlete (Áment Gellért, 2021)

számára 1912-ben felállított Hajdúdorogi Egyházmegye hivatalos liturgikus nyelve nem a magyar lett, mint ahogyan azt a hívek szerették volna, hanem az ógörög. Petrasovszky maga is többször használja ezt a jelzőt, de nem a művészetére érti. Amikor 1938-ban a penészleki, *Mindenkor Segítő Szűz Mária* oltárképet festette, ezt a művét ő maga bizánciasnak tartotta, ahogyan ezt a megrendelő parókusnak szóló levelében is megfogalmazta (lásd a következő fejezetben). Valóban, az Istenszülő-ábrázolás előképe egy 15. századi bizánci ikon, amelyet a festő formailag híven követ, és a megszokott görög feliratok mellett az arany háttér is hangsúlyos. Későbbi munkáin is meghatározó lesz a vésett díszítésekkel borított arany háttér használata, amelyeken az 1950-es évektől a görög feliratoknak is nagy szerepet szán, itt tehát kiütözik a „grékus”-tudathoz való igazodás. A vésett, aranyozott háttér alkalmazására feltehetően régi ikonok inspirálhatták, például a Sárospatakon őrzött Oszlopos Szent Simeon, amelyet – amint láttuk – ő maga is jól ismert. Figurái kezdetben inkább a barokk vallásos festészet, majd egyfajta realizmus, végül pe-

dig egy egészen izgalmas expresszionizmus hatását mutatják. Ez utóbbi, ami különösen utolsó munkáit jellemzi, a megrendelők számára már nehezen tűnt befogadhatónak.

Életművét áttekintve megállapíthatjuk, hogy a 20. század hetvenes éveitől, egészen haláláig, a hazai görögkatolikus megrendelésre született műalkotások között kiemelkedően magas, gyakorlatilag egyedülálló színvonalat képvisel, ami a technikai tudásban, a kompozíciós készségben, a színhasználatban egyértelműen megnyilvánul, de messze felülmúlta kortársait az egyházi hagyomány és a liturgia beható ismeretében is. Mindebből jól látszik, hogy a művészek hierarchiája, amelyet rendszerint a képzettségük, iskolai végzettségük alapján szoktak felállítani, csupán egyetlen – gyakran esetleges tényező – a művészek életművének értékelésében. Petrasovszky munkásságának valódi nagysága ugyanis akkor válik igazán érzékelhetővé, ha összevetjük a klasszikus akadémiai képzésben részesült, vagyis a Képzőművészeti Főiskolán végzett, vele egykorú festőművészek görögkatolikus templomokban alkotott munkáival.

PETRASOVSKY MANÓ
VÁLOGATOTT MUNKÁI

72. Szent Simon és Júdás Tádé apostolok. Római katolikus plébánia, Sátoraljaújhely (Áment Gellért, 2021)

Közös munkák Takács Istvánnal

Dunaföldvár, Szent Anna római katolikus plébánia-templom falképei (1926)

A török kiűzése után a bosnyák ferencesek alapítottak itt kolostort. Szent Anna tiszteletére szentelt templomukat 1736-ban kezdték építeni. A templom fő- és mellékoltárait Schervitz Mátyás budai mestertől 1768 nyarán rendelték festményeket. A kolostorból az 1858-as tűz után a szerzetesek Gyöngyösre költöztek, azóta a templom a plébániához tartozik.¹

A barokk templom teljes kifestésével Stein János, az Iparművészeti Iskola tanárának ajánlására három negyedéves hallgatót bíztak meg 1926 nyarán: Takács Istvánt, Petrasovszky Manót és Nyíri Lászlót, illetve a harmadéves Farkas Gyulát. A kapott honoráriumon egyenlően osztozkodtak. Persze az elvégzett munkához képest ez sem volt nagy összeg, későbbi feljegyzések szerint csak „negyedpénz”-ként emlegették.² Munkájuk elég megviselt állapotban, de még ma is létezik. Nem nagyon lehet eldönteni, hogy a festőnövendékek közül pontosan ki melyik kompozíción dolgozott.

Az ikonográfiai programot a korszakra jellemző témák uralják, de több rendhagyó elem is található benne. A szentély csehboltozatán a barokk apoteózis falképek stílusában a magyar szentek hódolatát fogadó, Szűz Máriát megkoronázó Szentháromságot látjuk (73–74. kép). A négy „csegelyben” az evangélisták auktorportréi kaptak helyet. A szentély jobb oldali falán, a sekrestyeajtó felett és a két oratóriumablak közé az Oltáriszentséget imádó Assisi Szent Klára és Baylon Szent Paszkál ábrázolása került. A kompozíció festett díszkeretében mára eléggé elmosódott 1934-es évszám olvasható, ami arra utal, hogy a munkák évekig elhúzódtak. A díszítőfestő szak hallgatói itt valójában a figurális kompozíciókon dolgoztak, míg a díszítőfestést más mesterek készíthették.

A hajónak a diadalívhez közelebb eső csehsüvegboltozatán egy központi medalionban Jézus Krisztus születését festették meg, amelyen az isteni kised fogadja a pásztorok és a háromkirályok hódolatát (75. kép). Szellemes megoldás, hogy a kompozíciót övező építészeti keretből „kilépve”, háttal ábrázolt figurák (férfi és anya

gyermekével), talán egy család (?) tagjai képviselik a modern kor embereit. A központi medalionhoz a hajó oldalfalai irányában két kisebb csatlakozik, egyikben Jézus megkeresztelkedését, a másikban az Olajfák hegyén átélt agóniáját ábrázolták (76–77. kép).

Az orgonakarzathoz közelebb eső nagy csehsüvegboltozatot két egyenlő méretű, négykaréjos képmező uralja, az 1456-os nándorfehérvári diadalra és az ahhoz kapcsolódó déli harangszóra utaló ábrázolásokkal: az egyik mezőben a ferences Kapisztrán Szent János áll a védekező katonák élén, míg a másik kompozícióban Hunyadi János fehér lován ülve már hálát ad a diadalért, felette kis angyalok harangot kongatnak az égből (78–80. kép). A két jelenet között Árpád-házi Szent Erzsébet és Margit háromnegyedes alakja is helyet kapott. A „csegelyek” ornamentális mezőiben „Glória” felirat utal a harangszóra és talán a csata győztes kimenetelére is.³

Az orgona feletti boltozaton, egy medalionban angyalokat látunk. A karzat homlokzati ablakának két oldalára nagy, kezükben hangszereket tartó angyalokat is festettek, amelyek Petrasovszky Manó hagyatékában őrzött archív fotón jól kivehetők (17. kép), az orgona takarásában ma letről nem láthatók.

Az elvégzett munka után a plébános még ajánlólevelet is kiállított a fiatal művészek számára, amelyet más munkáik során is be tudtak mutatni:

„Tekintetes Farkas Gyula, Petrasovszky Emmánuel és Takács István iparművész uraknak Budapest. A dunaföldvári belvárosi plébániatemplom kifestésének befejezése alkalmából elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom, hogy Önöknek, mint az igazán derék műalkotóinak, úgy a magam, mint az iskolaszék és híveim nevében hálás köszönetet mondjak. Midőn ezt örömmel és szívesen teszem, egyuttal tolmácsolom azt az elismerést is, a mellyel a templom festésének minden megtekintője a művészeti alkotásnak adózott. Dr. Szőnyi Ottó, a Műemlékek Orsz. Bizottsága előadója, és Stein János, orsz. iparművészeti iskolai tanár, festőművész, a legnagyobb elismerés hangján szólnak a kiváló munkáról. Bírálatauk szerint: »A jelenetek felfogását egyházas szelleműnek, kivitelét művészesnek találtuk. A kompozíciók lelkes elmélyedésről, kiváló rajzoló készségről és finom színező

¹ KORHECZ PAPP 2021, 33–35.

² BÁN 1996, 14. Nyírit nem említik a plébános köszönőlevelében (lásd a főszövegben előrébb).

³ A falképekről színes fotókat közölt: DUCZON 2008, 166–171.

73. Szentháromság és magyar szentek. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom szentélyében (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

74. Magyar szentek, az előző együttes részlete (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

75. Jézus születése. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

76. Jézus megkeresztelkedése a Jordánban. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

77. Jézus vérrel verejtrékezik szenvedése előtt. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

érzékről tanuskodnak. A dekoratív részletek hatásosan egészítik ki az architektúrát. A festési technika szolid és tartósságot ígérő. Az összbenyomás kellemes. Ennél fogva a templom kifestését sikerült műnek ítéljük. « A magam részéről ehhez az illetékes bírálathoz csak annyit teszek hozzá, hogy a nevezett művész urakat

nemcsak ezért, hanem egyéniségük miatt is templomfestetésre a legmelegebben ajánlom.

Dunaföldvár, 1926. szept. 28.-án.

A dunaföldvári belvárosi róm. kath. plébánia hivatal (pecsétje)

Buzsáky Imre s. k.
pápai kamarás, plébános.⁴

⁴ Az ajánlás másolata a budapesti Rózsák téri parókia anyagai között maradt fenn, amelynek hitelességét Damjanovich Ágoston tb. kanonok, főesperes lelkész, sátoraljaújhelyi parókus igazolta. GKPL III-1-22. A művész hagyatékában lévő eredeti példányt idézi: OLBERT 2010, 58.

78. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

79. Kapisztrán Szent János a nándorfehérvári ütközetben. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

80. Hunyadi János a nándorfehérvári ütközet után. Mennyezeti falkép a dunaföldvári plébániatemplom hajójában (Korhecz Papp Zsuzsanna, 2021)

Szigetvár, római katolikus plébániatemplom falképei (1927) (elpusztult)

A mai szigetvári plébániatemplom eredetileg az oszmán hódítás idején mecsetnek épült, majd a város visszafoglalása után keresztény templommá alakították. A 20. század elején új szentéllyel, s ahhoz

kapcsolódó mellékkápolnákkal és sekrestyével bővítették. Az új részek kifestését és a templom további bővítését kezdeményezte 1923 nyarán Herger József apát, esperes-plébános a Műemlékek Országos Bizottságánál.⁵ Néhány nappal később a bizottság azt javasolta, hogy a festés ügyében a plébános közvetlenül

⁵ Levele 1923. június 26-án kelt. MÉM MDK, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 259/1923. Az ügyre utal, de az 1920-as években végzett festési munkákat nem ismerteti: JERNYEI KISS 2020, 32.

forduljon Sándor Bélához, az Iparművészeti Iskola festőművész tanárához, mivel a pécsi egyházmegyében ő festette ki a sióagárdi és a tolnai templomokat mindenki meglepedésére, de azt kéri, hogy a terveket és a költségvetést majd a MOB-nak is nyújtsák be.⁶ 1924. február 22-én érkezett meg Sándor Béla kifestési terve – amely sajnos nem maradt fenn –, s egyben sürgeti mihamarabbi elfogadását, mert a képeknek már május végére készen is kellene lenniük. A bizottság egy hét múlva tárgyalta a beadványt, s ennek eredményeképp Csányi Károlynak, az Iparművészeti Múzeum igazgatójának címeztek egy levelet, amelyben arra kéri, hogy ismertesse Sándor Bélával a festési tervekkel szemben megfogalmazott kifogásokat, s hogy ezek fényében kérje föl új tervek készítésére.⁷ A javított vázlatokat már csak az év végén, november 3-án terjesztette be a művész – sajnos ezek sem maradtak fenn. A bizottság három nap múlva már tárgyalta is a beadványt, s a művésznek címzett válaszlevelében a következőket fogalmazta meg:

„Bizottságunk a szigetvári plébániatemplom szentélyének Nagyságod által módosított kifestési tervét megvizsgálta és azt a következő módosítások kikötésével hagyta jóvá. A hosszfalakon az ablakok és oszlopállások közt levő szalagon az árkádos beosztás elhagyandó és helyébe egyenletes szönyegminta festendő. A diadalív bélének díszítőmintája színezésben hozzáhangolendő a templom kupolás hajójának színezéséhez. Van szerencsénk a tervezetet a mellékletével együtt visszaküldeni.”⁸

A festés, számunkra egyelőre ismeretlen okból, csupán három évvel később, 1927 nyarán valósult meg. Az 1924-es első ügyirathoz hozzátettek egy dátum nélküli, de feltehetően 1926-ban kelt cédulát, amelyen a szigetvári festéssel kapcsolatos néhány adat olvasható:

„Herger augusztus végéig szabadságon. / Oltár fölél apsis: Jézus Szíve, Mária, Sz József

Oldalfalakra: egy-egy kép ujszövetségi bibliai jelene-tek / Mária kápolnába egy kép / többi ornamentális / 80 millió áll rendelkezésre / Petrasovszky Emmánuel

V. éves / Takács István V. éves / Farkas Gyula IV. éves festő szakosok”⁹

Ez arra utal, hogy a Dunaföldváron már jól teljesítő csapatot javasolták ide is. Petrasovszky Manó hagyatékában fennmaradt egy szüleinek írt képeslap, amelyen az itt dolgozó festőtársaság látható (18. kép).

Ismeretlen szerző tollából maradt fenn az új falképegyüttes részletes ismertetése az *Új Dél-somogy* című hetilap hasábjain.¹⁰ Mivel ez a sajtótermék ma már alig hozzáférhető, teljes terjedelmében közöljük ezt a cikket, hiszen ebből a pusztulás okán ma már alig rekonstruálható ikonográfiai program is megjelenik a szemünk előtt:

„Sokszor szó esett már ezen lapnak hasábjain Szigetvár ritka értékű műemlékéről, a plébániatemplomról. Tudjuk, hogy még a törökök építették a vár elfoglalása után. A vár visszafoglalása után katolikus plébániatemplommá lett, tornyot és előcsarnokot kapott, a XVIII. század második felében pedig Dorffmeister hatalmas koncepcióju freskóval díszítette fel a kupolát, míg 1911-ben külön szentéllyel toldották meg a Műemlékek Országos Bizottságának művészei tervei alapján. Ennek az új résznek a kifestésére azonban, akkor már nem kerülhetett sor a közbejött világégés és súlyos gazdasági leromlás miatt, úgyhogy a kupola gyönyörű, szín pompás freskója mellett bántóan hatottak a szentély minden dísz, ékességet nélkülöző, csupasz falai. Ezen kiáltó hiányon segített aztán Herger József apátplébános, aki Berkes József templomgondnok állandó ellenőrzése mellett az 1927-ik év nyarán kifestette a templomot.

A templom festési munkálatait az iparművészeti szakiskola tavaly júniusban végzett lelkes, tehetséges ifjú növendékei végezték, akik az 1926-ik évben Dunaföldváron művészien végzett templomfestésükkel vonták magukra a figyelmet. Petrasovszky (!) Emmánuel és Takács István vezették a teljes két hónapot igénybe vevő munkát. Csodálatos lelkesedéssel, ügybuzgósággal szinte a lelküket vitték bele a művészi festésbe, mely tekintettel a híres Dorffmeister freskóra igen nehéz

⁶ A válaszlevelet dr. Szőnyi Ottó szignálta, 1923. július 6-án kelt, uo. Még ugyanabban a hónapban Lux Kálmán építész is felkéri, hogy az épület további bővítésével kapcsolatban újra szálljon ki a helyszínre. MÉM MDK, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 290/1923.

⁷ MÉM MDK, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 38/1924.

⁸ A válaszlevelet Szőnyi szignálta. Az ügyirat mellékleteként megtalálható Csányi Károly feltehetően Szőnyinek szóló autográf levele is, amelyben a javított terveket elfogadásra javasolja, úgy is, mint barát, és úgy is, mint MOB-tag. MÉM MDK, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 295/1924.

⁹ MÉM MDK, Tudományos Irattár, MOB-iratok, 38/1924. (fol. 71)

¹⁰ -y-, A szigetvári templom kifestése. *Új Dél-somogy*, 10 (1928), 1. szám (január 1.), 2.

feladatnak látszott. És az ifjú festők feladatuknak derekasan megfeleltek.

A figurális festést majdnem kizárólag ők ketten végezték. Petrasowszky Emmanuel festette a főoltár felett három mezőnyre oszló apsisba a kis Jézust a szent Szívvel, kétoldalt kis angyalfejekkel, melyek Jézus szenvedés eszközeit és az Oltáriszentség jelvényeit tartják. Ő festette a szentély jobboldali fülkéjében a feltámadt Jézust, a baloldali fülkében a Mária oltár felett Mózeszt a csipkebokor előtt. Az ő munkája a szent Anna kápolnában lévő Angyali üdvözlés és a pásztorok és háromkirályok hódolata a betlehemi kis Jézus előtt. Ezenkívül ő tervezte és rajzolta a szentély oldalfalára a három főangyalnak és Keresztelő sz. Jánosnak plasztikus alakjait és az oltár mellett kétoldalt hat magyar szentnek képét. Ecsetjét a jellegzetes barokk-stíl, lágy színek és áhitatra gerjesztő melegség jellemzi.

Társá Takács István, az egyszerű, igénytelen, csupaszív művész festette a szentély kétoldalán lévő 3 méter hosszú, 1.60 méter magas két hatalmas kompozíciójú képet: szent Rókus halálát és a szegény asszony két filéjét. Mindkét kép remek munka, alakjai szinte élni látszanak és gyönyörűen kifejezik azokat a különféle lelkimotívumokat, melyeket a művész akart rájuk lehelni. Az ő ecsetjét dicséri még a sekrestye felett lévő szent Család kép, valamint a szent Anna kápolnában a kis Jézus bemutatása a Jeruzsálemi templomban.

Mindezek a festmények a XVIII. században készültek híres Dorffmeister freskóhoz úgy kompozíciójukban, mint pedig színezésük tónusában harmonikusan illeszkednek. Ezt a tényt a feladat kényes és nehéz voltát tekintve külön dicsérettel kell kiemelni. A képeket jellemzik a megfestett témáknak a helyes felfogása, az áhítatkeltés céljának kifogástalan megvalósítása, a világítás körülményeihez való kitűnő alkalmazkodás, a színezések életteljessége és a fal természetéhez alkalmazkodó gyengéd tónusa, a kompozíciók átgondoltsága és az egész munkának tartósságát ígérő technikai kezelése.

Ezen művész képek értékének kiemeléséhez kifogástalan, gazdag ornamentális díszítés, mely illeszkedik a templom színpompájához és méltó keretet szolgáltat a fent kiemelt figurális festményeknek. Különösen ki kell emelni a szentély hat ablaka körüli gazdag

ornamentikát és a kápolna renaissance (!) stílusú kazettás mennyezetét. Az ornamentális festést Funschler Móríc paksi festőmester, hasonnevű fia ifjú Funschler Móríc és Nyíry (!) László iparművészeti szakiskolai növendékek végezték teljesen szakszerűen.

Mindezek alapján az ifjú művészek valóban megérdemlik, hogy munkájuk sikeréért nyilvánosan is teljes elismerést nyerjenek. Ilyen magas elismerésben részesültek akkor is, mikor Virág Ferenc pécsi püspök ömeltósága megszentelte a templomot, sokáig gyönyörködött a szép munkában és örvendő állapította meg, hogy most egyházmegyéjének egyik legszebb templomává lett a szigetvári plébánia templom.

Valóban szerencsét kívánunk a lelkes művészek tehetségéhez, sokat ígérő működéséhez, üdvözljük őket, mint a magyar ipari művészet jobb jövőjének értékes munkásait. Adná Isten, hogy minél több megértésre és pártolásra találjanak és ne legyen sorsuk a magyar nemtörődömség következtében a nyomor és feledés.

A szigetváriak pedig szeressék és becsüljék meg templomukat és ne feledjék, hogy Magyarországon kevés ilyen szép, a maga nemében ritka értékű templom van, amelyben minden Istennek és a hazának szeretetére figyelmezteti és ösztönzi őket.”

A templom 20. századi bővítéseit, annak érdekében, hogy az épület dzsámi jellegét kidomborítsák, jó félszázad múlva lebontották. A bontás előtti archív fotókon a falfestés részletei nem nagyon értelmezhetők, csupán a szentély bal oldali főfalán, az ablakok alatt húzódó, Szent Rókus halálát ábrázoló, a leírás szerint Takács István által festett kompozíció vehető ki (81–82. kép).¹¹ (Az is látszik a fotón, hogy a falfestmény a beázások miatt már erősen meg volt kopva.

Sátoraljaújhely, Szent István király római katolikus plébániatemplom falképei (1929–1930) (elpusztult)

Az egykor Zemplén vármegye székhelyeként ismert város 18. század végén épült plébániatemplomát 1909 és 1910 között Czigler Győző (1859–1905) budapesti építész tervei szerint átépítették és bővítették.¹² A két háború közötti időszakban a város csonka Zemplén vármegye székhelye maradt, egyházi szempontból pedig a Kassai Egyházmegye Magyarországra eső részeinek kormányzó egyházi méltósága élt és működött

¹¹ MÉM MDK, Fotótár, 58.118–119.P.

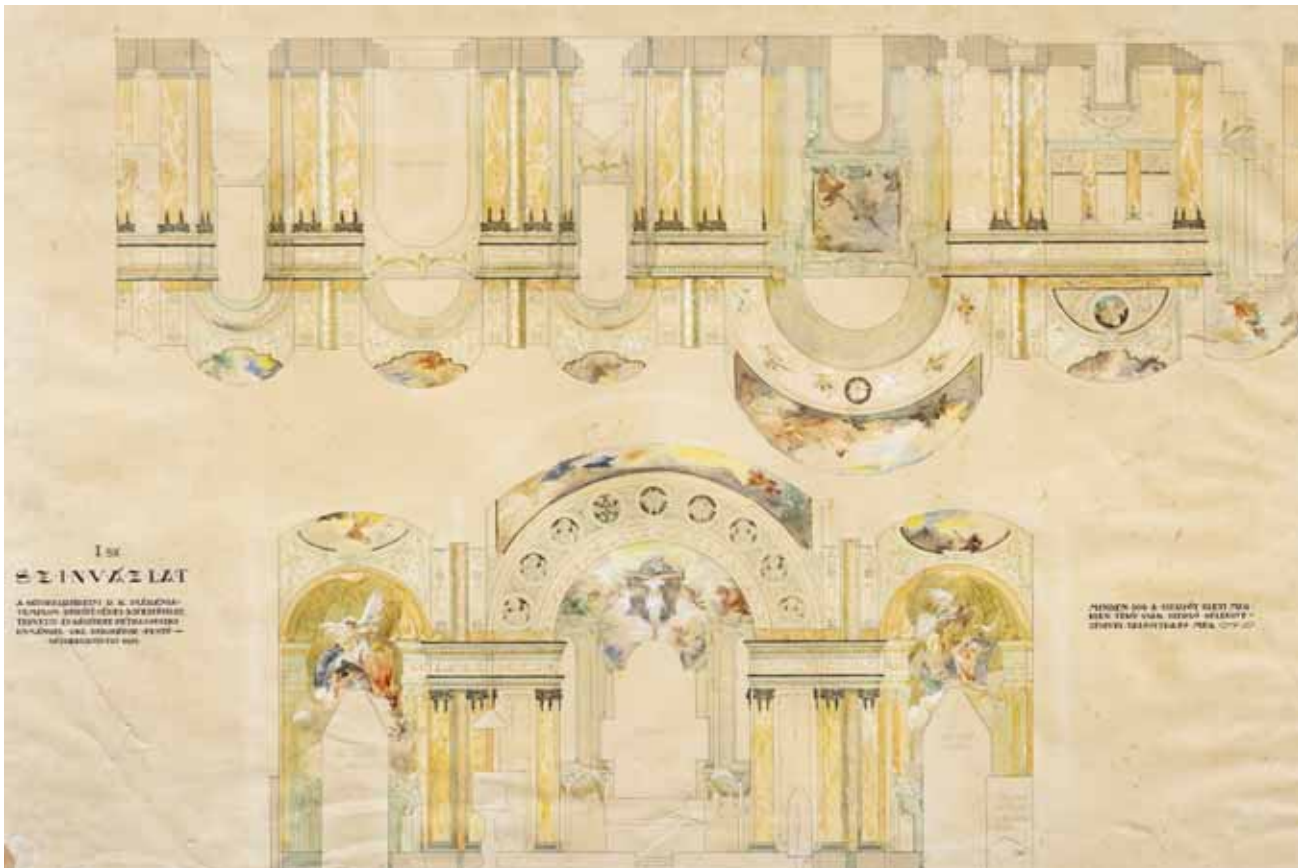
¹² A templom történetéről: Soós 1985, 539–541. A festést nem említi. Czigler halála után Dvořák Ede építész irányította a munkát. BOROS [2010], 9.

81. A szigetvári plébániatemplom belseje a szentély lebontása előtt. Archív fotó, MÉM MDK, Fotótár, 58.119.P

82. A szigetvári plébániatemplom belseje a szentély lebontása előtt. Archív fotó, MÉM MDK, Fotótár, 58.118.P

83. A sátoraljaújhelyi plébániatemplom festéséhez készült színvázlat (oldalfalak). Római katolikus plébánia, Sátoraljaújhely (Áment Gellért, 2021)

a plébánián. A kvázi székesegyházi szerep is indokolhatta, hogy az átépítés óta csupán fehérre meszelt belső megfelelő díszítést kapjon. A falfestéshez Petrasovszky Manó két nagy méretű, színes akvarellvázlatot is készített 1928-ban, melyeket jelenleg is a városi plébánián őriznek. Az egyik a templom oldalfalait, apszisát, a kereszthajókat lehet látni,¹³ míg a másikon a mennyezeti program összképe bontakozik ki (83–84. kép).¹⁴

Mivel a falképegyüttest négy évtizede lemeszelték, ezért a korabeli, helyi jogász, újságíró szerző, id. Ambrózy Ágoston (1879–1968) részletes, ismertető bemutatóját teljes terjedelmében közöljük, már csak forrásértéke miatt is. Írása *A sátoraljaújhelyi templom freskói: Művészi feladatok a templomrenoválásoknál – Egy elpusztult és megmentett kompozíció – Befejezték*

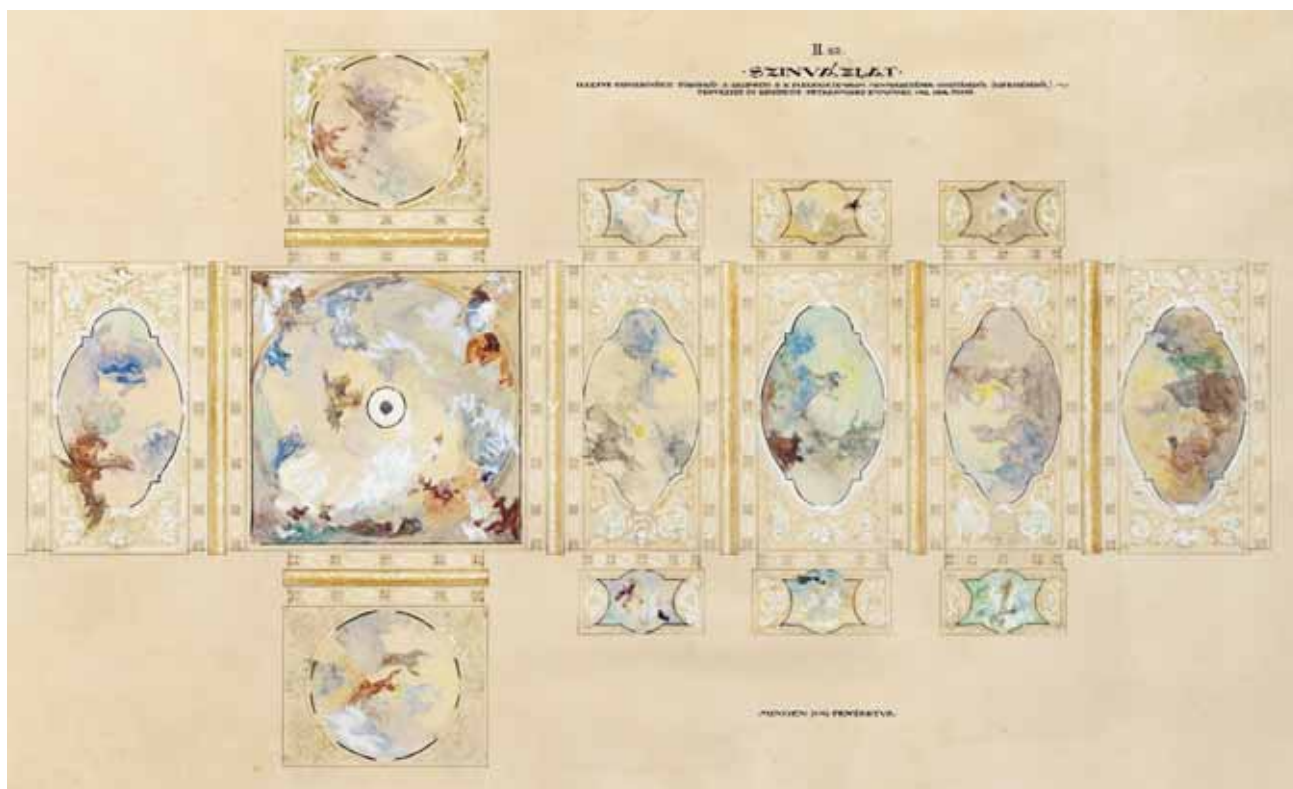
a csonka kassai egyházmegye székesegyházának restaurálását címmel és alcímmel jelent meg:¹⁵

„A templom-renoválások és főképpen kifestések most oly gazdag sorozatába bekapcsolódott Sátoraljaújhely is a maga plébániatemplomával, amelyet 1911-ben bővítettek ki Czigler Győző tervei szerint. Akkoriban a kifestés elmaradt, de most már, a nehéz gazdasági viszonyok dacára ezzel se lehetett tovább várni, mert időközben a templom a csonka-kassai egyházmegye magyar részének székesegyháza lett. Illő volt így, hogy a benső renoválás is befejezést nyerjen, amellet a határszéli hívek maguk is szinte lelki szükségét kezdték érezni annak, hogy anyagi existenciájuk romjai közt minél fényesebben álljon az Isten háza, ahol a feltámadásért méltóképp imádkozhatnak.

¹³ Felirata: „I. sz. színvázlat a sátoraljaújhelyi r. k. plébániatemplom díszítéséhez (kifestéséhez). Tervezte és készítette: Petrasovszky Emmánuel okl. dekorátor-festő. Sátoraljaújhely 1928. / Minden jog a szerzőt illeti meg. Ezen terv csak a szerző beleegyezésével valósítható meg.” Papír, akvarell, 67 × 99 cm.

¹⁴ Felirata: „II. sz. színvázlat illetve egyszerűsített tükörkép a saújhelyi r. k. plébániatemplom mennyezetének díszítéséről (kifestéséről). Tervezte és készítette: Petrasovszky Emmánuel okl. dekorátor-festő. Sátoraljaújhely 1928. / Minden jog fentartva.” Papír, akvarell, 67 × 99 cm.

¹⁵ AMBRÓZY 1931, 16. Ugyanez a szöveg kicsit átszerkesztve megjelent: AMBRÓZY Ágoston, A nagytemplom freskói, *Zempléni Ujság*, 12 (1930), 34. szám (augusztus 31.), 2–4.

84. A satoraljaujhelyi plébániatemplom festéséhez készült színvázlat (mennyezet). Római katolikus plébánia, Satoraljaujhely (Áment Gellért, 2021)

A kibővítés előtti templomban csak egy falfestmény volt és pedig a szentély mennyezetén Jakobey Károlynak 1878-ból származó, Mária mennybemenetelét ábrázoló képe.¹⁶ Erről a képről megírtam a Művészet 1909. évfolyamában azt a Lotz mestertől magától szerzett értesülésem, hogy az tulajdonképpen az ő kompozíciója volt. A kép a templomkibővítésnek, sajnos, áldozatul esett. De mostanában jöttem rá – és ez egyházi művészetünk szempontjából némi megnyugvással szolgálhat –, hogy a budapesti Ferencrendi templom új Krenner–Tardos freskói közt látható Lotz-féle Assunta-kép karakterben felfogásban, még színezésben is, a szóbanforgó újhelyi freskónak nemcsak hasonmása, hanem úgyszólván eredetije. A templom kibővítésekor kerültek a kereszthajó két oldalkápolnájába Boruth Andor muzeális becsű oltárképei: Szent Antal és Szent Erzsébet.

A templom mint szépművészeti múzeum

Valamikor sokat beszélgettem boldogult Fieber Henrikkel, aki körülbelül azt vallotta, hogy a templomoknak a vidék szépművészeti múzeumainak kell lenniük. Az újhelyi templom valóban erre az útra lépett már 1795. körül történt építésétől fogva, hiszen a

Rákóczi-utcai Szegényházi kápolnával együtt régen fel van véve a műemlékek lajstromába, Szirmay Notitia-i szerint pedig az elszenvedett tűzvészek alapformáin lényegesen nem változtattak. E két épületen kívül a műemlékek bizottsága Ujhelyben csak a megyeháza portáléját tartja, annak Kossuth Lajos szereplésével kapcsolatos történelmi szerepét is tekintetbe véve, művészi szempontból figyelemre méltónak. Ma már, a templom kifestése után, el lehet mondani, hogy a városnak a nemrég létesült megyei múzeum mellett szépművészeti múzeuma is van.

Nagyon artisztikus már a bejárat mellett levő Szent Flórián szobor is és ha később a terep keleti oldalát arkádósan kiképezik, a templom impozáns arányaival és magas fekvésével valóban uralja a várost.

A tiszta barokk építészeti motívumokhoz stílusosan simul a Hild-féle benső kiképzés, amelyhez (a főoltár és a mellékoltárok közül kettő, szószék, phalsistorium, keresztelőkút, szentélyrács, szentsír) a templom a kibővítéskor jutott, a Waltherr-féle ablakfestményekkel együtt. A kórus pedig most kapta meg stílusos kiíveldését, ennek vasrácsa, valamint az előcsarnok vaskapuja helyi mesterek (Ármágyi, Mendik) sikerült munkái.

¹⁶ Archív fotója: BOROS [2010], 29.

Ami a kifestés tervezési részét illeti, dicséretére válik Petrasovszky Manónak, ennek a máris elismert tehetségű Stein-tanítványnak, hogy a rábízott feladat megoldásánál azt a főszenpontot tartotta szem előtt, hogy az épület kiforrott barokk-idomait ecsetjével hangsúlyozza, azt fesse, amit ez az interieur stílusban magából kilehel és hogy így ebben a templom bensőben építészet és festészet teljes összhangban forrjon össze. Nem lehet megütközni azon, hogy ezen alapelv dacára Petrasovszky ornamentikájában nem-barokk motívumokat is találunk. A festő egy barokk-falsík dekorálásánál inkább csak hangulatilag van ehhez a stílushoz kötve. Ha a barokk-történelmi stílus szabályaihoz száz percentig alkalmazkodik, tervező művészetének alig marad tere. A stílusok örök mozgásban vannak, szabályaik nincsenek előre megírva, legfeljebb visszafelé lehet a műalkotásokból levonni a többé-kevésbé lezárt stílus kategóriák főbb szabályait. Az akadémiáknak csak ezek fölött a főszabályok fölött lehet és kell örködniük; ha minden részletkérdést sémába merevítenek, ezzel kiapasztják az alkotó lélek forrásait. Petrasovszky díszítő vonalai hűen övezik az építészeti formákat, de ha az ő művészlelke a barokk-kagylók közé egy-egy gót pajzsot, empire koszorút, vagy akár egy-egy kirívóbb rococo rácsozatot diktált az ecsetjének, ebben őt semmiképp se lehet korlátozni. Hiszen a templom első kifestése se lehetett tiszta barokk (ha ugyan a felépítéskor ki is festették), mert 1795 körül már a XVI. Lajos-stílus motívumai érvényesültek a művészetekben, mint ahogy érvényesültek éppen ennek a templomnak a külső kiképzésében is, a fronton és a két oldalon elhelyezett empire vázákban. És milyen szépen fokozzák ezek a vázák a front kecsesen ívelő vonallendületét. Itt nem lehet azt ellenvetni hogy a vázák később is kerülhetek oda, mert azok szemmel láthatólag az orom fal konstruktív elemének kiegészítő részei. Ahogy nem kifogásolhatjuk az empire vázákat kinn, épp úgy el kell fogadnunk az empire koszorúkat benn, ha egyszer azok hozzá vannak hangolva a barokk motívumokhoz. Hány gót-templomban van például barokk-oltár! Petrasovszky a stílusbeli adottságnak alávetette magát, de nem szolgálilag. A barokk alapjellegén túl, nagyon helyesen, csak a művészi ízlés törvényeit tartotta magára nézve kötelezőknek. És úgy a tervezés, mint a festés munkáját – az utóbbit Takács István, festőművész társával együtt – fiatalos tehetségük pompás lendületével oldották meg.

A színezés tekintetében vezérelvük nyilván az volt, hogy egy világos templombenső derűs színeket kíván. Innen előszeretettel a sárga és rózsaszín iránt. Kellemes hatást tesz a derűs színek tobzódása a szentélyben, mert ezáltal a templom fő része erőteljesen kiemelkedik. Az aranyozások is (főoltár, phalsistorium, kagylók, fülkék, oszlopfők, az evangélisták mozaikszerű háttere) igen jól sikerültek és főként a főoltárnál igen alkalmasak a renaissance-os merevségek kiöblösítésére. Ugyancsak a barokkos nagyobb lendítés célját szolgálják azok a mélytüzű lila-aranybrokát függönyök, amelyek szintén a kifestéskor kerültek a főoltár két oldalára, kellemesen kiszélesítve az oltár alsó építményét.

A templombenső mostani megjelenése a magyar szentek életéből vett, gondosan összehangolt illusztráció benyomását teszi. A freskó lényege szerint valóban egy falra festett illusztráció. A témák, többnyire erősebb körvonalozással, úgy beleszilárdulnak a falisíkba, hogy kisebb-nagyobb képszerűségük mellett is az interieur díszleteivé válnak. Ezek a freskók a falak stílusos festői kitöltései úgy, hogy általuk a tér fény-, vonal-, formahatásai színben kiegyensúlyozódnak. A templom új interieurjének ez a művészi harmóniája első tekintetre megragadja a nézőt.

Művészi szempontok

A főoltár feletti Szentháromságot, az oratóriumok feletti evangélistákat, a közép-diadalív angyali karát, a két oldaldiadalíven a lovagi erények és a miserészek szimbólumait, a szentély Tu es Petrus-át, a kereszt-hajóban a Szent István életét ábrázoló mennyezetképet, valamint az előcsarnok hősi emlékét Petrasovszky festette, míg a Szent Antal és Szent Erzsébet kápolnák képei, Szent Gellért és Szent Imre, a Szent Katalin és Szent Margit kompozíciók Takács Istvántól valók. A Tu es Petrus kompozícióban egységes, színben nyugodt. A Szent István élete – az igazság, mérséklet, okosság és lelki erősség fejedelmi erényeinek emblémái közt, – témájánál fogva már szélesebb. Annál megkapóbbak azonban a részletfinomságai. Magának ennek az apostoli életnek kiemelkedő mozzanatai (a keresztelés, a pannonhalmi apátság alapítása, a koronafelajánlás, az orgyilkosság, az apotheosis), a glecserek szuverenitásával törnek a világtörténelembe és azon túl is, egy földöntúli világrend zónái felé. Nagyszerű feladat volt ezekből az elemekből megfesteni a mennyezet középrészén a templom védőszentje küldetészerű életének reprezentatív képét.

A szentélyben a Szentháromság, a kenyér és bor mellélakjaival, kész teológia a legköltőibb formában, ahogy azt a munkálatokat legfelső fokon irányító Payer Ferenc püspökhelynök, Dürer felfogásában megálmodta. Ő, aki életcéljává tette Isten templomának feldíszítését és aki e célra lelkét és tárcáját egyaránt kitárta, igen közel juthatott álmaiban ahhoz a szelíd Krisztus-archoz. A bort allegorizáló gyönyörűen megfestett angyal szemléletek az embernek olyan érzése támad, hogy az egyszermind a vergődő Hegyalját is jelképezi.

Takács képei a stilusérzék erőteljességével kapnak meg. Annak magyarázata, hogy Takács a színellen-téteket annyira keresni látszik, az lehet, hogy Mezőkövesdről származik, ahol a nép művészelke még a használati tárgyakat is a legmerészebb színellentétek köntösébe öltözteti. Gyakori jelenség a művészettörténetben, hogy egy művész fejlődését elhatározóan befolyásolja szülőföldjének genius loci-ja, hogy a gyermekszoba színes benyomásai előre beszivárványozzák eljövendő alkotásait.

A freskók és a kápolna képei

Kitűnően sikerültek a kereszthajó oldalkápolnáinak freskói. A Cserhalom ornamentális talán az első helyen áll. A fehér ló pompás megstilizálása az oldalfalon annál szerencsésebb, mert erőteljesebben kiemeli a mennyezetfreskóinak nagyobb képszerűségét. Éppen ilyen sikerült ugyanott a Zichy-Érclovas. A Vízfakasztás viszont mozgalmasságával hat. Az Erzsébetkápolna képei tele vannak poézissel. Felfogásuk nemessége szinte kongeniális Boruth oltárképével. A szép misézés oly szép látvány, hogy annak olyan művészi ábrázolása, amilyen itt az oltár felett »Szent Erzsébet látomása«, amely amellettelve van mély biblikus tartalommal is, már magában véve lelki élményszámba megy. Az egész kápolnát hangulatiban összefűzik a mennyezet Megdicsőülésének virágfűzérei, amelyek a Rózsacsoda kötényéből látszanak kihajtani.

Az Alexandriai Szent Katalin mártírhalálát ábrázoló képen a hősi lendület kap meg, ami ezt a képet éppen olyan barokká teszi, mint a mozgalmasság a Vízfakasztást. Rendkívül kedves és stílusosan gazdag Szent Margit kolostorba vonulása is.

Az ablakfülkéket a szentségek allegóriái, a kegyűri oratóriumot pedig patrónusi címerek (Hg.

Breczenheim–Hg. Schwarzenberg, Gf. Wallis–Gf. Somogyi, Br. Waldbott–Habsburg kir. hg.) díszítik.

A figurális rész festési munkálataiban Nyíry (!) László budapesti iparművész segédkezett; az ornamentika kifésztését pedig a tervező művész kartonjai és pauzái alapján Funtschler Mór budapesti festőmester végezte; mindketten nagy szakavatottsággal. Amikor az ember egy ily nagy terjedelmű művészi munka részleteibe mélyed, szinte elkerülhetetlen, hogy azokban a saját felfogása vagy ízlése szerint valamilyen szempontból kifogásolnivalót ne találjon. Megvan ez néha még a legnagyobb műalkotások szemléleténél is. Pedig ha egyszer az egész alkotás összhatásában művészi, a valóságos vagy vélt árnyalati hibák túlbuzgó felhánytorgatása kritikai szatócskodás volna. Petrasovszky Manó és Takács István kétségkívül vérbeli művészmunkát végeztek, ami által ennek a műemlék-templomnak jelentőségét nagymértékben fokozták. Ha az előcsarnok vasrácszatától a templomon végigtekintünk, minden pontról művészi áhitat sugárzik felénk a barokk formanyelv összhangos gazdagságában. Ez a templom a vallási elmélyedés és a művészi élvezet olyan szintiszta forrása, mint aminőt Szent László fakasztott a sziklából. Festői számára pedig ígéret, amely a mai nehéz viszonyok dacára is egy csapásra meg fogja nyitni kipróbált tehetségük előtt az érvényesülés útját. Ezzel a művel a csonka-kassai egyházmegye magyar része valóban méltóképp áll be a Szent Imre herceg jubiláns évébe.”

Ambrózy szövegéből kiderül, hogy az ikonográfiai program kidolgozásában nagy szerepet vállalt a városban székelő püspöki helynök is. Ő választotta az oltár fölötti apszisba a Dürer-féle Szentháromságképen alapuló kompozíciót. Dürer a kegyelem trónusa típusban jelenítette meg a kereszténység legnagyobb misztériumát, az isteni Háromságot: pápai, főpapi attribútumokkal felruházott, trónon ülő Atyaisten maga előtt tartja a keresztben függő Szent Fiát, míg közöttük a Szentlélek galambja lebeg.¹⁷ A templom falképeinek erről a részletéről a leírás túl egy képesalap segítségével is alkothatunk fogalmat, amely Petrasovszky hagyatékában maradt fenn (85. kép). Ugyancsak itt került elő egy olyan felvétel is, amelyen a művész ágyékkötőre vetkőzve, egy nagy kétszárnyú ajtó előtt, a megfeszített Krisztus pózában fotóztatta magát. Elképzelhető, hogy ezt a testtanulmányfotót, amelyet önmagáról

¹⁷ Dürer 1511-ben, olajjal fatáblára festett oltárképe jelenleg Bécsben, a Kunsthistorisches Museumban található.

85. A sátoraljaujhelyi plébániatemplom belseje az egykori festéssel. Fénykép, 1930-as évek, magántulajdon

készítettett, éppen ennek a Szentháromság-kompozíciónak a kidolgozásához kívánta felhasználni, de az ekkoriban készült könyvillusztrációiban is többször megjelenik a megfeszített Krisztus, akár ezeknél is hasznát vehette ennek a fotónak (86. kép). A falfestés elkészültét Petrasovszky Leó százados, szintén festőművész jelentette be két évvel később az 1930-ban megalakult Központi Egyházművészeti Hivatalnak.¹⁸

A plébánián őrzik Petrasovszky nagy méretű Szent Simon és Júdás Tádé apostolokat ábrázoló olajfestményét (72. kép), amelynek vázlatát már 1946 novemberében bemutatták a város kulturális programja, a Hegyalja-héthez kapcsolódó kiállításon. Ambrózy Ágoston ugyanekkor így emlékezik meg a két szent hegyaljai kultuszának újjáélesztéséről:

„Külön érdekessége volt a teremnek a Sz. Simon és Júdás Tádé tokaj-hegyaljai védőszeni akció fejlődésének bemutatása. E sorok írója a 14 év előtti Szent-évben keltette új életre az ősi kultuszt, amely évről-évre bensőségebbé válik. A Mikus-féle két archaikus terracotta szobor az újhelyi szőlőhegy-lánc képe előtt volt felállítva, Matolay Viktor híres színes-könyomatú újhelyi tájképének eredeti akvarellje alatt. A csoportot kiegészítő Rákóczi-vonatkozású tárgyak (főként a borsi kápolna mécsese) a kultusznak Rákócziig visszamenő eredetére utaltak. Az Officium Rákócziánumból tudjuk, hogy a fejedelem nagy Judás tisztelő volt és a Regulamentumból azt, hogy szívesen vallotta magát hegyaljai szőlőbirtokosnak. Az egész ünnepség két maradandó emléke is itt volt kiállítva: egyik Harmat

86. Petrasovszky keresztre feszítést imitáló beállításban. Fénykép, 1930-as évek, magántulajdon

Arthur »Szt. Simon-Tádé himnusza« letétének eredeti kottája; másik a helybeli plébánia templomban kivitelre váró Sz. Simon – Tádé oltárképnek Petrasovszky Manó nagyszabású kompozíciójának színes vázlata.”¹⁹

Az oltárkép azonban csak 1954-ben lett készen a bal alsó sarokban olvasható szignó szerint,²⁰ noha a művész felesége már 1951-nél azt rögzítette pénztári feljegyzéseiben, hogy férjét 3500 forinttal kifizették ezért a munkáért (Dokumentumok III/107). A félkörívesen záródó festményt a két apostol felhőn álló alakja uralja, akik egymás felé fordulva a vállukon egy faágat tartanak, melyre dúsan termő szőlő fut fel. A szőlő töve nem látható, mintha a kép alján feltűnő présből szökne a magasba. A prést két izmos férfi veszi munkába, két oldalukon további, a szürettel kapcsolatos jelenet bontakozik ki a háttérben: balra puttonyt őrítő férfit, míg jobbra szintén puttonyt őrítő asszonyt és egy kádban szőlőt taposó férfit látunk. Simon apostol idős, kopasz,

¹⁸ MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Művészettörténeti Intézet, Adattár, MDK – C – I – 19/10-1. A Hivatal működéséről lásd P. SzÜcs 1974.

¹⁹ AMBRÓZY Ágoston, Reflexiók a „Hegyaljai Hét”-re, *Zempléni Kis Újság*, 49 (1946), 18. szám (november 10.), 1–2.

²⁰ „Petrasovszky Manó 1954.”

87. A budapesti Rózsák téri görögkatolikus templom belső összképe (Áment Gellért, 2021)

ősz szakállú, a vértanúsága módjára utaló fűrészfű hangúlyosan jelenik meg. Júdás Tádé apostol fiatalabb, középkorú férfi, a mellkasán feszülő tunikáján Krisztus áldó büszkje vehető ki, hiszen a hagyomány szerint ő vitte a szír Abgár királyhoz az Üdvözítő nem emberi kéz közreműködésével készült portréját. Az egész festményt, a kései szüret idejéhez illően finom, meleg, bársonyos színek uralják, amit a szőlőszemek hamvas árnyalata különösen fölerősít. A kompozíció szerkezete emlékeztet az Ószövetségből jól ismert, a kánaáni nagy szőlőfürtöt cipelő két férfi (vö. Szám 13,24) megszokott ábrázolására. Ez az allúzió persze utalhat arra is, hogy a Hegyalja gazdag szőlőtermése a kánaáni bőséget, az ígéret földjének áldását hordozza.

A két apostol október 28-i ünnepe különösen fontos jeles napnak számít Hegyalján, hiszen ekkor szokták az aszú szőlő szüretét megkezdni.²¹

Budapest, Magyarok Nagyasszonya (ma: Az Isten-szüdő oltalma) görögkatolikus templom falképei, Rózsák tere (1933)

Budapesten 1905-ben alakult meg az első magyar nyelvű görögkatolikus parókia, melynek temploma az akkor még Szegényház téren (ma: Rózsák tere) üresen álló római katolikus Szent Erzsébet-templom lett.²² Az épület belsejét a bizánci hagyományokhoz illesztendő ikonosztázion épült, amelynek képeit Roskovics Ignác festette 1907 és 1909 között.²³ A templom famennyezetét 1916-ban vasbeton fiókos boltozatra cserélték. 1933-ban az egész belsőt kifestették. A főváros mint kegyúr az év márciusában határozta el, hogy a templom belső helyreállítását megkezdi, s erre a célra 8000 pengőt biztosít. A határozatot március 31-én Sipőcz polgármester írta alá.²⁴ Az egyháztanács 1933 áprilisában azt kérte, hogy: „a parochus a festési munkálatoknál igyekezzék odahatni, hogy a templom görögjellege lehetőleg kidomborodjék”.²⁵ Az előkészítő munka meg is indult, a feladatra kisebb versenytárgyalást is hirdettek, melynek bírálatát június 2-án ismertették a polgármesteri hivatalban. Erre Krajnyák Gábor parókust is meghívták.²⁶

²¹ AMBRÓZY 1933, 20.

²² A parókia történetéről: VÉGHSEŐ–TERDIK 2012, 129–131. (Véghseő Tamás); VÉGHSEŐ 2013, 1167–1173.

²³ TERDIK 2020d, 353–353.

²⁴ GKPL III–3–1. 10. doboz.

²⁵ GKPL III–3–1. Jegyzőkönyv 1916–1934.

²⁶ GKPL III–3–1. 10. doboz.

88. Deészisz szentekkel, a Rózsák téri templom szentélyapszisének kupolájában (Áment Gellért, 2021)

A festéssel Takács Istvánt és Petrasovszkyt bízták meg. A figurális kompozíciók többségét minden bizonnyal Takács István készítette (87. kép). A szentélyapszisé félkupolájában a megszokott deésziszábrázolás három keleti főpappal és három magyar szenttel, Erzsébettel, Imrével és Margittal egészült ki (88. kép). Az ikonosztáz felett, a diadalív külső oldalán a közep-tengelyben Krisztus mint Nagy Főpap jelenik meg, kétoldalt hat-hat apostol büsztségével, míg közvetlenül az ikonosztáz alapképei felett két-két álló szent látható (két evangélista, valamint Keresztelő Szent János és Szent Pál apostol). A hajó oldalfalain három-három álló szent és egy-egy nagyobb jelenet kapott helyet. Az északi falon Szent Miklós és Szent Atanáz püspök, valamint Mihály arkangyal látható, az utóbbi kettő között a Jézus születése jelenettel, amelyet Takács szignált is (89. kép). A déli falon Damaszkuszi Szent János, Szent István első vértanú és Gábor főangyalon kívül Petrasovszky Manó egy magyar vonatkozású jelenetet festett meg: Szent Istvánt és Boldog Gizellát, amint

a veszprémvölgyi görög apácakolostorban a később koronázási palástta alakított miseruha készítését meg szemlélik (90. kép). A festmény szignált.

A festők öszre el is készültek a feladattal. Szeptember 21-én a főváros egy bizottságot küldött ki a munka átvételére. A városi hivatalnokokon kívül jelen volt még Szőnyi Ottó pápai kamarás, a Központi Egyházművészeti Hivatal vezetője, valamint Krajnyák parókus is. A mesterek közül Beszédes Ottó és Takács István volt ott személyesen. A jegyzőkönyvben külön rögzítették Szőnyi véleményét: „A székesfőváros az utóbbi időkben ily csekély összegért hasonló szép templomfestőmunkát nem kapott. Indítványozza, hogy a bizottság a munkát kivitelező Takács István és Petrasovszky Manó festőművészeknek, valamint Beszédes Ottó festőmesternek elismerését fejezze ki.”²⁷ A munka nemcsak a parókusnak, hanem az egyháztanácsnak is tetszett.²⁸

A Rózsák téri templom ikonográfiai programját Krajnyák Gábor (1886–1955) parókus dolgozhatta ki.²⁹

²⁷ GKPL III-3-1. 10. doboz.

²⁸ Októberben örömmel jelentette a parókus a tanácsnak, hogy a munkálatok a végükhöz közelednek, s hálóját fejezi ki a fővárosnak, „hogy templomunkat művészi kivitelben, a liturgikus szempontok honorálásával, és a görögkatholikus magyar szempontok kidomborításával restauráltuk”. A szentelést október-8-ra tűzték ki. Uo.

²⁹ A festést röviden ismertette, a képi programot leírta: KRAJNYÁK Gábor: *Budapesti parochiális templomunk*, in *Máriapócsi MAGOSZ Naptár*. 1934, 68–69. A mára már elpusztult gazdag ornamentális festés a Beszédes Ottó és Fia cég munkája volt.

89. Mezőkövesdi Takács István: Jézus Krisztus születése. Falkép a Rózsák téri görögkatolikus templomban (Áment Gellért, 2021)

A koronázási palást biztosan közel állt a szívéhez, hiszen ő is írt tanulmányt a veszprémvölgyi alapítólevélről, amelyben külön kitért a palást kérdésére.³⁰ A koronázási palást készítése helyeként már Ipolyi Arnold a veszprémvölgyi kolostort feltételezte, bár tézise mára kikopott a szakirodalomból, hatása még ma is érezhető.³¹ Ez a téma nem sokkal később Petrasovszkyék egyik tanárának, Haranghy Jenőnek a budapesti Műcsarnok homlokzati timpanonjára készített mozaikján is megjelenik. A munkát 1938-ban tervezte, 1942-ben fejezte be. Az alkotó műleírása szerint „Szent István királyunkat, mint az első magyar műpártoló fejedelmet

jeleníti meg”, s így helyet kap rajta „a veszprémi apáca-rend (sic!), amely a koronázási palástot készítette”.³² 1981-ben Puskás László is megfestette ezt a jelenetet a galvácsi Szent István-templomban, a közös, római és görögkatolikusok által használt térben, nyilván a görög közösség erősítésére³³ s minden bizonnyal a Rózsák téri falkép hatására.

Ebben – a magyar görögkatolikusság bizánci előzményeit kutató – kontextusban értelmezendő a budapesti templom 1934-ben készített márvány főoltára is, amelynek előlapját szalagfonatok közé helyezett hatszárnyú kerubok díszítik. A faragványok formai

³⁰ KRAJNYÁK 1926, 498–507.

³¹ IPOLYI 1886, 201–203. A palást kutatástörténete: LOVAG 2002, 9–20.

³² SZÜCS 1994, 27–28, 49.

³³ PUSKÁS 2020, 108–109, 366.

90. Szent István és Boldog Gizella megszemléli a veszprémvölgyi görög apácakolostorban a koronázási palást készítését. Falkép a Rózsák téri templomban (Bakos Zoltán, 2011)

előképe az úgynevezett Szent István-szarkofág motívumai lehettek, amelyet már a 19. századtól kezdve a bizánci művészet körébe soroltak, az 1930-as években pedig már egyértelműen Szent István fehérvári sírjával hoztak kapcsolatba.³⁴

A Rózsák téri falképek erősen különböznek a fiatal festők későbbi műveinek stílusától. Itt jól látszik,

hogy ekkoriban még a gödöllői művésztelep alkotói, Körösfői-Kriesch Aladár, Nagy Sándor, vagy inkább a freskófestészetet is tanító Leszkovszky György késő szecessziós stílusának hatása alatt álltak. Különösen igaz ez Takács István műveire. Petrasovszky képe is inkább színpadszerű, Szent István beállítása nem túl szerencsés, színezése indokolatlanul sötét.

³⁴ TERDIK 2013, 194–196.

91. A sátoraljaújhelyi görögkatolikus templom belső összképe (Áment Gellért, 2021)

Önálló munkák

Sátoraljaújhely, Szent Miklós görögkatolikus templom kifestése (1930)

A *Görög-Katolikus Szemlében* számoltak be a „teljesen újjáfestett” újhelyi templom megáldásáról, amelyet 1929. december 6-án, vagyis a búcsúünnepen a helyi papság végzett (91. kép). A festéssel kapcsolatban azt is megjegyzik, hogy: „A művészi munkát, az immár Olaszföldön tartózkodó nagy művésztestvérünk, Petrasovszky Emánuel vezette.”³⁵ Feltehetően ekkor még csak ornamentális, néhány szimbólummal gazdagított festést kapott a templom. Mivel a falakat azóta már többször újrafestették, ma már csak az előkészületi oltár felett függő, az Olajfák hegyén, a Getszemáni kertben vérrel verejtékező Üdvözítőt

ábrázoló olajfestmény maradt meg ebből az időszakból, ami a falak kifestését követő évben készült el (92. kép).³⁶ Egy évtizeddel később Lisieux-i Szent Teréz félalakos ábrázolását rendelték meg tőle (93. kép).³⁷ Ez utóbbi költségéről a művész felesége is megemlékezett feljegyzéseiben (Dokumentumok III/107). A szent tiszteletére 1943-ban egy mellékoltárt is állítottak a templomban.³⁸ Fennmaradt itt egy egész alakos Jézus Szíve kép is, melynek pontos készítési idejét nem ismerjük (94. kép).

Alsóregmec, Jézus Krisztus mennybemenetele görögkatolikus templom (1931, 1949)

Mikóháza filiájában, Alsóregmecen 1931-ben fejeződött be a nagyszabású, háromhajós csarnoktemplom építése Árva Pál miskolci mérnök tervei szerint.³⁹

³⁵ *Görög-Katolikus Szemle*, 2 (1930), (január 19.), 2. Utal még rá: SZÁSZ 1930, 6.

³⁶ A kép jobbra lent szignált: „Festette. Petrasovszky Emmanuel. 1930.”

³⁷ Szignált balra lent: „Petrasovszky M. 1942.”

³⁸ GKPL I–1–a. 1193/1943. Ez az oltár 2021 novemberében a templomtorony alatti részben állt. Az helyi parókus, Tóth Ferenc közlése szerint egy római katolikus kápolnának fogják ajándékozni.

³⁹ A templom építésével kapcsolatos iratok: MEL, V–21–7. (Mikóháza, az alsóregmeci templom építésével kapcsolatos iratok, 1928–1931.) Az építetőről márvány emléktáblán olvashatunk a templom előcsarnokában: „A mi Urunk Jézus Krisztus / dicsőséges mennybemenetelének

92. Jézus az Olajfák hegyén, 1930. A sátoraljaújhelyi görögkatolikus templom előkészítő asztalán (Áment Gellért, 2021)

A templom berendezésének nagy része is elkészülhetett ebben az évben (95. kép). A szentélyapsziban két fülke jelöli az előkészítő oltár (prothézisz, proskomidia) és az öltözőasztal (diakonikon) helyét. Mind a kettőbe Petrasovszky festett képet: az egyikbe – az újhelyi templomhoz hasonlóan – a Getszemáni kertben vérrel verejtékező Üdvözítőt, akit gyötrelmében meglátogat az Úr angyala (96. kép),⁴⁰ a másikba pedig Krisztus sírba tételét (2. kép).⁴¹ Mind a két festményt sötét árnyalatok, de mégis meleg tónusok, nagyvonalú ecsethasználat jellemzi, ami csak fokozza a drámai

emlékére és tiszteletére / megváltásunk 1930-ik esztendejében: / XI. Pius pápa dicsőséges uralkodása, / nagybányai vitéz Horthy Miklós kormányzósága, / hajdúdorogi Papp Antal cyzicei érsek kormányzata, / Lengyel Gyula mikóházai parochus / Mikulka Mihály alsóregmeci tanító / működése idejében / az alsóregmeci hívek nemes áldozatkészségéből épült / ezen görög szertartású katolikus templom. / Melynek felszentelését az érsek főpásztor végezte 1931. V. 17. / Tervezte: Árva Pál / Építették: Kirián Béla és Kmezc István.”

⁴⁰ Olaj, vászon, a jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1931”.

⁴¹ Olaj, vászon, a bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1931”.

⁴² Olaj, fa. A kép a bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky E. MCMXXXI.”

93. Liseux-i Szent Teréz, 1942. Sátoraljaújhely, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

hangvételt. Az oltár mögött helyezkedik el az úgynevezett magas trón, amely a bizánci hagyományban Krisztus második eljövetelére utaló szimbolikus hely az apszis középtengelyében. Az egyedi tervezésű, súlyos regmeci trónszék háttámlájának timpanonban záródó felső felét egy festmény uralja, amelyen a Szentlélekre utaló galamb lebeg világosan ragyogó háttér előtt, fején zárt, tetején kereszttel díszített koronát visel, lábában jogart és országalmát tart. A Szentlélek uralkodói attribútumai óhatatlanul is előhívják a szemlélőben a görögkatolikusok közkedvelt, szinte minden szertartás elején elhangzó Lélek-hívó imádságát: „Mennyei Király, vigasztaló, igazságnak lelke...” (97. kép).⁴² Ugyanebben az évben festett két nagyobb méretű képet az oldalhajók végfalai elé. Egyik az alamizsnát osztó, csodatévő mírai püspököt, Szent Miklóst (98. kép), míg a másik a templom címünnepét, Jézus

mennybemenetelét ábrázolja (99. kép).⁴³ A nehézkes, barokkos ruhában megfestett püspökhöz képest a másikon a kompozíciót betöltő, kecsesen, S alakban megjelenő, az ég felé emelkedő feltámadott Üdvözítő testét borító fehér lepel könnyednek tűnik. A kép előterében Szűz Mária és egy apostol térdel, a többi apostolnak épp hogy csak a feje látszik. Ez a két festmény témájából adódóan is a később ideépített ikonosztáz két szélső alakképe lett.

Majd két évtized múlva, 1949-ben újra Petrasovszkyt bízták meg, hogy a diadalívbe helyezett, a korábbi képeihez hasonló méretű két alakképet és a királyi ajtóra szánt festményeket készítse el. Az egyszerű, fehérre festett és némi aranyozással kiemelt faállványzatba helyezték el a két fő alakképet, Jézus és Szűz Mária Szívét. Mind a két kompozícióban felhőtrónon ülnek a főalakok (100. kép).⁴⁴ Jézus lába alatt a világmindenség, Szűz Mária estében pedig holdsarló jelenik meg számolyul. Mária, aki királynői attribútumokat visel feje körül tizenkét csillaggal, jobb térdén az ülő gyermek Jézust tartja. A képek hátterét sárgás-okkeres ecsetvonásokkal mozgatta meg a művészt, amely messziről szinte aranymozaik hatását kelti. Ez a megoldás már az 1940-es években festett szakrális kompozícióin is feltűnik, amelyet majd a következő évtizedben is előszeretettel alkalmaz. A képeken megjelenő, teljesen a nyugati ikonográfiából származó szívábrázolások a kompozícióknak erősen latinizáló jelleget kölcsönöznek, amit még a szabályosan megfestett görög feliratok sem tudnak igazán ellensúlyozni. Feltehetően a megrendelők kívánsága volt, hogy – az ikonosztázok esetében szokatlan módon – ilyen ikonográfiát alkalmazzon a művész. A királyi ajtón hat egyforma medalion kapott helyet (101. kép). A felső kettőben az Örömhírvétel látható: a nyitott könyv előtt, mellén keresztbe tett kézzel, elmélyülten imádkozó Máriát köszönti Gábor főangyal, aki a görög hagyományban megszokott, teljes diakónusi ruhát hord, jobbával áld, baljában liliomot tart. A két képen a Lukács evangéliumból származó szöveg fut körbe: „Üdvözlégy Mária” és a válasz, „Íme az Úr szolgálóleánya”. A további négy medalionban az evangélisták félalagos ábrázolása jelenik meg, szabályos névfeliratokkal

94. Jézus Szíve. Sátoraljaújhely, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

és szimbólumaikkal. Erről a munkáról Petrasovszky többször említést tesz az internálást töltő feleségének írt leveleiben (Dokumentumok II/35–38, 41, 42, 47). Négy medalionhoz készített, kartonra rajzolt, 1:1-es arányú rajzai is fennmaradtak, sőt a Szűz Mária esetében még a színes vázlat is megvan (102–106. kép).

Feltehetően a templom falainak festésével is őt bízták volna meg, de azt végül 1961-ben Döbrentey Gábor festőművész készítette el, modernebb, de valahogy

⁴³ Olaj, vászon. Mind a két kép alul, balra szignált: „Petrasovszky E. MCMXXXI.” (Szent Miklós), „Petrasovszky E. 1931” (Mennybemenetel).

⁴⁴ Mindkét kompozíció szignált, Szűz Mária a bal, míg Jézus a jobb alsó sarokban: „Petrasovszky M. 1949”.

95. Az alsóregmeci görögkatolikus templom belső összképe (Áment Gellért, 2021)

96. Jézus az olajfák hegyén, 1931. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

97. Az úgynevezett magas trón, 1931. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

100. Ikonosztázion, 1949. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

98. Szent Miklós püspök, 1931. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

99. Jézus mennybemenetele, 1931. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

101. Királyi ajtó. Alsóregmec, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

102. Szent Máté evangélista, vázlat, karton, szén.
Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

103. Szent Lukács evangélista, vázlat, karton, szén.
Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

104. Szent Márk evangélista, vázlat, karton, szén.
Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

105. Szent János evangélista, vázlat, karton, szén.
Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

106. Szűz Mária, vázlat, karton, olaj. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

az ókeresztény, középkori előképeket idéző stílusban.⁴⁵ Munkája híre minden bizonnyal Petrasovszkyhoz is eljutott, valószínűleg erre utal Takács Istvánhoz írt egyik levelében (Dokumentumok I/19).

Vencsellő (ma: Gávavencsellő), Keresztelő Szent János születése görögkatolikus templom (1933–1935)

A 18. század végén épült kis méretű templom⁴⁶ teljes belső felújítását 1933-ban kezdték meg, ekkor már elkészült az új berendezés jelentős része és a fal-festés is.⁴⁷ Petrasovszky a helybéli parókussal, Pintér Andorral⁴⁸ együtt dolgozta ki a felújítás részleteit.

A művésznak a festéshez gondosan készített színes vázlata fennmaradt az egyházmegyei levéltárban (107. kép).⁴⁹ A templom hajójának két szélesebb cseh-süveg-boltozatára nagyobb kompozíciókat tervezett: az ikonosztáz elé Jézus megkeresztelkedését a Jordánban, a másik boltszakaszra pedig Szűz Mária mennybevitelét. A szentélyben az oltár felé az Atyára utaló szemet és felhőket szánt, míg a karzat fölötti, keskeny boltszakaszra csupán a zsoltáréneklésre utaló lantot komponált. A falfestés mára ugyan elpusztult,⁵⁰ de a kevés képből álló ikonosztáz fennmaradt (108. kép). A nagyon szűk diadalívbe – feltehetően a budapesti Rózsák téri templom megoldásából kiindulva – egy kevés képből és alapvetően nyitott, faragott szerkezetből álló építményt terveztek, hangsúlyos három ajtóval. A két álló formátumú, nagy méretű alapképet Petrasovszky festette,⁵¹ az Istenszülő ábrázolása 19. századi, nazarénus előképre nyúlik vissza.⁵² Minden bizonnyal ő festette a királyi ajtó felett a keresztre feszített Krisztus- és a két oldalán álló, Istenszülő- és Szent János-alakot is. A templom szentelésére 1935-ben kértek engedélyt.⁵³

Az ikonosztázra szánt képeken kívül megrendeltek Petrasovszkytól egy Utolsó vacsorát ábrázoló festményt a főoltárra is, amely azonban a baldachinos oltár menet közbeni áttervezése miatt már nem fért be eredeti helyére. Időközben Pintér Andort a sárospataki parókiára helyezték át, így az utódára, Molnár Józsefre⁵⁴ maradt a kép elhelyezésének gondja. A festmény keret nélkül, Rabatin József asztalosnál várta sorsa jobbra fordulását. A kép elhelyezése körüli dilemma az előd és

⁴⁵ A figurális képek a templom apszisában és a főhajó hevederekkel osztott dongaboltozatán, két sorban kaptak helyet. A diadalív felett a Jó Pásztor látható, a kompozíció jobb alsó sarkában tűnik fel a művész szignója: „Döbrentey G. 1961.” Döbrentey Gábor (Szombathely, 1897 – Budapest, 1990) 1928 és 1933 között a budapesti Képzőművészeti Főiskolán tanult.

⁴⁶ 1793 és 1795 között épült. TERDIK 2011a, 21.

⁴⁷ A kész épület szentelésére 1933-ban kértek engedélyt. Ebből kiderül, hogy „Az ikonosztázion deszkából kirakva, rá aggatva egy pár házilag készült kép.” „Petrasovszky Emmánuel iparművész ur a vencsellői gk. templomot művészién kifestette.” GKPL I–1–a. 1191/1933.

⁴⁸ Pintér Andor (1896–1957) 1925 és 1936 között szolgált Vencsellőn, utána Sárospatakra került, ahol élete végéig maradt parókus. Felesége Kutka Irén (1905–1992), Kutka Izidor (1865–1935) gör. kat. lelkész lánya. Pintér Andorra vonatkozó adatok: VÉGHSEŐ 2015, 126. Petrasovszky családtörténeti kutatásai szerint a Kutkákkal is rokonságban állt.

⁴⁹ Felirata: „Színvázlat a vencsellői görög szertartású katolikus templom belső művészi díszfestéséhez (kifestéséhez). Tervezte és készítette: Petrasovszky Emmánuel egyházművész okl. dekorátor festő 1933. Minden jog a szerzőé!” Színes akvarell, papír. NYEL, tervtár.

⁵⁰ A templom tornyát 1944-ben a visszavonuló német csapatok felrobbantották, amelynek következtében a hajó is erősen megsérült. Az erősen megkopott festés helyett 1985-ben Puskás László festett új falképciklust a templom boltozataira. Erről: PUSKÁS 2020, 115–117, 367.

⁵¹ Mind a kettő szignált. Az Istenszülő a bal, a Krisztus-alapkép a jobb alsó sarokban: „Petrasovszky E. 1932.”

⁵² Ernst Deger (1809–1885) Düsseldorfban alkotó festő közismert, sokszor reprodukált *Szűz Mária, az egék királynője* című képe ez, amelyet a helyi Szent András-domonkos templom egyik mellékoltárára festett 1837-ben. Hasonló alapképekről lásd TERDIK 2011a, 72, 184, 86–87. kép.

⁵³ A kívül-belül rendbe hozott, új, tágasabb karzattal ellátott templom szentelését 1935-ben kérték. GKPL I–1–a. 1004/1935.

⁵⁴ Molnár József (1906–1962) 1936 és 1952 között szolgált Vencsellőn. VÉGHSEŐ 2015, 153.

107. Színes vázlat a vencsellői görögkatolikus templom kifestéséhez, 1933. NYEL

utód parókus között okozott némi feszültséget, de az egyházmegyei főhatóság intésére sikerült megnyugtató megoldást találni. Az ügyvel kapcsolatos levelezésben a megrendelés körülményeiről is találunk néhány érdekes adalékot: özv. Szilvássy Miklósné és sógornője amerikai adományából fedezték a költségeit. A kép elhelyezésére végül Molnár József tett javaslatot, erre vonatkozó vázlatrajzát az ügyvel kapcsolatos leveléhez is mellékelte.⁵⁵ A parókus felvetésének megfelelően a festmény végül nem az oltárra, hanem az ikonosztázra, a királyi ajtó íve fölé került, ami szintén a Rózsák téri megoldást idézi.⁵⁶ Az új oltárt végül 1943-ban szentelték fel.⁵⁷ Az oltáron lévő Keresztre feszítés kompozíció, amely szintén Petrasovszky alkotása (Van Dyck nyomán), 1933-ban készült.⁵⁸

A vencsellői templom a második világháború végén súlyos károkat szenvedett, ami Petrasovszky falképeinek részleges pusztulásával járt. A templom hátsó felében a falfestés helyreállítására Sarsánszky István

budapesti díszítőfestő adott ajánlatot 1961-ben.⁵⁹ Az egész templomot végül Puskás László festette ki 1985-ben.⁶⁰

Sátoraljaújhely, a piarista rendház ebédlője, falképek (1934) (részben elpusztult)

II. József uralkodása alatt (1780–1790) oszlatták fel a pálos rendet. Középkori eredetű újhelyi kolostorukat hamarosan a tokaji piaristáknak adták át, akik a zempléni megyeszékhelyre költözve több mint két és fél évszázadig jelentős szerepet töltek be az ifjúság nevelésében. A rendház 1930-as években zajló felújítása során a fiatal Petrasovszkyt azzal bízták meg, hogy a barokk ebédlőbe, a tér stílusához illő, a rend és a helyi intézmény történetéhez kapcsolódó fontos eseményeket megörökítő, történeti témájú képsorozatot fessen. A képi programot minden bizonnyal a helyi piarista atyák állították össze. A művész falképekhez készített színvázlata fennmaradt (109. kép),⁶¹ azonban

⁵⁵ Az ezzel kapcsolatos levelezés: GKPL I–1–a. 2088/1940.

⁵⁶ A két nagy alapkép fölé két kisebb medaliont is elhelyeztek, amelybe a két szélső alapkép szokásos ábrázolásait (Szent Miklós és Keresztelő Szent János) helyezték, de ezek nem Petrasovszky munkái, későbbiek lehetnek.

⁵⁷ A máriapócsi Juhász János munkája. GKPL I–1–a. 2773/1943. Döbrentey Gábor festőművész festett két képet az előkészítő asztalra és a diakonikon asztalára, az egyik a szenvedése előtt a Getszemáni kertben imádkozó Krisztust, a másik kép pedig a Levételt a keresztről ábrázolja (szignáltak: Döbrentey Gábor 1982). Döbrentey Vencsellőn egy oltárképet és mennyezeti képet is említ egy később vele készült interjúban (vö. HORVÁTH 1984, 392.), de valószínűleg a helyi római katolikus templomra gondol, ahol szintén ő dolgozott.

⁵⁸ A festmény a bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky Emánuel 1933”.

⁵⁹ A munkát 9000 forintért vállalta, az egyháztanács Korpos László parókus vezetésével szeptember 15-én tárgyalta az ajánlatot. A megrendelést a püspök is jóváhagyta: GKPL I–1–a. (17) 1998/1961.

⁶⁰ Az akkori jellemzés szerint: „A templomban igen megviselt, kopott Petrasovszky festette képek és nem túl sikeres Döbrentei képek vannak.” Timkó püspök ekkor Puskás László festőművészt ajánlotta a munkára: GKPL I–1–a. 676/1984. Lásd még PUSKÁS 2020, 115–118, 367.

⁶¹ Papír, rajz, akvarell; 80 × 54 cm (keret nélkül), 85 × 59 cm kerettel. A festő özvegye ajándékozta a sátoraljaújhelyi múzeumnak: Kazinczy Ferenc Múzeum, ltsz. 90.21.2 Első leírása: KOLTAI 2019, 334–336, kat. 12.49 (Simon Erika – Koltai András).

108. A vencsellői görögkatolikus templom belső összképe (Bakos Zoltán, 2011)

maguk a falfestmények – a boltozati kompozíciót leszámítva – az 1950-es felosztást követően súlyos sérüléseket szenvedtek. Az együttest elkészülte évében nagyon részletesen és szellemesen mutatták be a helyi sajtóban. Ezen írás és a fennmaradt archív fotók, illetve képeslapok segítségével alkothatunk fogalmat Petrasovszky művéről, amely egyértelműen elnyerte a kortársak tetszését:

„Nemrégiben készült el a sátoraljaújhelyi kegyesrendiek új ebédlőterme, mely Újhely egyik legmegragadóbb látványossága lett.

A Zemplén munkatársának különösen mély élménye volt a refektórium megtekintése, melynek minden része Zemplénnvármegye múltjának, a piaristák működésének egy-egy ragyogó fejezetét tárja elénk.

A Zemplén munkatársát Kontraszty Dezső⁶² tanár, a kitűnő piarista irodalmár-történész kalauzolta az emlékezetes látogatáson. Adjuk át a szót, ő erre a leghivatottabb.

– A tizenharmadik században, az akkor még község Sátoraljaújhelyben a pálosok építtettek gót stílusú templomot és rendházat. A XVII. században újraépítették a templomot és az ebédlőt (refectorium) barokk stílusban. 1786-ban II. József fölöslatta a pálosok magyar rendtartományát, vagyonukat az állam részére foglalta le. A templomot bezárták, a tanítás megszűnt, a rendházba katonákat szállásoltak. 1789-ben II. József

utasította a Tokajban tanító kegyesrendieket, hogy »minden készletükkel költözzenek Sátoraljaújhelybe, vegyék át a pálosok épületeit és nyissák meg az öt osztályú gimnáziumot«.

– Az új társház és intézet főnöke a nagyműveltségű, erélyes, fáradhatatlan és áldozatkész Sivulcszky József lett. Csekély anyagi eszközei ellenére csodálatos eredményeket ért el. A templomban fölállította a Kalazancius-oltárt, kijavíttatta a tornyot, a rozoga épületeket, a társházban két tantermet rendezett be, az ebédlőt újra festette, falainak belső lábazata mintás betétű (intarziás) faburkolattal fedetett be, amely a Szent Koronát, kegyesrendi címerrészletet, társas jeleneteket, életképeket, vázákat, virágokat ábrázol. Halála után az ebédlőben kisebb tatarozásokon kívül érdemleges javítás nem történt.

Majdnem másfélszázad alatt megrongálódott. Az aranyozás megfakult, a boltozat festése pattogzani, hullani kezdett.

Szükségessé vált a javítás, restaurálás, ami Neuhauser Frigyes⁶³ dr. házfőnök-igazgató érdeme. Teljesen átgondolt, stilszerű, nagyszabású munkát végeztetett. Az ebédlőt újrafestette, a deszkapadlót parket, szőnyegek, az ósdi bútorokat izléses, masszív asztalok, székek, fogasok váltották föl.

Különösen figyelemre méltó nyolc falfestmény. Tárgyukat a házfőnök határozta meg, a kidolgozásban Petrasovszky Emánuel festőművésznek teljesen szabad kezet engedett. Nyíri László, okleveles iparművész munkája a képkeretek díszítése, a boltozat cirádáinak aranyozása, Kalazanti Szt. Józsefről, a kegyesrend alapítójától való latin nyelvű jelmondatok fölírása és stilizált pálmaágakkal való övezése.

A festmények tárgya:

– A mennyezeti képen Kalazanti (!) Szt. József a tanuló ifjúságot Szűz Mária pártfogásába ajánlja. 1621. (110–111. kép) A faliképek közül:

1. A pálosok templomot és rendházat építenek, háttérben a sátoraljaújhelyi hegyek ormai. 1268. (112. kép)

2. Sivulcszky József aláírja a sátoraljaújhelyi társház átvételéről szóló okmányt br. Eötvös Gábor királybiztos, gr. Török Lajos kassai tankerületi főigazgató, Kaszner András pataki-regéci uradalmi kormányzó, Szomi

⁶² Kontraszty Dezső (Szeged, 1877 – Sátoraljaújhely, 1937) piarista szerzetes, gimnáziumi tanár.

⁶³ Neuhauser Frigyes (1890–1959) piarista szerzetes.

109. Színes vázlat a sátoraljaújhelyi piarista kolostor ebédlőjének kifestéséhez, 1934. Kazinczy Ferenc Múzeum, Sátoraljaújhely (Áment Gellért, 2021)

Imre sátoraljaújhelyi esperesplébános és Fábri Imre vallásalapí számvevő jelenlétében. 1789. (113. kép)

3. Kossuth Lajost szülei beiratják a kegyesrendi gimnáziumba. 1810. (114. kép)

4. Id. gr. Andrássy Gyula, a későbbi miniszterelnök és külügyminiszter sikeres vitát (disputatio) folytat egyik diáktársával szemben. 1832. (115. kép)

5. Erdősi Imre, kegyesrendi tanár, Guyon Richárdnak, Görgey egyik hadosztályparancsnokának tábori papja feszülettel kezében lelkesíti a honvédeket Szepes és Sáros megye közti Branyiszközi-szorosban lévő osztrákok ellen. 1849. febr. 5-én. (116. kép)

6. Pirrotti Pompilius, olasz piarista, az Abruzzok apostola prédikál a hegyvidéki népnek. Háttérben az Abruzzok csúcsai. 1740. (117. kép)

7. Özv. Pikóczy Eleonóra átadja a tokaji kegyesrendi társház alapító oklevelét Zajkányi Lénárd rendfőnöknek, mellettük a rendfőnöki titkár, egy kanonok és világi ember, mint tanú. 1727. (118. kép)

– A képek tempera-festéssel készültek, azaz a festékanyagot tojásfehérjével, oldott viasszal és kazeinnel hígítva használták. Ez a technika nem vetekszik ugyan az olajfestéssel, de tartósabb és jobban ellenáll a nedvességnek.

– A festmények művésze Petrasovszky Emánuel Lotz Károly követőjének, Stein Jánosnak tanítványa. Műveiben sem annyira a történeti hűség fontos, mint inkább a mód, a szimbólum, amivel az eszmét kifejezi. Refectoriumi képeit ötletgazdaság, szerkezeti egység, az alakok egyénítése, finom, lágy színezés, ügyesen alkalmazott tájképi háttér, megfelelő távlat és ecsetkezelés jellemzik.

– A képeket bárki megtekintheti, legalkalmasabb időpont vasárnap, mise után. A sátoraljaújhelyi idegenforgalom vezetőit kérjük, hogy vegyék föl programjukba a kegyesrendi templomot és ebédlő megtekintését. A templom ugyanis városunk legrégebb, a restaurált ebédlő pedig legmodernebb műemléke.⁶⁴

⁶⁴ Idegenforgalmi szempontból is igen jelentős értéket rejt a piarista rendház, *Zemplén*, 66 (1935), 8. szám (február 24.), 6.

110. Kalazanci Szt. József a tanuló ifjúságot Szűz Mária pártfogásába ajánlja. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

111. A Kalazanci Szt. József-falkép napjainkban (Borbás Péter, 2014)

112. A pálosok templomot és rendházat építenek. Fénykép, 1930-as évek. Magántulajdon

113. Sivulsky József aláírja a sátoraljaújhelyi társház átvételéről szóló okmányt. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

114. Kossuth Lajost szülei beíratják a kegyesrendi gimnáziumba. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

115. Id. gr. Andrassy Gyula sikeres vitát folytat egyik diáktársával. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

116. Erdősi Imre kegyesrendi tábori pap lelkesíti a honvédeket a Branyiskói-szorosban. Fénykép, 1930-as évek. Magántulajdon

117. Pirrotti Pompilius olasz piarista prédikál a hegyvidéki népeknek. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

118. Özv. Pikóczy Eleonóra átadja a tokaji kegyesrendi társház alapító oklevelét Zajkányi Lénárd rendfőnöknek. Képeslap, Piarista Múzeum, Budapest

1950-ben, a kommunista diktatúra idején, hazánkban is feloszlatták a szerzetesrendeket. A sátoraljaúj-helyi piaristák is erre a sorsra jutottak, de templomuk plébániaként működhetett tovább, az egyik szerzetes plébánosként itt maradhatott. Az 1960-as években rendelhették meg Petrasovszky Manótól a barokk kor óta szinte minden templomban megtalálható, Krisztus szenvedéstörténetét tizennégy állomásban bemutató sorozatot, amely a nagyböjti keresztúti ájtatosság elengedhetetlen kelléke (talán erre vonatkozhatnak felesége 1964-es vagy 1970-es feljegyzései: vö. Dokumentumok III/107). A művész már korábban is festett hasonlókat a környékre, illetve sógora, Füzesséry

Kálmán megrendelésére a tállyai plébániatemplomba. Az újhelyi sorozat szépen magformált kompozíciók sorozata, a megszokott ikonográfiai hagyományon nem lép túl, de festészeti szempontból szép, visszafogott alkotás (119–132. kép).⁶⁵

Penészlek, Mindenkor segítő Szűz Mária görögkatolikus templom, oltárkép (1938)

Az 1930-as évek végén ebben a faluban épült meg a Hajdúdorogi Egyházmegye – máig – legnagyobb alapterületű temploma. Az építkezést Bodnár Sándor⁶⁶ parókus kezdeményezte a 18. század végén emelt, majd a 19. század közepén bővített, de mégis kicsinek

⁶⁵ A stációképek a rend gyűjteményi nyilvántartásában a következő leltári számokat kapták: 2011.565.1-14.

⁶⁶ Bodnár Sándor (1901–1974) 1929 és 1951 között szolgált Penészleken, ahonnan Máriapócsra került. Onnan ment nyugdíjba 1958-ban. VÉGHSEŐ 2015, 135.

119. Pilátus halálra ítéli Jézust.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

120. Jézus vállára veszi a keresztet.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

121. Jézus először esik el a kereszt súlya
alatt. Sátoraljaújhely, piarista rendház
(Borbás Péter, 2014)

122. Jézus szent anyjával találkozik.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

123. Cirenei Simon segít vinni Jézusnak
a keresztet. Sátoraljaújhely, piarista
rendház (Borbás Péter, 2014)

124. Veronika kendőt nyújt Jézusnak.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

125. Jézus másodszer esik el a kereszt terhe alatt. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

126. Jézus vigasztalja a síró asszonyokat. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

127. Jézus harmadszor esik el a kereszttel. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

128. Jézust megfosztják ruhájától. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

129. Jézust a keresztre szegezik. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

130. Jézus meghal a kereszten. Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

131. Jézust leveszik a keresztről.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

132. Jézust sziklasírba temetik.
Sátoraljaújhely, piarista rendház (Borbás Péter, 2014)

bizonyuló, statikai problémák miatt pedig életveszélyessé váló templom helyén. Az első terveket a görög-katolikus származású Haluskay Sándor (1895–1970) építőmérnök készítette,⁶⁷ de végül a neobarokk elemeket mutató, hatalmas nyugati toronnyal ellátott épületet Kozma Rezső csengeri mester építette fel.⁶⁸ Ő tervezte a műkőből emelt hatalmas baldachinos oltárt, a főoltárkép keretét, és a többi, szintén műkőből készült berendezési tárgyat.⁶⁹ A szentély falán elhelyezett nagy méretű oltárkép festésére szóló felkérést Petrasovszky 1937 áprilisában fogadta el:

„Főtisztelendő Uram!

Válaszom késedelméért kegyes elnézését kérem. – Nagy elfoglaltságom akadályozott mindeddig. – Köszönöm nagybecsű figyelmét, hogy az oltárkép ügyében csekélységemet megtisztelni méltóztatott. – A kép megfestését elvben elfogadom. – Sajnos jelenleg annyira túl vagyok terhelve munkával, hogy megrendelés esetén a képet csak jövő év nagybőjt elejére ígérhetem. – Ha tehát ez a terminus mint legvégső határidő, Főtisztelendőségednek megfelelő rendelkezésére.

⁶⁷ Az új templom építését már Miklósy István püspök is sürgette 1926-tól. Haluskay 1930 nyarán kiszállt a helyszínre, majd több tervváltozatot is készített az új templomhoz, melyekben a régi torony, illetve szentély meghagyásával is számolt, de így is magas összeg, körülbelül 120 ezer pengő jött ki bekerülési költségnek. Miklósy püspök 1930. december 3-án kelt levelében a vázlatok közül az elsőt választotta, de azt is jelezte, hogy ekkora költséget biztosan nem tudnak előteremteni. Haluskay ezért a következő évben további javaslatokat tett még a költségvetés karcúsítására. GKPL I–1–a. 1332/1926, GKPL I–1–a. 1291/1935. Ha itt nem is járt sikerrel, később Haluskay tervei szerint épült meg Nyíregyházán az új püspöki székház az 1940-es években. Erről: TERDIK 2020b, 384–385, Kat. IV.36 (Láda Bertalan).

⁶⁸ Az új templom építését 1935 nyarán határozta el az egyházközség képviselő-testülete. A parókus ekkor tartott gyűlésükön arról számolt be, hogy ha a vallás és közoktatásügyi miniszterhez beadott kérelmük eredménnyel jár, egy négy tantermes iskola építéséhez 1400 pengő segélyre számíthatnak. Ez az összeg ugyan nem lesz elég az új iskolára, de elhatározták, hogy a templomot, amelyet 1912-ben egyszer már életveszélyessége miatt hatóságilag bezárattak, tényleg lebontják – a torony kivételével –, s az abból kikerülő használható anyagot az iskolához használják fel. Az új iskolában pedig két tantermet kápolnaként is tudnak használni, amíg az új templom épül. 1935. június 19-én kelt jegyzőkönyv másolata: GKPL I–1–a. 1291/1935, GKPL I–1–a. 1044/1936. Kozma csengeri építőmester 1936. június 10-én kelt műszaki leírásában ismerteti az új templom paramétereit, amely „15 × 27 m belméretű templom egyszerűsített barokk formában”, „sík tükör mennyezettel” fedve, a régi torony megtartását nem javasolta. Az egész építkezést ekkor 50 ezer pengőre becsülte. GKPL I–1–a. 1044/1936.

⁶⁹ Terveit 1937. november 30-án kelt levele mellékleteként mutatta be Bodnár parókusnak, de azt is kérte, hogy bírálat után azokat küldje neki vissza (ez meg is történhetett, mert a rajzok nincsenek meg). A kivitelezésre egy Borbély nevű mátészalkai műkövest javasolt. GKPL I–1–a. 1044/1936.

A kép 300 × 180 cm nagyságú volna. Szíveskedjék jelezni, hogy felső része félköríves alakú volna-e, vagy pedig az egész kép téglalap formában festendő-e meg? Természetesen, a kivitelezés előtt színvázlatot az az kicsinyített méretű mintát készítenék előbb, melyet a püspöki hivatalnál esetleg jóváhagyás végett bemutatni lehet.

A kép ára minimálisan 650 P, azaz hatszázötven pengő. – Ez oly méltányosan jutányos összeg, hogy ezt mérsékelni sajnos nem áll módomban. – Ez árban benne foglaltatik a festés anyaga, (vakkeret, melyre a vászon feszül, a vászon, festék stb.). – Nincsenek benne a szállítás és csomagolás költségei, ezek a megrendelőt terhelik. – A szállítást és csomagolást azonban, – ha szükséges –, díjmentesen elintézem, – a kész kiadások – önköltségi ár – megtérítése ellenében. –

A kép árának havi 50-60 pengős havi törlesztéséhez készséggel hozzájárulok.

A kép ára ráma (külső díszkeret) nélkül értendő.

A megegyezés reményében maradtam Főtisztelendőségednek

S. A. Ujhelyen 1937. április 15-én

Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó

festőművész⁷⁰

A művész október 28-án kelt leveléből kiderül, hogy az elkészült és elküldött színvázlatát október 28-án kapta vissza. A terv bizáncias jellegétől a hívek egy része idegenkedett, de a festőt ez nem tántorította el. A kép elkészültét jövő év nagyböjtjére ígéri:

„Főtisztelendő Uram!

A színvázlatot nagy utánjárással és várakozással végre megkaptam. – Éppen ma. – Most már semmi akadály, hogy hozzákezdjek a nagy képhez. – Azt előre gondoltam, hogy a bizáncias felfogás a hívők egy részének idegenszerű lesz, de remélem, hogy ha a kész képet meglátják, megbarátkoznak vele. – Mint ígértem, a képet Nagyböjtre le fogom szállítani, csak a jó Isten erőt-egészséget adjon. – E-végből kérni fogom a Főtisztelendő Úr s a fennkölt és áldozatos lelkű megrendelő imáit.

Maradtam Főtisztelendőségednek

SAÚjhely, 1937. okt. 28-án,

Krisztusban alázatos híve,
Petrasovszky Emmánuel mp
festőművész⁷¹

A téma bizáncias jellege abból adódik, hogy az új templom címünnepe, a Mindenkor Segítő Szűz Mária (június 27.) kultusza egy Rómában őrzött ikonhoz kapcsolódóan alakult ki. A római ikon krétai eredetű, a görög szigeten a 15. században kialakult ikontípusba, az úgynevezett Szenvedő Istenszülő-ábrázolások közé tartozik. Ezek jellemzője, hogy a félalakosan ábrázolt Szűz balján tartja isteni Gyermekeit, aki kezével anyja oltalmazó jobbát markolja meg, míg hátrafordulva a Szűz válla fölött megjelenő, kezében a szenvedés eszközeit tartó angyalra figyel. A gyermek Jézus riadtságát azon túl, hogy anyja kezét szorítja, még az is kifejezi, hogy lábát maga alá húzza, s az egyikről kicsiny saruja is leoldódik. A Rómában őrzött ikon a hagyomány szerint 1499-ben került az ottani Szent Máté-templomba, majd elveszett, de hosszú lappangás után 1865-ben került elő újra. Ekkor IX. Piusz pápa a redemptoristák Szent Alfonz-templomának ajándékozta, ahonnan az ikon kultusza villámgyorsan szétterjedt a katolikus világban, s mai napig eleven. Egyelőre nem ismert, hogy Bodnár Sándor parókus miért éppen ezt az új címünnepet választotta Szent Mihály helyett, hiszen annak ellenére, hogy a kultusz elindítója egy görög eredetű ikon, az ünnep nem található meg a görögkatolikus kalendáriumokban.

Petrasovszky szellemesen oldotta meg a feladatot (133. kép). Nyilván ismerte a hazai katolikusok között is különféle szentképeken terjesztett római ősképet, amelyen félalakosról egész alakossá formálta nemcsak a Szüzet, hanem a szenvedés eszközeit tartó angyalokat is. Utóbbiakat szabályos diakónusöltözetben ábrázolta. Szűz Mária alatt feltűnnek a latin hagyományból az Immaculata-ábrázolások jól ismert jegyei is: a kígyó, szájában az almával, amelyet Mária bal lábával eltipor, illetve a félhold. Az egész kép háttere arany, a stilizált felhőket leszámítva. Az alsó részen megjelenik a penészleki templom oldalról ábrázolva, körülötte a többi fontos egyházi épület. A kép alján sötét alapra, vörös betűkkel írva a Máriához szóló legősibb imádság olvasható:

⁷⁰ GKPL I-1-a. 2296/1937.

⁷¹ GKPL I-1-a. 2296/1937.

133. Mindenkör segítő Szűz Mária, 1938. Penészlek, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

A TE OLTALMAD ALÁ SIETÜNK ISTENSZÜLŐ SZŰZ, KÖNYÖRGÉSÜNKET MEG NE VESD SZÜKSÉGÜNK IDEJÉN, HANEM SZABADITS MEG MINKET MINDEN VESZEDELEMTŐL, MINT EGYEDÜL SZEPLŐTELEN ÉS ÁLDOTT.⁷²

Az elkészült festményt a művész még otthonában lefényképezte (134. kép). A kész templomot s benne az elhelyezett nagy főképet 1939. június 18-án Dudás

Miklós hajdúdorogi megyéspüspök szentelte fel nagyszámú papság jelenlétében.⁷³

Pécs, Zrínyi kirohanása, olajfestmény (1938)

Monumentális méretű festmény, amely a pécsi Hadapródiskola számára készült (135–138. kép).⁷⁴ A megrendelés pontos körülményeit nem ismerjük, de biztosan a festő bátyja, Leó állt a háttérben, aki a pécsi

⁷² A festmény az ima szövege felett, a jobb oldalon szignált: „Petrasovszky E. 1938.”

⁷³ GKPL I–1–a. 1657/1939.

⁷⁴ Olaj, vászon, 2,5 × 4 m; jelezve balra lenn: „Petrasovszky E. 1938.” A festmény Pécsről Budapestre, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Bolyai Akadémia Katonai Műszaki Főiskolára került, így ma annak jogutódja, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara őrzi Hungária körúti épületében. Hálával tartozom dr. Vizi Baláznak, hogy a mű felkutatásában segítséget nyújtott, és Prof. dr. Padányi József mk. vezérőrnagy úrnak, hogy a fotózását engedélyezte.

intézményben tanárként dolgozott, és ott rajzot tanított.⁷⁵ 1898-tól az Alpár Ignác tervei szerint felépített, pompás neobarokk épületben működött az iskola, amely 1922-től, az első világháború utáni visszatérés alkalmából vette fel a szigetvári hős, Zrínyi Miklós nevét („Pécsi Zrínyi Miklós Magyar Királyi Reáliskolai Nevelőintézet”), 1936-tól pedig az elnevezésében már a „Honvéd” jelző is megjelenhetett, mivel mindaddig Trianon miatt az intézményben csupán leplezetten folyhatott katonai oktatás („Pécsi Magyar Királyi Zrínyi Miklós Honvéd Reáliskolai Nevelőintézet”). 1938-tól tovább formálták ezeket a katonai középiskolákat, Pécs például felső tagozatos gimnáziummá alakult.⁷⁶

A névadó hős kultuszát többféle formában is ápolták az intézményben: 1926. szeptember 27-én avatták fel az iskola épülete előtt Kőszeghy Gyula honvédszázados, az iskola tanára által mintázott Zrínyi Miklós magas, díszes talapzatra állított mellszobrát, amely egyben az első világháború áldozatainak emlékműve is lett;⁷⁷ az 1935/1936-os tanévre kiadott évkönyvben közölték Zrínyi Miklós és Zrínyi Ilona álló portréfestményeinek a fényképeit is, amelyeket Dudinszky Rudolf festőművész alkotott. A két festményt az ábrázolt hősök életrajza, majd Dudinszky művének rövid magyarázata és méltatása követi.⁷⁸

Dudinszky Rudolf (Lőcse, 1906 – Cleveland, 1985) 1929-ben végzett a budapesti Képzőművészeti Főiskolán,⁷⁹ minden bizonnyal Petrasovszky Leó is ismerte.

134. A penészeleki oltárkép a festő műhelyében. Fénykép, 1938, magántulajdon

Néhány év múlva már a katonai iskolák számára is dolgozott: először a soproni Rákóczi Ferenc Reáliskolának készített történelmi témájú festményeket,⁸⁰

⁷⁵ PETRASOVSKY 2011, 497.

⁷⁶ GÁL 2001, 32, 33, 38, 39.

⁷⁷ GÁL 2001, 34. Az emlékművet 1991-ben állították helyre más helyszínen, kiegészítve a második világháborúban elesett áldozatok névsorával is: <https://www.kozterkep.hu/731/zrinyi-miklos> (letöltés: 2021. 10.01.) A szobor fotója a felállítás után az intézmény évkönyveiben mindig szerepelt.

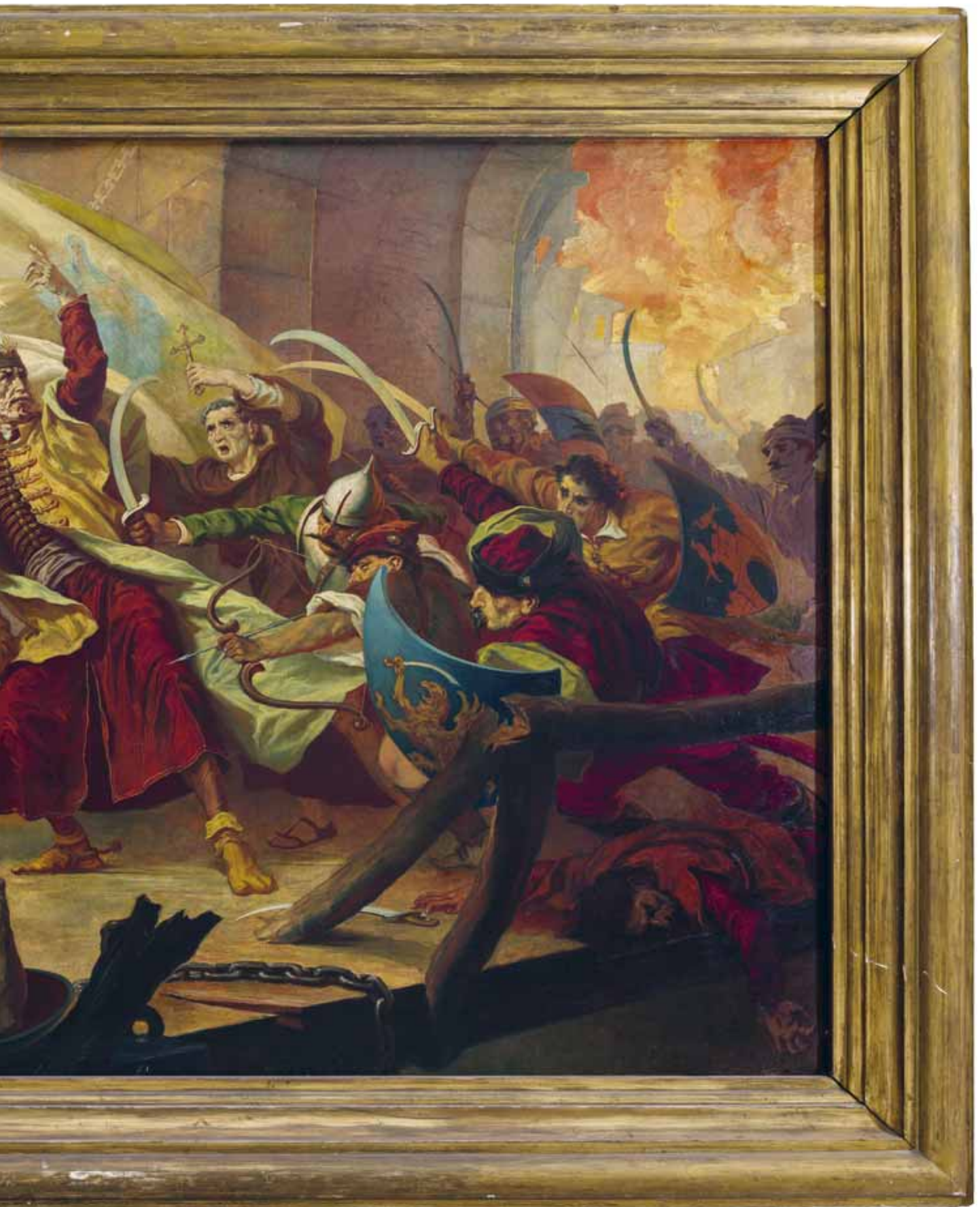
⁷⁸ A Zrínyi Miklós-képről: „Dudinszky Rudolf festőművész a hagyományos Zrínyi-arcképet vette alapul műve megalkotásánál. Sikertült neki hősünk vonásaiban a magabizó, minden veszedelemmel szembeálló bátorságot, acélos, ősmagyar akaratot a nagy feladatok végrehajtására szóló elhivatottságot, egyszóval a hős és vértanú Zrínyi Miklós egyéniségét kifejezésre juttatni. Zrínyi mögött a szigetvári vár mai állapotában szolgál háttérül.” Zrínyi Ilonáról ezt írják: „Dudinszky Rudolf festőművész a kép megalkotásánál némileg eltért a hagyománytól, s a hősnőt idealizálta. Az ellenséggel dacoló, bátor asszonyt csak a kézbe adott kard s a háttérbe helyezett munkácsi vár juttatja eszünkbe. Maga a kép nagy fekete szemével, a fehéren halvány arccal, dús fekete hajjal, továbbá a beállítás, a nézés, a tartás, a finoman stilizált ruházat fiatal, szerető, szeliden merengő asszonyt ábrázol, akinek nem kenyere a harc, a küzdelem, amire csak a kényszerűség vitte.” *A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője az 1935/1936. évről*, Pécs, 1936, 3, 4.

⁷⁹ Dudinszky életművét eddig még nem dolgozták fel. 1906-ban Lőcse született, 1943-ban feleségével és lányával Marosvásárhelyről Ausztriába menekültek, majd 1951-ben telepedtek le Clevelandben. Először gyári munkásként dolgozott, majd sok képet festett főképp a helyi magyar közösség tagjai számára. Munkásságának rövid ismertetése özvegye elbeszélése alapján: H. MÉSZÁROS 1988, 5–7. Ekkor felhívást is közzétettek, hogy a festményeiről fotókat gyűjtsenek. Önálló kiállítása nem volt, csak más magyar művészekkel együtt, például 1962-ben Clevelandben (vö. *Képes Magyar Világhíradó*, 5 [1962], 7. szám, 6).

⁸⁰ Dudinszky 1928-ban, még növendék korában sokat festett Sopronban más fiatal művészekkel együtt (vö. *Soproni Hírlap*, 15 [1928], 191. szám, 3). Két év múlva a Rákóczi-intézet vendégeként ugyancsak sokat dolgozott ott, s egy Rákóczit ábrázoló történelmi képét hálából fel is ajánlotta az őt vendégül látó intézménynek (-6-, Dudinszky Rudolf képei, *Soproni Hírlap*, 17 [1930], 183. szám, 2). Egy év múlva arról tudósítanak, hogy ez a műve az iskola kápolnájának főoltára mellé került egy ugyancsak általa festett Szent László-képpel együtt (*Soproni Hírlap*, 18 [1931], 234. szám, 4). Egy év múlva ugyanoda elkészítette a Trianont ábrázoló festményét is. Erről: *A m. kir. Rákóczi Ferenc reáliskolai nevelőintézet Értesítője 1932–1933*, Sopron, 1933, 56–57.; *Soproni Hírlap*, 20 (1933), 129. szám, 3.

135. Zrínyi kirohanása, 1938. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, Budapest (Áment Gellért, 2022)

136. Zrínyi kirohanása, részlet (Áment Gellért, 2022)

137. Zrínyi kirohanása, részlet (Áment Gellért, 2022)

138. Zrínyi kirohanása, részlet (Áment Gellért, 2022)

majd – amint láttuk – Pécssett kapott komolyabb megrendeléseket, s közben a város művészeti életében is részt vett.⁸¹ 1941-től pedig Marosvásárhelyen (Târgu Mureș, Románia) kapott állást, ahol az újranyitott hadapródiskolában, amelynek állományához tartozott, történeti témájú képeket festett, például a kápolnába oltárképét is.⁸²

Pécssett a következő tanévre kiadott iskolai értesítőben arról számolnak be, hogy az intézet „Zrínyi csarnokában” elhelyezték a Zrínyi megdicsőülése című festményt, amelyet ugyancsak Dudinszky festett. A mű reprodukcióját is közölték: a hős Zrínyi felhőkön térdel, kezét kitarja, tekintetével a fenn lebegő Hungária (?) nőalak irányába emeli, miközben egy angyal babérral igyekszik megkoronázni, az előtérben pedig a nézőnek háttal ábrázolt puttók tartják a megdicsőült

hős kardját.⁸³ Az *Értesítő* aztán arról is beszámol, hogy Csatáry József ezredes, az iskola igazgatója mennyire fontosnak tartja a szigetvári hős kultuszát. Az intézményt is Zrínyi végváraként aposztrofálja, amelynek növendékei az egykori hős igaz apródjai. A parancsnok azt a célt tűzte ki, hogy az iskolában többféle formában is ápolja a névadó hős, „valamint az oly sok eszményképet adott Zrínyi családnak” a kultuszát: ennek látható jele a már régebben a főépület előtt felállított szobor, a „Zrínyi csarnokban” elhelyezett családtagok portréi, a „Zrínyi allegória, a Zrínyi várakat ábrázoló festmények, stb.”. 1937. szeptember 26-án, az intézet első Zrínyi-napján Csatáry ezredes két kupát is alapított: az egyiket a tanári kar, a másikat a diákság számára. Mindkét csoport képviselőjének egy dicsérő-beszédet kellett mondania a névadó hős tiszteletére a

⁸¹ 1940-ben részt vett az „Így látjuk Pécsset” című album elkészítésében (*Pécsi Napló*, 49 [1940], 63. szám, 3), a következő évben pedig Pécssett állított ki (vö. *Dunántúl*, 31 [1941], 5. szám, 5. és uo. 12. szám, 7).

⁸² VÉCSEY 1998, 54.

⁸³ *A Pécsi Magyar Királyi „Zrínyi Miklós” Honvéd Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője. 1937–1938. iskolai év*, Pécs, 1938, 2.

139. Csepellényi György vértanúsága, 1938. Füzér, római katolikus templom (Áment Gellért, 2021)

140. A Szent Korona és a koronázási ékszerek Füzér várában. Füzér, római katolikus templom (Áment Gellért, 2021)

Zrínyi-napon rendezett lakomán. Úgy tervezték, hogy a szónok nevét a kupába vésik, s ez megismétlődik majd minden évben. Az *Értesítő*ben közölték Csatóry beszédét, illetve a két kupa alapító okiratát is.⁸⁴

Ez tehát az a háttér – az 1936-tól nyilvánosan felvállalt katonai képzés, amelyhez kapcsolódóan a Zrínyi-kultuszt is még erőteljesebbé kívánták tenni az intézményben –, ami lehetőséget biztosított Petrasovszky Manónak arra, hogy itt egy nagyszabású alkotásra nyerjen megbízást. Bátyja, Petrasovszky Leó 1932 őszétől volt az iskola rendes tanára, ahol szabadkézi rajzot, rajzoló geometriát és ábrázoló geometriát tanított, illetve vezette az önképzőkör szépművészeti szakosztályát is.⁸⁵ Leó az intézmény számára több portrét is festett, 1934-ben a Képzőművészek és Műbarátok tavaszi tárlatán szintén arcképeket állított ki Pécsen.⁸⁶ A Zrínyi-kultusz felerősödése számára is nyújtott feladatot: az iskola értesítője szerint 1937-ben „megfestette az intézeti parancsnoki szobába Zrínyi Miklós arcképet Zündt Mátyás egykorú rézkarca

után”.⁸⁷ Ugyanakkor az is biztos, hogy a portrékhoz, kisebb formátumú művekhez szokott rajztanár nem vállalkozhatott a Zrínyi kirohanását megörökítő monumentális olajkép elkészítésére, öccse, aki ekkor már több történelmi témájú falkép elkészítésén volt túl, így szilárd referenciával is rendelkezett, minden bizonnyal Leó ajánlására nyerhette el a megbízást.

Petrasovszky Manó a *Zrínyi kirohanása* festmény megalkotásakor minden bizonnyal a hazai festészetben már a 19. század óta hangsúlyosan jelen lévő történelmi téma korábbi feldolgozásaiból indult ki. Joggal feltételezhetjük, hogy az előző évtizedben a szigetvári plébániatemplomban folytatott festési munkák során személyesen is látott, Dorffmaister István (Bécs, 1729 körül – Sopron, 1797) által alkotott barokk kupola-freskó, a téma első hazai monumentális feldolgozása is hatással lehetett rá. Petrasovszky műve, már csak műfaja miatt is, azonban formailag inkább a 19. századi festményekhez áll közelebb, különösen Peter Krafft *Zrínyi kirohanása Szigetvárból* című, 1825-ben,

⁸⁴ *A Pécsi Magyar Királyi „Zrínyi Miklós” Honvéd Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője. 1937–1938. iskolai év*, Pécs, 1938, 3–7.

⁸⁵ *A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője az 1932/1933. évről*, Pécs, 1933, 42, 47. Az első világháború alatt, 1915-ben érettségizett. Bevonult katonának, majd 1917-ben Bécsújhelyre vezényelték, a tisztképző 4. évfolyamára. Utána harcolt, majd sebesülését követően Eperjesre küldték. 1921 és 1924 között Budapesten, a Honvédség Sportosztályánál intenzíven sportolt. 1925-ben megnősült, majd 1927 és 1930 között a soproni fiú reál (katonai) iskolában tanított. Budapesten közben elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát is, ahol 1931-ben szerzett diplomát. PETRASOVSZKY 2011, 497; HOMPOTHNÉ PETRASOVSZKY 1996b.

⁸⁶ *A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője az 1933/1934. évről*, Pécs, 1934, 35. Egy évvel később arról is beszámolnak az évkönyvben, hogy megfestette a kormányzó, Horthy Miklós, Gömbös Gyula, valamint Albrecht királyi herceg arcképét is. *A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője az 1935/1936. évről*, Pécs, 1936, 34. Az intézet egykori növendékéről, a Gömbös Gyuláról szóló nekrológhoz kapcsolódva közölték is a róla Petrasovszky által festett portré fotóját. A fénykép aláírásából az is kiderül, hogy ez az iskola „tisztai étkezéjében” függött. *A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője az 1936/1937. évről*, Pécs, 1937, 5. Ugyanekkor hunyt el Péchy Kálmán tábornok, az intézet volt parancsnoka, akiről szintén Petrasovszky festett arcképet. Uo. 7.

⁸⁷ Ugyanekkor néhai Frigyes királyi herceg tábornagy arcképét is megfestette a 8. honv. gy. ezred tisztai étkezéje számára. *A Pécsi Magyar Királyi „Zrínyi Miklós” Honvéd Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője. 1937–1938. iskolai év*, Pécs, 1938, 34. Beszámolnak arról is, hogy a szabadkézi rajz – amelyet Petrasovszky oktatott – szertára különféle, főleg népi műtárgyakkal gyarapodott. Uo. 39. Matthias Zündt (1498–1572) 1566-ban, Nürnbergben adta ki a szigetvári hős portréját: CENNERNÉ WILHELMB 1997, kat. A9.

a Nemzeti Múzeum megrendelésére, de Bécsben festett művéhez.⁸⁸ Krafft festménye eleve a Nemzeti Múzeum számára készült, hazafias megfontolásból.⁸⁹ Természetesen sok lényeges különbség van a két mű között, de érződik, hogy Petrasovszky ismerte Krafft művét: noha Zrínyi itt nem lovon, hanem gyalogosan jön ki, de viselete szinte egyező, s a törökök közötti feltűnő nyilazó figura, illetve a hős felett lobogó zászló is egyértelműen innen eredeztethető motívumok.

A pécsi iskola utolsó értesítője 1939-ben jelent meg, de sajnos ebben a számban nem említik Petrasovszky Manó elkészült munkáját. Megemlékeznek azonban az időközben elhunyt vitéz Csatáry József ezredesről, az iskola volt parancsnokáról (1936. augusztus 1. – 1938. július 31.), akinek a Zrínyi-kultusz erősítését célzó műalkotások megrendelésének egész sora köszönhető, s akinek portréját természetesen Petrasovszky Leó festette meg az iskola igaztaóit megörökítő arcképcsarnok számára.⁹⁰

Füzér, Szent István király római katolikus templom (1938)

A rom váráról híres, Sátoraljaújhelyhez közeli falu középkori eredetű, de barokkizált katolikus templomában máig megmaradtak Petrasovszky falképei. A hajó barokk csehsüveg-boltozatán, négykaréjos mezőkbe komponált kompozíciók a környékbeli katolikusok történelmi múltjára utalnak: az egyik a protestánsok által 1674-ben meggyilkolt pálos szerzetes, Csepellényi György vértanúságát ábrázolja (139. kép),⁹¹ akit később aztán az újhelyi pálos templom egyik kápolnájában temettek el, míg a másik jelenet a Szent Korona füzéri tartózkodását látjuk, ugyanis 1526-ban az itteni várban is őrizték egy darabig a magyar koronázási ékszereket (140. kép). Mind a két képen hangsúlyosan szerepelnek az angyalok: az egyik a győzelem palmaágát tartják Krisztus újdonsült mártírja felé, míg

141. Kis Szent Teréz, 1939. Sárospatak, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

a másikon a törököket igyekeznek távol tartani lángpallosaikkal a Szent Koronától.

Sárospatak, Szent Péter és Pál görögkatolikus templom (1942)

Pintér Gyula Vencsellőről került ide parókusnak, így már volt tapasztalata az ifjú művésszel. 1939-ben egy régi, barokk oltárt alakítanak át az eredeti faragott keretezést megtartva, Kis Szent Teréz tiszteletére, melynek új oltárképét Petrasovszky festette (141. kép).⁹²

⁸⁸ Olaj, vászon, 455 × 645 cm, SZM – MNG, ltsz. 137.B.

⁸⁹ A festményről lásd részletesebben: SINKÓ Katalin–PAPP Júlia, Peter Krafft: Zrínyi kirohanása Szigetvárból, in SISA–PAPP–KIRÁLY 2018, 150–155.

⁹⁰ A festmény fotóját közlik: *A Pécsi Magyar Királyi „Zrínyi Miklós” Honvéd Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője. 1938–1939. iskolai év*, Pécs, 1939, 4. A festés tényéről külön megemlékeznek: uo. 48. Ő ekkor már az iskola igazgatója is volt. Uo. 45.

⁹¹ A kép jobbra lent szignált: „Petrasovszky M. 1938.”

⁹² A kép szignált balra lent: „Petrasovszky Manó 1939.” Az oltárral foglalkoztam már máshol: TERDIK 2011a, 37, 162, 15–16. kép. Szent Terézt hasonló beállításban, egy nagy méretű, ívesen záródó, vászon oltárképen is megfestette a kishutai Szűz Mária Szent Neve római katolikus templom számára. Ezen a képen Teréz Szűz Mária előtt térdel más szentek társaságában. A szentély átalakítása miatt a liturgikus térből kikerült és megrongálódott festményt 2015-ben a helyi önkormányzat restauráltatta. Ezt követően a füzérradványi Károlyi-kastély kiállításán volt látható, jelenleg az önkormányzat raktározza. Megköszönöm Laczkó Pető Mihálynak, hogy a képre felhívta a figyelmemet, és a rá vonatkozó adatokat, illetve fényképeket velem megosztotta.

142. A két főpostol vértanúsága, 1942. Sárospatak, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

143. A két főapostol vértanúsága festmény a sárospataki templom szentélyében (Bakos Zoltán, 2011)

Néhány év múlva azonban a templom szentélyébe, az oltár mögé rendelnek tőle egy monumentális vászonfestményt, amely a templom védőszentjeinek, a két főapostolnak római vértanúságát jeleníti meg egy képben (142. kép).⁹³ A fekvő téglalap alakú, hatalmas vászon középtengelyében a feltámadt Krisztus felhőkön érkezik, alatta, a háttérben a római Szent Péter-bazilika homlokzata sejlik fel. Az Üdvözítő jobbán az idős Pál apostolt készül a hóhér lefejezni, miközben egy repülő angyal babérkoszorúval és pálmával a kezében érkezik felé vértanúsága jutalmaként. Az apostol mögött római hivatalnokok, katonák csoportja. Krisztus balján Péter vértanúsága látszik: az idős apostol a nézőnek szinte háttal áll, megtörten közelít az előtte nyugvó kereszt felé, amelyre felfeszíteni készül két marcona pribék, körülöttük, illetve a kép jobb sarkában római katonák állnak. A főapostol felé egy angyal kezében a pápai tiarát tartva mutatja fel a mártíromság jutalmát.

A monumentális festmény elhelyezésére a templom barokk apszisába egy saját, feketére pácolt fából, önálló lábakon álló tartószerkezetet emeltek, amelyben biztonsággal el tudták helyezni úgy, hogy a fallal sem nagyon érintkezik (143. kép). A festményt a liturgiát végző papon kívül szinte senki sem látja, mert takarja a baldachinos főoltár, és az egész diadalívet kitöltő ikonosztáz is.

Máriapócs, Szent Mihály görögkatolikus templom, a könnyező Istenszülő kegyhelye

A történelmi Magyarország talán legfontosabb kegyhelye Máriapócs volt. Az egyszerű szabolcsi település kicsiny ruszin, görögkatolikus fatemplomában 1696 novemberében több hétig látták könnyezni az Istenszülő-ikont. A csoda híre hamar elterjedt, az egi római katolikus püspök hivatalosan ki is vizsgálta, és hitelesnek ismerte el. A hír egészen a császári udvarig, Bécsig szállt, s a következő évben már arról hallunk, hogy a könnyező ikont az uralkodó parancsára a császárvárosba szállítják, ahol 1697 őszén a Szent István-dóm főoltárán, a szentségház fölött helyezik el. Ez a *translatio* alapozza meg a kegykép nemzetközi ismertségét. A pócsiak joggal fájlalták a kép elvitelét, de ennek ellenére csupán egy évtizeddel később, az egi püspök küldött egy másolatot számukra. Azonban ez a másolat is könnyezni kezdett 1715 nyarán, így Pócs jelentősége nem halványult el a hazai katolikus hitéletben sem. Az első világháborúig a leglátogatottabb kegyhely lehetett, amelyet a magyarokon kívül svábok, ruszinok, románok, szlovákok, görög- és római katolikusok, de még a környékbeli protestánsok is egyaránt szívesen felkerestek.⁹⁴

A kegyhely a 18. század közepén épült ki: a rozoga fatemplom helyére 1732 és 1757 között szilárd anyagból zarándoktemplomot emeltek, amelynek déli oldalához egy bazilika kolostort is csatoltak, ugyanis a munkácsi püspök döntésének köszönhetően a század közepétől kezdve az ő feladatuk lett a kegyhely gondozása.⁹⁵

A kegytemplom felújításának szükségessége az 1930-as évektől kezdve foglalkoztatta a bazilika atyákat. Először a falak vizesedését kellett megszüntetni, amelyet az épület két év alatt (1937–1939) elvégzett körbefűrészelésével megnyugtatóan tudtak orvosolni.⁹⁶ Úgy tervezték, hogy a munkákkal 1946-ra, az első pócsi könnyezés 250. évfordulójára fognak elkészülni.

A külső munkák után következett a belső felújítása. A korábban már többször átdolgozott barokk falképek átfestésével, felújításával Boksa József (1891–1975) ungvári festőművészt bízták meg, aki 1943 nyarán

⁹³ A vászonra, olajjal festett kép balra lent szignált: „Petrasovszky M. 942.” A festményt először közöltük: TERDIK 2020d, 357, 8. kép.

⁹⁴ A kegyképek történetéről, korábbi irodalommal: TERDIK 2014a, 29–31; TERDIK 2014b, 10–14; TERDIK 2020c, 294–297. A kegykép bécsi kultuszáról: FÖLDVÁRI 2020, 304–308.

⁹⁵ A kegytemplom és monostor építéstörténetéről: TERDIK 2014a, 31–44, 227–249.

⁹⁶ DUDÁS 1990, 416–417; MAJCHRCSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 142, 148–150, 165–166.

144. Kegyoltár, Máriapócs, kegytemplom (Áment Gellért, 2014)

hozzáfogott a munkához, és még abban az évben be is fejezte.⁹⁷ Nem véletlen, hogy őt kérték fel erre a feladatra, hiszen már az 1930-as években, a Csehszlovákiához csatolt Kárpátalja számos görögkatolikus templomában dolgozott, a visszacsatolás után a baziliták is előszeretettel foglalkoztatták, majd az ungvári székesegyház hajójában az új mennyezeti falképet is ő festette meg a magyar állam támogatásával.

A máriapócsi születésű Dudás Bertalan bazilita szerzetes már 1942-től próbált a templom felújításában is érdemben részt venni. Ekkor felvetette Boksaynak, hogy az ikonosztázon közepén elhelyezett kegyképet az északi mellékoltárra helyeznék, s megkérte, hogy ennek szellemében tervezzen egy új oltárt, amely az ikonnak új környezetet biztosít. 1943 februárjában Dudás atya a magyarországi baziliták tartományfőnöke lett, így újult erővel fogott hozzá a felújítás folytatásához. A Boksay által a kegyoltárhoz készített tervek közül a második változatot fogadták el, amelyet végül a pécsi ferences testvérek fafaragó műhelye kezdett el kivitelezni, igaz, több ponton jelentősen újragondolva az eredeti koncepciót.⁹⁸ Az új oltár készítése során a hátfalát és a rajta lévő faragványok jelentős részét az eredetileg is itt álló barokk Szent Kereszt-oltárból őrizték meg, csupán a lépcső és az előtte lévő részek (menza, szentségház, gyertyatartók stb.) teljesen újak (144. kép).⁹⁹

Dudás atya ragaszkodott ahhoz is, hogy a kegytemplom díszítésében Petrasovszkynak is jusson szerep, így a szentély főpárkány alatti felületeinek festését mindenképp neki tartotta fenn, pedig – saját bevallása szerint – „Petrasovszky Manótól féltünk, mert ő évekig elbabrált egy képen. Szerinte az a kép jó, amelyiknél a festő lába alatt elkorhad az állvány. Itt Pócson majd két évig festette a három freskót.”¹⁰⁰

Petrasovszky a második világháború végén kapott megbízást a kegytemplom szentélyében az oldalfalak teljes kifestésére. Elképzelése festett vázlatát (145. kép) és az ahhoz kapcsolódó magyarázatát, amelyben a festmény ikonográfiai programját részletesen ismertette,

a máriapócsi bazilita házfőnököknek, Jócsák Máténak küldte el 1944 júliusában (Dokumentumok III/6).¹⁰¹ A művész egy igazi monumentális falképet álmódott a máriapócsi kegytemplom szentélyébe, amelyen egyrészt a magyarság Mária-tiszteletének különböző történeti (Szent István és a magyar szentek), illetve a jelenben is meglévő erejét (különböző zarándokok csoportja), másrészt az Eucharisztia tiszteletének életformáló jelentőségét (Szűz Mária mint élő „monstrancia”) kívánta sokrétűen bemutatni (146–147. kép).

A falkép előkészítése során a szentélyapszis közep-tengelyében lévő nagy, félköríves keleti ablakot befalazták, a főoltár 19. század végéről származó oltárképét eltávolították, a szentségház méretét csökkentették, majd a barokk baldachint is lebontották.¹⁰²

Két kisebb, realista jellegű falképen, amelyeket egy-egy ablak választ el az apszis képétől, az Eucharisztia színei, a kenyér és a bor, mint az emberi munka gyümölcsei jelennek meg. Az egyik oldalon egy parasztember szőlőt művel, a másik oldalon búzát arat. Mind a két kompozícióban a férfi munkáját egy nő segíti, egy-egy angyal pedig már az Eucharisztia kész alapanyagait, vagyis egy kenyeret és egy borral telt kelyhet emel a magasba (148–151. kép).

Az apszis nagy kompozíciójának középpontjában Szent István országfelajánlása kapott helyet: a trónon ülő Szűz Mária és isteni Gyermeke előtt térdel a magyar király, a trónus előtt angyalok tartják a nagy magyar címet. Szűz Mária fölött koronát tartó angyalok lebegnek, mennyei udvarában hangsúlyosan szerepelnek a magyar szentek, illetve Szent István első vértanú, aki nemcsak az első magyar király, hanem a Hajdúdorogi Egyházmegye patrónusa is, illetve Szent Mihály arkangyal, aki a kegytemplom védőszentje, amelynek modelljét a kezében tartja (147. kép). A kompozíció egy-egy szélső harmadát a kegyhely történetében fontos szerepet játszó személyiségek, valamint különböző nemzetiségű (magyar és ruszin) zarándokok csoportjai töltik ki, akik vallásos áhítattal közelednek Szűz

⁹⁷ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 170, 179–180.

⁹⁸ DUDÁS 1990, 420–421. Két színezett oltárterve Máriapócon, a Nagy Szent Bazil Rend Gyűjteményben található: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 188, 197.

⁹⁹ TERDIK 2014a, 72–73.

¹⁰⁰ DUDÁS 1990, 423.

¹⁰¹ Kelt 1944. júl. 25-én, Máriapócon. A színes vázlat: papír, akvarell; kerettel együtt: 47 × 93 cm, NSZBRGY ltsz. 2017.79.1. KERNY–SMOHAY 2013, 442, kat. 251.; MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 208.

¹⁰² TERDIK 2014a, 56–57.

145. Színes vázlat a máriapócsi kegytemplom falképeihez, 1944. Máriapócs, NSZBRGY (Áment Gellért, 2020)

Máriához, közöttük jól felismerhető az archaikus, öreg ruszin zarándok alakja, akire Petrasovszky is külön utal a műleírásában.

A vázlatához és a leírásához képest a központi kompozíció több olyan szereplővel is gazdagodott, akiket feltehetően a munka során, a megrendelővel egyeztetve, vagy éppen az ő kívánságukra festett meg az alkotó: Szent István mögött egy görög püspök feje is jól kivehető, aki minden bizonnyal Hierotheossal, a magyarok első bizánci térítő püspökével azonosítható (bár furcsa, hogy nimbusza is van, mivel ekkor még senki sem avatta szentté) (152. kép). Így a hazai görög-katolikusság identitásában már hosszú évtizedek óta fontos szerepet játszó magyar–bizánci kapcsolatokra is történt utalás.¹⁰³ A Szűz előtt térdelő alakok sorában jól kivehető egy fiatal bazilita szerzetes és bazilita nővér térdelő alakja, akik a kegyhelyen jelen lévő két szerzetesi közösség képviselői. Az északi oldalon, a központi jelenet szélén két történelmi személyiség alakja is feltűnik: egyrészt a mankóra támaszkodó gróf Károlyi Ferenc, aki 1751-ben a bazilitáknak ajándékozta pócsi birtokait, de a helyi hagyomány szerint fájós lába bajától is itt szabadult meg, s gyógyulása emlékéét őrzi az északi apszis falán lógó egyik bambuszból készült mankó; mögötte pedig az a kezében méhkast tartó

nagykállói ember látható, aki fogadalmat tett a pócsi Szűznek, hogyha meggyógyul, a kegytemplomnak ajándékoz egy kas méhet. Szűz Mária meghallgatta a kérését, a kállói ember azonban elfeledkezett vagy inkább vonakodott teljesíteni a fogadalmát: a méhek viszont maguktól felkerekedtek, s a kegytemplom északi falán, az érmelléki földrengéskor keletkezett nagy repedésben találtak maguknak új lakást.

Petrasovszky a kép árajánlata kapcsán megemlékezik barátairól, Takács Istvánról és Nyíri Lászlóról is, mint akik segíteni fognak a megvalósításban, de nem tudjuk, hogy valóban bekapcsolódtak-e a munkába. A nagy méretű szekcióhoz Petrasovszky 1:1-es arányban megrajzolta a különböző részleteket is, amelyek közül mára a Szűz Máriát és a gyermek Jézust ábrázoló részlet maradt fenn (153–154. kép).¹⁰⁴

1944 októberében a szovjet csapatok is megérkeztek Pócsra. Addigra a bazilita atyák az eredeti kegyképet már elrejtették a kolostor pincéjében,¹⁰⁵ helyére Petrasovszkyval készítették egy másolatot. Dudás atya így emlékszik erre vissza: „Fára festette, kissé világosra sikerült, ezért egy lazúros barnát kent még rá, hogy az arc megtévessze az embereket.”¹⁰⁶ Ez a festmény restaurálva, a nyíregyházi szeminárium felújított kápolnájában kapott helyet (155. kép).¹⁰⁷ A kegyképet

¹⁰³ Történelmi és képi előzményeiről: TERDIK 2013, 188–193.

¹⁰⁴ Ma üveg alatt, keretben látható. Karton, szén; kerettel együtt: 178 × 130 cm, NSZBRGY ltsz. 2017.77.1.

¹⁰⁵ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 212–214.

¹⁰⁶ DUDÁS 1990, 422.

¹⁰⁷ TERDIK 2020c, 300–301, 5. kép.

146. Szűz Mária szentekkel, történelmi alakokkal, zarándokokkal. Falkép a máriapócsi kegytemplom szentélyében (Áment Gellért, 2014)

147. A szentélyfalkép részlete (Áment Gellért, 2014)

1945. május 30-án helyezték vissza az ikonosztázionra,¹⁰⁸ majd ugyanazon év őszén, szeptember 8-án pedig új helyére, az északi oldalapszisban kialakított kegyoltárra.¹⁰⁹ 1947. január 7-én újra biztonságba helyezték a kegyképet, de nem lehet tudni, hogy mikor került vissza a kegyoltárra.¹¹⁰

1944 őszén Petrasovszkynak a szentély falképeiért részben már fizettek, a megállapodott 18 000 pengőből (vö. Dokumentumok III/8, 10), a háború befejezése után, 1945 őszén még 2100 pengővel tartoztak neki, amit a pénzromlás miatt a házfőnök végül természetbeni juttatásokban törlesztett (vö. Dokumentumok III/9, 11).

1946-ban a szeptemberi búcsún, amikor Mindszenty József hercegprímás is ott vendégeskedett, egy színdarabot is előadtak, amelynek díszleteként Petrasovszky egy komplett ikonosztázt is megfestett az ideiglenes tábori oltár hátfalára. A színdarabot a búcsú előestéjén adták elő, így a díszlet másnap a püspöki Szent Liturgia háttereként is szolgált, ahogyan a korabeli fényképfelvételeken is jól látható (156. kép).¹¹¹

A szentélyapszisban elkészített nagy falkép után még további feladatok vártak Petrasovszkyra Pócson.

Folyamatosan tervezte a templom nagy ablakaiba az új, színes üveglablakokat, melyek közül az utolsó 1958-ban készült el. 1946-ban a szentélyben lévőkkel volt elfoglalva. Az alapvetően barokk látszatarcitektúrába foglalt szimbolikus elemekből (Jézus és Mária Szíve), illetve feliratokból álló kompozíciókkal egész nyáron foglalatostkodott (vö. Dokumentumok III/14, 15).¹¹² Augusztus 5-én már kész volt a tervekkel, Pócsra küldésüket szervezte (Dokumentumok III/17). Palka József budapesti üveggészítő mester augusztus 26-án adott ajánlatot a két (130 × 290 cm nagyságú) ablak készítésére, darabját 3600 forintért számolva.¹¹³ Dudás Bertalan október elején, Budapesten járva egyezett meg vele (vö. Dokumentumok III/18). Néhány nap múlva a két ablak feliratára küldött javaslatot a művész ugyancsak a tartományfőnököknek, amelyből az is kiderül, hogy az egyik az ungvári unió 300., a másik a pócsi könnyezés 250. évfordulójának kíván emléket állítani (vö. Dokumentumok III/20, 21). Az ablakokat Palka személyesen 1946. december 12-én illesztette be a pócsi templom szentélyébe (Dokumentumok III/25).

1947-ben az északi oldalapszis, az új kegyoltár két oldalán lévő ablak következett, melyek témája az első pócsi könnyezéshez kapcsolódik: az egyiket azt látjuk, amint a könnyezés első tanúi érzékelik a csodát, a másokon pedig azt, hogy gróf Corbelli tábornok a csoda hitelességét tanúsítja (157–158. kép).¹¹⁴ Előtte, a tavaszi hónapokban valamilyen képet festett fára az atyáknak, de a témáját valami oknál fogva minden levélíró gondosan titkolja, csak „nevezett” képként emlegetik (Dokumentumok III/40). A két ablak tervezésére Dudás atya március végén kérte fel a művészt (Dokumentumok III/39), de még június végén sem voltak meg a rajzok (Dokumentumok III/41). A kész vázlatokat végül július elején küldte meg Pócsra, s más instrukciókat is megfogalmazott Palka számára (Dokumentumok III/43). Július végén a tervek Dudás püspök

¹⁰⁸ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 218–219.

¹⁰⁹ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 220–223.

¹¹⁰ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 240–241.

¹¹¹ Az 1696-os pócsi könnyezés történetét 1946-ban Tartally Ilonával, a nagydobosi parókus feleségével, *Ékes virágszál* címmel írták meg. A kötet ugyan a búcsúra még nem jelent meg, de Cselényi István (1916–1988) görögkatolikus pappal színdarabváltozatát is elkészítették, amelyet ekkor mutattak be, főképp nyíregyházi diákok részvételével. Minderről: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 234–235.

¹¹² OLBERT 2010, 64.

¹¹³ MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 227–228. Palka József (Retz, 1860 – Budapest, 1952) üvegfestő mester. Bécsben tanult, majd Sopronba, később Budapestre költözött, ahol önálló műhelyét 1894-ben nyitotta meg. Munkáival számos díjat, elismerést nyert. <http://lexikon.katolikus.hu/P/Palka.html> (Letöltés: 2022.01.20.) Munkásságáról lásd még: MESTER 2009, 72–73.

¹¹⁴ Méretük, kerettel: 59 × 33,5 cm; NSZBRGY ltsz. 2017.138.2–3. A két tervet ismertettem: TERDIK 2020b, 330–331, Kat. IV.19.a–b.

148. „Ez az én testem”, falkép a kegytemplom szentélyében (Áment Gellért, 2021)

149. „Ez az én vérem”, falkép a kegytemplom szentélyében (Áment Gellért, 2021)

150. „Ez az én testem”, falkép kartonja. Fénykép, 1944, Máriapócs, NSZBRGY

151. „Ez az én vérem”, falkép kartonja. Fénykép, 1944, Máriapócs, NSZBRGY

tetszését is elnyerték, így Dudás Bertalan hamar föl is ment velük Budapestre, ahol – némi alkudozás után – Palka 12 000 forintért elvállalta a két ablak elkészítését. A megyéspüspök azt is kérte, hogy a donátoroknak szánt helyen a saját címere jelenjen meg, mivel a készítési költségeket ő állta. Bertalan atya azt is letárgyalta Palkával, hogy az ablakok színhelyessége miatt a rajzolóját is elküldi végső egyeztetésre majd Petrasovszkyhoz (Dokumentumok III/46). A művész néhány nap múlva már küldte is a pótrajzokat, amelyek a püspöki címer pontos kialakítására vonatkoztak. Javaslatot is tett, hogy a többi ablakot mely közösségek finanszírozhatnák (Dokumentumok III/47). Úgy tervezték, hogy a szeptemberi búcsúra már ez a két ablak is helyén lesz.

Csupán 1948-ra készült el a kegyoltárra festett két, zenélő angyalok csoportját ábrázoló képeivel (159–165. kép). 1946 végén javasolta a bazilita atyáknak, hogy ez a téma kerüljön ide. Ebben a levélben alaposan ismerteti is elképzelését, a képek témáját pontosan leírja, az angyalok által megszólaltatott hangszereket

részletezi. A két festmény hátoldalát aranyozva, gravírozva tervezi, a háttérén helyet kap majd a két legfontosabb bizánci Istenszülő-himnusz („Tebenned örvendez...” és „Valóban méltó...”) kezdő sora is (Dokumentumok III/22). 1947. július elején arról ír a bazilitáknak, hogy a tervezéshez hozzáfogott, már költségvetést is mellékel (Dokumentumok III/43). 1947 augusztusában jelezte, hogy a zenélő angyalok rajzvázlata a művész kollégák tetszését elnyerte (Dokumentumok III/47, 48). Szeptember elején az újságolta, hogy már az 1:1-es vázlatukat is megkezdte, a fatáblákat is megrendelte, a megfelelő vakkerettel, merevítésekkel együtt (Dokumentumok III/49). A képek lassan készültek, többször szabadkozik a késés miatt (Dokumentumok III/51, 52). Ez év nyarán internálták a feleségét is. Ekkoriban Petrasovszky újra Pócson dolgozott, s feleségéhez írt leveleiben többször említést tesz itteni munkái állapotáról. A zenélő angyalokhoz készített kisebb vázlatok a hagyatékában maradtak fenn.

152. Szent István király és Hierotheosz püspök. A szentélyfalkép részlete (Áment Gellért, 2014)

153. Szűz Mária gyermek Jézussal, karton a szentély falképéhez, 1944. Máriapócs, NSZBRGY (Áment Gellért, 2022)

154. Szűz Mária Szent István diakónussal, karton a szentély falképéhez. Fénykép, 1944, Máriapócs, NSZBRGY

155. A máriapócsi kegykép másolata, 1944. Nyíregyháza, a görögkatolikus szeminárium kápolnája (Áment Gellért, 2020)

1948 őszén fejezte be a Szent Bazil-mellékoltár új festményét is (Dokumentumok III/54–57). A barokk mellékoltár mindkét képét újra cserélte: az alsó, nagyobb olajképen a nagy keleti egyházatya teljes liturgikus öltözékben, barokkos beállításban áll, előtte szerzetes tanítványai képviselőiként bazilita atyák buzgó csoportja hallgatja odaadóan tanítását (166. kép).¹¹⁵ Az oromzati kép ikonográfiája nehezen értelmezhető: vagy a január 1-jén, a Nagy Szent Bazil atyával egy napon tartott Jézus körülmetélése ünnepre, vagy pedig a nagy egyházatya legendájából valamely, eddig pontosan még nem azonosított epizódra utal.

Petrasovszky pócsi működése 1950-ben, vagyis a szerzetesrendek feloszlata után sem szakadt félbe. Ez év őszén még Dudás Bertalannal egyeztetette a déli oldalapszis két ablakának témáját, amelyek a két Mária-dogmát, vagyis a Szeplőtelen fogantatást és a Mennybevételt ábrázolják (Dokumentumok III/58) (167–170. kép). Előbbi esetében a már többször

156. Mindszenty József Máriapócson, 1946-ban. Fénykép, 1946, Máriapócs, NSZBRGY

megfestett Győztes Immaculata álló változatát alkalmazta, amelyet kiegészített a templom védőszentjével, Szent Mihály főangyallal és Gábor főangyal diakónusruhás alakjával, az előtérben pedig az idős pathmosi látnokot, János apostolt is elhelyezte, aki a Napba öltözött Asszonyról ír a Jelenések könyvében. Az utóbbi ablak témájának aktualitását az 1950-es Szentév adta, amikor XII. Piusz pápa a dogmát ki is hirdette. A kompozícióban a pápa mellett Dudás püspök is megjelenik, aki egy nyitott könyvből az ünnep magasztalását imádkozza. Persze a rajzokkal itt is megcsúszott, végül november 21-re ígérte, hogy szállíthatók lesznek már Palkának Budapestre (Dokumentumok III/59, 60).¹¹⁶ Decemberben Petrasovszky személyesen utazott fel Budapestre, nehogy valami hiba csússzon a kiviteli rajzok készítése közben (Dokumentumok III/61, 62). Az ablakok pontos beállítási idejét nem ismerjük.

1952 őszén merült föl további két ablak tervezése, amelyek a hajó keleti végében, közvetlenül az ikonosztáz előtt vannak (171–172. kép). Ekkor még egy Szent Makrina és Szent Jozafát témájú kompozícióban gondolkodtak (Dokumentumok III/67). Október 28-án, Bodnár Sándor pócsi parókus már meg is bízta a művészt a tervezéssel. Dudás püspökkel is egyeztetett a témákkal kapcsolatban, aki a Jozafátot – vonakodva ugyan –, de elfogadta, míg a másik ablakra Damaszkuszi Szent Jánost mint „szolozmaszerzőt” javasolta (Dokumentumok III/68). Ugyanekkor kapcsolatba léptek Budapesten az „Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezeté”-vel is, amivé – az államosítások után

¹¹⁵ A festmény alul szignált: „Petrasovszky Manó 1948.”

¹¹⁶ Méretük, kerettel: 59 × 33,5 cm; NSZBRGY ltsz. 2017.138.1 és 2017.138.4. A két tervet közölték: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 250, 286.

157. Az Istenszülő-ikon könnyezése Pócson, 1696-ban, színvázlat a kegytemplom üvegablakához. NSZBRGY (Áment Gellért, 2020)

158. Gróf Corbelli tábornok tanúságtétele a csoda hitelességéről, színvázlat a kegytemplom üvegablakához. NSZBRGY (Áment Gellért, 2020)

159. Zenélő angyalok, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

160. Zenélő angyalok, vázlat. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

161. Zenélő angyalok a kegyoltáron, 1948 (Bakos Zoltán, 2010)

162. Zenélő angyalok a kegyoltáron, 1948 (Bakos Zoltán, 2010)

163. Zenélő angyalok, részlet (Áment Gellért, 2021)

164. Zenélő angyalok, részlet (Áment Gellért, 2021)

165. Hegedüs Joachim bazilita és Petrasovszky Manó az elkészült Zenélő angyalokkal Máriapócscon. Fénykép, 1948, NSZBRGY

– Palka cége alakult. Ők írtak Petrasovszkynak, s tájékoztatták, hogy a honorárium és egyéb részletekért Hegedüs József Joáchim atya (bazilita, aki a felosztás után Bodrogkeresztúrra került) a felelős (Dokumentumok III/69, 70). Petrasovszky novemberben Bodnárral levelezett, s arról tájékoztatta, hogy először a Szent Jozafát-ablakot fogja megcsinálni (Dokumentumok III/71, 72).

1953-ban festette meg az egykori Szent Anna-melékoltárba az új, Jézus Szívét ábrázoló festményét, amivel már 1952 decemberében megbízta Bodnár

parókus, miután Dudás püspökkel egyeztetett. Ugyan-
 ebben a levélben az utolsó két ablak, a hajó nyugati
 végén lévő tervezésével is megbízta, amelyeknek a
 Hajdúdorogi Egyházmegye 1912-es felállítása, illetve
 Szent Anna lesz a fő témája (Dokumentumok III/73).
 Petrasovszky válaszelevelében elfogadta a felkérést, jelzi,
 hogy a Szent Jozafát-ablak rajzát már elküldték Pal-
 kának, a másik ablakon még dolgozik. A két, később
 rendelt ablak tervét jónak találta, de további módosítá-
 sokat javasolt. Szerette volna ugyanis valamelyiken
 az 1914-es debreceni bombamerénylet áldozatait is
 megjeleníteni (Dokumentumok III/74), de végül
 nem így lett. 1953 januárjában hosszú kísérőlevéllel
 küldte meg a Damaszkuszi Szent János-ablak leírását,
 illetve a hozzá és még az előző ablakhoz tartozó felira-
 tokat (Dokumentumok III/75, 76). Ezek elkészítését
 Palkáék 1953 márciusára ígérték (Dokumentumok
 III/77). Az utolsó két ablak tervezésére ez év szeptem-
 berében kérték fel, amit ő az év végére, illetve a
 következő év elejére tudott vállalni. Ekkor az egyház-
 megye alapításán túl még egy Szent József-ablakban
 gondolkozott (Dokumentumok III/80). Szeptember
 30-án meg is bízták a feladattal, de Bodnár jelezte,
 hogy Dudás püspöknek más elképzelései vannak a
 Szent József-témával kapcsolatban (Dokumentumok
 III/81). Október közepén kiderült, hogy a püspök
 a Szent Anna-témához ragaszkodik, illetve ekkor
 sürgette a Szent József- és Antal-képek festését azon
 szobrok helyett, melyek ekkoriban az oldalbejáratok
 mellett álltak (Dokumentumok III/82). Októberben
 pontosították az ablakok témáját – Petrasovszky most
 is gondosan megtervezte a feliratokat is –, s a hónap

166. Szent Bazil-mellékoltár a máriapócsi kegytemplomban (Áment Gellért, 2021)

167. Szeplőtelen fogantatás, színes vázlatlatterv a kegytemplom üvegablakához. NSZBRGY (Áment Gellért, 2020)

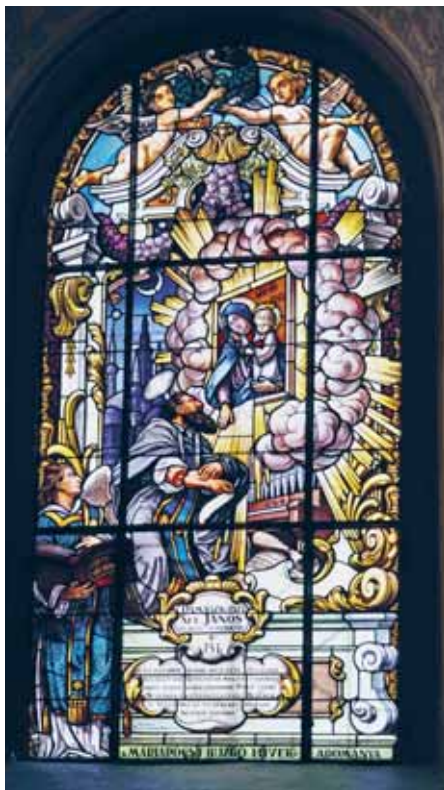
168. Szűz Mária mennybevétele, színes vázlatlatterv a kegytemplom üvegablakához. NSZBRGY (Áment Gellért, 2020)

169. Szeplőtelen fogantatás, színes üvegablak a kegytemplom déli apszisában (Áment Gellért, 2021)

170. Szűz Mária mennybevétele, színes üvegablak a kegytemplom déli apszisában (Áment Gellért, 2021)

171. Damaszkuszi Szent János kezét meggyógyítja az Istenszülő, színes üvegablak a kegytemplomban (Bakos Zoltán, 2010)

172. Szent Jozafát fölszentelt vértanú, színes üvegablak a kegytemplomban (Bakos Zoltán, 2010)

173. Szent Anna Szűz Máriát oktatja, színes üvegablak a kegytemplomban (Áment Gellért, 2014)

174. A Hajdúdorogi Egyházmegye alapítása, színes üvegablak a kegytemplomban (Áment Gellért, 2014)

175. Jézus Szíve, 1954. Máriapócs, NSZBRGY (Áment Gellért, 2021)

176. A Jézus Szíve kép vázlata. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

végén már az Üvegkészítő Szövetkezet is jelentkezett, hogy megbízást kaptak a kivitelezésre (Dokumentumok III/83, 84, 85) (173–174. kép).

A Jézus Szíve képe festése is sokáig húzódott (175. kép). Bodnár parókus már 1953 tavaszára szeretne volna, de a művész nem tudta vállalni, majd csak az év pünkösdjé után jelentkezik újra Pócson, hogy már tényleg tudna ezzel a feladattal is foglalkozni (Dokumentumok III/78, 79). Ennek a kompozíciónak ceruzarajzvázlata is fennmaradt (176. kép). Dudás püspök először nemtetszésének adott hangot a ceruzavázlatot látva 1954 áprilisában (Dokumentumok III/86). A dolog aztán jóra fordult. Az év júliusában

elhelyezték az utolsó két nagy üvegablakot a kegytemplomban a két oldalajtó felett, illetve a Jézus Szíve-kép is elkészült, amely végül nagyon megtetszett Dudás püspöknek, több mint egy hétig magánál is tartotta (Dokumentumok III/87).¹¹⁷ A Jézus Szíve-oltárnak a két kisebb mellékképével a művész azonban csak 1965-ben lett készen (177–179. kép).¹¹⁸

1955-ben valamelyik mellékoltár oromzatán lévő ovális képmezőbe egy Atyaistent ábrázoló festményt is szánt, amelyet meg is rendelt tőle a parókus, de soha nem készült el. 1947 januárjában írt levelében a kegyoltár Atyaisten-kompozícióját szándékozott kicserélni, de az sem valósult meg (Dokumentumok III/29).

¹¹⁷ A Jézus Szíve-kép a bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1954.” NSZBRGY ltsz. 2017.2.1.

¹¹⁸ Aranyszájú Szent János a bal alsó, míg Alacoque Szent Margit a jobb alsó sarokban szignált: „PETRASOVSZKY MANÓ 1965.” Ezt a két képet a kegytemplom 2009 és 2010 között zajló rekonstrukciója alatt helyezték át a múzeumba. Adataik: olaj, vászon, 135 × 62 cm, NSZBRGY ltsz. 2017.2.2–3. Alattuk ugyanis előkerültek az egykori Szent Anna-mellékoltár Pádúai Szent Antalt és Assisi Szent Ferencet ábrázoló barokk festményei, amelyekre 1965-ben egyszerűen csak ráfeszítették és ráhúzták az új képeket. Az egykori Szent Anna-kép, majd az ezt felváltó Jézus Szíve-kép helyére egy másik, a Keresztre feszítést ábrázoló barokk festmény került, amely eredetileg a mai kegyoltár, vagyis az egykori Szent Kereszt-oltár középképe volt. Erről: TERDIK 2014, 72–75.

Feltehetően az ide szánt Atyaisten-kép vázlata lehet az az ovális kompozíció, amely Takács István hagyatékában maradt fenn (180. kép).

Az év januárjában a pócsi templom főoltárára új márványtabernákulumról is leveleztek, amelynek terveit Biczó Tamás építész készítette (181. kép).¹¹⁹ Dudás püspök és Petrasovszky is kedvezően viszonyult a tervekhez, leginkább az anyaghasználattal kapcsolatban voltak észrevételeik (Dokumentumok III/89, 90, 91, 92), de végül nem valósult meg.

A művész 1956-ban fejezte be a két oldalbejárattól keleti irányban, a fal előtt álló Szent József- és Pádúai Szent Antal-képeket is (182–183. kép),¹²⁰ bár azok megfestéséről már 1950 decemberében egyeztettek még Dudás Bertalannal (Dokumentumok III/61, 62). 1955-ben már nagyon dolgozott rajtuk, karácsonyra vagy a következő év elejére ígérte, hogy be is fejezi a munkát (Dokumentumok III/93).

Rudabányácska, Szent Mihály görögkatolikus templom (1949)

Az Újhelyhez közeli (ma már Sátoraljaújhely része) település barokk eredetű, 1934-ben bővített templomának kifestésére 1949 nyarán kérték fel a művészt. A helybéli parókust, Sályi Lászlót és feleségét már ismerhette korábról, mivel a felesége által készült kimutatásokban többször is szerepel a nevük, például 1940-ben és három évvel később is (Sáy alakban, vö. Dokumentumok III/107). Az 1949-ben elnyert megbízásról, a nyár folyamán a munkából, az éppen internálásban lévő feleségének írt leveleiben többször megemlékezik (Dokumentumok II/65, 69). Az is kiderül, hogy ez volt az első olyan festési feladat, amelyben bátyjával, Leóval dolgoztak együtt. Fennmaradt a festéshez kapcsolódó műleírása is:¹²¹

„+! Rövid munkaleírás, illetve hozzávetőleges költségleírás

a rudabányácskai gör. kath. parochiális templom művészi kifestéséhez. –

¹¹⁹ Egy színes rajz a helyi bazilita gyűjteményben, két ceruzarajz a bazilita levéltárban, az összegyűjtött Petrasovszky-levelek között maradt fenn.

¹²⁰ Mindkét festmény a bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1956.” Ezek 2010-ben a helyi bazilita gyűjteménybe kerültek át. NSZBRGY ltsz. 2017.3.1 és 2017.4.1.

¹²¹ Dudás püspök július 21-én hagyta jóvá a munkát: GKPL I–1–a. 2185/1949.

177. Aranszajú Szent János, 1965. Máriapócs, NSZBRGY (Áment Gellért, 2021)

178. Alacoque Szent Margit, 1965. Máriapócs, NSZBRGY (Áment Gellért, 2021)

179. A déli mellékoltár formája a máriapócsi kegytemplomban 1965 és 2009 között. Baán István felvétele, 1970-es évek

180. Atya a Szentlélek galambjával, színes vázlat, feltehetően a máriapócsi kegyoltár oromzati képéhez. Takács István Alapítvány, Mezőkövesd

181. Biczó Tamás: Szentséggház vázlatterve a máriapócsi kegytemplomba, 1955. NSZBRGY (Legeza László, 2008)

A templom díszítésénél kétféle cél lebeg szemünk előtt: liturgikus és esztétikai cél. –

A liturgikus cél tekintetéből a festésnek úgy a figurális (alakos, önálló képek) mint ornamentális részében (szimbólumok, feliratok stb. egyéb díszítő motívumok) igyekeztünk a templomnak nevezetesen pedig ennek a templomnak hívatását, a templom hajdani lelkes alapítóinak vezérgondolatait kifejezésre juttatni. – Ezt úgy a képek témáinak, mint a képeket környező díszítő motívumoknak figyelmes megválasztásával tettük.

Esztétikai cél szempontjából tekintettel voltunk arra, hogy a templom intim interiens-hangulatát továbbá architekturalis és stílusbeli egyéb szépségeit, főképen a színezéssel, hangsúlyozzuk, fokozzuk, de egyuttal a már meglévő környezettel is összhangba hozzuk. –

Ezekkel az eszközökkel gondoltuk elérhetőnek azt, hogy az emberi szem részére gyönyörűséges s a vallás magasztos elemi által tartalmazított dolgok a

hívó emberi lélek számára is kellemessé, kívánatosá, üdvöt-szolgálóvá lehessenek. –

Hosszadalmas magyarázat helyett szolgáljon a melékelt színvázlat, amely ugyan a templom kibővítése előtt (1930) készült, azonban úgy színezésében, mint ornamentális megoldásaiban továbbra is iránytadó marad, csupán a képek tekintetében történik módosítás, – az anyagi keretek szűkülése folytán, – és pedig a köv. képen:

- a. A szentély mennyezetére a Szentháromság szimbóluma kerül („Isten szeme”), szárnyas angyalfővel élnékített, sугaras felhőkoszorúban. –
- b. Az ikonosztázion előtti, újonnan épült hajórész mennyezetére Szt. Mihály főangyal harca a sátán ellen. (Ki angyalait szélvésszé teszi és szolgálait égető tűzzé).¹²² Ennek a nagy képnek a négy sarkára a négy Szt. Evangélista kerül.
- c. A hajó többi képei (3 db) a benyíló fülke képe: régi festmények, s tekintettel arra, hogy azok Jordán Miklós¹²³

¹²² Idézet a 103. zsoltárból, amelyet minden vecsernyében szokás imádkozni a bizánci zsolozsma rendje szerint.

¹²³ Jordán Miklós (1892–1977) 1911-től Szinyei Merse Pál tanítványa Jernyén, majd két évig Budapesten is tanult. Szülőföldjére visszatérve restaurálással is foglalkozott, számos templomban dolgozott.

182. Szent József, 1956. NSZBRGY (Áment Gellért, 2021)

183. Páduai Szent Antal, 1956. NSZBRGY (Áment Gellért, 2021)

neves eperjesi festőművésztől származnak, kegyeletből meghagyatnak és megfelelően restaurálatnak.

A festés anyaga: ornamentális részeknél:

enyv – tej – tempera: – új képeknél: tojás – tempera;

– régi képeknél: olajfesték. –

A festők nevei: ifj. Petrasovszky Leó festőművész, Petrasovszky Manó festőművész és Vrabely Gyula festőiparos mester. –

A festés anyagi feltételei:

A templom kifestése nem vállalat keretében, hanem önköltségi vagyis házilag történik, – vagyis a megrendelő egyh. község fedezi a szükséges festőanyagok árát, továbbá az esetleg szükségessé váló új szerszámok árát illetve régi szerszámok kijavításának költségeit; – erre a célra előirányoztatik 5000 Ft.

A megrendelő egyházközség a festőiparosmester ill. a művészek számára munka- ill. tiszteletdíjat szavaz

meg, személyenként egy hétre 150 Ft-ot számítva a munka tartamára tehát (maximálisan 10 hét) 1500 Ft-ot – három személynél 3×1500 Ft, azaz összesen 4500 Ft.

Anyag és munka készpénzkifizetése együtt: 7500 Ft

A festés egyéb, a megrendelőt terhelő feltételei a következők:

1. A hitközség a templomot ill. annak belső falait festhető állapotban bocsátja a festők rendelkezésére. – Az esetleges kőműves munkákat (szellőztető nyílások a mennyezeten, vízkivezető csatornák az ablakoknál stb.) a saját költségén elvégezteti, – Kisebbségi a festés keretébe vágó faljavítások a festőket terhelik.
2. Megrendelő – a saját költségén – megfelelő állványról gondoskodik. –
3. Megrendelő a festők. – 3 személy – számára, saját költségén, a festés időtartamára (8–10 hét)

184. Szent Mihály főangyal és a négy evangélista, falkép. Rudabányácska, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

185. Szent Gábor főangyal. Rudabányácska, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

186. Szent Rafael főangyal. Rudabányácska, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

187. A Szent Rafael falkép kartonja. Miskolc, görögkatolikus püspöki székház (Áment Gellért, 2021)

188. Jézus születése falkép. Rudabányácska, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

megfelelő étkezést nyújt s elszállásolásukról gondoskodik (Üres szoba nagy falterülettel, 3 drb ágy, asztal, szék, mosdó, lavor stb. lámpa stb.). – Ágyneműt a festők hoznak magukkal. –

4. A megrendelő fuvart ad díjtalanul oda-vissza a szerzők, anyagok stb. szállítására. –

5. Megrendelő a festéshez szükséges cca 80 lit. szedett tejet és cca 50-60 drb. tojást ad díjtalanul.

Az ikonosztázion tervbe-vett renoválása, kórusmellvéd, padok újrafestése külön megegyezés tárgyát képezi.

Tisztelettel: Petrasovszky Manó festőművész, okl. dek. festő

Sátoraljaújhely, 1949. júl. 1-én”

Az ugyanezen nap tartott egyháztanácsülés jegyzőkönyvéből, amelynek melléklete ez az árajánlat, az is kiderül, hogy az előző festés 1913-ban, a templombővítés pedig 1934-ben volt. A bővítés során az előző festés – a képeket leszámítva – bemeszeltetett. A Sályi László¹²⁴ parókus vezette gyűlés elfogadta az ajánlatokat.

A festés a programban foglaltakhoz híven valósult meg. Az ikonosztáz előtti boltozatra egy nagyszabású

kompozíció került: a templom tornya előtt megjelenő Szent Mihály főangyal, kezében lángpallossal és a nevének héber betűit hordozó pajzsral megfutamítja a Sátánt. A kép bal alsó részében egy fekete ruhás nőalak magába roskadva gyászol egy síremlék lépcsőjén, miközben egy angyal emel koszorút fölé, vagy inkább az emlékművön ábrázolt katonai sisak felé. A négykaréjos nagy jelenethez a boltozat sarkai-ban négy medalion kapcsolódik, amelyekben az evangélisták büszteit festette meg (184. kép). Az északi klirosz dongaboltozatának közepére a kezében liliumot tartó Gábor főangyal, míg pandanjaként a déli kliroszba Rafael főangyal büszte került, aki kezében egy halat tart (185–187. kép). A templomhajó közepső, keskeny boltszakaszára egy hosszú, nyújtott képmezőbe, amelynek csak rövidebb végei ívesek, festette meg Petrasovszky a Jézus Krisztus születése jelenetet, amelyben a pásztorok és a királyok imádása is hangsúlyos (188. kép). A képet minden bizonnyal a műleírásban olvasható adatokhoz híven kazeinnel és temperával festette, legalábbis ez utóbbira utal a festmény színvilága, az éj sötétjét érzékeltető intenzív kék szín. A kép eredeti, szénrel rajzolt 1:1-es arányú kartonjai is fennmaradtak (189–192. kép).¹²⁵ A keskeny

¹²⁴ Sályi László (Porcsalma, 1901 – Budapest, 1966) Rudabányácskán 1932 és 1960 között szolgált. VÉGHSEŐ 2015, 138.

¹²⁵ Néhány évvel ezelőtt a templom felújítása során kerültek elő, és szállították be Miskolcra, a görögkatolikus egyházmegyei gyűjteménybe.

189. Éneklő angyalok. A Jézus születése falkép kartonja. Miskolc, görögkatolikus püspöki székház (Áment Gellért, 2021)

190. Hódoló pásztor. A Jézus születése falkép kartonja. Miskolc, görögkatolikus püspöki székház (Áment Gellért, 2021)

191. Szűz Mária és Szent József. A Jézus születése falkép kartonja. Miskolc, görögkatolikus püspöki székház (Áment Gellért, 2021)

192. Az újszülött Jézus. A Jézus születése falkép kartonja. Miskolc, görögkatolikus püspöki székház (Áment Gellért, 2021)

193. Magyarok Nagyasszonya oltárkép a végardói görögkatolikus templomban (Áment Gellért, 2021)

boltszakasz alatti oldalfalon kevés színnel, szinte monokrómban megfestett őrangyalok láthatók, amint az északi oldalon egy kislány, míg a délin egy kisfiú lépteit oltalmazzák.

A falképek és a díszítőfestés restaurálása már 1965-ben esedékessé vált. A munkára Sarsánszky István és Nyíri László készítettek árajánlatot, amellyel kapcsolatban Petrasovszky jóváhagyó nyilatkozatot tett.¹²⁶ A munkát elvégezték, mert a Szent Mihály-boltozati kép jobb alsó sarkában olvasható szignóval (Petrasovszky M.) átellenben azt is följegyezték, hogy: Restaurálva 1965.

Végardó. Az Istenszülő születése görögkatolikus templom (1950)

¹²⁶ GKPL I-1-a. (17) 883/1965.

¹²⁷ A jobb alsó sarokban szignált: „Festette Petrasovszky Emánuel 1930.” A képről már megemlékeznek a templom 1938-ban felvett leltárában is: „Oltárkép 1930-ban készült + Kiss Gyula költségén”. A végardói parókia levéltárában. Kiss Gyula (Végardó, 1867 – Végardó, 1936), 1897-től egészen haláláig volt itt parókus. VÉGHSEŐ 2015, 59–60.

¹²⁸ Vö. *Ecclesia RT. Budapest. IV. Vácsi ucca 59, Templom berendezések és felszerelések* [1932], 4. szám, 106. A szobor „keményöntvényű terralithból” készült, „olajfestékekkel színezve, részben aranyozva” hatféle méretben kínálták (42 és 175 cm között). Itt szerepel a szoborról készült fénykép is.

¹²⁹ Orosz Ágoston (Ópályi, 1887 – Végardó 1955) 1938-tól egészen haláláig szolgált itt. VÉGHSEŐ 2015, 99.

Petrasovszky egyik korai munkája ebben a templomban található, ugyanis a főoltárra egy kisebb méretű képet festett Kiss Gyula helyi parókus megrendelésére és költségén 1930-ban.¹²⁷ A kompozíció a Magyarok Nagyasszonyát ábrázolja (193. kép). A művész, talán a megrendelők kérésére, egy jól ismert *Patrona Hungariae*-szobortípust másolt le, amelyet a korszakban az Ecclesia Szövetkezet kínált a plébániák számára, csak éppen két dimenzióba ültetve át.¹²⁸

1950-ben az egész templomot is kifestették. Orosz Ágoston¹²⁹ helybéli parókus sietve nyújtotta be engedélyezésre Dudás Miklós püspöknek a kérelmet, amelyben Petrasovszky Leót adja meg a levelében röviden ismertetett ikonográfiai program megvalósítójaként, illetve Vrábely János szobafestőt említi még:

„Nagyméltóságú és Főtisztelendő Püspök Úr!
Kegyelmes Uram és Atyám!

A végardói hívek a templomukat szeretnék kifestetni és óhajuk az, hogy a festés a búcsu ünnepükre vagyis szept. 8.-ára készen legyen.

A mennyezet festést három freskóval és pedig az oltár mennyezetén a Szentháromság, a hajó mennyezetein az első ívben az örvendetes híradás, a második ívben pedig Urunk mennybemenetelének ünnepét tervezi festeni, Petrasovszky Leó festőművész. A falak festését pedig Petrasovszky felügyelet mellett Vrábely János. s. al. ujhelyi festő fogja végezni.

A mennyezet festés 2500 forintba, a felfestés az oltár, szószék, a képállvány és a többi templomi tárgyak festésének megújításával 3200 forintba az állványozás pedig felelősség mellett 1500 forintba kerül. Igya [sic!] templom festés a hitközségnek körülbelül 9000 forintba fog kerülni, mivel az összes szükséges anyagot a hitközség szerzi be.

Tervrajzot és költségvetést az idő rövidsége miatt mellékelni nem tudtam. A hívek ugyanis nagyon sürgetik a templomfestést. Van ugyanis 5000 f. készpénze az egyháznak és attól tartanak, hogy esetleg a pénzzel

194. A végardói görögkatolikus templom mennyezeti falképei (Áment Gellért, 2021)

195. A szólea feletti boltozat falképe a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

lehet baj s én óhajuknak engedni vagyok kénytelen,
nem vállalhatom a felelőséget az 5000 forintért.

Hódoló tisztelettel kérem tehát nagyméltóságodat,
hogy a templomfestési munkálatokat jóváhagyni kegyeskedjék.

Szentelő jobbját csókolva vagyok engedelmes fia:
Orosz Ágoston t. esp. lelkész
Végardó 950 június 26”

Dudás püspök két nap múlva már engedélyezte is a munkát, a levélre írt s általa szignált „Megkezdhetik” megjegyzéssel.¹³⁰

Érdekes, hogy Végardó nem szerepel Füzesséry Kató feljegyzéseiben sem, így tényleg elképzelhető lenne, hogy Leó önállóan vállalta már fel ezt a feladatot, bár a későbbi családi hagyomány mindössze egy templomfestést (Sajópálfala) tekint teljesen önálló művének. A végardói falképek figuráinak kidolgozása azonban annyira Manó stílusát idézi, különösen az angyalok megformálása emlékeztet leginkább a máriapócsi

kegyoltár zenélő angyalainak manierisztikus részleteire, hogy az írott források hallgatása ellenére elképzelhetetlennek tűnik, hogy ő ne vett volna részt ebben a munkában. A kartonok kidolgozásában, azok 1:1-es arányú megrajzolásában minden bizonnyal, de talán a kivitelezésben is neki jutott a fő szerep.

A templom ikonográfiai programja a boltozatokra szorítkozik (194. kép). A szentély boltozatán, az oltár fölött csupán a felhők és kétszárnyú kerubok között mindent vizsgáló Isten-szem látható. Az ikonosztázion előtti, a szólea feletti csehsüveg-boltozatra az Örömhírvétel került (195–198. kép). A roppant mozgalmasan, felhők segítségével kirajzolódó körformába szerkesztett kompozíciót a nyugati hagyomány ihlette: a jobb oldalon Szűz Mária a földön térdel, előtte nyitott könyv, benne héber szöveg és egy szál lilium. A jobb oldalról a rövidülésben – bravúrosan – megfestett Gábor főangyal bukó repülésben érkezik az égből, jobbával a Szentlélekre utaló galambra mutat, baljában liliumot tart. Az eseményt még két, felhőn ülő angyal kíséri, egyikük

¹³⁰ GKPL I-1-a. 2084/1950.

196. Angyali üdvözlés. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

197. Angyal, falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

198. Angyal, falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

199. Szűz Mária megkoronázása. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

200. Szent Márk evangélista. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

201. Szent Lukács evangélista. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

202. Szent Máté evangélista. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

olvasót nyújt maga elé, másikuk rózsacsokrot tartva kezében ámul Isten megtestesülésének nagy titkán.

A hajó középső, legszélesebb boltszakaszán a mennybe fölvevett, megdicsőült Szűz Máriát látjuk, akit fogad a Szentháromság (199. kép). A boltozat négy sarkában az evangélisták felhőn ülő portréi jelennek meg (200–203. kép). Ezek a részletek is nagyon ügyesen, a rövidülés szabályait ügyesen alkalmazó módon vannak megfestve.

A hajó utolsó boltszakaszán, amely részben a karzat felé is benyúlik, a Győztes Immaculata jelenik meg, szintén felhőkoszorúban, két zenélő angyaltól kísérvé (204–206. kép). A Szűz a szájában almát tartó, testével a földet átfontó kígyó fejére tapos jobb lábával, míg enyhén megemelt bal lábát félholdon nyugtatja. Szűz Mária feje körül tizenkét csillagból álló korona, isteni Gyermekeit maga elé tartja, aki egy két kézzel megmarkolt, hosszú nyelű kereszt hegyes végét a kígyó fejébe dőfi. A Krisztus megváltói művének az ősbűn eltörlését sokrétű szimbolikával felruházott ábrázolástípus a 18. században terjedt el, a hazai barokk emléanyagban is számos példája ismert,¹³¹ amelyek közül Petrasovszky is többet láthatott. A kompozíciót két, felhőn ülő,

203. Szent János evangélista. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

zenélő angyal egészíti ki. A hajó északi oldalán befallazott két vakablak fülkéjében egy Jézus Szíve- és egy Mária-monogram kapott még helyet.

Az ezredfordulóra a templom statikai állapota kritikusává vált, hatóságilag be is kellett zárítani. A szakszerű helyreállítást követően a falképeket is restaurálták.¹³²

Mezőzombor, A Szentlélek leszállása, görögkatolikus templom (1950, 1953, 1965)

A 18. század végén emelt késő barokk templomot 1944-ben a visszavonuló német csapatok felrobbantották.¹³³ Az újjáépítés 1947-ben kezdődött, a toronykereszt szentelésére 1951-ben kértek engedélyt, ami a munkálatok végét is jelölheti.¹³⁴

¹³¹ SZILÁRDFY 2003, 20–25.

¹³² A munkának a templom belsejében egy fehér márványtábla is emléket állít: „2000-ben az ardói hívek statikailag helyreállították adományaikból a templomukat és a Petrasovszky festményeket restauráltatták a NKÖM segítségével.” A helyreállítási munkákat Battai Ottó miskolci statikus vezette. Melles Tivadar helybéli parókus szíves közlése.

¹³³ A korábbi templomról: TERDIK 2011a, 23–24.

¹³⁴ GKPL I–1–a. 4540/1947, GKPL I–1–a. 89/1951.

204. Győztes Immaculata. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

205. Zenélő angyal. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

206. Zenélő angyal. Falkép a végardói templomban (Áment Gellért, 2021)

A templom címünnepét ábrázoló olajfestményt, amely egészen a legutóbbi időkig oltárképként is szolgált, 1951-ben festette Petrasovszky (207. kép).¹³⁵ A majdnem kész vászonnal otthon, családtagjaival együtt is megörökítette valaki (208. kép). Talán ekkoriban készült a Getszemáni kertben imádkozó, vérrel

verejtékező Jézust ábrázoló képe is az előkészítő oltár számára (209. kép). Két évvel később egész alakos, a fő figurákat trónon ülő helyzetben mutató nagyszabású kompozíciókat is festett, egy Jézus és egy Mária Szívét, amelyek eredetileg ideiglenes ikonosztázként is funkcionálhattak (210–211. kép).¹³⁶

¹³⁵ Szignált a bal alsó sarokban: „Petrasovszky M. 1951.”

¹³⁶ Mária Szíve, szignált a jobb alsó sarokban: „Petrasovszky M. 1953.” A Jézus Szíve pedig a bal alsó sarokban: „Petrasovszky M. 1953.”

207. Pünkösöd, 1951. Mezőzombor, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

Itteni munkájáról a felesége is megemlékezik feljegyzéseiben (Dokumentumok III/107). Takács Istvánnak ekkoriban írt leveleiben panaszodik arra, hogy nehéz jó vászonhoz és alapanyagokhoz jutni, ami érezhető is ezeken a festményeken.

A templom belső kifestését több mint egy évtized múlva készítették el. A csehsüveg-boltozatos szentélyben a Szentlelket szimbolizáló galamb körül a négy evangélista ül (212. kép), akik nagyon hasonlítanak az erdőbényei római katolikus templom szentélyében látható társaikra, míg a hajó három, hasonló formájú, de szélesebb boltmezőjébe Az Örömhírvétel, a Szentháromság és Jézus megkeresztelkedése került.

208. Petrasovszky Manó és rokonai a készülő Pünkösöd képpel. Fénykép, 1951 nyara, magántulajdon

A falképeken nincs szignó, ahogyan Végardón sem. Elképzelhető, hogy itt is Leónak jutott nagyobb szerep a kivitelezésben.¹³⁷

Miskolc, Nagyboldogasszony görögkatolikus templom (ma: székesegyház) (1951–1952)

Miskolc városában hosszú, a 18. század végétől a 20. század elejéig tartó elszánt küzdelem előzte meg az első görögkatolikus parókia megalakulását. A Nagyboldogasszony tiszteletére emelt templom alapkövét 1910-ben tették le, s két év múlva, szeptember 15-én szentelték fel.¹³⁸ A berendezés a magyaros ornamentikával díszített baldachinos főoltár és az ikonosztázion, 1918-ra lett készen a budapesti Rétyay és Benedek Műipari Intézet kivitelezésében (213. kép).¹³⁹

A templom a második világháború alatt komoly károkat szenvedett. Az ezt követő helyreállítás és az egyházközség alapításának félszázados, illetve a templom felszentelésének 40. évfordulója ösztönözte arra a közösséget, hogy az épület művészi belső festéséről is gondoskodják. A megrendelés körülményeiről Kozma János¹⁴⁰ akkori parókus emlékiratából tudhatunk meg érdekes részleteket.¹⁴¹ Petrasovszky Manót 1949-ben kérték fel a miskolci templom kifestésére, de egyéb elfoglaltságai miatt csak egy év múlva, június 30-án jelent meg a helyszínen. A tervekkel 1951-re készült

¹³⁷ A levéltári anyagban Kolacsek Sándor árajánlata maradt fenn, de a figurális részek nyilván nem lehetnek az ő munkái. GKPL I–1–a. (17) 1674/1964. A templomfestés pénztári naplójának másolatát egy év múlva küldték be a hivatalba: GKPL I–1–a. (17) 2996/1965. Az utóbbi időben át is festhették a kompozíciókat.

¹³⁸ PAPP 2010, 72–75.

¹³⁹ PAPP 2010, 78–79; TERDIK 2020d, 356, 7. kép.

¹⁴⁰ Kozma János (1884–1958) Miskolcon 1933 és 1953 között volt parókus. VÉGHSEŐ 2015, 109.

¹⁴¹ Az emlékiratot kiadta: PAPP 2010, 110–111.

209. Jézus a Getszemáni kertben. Mezőzombor, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

210. Szűz Mária gyermek Jézussal, 1953. Mezőzombor, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

212. Négy evangélista a mezőzombori templom szentélyboltozatán (Áment Gellért, 2021)

211. Tanító Krisztus, 1953. Mezőzombor, görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

el (214. kép). A szentély két oldalfalára eredetileg az Angyali üdvözlést és az Istenszülő mennybevételét tervezték, de ezeket inkább a kereszthajókba helyezték át (végül nem valósultak meg), míg ide Jézus találkozását a keresztút során anyjával és a szent asszonyokkal, illetve a feltámadása utáni, Szűz Máriával való találkozását szerették volna megfestetni. A művész azonban a rendelkezésre álló falfelület adottságait figyelembe véve inkább azt javasolta, hogy az előkészítő oltár fölé a halott Krisztust sirató Szűz, vele szembe pedig az „Íme, a te Anyád”-jelenet, vagyis a Keresztre feszítés kerüljön. Végül ezek a témák valósultak meg (215–218. kép). A boltozatra a Szentháromságra utaló szimbólumok, az Eucharisztia színeit tartó két angyal, valamint hatszárnyú kerubok, szeráfok kerültek (219–220. kép), a poligonális szentélyzáródás végfalain liturgikus öltözetet viselő, kezükben gyertyákat, tömjénezőt és Evangéliumot tartó, alszerpapi öltözetet viselő angyalok állnak az ablakok két oldalán (221–222. kép).¹⁴² A liturgikus szövegekben található jelzőknek („rettenetes”, „félelmetes”) megfelelően megfestett tekintetű kerubok, szeráfok és angyalok a megrendelői oldalról némi kritikát váltottak ki. A festők erre állítólag azt válaszolták, hogy az angyalok azért olyan „mérgesek”, mert a festők „éhesek”.¹⁴³

A diadalív két hevederíve közül a belsőre ornamentek közé a hét szentségre utaló szimbólumokat festettek, míg a külső ívre a kilenc angyali kart, kezükben Máriát dicsőítő feliratokkal komponálták meg (223. kép).

A diadalív hajó felőli falára, az ikonosztázion fölé a trónon ülő, karjában a megtestesült Üdvözítőt tartó Istenszülő (görög felirattal ellátva: Theotokosz) előtt hódoló magyar szentek (Szent László, Boldog Jolán, Boldog Gizella, Szent Margit, Boldog Erzsébet, Szent Erzsébet, Boldog Kinga, Szent Gellért, Szent Imre és Szent István) csoportját festették meg (224–227. kép).

A festést 1951. szeptember 2-án kezdték, és hatvan napra tervezték. A díszítőfestésben segítő szobafestő egy hét után eltűnt. December 18-ig csak a diadalív külső részének és a szentély boltozati festésének

213. A miskolci görögkatolikus székesegyház belső összképe (Bakos Zoltán, 2011)

zömével készültek el. A tél miatt a munkát május 4-én tudták folytatni, de csak a nyár végére lettek teljesen készen. Miskolcon a festőművész bátyjával, Leóval együtt dolgozott.¹⁴⁴ A templom kereszthajójának figurális festését pénzhiány miatt elhalasztották, azonban az ornamentális rész folytatásával Petrasovszky Leót bízták meg 1952-ben.¹⁴⁵

A miskolci diadalíven látható kompozíció a korábbi évtizedekben a hazai görögkatolikusok között megjelenő, a magyar szentek ábrázolására törekvő „ikonográfiai igény” legnagyobb megvalósult példája. Az 1930-as években ugyanis a magyar katolicizmus

¹⁴² A falképekhez készült 1:1-es arányú kartonok egy része a művész hagyatékában is fennmaradtak.

¹⁴³ OLBERT 2010, 66.

¹⁴⁴ Az ikonosztáz hátoldalán, bal oldali diakónusi kapu felett egy emléktáblán a következő felirat olvasható: „A szentélyt festették, Petrasovszky [sic!] Manó és Leó festőművészek 1952-ben. A hajót Kolacsek Sándor okl. festő 1954-ben Gönczi János gondnoksága alatt.” A templom kifestéséről szóló jegyzőkönyv, valamint megbízólevél Petrasovszky Emánuel és Leó részére: GKPL I–1–a. 2203/1951.

¹⁴⁵ GKPL I–1–a. 1587/1952.

214. A miskolci görögkatolikus székesegyház szentélyének összképe (Bakos Zoltán, 2011)

számára több jubileumi évet (Szent Imre, majd Szent István emlékére) is meghirdettek. Ehhez kapcsolódva fogalmazódott meg, hogy a hazai görögkatolikus templomok képi programjában a magyar szentek ábrázolásai is helyet kapjanak. Így születtek meg a magyar szentek csoportos ábrázolásai, főképp a templomok diadalívének külső oldalán.¹⁴⁶ 1938-ban a Szent István-év és az Eucharisztikus Kongresszust előkészítő körlevélben Miklósy István hajdúdorogi püspök a magyarság és a bizánci kereszténység történelmi kapcsolatait

hangsúlyozva buzdította híveit az eseményeken való aktív részvételre.¹⁴⁷ Az Eperjesi Egyházmegyéből a trianoni Magyarországon maradt parókiák kormányzására alapított Miskolc Apostoli Exarchátus vezetője, Papp Antal címzetes érsek is arra buzdította az egyházművészeti bizottság tagjait egyik levelében, hogy az évfordulók kapcsán az iskolákban, templomokban műalkotások készüljenek, akár Szent István képe is.¹⁴⁸ A magyar szentek sorozat a háború utáni templomfestészetben is kedvelt téma maradt, meglepő módon

¹⁴⁶ 1936-ban készült el a bodrogkeresztúri templom falképe, amely a Magyarok Nagyasszonyát, a Szent Koronát és a magyar szenteket ábrázolja. Kifejezetten a Szent István-év hatására rendelte meg Tartally József nagydobosi parókus az ottani templom diadalívét díszítő magyar szenteket az ikonosztázióval együtt. A képeket mind a két helyen Pap Ferenc debreceni festő készítette. TERDIK 2013, 197, 203, 52. lábjegyzet. Szegedi Molnár Géza a nyírbátori templom diadalívén Krisztus királyt és a magyar szenteket ábrázolta, egyértelmű revíziós fennhangokkal. A templom festését még a háború előtt kezdték, de csak 1948-ban tudták befejezni: TERDIK 2014e, 257–259.

¹⁴⁷ Nyíregyháza, 1937. április 16. GKPL I–1–h. (I–1937).

¹⁴⁸ A témában 1937-ben, Petrasovszky Manónak címzett levelét idézi: MATITS–OLBERT 2010, 370; OLBERT 2010, 61.

215. A halott Krisztust sirató Szűz, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Bakos Zoltán, 2011)

216. A halott Krisztust sirató Szűz, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Áment Gellért, 2021)

éppen a kommunizmus legsötétebb éveiben készült a legtöbb ilyen jellegű kompozíció.¹⁴⁹

Miskolc, Diósgyőr-Vasgyár, Lisieux-i Szent Teréz görögkatolikus kápolna (1951)

Az 1937-ben alapított egyházközség védőszentje Miklósy István hajdúdorogi megyéspüspök engedélyével Lisieux-i Kis Szent Teréz lett. Kezdetben a Lónyay utca 2.-ben volt egy kápolna, majd 1959 és 1960 között megépült az új templom.¹⁵⁰

Petrasovszky oltárképét, amelyet a szignója szerint 1951-ben festett (230. kép), az egyházközség parókusa, Kozma Lajos atya így jellemezte:

„Nem mindennapi, egyáltalán nem názareti környezetben van elhelyezve a szentcsalád hajléka azon a képen, melyet Petrasovszky Manó országos hírű festőművész – görögkatolikus papnak a fia volt – festett Liziói [sic!] kis Szent Terézről, a diósgyőr-vasgyári gör. kat. templom védőszentjéről. A szentcsalád hajlékának a háttérében egy várrom és karcsú édig nyúló gyárkérmények vannak. A kép előterében munkásköpenyben, kötényben, kezükben hatalmas kalapácsot tartó munkásembereket vezet kis szent Teréz a kis Jézushoz, aki maga is szent József mellett kétkező dolgos, munkás emberré lett. Ott vannak a képen karbidlámpájukkal és csákányukkal a kezükben az erős, izmos bányászok is!

¹⁴⁹ Például: Ajakon 1954-ben festették meg a magyar szenteket: GKPL I-1-a. 569/1954. Ópályiban négy évvel később: GKPL I-1-a. 762/1958. Mindkét helyen Benke László dolgozott, ma már csak az utóbbi van meg (Utóbbiról: TERDIK 2014c, 217.) Ugyancsak ő festette meg a magyar szenteket a diadalívre Nyírmadán is, ahol szignója is olvasható: „BENKE LÁSZLÓ 1961.” Nyírlugoson Takács István festett a diadalív külső oldalára magyar szenteket, amelyek az oltár mögötti, az apostolok szétküldését ábrázoló kompozíció olvasható szignó szerint 1957-ben lettek készen („Festette Takács István 1957-ben”).

¹⁵⁰ A közösség történetéről: PAPP 2021.

217. „Íme a te Anyád”, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Bakos Zoltán, 2011)

218. „Íme a te Anyád”, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Áment Gellért, 2021)

Et a kép egyértelműen jelzi, hogy egyházközségünk híveinek zöme a vasgár és bányák dolgozói közül való.¹⁵¹

A művész hagyatékában fennmaradt a kompozíciót előkészítő vázlatrajza is (231. kép).

Hajdúdorog, Az Istenszülő Templomba vezetése székesegyház (ma: első székesegyház) (1953)

A Szűz Máriát megkoronázó Szentháromságot ábrázoló, egykor a templom főoltárára helyezett festmény megrendelési körülményeiről nem sokat tudunk (232. kép). A művész 1953. május 9-én kelt, Bodnár Sándor máriapócsi parókusnak írt levelében említi, hogy a pócsi megbízásokkal azért nem tudott foglalkozni, mert „a megrendelő számára sürgős munkát” kellett elvállalnia, majd megemlíti, hogy a „dorogi főoltár képéről van szó, a megrendelő: magán-személy”, aki lényegesen többet fizet, mint amennyit a pócsi munkákért kap (Dokumentumok III/79).

219. Az Eucharisztia kenyerét tartó angyal a miskolci székesegyház szentélyboltozatán (Bakos Zoltán, 2011)

Felesége feljegyzéseiből tudható, hogy a munkáért 5246 forint járt a művésznek (Dokumentumok III/107). Sajnos ennél több nem is derül ki a megbízás körülményeiről.

¹⁵¹ KOZMA 1993, 67. A festmény még az új templomban is oltárképül szolgált. PAPP 2021, 80. Színes fotója: uo. 107. Jelenleg a parókia közösségi házában őrzik.

220. A miskolci székesegyház szentélyboltozatának falképei (Áment Gellért, 2021)

221. Gyertyát tartó angyal, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Bakos Zoltán, 2011)

222. Gyertyát tartó angyal, falkép a miskolci székesegyház szentélyében (Bakos Zoltán, 2011)

223. Ornamentek a diadalív hevederein, részlet (Bakos Zoltán, 2011)

224. Magyar szentek a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

225. Magyar szentek a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

226. Az Istenszülő a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

Az ívesen záródó nagyszabású festmény középpontjában kis angyalok által emelt felhőn a Szent Szűz térdel, gazdagon redőzött vörös ruhában, amely fölött zöld béléssű kék köntöst visel, fején fehér kendő. Tekintetét a Szentháromság második személyeként megjelenő Fiára, a feltámadott, bal vállával keresztjét támasztó Üdvözítőre emeli, aki jobbjával az anyja felé nyúl, baljával barokkos zárt koronát emel föléje. A korona mögött, a Szentlélekre

utaló fehér galamb körül kétszárnyú kerubfejek tömege olvad eggyé arany hatású ragyogásban, míg a kép jobb felső részén, sűrű felhőn ülve az Atya is feltűnik, aki jogart tartó baljával glóbuszra támaszkodik, jobbját a korona fölé terjeszti. A Szűz sírjának csupán egyik sarka látható a kép alsó részén erős rövidülésben, a szarkofágból virágzó vadrózsabokor burjánzik. Mária két oldalán lendületesen megfeszített, dalmatikát és orárt viselő diakónus angyalok

227. Árpád-házi Szent Erzsébet és Szent Kinga a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

228. Szent László király a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

229. Szent István király a miskolci székesegyház diadalívén (Áment Gellért, 2021)

fújják harsonáikat.¹⁵² A festmény sok eleme az érett barokk festészet hagyományaira nyúlik vissza, Petrasovszky talán itáliai útjának élményeit dolgozta fel ebben a műben.

Ugyancsak a hajdúdorogi székesegyház számára festett egy monumentális Szent József-képet, amelyen az idős nevelő atya ácsműhelyében öleli magához a gyermek Üdvözítőt (233. kép). Ez a műve állítólag 1958-ban készült.

A főoltárkép 2005-ig állt eredeti helyén, majd restaurálása után a hajó nyugati bejáratának bal oldalán helyezték el a Szent József-kép pandanjaként.

Szuhakálló, Szentháromság görögkatolikus templom (1955)

Szuhakállóban 1922 és 1924 között épült fel eklektikus stílusban az első görögkatolikus templom.¹⁵³ A belső kifestésével Petrasovszky Manót bízták meg

1955-ben. Takács Istvánnak írt leveléből tudható, hogy abban az évben, november 5-én fejezték be a munkát a helyszínen (Dokumentumok I/11). Felesége feljegyzései szerint ebben az évben 9500 forint folyt be a házipénztárunkba munkadíj gyanánt (Dokumentumok III/107).

A templom szentélye kívül poligonálisan, belül azonban szabályos apszissal záródik, amelynek oldalfalát két ablak osztja három szakaszra. Petrasovszky a templom címünnepéhez igazodva, a legszelebb középső mezőbe a Szentháromságot helyezte el úgy, hogy hegyes tájban a kereszteleési parancsot átadó, egész alakos Krisztust látjuk, aki fölött felhőktől övezve az Atya félalakos megjelenítése és a Szentlélek galambja lebeg, míg az Üdvözítő körül megjelenő tizenegy apostol körül kilenc térdelve, kettő állva fogadja Krisztus akarátát. A kompozíció előterében, Krisztus jobbján, a nézőnek szinte háttal, megjelenik a térdelő Szent

¹⁵² Az oltárképről: TERDIK 2020b, 436, Kat. IV.47 (Terdik Szilveszter). A templom mellékoltárai kapcsán említi Sz. Kürti Katalin Petrasovszky nevét, de torzult formában („Petrosovszky Mion”), s képekről sem derül ki semmi közelebbi. Sz. KÜRTI 1977, 145. A festő nevét nem említi, de a templom főoltárképét 1937-re datálja: Sz. KÜRTI 1989, 191.

¹⁵³ VÉGHSEŐ–TERDIK 2012, 192.

230. Kis Szent Teréz a Szent Család oltalmába ajánlja a diósgyőri híveket, 1951. Diósgyőr, görögkatolikus parókia (Áment Gellért, 2021)

231. Szent Család festmény ceruzavázlata. Magántulajdon (Áment Gellért, 2021)

István király, aki kezében kettős keresztet tart, melynek árnyékában egy bizánci liturgikus öltözetet viselő püspök (talán Dudás Miklós?) áll, míg a szent király pandanjaként a másik oldalon a térdelő római pápát, XII. Piuszt látjuk. A jobb oldali falmezőn a templom

külső képe előtt, egy görögkatolikus pap vezetésével parasztruhás, körmeneti lobogókat tartó, térdelő alakokat látunk mint a helyi egyház képviselőit, míg a mások oldalon a római Szent Péter-bazilika árnyékában, hasonló elrendezésben, egy latin pap vezetésével a különböző kontinensekre utaló figurák az egyház földrajzi értelemben vett katolicitását hivatottak kifejezni. A háromrészes kompozíció alatt a téma evangéliumi forrását megadó idézet olvasható: „ELMENVÉN TANÍTSATOK / MINDEN NÉPET MEGKERESZTELVÉN ŐKET AZ ATYA A FIÚ ÉS A SZENTLÉLEK / NEVÉBEN!” MÁTÉ XXVIII. 19. (234–235. kép.)

A hajót három, hevederívekkel elválasztott keresztboltozat fedti. A szentélyhez közel eső négy cikkelyében az evangélisták ülő formájú auktorportréja kapott helyet (236–239. kép). Az itt megjelenő típusaik különböző változatai sorra visszaköszönnek majd a Petrasovszky testvérek által később festett templomok falképein is.

A középső boltozaton az Örömhírvétel, Jézus születése, a keresztre feszített és a feltámadott Üdvözítő

232. Szűz Mária megkoronázása. Hajdúdorog, első székesegyház (Bakos Zoltán, 2011)

233. Szent József. Hajdúdorog, első székesegyház (Bakos Zoltán, 2011)

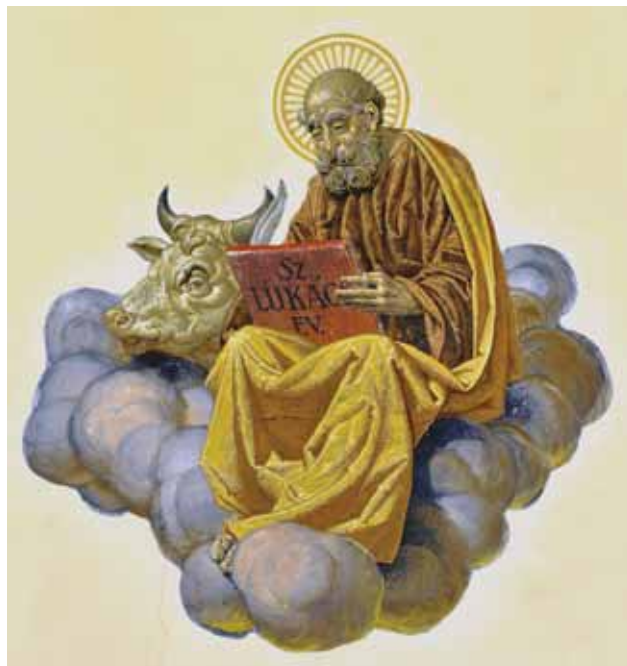
234. Szentháromság, az apostolok szétküldése. Szuhakálló, görögkatolikus templom szentélye (Bakos Zoltán, 2011)

235. A helyi és a világegyház tagjai hódolnak a Szentháromságnak. Szuhakálló, görögkatolikus templom szentélye. Fénykép, magántulajdon

236. Szent Máté evangélista, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

237. Szent Lukács evangélista, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

238. Szent János evangélista, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

239. Szent Márk evangélista, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

240. Angyali üdvözlés, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

241. Jézus születése, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

242. A keresztre feszített Krisztus, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

243. A feltámadt Krisztus, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

244. Rafael főangyal, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

245. Uriel (?) főangyal, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

246. Mihály főangyal, mennyezeti falkép. Szuhakálló, görögkatolikus templom, hajó (Bakos Zoltán, 2011)

247. Az Istenszülő oltalma, falkép a szuhakállói templom nyugati falán (Bakos Zoltán, 2011)

248. A máriapócsi kegykép másolata Szuhakállóban (Terdik Szilveszter, 2010)

utalnak megváltásunk történetének legfontosabb eseményeire (240–243. kép). A kereszten elhelyezett táblán csak a görög szöveg rövidítése olvasható (INBI), ez is egy „grékus” motívum. A Gábor főangyal által köszöntött Szűz előtt fekvő nyitott könyvben pedig Izajástól származó prófécia olvasható: „Íme egy Szűz méhében fogan és fiút szül, kit ő Emmanuelnek fog nevezni. Iz. 7.14.” Az itt kidolgozott kompozíciók majd egy év múlva a hercegkúti falképeken köszönnek vissza.

A harmadik boltozat négy cikkelyében arkangyalok kaptak helyet: kétoldalt Rafael és talán Uriel, az előbbi egy vándorbotot és halat tart kezében, a Tóbiás könyvére utalva, míg a másik fekete kendőt visel, fejét lehajtva gondolkozó pózban ül, baljában leeresztett ásóval. A középtengelyben Mihály arkangyal ül, jobbában lángpallos, baljában tartott pajzsán nevének magyar értelme olvasható: „Ki olyan mint az Isten?” (244–246. kép). A bejárat fölötti angyal nyitott könyvet tart a kezében, benne Dániel könyvéből származó prófétai hely szerepel: „...És hatvankét hetek után megöletik a Krisztus.” Dán. 9.26. A boltozatra festett angyalok előzményeként elképzelhetőnek tartom, hogy Petrasovszkyra a miskolci Szentháromság ortodox templom

mennyezeti falképei is hatottak, amelyeket 1807-ben Anton Kuchlmeister bécsi festő alkotott. Petrasovszky az 1930-as években valamiféle restaurálási munkákat végzett a miskolci templomban (Dokumentumok III/107), így az ottani, a hajó boltozatait borító kompozíciókat jól ismerte.

A szuhakállói templom végfalán, a karzat bejárata fölött szintén a helyi egyházra „alkalmazott” kompozíciót látunk: a győztes Immaculata ülő, Theotokosszá formált változatát, amelyet az oltalomjelleg hangsúlyozásával kombinált a festő. Szűz Mária kék palástját ugyanis két diakónus angyal tartja az égi felhőtrónon ülő főszereplők alatt elterülő falu látképe fölé, míg alattuk a legősibb Istenszülőhöz szóló imádság kezdő sora olvasható: „A TE OLTALMAD ALÁ SIETÜNK ISTENSZÜLŐ SZENT SZÜZ!” (247. kép).

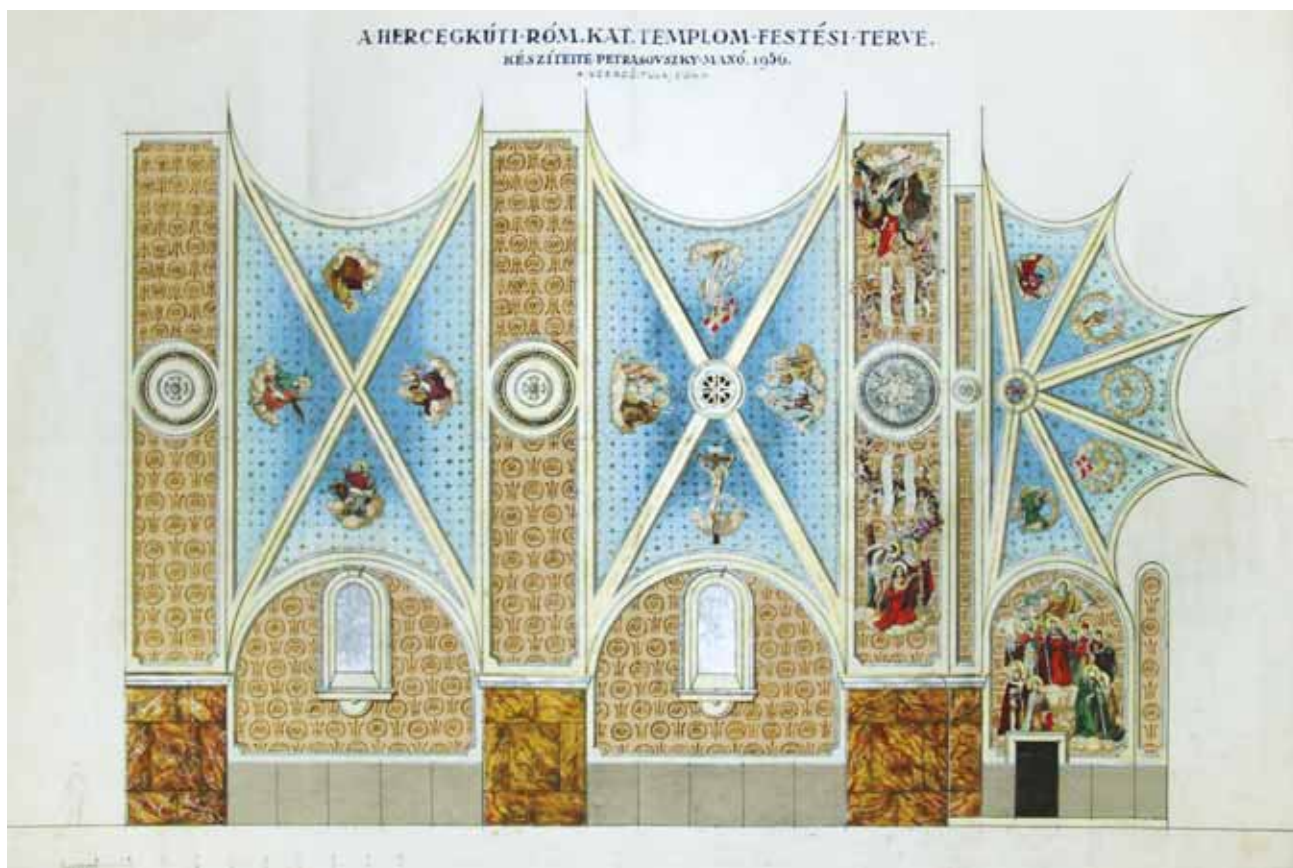
A falképek eredeti esztétikai minőségén sokat ront, hogy az utóbbi években nem csupán az eredeti díszítőfestést tüntették el egységes mogyorószínű háttérrel, hanem az egész templomnak, hanem szakszerűtlenül belefestettek a szentélyben található figurák egy részébe is, ami több esetben eltorzította az alakok eredeti megjelenését.¹⁵⁴

Petrasovszky a szuhakállói templom számára megfestette a pócsi kegykép másolatát is, amely a hajóban, a szószékkel szemben lévő pilaszter előtt álló kis oltáron nyert elhelyezést (248. kép).

Hercegkút, Kisboldogasszony római katolikus templom (1956)

A helységet 1754-ben telepítették be német lakosokkal. A telepések először egy kápolnát építettek, majd a létszámuk növekedésének köszönhetően 1787 és 1788 között első plébániatemplomuk is megépült a Sátoraljaújhelyben élő Bossi Jakab építőmester tervei szerint, a kegyúri jogokat gyakorló Királyi Kamara segítségével. A következő században újra kicsivé váló, és az 1834-es földrengésben megsérült barokk épületet 1844–1847 között jelentősen átépítették és kibővítették, új tornyot azonban csak három évtized múlva emeltek. 1911-ben az életveszélyessé vált téglaboltozatokat le kellett bontani, helyettük rabicszerkezetű boltozást nyert a hajó és a szentély egyaránt. A templom belsejének festését 1955-ben, Kovács József plébános javaslatára határozta el az egyházközség. A munkával

¹⁵⁴ Az eredeti állapotot mutató archív fotókat Dobos Andrásnak köszönöm.

249. A hercegkúti római katolikus templom festésének színes vázlata, 1956. Magántulajdon

250. A hercegkúti templom belső összképe (Áment Gellért, 2021)

Petrasovszky Manót bízták meg, aki Leóval együtt a következő év nyarán fogott hozzá a festéshez, de csak egy év múlva, 1957-ben készültek el.¹⁵⁵ Fennmaradt

a festéshez készített színes vázlatrajz is (249. kép), amelyhez képest végül egy gazdagabb képi program valósult meg (250. kép).¹⁵⁶ A nyolcszög öt oldalával záródó szentélyben, a neogótikus főoltár két oldalára magyar szentek csoportjait festették meg. Az evangéliumi (szemből nézve bal) oldalon a férfiak két sorban, három nagyobb csoportba rendezve, felhőn térdelve az ég felé tekintenek (felső sorban: Szent László, Szent István és a három kassai vértanú, alattuk Kapisztrán Szent János, Hunyadi János, Szent Imre és Szent Gellért) (251. kép); a leckeoldalon pedig hasonló elrendezésben látjuk a női szenteket (felső sorban, balról jobbra haladva: Boldog Kinga, Szent Erzsébet, Boldog Gizella – kezében a koronázási palásttal –, Boldog Jolánta, majd Boldog Ágnes, Szent Margit, Boldog Jolánta és Hedvig királynő) (252. kép). Mind a két csoport felett egy-egy, a bizánci diakónusok módjára

¹⁵⁵ Soós 1985, 528; NAÁR 2005a; NAÁR 2005b; NAÁR 2005c; NAÁR 2013, 5–8.

¹⁵⁶ Méretarányos rajz; papír, ceruza, színes akvarell. Felirata: „A hercegkúti róm. kat. templom festési terve. Készítette Petrasovszky Manó, 1956. A szerző tulajdona.” Ma Rostás László építész tulajdona, először közölve: NAÁR 2006. Megköszönöm a tulajdonosnak, hogy a rajzról készült fénykép közléséhez hozzájárult, illetve Naár Jánosnak a kapcsolatfelvételben nyújtott segítségét. Fennmaradt még több, a képekhez készült ceruzarajz is, az evangélistákhoz, Szentháromsághoz, amelyek ma szintén magántulajdonban vannak, lásd uo.

251. Magyar férfi szentek csoportja a herceggúti templom szentélyében (Áment Gellért, 2021)

öltözött angyal repül, kezükben a pálma és a koszorú győzelmi szimbólumait tartva. A szentély bordás boltozatának kék, arany csillagokkal megszórt hátterén a Szentháromság személyeire utaló szimbólumok és egy-egy adoráló angyal látható (253. kép). A magyar szentek elrendezése emlékeztet a néhány évvel korábban a miskolci görögkatolikus templomban a diadalív külső oldalán megfestett nagyszabású falkép bizonyos megoldásaira.

Különösnek tűnik, hogy Hunyadi János is megjelenik a magyar szentek és boldogok között. Valójában

a 19. század óta nem ritka, hogy Kapisztrán Szent János – akivel együtt láthatjuk itt is – nándorfehérvári tevékenységéhez kapcsolódva a kormányzó is kiemelt szerepet kap egy adott kompozícióban: például Székely Bertalan a pécsi székesegyház északi, Szűz Mária-kápolnájában festette meg a *Kapisztrán Szent János tábortábori misét mond a nándorfehérvári csata előtt* című falképet,¹⁵⁷ amelynek középpontjában az úrfelmutatás alatt térdelő Hunyadi János látható; a budapesti Örökimádás-templom 1908-ban készült egyik üveglakka pedig Hunyadinak a halála előtti utolsó áldozását

¹⁵⁷ Székely a kápolnát 1889-ben festette ki. BAKÓ 1999, 51–52, 75. kép.

252. Magyar női szentek csoportja a hercegekúti templom szentélyében (Áment Gellért, 2021)

ábrázolta („Szent Kapisztrán a mennyei útravalót nyújtja Hunyadinak”).¹⁵⁸

A diadalív előtti, szokatlanul széles boltozati hevederívre további szentek kerültek, két csoportba rendezve: Szent Sebestyén és Fábián, valamint Szent Ágota vértanú szűz, míg a másik oldalon Szent Rókus, Szent Flórián és istenes Szent János kaptak helyet (254–255. kép). Az ív középtengelyében Jézus monogramja ragyog fénykoszorúban (IHS), két oldalán virágfüzért és mondatszalogot tartó gyermekangyalok csoportjával,

az utóbbin a *Tē Deum* utolsó sora olvasható: „Bened van Uram reményünk, ne hagyj soha szégyent érnünk!”

A hajó közepén lévő, hasonlóan széles, de keskenyebb hevederív egyező rendszerű díszítést nyert: az evangéliumi oldalon Keresztelő Szent János és Szent István vértanú, míg a Jézus Szíve-mellékoltár feletti ívszakaszon X. Szent Piusz pápa látható (256–257. kép). Az előbbi csoport felett mondatszalog tekereg, „Íme az Isten báránya!” felirattal. A szent pápa, két oldalán diakónusruhába öltözött angyalok szolgálata mellett

¹⁵⁸ Az üvegablak gróf Festetich Tasziló és neje adományából készült. MAKAY 1910, 209, 218. A színes üvegablakok a második világháborúban megsemmisültek.

253. A hercegkúti templom szentélye (Áment Gellért, 2021)

254. Szent Sebestyén és Fábián, Szent Ágota falkép a hercegkúti templomban (Áment Gellért, 2021)

255. Szent Rókus, Szent Flórián és Istenes Szent János falkép a hercegkúti templomban (Áment Gellért, 2021)

egy kis parasztleányt áldoztat, aki mögött a világ kontinenseinek képviselőit egy néger, egy ázsiai és egy indián kisfiú térdel még, míg a másik oldalon egy szintén térdelő svájci gárdista – kezében alabárdal és pápai címeres pajzzsal – szemléli a misztériumot. A katona szerepeltetése talán Petrasovszky római útján

szerzett benyomásainak emléke. A pápa fölött jelmondata, „Mindent megújítani Krisztusban” olvasható. Mivel X. Piusz lelki programjának része volt a gyakori szentáldozás meghonosítása, nyilván ez a kép is erre kíván hangsúlyt fektetni.

A hajó két keresztboltozatának négy-négy cikelyében egyrészt evangéliumi jelenetek (a szentély közelebb eső boltozaton: Angyali Üdvözlés, Jézus születése, a keresztre feszített és a feltámadott Üdvözítő) redukált változatai (258–259. kép), másrészt a négy evangélista kapott helyet (a karzathoz közelebbi boltozaton). (260. kép) Ezek a kompozíciók az előző évben befejezett szuhakállói boltozati festményeken már hasonló formában tűntek fel.

A toronyalj boltozatán egy trombitát fújó, dalmatikat viselő és egy teljesen feketébe öltözött angyal, aki kezében egy kulcsot is tart, emlékeztet a halálra és az idők végezetére (261. kép). A témaválasztás nem véletlen, hiszen az oldalfalakon itt található a falu háborús áldozataira emlékező feliratos táblák is. Ez a feketébe burkolózó angyal, amelyet talán Dürer egyik

256. Keresztelő Szent János és Szent István vértanú falkép a herceggúti templomban (Áment Gellért, 2021)

257. X. Szent Piusz pápa falkép a herceggúti templomban (Áment Gellért, 2021)

kompozíciója ihletett, már a rudabányácsi templom Szent Mihályt ábrázoló boltozati festményén is megjelent.

A főoltár mögé a falra megfestették a munka emlékfeliratát is.¹⁵⁹

Nyíregyháza, Szent Miklós görögkatolikus templom (ma: székesegyház) (1958, 1965)

A neoreneszánsz, eklektikus stílusú, kereszt alaprajzú, két homlokzati tornyos templomot 1895-ben, a magyar millennium előtt is tisztelegve kezdték

építeni, de csak 1897. október 9-én szentelték fel. Az 1912-ben megalapított hajdúdorogi görögkatolikus egyházmegye székhelye kezdetben Debrecenben volt, de amikor az első megyéspüspök, Miklósy István ellen bombamerényletet követtek el 1914-ben, a püspöki székhely – ideiglenes jelleggel – Nyíregyházára került. Ettől kezdve a Szent Miklós parokiális templom székesegyházi funkciókat látott el, noha az egyházmegye valódi székesegyháza a névadó településen, Hajdúdorogon állt.¹⁶⁰ A nyíregyházi templom nagyobb

¹⁵⁹ „E templom festetett 1956-ban a / hívek adakozásából / PETRASOVSZKY MANÓ / PETRASOVSZKY LEÓ / TESZENYI JENŐ / TESZENYI ISTVÁN / IMÁDKOZZÁL ÉRETTÜNK / ISTENNEK SZENT ANYJA / KOVÁCS JÓZSEF” Később kiegészítve: „A székekát felújította Balázs I. Barna és Incze Mózses 2005-ben.”

¹⁶⁰ A nyíregyházi templom 2013-ban társszékesegyházi rangot kapott, majd 2015-ben az újonnan felállított Nyíregyházi Egyházmegye székesegyháza lett. NYIRÁN-MAJCHRICSNÉ UJTELEKI 2017, 18.

258. A keresztre feszített Krisztus, mennyezeti falkép a hercegkúti templomban (Áment Gellért, 2021)

259. A feltámadt Krisztus, mennyezeti falkép a hercegkúti templomban (Áment Gellért, 2021)

szabású belső felújításához az 1950-es években fogtak hozzá. A falak kifestésével 1956-ban Szegedi Molnár Géza budapesti művészt bízták meg, aki nem számított ismeretlennek a görögkatolikus vidéken, hiszen a második világháború előtt már dolgozott Csegöldön és Nyírbátorban is.¹⁶¹ Először feltehetően Petrasovszkyra gondoltak, de más elfoglaltságai miatt ezt a munkát nem tudta vállalni. Ő készítette azonban a szentély három színes üvegablakának kartonjait (262–264. kép),¹⁶² kivitelezésük – a pócsi ablakokhoz hasonlóan – az egykori Palka-műhelyben történhetett (265–266. kép). Az ablakok átadásáról 1958-ban, az *Új Ember* katolikus hetilap hasábjain így számoltak be:

„A napfény aransugarakkal simogatja végig a három üvegablak új képeit, melyek a nyíregyházi görögkatolikus hívek áldozatkészségéből készültek el. Karossy [sic!] Ferenc¹⁶³ székesegyházi kanonok mutatta be a híveinek a templom új egyházművészeti értékeit. A középső kép Szent X. Pius pápát ábrázolja, aki a hajdúdorogi görögkatolikus egyházmegye alapítója volt. A főoltártól jobbra Nagy Szent Bazil képét látjuk, valamint Aranyszájú Szent Jánosét. Ők voltak az ősi görög szentmise-liturgia szerzői. A képeket Petrasovszky Emánuel festette mélységes hittel és művészi ihlettel.”¹⁶⁴

A X. Piusz pápát ábrázoló ablak kompozíciója már a máriapócsi kegytemplomban, a déli oldalajtó

¹⁶¹ NYIRÁN–MAJCHRICSNÉ UJTELEKI 2017, 164–165.

¹⁶² Kis méretű, színes vázlataik a parókiáról bekeretezve megtalálhatók voltak: NYIRÁN–MAJCHRICSNÉ UJTELEKI 2017, 207–209. 2022 nyarán a Görögkatolikus Múzeum gyűjteményébe kerültek.

¹⁶³ Karosi Ferenc (Vajdáska, 1900 – Nyíregyháza, 1993) Nyíregyházán 1953 és 1959 között volt parókus, 1953-tól kanonok. VÉGHSEŐ 2015, 132.

¹⁶⁴ A nyíregyházi görögkatolikus templom új egyházművészeti értékei, *Új Ember*, 14 (1958), 48. szám (november 30.), 2. A három színes üvegablakot a székesegyház 2022-ben zajló felújítása során átrendezték: a szentély középtengelyébe Aranyszájú Szent János, a bal oldali kereszthajóba X. Piusz pápa, a jobb oldaliéba Nagy Szent Bazil került.

260. A négy evangélista, mennyezeti falkép a hercegkúti templomban (Áment Gellért, 2021)

feletti ablakon, egy nagyobb szabású jelenet részeként is feltűnt: az egyházmegyét alapító pápa alakja előtt Miklósy püspök térdel, s átveszi az alapító bullát, amelynek első sorai is jól kivehetők a nyitott tekercsen, de feltűnik a hajdúdorogi székesegyház modellje is. Az első megyéspüspök megjelenését talán az is indokolta, hogy 1953 és 1979 között teste a templomban nyugodott.¹⁶⁵ A művész Liki Imréhez írt leveléből kiderül, hogy voltak olyan hívek, akiknek nem tetszett a hajdúdorogi templom szerepeltetése Nyíregyházán (Dokumentumok III/96). Ugyanebben a levelében a másik két ablak keletiegyházatya-ábrázolásán lévő görög feliratok pontosításához kért segítséget. A két püspöki ruhában megjelenített liturgiaszerző mellett ugyanis

teológiai munkásságukra utalva fontosabb műveiket is elhelyezte, amelyek címére görög feliratok utalnak. Szent Bazil esetében a szerzetesi szabályzatokat is kiemelte, ami a bazilita atyák szétszórátása után nekik tett gesztusként is értelmezhető. Nagy Szent Bazil alakját hasonló módon festette meg 1947-ben Hajdúdorogon élő rokona, Mankovits Ákos rajztanár az ottani székesegyház számára, Petrasovszky instrukciói alapján (Dokumentumok III/28).¹⁶⁶ Ez a kép kiegészül az eretnek könyvek megsemmisülésével is, ami a máriapócsi Szent Bazil-mellékoltár egykori, egyébként 1948-ban az éppen Petrasovszky művével helyettesített régi olajfestményre emlékeztet.¹⁶⁷

A színes üveglablakok átadását követő évben a szentélyben, az oltár mögötti falra tervezett festményekről

¹⁶⁵ NYIRÁN–MAJCHRICSNÉ UJTELEKI 2017, 160–161.

¹⁶⁶ A festmény a székesegyház 2000 körül zajló felújítása után kikerült a templomból, és az alkotó fia, Mankovits Tamás kérte el megőrzésre. A festmény méreteiért és fotójáért neki tartozom hálával.

¹⁶⁷ A mára elkallódott barokk Szent Bazil-képről: TERDIK Szilveszter, Nagy Szent Bazil, az eretnecség legyőzője, *Görögkatolikus Szemle*, XXXII (2021), 1. szám, 16.

261. Az ítélet angyalai, mennyezeti falkép a hercegekúti templomban (Áment Gellért, 2021)

tárgyaltak vele, amint az Rojkovich István helynöknek¹⁶⁸ a művészhez címzett levelében olvasható (Dokumentumok III/100). Petrasovszky eredetileg egy három kompozícióból álló együtttest („triptychont”) javasolt, amelyet azonban helyhiány miatt nem tudtak elfogadni, de az a javaslata, hogy ne a falra, hanem vászonra dolgozzon, a megrendelőknek is tetszett. A kép témája, az előző oltár mögötti képhez hasonlóan, amely egy nagyon gyenge színvonalú Munkácsy Golgota-másolat volt,¹⁶⁹ a Keresztre feszítés lett. Ebben a levélben, tehát 1959 szeptemberében Rojkovich még egy másfél éves készítési terminusra utal. A mű megvalósulása azonban jóval több időt vett igénybe: a

kanonok 1965 júliusában kelt levelében olvashatunk arról, hogy a festmény már a helyére került, s mind a hívek, mind a papság részéről nagy elismerést aratott (Dokumentumok III/101). A művész feleségének feljegyzései alapján úgy tűnik, hogy Nyíregyházáról 1963 és 1965 között kapott nagyobb összegeket, amelyek minden bizonnyal a festményért járó honorárium részletei voltak (összesen 22 760 forint, vö. Dokumentumok III/107).

Petrasovszky ehhez hasonló monumentális vásznat 1942-ben a sárospataki templom szentélyébe festett. A Keresztre feszítés mint Jézus Krisztus áldozatának a megjelenítése egyben a Szent Liturgia áldozati

¹⁶⁸ Rojkovich István, dr. (Nyíregyháza, 1917 – Budapest, 1970) 1944–1957 között püspöki titkár, majd általános püspöki helynök 1957-től haláláig. A nyíregyházi parókia kanonok adminisztrátora is volt. VÉGHSEŐ 2015, 182–183.

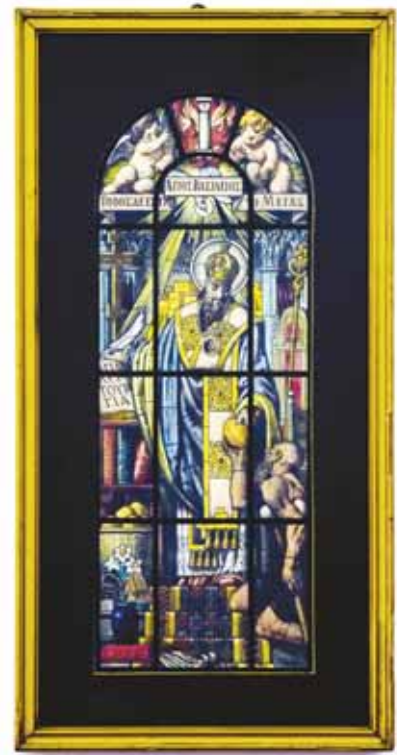
¹⁶⁹ Erről a Munkácsy-másolatról, amelyet Kürti Sándor festett 1938-ban, lásd NYIRÁN-MAJCHRICSNÉ UJTELEKI 2017, 131.

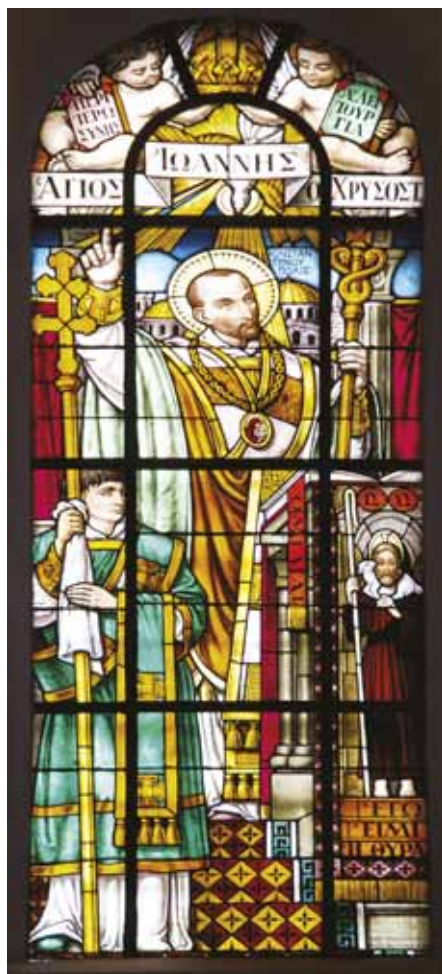
262. Aranyszájú Szent János, színesüvegablak-terv a nyíregyházi templom számára. NYEL

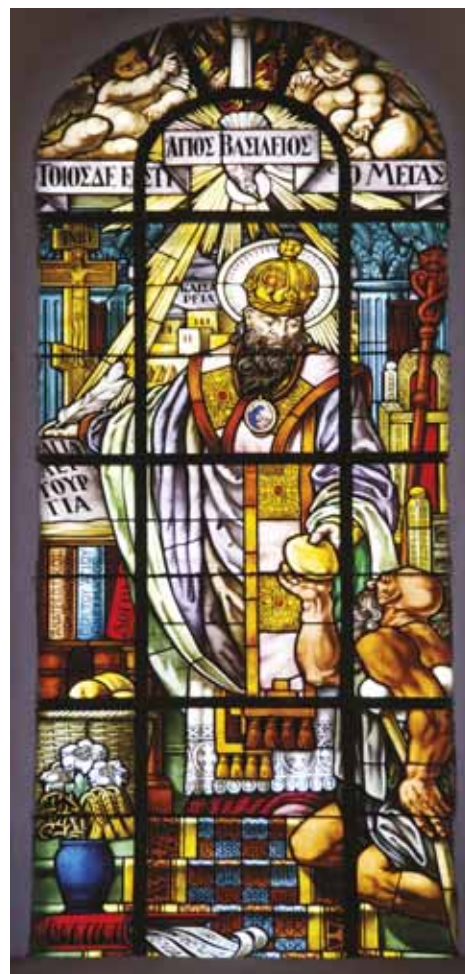
263. X. Piusz pápa megalapítja Hajdúdorogi Egyházmegyéjét, színesüvegablak-terv a nyíregyházi templom számára. NYEL

264. Nagy Szent Bazil, színesüvegablak-terv a nyíregyházi templom számára. NYEL

265. Aranyszájú Szent János, színes üvegablak a nyíregyházi székesegyházban (Áment Gellért, 2014)

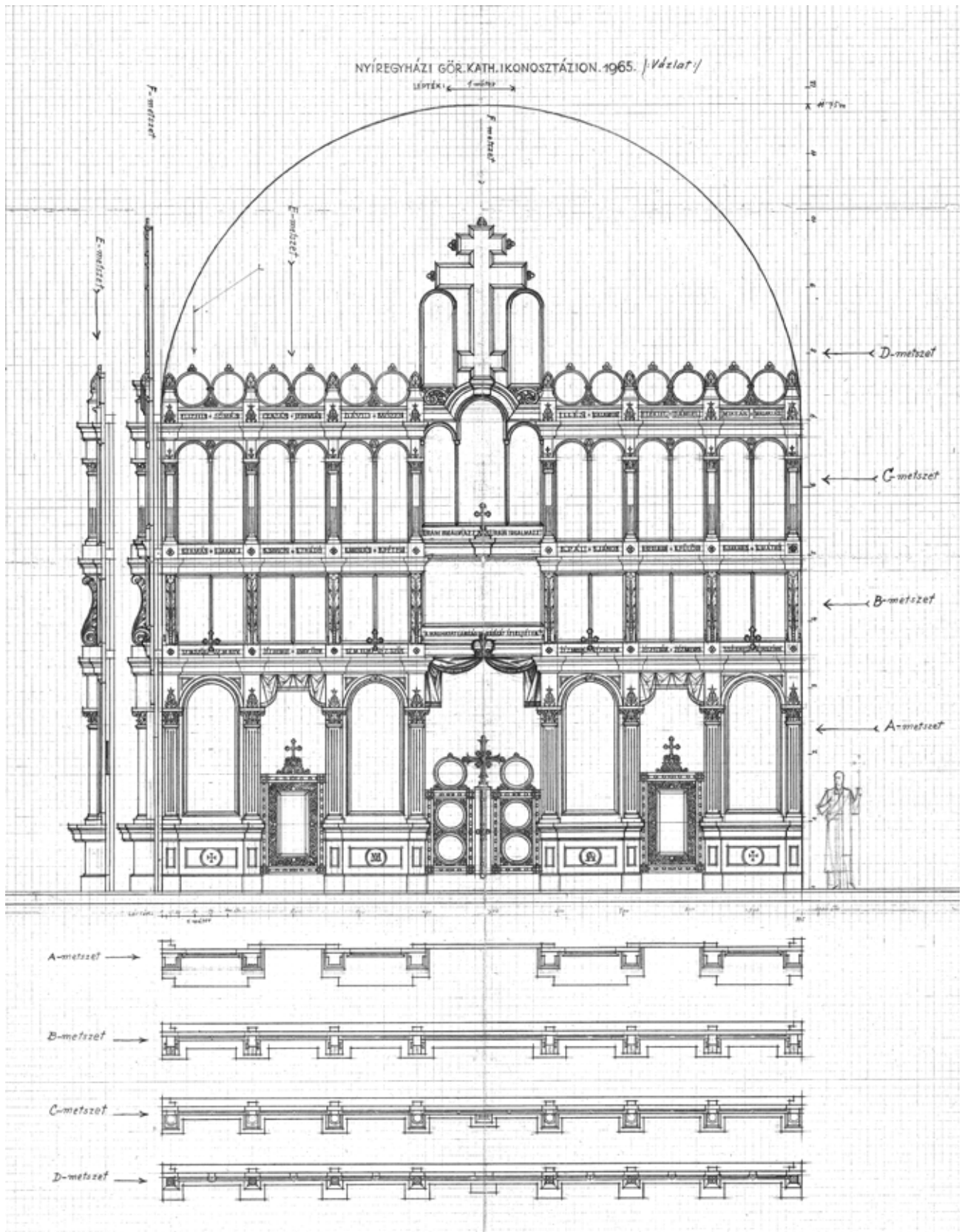

266. Nagy Szent Bazil, színes üvegablak a nyíregyházi székesegyházban (Áment Gellért, 2014)

267. Keresztre feszítés, 1965. Nyíregyháza, püspöki székház (Áment Gellért, 2017)

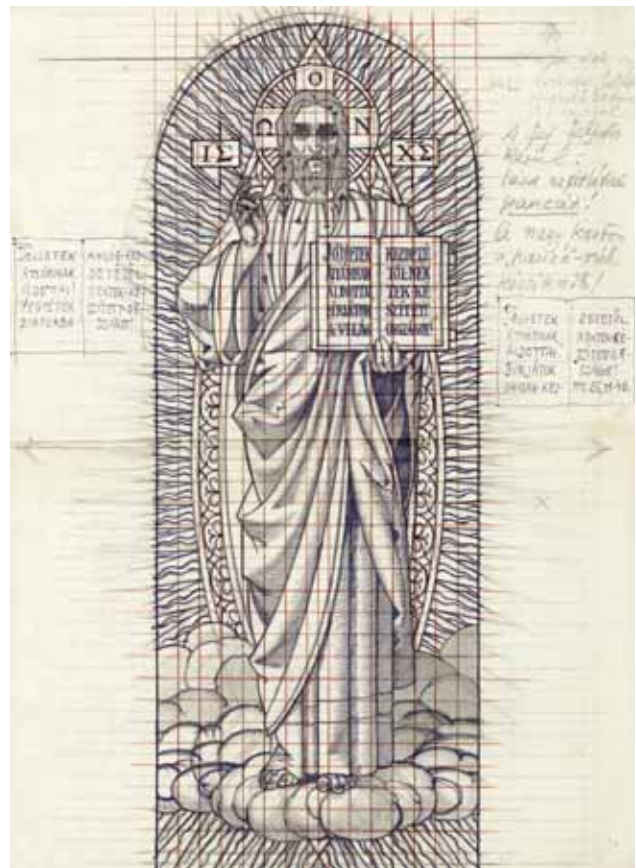

268. Ikonosztázionterv a nyíregyházi templom számára, 1965. NYEL

269. Istenszülő-kép vázlata a nyíregyházi ikonosztáziontervhez. NYEL

270. Krisztus-kép vázlata a nyíregyházi ikonosztáziontervhez. NYEL

mivoltának „ősképere” is utal (267. kép). A fekvő téglalap formájú képmezőben a három kereszt három tengelyt jelöl ki. Krisztus keresztje körül csoportosul a legtöbb szereplő: a Fájdalmas Anya, aki a keresztben függő, meggyötört Fiára tekint, kezét enyhén maga elé emelve tördeli. Mögötte siratóasszonyok csoportja, fájdalmukat nem csupán arckifejezésük, hanem felemelt karjuk is jelzi. A kereszt tövében a földre roskadt Mária Magdolna átkarolja Ura lábát, a gyötrődő nő arcából, testéből karján kívül alig látni valamit, szinte teljes alakját beborítja vörösseszőke, hullámos hosszú hajának aláomló zuhataga. Mellette áll a szeretett tanítvány lehajtott fejjel, összekulcsolt kézzel. Mögötte két idősebb alak, talán Nikodémus és Arimateai József, akik majd később sírba helyezik szeretett mesterük testét. A jobb lator Krisztus felé fordítja tekintetét, a keresztje tövében egy jobbával lándzsára támaszkodó római katona áll, aki előtt a másik, térdelő római katona alakjában a századost sejtethetjük: ő lesz az, aki majd megsúrva a megfeszített oldalát, tanúságot tesz annak istenségéről. A bal lator alakja sötétbe borul, felette a Nap elsötétült

vörös korongja. Az ő keresztje tövében a Krisztus varratlan, vörös köntösére sorsot vető katonák csoportja bontakozik ki. A kompozíció középtengelyében a megfeszített Üdvözítő elgyötört teste, megfeszülő tagjai, kimeredt izmai, jobbra döntött, töviskoszorúval koronázott feje mind-mind a szenvedés mélységét kívánják a szemlélőben is tudatosítani. A kereszt tetején szinte archeológiai pontossággal olvasható a Pilátus által elrendelt három nyelvű felirat. A jelenet háttérében gomolygó felhők közül Jeruzsálem s az ószövetségi templom épületeinek részletei vehetők ki. A festmény mély drámai hatása a sötét tónusú, de időnként harsogón vibráló színekből, valamint a szereplők megformálásából adódik. Petrasovszky képeiről az 1950-es évektől kezdve eltűnnek a barokkos telt formák, figurái megnyúlnak, az arcokat, a látható izomzatokat rajzos pontosság, erőteljes kontúrok uralják. A művész munkásságában ennek a stílusáramlatnak lett a csúcspontja ez a nagyszabású kép, amelyen mintha a késő gótika expresszív formaalkotása volna meghatározó. Feltehetően éppen ez az erőteljes, szuggesztív naturalizmus vezetett odáig,

271. Szent Miklós püspök, 1962. Budapest, Rózsák téri görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

hogy a Keresztre feszítés kompozíció az 1980-as évek végéig maradhatott eredeti helyén.¹⁷⁰

Nem sokkal a nagy festmény befejezése után Petrasovszky a templom ikonosztáziójához készített elég részletes, de általa csak „vázlatnak” tartott tervet (268. kép).¹⁷¹ Az egész együttest egy visszafogott, helyenként talán faragott faszervezetként képzelte el, amelyben a hangsúlyos horizontális tengelyekre rendezett ikonokra esett a fő hangsúly. Az egyes jelek, szentek alatt az elnevezésük és a nevük is szerepelt volna. A hangsúlyos, függőleges középtengely

tetejére hármass keresztet komponált, amely formájában, arányaiban a sátoraljaújrhelyi barokk ikonosztáz megoldását idézi. A két központi alapképhez, a tanító Krisztushoz és az Istenszüllőhöz, részletesebb vázlatokat is mellékel (269–270. képek).¹⁷² Az egész alakban ábrázolt szentek felhőkön álltak volna, a hátteret sugárkoszorú és dekoratív módon megformált görög feliratok töltötték volna ki, amelyek az alapozóba vésett mustraként, gazdag aranyozással (metálozással) jelentek volna meg. Ez az ikonosztáz nem valósult meg, hogy miért, nem ismert. Ha felépül, a Hajdúdorogi

¹⁷⁰ NYIRÁN–MAJCHRCSNÉ UJTELEKI 2017, 206. Az 1990-es években a templom mögött épült új parókia közösségi termében helyezték el, 2015 után a szemináriumi épület udvarán emelt új püspöki lakosztály tárgyalótermébe került. A festményről készült fotót először itt közölték: NYIRÁN–MAJCHRCSNÉ UJTELEKI 2017, 206. Lásd még TERDIK 2020d, 358.

¹⁷¹ GKPL I–1–o. (6. doboz). A rajz közölve: NYIRÁN–MAJCHRCSNÉ UJTELEKI 2017, 205.

¹⁷² GKPL I–1–o. (6. doboz).

272. Krisztus király, 1962. Budapest, Rózsák téri görögkatolikus templom (Áment Gellért, 2021)

Egyházmegye megalapítását követő fél évszázadban ez lehetett volna az első teljes ikonosztáz.

Budapest, Az Istenszülő oltalma görögkatolikus templom, Rózsák tere (1962)

A templom hajójának északi és déli falán két fülke nyílik, amelyekben mellékoltárok állnak. Mind a két oltárhoz Petrasovszkytól rendeltek ikonokat az 1960-as évek elején. Felesége feljegyzései szerint 1962-ben Budapestről 8000 forintot kapott, amely minden bizonnyal a két festmény honoráriumára lehetett (Dokumentumok III/107).

Az északi oltár fölé Csodatévő Szent Miklós püspök ábrázolását helyezték (271. kép).¹⁷³ Feltehetően azért, mert a kevés képből álló ikonosztázzal hiányzik ez a nagyon tisztelt, csodatevő szent, akinek ikonja éppen az északi oldal alapképe szokott lenni (egyébként az északi oldalfalra is megfestették már őt a harmincas években). A téglalap formátumú, felül a fülke záródását követve szegmensíves tábla farostlemezből készült. A háttér metálozott, s az alapozásba vésett mustrákkal díszített, illetve egy mondatszalagon az ábrázolt szent görög neve is olvasható, éppen úgy, mint a máriapócsi kegyoltár zenélő angyalait ábrázoló festményeken

¹⁷³ A jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1962.”

273. Az Istenszülő oltalma, 1963. Falkép a sátorlaujhelyi görögkatolikus templom nyugati falán (Áment Gellért, 2021)

(elképzelt, hogy ezek is Jencsik Béla munkái, mint amott). Szent Miklós teljes püspöki öltözetben, díszes trónon ül, jobbjával áld, baljával alamizsnát oszt egy előtte térdelő, apró gyermekét kezében tartó szegény anyának. Kettőjük között a Rózsák téri templom homlokzata is látható. A másik oldalon egy fríg sapkás, mediterrán tengerész térdel, előtte nagy vashorgony, mögötte a tengeren vitorlás hajó képe tűnik fel. A két mellékalak a nagy csodatévő szegények és a vízen utazók iránti hathatós pártfogását hívatott kifejezni. Szent Miklós válla mögött két diakónus angyal is feltűnik: az egyik pásztorbotot, a másik nyitott könyvet tart a kezében, amelyben János evangéliumának 10. fejezetére utaló görög szavak olvashatók (ΕΓΩ ΕΙΜΙ Η ΘΥΡΑ. ΙΩΑΝ 10.1–21.). A festmény fotója szerepelt a kortárs ikonfestőket méltató egyik cikkben is.¹⁷⁴

A déli mellékoltárra egyező formájú, Krisztus királyt ábrázoló kép került (272. kép). A szivárványtrónon ülő, szívét mutató Üdvözítő mellett két diakónusruhába öltözött angyal lebeg, akik koronát tartanak Krisztus feje fölé, az egyiknek még egy lángpallos, a másiknak pedig egy hármass keresztben végződő jogar is feltűnik a kezében. Krisztus jobbjával áld, baljában keresztrel jelölt országalma van, körülötte az Ezékiel próféta látomásából ismert négy lelkes élőlény

274. Az idős Petrasovszky házaspár, háttérben az újhelyi falkép vázlatja. Fénykép, 1969, magántulajdon

is megbújik, a világmindenség mintegy zsámolyként tűnik fel a lába alatt, amely mellett két szigorú tekintetű, hatszárnyú szeráf is lebeg.¹⁷⁵ Krisztus nimbusza is vésett, aranyozott, benne két görög betű látszik: Α és Ω. A mustrás háttéren mondatzalagokba helyezve három görög felirat fut: ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΙΚΑ / ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΡΧΕΙ / ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΑΣΣΕΙ.

A festményhez hasonló vázlat maradt fenn az egyházmegyei levéltárban.¹⁷⁶ A lap alján a következő, *ars poetica*-szerű, feltehetően magától a festőtől származó mondat olvasható: „Amiként nem az Esztétika szüli a

¹⁷⁴ A Szent Miklós-ikon képét közölte: KELEMBÉRY 1972, 24.

¹⁷⁵ A művész szignója a jobb oldali szeráf alatt, a földgolyón olvasható: „Petrasovszky M. 1962.”

¹⁷⁶ GKPL I-1-o. (6. doboz).

művészetet, hanem a Művészet diktálja az Esztétikát, úgy: nem a Kor diktál a Művészeknek, hanem a Művész szüli a »Korszerűséget«.

Sátoraljaújhely, Szent Miklós görögkatolikus templom (1963)

A sátoraljaújhelyi templom nyugati főfalára, a karzat fölé egy hatalmas pannót készíttetett Petrasovszky (273. kép). Felesége gazdasági feljegyzései szerint 1963-ban 10 000 forintot kapott itteni munkájáért (Dokumentumok III/107). A festést ebben is színes vázlat készítése előzte meg, amely az idős Petrasovszky házaspárról, otthonukban készült egyik fényképen a lakásuk falán jól kivehető (274. kép).

A festmény felső része, amely Szűz Mária oltalmát hangsúlyozza, részleteiben már Szuhakállóban megjelent. A Szent Szűz itt is trónon ül, lába alatt hold-sarló, kezében tartja a gyermek Üdvözítőt, de itt mind a kettőjük szíve is hangsúlyosan ábrázolva van. Mária kék palástját két angyal oltalomlepelként emeli a lentebb ábrázoltak fölé, akik két csoportra oszlanak: a küzdő egyház élő és elhunyt (itt a tisztítótűzben szenvedő) tagjaira. Előbbiek imádságát a Szent Liturgiát bemutató pap vezeti, aki az oltár előtt állva, éppen a megszentelt adományokat ajánlja fel: az oltáron két gyertyatartó és kereszt látható, illetve egy nyitott könyv állítva, amelyben az ábrázolt liturgikus gesztust magyarázó idézet olvasható, részben takarásban: „Ámen. Tiedet a Tiedből, Néked ajánljuk föl, mindnyájunkért és mindenekért.” Az idős, ősz hajú pap jobb oldalán, az oltár lépcsőjén egy háttal ábrázolt, térdelő, éppen csengető ministránst lehet látni, míg az áldozópap balján és mögötte parasztruhás hívek, kezükben rózsafüzért tartva, ugyancsak térdelnek. A Szent Liturgiának ezt a részét a korabeli liturgikában az „áldozat bemutatása”-ként írták le. A pap felajánló gesztusát Petrasovszky az 1930-as években liturgiaillusztrációként is elkészítette már.¹⁷⁷

A festmény másik oldalán, az Istenszülő balján a tisztítótűzben lévő lelkek képviselik a szenvedő egyház elhunyt tagjait, akik szabadulásában az előbbiek imádsága, vagyis a szentmiseáldozat és a rózsafüzér imádkozása hathatós tényezők lehetnek. A Szűz térdén álló gyermek Üdvözítő a tisztítótűz felé tekint, ahol a lángok közül meztelen alakok emelkednek az ég felé: a szabadultakat a diakónusruhában lebegő angyalok

275. Szentháromság a görömbölyi görögkatolikus templom szentélyboltozatán (Bakos Zoltán, 2011)

276. Az Istenszülő oltalma, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

277. Szent Mihály főangyal, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

¹⁷⁷ MELLES 1937, 112.

278. Szent Rafael főangyal, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

279. Angyal nyitott könyvvel, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

280. Pantokrátor Krisztus, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

281. Szent Máté evangélista, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

fehér ruhába öltöztetik. A felszálló imákat az olvasóra utaló, különböző színű virágokból készített füzér szimbolizálja, amelyet Szűz Mária és Jézus, illetve diakónus angyalok tartanak s emelnek a magasba, a virágfüzérrel egybefonva a kompozíció különböző részeit is. Az egész jelenet alatt az Istenszülőhöz szóló ősi imádság kezdősora fut, éppen úgy, ahogyan Szuhakállóban.

A festmény tartalmilag a II. Vatikáni Zsinat előtti, a Tridentinumban megfogalmazott miseteológia foglalata. Jól illusztrálja, hogy a szentmise, mint az Újszövetség vérontás nélküli áldozata, milyen „gyümölcsöket” terem az élők és holtak számára egyaránt. Kiemeli, hogy a szentmise lelki kegyelmeinek kiáradása éppúgy hatékonyan érintheti az élőket, mint

282. Szent Márk evangélista, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

ahogyan hatékony az elhunytakra váró szenvedések enyhítésében is.¹⁷⁸

A templom díszítőfestését 1979-ben Kolacsek Sándor készítette vagy újíttotta meg.¹⁷⁹

Görömböly, Az Istenszülő oltalma görögkatolikus templom (1968)

A 18. században alapított parókia jelenlegi temploma 1867 és 1868 között épült késő klasszicista stílusban.¹⁸⁰ A templom festését 1968 márciusában, a Demkó Sándor parókus által vezetett egyháztanács ülésen határozták el a képviselő-testület tagjai. A parókus korábban már három művésszel is egyeztetett a munkáról, melynek eredményét a tanácsstagokkal is megosztotta: Takács István Mezőkövesdről nem vállalja; Benke László csak olyan feltételekkel hajlandó jönni, amely a munkára előirányzott teljes összeget, vagyis 80 000 forintot felemésztené; Petrasovszky Manó, aki Kolacsek Sándor díszítőfestővel együtt dolgozna, az előirányzott képprogram (három boltozat,

283. Szent János evangélista, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

284. Szent Lukács evangélista, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom hajójában (Bakos Zoltán, 2011)

diadalív és karzat alatti mennyezet) olajban való megfestéséért 45 000 forintot kért. A március 11-én tartott gyűlés jegyzőkönyvének tanúsága szerint a testület

¹⁷⁸ A latin miseteológia rövid foglalata: MIHÁLYFI 1918, 359–370. A görögkatolikus liturgiában csak röviden, definíciószerűen emlékeznek meg erről: „A szentmiseáldozat görög neve: a liturgia szósz szerint közszolgálatot jelent. Átvitt értelemben azonban – s ma már ez az értelme vált keleten általánossá – az Oltáriszentség létesítésének és bemutatásának szertartását jelenti, melyet az Egyház mindenkiért és mindenkéért, élőkért és megholtakért végez s amelynek lelki gyümölcsei az egész emberiségre kiáradnak.” MELLES 1937, 93.

¹⁷⁹ GKPL I–1–a. 418/1979, GKPL I–1–a. 1888/1979.

¹⁸⁰ A korábbi templomok történetéről lásd a korábbi irodalommal együtt: TERDIK 2015, 353–367.

285. Zenélő angyal, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom karzattmellvédjén (Bakos Zoltán, 2011)

286. Éneklő angyal, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom karzattmellvédjén (Bakos Zoltán, 2011)

287. Zenélő angyal, falkép a görömbölyi görögkatolikus templom karzattmellvédjén (Bakos Zoltán, 2011)

elfogadta a parókus előterjesztését. A munkával tehát Petrasovszkyt szeretnék megbízni, befejezési dátumként szeptember 15-ét jelölve meg. Az állványozásért és a díszítőfestésért Kolacsek 51 000 forintot kért.

Demkó Sándor parókus május 1-jén kelt levelében terjesztette fel a jegyzőkönyv másolatát Dudás Miklós püspöknek. Kísérőlevelében megemlíti, hogy a templom korábbi festése ötven évvel korábban készült, s mára nagyon megkopott. Kiemeli, hogy a hívek példás összefogással 80 000 forintot megajánlottak a munkára, az esetleges többletköltségre pedig az eladott tanítói lakásért kapott összeg jelent biztosítékot. Ekkorra már a megyei Állam Egyházügyi Hivataltól is megkapták a szükséges engedélyt.

A beadvány hátoldalára a megyéspüspök május 22-én saját kezűleg jegyezte fel, hogy a festést jóváhagyja, de az ikonográfiai programhoz fűzött néhány megjegyzést:

„1r Szűz Mária oltalma, – rendben van, csak a görömbölyi híveket ábrázoló gör. kat. pap és hívek ne legyenek felismerhető portrék, mert ez ellenérvést, sőt esetleg zavart is válthat ki, amint már történt is.

2. A Pantokrator baljában nem a megváltott földet tartja (azon a lábát nyugtatja), hanem a bal térdén nyugvó evangéliumos könyvet fogja. – A további elgondolás – művészi megoldásban szép lehet. –

3. A karzat mellvédjének három mezőjébe angyalok helyett (sok van belőlük a mennyezeten és a diadalíven) talán többet mondana három »medalion«-ba foglalt liturgia szerzőink és énekeink írójának (N. Szt. Bazil, Ar. Szt. János, és Damaszkuszi Szt. János) mellképe.¹⁸¹

Mindebből az is sejthető, hogy az engedélykéréshez részletesebb műleírás és talán valamilyen vázlat is tartozott. Talán utóbbi része lehetett az a rajz, amelyen a püspök által véleményezett Pantokrator-kompozíció látható, s amely eredeti kontextusából kiszakadva az egyházmegyei levéltárban maradt fenn.¹⁸²

A megvalósult festmények tanúsága szerint csak részben fogadták meg a főpásztor ajánlásait. A szentély csehsüveg-boltozatára a Szentháromság kompozíciója került (275. kép). A felhőkoszorúba szerkesztett, megszokott kompozíció (Jézus és az Atya trónon ül, közöttük a Lélek galamb képében lebeg) két angyallal bővült, amelyek egyike a Keresztet, másika a töviskoszorút tartja, előtte a Krisztus megostorozására utaló korbács is látható.

A diadalív külső oldalára két angyalt és az Eucharisziára utaló feliratot festettek: „Ez Az én Testem. – Ez az én vérem.”

¹⁸¹ GKPL I-1-a. (17) 1145/1968.

¹⁸² GKPL I-1-o. (6. doboz).

288. Az Istenszülő oltalma, egykor az olaszliszkai görögkatolikus kápolna oltárképe. Fénykép, magántulajdon

Az ikonosztázion előtti csehsüveg-boltozaton az Istenszülő oltalma, a templom címünnepe kapott helyet (276. kép). Itt is a Szuhakállóban és Sátoraljaújhelyen már kidolgozott Győztes Immaculata-ábrázolás látható a központban. Szűz Mária köntösét angyalok terjesztik az előtte hódolók felé, ő pedig egy püspöki omofort terít saját kezűleg a világ fölé, lába előtt két csoport hódol. A Szűz jobbán egy püspök és egy diakónus térdel, kettőjük között egy kupolás bizánci templom modellje látható. Ezek a figurák az Istenszülő oltalma ünnep történeti gyökereire, a konstantinápolyi blakherné templomban, valamikor a 6. és 10. század között történt látomásra utalnak, amelyben az Istenszülő a kiválasztottnak feltárta a császárvárosért végzett közbenjárása természetét. A diakónus Énekszerző Szent Romanosz diakónus lehet, aki ennek hatására írta meg az Istenszülő tiszteletére híres költeményét, az *Akathisztosz Himnoszt*. A szent püspök lába alatti felhőn a festő szignója is olvasható („Petrasovszky M. 1968”). A másik hódoló csoportot egy liturgikus ruhába öltözött görögkatolikus pap vezetésével népviseletben megjelenő háromfős család alkotja. A négy sarokban négy angyal látható, akik ilyen formában már Szuhakállóban is megjelentek (277–279. kép).

A másik boltozaton a szivárványtrónon ülő Pantokrátor látható, akit két angyal megkoronáz (280. kép). Krisztus a zsámolyként ábrázolt világmindenségen nyugtatja a lábát. Az Üdvözítő két oldalán három-három figura az egyes kontinensek képviselőjeként

hódol az „Királyok királyának”. A kompozíció alapformája a Rózsák terére festett táblaképet idézi, de itt több mellékalakkal bővült. A püspök úr szándékának megfelelően Krisztus nem glóbuszt, hanem az Evangéliumot nyugtatja a bal térdén. A boltozat négy sarkában a négy evangélista ül felhőkön (281–284. kép).

A nyugati karzat mellvédjének három mezőjébe angyalokat festettek, akik a liturgia záró imáját tartják mondatszalagon: „Áldott legyen az Úr neve mostantól mindörökké!” (285–287. kép)

A karzat előtti pillérköteg képszékebe a festésről megemlékező feliratok olvashatók.

Utolsó nagy méretű festmények, ikonosztázok

Tolcsva két filiájában létesült önálló görögkatolikus kápolna az 1960-as években Verdes Miklós parókus kezdeményezésére.¹⁸³ Petrasovszky az olaszliszkai kápolna számára 1966-ban egy fekvő téglalap formátumú képet festett (288. kép),¹⁸⁴ hasonló technikával (farost alap, vésett, metálozott háttér), mint amit a Rózsák téri mellékoltárok esetében alkalmazott. Ez a festmény a kápolna címünnepe, az Istenszülő oltalmára utal: Szűz Mária trónon ül, bal térdén a gyermek Üdvözítő kitért karral áll; a Szent Szűz palástját két diakónus angyal terjeszti ki, miközben Mária a térdén egy kitért püspöki omoforral fejezi ki oltalmazó szeretetét. Lába mellett két hatszárnyú kerub is feltűnik. A festmény kompozíciója különböző eltérésekkel már megjelent Szuhakállóban, Sátoraljaújhelyen, s később görömbölyi templom boltozatán is feltűnik részletesebb formában. A táblaképerért felesége feljegyzései szerint a művész 4875 forintot kapott (Dokumentumok III/107). Dudás Miklós püspök még abban az évben engedélyt is adott, hogy a kápolnában a szentségházat, az előkészületi oltárt és a Szűz Mária oltalmát ábrázoló képeket megáldják.¹⁸⁵

A másik filia, Vámosújfalui Szent Illés tiszteletére szentelt kápolnáját 1972-ben újították fel.¹⁸⁶ Egy évvel később készült el a védőszentet ábrázoló, nagy méretű,

¹⁸³ Id. Verdes Miklós (Hajdúdorog, 1918 – Hejőkeresztúr, 1998) Tolcsván szolgált 1946 és 1998 között. VÉGHSEŐ 2015, 188.

¹⁸⁴ A kápolnában elhelyezett oltárképről fennmaradt egy korabeli felvétel is a Verdes család archívumában. A szkennelést dr. Verdes Miklósnak köszönöm.

¹⁸⁵ GKPL I–1–a. 2553/1966.

¹⁸⁶ GKPL I–1–a. 1898/1972.

289. Szent Illés próféta, 1973. Vámosújfalú, görögkatolikus kápolna (Bakos Zoltán, 2011)

290. Petrasovszky Manó műtermében, a Szent Illés-kép előtt. Fénykép, magántulajdon

vászonra festett kép az oltár mögé (289. kép).¹⁸⁷ A művész feleségének feljegyzései szerint 11 000 forintot kaptak érte (Dokumentumok III/107). Az álló téglalap formájú vásznon szokatlan módon, közeli kivágatban látjuk az idős prófétát, amint meredek szikla partjáról éppen felrepülni készül, tűzkerékű szekéren áll, jobbát fölemeli, alakját az égből tündöklő sugarak világítják meg, amelyek között villámok cikáznak. Illés fehér tunikája és kék köntöse ragyog a sugárzó fényben. A tűzszeker bronzszínű kosara mellvédjén hatszárnyú kerub domborműalakja látszik, ami a jármű égi eredetére utal. Az előtérben, a kompozíció jobb alsó negyedében a teljesen kopasz, hosszú, barna szakállú Elizeus próféta alakja bontakozik ki, aki a tűzkerék előtt fél térdre ereszkedve, rémülten szemléli mestere égbe emelkedését, akinek köpenye – amelyet a Szentírás szerint megkapott – már őt is kezdi betakarni. A háttérben magas fák lombkoronájának vége és egy

repülő holló miniatűr alakja sejtethető, amelyek szintén Illés próféta történetére utalnak. A Verdes család archívumában fennmaradt egy olyan felvétel is, amelyen az idős festőművész sátoraljaújhelyi lakásában a már majdnem kész mű előtt áll (290. kép).

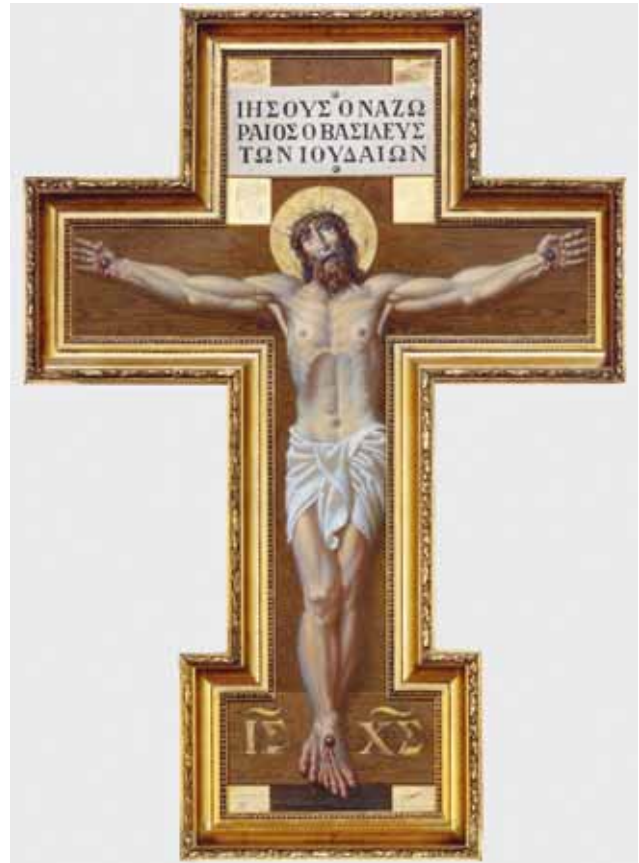
Szerencs fiúja Lebesbénye, ahol a korábban templomépítés céljára megvásárolt telket 1971-ben eladták, és helyette egy lakóházat vettek meg, hogy kápolnává alakítsák.¹⁸⁸ A Jézus Krisztus mennybemenetele tiszteletére szentelt kápolna számára a címünnepet rendelték meg Petrasovszkytól (291. kép). Az álló téglalap formátumú vászonra 1974-ben festette meg a kompozíciót, amelyért felesége feljegyzése szerint 9000 forintot kapott (Dokumentumok III/107). A kép emlékeztet az alsóregmeci templom számára 1949-ben készített, egyező témájú kompozíciójára, de a részletekben jelentős eltérések mutatkoznak: a színek sokkal élénkebbek, az alakok rajzosabb, szikárabb megformálásúak.

¹⁸⁷ A bal alsó sarokban szignált: „Petrasovszky Manó 1973.”

¹⁸⁸ GKPL I-1-a. (17) 716/1971.

291. Jézus mennybemenetele, 1974. Lebesbénye, görögkatolikus kápolna (Áment Gellért, 2021)

292. Megfeszített Üdvözítő, 1974. Sajószentpéter, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

Utolsó éveiben két ikonosztázra kapott megbízást. Sajószentpéter Múcsony filiájából 1972-ben vált szervezőlelkéssé, amelynek első papja Szarka József lett. A közösség megvett egy házat, amelyben kápolnát és parókiát alakítottak ki. 1974-ben Petrasovszky ide festett egy feszületet, majd a következő évben négy alapképet ikonosztázion számára. Felesége feljegyzése szerint az előbbiért 3000, az utóbbiért 9400 forintot kapott (Dokumentumok III/107). A keresztre feszített Üdvözítő képén hangsúlyosak a görög feliratok (a Pilátus-féle táblán is csak a görög sor teljes változata olvasható), míg a lábtartón Jézus görög nevének rövidítése szerepel (ΙΣ ΧΣ). A test megfeszülő izmai és Jézus szenvedő tekintete fokozza a drámai hatást (292. kép).¹⁸⁹ A kereszthez hasonlóan a többi festmény is farostlemezre készült, metálozott háttérrel. Az alapképek keskeny, álló téglalap formájúak, s mindegyik

szignált.¹⁹⁰ A teljes alakban ábrázolt Krisztus és Isten-szülő felhőn állnak, előbbi kezében nyitott evangéliumos könyv, amelyben a szokásos idézet olvasható (JÖJ-
JETEK ATYÁMNAK ÁLDOTTAI, BÍRJÁTOK A VILÁG
KEZDETÉTŐL NEKTEK KÉSZÍTETT ORSZÁGOT!),
míg Szűz Mária a kezében glóbuszt tartó gyermek Üd-
vözítőt emeli maga elé (293–294. kép). Szent Miklós
püspök sziklás tengerparton áll bizánci püspöki öltö-
zetben, mögötte Müra városára utaló kupolás bizánci
templom és a tengert szelő hajó képe bontakozik ki
(295. kép). A negyedik alapkép a Színeváltozást ábrá-
zolja, amely szinte teljesen kitölti a rendelkezésre álló
képmezőt: a középpontban Krisztus fehér ruhás alakja,
két oldalán a Mózes és Illés próféta már nem fért ki
teljesen, az előtérben az összekuporodott három tanít-
vány szinte eltörpül (296. kép). A festmények jelenleg
az új templom hajójának falán vannak elhelyezve.¹⁹¹

¹⁸⁹ A festmény szignált: „PETRASOVSZKY MANÓ 1974.”

¹⁹⁰ A bal alsó sarokban: „PETRASOVSZKY MANÓ 1975.”

¹⁹¹ Az új templomot 2005-ben szentelték fel. Ekkor a négy régi alapkép felhasználásával építettek új ikonosztázt, amelyet 2020-ban egy újjal helyettesítettek. Az ikonosztáz szenteléséről: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/latszolg-elvalaszt-de-tokeletesen-osszekot-uj-ikonosztazion-ekesiti-sajoszentpeteri-templomot> (letöltés: 2022.01.20.).

293. Istenszülő,
1975.
Sajószentpéter,
görögkatolikus
templom (Bakos
Zoltán, 2011)

294. Tanító
Krisztus, 1975.
Sajószentpéter,
görögkatolikus
templom (Bakos
Zoltán, 2011)

295. Szent
Miklós
püspök, 1975.
Sajószentpéter,
görögkatolikus
templom (Bakos
Zoltán, 2011)

296. Urunk
színeváltozása,
1975.
Sajószentpéter,
görögkatolikus
templom (Bakos
Zoltán, 2011)

297. Istenszülő-alapkép, 1976. Penészlek, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

298. Tanító Krisztus-alapkép, 1976. Penészlek, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

299. Szent Miklós püspök alapkép, 1976. Penészlek, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

300. Az Istenszülő oltalma alapkép, 1976. Penészlek, görögkatolikus templom (Bakos Zoltán, 2011)

1976-ban Penészleken bízták meg négy alapkép festésével. Valószínűleg azért eshetett rá a választás, mert 1938-ban már festett ide egy nagy oltárképét. A templom belsejét 1963-ban Takács András, Takács István testvére festette ki, főképp ornamentezzel.¹⁹² Egy évtized múlva fogtak hozzá az ikonosztáz készítéséhez.¹⁹³ Petrasovszky a sajoszentpéterivel egyező képformákat és anyagokat használt, azzal a különbséggel, hogy itt a képek háttérét nem metálozta, hanem olajfestékkel az aranymozaik hatását imitáló felületet készített, amelyet az 1940-es évektől előszeretettel alkalmazott. A Krisztus és az Istenszülő szorososan követi a sajoszentpéterei képeket (297–298. kép). A Szent Miklós-kép esetében több részlet különbözik, s az Istenszülő oltalmát ábrázoló negyedik alapképhez hasonlóan az

a benyomásunk, hogy ez a két festmény befejezetlen maradt, bár mind a négy táblát egyformán szignálta (299–300. kép).¹⁹⁴ A negyedik alapkép a templom címünnepét ábrázolja, s ezen Petrasovszky megismételte azt a motívumot, amelyet már a főoltárképen alkalmazott: az Istenszülő álló, koronás, kezében omoport tartó alakja alatt a templom összképe is megjelenik. A templom ábrázolása felett az ünnep (október 1.) tropárjának részlete („Födözz be minket a Te drága védőlepleddel!”) és a falu neve is olvasható. Itteni munkájáért 22 400 forintot kapott (Dokumentumok III/107). A négy alapképet csak a halálát követő évben állították be (301. kép).¹⁹⁵

Petrasovszky élete alkonyán megpróbált ahhoz a megújulási folyamathoz kapcsolódni, amely a

¹⁹² Szerződés Takács András templomfestővel, jegyzőkönyv és költségvetés: GKPL I–1–a. (17) 2146/1963.

¹⁹³ A parókus információt kér ikonosztáziontervezőről, ugyanis képállványt óhajtanak állítani. 1974-es irat. GKPL I–1–a. 1375/1974.

¹⁹⁴ A bal alsó sarokban: „PETRASOVSZKY MANÓ 1976.”

¹⁹⁵ Bánhegyi Béla asztalosmester árajánlata 1977-ből az ikonosztázion felállítására. GKPL I–1–a. 1680/1977.

301. A penészleki templom ikonosztáza (Bakos Zoltán, 2011)

II. Vatikáni Zsinat hatására a hazai görögkatolikusok között is megindult, s amelyről ő már egy jó emberöltővel korábban, egyik utolsó, *A bizánci képrás mai szemmel* című írásában elmélkedett:

„A bizánci ikonographia programja tökéletesen megfelelt céljának. Ez a program élő és üde ma is, de ezt a programot mi, keleti katolikusok eddigelé túlon túl elhanyagoltuk, sőt sok tekintetben ősi, szertartásbeli szokásainkat is kezdjük elhanyagolni; s ezt kellő átgondolás nélkül, épen olyan időkben tesszük, amikor a nyugati egyház, helyesebb belátásra jutva, ezeket a valamikor közös s épen a mi sajátlagos tradícióinkként szerepelő szokásokat kezdi újra bevezetni és gyakorolni (l. a liturgikus mozgalmat s a legújabb egyházművészeti törekvéseket.)

Őrizzük, ápoljuk, műveljük tehát értékeinket. Lépünk fel az igazságos önbecsülés, a nagyrahitottság tudatának fokára, világosabban: becsüljük meg magunkat, hogy mások is megbecsülhessenek.

»Mert mindannak, akinek vagyon adatik és bővelkedni fog: attól pedig, akinek nincsen, amije lennie látszik is, elvétetik tőle.«. (Máthé, 25.)¹⁹⁶

Ha a mai szemlélő számára úgy tűnik, hogy Petrasovszky művei sem mindig felelnek meg az általa is fontosnak tartott, a bizánci művészetből gyökeröző ideáloknak, érdemes figyelembe vennie, hogy a II. Vatikáni Zsinatot megelőző évtizedekben a bizánci örökséget favorizáló alkotói szándék ritkán, szinte csak kivételesen eshetett egybe a megrendelő akaratával.

¹⁹⁶ PETRASOVSZKY 1937b, 178. Ezt a szakaszt emelte ki írásaiból a festő életútjának ismertetésekor: PIRIGYI 1987, 220.

PETRASOVSKY MANÓ
KÖNYVILLUSZTRÁCIÓI (KÉPEK)

ZAYMUS Gyula, *Egetjáró királyleány. Legendák,*

Az Árpád-házi Boldog Margit Templomépítő Bizottság kiadása,
Budapest, 1930.

44

vitték az angyalok, a kis veréb is eltűnt. Egyedül Frater Eusebius látta, ki a felső szigeten halászott. Gyenge volt már a szeme, de akkor úgy látott, mint egy sas. A veréb mindig feljebb-feljebb szállt, amíg csak egy fényes pont látszott belőle, végül aztán az is eltűnt és azóta senki sem látta többé.

51

az előtte gomolygó felhőskére s mintha láthatatlan kezek a magasba huzzák volna, eltűnt.

Az óratoriumban ezalatt imájuk végére érték a nővérek s már nemsokára felcsendült az ebédre hívó harangzó is.

Margit aszszony kivételével mindenki elfoglalta a helyét fatányérja előtt a refektóriumban. Az imádkozásba merült királylányt pedig senki sem merte zavarni, pedig ha akkor valaki megérintette volna, érezte volna, hogy az ajka hideg, mint a jég és szíve nem dobog.

Margit aszszony testét elhagyta a lelke.

EGETJÁRÓ KIRÁLYLEÁNY

— Istenem, Istenem, miért is olyan hideg ez a tél, mért fúj be a szél minden kis nyíláson és sehol sem akad egy meleg kuckó, ahol meghuzhatná magát a szegény ember — sóhajtott fel a budai polgárok az a része, amely rozoga, ócska viskókban lakott és a tél volt mindig a legnagyobb ellensége.

A kémény kürtőjén bezuhogott a gyakori hóvihár s a tűz körül ülők becsukott szemmel didegtek, vágyakozón gondolva a rózsabimbós nyárra, mikor meztláb lehet gyurni a harmatos fűvet s árnyékos nagy hársfák alatt pihenni a robotos munkák után. A Duna folyón méltóságos külsejű de-reglyék usznak; a partokon pedig lubickoló gyermekhad bukik a víz alá tatárosdit játszva.

De milyen más télen. Nedves lesz a csizma és minden lépésnél feljajdul, csurgatva nyálát a

mosoly pihent, mintha a ráváró boldogságról álmodott volna.

Az adoráció véget ért s ekkor Margit asszony is felkelt a többi nővérral egyetemben s arcán a szentek ihlete ragyogott, mint azokén, kik bepilanthattak az égbe.

A fejedelemasszony pedig meghagyta az összes sororoknak, hogy Margit asszonytól ne kérdezősködjenek, nehogy megzavarják alázatosságát, csak a krónikások jegyezték fel, hogy tudomást szerezzen az utókor a Nyulak-szigetén egykor történekről.

Első utja ismét a csapszék volt.

A gazda ráfordult, mint a harapós házőrző s öklét tartotta az orra elé.

— Fizetni jöttem, jó uram — jelentette ki András és pénzdarabokat tett le az asztalra.

— Nem vagyok én tolvaj gazduram, sem utszéli betyár, kár volt akkor oly lármát csapni. Ime a pénze, fogja s adjon valami harapni valót, mert felfordulok már az éhségtől.

Jóllakva, derült kedvvel lépett ki aztán később az ajtón. Reggel volt s libákat hajtottak ki a tarlókra a budai gyerekek.

Écsavargó András diadalmas élete ekkor kezdődött.

A saru, melyett lopott, vitte, hajtotta őt, szinte röptül vele a végtelen országutakon mindazon helyekre, hol egykor rosszat tett, vagy lopott valamit.

lassan izzani kezdett. Körülötte fényár támadt megvilágítva a sírboltozatot.

Majd ügylátszott, hogy a kölapból egy liliom nő ki, melynek illata betölti a helyiséget.

A csodás eseménynek, — hiába titkolták az apácák — híre ment.

Csavargó András pedig amerre csak megfordult keresztes botjával és hatalmas szemű olvasójával, dalban énekelte el a csoda saruk történetét és még egyéb sok csodát, melyek közül nem egyet e könyvben én is feldolgoztam.

A méhes előtt a padkán két saru száradott. Nagy eső járhatott arrafelé, mert tócsákban állott a víz s a feneketlen sártengeren csak egymás mellé dobott téglákon és termésköveken lehetett száraz lábbal átkelni. A vihar elmúlt, a természet újra felujongott s így került napfényre a saru is, hogy kipárázza magából a sok vizet, mely belészorult. Gyűrött, nagy,

szinte férfinak való lábbeli volt, pedig aki jól megnézte, láthatta, hogy azt egy nagyon kis láb hordozza, rajtahagyvaraszját könyvnyű terbének.

A méhes mögött a fészernél lát fűrészelt két dolgozó fráter, de oly buzgalommal, hogy észre sem vették azt a különös alakot, ki bugyarával a hóna alatt, a méhes mögött ügyelgett.

Idegen vándor-

Ál o m.

A szigeti fákra ragyogón, fénylőn sütött a nap. Nyár volt. A fekete, arany mellű gyönyörű seregély nagyokat füttyentett az ő módja szerint és billegette magát. Boldog volt. A virágok tárt kelyhekkel bólogattak egy-

más felé s a zöld szárnyú csillogó rózsabogár, mint mozgó drágakő, sétált egy sötét zöld levélen. Csend volt, csak a vad méhek zsolozmáztak egy öreg odvas fa körül, mely számukra szebb volt, mint a király palotája. A fű magas volt a kis tisztásokon és a vadvirágoktól olyan díszes, mint egy ünnepnap i palást a templom diszruhái között.

5

Mi mindnyájan a jó Isten teremtményei vagyunk.

Margit asszony körül angyalok táncollak...

Lassan mentek a Duna fölött Budáról Pestre...

zsombékosából és ő is már terjesztgette fehér galambszárnyait, hogy elröpüljön oda, ahol az igazi hazája volt, az égbe.

hogy nemcsak a sátnak undok fajzataival küzdött, de szembe nézett a tatárral is. De azért öreg, ráncos arcán, mindig mosoly ült, meglátásztott rajta, hogy sokat társalog az ég szentjeivel. Mindenki szerette, mert mindig vidám volt és angyali széldség ült a szemében.

A hideg szél arcába septe a havat, mikor kinyitotta a nagy vaspántos ajtót és eloltotta a magával hozott méces alig pislakodó lángját.

— Ki az? — kérdezte, rekedt, fáradt hangon — bele kémlelve a korom sötétségbe. A hang, mely válaszolt, kőrő, félenk női hang volt.

Margit soror volt, Béla király halott leánya.

hirdetted az én tanításomat és hordtad betegekhez az én testemet — legyen áldott ezért emléked. A sok munkában, bójtben, imádkozásban elfáradtál már, szeretlek azért és magamhoz öllek, hogy

velem maradj hív szolgám mindörökké. Jer magammal vislek égi otthonomba.

Ágoston atya nem mozdult a szavakra, csak fehér kámszájából átlátszó fénylő köd bontakozott ki és Krisztus mellett egy új alak jelent meg, kinek arcán az üdvözülés fénye ragyogott. Egy ideig szembe néztek egymással, aztán Krisztus átölelte őt.

A fáradt, kopott test ott maradt az országút szélén, a lelke pedig útra kelt Krisztus oldalán az örök hazába.

Hajnalodott.

A nap első sugarai megvilágosították az ég alját.

A behavazott uton szimatoló farkas üvöltött fel és bele kémlt a levegőbe. Egy ideig figyelt, aztán a hóval beesett kereszt felé iramodott, mintha hívták volna. De mikor oda ért, vére éhes szája becsukódott, bozontos farka lekonyult és mintha kutyává változott volna, leült a halott pap mellé és fájdalmasan bele vonított a muló éjszakába.

L. A. T. O. M. A. S

A szigeti romok előtt négyen ültünk egy padon, a selypítő Mancsi, a mindig nevető Edit, a csodálatosan szép szemű Margit, meg én.

Valahogy összetalálkoztunk a hallgatag kövek előtt. Én kerestem a mult lelkét és annak szépségeit a csendes tavaszi estében s ők kart-karba öltve nagy fiatalságuk bobó álmairól tereferéltek, mikor megálltam előttük s mosolygó szóval megsimogattam kibontott fürtökben hullámzó hajukat s tisztán fehérülő derűs homlokukat.

— A legszebb évszak a tavasz — jelentette ki Mancsi.

— És oly jó fiatalnak lenni — szóltam én halk resignációval, mert az ő élő, éneklő fiatalságuk mellett, már fáradtan állt az én, sírjába készülő tavaszom. — A tavasz a boldogságos érzések anyja, — folytattam — mert várja a nyarat, mikor a virágból gyümölcs lesz s fészkekön ülnek a kis madarak.

— De az ősz szem szomorú — jegyezte meg

Két karja kitérve, lassan libegett a kis gyermek felé, ki rámosolygott, kezeckéjét feléje nyújtotta s

DETRASOVISANYI 95 949

mikor egymáshoz értek a hold újra a hársfák mögé vonult s a bájos képnek nyoma veszett.

Edit törte meg a csendet.

— Istenem de szép volt! —

— Égi pártfogóm könnyörögj érettem — susogta Margit.

És a kis selypítő Mancsi, szóbeszéd helyett, megsimogatta az arcomat.

Egyedül maradtam. A mult még énekelt bennem egy ideig, aztán fáradtan felálltam, s igaz áhitattal a szívemben az öreg omladozó kövekhez léptem és megsókoltam a régi szent idők utolsó tanuit.

A vendéglőben a zenekar a zarándok énekét játszotta a Tanhauserből s én lassan, de boldogan megindultam a lármás, lámpa fényes jelen felé.

P. M.

— Utánuk — susogta a nő s férjét karonfogva belépett a templom hajójába.

Egy ideig tájékozatlanul néztek szét a sötétben, de aztán hirtelen szemükbe ötlött a fényes szárnyasok csoportja. A fájdalmas Szűz szobra körül rajzoltak.

— Ott-ott — szólt a férfi és már is arra felé tartott.

A nő most már az ő karjába kapaszkodott.

Mikor a szobor elé értek az első pillanatban csak a csodálatos jelenséget látták, de amikor kissé visszanyerték figyelő képességüket, mindketten észrevették, hogy a szent Szűz térdén nem-

bükkfák, hársfák, vadgesztenyék nyári nászokra készültek és virágba borultán állt a természet, a szigeti mocsarakban virított a gólyahír és a tányérformájú lótuszvirág, akkoriban egy fészekből kihullt verébre akadt. Megsajnálta, felemelte, magához vette s cellájában felnevelte. „Mi ketten vagyunk a jó Isten szürke verebei”, mondta a tisztelendő főnöknőnek, mikor engedélyt kért arra, hogy a kis madárkát szerethesse. És a kis veréb, mintha megértette volna Margit asszony beszédjét, rácsipogott és nyitogatta a száját, mint aki beszélni

szeretne. A kis madár a nyár folyamán aztán meg-nőtt, szerette a kalitkáját s míg úrnője a templomban énekelte a Laudest és a dicsőítő szép zsol-

dermedésben. A szürke kis veréb azonban nem

tudta tétlenül nézni a szegény ember kinlódását, összeszedte azért utolsó erejét s felreppent, hogy szárnyaival levergesse a havat a szomorú, bágyadt szemekről, szájáról s tövis koronás fejről. Erre újra kinyílt a szenvedő szeme, meleg mosoly ült ki rá s a kis madár hirtelenében azt hitte, hogy tavasz lett. A szokatlan munka

azonban kimerítette. Úgy érezte, hogy le kell hullania a mélybe s ott meghalnia.

Még egy utolsó libbent a szárnya s abban a pillanatban a csendes erdőben úgy hallatszott, mint mikor a lanton elpattan egy hur. A szenvedő férfi oldala megnyílt s a kis veréb fészekre lelt. „Hová kerültem”, gondolta az első pillanatban. Senki sem válaszolt neki,

Dr. SCHMIEDT Béla, *Isten atlétái,*

Szerzői kiadás, Budapest, 1931.

Az embereknek nem sa-
gyítottál mi ezeket, jütek,
Csak szelvénye pirva pe-
[adók] ragyognak,
Ami a szélben jár, de lénye
[szelvény]
Csak ne ragyogna az a vér
[oly] lények ...
De állógol a Vár a ham-
[ban] hirtelenséget!
És ezer kiáltás mindig nem
[ho]zta meggyőzést
Krisztus Vérfi. Ezt a csodop-
[jeli] Vérfi!

Jó híradó! Csak
[bontó] eszékkel most
Feltételek, egy tükörmond-
[lam] el nekem ...
Hivatalod mindig kioldott,
[mint] az lények,
Mint a Vérfi, úgy ragyog
[szerep]!
B ha a világ élet-földje
[kísérlet] jönné,
Mert megkísérlet léged, vá-
[ro]sított edény!
Oda az a lények — Teat-
[vóm] e kőszobán!
Krisztus Vérfi! Azt a drága
[Vérfi]

kell féltünk. Isten trónját nem kell őriznünk. Isten, ki ül a csillagok felett, átlépett már évezredek. Ő vetette el az évek magjait, Ő aratja le azokat az utolsó szálig. Ő szedte az áldozat adóját már az ő-szülőktől és Ő fogja majd elfogadni az utolsóktól. Lábától indult útjára a nap, ott kell holtfáradtan összeroskadnia. Ő gyújtotta fel a nap-lámpát — tegnap, Ő fogja eloltani — holnap. Trónja előtt hódol az alfa és ómega. Egyik lábát a teremtés pora borítja, a másikat a világvég hamuja . . . Egyszóval: Isten volt, van, lesz! Lehet tagadni, eltakarni, lehet az éjszakák leple alatt elfeledni, de nem lehet detronizálni, sem Madeira szigetére száműzni, még kevésbé Avignon várába zárni.

Ennek az Istenuralomnak minisztériuma a kehely misztériuma. Ez a minisztérium intézi el az Isten személye körüli szent ügyeket. A papok bonyolítják le az isteni kihallgatásokat. Mi enuncióljuk az égi amnesztiákat. Mi sürgetjük a lélek adóját — az imát. Mi állunk testőrséget a vallás szentélyében, hogy megvédjük az Istenuralom szimbólumát, a kék eget — az is-

— Flam! Add ide kezdet, végig vezetek az angyalvárban . . .

Gondolatvilágod robo-
gó lokomotívja bizonyosan
már Rómában van. Hiszen
az Örök Város és az Angyal-
vár elválaszthatatlan. Magad
előtt látod azt az ezerféle
beállításban leányképzelt
kőralaku épület-tömeget,
melynek tetején szent Mihály arkangyal szép szobra
lebeg. Megkövülten állasz annak a művészi alkotásnak
tövében, melynek alapjait Hadriánus császár rakatta,
de amelynek bokréta ünnepét csak Antoninus rendez-
hette meg.

Látom ragyogó, éhes szemedet. Türelmetlenül vá-
rod, hogy megnyissák a kaput, hogy beengedjenek.
Szeretnéd már hallani a kovácsolt várkapu nagy vas-
kulcsait. Várod, hogy feltárjam az Angyalvár történel-

Beharangoznak az újmisére . . . Megjön ez is. Edes valóság lesz az álom, való igazság lesz a mese . . . azok a harangok oly édesen és oly szelíden hívogatják az embereket, ahogyan azt százszor megálmodja Krisztus apródja.

A szeminárium édes álmoknak vára. Amikor a nappalok munkája után elcsendesedik a levíták fáradt gárdája és kialszik a gondolkodás sok elhalványult apró lámpása, akkor felkeresi Krisztus a szolid vaságyakat . . . meg-meg áll . . . körüljár . . . egyiknek másiknak álom-csókot ad és elkezdődik az édes álmódosítás . . .

Az oltár készen. Teljes virágdíszben. Ábel pedig a praeparatio ad Missam-ot imádkozza . . . szelíden, csendesen . . .

A falu már útra kelt. Még a címeres örök házörzők is elmentek. A falut nem félti ilyenkor senkisé.

A betegek elhagyják ágyukat. Az öregek előkerítik a sarokból kerges, öreg, görbe botjaikat, a rokkantak mankóikat, hogy megtegyék az utat az újmisé lábáig és elcsoszogjanak Ábel oltáráig.

Skatulyába hányták egy napra játékszereiket a

hozzá kifinomult érzékszerv. Mert a botfülü papi lélek számára csak bivalybőgésnél kezdődik a hang.

Nem szabad ismerni távolságot, nem szabad felvenni fáradságot, ha egy bárányról van szó. Az ornithologus szenvedélye vitte Ázsiába a magyar jezsuita atyákat, a kalocsai szerzetes nővéreket és legújabbban a ferences pátereket. Az ornithologus ideális lelkesedése égelt, ég és fog égni a misszionáriusokban. Ennek kell fűteni az újmisések lelkét, hogy siessenek a nyíri nyárfasba, jelenjenek meg az alföldi pusztaságban, ne rettegjenek behatolni az ecsedi láp nádasába a kóbor báránnyal felkutatására.

Sokat tanulhatunk a német ornithologustól. Tanulhatunk rajongó hivatás-szeretetet, lélek-szeretetet, amely nem néz menetrendet és kilométereket, nem néz órát és naptárt, nem néz ki ablakon, kémlelve csik-e vagy nem, hanem megy, áll és vár, ha arról van szó, hogy béget a nádasban egy — bárány.

A püspök kézföltétellel szenteli a papokat. Legyen a lelkipásztor keze is állandóan a hívek vállán, hogy egy se vesszen el azok közül, akiket Isten a pap gondjaira bíz. De ehhez a munkához hivatás kell, pásztor-láz, amely űz, hajt a lélek után. Szükséges nagy szív. Végtelenített lelkület és lelkiismeretes lelkiismeret.

A lelkiismeretes kereskedő mérlegének egy táliba az áruját teszi, a másikba a súlyokkal a kereskedői becsületét. A papi élet mérlegében a hívek lelki-

hihetetlen munkát, késedelmet és sokszor emberáldozatot követelt.

Egy újszerű, érdekes férfítársulat keletkezett ebben az időben, amely társulat a „hidépítő testvérek” nevével vette fel. A szervezet feladatául tűzte ki az országútnak javítását és szabályozását, hidak építését, hogy megközelíthessék a csapatok Jézus szentföldjét. A rend alapítója a francia Benezet volt, akit óhajának megfelelően az általa épített avignoni híd egyik pillérében helyeztek örök nyugalomra.

Ilyen hidépítő rend a papi rend. Lehordjuk a hegyeket, betöltjük a völgyeket, hogy az emberiség keresztes csapata megközelíthesse és megközelítse az Igéret-földet, az eget. Abban merül ki a papság munkája, hogy preparálja az égbevezető utat.

Az ég és föld között verjük a hidat és átvezetjük az emberiséget a másik partra. Innen a nevünk: pontifices.

Hidat verünk Isten és ember között, hogy egymásra találjanak az apa és tékozló fiú.

Hidat verünk a bűn és bánat között, hogy megindítsuk a bűnbánat hidján keresztül az erényforgalmat.

kérdésünk kulcsa nem a kereskedelmi és katonai szerződésekben, a tankok pusztító erejében, a bombaszóró repülőgépekben van. A repülőgép, a tank csak akkor ér valamit, ha talpig férfi ül benne!

A mai emberek egyéniség-fosztlányok. Nem karakterek, hanem rekorderek. Mi is startba állítjuk őket,

A viláért se mondom azt, hogy a papok nem dolgoznak. A viláért félre ne értsen valaki! Csak azt a tényt akarom megállapítani, hogy amint a pogányokat felkereste Krisztus papsága a — mezőn, úgy az új pogányok után siessünk a — gyárba.

A lélekkeresés nagy munkája szent Pálokat, antiochiai szent Ignácokat kíván, akiknek az volt az elve: „Ha levágják szárnyamat, lábamon fogok járni, ha kitépik lábamat, kezemen fogok mászni, ha levágják kezemet, hasamon fogok csúszni, de az elveszett juhokat akalba hozom, felkutatom.”

Krisztus ezüstoffenyői.

Krisztus ezüstoffenyőjének nevezem az aranymisés papokat. Szeretem a papot a fenyőfával összehasonlítani.

Se virága, se gyümölcse nincsen. Látszatra nincsen életének semmi célja... hacsak a gazdája ki nem vágja s akkor eljön a karácsonya, amikor fénylik és sugárzik. Ez a hűséges állhatatosságnak, az örökzöldelességnek glóriás jutalma. Elnézem azokat az

idős, ezüsthomloku vándorokat, az aranymisés papokat, olyanok mint valami ezüstoffenyőfák.

Ott állnak Isten parkjának valamelyik sarkában. Az elültetéskor bizonyosan nem is álmódja Isten fiatal zsoldosa, hogy a Szózat első két versszakára életének miniatűr jóslatai. „Bölcsöd az s majdan sírod is, mely ápol s eltakar. A nagy világon e kívül nincsen számodra hely; áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell.”

Nagy kegyelem az aranymise. Nagy dolog, ha kit Isten 73—75 éves korban is munkában akar látni. Nagy boldogság, ha valakit Isten félszázadig alkalmaz szőlőjében. Az időből olyan tetejés mércével kap az ilyen, amivel nem dicsekedhetnek csak nagyon kevesen, de amiről nem könnyű elszámolni az Istennek. Mert dolgozzék bár a pap egész nap, végezze bár el

Egy kínai mese szerint az öregembereket régen halálra ítélték Kínában és kivégezték őket, amint betöltötték életük hatvanadik esztendejét.

Történt egyszer, hogy egy ifjú, aki nagyon szerette öreg édesatyját, elrejtette őt a poroszlok elöl és gondját viselte, hogy rejték helyén ne szenvedjen szükségét.

Nem sokkal ezután szörnyű állatok támadták meg a császár palotáját. Nagyok voltak, mint a tehenek, erősek mint az oroszlánok és hosszú farkuk volt. Senki sem menekülhetett a szörnyek elöl, senki sem tudta, miképpen lehetne őket ártalmatlanná tenni. Általánosság vált a gyász és a kétségbeesés.

Az ifjú felkereste atyját rejték helyén és tanácsot kért tőle. Az öreg szelíden szólt:

— Keressetek egy macskát, amelynek súlya nyolc font.

Hosszas kutatás után lelt is a fiú egy kis cicát. De baj volt. A kis cica nem volt csak másfél font.

— Etessétek a kis cicát és neveljétek fel, amíg nyolc fontnyi súlya nem lesz — mondotta az öreg.

Úgy történt és amikor a macska izmos állattá fejlődött, az öreg apa tanácsára ráuszították a szörnyetegekre.

nyed a büszke gerinc. Isten előtt oly gyűlöletes volt a gőg, hogy poklot nyitott meg annak. Az imára kiszelidül Krisztus ököibe szorult tenyere, sőt megnyílik az ege.

— A papnak — Fiam kedves — sokat kell imádkoznia, mert ha elapad imájának kristálytiszta forrása, akkor lelke zátonyra szalad. Annál tisztább a pap lelkének víztükrre, mennél mélyebb az ima-élete, más-különbén a tenger felvállja a mocsár, a tiszta Balatonból Fertő lesz és ellepi a belül való lelki-vadvizeket a hinár.

A sötétben arcomon végig vonult egy kihűlt könnycsepp a kezem fejére esett... Sajnáltam a breviárium hőjét, hogy szenved.

A fenyőmag álma.

Az est homálya ráborult a szobára. A halálos csendben csak az óra ketyegése képviselte a beszédes életet.

— Atyám szólj! szívesen hallom ajkadról a szót,

A Veni Sancte-t el sem imádkoztam, már belefoghatok a Te Deumba. Alig álltam munkába, már lenyugszik a nap. Az első misém exultatio volt. Az aranymise legtöbb papnál már exaltatio, melyet az Úr annak ad, ki hitt és hite erejével élt.

A pap is meghal, elköltözik, hogy bizonysgot legyen mellett, amit egy életen keresztül hangoztatott; „mindnyájan meghalunk”. Leszáll kopott szőszékéről, belefekszik frissen gyalult koporsójába, hogy még egyszer elsuttogja hivei fülébe: „Latiatoc feleym zumtuchel mic vogmuc . . .”

A sírba torkollik a pap útja is, legyen hár országút, vagy szerpentin és egy kereszt tövében semmisül meg a kéz, mely méltónak találtatott Krisztust hordozni. A pap sokszor járja a temetőt s egyszer künn marad fáradt pap-szívvel nyugalmazott hivei között . . .

A temetőnek is megvan a lelkipásztora. Ott várja a feltámadást a nép között az utolsó ítélet koronatanuja — a pap. Behorpadt sírja felett őrt álló egyszerű fenyőfakereszt mementőként vetíti a sír körül állók homlokára, hogy minden sír alatt pihenő tört szív odaát él és énekel, hogy az emberi élet nem kérdőjel, hanem felkiáltójel.

Mécses gyujtok az „ismeretlen pap” elgázosodott sírdombján és megemelem kalapom a krisztusi kétezer esztendő papjainak ismeretlen sírjánál. Szenteltvizet hintek azoknak az Anonymus-oknak nyugvó-

Lent a sírban halálos nyugalom. Fejem felett szélfuválom. A néma alkonyatban száraz levél libbenve a sírkőre száll és ott nyugtot talál. Szelíd halál-hullása szíven talált.

Felállok. Tisztelgek. Megyek. De előbb még megcsókolom a papok sírján a korhadt fakereszteket. Csókomat ráleheltem a gyümölcstelen örökzöld mohára s belefojtottam halás szeretetemet... Áldd meg — Uram a — Mőzeseket.

Az emberiség úton van. Halad az Igéret-földje felé. Mőzesek mennek... Isten gondoskodik. Jőnnek helyettük Jőzsuék. A nép követi azt is, ezt is és részvétellel suttozja a pap háta mögött: „Szép a papi pálya, de nehéz”.

Ezt a tévedést akarom kijavítani, mert rossz a szórend:

— Nehéz a papi pálya, de szép!

Hindenburg, a német állam eleven jelképe, a nagy hadvezér politikai tevékenységét pusztán arra korlátozza, hogy aláírja a legfontosabb aktákat, megmutatkozik az ünnepélyes állami szertartásokon és fogadja a hivatalos külföldi vendégeket.

Egyébként visszavonultan él. Alakja a képes újságok révén mindenki előtt ismeretes; olyan Hindenburg, mint valami öreg tölgy. Egyenes, délceg, noha sok tél mult el fölötte. Szeme élénk, tekintete éles.

Pár év óta özvegy.

Szerény dolgozószobájában egy sarokban áll az íróasztala, rajta pedig szent Benedek jelmondata: Ora et labora!

Ezen jelszó szerint rendezte be az életét Hindenburg hosszú pályafutásán. Azt hiszem, közel járok az igazsághoz, ha azt mondom, hogy e két szóban van Hindenburg karrierjének a kulcsa . . .

Ebben a két szóban van megadva a papi élet programja is. E két szó adja meg a papi élet egyszerű, tölgyfa tömörségű berendezésének lényegét. A papi élet két fókuszja: az imazsámoly és íróasztal.

E két helyről induljanak ki a papi élet kerületét

— Csak folytassa, mondotta Prohászka, majd magam is élvezem a szép muzsikát.

Nagyméltóságod nagyon kedves s ha már érdekli Nagyméltóságos Uramat, másik lemezt veszek elő. Itt van épen: Haydn Oratoriuma. Vallásos dolog, valami megrázó.

S elhelyezte az új lemezt. Néhány másodpercnyi ismert sercegés után kezdődik a muzsika. De nem Haydn Oratoriuma. Valami tévedés lehetett, mert zongora szól és annak hangja mellett Harmath Ilonka énekelt egy betétet a Bob hercegből:

Nagy dolog a papi pálya.
Buzze az öröm kevés:
Egygyomorral kell misézni
És nehéz a bőjtölés.

A vendéglátó majd sóbálványá vált. Csak az vigasztalta meg némiképp, hogy Prohászka oly jóízűen kacagott, hogy a könnye is kicsordult a nevetéstől.

A világ lármás örömeit a „hajrá” fejezi ki. A lélek édes örömeit az „alleluja”.

Legyen minden pap tetőtől talpig egy „alleluja!”

Szilveszterek szilvesztere.

Az óperenciákon túl van egy nagy fekete óriás. Ott ül végtelenbe vesző fellegrónján s szívja antik pipáját. Abba a pipába belevágnak mindent és ott füstlé válik minden. Ennek az óriásnak ldő a neve.

Ez a nagy fekete óriás minden évben elfüstöl egy pipa dohányt. Szilveszterkor kitararítja, újra tömi és mint egy javíthatatlan bűnös, szájába veszi az új pipát... Senkisémet sejtli, mit füstöl ebből az új tömésből az orrunk alá.

Az ember egy javíthatatlan optimista gyermek. Helyesen. Szilveszterkor azonban elemi erővel lángol fel az emberben az optimizmus tüze. Azokban a kritikus szilveszteri percekben

biztosra vesszük, hogy átfordul az idő a jobb oldalára. Azokban az éjféli pillanatokban feléled az ember minden aszalt reménye... és tövig fagyott virága. És nem is egész 24 óra leforgása után látjuk, hogy ugyanaz a kerékvágás és az új tömés ugyanaz a dohány.

De azért várjuk a Szilvesztereket rendületlenül. Hátha hoz egyszer valami szemernyit a boldogságból... És van, akitől elveszi a boldogság utolsó pléhgombját is, van viszont olyan, akit belemárt a boldogságba nyakig.

életrajzát a 125. zsoltár szavaival írhatjuk meg: *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.*

M e n v é n mentek és sirtak, elvelvén magvaikat, megjövén pedig, örvendéssel jönnek, hozván kévéiket". [125. zsoltár 6.] A felszenteléssel mögém jön a M e s t e r, vállamra

helyezi kezét és azt mondja: „jőjj, kövess engem”. Beállít az aratás munkájába. Beavat a megváltás titkaiba. Bevezet egyházának lelki üzletvitelébe. Kinevez a kehely minisztériumába tisztviselőnek. Rám bizza a mennyország kulcsát, rám bizza az egyház érdemkincstárát, rám bizza önmagát, hogy lássam el a rászorultakat a megváltás gyümölcsének aprópénzével és tőkéjével.

„Vos amici mei estis... ti az én barátaim vagytok” (Ján. 15, 14.) szól felénk az Úr a felszentelés percében. „Már nem mondalak benneteket szolgálóknak; mert a szolgáló nem tudja, mit mivel az Úr, hanem barátainak mondtalak titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek”. Felszentelésemkor kezet fog velem Krisztus, mint barát-

hének aranyja, ezüstje, a folyók vize, az acélos buza lánglisztje... beletözi a szent zárandoklatot a leszálló Lélek ereje.

Ez sok szegény lelkeknek! Ennyi ajándék megittasít ugyanannyira, hogy első offertoriumom patinás szövegét énekelni volna kedvem. Dehát nem lehet, hanem hangfogót teszek a szívemre s úgy suttogom: *Suscipe! Fogadd kegyesen zsenyémet Istenem...!*

Fogadd kegyesen: — a kelyhet.

Egyszer régen sok-sok év előtt találkoztam már a kehellyel, de annak nem volt lelke... Ez a kehely él, emelkedik, gravitál az ég felé. Ez a kehely úgy ágaskodik cizellált, filigrán talpából, mint egy hófehér kinyílt liliom. Benne csillog a teremtés harmatcseppje: Krisztus vére.

Fogadd kegyesen Uram a vérszerződés kelyhét. Belecsapoltam abba szívem vér-vizét. Belevezettem a tengerbe a tengerszemet, hogy Te és én egy legyek, hogyha Te nősz, én is nőjek, hogy elfogadd Krisztus vérében az én véretem és hogy elnyelje a tenger a tengerszemet.

Még csak ennyit: Isten után a pap minden!

A pap: Uram! Ez lesz programom. (Kariját kitarja, mélyen leborul, kézbe veszi a breviáriumot és fölegyenesedve indul.) *Magnificat anima mea Dominum...*

A szemek tüzeiben.

Mikor kiléptem a szeminárium kapujából, utánam kiáltott vén öreg portásunk, a Hugó:

— Tisztelendő Úr, valamit elhagyott!

Önkéntelenül hátranéztem, de mikor hosszas töprengés után sem találtam el a titkot, megkérdeztem restelkedve:

— Mit, Hugó?

Harminc év tapasztalatával, méla rezignációval sügta fülembe a szemináriumi cherub:

— El tetszett hagyni — a paracicsomót.

Az öregnek adós maradtam a válasszal, de most hat év múltán megadom.

Előbb még másról; — az utamról.

Dr. SCHMIEDT Béla, *Lelket az életbe,*

A szerző kiadása, Budapest, 1933.

122

Akiknek a lelkét nem nyomja a bűn súlya, azok a legnagyobb nyomorban is dalolnak, a legegyszerűbb ebéd után is imádkoznak s a legkeményebb kővön is édesen álmodoznak. Tanul hívom Assiszi szent Ferencet. Ez az ízeszebbü, de tisztaszívü ember kétszer is megköszönte a mindennapi száraz kenyeret. Imádkozott, ha éhezett s mosolygott, ha szenvedett s olyan boldog öntudattal hordozgatta aszott vállán kopott körgallérját, mint egy trubadur drága csattos dalmatikáját.

Assiszi szent Ferenc kopott körgallérja alatt mindig ott hordozta az igazak ingét, a megszentelő kegyelmet, Isten leszerződött alkalmazottainak istenszabta uniformisát. Csak így magyarázható meg ugyanis az a csodás tény, hogy ez a koldustársíznys, életrokkant, trachomászemű, de tisztalelkű ember játszotta el két földről felkapott fadarabbal a világ legszebb operasíriáját — a boldogság himnuszát.

101

elítél; vagy pedig a freudista orvoshoz, ki felelőtlen és frivol kísérletezéseivel menthetetlenül összeroncsolja lelkének finomabb életfőntartó szövédékét; és egytől sem

kapja a biztosítást, melyet pedig egyedül áhít: Menj békével, meg vannak bocsátva bűneid!
A bűnök megváltását rendesen nyomon követi a

ugyanaz a szellem fűti, mint az elsőt! A fascista gondolat nem vesztett a színéből!

Igy Mussolini . . .
Kezembe temetem fejemet és aggódom kérdem magamtól, él-e az Ur kereszthalálának közel XX. százados fordulóján a keresztényekben az őskereszténység első
Lejjét az életbe. 15

Az ember tragédiája abban van, hogy én, aki a jót akarom cselekedni, azt a törvényt találom, hogy a rossz fekszik hozzám közelebb: mert belső emberi voltom szerint gyönyörűségemet találom az Isten törvényében, de más törvényt látok tagjaimban, ez küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz, amely tagjaimban van. Róm. 7, 20. 22.

Az az ember tragédiája, hogy nem tud uralomra jutni rajtunk a lélek törvénye. Az ember testből és lélekből áll. Ez a két bajtárs nem érti meg egymást. A cél felé futó lelket a test lépésenkint elgáncsolja. A test beleszóll a lélek isteni kártyajátékába. A test a lelket törekvéseiben elcsúsztatja.

A test a lendülő lelket a földhöz láncolja. Ezért panaszkodik oly meghatóan a szárnyak szentje, liziói szent Teréz: mindig terhemre volt a testem, nem éreztem jól

kívjuk haragodat. Ime — Uram — vádoljuk magunkat. Tudjuk, ha meg nem bocsátasz, joggal emésztess el minket.

Add meg azért mindnyájunknak érdem nélkül, mit Tőled ma kérünk . . . Amen!

csak a nagy útra való elkészítés van hátra. Ide kámszás szent barátira van szükség, aki halk zsolozsmázó hangjával belebúgja a jazzmuzsikóba a «Circumdederunt me» velökig hatoló melódiáját.

Ide fehérkámszás szent barátira van szükség, aki arcán a vigaszos Ismeretlen aurájával, a piszoktól való elvonatkozottság kimozdíthatatlan nyugalmával, a meg nem ölhető hit tömjénillatával, a bűnbánó lelkek alázatával megtanítja a mulatozó embert arra, hogy hogyan hajtsa le Istennel megbékélve a bűntől és bánattól gyűrött arcát a túlsó Birodalom határfájára . . .

Az emberiség — nyilván — hisz a halál világdogmájában, ez onnan is látszik, hogy szeret a halál gondolatával kacérkodni. Minden el van készítve arra, hogy a halál gondolatát asztalra terítsük s a helyzetet kiaknázzuk s az emberiséget meghalni megtanítsuk. Ismétlem, az emberiség megkönnyítette a kámszás barátinak a helyzetet: a

Lelket az életbe.

Istentől . . .

Napsugaras szep-temberi reggelen — írja Jörgensen egyik örökszépségű példabeszédében — sovány pók ereszkedett le a magas fáról a fa alatt elterülő kis cserjére. A terebélyes bokor megtetszett az ágról-

Istenhez.

szakadt, csenevész jövevénynek és sietve megtelepedett. A finom kis ágakat próbára tette, majd mikor elég szilárdnak találta a helyzetet, hozzáfogott a házépítéshez. A bokor ágai között művészi szép hálót szőtt ma-

öregszik síromon a kereszt. A betűk elmosódnak rajta. Fű és fa, moha és moszat lepi el rombadólt álomváramat. És akik átalmennek sírom előtt, szenteltvizet hintenek a hiúságok szemétdombjára.

A korhadó fakereszt pedig áll és száraz tényként vetíti a sír körül állók homlokára, hogy minden sír alatt pihenő tört szív odaát él és énekel!

Az emberi élet nem kérdőjel, hanem égbenyúló felkiáltójel! Az emberi élet rövidke béke és hosszú harc és a halál rövid harc s hosszú béke!

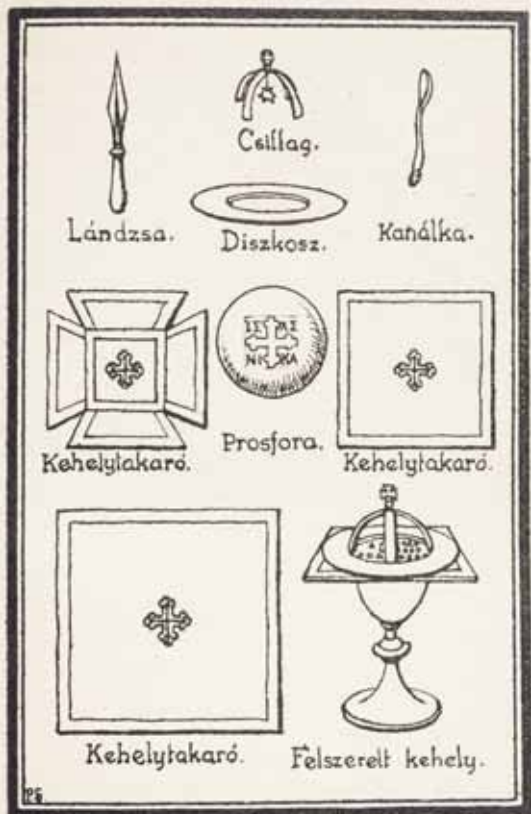
Minden múlik — hirdeti a korhadó fakereszt —, száll, búcsút int, elillan: az ifjúság, a dal, a nyár, a csók . . . Születünk, élünk és észre se vesszük, hogy meghalunk . . . Földi életünk az örök élethez csak egy — prolog! . . .

*Legszentebb imakönyv.
Aranyszájú Szent János egyházatya szent és isteni liturgiája.
A görög szertartású katolikus egyház miséi,*

Szerkesztette dr. KISS Andor, Stephaneum Nyomda R. T.,
Budapest, [é. n.]

Szent edények és az áldozati kenyér.

Felajánlás a proszkomidiában.

2

Kezdődik a szentmise.

Kiskörmenet.

Evangelium.

Nagy körmenet.

4

Hitvallás.

Úrfelmutatás.

Miatyánk.

Kézmosás.

Áldozás.

6

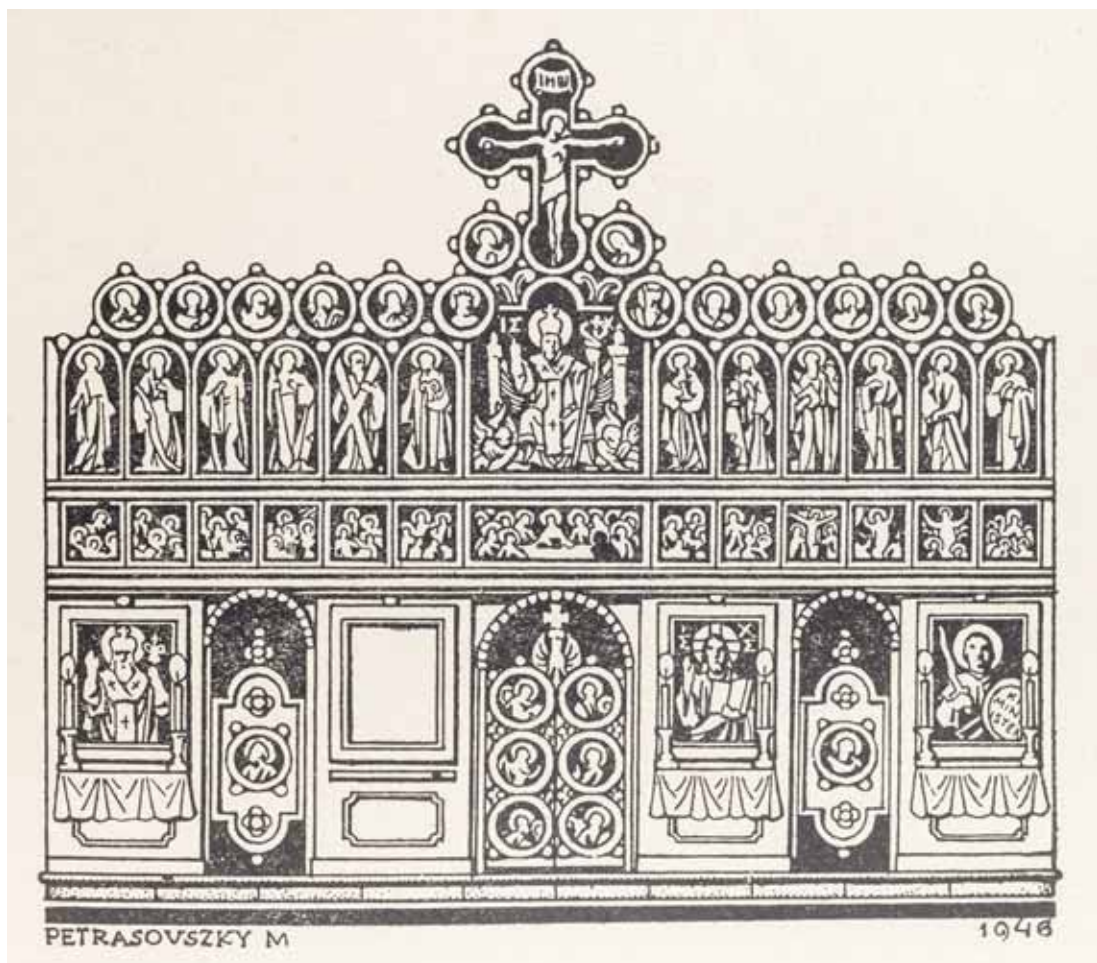

Elbocsátó áldás.

TARTALLY Ilona, *Ékes virágszál,*

Máriapócs, 1946.

FÜGGELÉK

302. 1:1-es karton a miskolci székesegyház gyertyát tartó angyalához. Magántulajdon (Áment Gellért, 2022)

DOKUMENTUMOK

I.

Petrasovszky Manó levelei Mezőkövesdi Takács Istvánhoz¹

[1.]

**Petrasovszky Manó a munkájáról és az iskolai képzésről ír barátjának
Sátoraljaújhely, 1925. augusztus 26.**

Kedves Pista!

Lám ilyen későn írom hozzád gyöngyöző (verejtéktől gyöngyöző) soraimat, azon vakmerő bizakodásomban, hogy – büntető kezed meglehetősen távol lévén – semmiféle veszély nem fenyegeti a rengeteg kolosszális szármarságokkal teleábrándult – miként egy ifjú (17 é[ves]) hölgy mondá – „szöske-szöszí fejemet.”

Ilyen későn, mert a „dolce far niente”² nemcsak Itáliában honos, de énnálam is meglehetősen kultusznak örvend. Félek azonban, hogy mihamarabb elhagy, s helyét a szerelem fűtötte vagy szeretet fűtötte munka fogja occupálni.³

Képzeld el, minden másodnap képeslapot küldök „valahová”. Sed satis!⁴

Augusztus 11-én lettem kész az angyalföldi kápolnával a megrendelők tetszésére, s még aznap indultam haza papot-csapot, azaz Sándor Bélát⁵ és iskolát feledve. Annyi eszem még volt, hogy adósságaimat letudtam, s bizonyítványomat kivettem.

A legnagyobb sajnálattal vettem tudomásul, hogy még mindig Márssal vagy kénytelen egy konyhán lenni. Időd már régen lejárt, és micsoda dolog az, hogy az adminisztráció lomhasága miatt a jövővel küszködő embereket tartanak vissza az előrehaladástól!?

Jövöre és V. évre – ha Isten éltet – föltétlenül Sándor Bélánál maradok, jóllehet, iszonyúan kibagóztam vele. Hallod csak!

Kétheti nála folytatott munka után észrevettem, hogy a kápolnát – mit felügyeletem alatt kezdett el Funcsler⁶ és Fülöp – határidőre nem tudjuk befejezni, kértem tehát az öregtől délutáni szabadságot. Adott.

A köv[etkező] héten már nem mertem kérni, pedig a terminus rohamosan közeledett, én tehát szó nélkül elmaradtam, s két hétig – egy levélben értesítettem őt – feléje sem néztem. Azután hirtelen hazamentem. Búcsú nélkül persze.

¹ A levelek Mezőkövesden, Takács István hagyatékában maradtak fenn, amelyet a Takács István Kulturális Alapítvány gondoz a Városi Galéria épületében. Hálával tartozom az Alapítvány munkatársainak, különösen Laczkó Pető Mihálynak, hogy a leveleket digitalizálták és rendelkezésünkre bocsátották, valamint Majchricsné Ujteleki Zsuzsának, aki a leveleket begépelte és a jegyzetek egy részét is elkészítette. A szlovák-ruszin nyelvű szólások, idézetek értelmezését, fordítását, ahol külön nem jelöltem, Kiss Szemán Róbertnek köszönöm.

² 'édes semmittevés' (olasz)

³ 'birtokba venni' (latin)

⁴ 'De nem elég!' (latin)

⁵ Sándor Béla (Győr, 1872 – Budapest, 1949) festőművész, az Iparművészeti Iskola tanára.

⁶ Díszítőfestő, akivel együtt dolgoztak Szigetváron is.

Most mindenképpen azon töröm a fejemet, hogy ezt a buta esetet mint üssem vissza? Hogy az öreg meg ne haragudjon, sőt, fölvegyen jövőre.

Még ez mind semmi!

Én az ikonosztázt Rakacán most szeptember hóban akarom megcsinálni.⁷ Szabadságot nem kérek, mert Simay⁸ nem ad, én csinállok, tehát szabadságot betegszabadság néven, s erről értesíteni fogom az inasát. Elvégre a tandíjat ők későbbben is szívesen fogadják majd.

Cece augusztus végére ígérkezett Újhelybe egy kis szüretre. Eddig még nem láttam.

Furcsán fog kinézni a szak kinézni jövőre. Tudtommal hárman leszünk összesen s határidőre egyik sem jelenik meg közülünk.

Annak idején az öreg említette, hogy ha őhöz akarunk menni, úgy azt kérelmeznünk kell az ig[azgató] tanácstól. Nohát, én nem fogok semmit kérelmezni.

Sándornak épp úgy – még több – joga van felsőéveseket tanítani, mint Steinnek.⁹ És senki nem kényszeríthet, hogy ehhez vagy ahhoz menjek. Egyszerűen „tudatni” fogom az irodával, hogy Sándor Bélát választottam. Slusz!

A sok – magyar művészet tekintélyét reprezentáló – lajhár mindenüket. Gróh,¹⁰ Simay, Szablya,¹¹ Györgyi,¹² Stein!

Sajnálom őket, a haszonlesést gyűlölöm. Szeretem a művészetet s a babámat.

Téged pedig – kedves Pista – szeretve öllelek. Leghívebb barátod:

Manó

U. i. Írj, írj, írj, írj, írj!!!!

S[átor]a[lja]ujhely, 1925. VIII. 26.

[2.]

Petrasovszky Manó tervei
Sátoraljaújhely, 1927. október 26.

S[átor]a[lja]Ujhely, XI. 26.

Kedves Pesta Komám!

A fene a lakásokatba, messzebbre már nem tudtatok költözni?! De viszont örülök, hogy abból a rohadt lyukból kiszabadultatok. Remélem, ez a helyetek már csak szárazabb! A lapodat örömmel fogadtam, mert Bölcskéről megjött a pénz a stációkért, 280 pengő. Ruhát csináltatok belőle. Abban fogok felmenni Pestre feszíteni a Bástyakorzón. Hiába nekem csak Pest, csak Pest!

⁷ Ebből valószínűleg nem lett semmi, mert a rakacai ikonosztázt talán a budapesti Ecclesia Rt. kivitelezte, s a képeket is ők festették.

⁸ Simay Imre (Budapest, 1874 – Érd, 1955) szobrász, festőművész, grafikus. Az Iparművészeti Iskolában szobrászatot és alakrajzot tanított, 1925 és 1927 között az intézmény rektora volt.

⁹ Stein János Gábor (Kolozsvár, 1874 – Budapest, 1944) festőművész, az Iparművészeti Iskolában a díszítő festészeti szakosztály vezető s az emberbonctan rendes tanára.

¹⁰ Gróh István (Nagyberezna, 1867 – Budapest, 1936) iparművész, művészeti író. Az Iparművészeti Iskola tanára 1896-tól, 1917 és 1926 között az intézmény rektora volt.

¹¹ Szablya-Frischauf Ferenc (Budapest, 1876 – Keszthely, 1962) festőművész, az Iparművészeti Iskolában a lakásművészeti tervezés rendes tanára.

¹² Györgyi Dénes (Budapest, 1886 – Balatonalmádi, 1961) okleveles műépítésmérnök, az Iparművészeti Iskolában az építészeti tervezés és szakrajz, a családi házak tervezésének rendes tanára.

Stein¹³ papánktól kaptam választ levelemre. Nagyon örült, hogy írtam neki. Írja, hogy Te szorgalmasan festesz természet után. Na, a fene beléd. Az iskolába nem tanulsz meg természet után festeni, mert akkor szemérmetlenül és kéjelegve kell a natura szépségeibe elmerülni, iskolába ezt nem lehet. Pláne, mikor paccolni, no meg szar-színeket nem szabad fölkenni, csak rózsaszínt, no meg egy kicsi ezt, no meg egy kicsit azt. A 14 stáció olyan volt, mintha magam jártam volna végig. Sötét szobába egy-egy délelőtt egyet-egyét megfesteni nem kismiska. Most hatalmas Krisztus-portrét főtök. Nyavalyásan megy, különösen, hogy mindent fejből kell és olajjal, közeli hatásra. A szürke sokat használ. Természet után másolni pedig nem akarok, mert az olyan volna, mintha az ember a latin fordítást puskából tanulja meg.

A képet postán fogom elküldeni pénzbeli és felelősségbeli okokból, de magam is fölmegeyek azért Pestre, hogy körülnézzek. A bátyám magához hív szállásra, s azt hiszem, hogy illő is, hogy hivatalosan hozzá szálljak, mert megapprehendálni¹⁴ talál. Nyíri,¹⁵ a disznó miért nem ír?! Nyavalyás. Vegye egész komolyan, hogy az iparendélyt meg kell szerezni, mert tegnap hivatalosan is megkaptam már az itteni gör[ög]kat[olikus] templom kifestésére a megbízást, úgyhogy két templomra biztos a munka. A nagy templomál hármunkra esik 150 millió (az egész 300 millió állvány nélkül), a görögnél pedig 20 millió az összeg! 170 millió, amivel, hogy mit fognánk csinálni, még megbeszéljük. Azért hallgasson rám és félje az Istent.

Templomfestés után pedig megrendelés annyi lesz, mint égen a csillag, és eggyel több talán. Ehhez tartások tehát magatokat, atyámfiai, és pár év alatt, ha az égi Atya is segít, villát építünk (ne röhögj, nyavalyás) a Gellért-hegy déli oldalában, már ahogy illik is ilyen úri embereknek, és Stein papa autón fog jönni (a mi autónkon vagy legalább ajtónkon) korrigálni. Dixi.¹⁶

S mivelhogy kezd sötétedni, abba hagyom a levélírást, és megyek egy kicsit sétálni, mert már hetek óta nem vagyok kint soha, csak dolgozom.

A Misakot¹⁷ üdvözlöm. [...] ¹⁸ Ha felmegeyek egy métermázsányit fogunk eszmecserélni, ami e lapra nem férhet el.

Manó

[3.]

**Petrasovszky Manó meghívja szüretre Takács Istvánt
Sátoraljújhely, 1940. szeptember 9.**

Címzés a borítékon:

Nagyságos

Mezőkövesdi Takács István Úrnak

festőművész

Budapest

Margit körút 54. II. em.

Múterem

Küldi: Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]Újhely

Szemere utca 18.

¹³ Stein János Gábor (Kolozsvár, 1874 – Budapest, 1944) festőművész.

¹⁴ 'neheztelni, zokon venni' (latin)

¹⁵ Nyíri László 1926-ban együtt végzett díszítőfestő szakon az Iparművészeti Iskolában Petrasovszkyval és Takáccsal, 1983-ban hunyt el.

¹⁶ 'megmondtam' (latin)

¹⁷ Roch Mihály ötvösnövendék volt az Iparművészeti Iskolában, Petrasovszky jóbarátja.

¹⁸ Nehezen értelmezhető mondat.

Kedves Pesta!

Azt hittem, már egészen elfelejtettél.

Köszönöm, eléggé jól vagyok, és irigyellek, hogy „szobrasz”.

Tán még tavaly láttam egy szobrodát: a mezőkövesdi hősi emlék vázlatát: a katonasapkás, gatyás pasi puskát ragadván otthagya az eke szarvát. Persze valami színházi újságban láttam a fotografiáját. – Az ötlet szép, de ha őszintén kellene véleményt mondanom, a hatása kissé „porcelánfigurás”. Sok rajta a „lyuk”, legalábbis a kis vázlat szerinti képen. – Bronzban menne, de ahogy gondolom, bizonyára műköbe készül. – Érdekel a dolog, ha van róla jó fotografiád, küldhetnél egyet. –

Te beszélsz, hogy nincsen munkád, mert Pesten vagy?! Mit szóljak én, aki Újhelyben „sikkadok”?

Semmi! – Holmi templomrestaurálás? – száz pengőért? – szóba sem állok. – Egy csomó ingyenmunka – sógor, atyafi –, az igen. – S ez öl meg. (Szegény Márton Ferencz másképp mondaná.) – Iszok, hát iszok. –

Az asszonyom meg a sógornőim kifizetvén végül a telket (300 ö^l), szállóbe fogtak. Éppen jókor: az idén még a verebeknek sincs mit csipkedniök. – De legalább van rajta házikó: szoba-konyha. – Ez is valami. – „Ingatlan”!

A szőlő egyébként: 2000 négyzetölnyi területen fekszik. Minősége elsőrangú.

Ha nem átallok, „szüretre” szívesen látunk Borcsával együtt. – Hiszen, ha lett volna Benced „becsület”, már régen megtarthattad volna a szavadat, és eljöttél volna hozzánk némi kis időre. Semmi lekötöttség, abszolút szabadság, korlátlan terminus.

Senkim sincs itt Újhelyben, és Neked is használna, ha velem szívhatnál egy kis levegőt. – Hát, amikor akarod. – Nálunk már nincs csehszlovák határ, és ez egyenlőre – a húszévi „történelem” után – legalábbis: érdekes. – Örvendek Erdélynek, de nekem Eperjes hiányzik. –

A 39. évet töltöm be januárban, de az orromat még mindig nem tudom megtörölni. – „Hát Te?!” –

A nyáron itt volt Leó, sokat mesét az állatkerti víziló propeller-farkáról (a német Stukázókkal kapcsolatban), csinált rólam egy ügyes színvázlatot. – Utána eljöttek Gyogya és Gnädig Laci,¹⁹ őrola meg én próbáltam egy portrét, de a lengyel vendégeim, akik nálam ültek – rókáztak – két napig, megakadályozták a folytatást.

Elkezdettem festeni Bandi öcsémet is, de bevitték katonának az „ejtőernyősök” felügyeletére, hát így szarból szar lesz csak. –

Az idő szép kezd lenni, és én 71 (hetvenegy) kiló vagyok. – Rám sem ismernél. – Persze a napi másfél lityi! – Hát, ha már Neked szabad innya, hát küldök, ha kell, mert prima: éppen vese ellen való! –

Írjál, írjál, írjál!

De nekem!

Borcsának²⁰ kézcsókjaimat jelentsd! Nagy Pistát szeretettel üdvözlöm.

Téged ölel:

a kétgyertyájú

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1940. IX. 9.

¹⁹ Petrasovszky Jolán, Manó testvére, és az ő férje.

²⁰ Takács István felesége, Kovács Borbála, 1934-ben házasodtak össze. BÀN 1996, 25.

**Petrasovszky Manó megköszön egy könyvet, valamint a freskófestésről töpreng
Sátoraljaújhely, 1952. január 17.**

Kedves Pesta!

Könyvet megkaptam, de egy sor írás nem volt benne. No, mondok, addig nem köszönöm meg, amíg levelet nem ír! – Végre írtál, hát így köszönöm: elsősorban a könyvet, amit egyidejűleg vissza is származtatok, másodsorban a jubileumi jókívánságokat,²¹ melyekhez „hasolló lyókat” viszont stb. stb. –

A könyvre azért volt szükségem, mert visszaemlékeztem, hogy milyen szép volt az egyik képnek a színe (Herakles és Telephos), s kíváncsi voltam, „miből te azt a színt kikeverted?” Hát, most már tudom fejből is. – Közönséges földszínek, de a faluvégi vályagvetőnek is elég a négy húr, hogy megríkassa vagy megtáncoltassa az embert. – Tisztára a „hogyan”-on fordul meg a dolog! –

Apropos! Mint tapasztalt pasihoz, fordulok hozzád egy szakkérdéssel, amelyre eddig sem festőtől, sem kőművestől, sem építészmérnöktől megnyugtató feleletet nem tudtam kapni. –

A freskónál (buono) három vakolat szerepel: durva, félfinom, finom (sima). – A finom az, amelyikre a festés kerül. – A kérdés: miért van a legfelül lévő (finom) vakolatban a legtöbb mész, s miért nem a legalsóban, amelyik közvetlenül a téglára kerül – holott a logika szerint úgy kellene lennie, hogy a legalsó vakolatnak kell a legerősebben kötnie, s nem a legfelsőbbnek. – A festéknél ti. a legalsó réteget kötjük meg a legerősebben. – Hát erre adjon Maga nekem rendes választ. – Molnár C. Pál²² nem tudja. – Leó fia, Isti építészmérnök,²³ nem tudja, kőművesek azt mondják: „hát így szokták!”

De kicsoda kezdte el így, és miért?

Valami ok és cél csak van benne, hogy nem megfordítva van?! Jóska öcséd talán tudni fogja, hiszen mestersége. – Aztán írd meg, hogy mit mondott?! Nekem van rá oknyomozó elméletem, de előbb hadd hallom, hogy Te mit gondolsz, Takácskám?!

Ami a festést illeti, én most kezdenék rájönni egy pár dologra, de kérdéses, lesz-e időm és módom, hogy úgy is fessek, ahogyan szeretném, mert folyton pénzért kell izzadni. – Egy 5 éves tanulmányi terv jár az agyamban, hogy mit kellene megtanulnom, hogy tudjak rendesen festeni – utána pedig egy második 5 éves terv, amikor már gyakorolni és kezdeném halhatatlan alkotásokban. – Persze, egyelőre én is a fűtésre való megszerzésén gyötrődöm, mert nemdebar, hidegben nem akarózik még vakarózni sem. –

Szegény Borcsádat igen sajnáljuk. – Én ugyan még nem vagyok reumás, de a feleségem kezd lenni, Pali öcsém meg már régen az. – Nincs más orvosság, csak a jó, száraz meleg. – Nem gondolod, Pesta, hogy esetleg a műtermed nyers volta okozta az egészset? (Mikor építetted, s mikor költöztetek bele?) – Avagy pedig röntgeneztesd meg Borcsa fogait, hátha ott rejtőzik az ok. Hallottam ilyesmiről. – Lehet az oka, idegállapot is – arra pedig legjobb orvosság: Kempis Tamás²⁴ – a mai időkben. – Summa summárum: erős és gyors javulást kívánunk neki mindnyájan. –

Édesanyátoknak csókolj kezet nevünkben, s mondd meg Neki, én üzenem: üljön le a meleg kemence mellé, s Ti talpaljátok körülölte!

Igaz, hogy az én anyám is 83. esztendejében a legtöbbet dolgozik a famíliában. – Soha nem láttam fölkelni, és sohasem láttam lefeküdni: én már aludtam, és még aludtam, amikor ő még és már ébren volt, pedig én is virrasztó bagoly voltam. Csak az utolsó időben neheztedem el kissé és gyengülök. Naponta alig 10 órát dolgozom (templomnál 12-13-14-et is), s alig iszom meg 3 litert (amikor van), s már megérezem. – ui. többet beszélek, mint kellene. –

²¹ 1952 januárjában töltötte be az ötvenedik életévét.

²² Molnár C. Pál (Battonya, 1894 – Budapest, 1981) festőművész, az úgynevezett római iskola kiemelkedő tagja.

²³ Unokaöccse, Petrasovszky Leó István nevű fia (1926–2016).

²⁴ A nyugati keresztény lelki irodalom legismertebb szerzője, klasszikus műve a *Krisztus követése*.

Andrist²⁵ ölelem, s biztosítsd együttérzésemről. –

Nálunk sincs, s most már – sajnos – nem is igen lesz gyerekek, mivelhogy előhaladtunk napjainkban. – Ámbár unokára talán még lehet számítani. Jóskaékat, Boriékat tiszteltem, a gyerekeik fülét húzd meg kegyeim jeléül, remélem, egészségesek; Maritok unokáit pedig csókolgatom. –

No, még ögyet! Nem állhatom meg, hogy valami kis disznóságot is ne írjak Neked. – Az úgy volt, hogy Tasziló és Arisztid elhatározták, hogy oroszul fognak tanulni. – Meglepetéssel vették tudomásul, hogy az orosz nyelvben a „H” betűt „G”-nek ejtik. A professzor biztatta őket, hogy gyakorolják, gyakorolják! – Taszilóék erre úgy döntöttek, hogy ha magyarul is fognak beszélni, de – gyakorlás kedvéért – a há betű helyett a magyarban is g-ét fognak használni. – Legközelebbi alkalommal:

– Á, szevasz, szevasz – gová, gová?!

– Segová, segová!

– Agá, agá – gát akkoch valagová, valagová!

Addig is, amíg rájössz a tul[ajdon]kép[peni] értelmére, amit majd élőszóval közlök – búcsúzom, mert vacsorázni sűrgetnek. – Borcsának kézcsókot és javulást, isze-pisze Mártinak hasonlóképpen és jó tanulást kíván, Téged szeretettel ölel

a dupla gyertyájú
Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1952. január 17.

[5.]

**Petrasovszky Manó szeretettel várja Takács Istvánt,
akit már tíz éve nem látott
Sátoraljaújhely, 1953. május 16.**

Kedves Pesta!

Nem tudom ugyan, hogy levelem otthon talál-e, de azért írok, akárhol is vagy. – Nagy akaraterőre vall, hogy végre megeresztettél egy levelet, s így én is, ismételten legyőzöm pennaundoromat, s írok. – Örülök, hogy vagytok. – Sajnálom, hogy Borcsád még mindig gyengélkedik, sajnálja az én asszonyom is. – Mondd meg Borcsának, hogy kézcsókjaim küldése mellett, mindennap elmondok egy Üdvözlégyet, míg csak meg nem javul! Kérem: benne vagy-e a Képzőművészeti Alapban? – mert hallottam, hogy: Dala Pista vásznat akart venni „Erdélyi”-nél, de nem kapott, pedig hivatkozott minden egyéb tagságra. – Én legutóbb még kaptam. –

Aztán: ha nem mégysz Mohácsra – ne spekulálj sokat, hanem ülj fel arra a bizonyos football-autóra, és gyere el egy kis táv-dumára. Jó volna, ha előre tudnám, mert akkor összecsiszítaném Leót is, Palit is, hadd kiabálhassam: fére, fére, helyet a barátomnak, a világ leghíresebb szobafestőjének! No meg, hogy egy kis papra-morgót is csinálhassanak valami úton-módon. – Egész nyáron – valószínű – itthon maradok, s így bármikor jöhetsz. – Legalább látni fogod, hogy milyen maradtál volna, ha nem igyekezel – úgy, mint én, hanem „valami”-vel jobban. Teljesen lezüllöttem, de ennek a borhiányom az oka. –

Különleges elméleteim kezdenek támadni a művészetről. – Közledek az öreg Kőseggű nézeteihez. – És vitáim volnának – ha érdemesíteném őket – itteni, akadémice beképzelt, ill. nem – akadémice ön-képzelt illetőkkel. – Sokat lehetne dumálni! És pár dolgot megbeszélni. – Elhozhatnád kicsi Mártát is,²⁶ hadd lám,

²⁵ Takács András, a festő István testvére.

²⁶ Takács István lánya. BÀN 1996, 26.

kit akarok majd elvenni – az unokámnak! – A falamiánkban [sic!] is van két övele cca. egyvágású csitri, a Leó kislánya: Marika (zseniális rajzoló, költő és énekes), meg Katyi, az Emma húgom lánya. Ez csinoska, de botfülű, és titokban dicsekszik, hogy már kezd nőni a – cicije. A Marika pedig elégszer megféléttette az apját – vagy kit? –, hogy el talál „romlani”, ha, nem tudom, ilyen meg olyan társaságba elmegy, mert ott olyan borzasztó „csúnyákat” hallott beszélni. – Hát ilyenek, s így éppen Mártához valók. – Hadd tanuljon tőlük „valamit”. –

Hát mondom, ne skrupulizálj.²⁷ Az a bizonyos fél nap se ide, se oda! – Hiszen ma-holnap tíz esztendeje lesz, hogy utoljára láttuk egymást. –

Addig is kézcsók stb.

Ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1953. V. 16.

Ui. A következő tiszta lap arra való, hogy Neked is legyen mire írnod.

[6.]

**Petrasovszky Manó szeretetteli baráti levele Takács Istvánnak
Sátoraljaújhely, 1954. január 14.**

Feladó: Petrasovszky Manó

Lakása: Sátoraljaújhely

Esze Tamás u. 49.

Takács István Úrnak

festőművész

Mezőkövesd, Sára u. 17.

Kedves Pesta!

Meg akartalak ugyan előzni, mert még a múlt aratáskori leveledre tartozom a válasszal, de elkaptad előlem a legyet. Hát mindenekelett jó egészséget, békességet és egy nagy darab kenyeret kívánok k[edves] Mindnyájatoknak az új esztendőben. – Ezenkívül kívánom, adj hálát, hogy kortársad lehetek, ha már nem is „szagolhatjuk együtt” közvetlenül korunk levegőjét, legalábbis egyelőre; de ami késik, nem múlik, s ha a nyáron is hiába vártam azt a bizonyos footballista teherautót, amelyen kéjuzasztál volna ide, remélem, hogy ezen a nyáron találkozhatunk. Ti. megünnepelni a Decennáriumot, a pócsi „együttszagolást”. – A nyáron, eddigi kilátásaim szerint, valószínűleg én is itthon maradok, pedig volna 1-2 templom-paccolás, de hát eddig sem famulusom,²⁸ sem anyagom – Leó pedig nem ért az ipari munkához. – A szakszervezeti díj egészen múlt évi summájával tartozom, de annak sem tudom okát adni, hogy addig is miért fizettem egyáltalán. – Fene bele! – A freskóvakolat ügyét is megtárgyalhatnók élőszóval. Nekem már van rá egy felényi teóriám, a másik felét talán majd meg tudod adni Te. – Ami bár lehetséges, hogy kár benne teóriát keresni, mert az egész kőművességészély. –

No – most aztán köszönöm, hogy észrevetted, hogy kezdelek utolérni, legalábbis korban. – Rossz nyelvek szerint Te már tavaly is letagadtál egy fél esztendőt, én is ötvenkettő vagyok, tehát „egálban” vagyunk. – Én óku-

²⁷ ne 'kétkeljedj', ne 'akadékoskodj' (bizalmas)

²⁸ 'szolga, segítő munkatárs, tanítvány' (latin)

lát még nem használlok, de az én tudományomhoz nem is kellett soha, mert valamire való piktor ilyen munkát behunyt szemmel is kell, tudjon csinálni. – Igaz viszont, hogy ezzel szemben kopaszodom, és a homlokomtól egy ősz csík húzódik hátra. – Mondják, hogy huncut ember az, aki kopaszodik. Tiszta igaz, én is huncutságtól kapom, de a – másokétól. Viszont az őszülés a tisztesség, becsület jele. Ez is igaz, csak az a baj, hogy kopasz szamarat még nem láttam, de szürkét igen – Nicsevo, csort z nyim és hovno pánom!²⁹ – Hát akkor vagyok: Ein hundzfuter Mensch, doch ein schlechter Musikant!³⁰ – Egy reményem azért még marad: a kétgyertyájúság. – Sík Sándor Esztétikája³¹ mondja valahol, hogy ez tipikus művész-karakterisztikon. –

Ami pedig a bort illeti, hát én mostanában már csak egyet szeretek: a potya-minőséget. – Persze, ez ritkán akad, de házi használatra jó Tengeri (olv[asd] Tandzseri)-féle. Ezt, ha az ember megszokja, még össze is szomorodik tőle. – Hallottam már kenyérhéjból is, de még olyat nem ittam. –

Egyébként elfoglaltságom bőven van. Most főként a fűtés, de valamit rajzolok is. Jelenleg a 9. és 10. ablakot tervezem Pócsra. – Persze, hogy Palka³² kivitelezése hogyan sikerül, azzal már nem törődöm. Suszterek mind egytől-egyig! – Balkáni zsidóipar, amit csinálnak még a „legjobbak” is. – Igaz, hogy pénz nélkül mit lehet csinálni! – *Kömten wird malen* „Malen könnte man schon wie Raphaél, aber wer bezahlt’s?”³³

Kisvárdát említvén leveledben, kérdem, mi van szegény Márton Lajossal?³⁴ – Annak idején emlegették, hogy agyutumorral Pestre szállították. Tán csak nem halt meg azóta?

Márti 10 éves születésnapjára már előre küldöm gratulációimat. Még vagy 10-szer ennyit érjen meg a mostani jó egészségben. – Leó kislánya is, Marika, körülbelül egyidős Mártival. Mellesleg: én még most sem tudok úgy rajzolni, ahogyan ő már most rajzol és komponál. – Jó tanuló szintén, és pompás füle van, de a magaviseletében – bizonyára – messze elmarad Mártitól. –

Summa summarum: vagyogatunk, s igen várjuk a melegebb időt. – Énnekem valóságos átkom a hideg: a didergést rólam (főleg az orromról) lehetne mintázni. – Apám-Anyámék már a 85.-et tapossák. Gyengék. – Leó hol itt, hol ott napszámos, néha akad festenivalója is. – Legidősebb fia, Isti, mérnök Ózdon; lánya: Elma férjnél van Székesfehérvárott (Olasz Tibor mérnök felesége) – tavaszra várják a szaporulatot; – legkisebb: Marika, lásd: az előző bekezdést. – Pali agglegény – reménytelen eset – legalábbis egyelőre. – Szőlője fuccs! – Napszám – tengés-lengés stb. – Néha tűrhető amatőr akvarellt csinál. – 50 éves. – Emma húgom legkisebb fia most fog érettségizni – kisebbik fia 6.-os gimnazista – lánykája 13 éves, Katyi, botfűlű, zongorázik tehát, de nagyon kedves, szép és jó – csak sokat és gyorsan beszél. – Gyogya Pesten stb. mint ezelőtt. –

Nagyon fájlaljuk Borcsádat, hogy annyit szenved. Az én asszonyom szintén nem mentes ugyanattól, különösen ebben a nyavalyás hidegben. – Én bagózzom, krákogok, de bírom egyelőre, mint a miskolci Peszkár úr (Isten nyugtassa) villámhárítója. – Addig is (!?) kézcsókok stb. stb., szeretettel ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1954. jan. 14.

²⁹ 'Nem tesz semmit, ördög vigye és szart az uraknak!' (keletiszlovák nyelvjárás)

³⁰ 'Egy huncut ember, mégiscsak egy rosszabb zenész.' (német)

³¹ Sík Sándor, *Esztétika*, I–III, Budapest, 1942. Valami olyasmire gondolhat, amit Sík ír a művészi élményről, látásmódról: „Ilyenkor egy lámpa ég a lelkében (ti. a művészeiben), amely mintegy esztétikai fényt áraszt maga körül mindenre.” Uo. III, 18.

³² Palka József (1860–1952) üvegfestőmester.

³³ 'Úgy festene, mint Raffaeello, de ki fizetné meg?' (német)

³⁴ Márton Lajos (Székelyudvarhely, 1891 – Budapest, 1953) festőművész, grafikus, számos egyházi kiadványt illusztrált, és sok oltárképet festett.

[7.]

**Petrasovszky Manó biztatja Takács Istvánt egy templomfestés elvállalására
Sátoraljaújhely, 1954. január 27.**

Feladó: Petrasovszky Manó
Lakása: Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Kedves Pesta!

23-án kelt leveledet 26-án este kaptam meg, s így csak most, 27-én reggel válaszolhatok. – Tehát:

Annak a bizonyos templomnak a kifestésére nem kaptam felszólítást. De – ha kaptam volna is, sem tudnám vállalni, mert sem anyagom, sem megfelelő ipari segítségem nincs hozzá. – Tehát ne aggályoskodjál, hanem vállald el! –

Rengeteget fázunk mi is. Énrólam különben is – a feleségem szerint – mintázni lehetne a didergést. – Ma reggel nálunk -17°C volt – de tegnapelőtt, tőlünk egy kissé feljebb (Szlovákiában) – állítólag – -20 – -30° között volt, sőt egyes helyeken még több is. – Képzeld: Firenzében -5° , Rómában -6° , Nápolyban -3° -ot mértek. Vajon mit csinálhatnak ott azok a szegény bűdös állatok – kályha nélkül. – A tavasz azonban csak megjön egyszer. Persze: türelem és egy kis körömfújás kell még hozzá. – Jómagam már vagy három hete lesántultam: le van gya a lábam. – Melyhez hasonló jókat nem kívánva szeretettel ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1954. jan. 27.

[8.]

**Petrasovszky Manó családi dolgokról számol be barátjának
Sátoraljaújhely, 1955. január 13.**

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Pistussas!

Örömmel olvastam a leveled. Látom belőle: még mindig a régi pasi vagy. – Hál' Istennek! – Írni én sem szeretek – legfőlegbb beszámíthatatlan szánom rá magamat, s józan állapotban aztán viselem a következményeit. – Dolgom nekem egyelőre elég volna, csak a pénzem mindig kevesebb és kevesebb: tele vagyok restanciával, aminek az árát rég elköltöttem (tehát most „ingyen” dolgozom) – közben azonban élni is kell, tehát az újabb

megrendeléseket is csinálni kell, és pedig prestige-csorba nélkül. – Elképzelheted – ahogyan Sztankó Pinyu mondaná, nyugodjon! – Bizonyára ismered a gör[ög]kath[olikus]okat, s így nem csodálhatod, hogy én nekik nem vagyok eléggé – rossz piktor – legalábbis nem annyira, amilyent érdemelnének. – Jól mondta Szendrey Bonaventúra³⁵ – ismered – minorita páter, hogy az egyházművészetnek két ellensége van: a pap meg a kántor. Én harmadiknak odamondanám még az Egyh[áz] Műv[észeti] Főhivatalt Molnár Ernő³⁶ úrral az élen. – Sed satis!³⁷

A neked való segítséget illetően az igaz helyzet az, hogy magam sem tudom, hogy tulajdonképpen magam sem tudom, hogy hogyan is állok? – Amíg a restanciám főbenjáró hányadát el nem végeztem, addig nem adhatom, ill. nem ígérhetem el magamat, mert a püspököm kiátkoz a grékus akolból. – Tehát: ha a restanciámat lefejezem [sic!], s a vajúdo templomfestési ügyem nem jut dűlőre, s ráadásul a nyár még tartani fog: kész örömet megyek a munkádat hátralogatni. – Ámbár attól félek, hogy a kezemjárásában csalódni fox [sic!], mert immár öreg a legény, s ritkán nóta benne.³⁸ – Mindig is lassan tanultam, s hamar felejtettem. – Hát így! –

Egyébként kíváncsi vagyok, hogy Márta leányod mennyire van? – Pimaszkodnak-e már körülötte-mellette a számbavehető legénykék. – Az én Emma húgom Kati jánya már igenis érti bosszantani a tarajosodó súvölvényeket. – Borcsád a lábával hogy van?! Azt hiszem, a nyers műteremfal ártott meg neki. Korán költöztetek bé! – Hódoló kézcsókjaimat add át Neki (+ naponta 1 Ave Maria: pro invalida Barbara).³⁹ Mártinak is kézcsók, de azért nem szabad elbízni magát. – Igen hatásos szépítőszert tudok neki ajánlani (ha a meglevőt esetleg fokozni akarja), a szívből jövő imádkozást. – No de ne álszenteskedjünk! – Édesanyád hogy érzi magát? – Igazán tiszteltetem. – Talán még emlékszik reám! – Andris, Jóska k[edves] öcséidnek: „szervusz”, mégpedig duplán! Én már az 54.-et tapogatom (a súly egye meg), de azt hiszem, Te sem vagy nagyon hátrább tőlem. – Hát akkor Isten éltesen meg ennyi ideig, de pemzivel a kézben! – Azt tán már hallottad, hogy Gyogya húgom férje (Gnädig Laci) még a tavaly húsvétkor meghalt. – Gyogya özvegy lett, bizony. – Leónak Elma leánya már: MAMA (Olasz Tibor mérnökné Sz[ékes]fehérvárott). Fia van: Miki. – Leó tehát röhögtetően: nagypapa. – Ő maga sem bírja elképzelni ezt a nagyságot. – A többi dolog: a régi.

Egyéb óságot csak személyesen lehetne megtárgyalni – hhégen [sic!] – egy kis veszekedéssel fűszerezve persze –, aminek a reménye még nem hagyott el végleg. – De addig is, míg ez megvalósulhat, a régi szokásos és illendő záradékkal (kézcsók stb.) fejezvé be leveletem, a régi barátsággal ölel

az öreg részeses patkány
Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1955. jan. 13.

Ui. Ezt én még ókularé nélkül írtam, tudd meg!

³⁵ Szendrey Bonaventúra (Miskolc, 1910 – Felsőzsolca, 1983) Miskolcon a minorita rendház szerzetese volt, 1950 előtt a városi értelmiség között közkedvelt személyiségnek számított, énekkart szervezett, egyházművészettel foglalkozó előadásokat is tartott.

³⁶ Molnár Ernő (Tapolca, 1891 – Budapest, 1976) veszprémi egyházmegyei római katolikus pap, 1938 és 1949 között a Képzőművészeti Főiskolán művészettörténetet tanított, 1938-tól központi egyházművészeti igazgató volt.

³⁷ 'De nem elég!' (latin)

³⁸ Szójáték, a latin *Nota bene!* kifigurázása.

³⁹ Egy Üdvözlégy Mária beteg Borbáláért.

Petrasovszky Manó beszámolója Takács Istvánnak – a hétköznapjairól
Sátoraljaújhely, 1955. február 8.

Takács István
Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Kedves Pesta!

Utólagosan elárúlok, hogy miért tudok olyan egyenletesen és szépen (??) írni. – Egy az, hogy vagy sorszamarat, ill. számárvezetőt, vagyis vonalas papírt használok (nem beszélni arról, hogy bakakoromban próbáltak megtanítani járn), másrészt magyarázatot találhatsz annak a bizonyos amerikai grafológusnak a megállapításában, aki egyik páciensének az írására azt mondta, hogy: „szépen” írni az ostobaság jele! – Be is perelték ezért, ami persze a grafológust igazolja, mert ilyesmért perelni tényleg ostobaság. – Az ókula⁴⁰ olyan, mint a női melltartó: nem izmosítja, hanem még inkább elernyeszti a cicit. –

Így az a hazugság sem erősítene Téged (még ha pillanatnyilag jól is esnék), ha azt írnám, hogy máris megyek segíteni Neked, mert eddig csak azt tudni, hogy semmit sem tudok, hogyan és miképpen alakul még a nyaram. Egyelőre a restanciáimat kell rendeznem, mert ha még tovább halasztom őket: végképp bedöglöm anyagilag is, erkölcsileg is. – Magamnak semmit sem tudtam eddig csinálni, hacsak a vázlatforgácsokat meg az egy-két nyakamon maradt „monumentális” tervet nem számítom annak. – A nyírlugosi már csak az utolsó eset volt, mert előtte kettőt el kellett háritanom, mivel ezeken kívül előzőleg már kettőre elígérkeztem, de ezek közül is az egyikhez még nincs vázlat, mert nem bírom önmagamot az elkészítésére finanszírozni, hiszen élni is kell! – Egyébként az ún. grékus ügyekhez Te is értesz annyit, mint én a latinhoz, s mindketten jobban, mint a papok. – Írod, hogy igen sokszor krajcáros gondjaid támadnak, nekem már ilyen gondjaim nem „támadnak”: én állandóan benne ülök nyakig a hideg vízben. –

Borunk? – nemhogy borunk, hanem már szőlünk sincs régóta. – Eladtuk – idejében, de már akkor is elég későn, mert a legutolsó 60 liter must literje 200 pengőbe került, hát sehogy sem ízlett. –

Pali öcsémnek azonban van is, meg nincs is szőlleje, vagyis – hogyan is mondjam tapintatosan, no, hát „útba” esett és gazdát, ill. gazdákat cserélt, s amit Palink helyette „kapott”, no, hát az szintén nem az ő nevében állt, és most sincs az ő nevében! Bora van vagy valamennyi, de annak a reumának az árán, amit Pali a szőlőkapálás mellé szerzett, énnekem nem kellene belőle egy csöpp sem. – Egyébként ő sem iszogathat belőle bátran, mert magas a vérnyomása. Így van ez, Pistussas, mint a szerelemben: amíg volt „mi”-vel, nem volt kivel, most, hogy volna kivel, nincs már „mi”-vel. – Az adósságomat azonban állom, s ha elszánod magad, hogy megtiszteld szerény wígvámomat [sic!], leihatod. Esetleg, ha nem bírod, majd „segítek” benne, ámbár én is gyengülök, nem vagyok már egyészen a régi „fatty”: alig szopok be 3 litert, máris a „komolyan”-t „kopalyan”-nak mondom, no meg azt, hogy „holihó” – hohhó”, többször ismétlem a „termékeny” viták hevében. – Állítják a rossznyelvek. –

Summa summarum: a nyár elején sehogy sem mehetek. – Azután? – meglátom: ha nem ütnek be a várakozásaim, a nyár vége felé – azt hiszem – szívesen megyek Neked pemzlit hegyezni – ha szükséged lesz még reám. – Akkor aztán nemcsak rögeszmét, hanem egypár rög-öt is cserélhetünk a duellum-ban. Sok hasznodat nem ígérhetem, mert szinte ultra-reakciós lettem a pikturában. – Kezd kiütni bennem az atavisztikus örökség:

⁴⁰ 'szemüveg' (latin)

az „ikona-író”. – Jóllehet, fajtestvéreinkre az öreg „Leó bácsi” megmondta: „Jó-jó, nem tagadom, hogy abból a fajtából származunk, de – akkor lássam őket, amikor a hátam közepét!” – Pedig – ismered: ducha, aminy!!!⁴¹

Nó – de élőszóval majd, ha sor kerülhet, bővebben konverzálhatunk. – Addig is a régi eszmény-társi szeretettel – de a kézcsókokat illetékeseknek ki nem hagyva – ölel – à la Dosztojevszkij – az öreg Etyepetyemetyew Lywowics Tyazskopijecz („Nehézsúlyú” ívó)

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1955. febr. 8.

[10.]

**Petrasovszky Manó a múcsonyi templomfestésről érdeklődik
Szuhakálló, 1955. október 27.**

Feladó: Petrasovszky Manó

Lakása: Szuhakálló

Bajcsy-Zsilinszky E. u. 37.

Takács István Úrnak

festőművész

Zemplén megye

Monok

Római Kat[olikus] Plébánia

Kedves Pesta!

Bocsáss meg, hogy bokros gondjaidban terhellek! Kérlek, egyetlen sorban írd meg, hogy: a múcsonyi g[örög]kat[olikus] templom festésére kaptál-e felszólítást, ill. meghívást, és nyújtottál-é be ajánlatot? Bizonyos jelek készítenek: vegyem elejét annak, hogy bennünket, ti. Téged és engem, egymás ellen licitáltathassanak. Kijelentem: a múcsonyi templom festését akkor sem ígérném az illetékeseknek biztosra, ha Tefelőd semmi-féle etikai incommodatio⁴² nem feszélyezne; egyrészt, mert a jövő esztendőre nézvést mások az orientációim, másrészt ízlésem tiltja, hogy olyan leánt [sic!] vegyek feleségül, akit már másnak is fölkináltak. Meg szeretném akadályozni, hogy az emberi korlátoltság zsbivásárt vagy legalábbis versenytárgyalást csináljon a pikturánkból.

Válaszodat lehetőleg postafordultával kérem. Addig is egészséget, szép napos időt és jó munkakedvet kíván, s a régi barátsággal ölel:

a duffla [sic!] gyertyájú Manó

Szuhakálló, 1955. okt. 27.

Bajcsy-Zsilinszky E. u. 37.

⁴¹ Két összeszorított, lesújtó ököl egymás fölé firkálva a lap szélére.

⁴² 'kellemetlenség, kényelmetlenség' (latin)

[11.]

**Petrasovszky Manó a múcsonyi és szuhakállói templomok festéséről ír
Sátoraljaújhely, 1955. november 12.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Eszet Tamás u. 4–9.

Takács István festőművész
Monok
Róm[ai] kath[olikus] pléb[ánia]

Kedves Pesta!

Köszönöm soraidat. Felvilágosításoddal kényes helyzetből segítettél ki. A múcsonyi templomhoz nincs gusz-
tusom, személyi okokból. – Ezek viszont nem rajtam múlnak. Szóval: nem festem.⁴³ – Eddig sem izgatott a
dolog, de most már még csak nem is érdekel. – Inkább az aggaszt, hogy Te ilyen hidegben festesz. Engem a
hideg ráz ki, ha csak rá is gondolok a téli munkára. – Fölégeted magad! Én már három esztendeje nem bírok
kimászni a folytonos meghűlésekből. Igaz viszont: mit csináljon az ember, ha – muszáj!

Nov[ember] 5-én fejeztem be Szuhakállón a munkát, de csak 9-én tudtam onnét eljönni, akkor Te már
valószínűleg újra Monokon lettél, tehát a miskolci találka nem sikerülhetett, mert azt írtad, hogy „a hét végén”,
vagyis nov[ember] 5-e táján utazol vissza. – Én akkorára még nem mozdulhattam. Tavaszig téli álmod próbálok
aludni, s nem mozdulok ki az odvamból, hacsak valami nyavalya nem visz ki addig. Ha végeztél, Szerencsről
egy macskaugrás Újhely, talán akad még 1-2 pohárnyi fog-bor a számodra. Úgyis meg akarom Tőled kérdezni,
hogy mit szólna a Kontuly⁴⁴ miskolci freskójához, amit az állomás közelében lévő ún. Selyemréti (Szalézianum)
templomban iholt.

Tehát vár és ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1955. XI. 12.

⁴³ A múcsonyi falképeket egy évvel később Pusztai Kodat Sándor festette meg, ahogyan az apostolfejedelmek vértanúságát ábrázoló, boltozati
festmény egyik szélén olvasható. „Festette: Az Úr 1956-ik évében PUSZTAI KODAT S.” Pusztai Kodat 1955-ben és 1956-ban gyakran hirdette
magát az *Új Ember* hetilapban ezzel a szöveggel: „Templomfestést, freskófestést, freskórestaurálást, oltárképfestést vállalok, ajánlattételre helyszínre
utazom. Pusztai Kodat Sándor festőművész, Budapest, XIV. Szigligeti u. 21/b.” Életrajzi adatait eddig nem sikerült megtalálni.

⁴⁴ Kontuly Béla (Miskolc, 1904 – Budapest, 1983) festőművész, az úgynevezett római iskola elismert tagja. Miskolcon a vasútvidéki Szent
István-templomban dolgozott 1955-ben. BIZZER 2003, 111.

[12.]

**Petrasovszky Manó szeretettel hívja Takács Istvánt otthonába
Sátoraljaújhely, 1955. november 17.**

Kedves Pesta!

Leveledet, melyben jelzed, hogy jössz, örömmel kaptam meg. Szeretettel várunk. Ha majd itt leszel, tárgyalunk – mostani szokás szerint – a továbbiakról. Hétfőn reggel a 8⁴⁰-kor érkező vonathoz várlak – ha nem jössz, akkor kedden is várlak. Ha más vonattal jönnél, akkor a városba vezető főutcával párhuzamos bal oldali (hegyek felőli) utcán gyere végig. Az első harmadában lakunk. –

Addig is ölel és vár:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1955. XI. 17.

[13.]

**Petrasovszky Manó újévi jókívánsága Takács István részére
Sátoraljaújhely, 1956. december 25.**

Kedves Pesta!

Utálom a levélírást, de ezt a lapot már csak megírom. Hallottuk, hogy milyen erős megpróbáltatás érte szűkebb pátriátokat, s talán még a műveid is kárt szenvedtek, de reméljük, hogy egészségetekben nem történt csökkenés. A jó Isten őrizzen meg mindnyájatokat. A közeledő új esztendő alkalmával erőt, egészséget és tartós békességet kívánunk. Megvagyunk valamiképpen, csak az elmúlt ifjúkort nem tudjuk visszaszerezni. Hatvan felé: hazafelé – de addig is add át kézcsókjaimat, akiknek jár, Téged szeretettel ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1956. XII. 25.

[14.]

**Petrasovszky Manó köszönőlevele a részvétet nyilvánító barátjának
Sátoraljaújhely, 1957. március 10.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Kedves Pesta!

A részvétet mindnyájan hálásan köszönjük. Kissé későn írok, mert előbb le kellett ráznom a rengeteg kondoleációra⁴⁵ való válaszokat, s közben valamicskét dolgozni is kellett. – Képzelted, amennyire szerettem azelőtt firkálni, éppúgy utálom mostanában az írást, főként a levélírást. – De már ezt az egyet már csak megírom! –

Hát igen. Szegény Apánk egy hónap híján betöltötte volna a 88-at. Az idén okt[óberben] lett volna a vaslakodalom, s nov[ember]ben a vasmise. Már tervezgette a jubileumot, de az Isten másképp rendelte. Hülés, tüdőgyulladás, érlemeszesezés, veseelfajulás, prosztataügy, summa summárum: be kell vonulni, el kell menni, s itt hagyni mindent. Fenn járt, csak éjszakára feküdt le, éjfélkor még kiszívott egy csibukot, s reggel 4 óra tájban addio!⁴⁶

Anyánk, aki most talán a legárvább közöttünk, szintén már a 88.-ban van, nagyot hall, de dolgozik, mint 80 évvel ezelőtt, mert már 14 éves korában kenyeret dagasztott és sütött, s azóta 10 gyermeket hozott a világra. – Sed satis!⁴⁷

Amikor tavalyelőtt itt jártál nálunk, utána sajnálkoztak, hogy nem mentünk le hozzájuk, pedig igen vártak.

Sajnos, mi is öregsünk, s én ráadásul hülyülök is. Gyerekkoromban püspöknek készültem, s a végén örülni fogok, ha mint ministránst temetnek el.

A közelmúltban járt nálam Tamás János timári (Szabolcs m[egye]) gör[ög]kat[olikus] pap.⁴⁸ Templomfestés, de én erre az évre már le vagyok kötve. Megadtam neki a címedet, azóta talán írt is Neked. – Itt van, nem messze tőlünk. Nagy vonattal is, kis vonattal is Újhelybe lehet jönni. Igen, hogy gyalogolni is kell egy kicsit – de viszont a Tisza mellett van: fürödni lehet és – halat enni. Hát örülnék, ha közelebb jönnél, mert hamarabb lenne alkalmunk a rögeszméinket kicserélni. Van elég dumálnivaló! Igen, hogy mostanában inkább hallgatok még a családi körben is, mert rájöttem, hogy a hallgatás többet ér a legbölcsebb beszédnél. Hisz még a hallgatás mellett is rengeteg marhaságot ejt el az ember. – Ami a mi egymáshoz tervezett parnasszusi kirándulásainkat illeti: nézetem szerint ezek inkább a nyári saison⁴⁹ előtt vagy után valósulhatnak meg, amikor az ember otthon vár, ill. tartózkodik. – Erről azonban még tárgyalunk. –

A piktúrát illetőleg oda jutottam, hogy most már – talán – felvételizhetném valami jobb fajta akadémiára. – De hol van ma ilyen?! – Legfeljebb saját magunknál. – Csak viszont üdő nincs a tanuláshoz, mert közbé élni is kell. – Legalább tíz esztendeje készülődöm, hogy elkezdem megtanulni az anatómiát, de még csak a koponya latin nevéig, a craniumig jutottam el. – A festékek kémiai tulajdonságairól, ill. helyes használatáról eddig még csak hallottam, s csak annyira jöttem rá, hogy a krómsárgát Isten őrizzen használni! – Rajzolni is kellene tanulni meg – mellékesen – festeni is, de főként már valami, ha nem is eredeti, de legalább valami szép képet csinálni. Legalább egyet az életben, olyat, amit – mint Rafaél a Transfigurációt – az ember a halálos ágyából nézegethetne, mialatt átvándlizik a tér- és időmentes szférákba. – De hát a művészimivoltban tetszelgő emberek két ellensége: a megrendelési határidő Terminus istene meg az adóbehajtó Finánc istene egyelőre nem engedik ezt, pedig téma lenne, és talán tudomány is a megfestésére, legalábbis annyira, amennyire engem megnyugtat, ha nem is elégít ki. – De hát mit is mondott az jó öreg Arany János, amikor belekezdett öregén a Csaba-trilógiába: „Ha későn, ha csonkán, ha senkinek – ...írjad!”⁵⁰ –

Maradjunk hát ebben! De addig is jó egészséget mindnyájatoknak. Kézcsókjaim a hölgyeket illessék.

Téged szeretettel ölel a duffla gyertyájú öreg s.....i⁵¹

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1957. III. 10.

⁴⁵ 'részvétnyilvánítás' (latin)

⁴⁶ 'Isten veled' (olasz)

⁴⁷ 'De nem elég!' (latin)

⁴⁸ Tamás János (1899–1983) 1935 és 1979 között volt parókus Timáron. VÉGHSEŐ 2015, 136. A timári templomot végül Szegedi Molnár Géza festette ki.

⁴⁹ 'szezón, idény' (német)

⁵⁰ Idézet Arany János *Csaba királyfi Előhangjából*.

⁵¹ serbli: 'éjjeliedény, bili' (német). Alatta egy bili rajza, melyen két gyertya is ég, alóla pedig folyik valami, s mellé írva: (már jukas) [sic!].

[15.]

**Petrasovszky Manó karácsonyi és újévi jókívánsága
Sátoraljaújhely, 1957. december 21.**

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

+

Kellemes karácsonyt és szerencsés új esztendő, erőt, egészséget és békességet minden igazán jóakarátú embernek!
Kézcsókkal és öleléssel:

Petrasovszky Manóék

S[átor]a[lja]újhely, 1957. XII. 21.

[16.]

**Petrasovszky Manó a munkájáról számol be Takács Istvánnak
Sátoraljaújhely, 1958. július 15.**

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Kedves Pesta!

Éppen kettő hónapja, hogy megkaptam leveledet. Nem mondhatja tehát senki sem, hogy meggondolatlanul elhamarkodom a választ – mint anno dacumál⁵² Hőna bácsi a házasságot, amikor 40 vagy 50 éves korában megnősült.

Hetek óta készülődöm neki az írásnak, de szerencsére mindig jött olyankor valaki, aki miatt le kellett mondanom az élvezetről, amit én éppúgy vagy még olyanabbul szeretek, mint Te. –

Sed satis! Iter historiae teneamus!⁵³

Hát bizony, sok víz folyt le azóta a Bodrogon, amióta minálunk jártál. Azóta egy fogamat kihúzták, a második kihullott magától, a harmadik most lóg és fáj, de még nem telt meg annyira a méregzacskóm, hogy saját kezűleg kirántsam. Minden esztendőben egy fog, s lassankint megszűnik a dögvész. Meg aztán már fogkefe sem kell. –

Azóta egyetlen templomot festettem: a közelben lévő Hercegkúton. Derék svábok laknak ottan, jó koszt volt, s hozzá mindennap egy kis „kohol-mérög” is. – Jöttek volna csóstitül a templomfestések: Múcsony, Nyír-egyháza, Hatvan (ehhez Leszkovszky hívott),⁵⁴ Sásd (Baranya m[egye]) – ebben az évben pedig hármat is

⁵² 'hajdanában, régen, annak idején' (német)

⁵³ 'Elég szomorú. Kövessük nyomon a történelmet.' (latin)

⁵⁴ Leszkovszky György (Budapest, 1891 – Budapest, 1968) festőművész; díszítőfestőnek tanult, majd falképfestészetet is tanított az Iparművészeti Iskolában.

lemondtam: Penészek, Nagyléta (Bihar m[egye])⁵⁵ meg Balsa (itt a Tisza mellett) – de részint megúsztam az állványozás miatti veszekedést (no meg a szobafestőkkel való vesződést) – másrészt annyira föltorlódtak a reszanciáim (van köztük 3-4 éves is), hogy az idén itthon kell maradjak, ha nem akarom, hogy az a kis állítólagos festői becsületed illúziójának maradványai, ill. romjai is tropára kerüljenek. A múcsonyi templomot talán dr. Dénes Jenő⁵⁶ festette, nem láttam, a nyíregyházi Szögedi Molnár:⁵⁷ láttam s okultam.

Így aztán most itthon vagyok. Három ablakot terveztem Nyíregyházára; most készül Palkáéknál. Jelenleg pedig Múcsonyba tervezek szintén ablakot, kettőt. – Persze, kiábrándító, amikor kivitelezve meglátom őket, de hát a megrendelőknak rettentően tetszik, s így hallgatnom kell. –

A világtól, főként az élvonalban rohanó művészársadalomtól tartózkodom, ill. nem tartok számot arra, hogy művészként számontartsanak. Csupa lángész, zseni ma mindenki, én meg csak amolyan herrgottmáler vagyok. Sárospatakra minden évben hívogatnak kiállításra, jobban mondva bakfis-szépségversenyre, de nem megyek, főleg, mert nincs mit kiállítanom; ami pedig akadna esetleg (szentkép, színvázlat), az nekik nem kell. Hát akkor aláz-szolgája! Csak azt sajnálom, hogy az ún. Képzőműv[észeti] Alap-ba bele nem léptem, mert akkor lenvászmat, jobb festéket kaphatnék, de a fene tudta akkor, hogy mi az a Képzőműv[észeti] Alap?! Annyi ívet, curriculum vitae-t⁵⁸ töltöttem ki, hogy már untam a sok újból való kérdezőívet s – köptem rá.

Egyébként vagyogatunk. Leónak már két onokája van: Miklóska („Miskolcka”) és Rita. Isti még mindig nem házas, pedig már a 32.-et tapossa, Ózdon. – Pali a régi, vagy még régibb. A többiek is nőnek a világba, mi meg kurtulunk, aszunk. Anyánk – ha Isten élteti – másfél hónap múlva belép a 90.-be. Mozog, dolgozik, csak nehezen hall, s a lábaira panaszodik. – Egyébként nekem is már mindig „feljebb és feljebb”. – Úgy járok-kelek, mint az állatkerti elefánt (emlékszel?!): lógó és csepegő – „orral”.

Mi-csináljak mi-csináljak! Kapálni nem bírok, kódulni szégyellek, lopni nehéz. Ha akadna valami tisztos naplopó állás, akkor még csak hagyján. Így érvényben marad: „Édesanyám, nekem az kell, az a rongyos régi, az a rongyos régi!”⁵⁹ – Igaz, hogy „se festeni, se enni!” – de azzal vigasztalom magamat, hogy tudok valamit, amit a „többiek” nem tudnak, ti., hogy tudom, mit tudok, és mit nem, ők meg ezt a szituációt nem ismerik. Ez az ún. ezotéria, a beavatottak tabuja. Ezt azonban nem lehet megtanulni, ezzel születni kell. Tehát ne búsulj, hanem győzd le undorodat, és írd. Addig is Borcsának, Mártinak kézcsókjaimat jelentsd, jobbulást kívánok, s szeretettel ölel, duffla gyertyával és rozsdás serblivel.⁶⁰

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1958. VII. 15.

⁵⁵ Itt jászberényi Benke László (Jászberény, 1903 – Jászberény, 1983) festette végül ki a templomot. Ő is az Iparművészeti Iskolában szerzett diplomát 1934-ben. EGRI–JÁNOSI 2001, 8.

⁵⁶ Dénes Jenő (1909–1989) festőművész, restaurátor, a Képzőművészeti Főiskola tanára. Petrasovszky nem jól tudja, mert ott Pusztai Kodat Sándor dolgozott az egyik mennyezeti képen olvasható szignója szerint.

⁵⁷ Szegedi Molnár Géza (Szeged, 1906 – Budapest, 1970) festőművész, főleg freskókat festett templomokban. Az 1930/40-es években készítette a csegöldi, a nyírbátori görögkatolikus és a kispesti Wekerle-telepi Szent József római katolikus templom freskóit és oltárképeit. Az 1950-es években Nyírábrány, Nyírpilis, Nyíregyháza, Timár és Debrecen görögkatolikus templomaiban dolgozott. Munkásságáról: ABA NOVÁK–MÉRŐ–SZEGEDI MOLNÁR 1996.

⁵⁸ 'önéletrajz' (latin)

⁵⁹ részlet az „Erdőszálon nagy a zsvaj” kezdetű népdalból

⁶⁰ 'éjjeliedény, bili' (német)

[17.]

**Petrasovszky Manó húsvéti jókívánsága Takács István és családja részére
Sátoraljaújhely, 1960. március 10.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u 17.
(Borsod m.)

Kedves Pesta!

Ne haragudjál, hogy karácsonyi kedves soraidra ilyen kozmikusán rövid idő alatt válaszolok. Minden vasárnap délután eszemben volt, de az ebédnél annyira elpilledtem volt, hogy mindig a bóbiskolás utánra halasztottam. Az alvás aztán következetesen és sorozatosan azzal a konklúzióval zárult, hogy nem szabad a dolgot elhamarkodni, mert minden sietség az ördögtől van. Így érkeztünk el, ím, a húsvéhoz, s tekintve, hogy lapot úgyis küldtem volna Neked, hát azt most belespórolom ebbe a levélbe.

Tehát: adjon az Isten sok kegyelmet, erőt, egészséget és kellemes ünneplést a húsvét alkalmából kedves mindnyájotoknak! A mentőautóval kapcsolatos szituáció messze térjen ki utatokból! Remélem, hogy Édesanyád is, Borcsa is tűrhető egészségnek örvendeznek. Mindennap gondolok reájuk. –

Márti lányod persze – remélem – már le se' néz Téged. Úgy gondolom, hogy megvan már vagy valamennyi, esetleg. III.-os gimnazista, azazhogy a régi szerint hetedikes. És bizonyára okosabb tőlünk. Legalábbis a Leó bátyámék Marikája olyan okos, mint Kossuth Lajos (vagy talán Kossuth Lajos még okosabb), s szintén III. gimnáziumba jár.

Egyébként, köszönöm, úgy-e megvagytok?

Vigyázz az egészségedre, és hidegben ne dolgozzál, mert hamarosan padra viszik az ember bőrit!

Én erről már leszoktam, mert ahányszor belementem az októberbe–novemberbe (sőt egyszer dec[ember] 21-ig egy jégverem-templomban), utána egész télen keresztül állandóan kehegtem, s csak a szép tavasz olvasztotta ki belőlem a jeget.

Nálunk igen élénk művészeti élet van, legutóbb már díjazott pályázat is volt. Az összes profik, dilettánsok és amatőrök fölkapcsolták pályázó izmaikat, s egy dilettáns meg is nyerte a fő pályadíjat (3000,- Ft). Pali és Leó is pályáztak, és természetesen nem nyertek. – Én meg természetesen nem pályáztam, de nem is veszítettem. Igaz, hogy engem, mint pirított apácásóhajok háziiparosát („szent háziipar”) nem is szólítottak föl a pályázatra – hála Istennek. De ha föl szólítottak volna, akkor sem vettem volna benne részt, mert a szépségversenyekből már kiöregedtem, kártyázni pedig nem tudok, de nem is szeretek, főként, ha ráadásul nem sportszerűen megy a dolog. Elég az, hogy ha kenyérem vagyon, kalácsra nem vágyom. Meg aztán egy kis borom is akad, ha nem is szőlőből, de ahhoz hasonlóból, no meg almából. Oltárképeket festek, ablakokat tervezek, s várom az alkalmat, hogy Tifélétek utazzam, mert akkor egykilónyi időre beugornám Hozzatok. De hát ez még egyelőre vár. No, reméljük, hogy addig még élünk valahogyan. Illetékesek számára hódoló kézcsókjaimat jelentsd, kérlek, Téged szeretettel ölel az öreg duffla gyertyás

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1960. III. 10.

[18.]

**Petrasovszky Manó karácsonyi jókívánsága Takács István és családja részére
Sátoraljaújhely, 1960. december 20.**

Takács István Úrnak és b[ecses] Családjának
Mezőkövesd
Sára utca 17.

Kedves Pesta!

Kellemes karácsonyt és szerencsés új esztendőt kívánunk. Erőben, egészségben növekedjeteK; szeretetben, békességben bővelkedjeteK! Az a rémhír járja itt, hogy beteg vagy. Amitől az Isten óvjon mindnyájatokat! Kézcsókok stb.

Szeretettel ölel

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1960. XII. 20.

[19.]

**Petrasovszky Manó beszámol Takács Istvánnak a családi tragédiákról
Sátoraljaújhely, 1961. március 29.**

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.
(Borsod megye)

Kedves Pesta!

Köszönjük a részvétet. Magam sem tudok többet hozzáfűzni. Szegény Anyánk számára ajándék volt már minden nap, minden óra. Ennek ellenére bárcsak mi bíránk el a 92 esztendő terhét úgy, ahogyan azt Ő viselte, rózsafüzérrel a kezében.

Remélem, a gyomrodra nincs nagyobb panaszod. Gondolom, a Leónek bajához hasonló a Tied. Operáció lenne a leghelyesebb – talán. Leót 17 évvel ezelőtt operálták, s jelenleg az az elve, hogy minden bor jó, legfellegb kevéS.

Te azért idegeskedel, mert sietsz, illetve: fordítva; én meg azért idegemésztődöm, mert állandóan sürgetnek. Egyre megy: vagy testileg, vagy „zseb”-ileg döngrovásra kerül az ember. Én az ősi rusnyák közmondással vigasztalom magam: minden sietség az ördögtől van. Ámbár a talián is azt tartja: „Presto é bene: non si conviene!”⁶¹

Bandi öcsém Miskolcra szokott néha Tifelétek járni. Mindig sarkallom, hogy olyankor nézzen be Hozzád.

⁶¹ Olasz szólás, magyar értelme: Hamar munka ritkán jó!

Remélem, hogy Borcsa egészsége nem romlott, Márta nagy lányod pedig talán már az érettségire készül, miként Leó kisebbik lánya is, Marika. Leóékat egyébként még Édesanyánk halála előtt nagy tragédia érte: unokája, a 4 éves kis Rita (Elmának a gyermeke) Veszprémben autóbaleset áldozata lett. Meghalt. Három héten belül 2 halál a családban. Éppen 1 esztendővel ezelőtt pedig Zsazsának az édesanyját temettük.

Én szeretném a legjobban, ha a környékünkön dolgoznál, mert akkor hamarabb is találkozhatnánk. (Errefelé jelenleg Döbrentey Gábor⁶² működik.) Én egyelőre nem vállalom templomfestést – diszkrét okokból –, de főként addig, míg a restanciáimat föl nem dolgoztam. Sz...t az Uraknak!

Kérlek, jelentsd kézcsókjaimat! Kellemes, zavartalan húsvéti ünneplést kíván, s szeretettel ölel:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1961. III. 29.

[20.]

**Petrasovszky Manó baráti levele Takács Istvánnak
Sátoraljaújhely, 1962. február 4.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás út 49.

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17. sz.
(Borsod m.)

Kedves Pesta!

Ha Te Cunctator is vagy – s lehetsz Te nékem akármilyen Cunctator is –, de nem ijedek meg Tőled, mert tudod meg, hogy én annál inkább Fabius vagyok.⁶³ Különösen a munkában: kevés munkám van ugyan, de lassan csinálom és olcsón (s főként rosszul), s ezért nem fogom ki soha belőle, s nem vállalom templomfestést, míg ezeket le nem tudom. Az ún. egyházművészet nem sokat veszít énvelem, mert környékünkön nagyban virágzik nélkülem is, és pedig közmegelegedésre: A Bűdös Állat⁶⁴ sokat és hiteleset tudna erről mesélni, mert az egyiknek ő szokott ornamentikát, betűket, miegymást csinálni. Ha még mindig volna kedved némileg fejlődni, ajánlom Neked a bodrogkisfaludi,⁶⁵ bodrogolaszi, fíji róm[ai] kat[olikus],⁶⁶ továbbá a nyíregyházai, dámóczi,

⁶² Döbrentey Gábor (1897–1990) festőművész, restaurátor. Ekkor éppen az alsóregmeci görögkatolikus templomban dolgozott. Később Dámócon is ő festette a görögkatolikus templom falképeit. Mind a két helyen szignálta munkáit.

⁶³ Cunctator: Quintus Fabius római politikus és hadvezér neve. A Cunctator ragadványnevet a második pun háború során érdemelte ki, jelentése: 'tétovázó' (latin). A Fabius névelem a viselője adott nemzetségre tartozására utal, jelentése: 'hab' (latin).

⁶⁴ Közös barátjuk és évfolyamtársuk, Nyíri László.

⁶⁵ A Szent Anna tiszteletére emelt, neoromán stílusú templomot 1957-ben Gy. Riba János (Gyulaves, Ho. 1905 – Jászberény, 1973) festette ki. TAKÁCS–KOVÁCS 2000. https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Bodrogkisfalud/pages/monograf/11_fejezet.htm (letöltés: 2021. 01.20.) MALETICSNÉ DR. RIBA [2000], 29.

⁶⁶ Ezt is Gy. Riba János festette 1953–1954 között, az volt az első templomfestésre vonatkozó megbízása. MALETICSNÉ DR. RIBA [2000], 29.

alsóregmeczi gör[ög]kat[olikus] templomokat.⁶⁷ Volt olyan egyházvezető, aki így rázott le: „Templomfestési ügyekben szakértők véleménye alapján stb. stb.” Elég hozzá, hogy nem én kaptam a munkát: én drága voltam (m²-kint 200,- Ft). Egy másiknál megkaptam, de 10,- Ft-ot lealkudtak (vagyis m²-kint 190,- Ft). Tehát lecsúsztam a „szakértőségről” is.

Nem is untatlak tovább ezzel, hanem inkább bámulatomat fejezem ki, hogy „kis” lányod immár érettségi előtt áll. Vajon gondolsz-e vissza arra az időre, amikor Te álltál érettségi előtt? Nekem is „eszembe jut régi le-génységem, s már a bagó sem ízlik úgy nékem.”

Bandi, miskolci öcsém, csodákat mesél a műtermedben látott képekről, mások ismét a kövesdi templom freskóit magasztalják. Hiszem, hiszem! Én egyelőre csak a miskolci minorita képeidet láttam (éppen egy esz-tendeje), s igen dicséretesnek találtam őket. Gondolom, öreg Maulbertsch⁶⁸ apánk is megnyugodva tette volna le a pemzlijét,⁶⁹ mert méltó utódot látott volna Benned. Az egri képeidet meglátni – sajnos – egyelőre nincs módomban, pedig két csirkász⁷⁰ húgocskám: az Emma Kati lánya s a Leó Marika lánya (pedagógiai főiskolások) himnuszokat zengenek róluk. Egyébként ők hívatott szakértők készülnek lenni, mert a magyar–oroszlak mellett rajz szakot is választottak. Bandi öcsém jún[ius]ban a családjával együtt véglegesen Miskolcra költö-zik, mert a kétfelé való élés már végképp nehezebbre esik úgy anyagilag, mint idegzetileg. Pali kínlódik egy kis szőlővel, de megházásítani az asszonyok sehogy sem bírják. Nem, hát nem! Erősen ragaszkodik a Sz[en]t Pál tanácsához: „Aki megősiül: jól teszi; de aki meg nem ősiül: jobban teszi!”

Reménybeli Pestre menedésem alkalmával igyekszem szerét ejteni, hogy jövet rövid tisztelgésre betérjek majd a kövesdi tornyot is megnézni, vajon magasabb-e, mint a régi volt. Mint b. e.⁷¹ Sándor Béluska hú ta-nítványa, fogom elkiáltani magam: jövök, megnézem! Addig is kézcsókol stb. Szeretettel ölel az öreg serbli:⁷²

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1962. febr. 4.

[21.]

**Petrasovszky Manó gratuláló levele Takács Istvánnak
a mezőkövesdi templom kifestésének elismeréseként
Sátoraljaújhely, 1962. május 6.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.
(Borsod m.)

⁶⁷ A nyíregyházi Szegei Molnár Géza, a dámóci és az alsóregmecsi Döbrentey Gábor festette.

⁶⁸ Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) osztrák festő, négy évtizedes magyarországi működése során a legmeghatározóbb barokk freskó-festővé vált hazánkban.

⁶⁹ 'ecset, pamacs' (latin, német)

⁷⁰ 'csibész' (népies, gyermeknyelvi)

⁷¹ boldog emlékü

⁷² 'éjjeliedény, bili' (német)

Kedves Pesta!

A kiskésit nekije: én kellett volna írjak Neked kövesdi „kiszállásom” után, s íme, rám licitáltál, mert Te írtál hamarabb! Meg kellett volna köszönjem a sok lelki-testi gyönyörűséget, amiben részem volt Nálatok lévén: a fájin pájinkát, a genge pörköltöcskét, no meg a finom borocskát. (Jó a esz a póa: rossz bor nincs, legföllebb kevés); a képeid elragadtattak, különösen a vázlatok és édesanyád portréja, csak az a kár, hogy a jóságos mama nem néz szembe a nézővel. Ezt egy újabb portrén pótolnod kell: csak a szemit, a szemit! Könnybe lábadt, amikor megöleltük, megcsókoltuk egymást. (Az én anyám már egy jó esztendeje oda túl van). –

A kövesdi templom freskóihoz külön gratulálok. Különösen a szentély apszisa és plafonja tetszik. Az irigy, tehetetlen és éppen nagyképűen ugató kutyákkal szemben csak annyit mondok: az öreg Maulbertsch „Tóni” óta ki az a f... legény, aki ezt a feladatot a tiédde azonos körülmények között ezen a színvonalon meg tudta volna, vagy ezután meg bírná oldani?! A „matyó” Mezőkövesd pedig önmagát fogja megtisztelni és megbecsülni, ha Mezőkövesdi Takács Istvánt a Matyó Múzeum örökös főkurátorává választja (az adminisztratív terhek teljes kizárásával), évente legalább 24.000,- Ft tiszteletdíjjal, és utcát nevez el róla. A Te dolgod csak annyi kellene legyen, hogy anyagi gondoktól zavartalanul alkoss a saját kedved szerint (persze ezért külön díjazás jár). –

Errefelé az a hír járta, hogy Téged megoperáltak. Sajnáltam, hogy nem találtalak otthon, de némi egyhemre szolgált, hogy a hír nem bizonyult igaznak. Viszont Leó bátyám azt ajánlja, hogy föltétlenül reparáld meg a gyomrod, minél előbb, annál jobb, nehogy úgy járj, ahogyan ő „anno dazumal”. Borcsádat is jobb színben találtam, mint ahogyan képzeltem – hál’ Istennek! Márti lányodhoz szívből gratulálok: mindjárt tudta, hogy én vagyok. Úgy látszik, csak csupa jót hazudtatok neki énrolam! Nem baj, kívánom, hogy még sok, nagyon sok ideje legyen megtudni az igazat! Addigra talán meg is javulok. Ámbár, tudod: kutyából nehezen válik szalonna!

Egyelőre itthon firkálgatok. Szerencsém, hogy az emberek nemigen értenek a művészethez. Tifelétek járnak a közeljövőben nincs kilátásom, de Téged éjjel-nappal bármikor szeretettel várunk. Örülök, hogy legalább a képeidben láthattalak. Remélem, hogy saját személyedben is mihamar tisztölhetünk.

Addig is mind a hölgyeknek hódoló kézcsókjaimat küldöm, Téged szeretettel ölel a kétlyukú, rozsdás, öreg fazék:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1962. V. 6-án

[22.]

**Petrasovszky Manó a családjáról számol be barátjának
Sátoraljaújhely, 1967. december 21.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Illustrissimus D.
Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17.

Valamikor – kala-kala – megboldogult úrfikoromban szerettem leveleket írni, főként szerelmeseket. Még ez előtt 25 esztendővel is, a harctérről mindennap küldtem rózsaszínű lapot a feleségemnek. Utóbb azonban úgy kezdek lenni a levélírással, mint a katolikus ember a sárgarépa-cuspájzzal:⁷³ nem szeretem, de megeszem – ha muszáj. Tehát:

Már éppen kezdettem ihelni,⁷⁴ vajúdni, hogy lev[elező]lap helyett annyi számos hosszú esztendők után ez egyszer már egy becsületesebb levelet is illenék írnom Neked, amikor – stop! – karácsonyi üdvözleted befutott. Megelőztél, öreg szivar, pedig én válnék a fiatalabb! Te már 67-es párti lettél, én csak majd januárban töltöm be a 66-ot. Ö. m. a. f.!

Fugit, fugit irrevocabile et irreparabile tempus.⁷⁵ Nyíri⁷⁶ is 67-es. Képzeld, a Büd[ös] Áll[at]-nak⁷⁷ újdonaúj fogsora van. Már nem is tud sziszegve fütyülni, ellenben rohamsikakosan motorozik a fiával. „Gott über die Welt!”⁷⁸ – mondaná a bölcs rabbi. Így van az, amikor valakit elragad az ún. gépszij: 1900,- Ft nyugdíjkája van, de azért leereszkedik hozzám néha egy-egy levélkével érdeklődni: nincs-e a környéken egy kis kontárkodni való kiadós nyugdíjpótlék – templomfestéske. Sajnos – magamnak sincs, pedig olykor-olykor (elég gyakran) a végb[elem] is kirojtosodik –, ahogyan a megb[oldogult] Sztankó Pinyu mondaná – kínládástól, hogy téli néhanapján egy kis meleg kanál jusson a gyomromba.

Senectus ipsa: morbus.⁷⁹ Nemcsak Teneked, nekem is akad némi panaszolnivalóm: lábombam a reuma, a derekamban hexenschuss,⁸⁰ a gluteus maximusomat⁸¹ pedig a jó öreg Izsaijás furdogálja. Nem beszélve arról, hogy a 32-ből már csak 16 van (úgy nézek ki, mint Machiavelli), de nem csináltatom meg, mert akkor minden újhelyi és kövesdi lány értem veszködnék, holott engem már csak a 70 éven felüliek érdekelnek, ill. azok érdeklődnek irántam (a legszebb férfikorban lévők), az egyik meg is vallotta, hogyha még egyszer férjhez mehetne, csakis festőművészhez menne feleségül. Mit szólsz hozzá?

He – ?!

Kár, hogy elfelejtkeztem festőművésznek lenni! Egyébként a háztartási Damen-dienst⁸² mellett – mellesleg – dilettánskodni is szoktam – éppen a festészetben. Az oekomenizmus konjunktúráját „kiaknázva” papákat, pátriárkákat, püspököket festek – fényképek után, „jutányos” áron (cca. 2 Ft forint átlagos órabérkereset mellett), de hát, aki a keveset nem becsüli, az nem érdemli meg a sokat. Ha nincs kenyered, egyél kalácsot!

Néha Kaltenbach Pista⁸³ szok fölkeresni. Diósgyőri nyugdíjban van (1800,- Ft). Van Újhelyben szőlőbeli „kastélya” (szőlőjét, 5 holdat elvették-„ingyért”, van 3 gyermeke, és az imént lett meg az első unokája.

Remélem, hogy „azóta” már Te is nagyapa, vagyis „papóka” lettél – hál’ Istennek! –, s lesz, aki majdan foghíjas korodban megrágja Neked a kását.

Leó bátyámnak most karácsonykor esküszik a kisebbik lánya: Marika. Ez tanárnő Veszprémben, ahol a nővére: Elma is van (Olasz Tiborné mérnökne). Marika vőlegénye szintén tanár: Tóth Jóska Szombathelyről. Leó fia: Isti, Miskolcon főmérnöke a házgyártásnak. Kislánya 4 éves, fia 10 hónapos. Bandi öcsémről Te is tudod, hogy szintén Miskolcon ugyancsak főmérnök, s két nagyobbacska leánya van. Emma húgom tanárnőleánya: Katyi, szintén Miskolcon lakik, férje: Szepesszentgyörgyi Lerch Oszkár (zipser) mérnök. Kislányuk született a minap. Emma idősebb fiának: dr. Mészáros Péter ügyésznek a felesége is – egyelőre – Miskolcon tanít (Mész-

⁷³ 'főzelék' (régies)

⁷⁴ 'sugalmazni, inspirálni' (régies)

⁷⁵ 'Megszökik, megszökik a visszavonhatatlan és pótolhatatlan idő elől' (latin)

⁷⁶ Nyíri László, Petrasovszky Manó, Takács István és Nyíri 1927-ben végeztek az Iparművészeti Iskolában.

⁷⁷ Közös barátjuk, Nyíri László.

⁷⁸ 'Isten a világ felett' (német)

⁷⁹ 'Maga az életkor a betegség' (latin)

⁸⁰ 'deréksába' (latin)

⁸¹ 'nagyfarizom' (latin)

⁸² 'női szolgáltatás' (német)

⁸³ Kaltenbach István (1903–1979) szobrász, sportoló.

léry – Mattausch Kitty, zipser), gyerekük még nincs, de reméljük: lesz. Emma kisebbik fia: Mészáros Bálint, rádió és televízió atyamester, is házas már. Felesége magyar: Csákány Judith, tanítónő, asszonyi nyelvek szerint reményteljes állapotban van. Gyogya húgom⁸⁴ leánya: Zsuzsi Pesten, szintén férjnél van már. Férje ugyancsak mérnök: Felcsuthy Fray János. Gyogya fia, Lackó, mérnök, még nőtlen.

Na, szóval: az egész büd[ös] rusnyák banda csak tolakszik, csak tolakszik délszak felé, és rondítja szegény hazánkat: megettünk a mágyárokat, izs most mink vágyunk az mágyárok.

Csak énnekem – no meg Pali öcsémnek – jó itt maradni az ősi kárpáti kuckó alján. Pali túrja-fúrja a szőlőjét, mint egy megveszekedett föld alatti torpedó vakond, ámbár úgy látszik, hogy csak l'art pour l'art, mert a bora mindig kevés. Én is tartottam egyszer egy malacot, de majdnem ő evett meg engem, s nem én őt, amíg levághattuk – soványan.

Kedves Pesta! azt hiszem, régi szokásomhoz híven, eleget locsogtam. S nehogy levágj, Te is engem, befejezésül: nem sértődtem meg, hanem nagyon is érdekel, hogy mi volt az a „gépszíj”, ami az elmúlt nyáron Téged elkapott, de ahogy mondod, egyelőre megmaradtál?

Remélem, Ti sem vagytok rosszabbul, mint mi, hál' Istennek! Nyáron, akármilyen meleg is van, várjuk – a következő tavaszt, de a telet sohasem várjuk. Az asszonyom is panaszkodik: tavaly lábtrombózis, inszalag-, ínhüvelygyulladás, vizenyő etc. hat hétig fekvés, tüdőgyulladás. Gyenge a szíve, nehezebbre esik a járás stb. Csak a nyelve ép. Van is mit hallgatnom! de így kerek az élet.

„Sto gyelaty?!”⁸⁵

Pistussas! Nem utoljára, csak utolsó sorban, de mindenekelőtt hálásan köszönjük az ünnepi megemlékezéseket. Adjon az Isten Nektek is erőt, egészséget, karácsonyi békességet, kellemes ünneplést ebben a förtelmes világban!

Szerencsés – lottó 5-ös találatot – újesztendőt is kívánunk Nektek is –, magunknak is.

K[edves] Mindnyájatokat melegen köszöntünk. Kézcsókok!!! Téged a régi szeretettel ölel a duffla gyer-tyájú öreg Pézsmapatkány:

Manó
(alias Csucsundra)

Sátoraljaújhely, 1967. XII. 21.

[23.]

**Petrasovszky Manó részvétnyilvánítása Takács István részére
Görömböly, 1968. október 23.**

Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 17. sz.

F: Petrasovszky Manó
Miskolc-Görömböly
Gör[ög]kath[olikus] Parókia

⁸⁴ Petrasovszky Jolán, a művész testvére.

⁸⁵ 'Mit csinál?' (orosz)

Kedves Pistám!

Görömbölyben dolgozom hónapok óta, s a gyászjelentést csak későn – Újhelyen keresztül a feleségetől – kaptam meg.

A megrendülésre szavam nincs. A vigasztalás: süket a Te egyedülmaradtságod pusztájában. Csak hallgatni tudok – Veled együtt.

„Favete linguis!”⁸⁶

„Elhull a virág, eliramlik az élet...”⁸⁷

Kis ideig még mi is itt csetlünk-botlunk e földi téreken, de holnap – talán – s holnapután egész biztosan mi is visszatérünk oda, ahonnan vétettünk.

Feleségemet is végtelenül letörte a hír – hiszen már 65 éves – a Megboldogult, áldott lelkű művészeleség hozzá képest még jóval fiatalabb volt.

Pistám! Keress és találj enyhülést – amennyire lehet – bájos leányod és – remélem – unokáid szeretetében és velem közös nyomorúságos sorsunkban: a művészetben!

Borcsának⁸⁸ pedig adjon a Jóisten – a földi keresztviselés után – zavartalan megpihenést. Annak kebelén, akihez lelkületünkkel és neveltségünkkel mindenkor is ragaszkodtunk!

A Megboldogult emlékét imádságos szeretetünkben őrizzük – Téged pedig, Pistám, múlhatatlan együttérzéssel ölel:

Petrasovszky Manó

Görömböly, 1968. X. 23.

[24.]

**Petrasovszky Manó beszámol Takács Istvánnak a családjá meglátogatásáról
Sátoraljaújhely, 1968. november 9.**

Kedves Pistám!

Nem tudtam, de nem is igen lehet napirendre térni a Téged ért tragédia felett, s ezért a görömbölyi templomszentelő búcsú alkalmával (nov[ember] 3-a után, hétfőn) leugrottam M[ező]kövesdre, hogy személyesen is láthassuk egymást annyi – 13 esztendő – távollét után. A PRIMUM VIVERE⁸⁹ törvénye azonban másképp irányította programjainkat. Még aznap vártak rám otthon előzetes megállapodás szerint – tehát nem maradhattam Kövesden. Szerdán, 6-án pedig megint utaznom kellett Nyíregyházára üzleti ügyben. Nov[ember] 8-án otthon kellett maradnom, mert görög Mihály-nap volt: ünnep és papunknak nevenapja – én pedig itthon oszlopos régi „egyháztanács” vagyok, stb. stb. Talán jobb is így: nem érzélgünk egymás szemeláltára. Én ui. bűdös rusnyák létemre kezdek már szenilis lenni, de ill[ő], tehát legalább levélben látogatlak meg.

Nem találtalak otthon, de egyébként sem bántam meg hogy Kövesdre utaztam, mert azért mégis találkoztam Veled. Elsősorban a templomban: újból megbámultam és élveztem művészi intuíciódat, invenciódat, a maiakkal ellentétben a példátlan rajz- és festői tudást, az ecset virtuozitását és nem utolsósorban a hallatlan munkabírást a műgond mellett. Nehezen tudnám elképzelni, hogy ezt a feladatot azonos körülmények között nem Magyarországon, de Európában – tehát a Glóbuszon – valaki is így tudta volna megoldani, mint Te.

⁸⁶ 'Vigyázzatok a nyelvetekre' (latin)

⁸⁷ Idézet Petőfi Sándor *Szeptember végén* című verséből.

⁸⁸ Takács István felesége, Kovács Borbála, akit 1934-ben vett nőül, s aki 1968. október 8-án hunyt el.

⁸⁹ 'Előbb élni, aztán filozofálni' (latin)

Maulbertsch Tóni „bátyánk” tiszteletének szelleme szól belőlem, és a jó öreg borivó Kracker J. Lukács haverunk is méltán megemelhette a kalapját Előtted.

Második élményem Andris öcséddel való cca. másfél-két órás konverzációm volt. Nagyon rendes, melegszívű ember a Te Andris öcséd! Igen kedvesen fogadtak, s csak arra kérlek: vedd rá Andrist, hogy tiszteljen meg a visszategezéssel, hisz nem egészen „vadidegen” vagyok én.

Harmadik és talán legmaradandóbb emlékem az Édesanyáttal való összeborulásunk. Hiszen, ha valaki, Ő érzi át leginkább a gyermekei szenvedését. Találkozásunkkor mintha a saját Édesanyámat öleltem volna meg. A jó Isten áldja meg Őt, Ti pedig vegyétek körül még nagyobb odaadással: „Szeressük egymást, gyerekek, hisz minden percért kár!”⁹⁰

A Te kifejezhetetlen szomorúságodra élő ember vigaszt nyújtani nem tud. Ha a helyedbe képzelem magam, a hajam szála égne mered. Meggondolatlanul valaha arra kértem az Istent, hogy én haljak meg előbb, mint a feleségem. Persze ez önzés, inkább neki kívántam özvegységet, mint magamnak. Tehát: APAGE!⁹¹ Viseljük sorsunkat úgy, ahogy elrendeltetett!

Pistám! a „seblázad” most nőni és erősödni fog, de: fugit irrevocabile et irreparabile tempus⁹² – és a borzasztó seb fájdalma megenyhül, beforr és csupán sajtó – de állandó – emlékké fárad. Kiheverni – a mi életkorunkban – már nehéz; viszont figyelmeztetésünk marad, hogy mindannyian HAZAFELÉ tartunk.

Művészi álmainkat továbbá is evidenciában kell tartanunk: „Zum letzten Hauch!”⁹³ – és lehetőleg megvalósítanunk:

„...ha későn, ha csonkán,

Ha senkinek – ÍRJAD!” (Arany J[ános])

K[edves] Édesanyátoknak ismételtén kézcsókjaimat küldöm – Téged mélységes részvétellel és szeretettel ölel:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1968. XI. 9.

[25.]

**Petrasovszky Manó karácsonyi jókívánsága Takács István és családja részére
Sátoraljaújhely, 1970. december 18.**

Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Illustrissimus⁹⁴
Takács István Úrnak
festőművész
Mezőkövesd
Sára u. 15.

⁹⁰ Idézet Seress Rezső (1899–1968) népszerű slágeréből.

⁹¹ 'Távozz, tűnj el (gonosz)! (latin)

⁹² 'Meggöngyösödik a visszavonhatatlan és pótolhatatlan idő előtt.' (latin)

⁹³ 'az utolsó leheletig' (német)

⁹⁴ 'méltóságos' (megszólítás, latin)

Kedves Pesta!

„Ehhát jól ki van tömve!” azazhogy tényleg elibém vágta. Már a kéménybe készültem fölírni nevedet, de aztán „mög gondoltam, mondok, nem rontom az kedvit!” – Hát így csak azt mondom, hogy a leveled majdnem olyan meglepetést szerzett nekem, mint a Roch Misu⁹⁵ Neked.

Köszönöm, köszönöm a karácsonyi, újévi jókívánatokat „mellyhöz hasonló lyókat [sic!] kívánok” én is Neked „mindközönségesön ö. m. a. f.” – És persze jó egészséget is, de legfőképpen! – Tudom, hogy az egészségre Te is meglehetősen rászorulsz.” – „De az semmi!” – ordítaná Vidrócki pajtás, lesepervén kezedet a vitaasztalról, mert ha nem tudnád: én nem a többi emberek módjára, hanem a hasam oldalán nyitott seb útján fizetem a zsidót. Orvosi nyelven: ANUS ILIACUS DEFINITIVUS, ill. PRAETERNATURALIS. A velejáráó körülményeket nem részletezve: nappal keserv, éjjel gyötrem. „Nyögg-hetsz girhes!” – Hát meggirhültem, sőt, megnyúvadtam!” – Nem kívánom senkinek, de magamnak a legkevésbé!

Viszont azért dolgozom, mert muszáj, sőt még ambícióm is lenne, pl. egy 5-ös LOTTÓ találatra. Csak az ügyekezetem [sic!] igen lassú. No, sicko jedno!⁹⁶

Azt hiszem, már régebben megírtam Neked, hogy – mint a jó öreg Arany János – „ha későn, ha csonkán, ha senkinek... írjad!”⁹⁷ –, vagyis fessed, amit festened adatott. Hisz úgyis mit tehetnénk egyebet, hogy meg ne bolonduljunk ebben az eszelős-bugris patkányvilágban!?

Roch Miskát én is eltemettem volt már régen, azután az értesülés után, amit annak idején Tőled kaptam. Így hirtelen meglepetésben és örömben azt sem tudom, mit szólnak a dologhoz.

Egyelőre: hál' Istennek, hogy mégsem az történt vele, ami hírlett! Ez megnyugtat, de a betegsége viszont lehangol. Szegény Misu! Gondolom: a lába fajult el az életkor előrehaladtával (Misu 1903-as). Szerencséje, hogy olyan rendes felesége van, aki bizonyára odaadóan ápolja. Legalábbis ilyennek láttam, amikor annak idején megismerkedtem vele. Ha legközelebb írsz Misunak, kérlek, légy szíves, közöld vele szívbőli üdvözlötünket és örömünket – a magamét és feleségemét. Komoly és tartós testi javulást és régi derűs kedvet kívánunk neki, ill. – kézcsókkal – mindkettőjüknek.

Ami a munkát illeti: ne hagyd Magad! Bizonyára vannak képálmaid, amiket meg kellene festeni. Hogy kinek? – Lányod van, unokáid vannak, ill. remélem, még lesznek. És legfőképpen van kinek: Magadnak!

Az imádság után mi van gyógyítóbb és vigasztalóbb, mint az ALKOTÁS?!

Kedves Andris öcsédéket különleges szeretettel üdvözlöm. De az egész Családnak még egyszer is kellemes karácsonyt és egészséges, békés új esztendőt kíván és meleg baráti szívvel ölel:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1970. XII. 18.

⁹⁵ Roch Mihály, ötvösnövendék volt az Iparművészeti Iskolában, közös barátjuk.

⁹⁶ 'Édesmindegy!' (szlovák)

⁹⁷ Idézet Arany János *Előszó* című verséből.

[26.]

**Petrasovszky Manó baráti látogatásra hívja Takács Istvánt
Sátoraljaújhely, 1972. január 8.**

F: Petrasovszky Manó
Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Takács István
Úrnak
festőművész
Mezőkövesd, Sára utca 15. sz.

Kedves Pesta!

Végre megembereltem Magadot: s ha rövid is, de legalább valamirevaló levelet írtál.

A Büd[ös] Állatot⁹⁸ 17 esztendeje nem láttad. Nem úgy, mint engem, mert – nemde bár – velem csak pár napja, vagyis 1955. november 21-én beszélte utoljára.

Sok süket locsogás helyett – summa summárum: BÁRMIKOR – ÉJJEL ÉS NAPPAL – SZERETETTEL VÁRUNK BENNETEKET. Akár köznapon, akár vasárnap. De hohó, Barrhétom! [sic!] nem ám úgy, hogy még aznap vissza is utaztok, hanem legalább egy éjszakát itt kell töltenetek. Van hely, és be is van fűtve. Ha Te legény vagy is még, de Nyíri⁹⁹ már a 71-et tapossa, s mint többszörös nagyapának és hivatásos, de még mindig nem nyugdíjazott szárazdajkának éjjeli pihenés jár. Hiszen ebéd közben el fog aludni a Pestről utazás, éjszakázás után! No, sicko jedno!¹⁰⁰ Talán köznapon még jobb, mert a vasárnapot nálunk a mise uralja, de Rád bízom. (No meg valami kellelten „vendég” is megzavarhatja vasárnapon a dumánkat, s ettől meg szeretném magunkat kímélni.)

Fotografáló masinát hozzátok magatokkal, mert nekem nincs, de nem is értek hozzá. Hadd örökítse meg a svájci bika 25 szemekarikáját az 50 éves „arany” találkozón (1922-ben kezdtük az iparműv[észeti] óvodát járni).

Tehát: jertek annál is inkább, mert én már nem mehetek sehová, és oda is lassan. Ki tudja, mikor, hol és hogyan találkozhatunk legközelebb? Lehet, hogy már csak a „bolt”-ban. A sírboltban.

Üzend meg előre érkezéseteket, mert kimennék az állomásra, ha olyan lesz a testi „konstellációm.”

Ez azonban – sajnos – nem biztos, mert a pólyásgyereknél sem lehet tudni, mikor kakál bele az anyja markába.

A Misuról¹⁰¹ szóló értesítésednek nagyon örülök. Ha írsz neki, szeretettel üdvözöld nevemben!

Quid plura!?:¹⁰²

A „többit” majd személyesen – bővebben.

A minél közelebbi viszontlátásig ölel

a rozsdás, lyukas, vén
serbli:¹⁰³ Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1972. I. 8.

⁹⁸ Közös barátjuk, Nyíri László.

⁹⁹ Nyíri László, évfolyamtársuk, közös barátjuk.

¹⁰⁰ 'Édesmindegy!' (szlovák)

¹⁰¹ Roch Mihály, ötvösnövendék volt a Budapesti Iparművészeti Iskolában.

¹⁰² 'Minek szóljak többet?' (latin)

¹⁰³ 'éjjeliedény, bili' (német)

[27.]

**Petrasovszky Manó baráti hangvételi levele
Nyíri Lászlóhoz (?) – egészségről, betegségről
Sátoraljaújhely, 1972. július 29.**

Kedves Lacikám!

Hát alaposan rám ijesztettél a leveleddel, de remélem, hogy ezek a sorok már erősen a javulás állapotában találnak Téged. Gondolom, több oka lehet a nyelvbénülésodnak. Első talán az, hogy világegyetemben nem szeretted a nyelvedet használni, igyekeztél betartani a bölcs közmondást, hogy „hallgatni: arany” (főleg iskolai leckefelmondáskor). Nem csoda tehát, ha a nem használt testi szerv visszafejlődik, elkorcsul, sőt megbénul.

Más okra is gyanakszom. Emlékszel-e, amikor anno daczumál Adácson azt mondtad, hogy szereted a mákos metélkét, s erre egy napon csináltak is nekünk vacsorára mákos metélkét. Igen ám, de milyen? A mákot azonmód nyersen, megőrletlenül szórták rá, s bennünket, de főleg Téged a guta kerülgetett, hogy miként lehet egy ilyen finom ételt így elrontani. Hát lehet, hogy akkor léptél ismeretségbe a Guttmann úrral. Pedig dr. Buga bácsi a rádióban erősen a lelkünkre kötötte, hogy öregember ne egyék sokat, s azt „hagyja abba akkor, amikor a legjobban ízlik!” (Azóta haragban vagyok Buga bácsival.)

Végül még egy ok: az időjárás. „Frontátvonulás” (?), meteoropáthia. Affene [sic!], aki kitalálta! Miért nem mondja, hogy a 70 éven felüli vén szamarakra rájár a rúd. Hiszen ebben a korban az ember már nemcsak meg van vénülve, hanem meg is van hülyülve – (tapasztalatból mondom). Persze, saját magáról mindenki azt gondolja, hogy más igen, de önmaga – nem.

Hát látod, Lacikám, ebbe már bele kell nyugodni!

Addig-addig halogattátok Pestával az én meglátogatásomat, hogy most itt van – ni! Talán-tán üthetem is bottal a nyomát. De azért én még erősen remélem, hogy ami késik, az még nem biztos, hogy múlik is. Csak persze, be kell tartani a Buga bácsi féle diétát (mert magunk között szólva: neki azért igaza van). Az én Leó bátyámat vagy két évvel ezelőtt meglegyintette valami – (és ő tudta, hogy mitől esett össze, és mitől állt meg a nyelve) –, de azóta most már rendesen érzi magát, csak persze bort, pálinkát nem szabad innia. Egy kicsike sört lassan azért megiszik. Csak cigarettázni nem volna szabad, de azt úgy szívja továbbra is majdnem, mint addig.

Légy nyugodt, Örezssem, fogsz Te járnai piacra is, házimunkázni is, csak – DIÉTA! Én már több mint 3 esztendeje semmit sem dohányzom, pedig néha a nyavalya tör érte, inni pedig csak annyit iszom, amennyi – belém fér (csak persze ANNYI NINCS!). – Vizont piacra, vizitbe, társaságba nem járhatok. Örülök, ha a templom külön zugában a misét végig tudom hallgatni pelenkadefekt nélkül. Apropos! MISE! Hiszen Te ministrálgattál a megboldogult Pethes Lajos bácsinak! Nos, ha nem is állunk még közvetlenül a sír szélén, azért ebben a mi életkorunkban már a testi egészségünknek, az idegállapotunknak is hasznára válik, ha valami rendes, öreg pap bácsi bizalmas segítségével alaposan kiöblögtjük a lelkünk beleit. Ez elsősorban nekem szól, természetesen, de ha kedved van hozzá, a Te vérereidet is megtághíthatja, s még sokáig várhatsz majd a második csengetésre. Néha az iskola pedellusa is később csenget, mint szokta, sőt, olykor el is marad a többi csengetés. Annál is inkább, mert akkor az én temetésemem kicsoda fogja a búcsúztatót elmondani, ha nem Te? Ezért mindnyájan naponta imádkozunk felgyógyulásodért és tartós egészségedért.

A régi barátsággal és szeretettel ölel a rozsdás, lyukas, bűdös öreg serbli.¹⁰⁴

Petrasovszky Manó
Kata Tekla¹⁰⁵

S[átor]a[lja]újhely, 1972. VII. 29.

¹⁰⁴ 'éjjeliedény, bili' (német)

¹⁰⁵ Felesége és sógornője.

[28.]

Petrasovszky Manó szeretne személyesen találkozni Takács Istvánnal
Sátoraljaújhely, [1973. január 19.]

Takács István Úrnak
festőművész
3400 Mezőkövesd
Sára utca 15.

Petrasovszky Manó
3980 Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

Kedves Pesta!

Nagyon jól sejtetted, hogy a közelmúltban valami ürügyem volt az ivásra, mert immár beléptem a 72.-be. Hát köszönöd, úgy-e, s remélem, jól vagyok. Majd ha eljössz, meg is isszuk, hogy foganatosabb legyék. Ne várj, és ne egyezkedjél Te a Nyíri Lacival,¹⁰⁶ mert akkor úgy járunk majd, mint a szegény vietnámiak a békével, avagy a szocializmus az építéssel: vödör van, de víz nincs – amikor meg van már víz, hát „eltűnt” a vödör; így kénytelenek vagyunk órabérbe állni. Ne gondolkozzál sokat – a tett halála az okoskodás –, hanem ülj föl a vonatra, s gyere! De úgy, hogy legalább egy egész teljes napot tölthess Újhelyben, tehát 3 napot szánj rá legalább. Aludni van hely, fűtés is, no meg serbli¹⁰⁷ is (de kicsi). Ne sajnáld az időt, a munka megvár, s hányszor történik meg, hogy az ember „halaszthatatlan”, sürgős tervét napokra, sőt hetekre megakasztja egy „non putarem”¹⁰⁸ esemény, avagy betegség, s azért mégsem fordul föl a világ. Minden sietség az ördögtől van. CHI VA PIANO: VA SANO.¹⁰⁹ Ne félj, hogy terhelni fogsz! Ígérem, hogy nem fogom magamat zavartatni, hisz’ nem vagy Te „vadidegen”. Még dolgozhatom is Melletted: van nálam elég könyv, nézegetnivaló, s közben dumálhatunk is. Kaja és pija is, bágó is akad még, ámbár én már negyedik esztendeje nem dohányszom. Bármikor jössz, szeretettel várunk. Még megírnod sem muszáj előre, de azért jobb, ha megírod, hogy kimehessek Elibéd az állomásra, ha történetesen tűrhető testi diszpozícióban leszek.

Köszönöm a Misu¹¹⁰ fényképét. Igazán jólesik látnom szegényt. Persze, ő is már a 70-et tölti be ez év februárjában. A fotográfián, az arcáról ítélve, úgy látom, sok mindenen mehetett keresztül, ami – legalábbis – kiábrándította. De hiszen nekünk magunknak is sok minden dologból és főleg sok mindenből keserűen ki kellett ábrándulnunk. Csak a feleségünkől nem – hál’ Istennek! És – úgy látszik – Misunak különlegesen: nem. Rendes asszony! Kár, hogy egyik nevét sem tudom, pedig annak idején – (1943-ban)¹¹¹

¹⁰⁶ Nyíri László, jóbarátja.

¹⁰⁷ ’éjjeliedény, bili’ (német)

¹⁰⁸ ’nem sejtett, nem gondolt, váratlan’ (latin)

¹⁰⁹ ’Lassan járj, tovább érsz!’ (olasz)

¹¹⁰ Roch Mihály, ötvösnövendék volt a Budapesti Iparművészeti Iskolában.

¹¹¹ A levélnek hiányzik a folytatása.

[29.]

Nyíri László részére írt személyes hangvételi levél
Sátoraljaújhely, 1975. április 14.

Kedves Lacikám!

Már végképp azt hittem, hogy önmagad dugájába dőltél, merthogy nem hallottam Rólad semmi hírt. No de hál' Istennek, még megvagy, mint ahogy én sem haltam meg még.

A névnapomra küldött jókívánatokat hálásan köszönöm és szeretettel viszont kívánom: az öregember úgy szép, ha taknyos, mert könnyebb tőle a járása, csak arra vigyázzon, nehogy elcsússzék, mert akkor könnyen hasra esik.

Egyébként én is ugyanolyan helyzetbe csöppentem bele, mint Te: majd egész napom csupa ide-oda járkálással, lázas semmittevással, naplopással és egyéb munkakerüléssel telik el; ami szabad időm a sok lógás mellett marad, azt festészetre, ill. kenyérkeresetre próbálom felhasználni, hacsak nem jön s ül a nyakamra valaki időmilliomos azért, hogy szórakoztassam, nehogy meghaljak véletlenül az unalomtól.

Írod, hogy Rózsika bosszúságára micsoda marhaságokat szoktál elkövetni. Ezzel szemben én még csak a TÖKHÜLYESÉGNÉL tartok, mert én legfeljebb ráfizetek a boltban, de sohasem hozok vissza több pénzt, avagy elfelejtek vagy otffejtek valamit, aminek persze már bottal üthetem a nyomát.

Azt talán már írtam, hogy pont január elsején egy szörnyű influenzába estünk a feleségemmel együtt egyszerre mindketten. Én már kihevertem, de Kató még mindig sínylődik tőle. Az Isten óvjon meg Benneteket is minden betegségtől, bajtól!

Íme, 10 esztendeje elmúlt már, hogy Veled Rudabányácskán találkoztunk legutóbb. És ősszel lesz 20 esztendeje, hogy Pestával személyesen beszéltem, azóta évenként egy-két üdv[özlő]lapot váltunk, biznyságul, hogy még élünk.

Egyenletesen gyorsulva esünk, hullunk lefele, nagyot koppanunk, azután elhallgatunk – mint az éji bogár.¹¹²

Különben nagyon szépen haladok, ill. prosperálok a választott mesterségemben: ikonosztázképeket festek, állandó munkám van – egyelőre –, s már 3 Ft, mondd: HÁROM FORINTOT is megkeresek óránként, amikor van munkám, s ha igyekszem, 73 éves koromban. A „Szocialista Humanizmus” ui. csak úgy ad betegségi biztosítást havi 130 Ft-ért, ha adót is fizetek a létminimum alatti keresetből. Ha nem fizetek adót: nincs betegs[égi] biztosítás még pénzért sem. Persze nyugdíj sem lesz, hál' Istennek! Így legalább állandóan utálhatom ezt a Madzsar-isztánt, s nem fogom sajnálni ezt a büd[ös] világot.

„Óh, áldott gázháború, jövel!”

Kató is fájlalja a szívét: pangást állapított meg az orvos, de viszont a feleségem nem dohányzik. Rózsikának is ez használna föltétlenül. Én már 6 esztendeje egyáltalán nem szívok. Orvosságra kell a pénz. A feleségem a régi cigarettapénzt most borra költi – nekem. – Ezért is írok ilyen szamar levelet.

Kézcsók, üdv, kedves Mindnyájaknak!

A régi cini-cinikus szeretettel ölel az öreg lyukas serbli¹¹³ fakír:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1975. IV. 14.

¹¹² Arany János *Családi kör* című verse nyomán.

¹¹³ 'éjjeliedény, bili' (német)

[30.]
Gyászjelentés – Petrasovszky Manó haláláról
1976. október 11.

Özv. Petrasovszky Emmánuelné sz. Füzesséry Katalin mélységesen megsomorodott szívvel, de a Teremtő szent akaratában megnyugodva jelentem, hogy felejtethetlen férjem,

Petrasovszky Emmánuel
festőművész

folyó évi október hó 10-én, 14 órakor munkáséletének 75. évében a betegek szentségével megerősítve, hosszas szenvedés után az Úrban csendesen elhunyt.

Drága halottunkat a helybeli Köztemetőben folyó év október hó 13-án déli 12 órakor a görögkatolikus egyház szertartása szerint helyezzük a feltámadásig síri nyugalomra.

Az engesztelő szentmisét folyó év október hó 13-án délután 6 órakor mutatjuk be a sátoraljaújhelyi görögkatolikus egyház plébániatemplomában.

Sátoraljaújhely, 1976. október hó 11.

„Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent.”

Petrasovszky Leó
Petrasovszky Pál
Dr. Mészáros Gyuláné
sz. Petrasovszky Emma

Petrasovszky András
Özv. Gnädig Lászlóné
sz. Petrasovszky Jolán

testvérei

Petrasovszky Leóné
sz. Ullrich Zsuzsanna
Petrasovszky Andrásné
sz. Hajdu Ilona
sógornői

Dr. Mészáros Gyula
sógora

és a kiterjedt rokonság

**Petrasovszky Manóné levele egy bizonyos Rózsikához és Lászlóhoz
Sátoraljaújhely, 1979. augusztus 14.**

Kedves Rózsika és Lász!

Leveleit örömmel olvasom, mert a boldog múlt egy-egy epizódja tárul újra lelki szemem elé, jól írja, hogy mi már csak a múlt emlékeiből élünk, és toljuk földi napjait szorgalmasan az örök haza felé.

De ez a földi élet még annyi bukdácsoló nehézségeket tartogat, hogy fiatalnak is terhes volna annak mindenben eleget tenni, hát még nekem, a 76 évem mellett. Annyi gond van a fejemen, képzelje, a földszinti fürdőszoba mennyezete beszakadással fenyegetett, no, nővérem megcsináltatta, de nálam is fel kellett törni a fürdőszoba betonpadozatát és kicserélni az összes vízvezetéki kellékeket, WC-csésze, ólomcső stb., és ezt meg is csináltattam, de előzőleg a kőműves a felbontott padlót bedeszázta a Manó két rajztáblájának a felhasználásával, hogy kevesebb legyen a költség, és most megvan a vízvezetéki munka, és nem tudja a kőműves befejezni a munkát, mert 6 hete nem lehet cementet kapni, így mindkét mester áll, és én meg mint egy cigány tanya, széjjel az előszoba-konyha. Most meg mosni akarok, a mosógép romlik el, és már napok óta telefonálok, hogy jöjjenek megcsinálni, és nem jutok a mesterhez, most írtam már neki, nem tudom, mikor lesz belőle valami. Előzőleg egy tróger felvett 600 forintot a fürdőszoba megcsinálásáért, és nem csinált semmit, most majd ügyvéd útján kell behajtanom a pénzt, ha meg akarom kapni. Gondolja, se fürdőszoba, se WC, és nagymosást is kéne csinálnom, oly ideges vagyok, szóval ki sem mondható.

Fent elsírt nehézségeim mellé még itt van öreg, 84 éves nővérkém, aki mindent elfelejt, többek közt mondja, mi lesz velem, odaadta a szénutalványát egy fuvarosnak, és nem hozza a szenet. No, ma neki gyürkőztem, és írok egy hosszú levelet a Tüzép vezetőjének ezzel kapcsolatban, és lemegyek hozzá, hogy nincsen-e bélyegje itthon, és odaadom neki a levelet, hogy olvassa el, mielőtt feladom, olvassa, és akkor azt mondja, ja, lelt valami tüzelőutalványt, nem-e ez az, és megvan az utalvány, június 30-ig kellett volna kihozatni a szenet, most magamhoz vettem, és intézem a dolgot. Képzelje, ha van bélyegem és elküldöm, milyen blama, és méreg még nagyobb. Így telnek földi napjaim, tele gonddal-bajjal. Csak már cement volna, és vége volna e fürdőszobai áldatlan helyzetnek, és képzelje, a sok piszok, ami ezzel jár. Takarítónő nincsen, magamnak kellesz a lakás takarítását elvégezni, hisz 10 évvel ezelőtt nem lett volna gond, de ma, ha megbetegszem, nincs, aki ápoljon, így is sokat vagyok egyedül, igazság szerint állandóan, mivel Manó családjából ritkán keres fel valaki. Köveshegyen lakó húgom is néha 3-4 hét, hogy bejön.

De elég a siránkozásból, hogy előző levelére nem válaszoltam, ezen zűrös állapot az oka.

Rózsika egészségi állapota is sok gondot okoz biztosan, de így van, életünk alkonyán előjönnek a bajok, itt fáj, ott fáj. Mondta az egyik orvosnak a felesége, mikor panaszkodott a férjének, azzal vigasztalta, kedves korával kapcsolatban még több helyütt is fog fájni, mert ezek a fájások az elmúló fiatalság szigorú tünetei. Így akkor nem kell panaszkodni, vagyis nem szabad. –

Rózsikám! Neked meg jó egészséget kívánva, esti imámban megemlékezem Rólad is, hogy betegséged mielőbb a javulás stádiumába érkezzék, légy türelemmel e nehéz napokon, és bízzál mindnyájunk legjobb orvosában, ahhoz fohászkodj, kitől mindent kapunk, a nehézségek elviselésére is ő adja az erőt. Örömmel olvastam, hogy Évi férjhez ment, és így van egy fiatal melletted, aki segítségedre van.

Kertemben sok szép virág volt, és még van is, csak sajnos már én nem bírom olyan tempóval azok gondozását, mint ahogy kéne, így persze nem olyan tökéletesek, mint szeretném, de az időjárás is elég mostohán bánt velünk. Két szőlőtökémről a szomszéd gyerekei már leszüreteltek, és az alma- meg körtefám termése is igen meg lett dézsmálva, mire szedni kellesz, azt hiszem, nem sok fog maradni, tavaly újig kitartott az alma.

Mindenkinek jó egészséget és a fiataloknak boldog, megelégedett földi életet kívánva, Rózsikám, Téged számtalanszor csókolva, Ici, magát meg igaz barátsággal üdvözölve a viszontírásig.

S[átor]a[lja]újhely, 1979. VIII. 14.

Kató

**Petrasovszky Manóné levele Takács Istvánnak
[Sátoraljaújhely], 1979. december 19.**

Kedves Pista!

Közelgő ünnepekre tekintettel én is kegyelemteljes, boldog, megelégedett karácsonyt és anyagiakban bőséges új esztendőt kívánok a sorstól Neked.

Soraiddal igen megörvendezettél, csak sajnálom, hogy elkerülted csendes hajlékomat, megértem, hogy az 50 év emlékei szívfájdalommal és a múlt kedves epizódjai lelkiileg megzavartak, könnyeidet nem kell szégyellni, hiszen mi e korban már csak az emlékekből élünk, és el-elsiratjuk a múltat az álmokkal együtt.

Sokat gondolkodom Manó és a Te szorgalmas munkáitokra, de lelki erőm még mindig oly gyenge, hogy ha kénytelen vagyok hagyatékában valamit kikeresni, a könnyek elhomályosítják szememet, és vége elhatározásomnak, hogy rendezem a dolgot, pedig már negyedik éve, hogy itt hagyott, most is úgy van minden, ahogy Ő az íróasztalán hagyott. Könyveit odaadtam Marikának, Leó kisleánya, akit Manó tehetségesnek tartott. Veszprémben lakik, orosz és rajz szakos tanárnő, férje, dr. Tóth József kémikus, egyetemen tanít, két gyermek (kisleány) van. Emma leánya, Kató Miskolcon lakik, és tanít rajz[ot] és orosz. [...] ¹¹⁴ Leó fia, István szintén Miskolcon lakik, házigazgató, ott is két gyerek van, Anna és István, kik gyakran vannak Újhelyben apjuk látogatására, Palival együtt a régi házban laknak. Palit nemrég operálták meg Miskolcon prosztatára, már itt-hon van, most Emmánál lakik, ki özv[egy], férje Manó után halt meg, május 24-én. György Pesten, ott is két gyerek van, Zsuzsi és Laci, meg több unoka. Bandi Miskolcon, ott is két leány, Évi és Olgi, Évi férjénél és egy unoka. Hogy a régi fiatalságból ízelítőt kapjál, írtam meg a fenti családi állapotokat.

Magamról mit is írjak, régi hajlékban lakom emeleten, földszinten nővérem, Borka 84 évével, én támogatom, esti órákban járok le, és emlegetjük a múltat.

Nálam az egészség, mint tudod, szívpingás miatt gyatra, és sok izgalmam volt a házzal kapcsolatosan ez éven, földszinti és emeleti fürdőszoba mennyezete kicserélődött, és ez annyi bosszúsággal járt, mert közben anyag zárrolva lett, és hónapokig cementhiány volt, és a munka állt, végre a sírköves könyörült meg rajtunk, és tartalékjából adott jó cementet. Látod, Pista, ilyen egy özv[egy] sorsa, ha nincs, aki gondjaiban támasza lenne.

Még előttem van a Manó dolgainak rendezése, és azoknak a család részére megosztva való átadása, ez is gond, és kevés az erő a munkák elvégzésére, sokat kellene feküdnöm, mikor jelentkezik a szívnél a zavar, és bizony, nem mindig lehet megtenni.

Elnézésetet kérem, hogy ennyi panasszal terhellek, de talán megérted, hogy egy kis megkönnyebbülést jelent.

Manóm sírja mellé még mindenszentekre sem tudtam kimenni, de a mozgásban a szív akadályoz, háznál munkámat, ha lassan is, elvégzem, de az egyhuzamban való menetelt nem bírom, végem van, azt hiszem, kiszakad a szívem, és fájdalmas, meg légzési zavar lép fel.

Igen jó lett volna, ha betérsz, de remélem, még találkozunk, hogy milyen a nagytemplom, sajnos már rég láttam, mert fenti okok miatt nem járok már kb. két éve templomba. Minden első pénteken jön hozzám és Borka nővéremhez Károly bátyám gyóntatója, és így végezzük el a havi gyónásunkat, és én vasárnaponként a Prohászka-imakönyvből a misét, meg imádkozom a Tőled kapott Elmélgedések az Evangéliumról, ez is Prohászka, 1937-ben ajándékoztad Manónak.

Szentistvánról járt itt Ujlaky Dezső, és elhozta a Teáltalad festett, Manó portréjáról készített fényképet, igen megörültem neki, itt van az asztalom mellett, és sokat elnézegetem, és a múlt jelenik meg lelki szemeim előtt, meg a Terólad folytatott beszélgetés magnetofonfilmjét, de eddig még nem sikerült olyat találni, aki ezt lejátszatta volna.

Ujlaky Dezső ittléte alkalmával én nem a legjobb lelki állapotban voltam, és a kedvességét, ami a kép elhozatala és egy matyó kézimunka, értékét nem honoráltam kellően. Manó által van festve egy kép, nem tudom,

¹¹⁴ A levél egy része nehezen olvasható.

emlékszel-e reá, egy csomó kisbabát ábrázol a kép, mint a szőlőfürtök, csüngenek különböző pozitúrában, erre Manó mindig azt mondta, ha én elkeseredtem, hogy nincs család, festek én neked családot. Ennek a képnek az első kis vázlatát odaadtam Dezsőnek, de a részletesebben megrajzoltat, ami be lett kockázva és úgy felnagyítva, hiába azt kérte, nem adtam, és így nyom a lelkiismeret, hogy nem dotáltam kellőképpen. Néha elhatározom, hogy elküldöm a kértet, de oly nehéz megválni tőle, mert a hozzáfűzött gondolatoktól kéne megválnom.

Ha teheted, néha soraiddal keress fel. Nyíri Lacival¹¹⁵ állandóan levelezésben vagyok, és kicseréljük a múlt és a jelen eseményeit, most is leveleddel egyszerre érkezett Tőle is levél.

Mártika kisleányodról is írnék, van-e unokád, ha jól tudom, férjnél van. Borcsa emlékei is sokszor előttem van, a debreceni csavargások és Bajusz bácsinál elfogyasztott ebédek és csevegések humoros epizódjai, mint mondom, mi a múltból élünk, és várjuk az örökélet eljövételét.

Elnézést kérek még egyszer a sok csevegésért, még egyszer boldog ünnepeket és egészségben gazdag új esztendőket kívánva, szívélyesen üdvözölve, máskor házunk tájékát ne kerüld el, a viszontlátásig üdvözöl:

Kató

1979. XII. 19.

Oldalra írva:

Névnapodon Isten soká éltesse, hogy sok szépet tudj még alkotni, Isten dicsőségére és a hazai templomok szépségének növelésére.

[33.]

**Petrasovszky Manó testvére – András – felidézi az emlékeit Bán József készülő könyvéhez¹¹⁶
Miskolc, 1996. szeptember 11.**

Miskolc, 1996. szept[ember] 11.

Tisztelt Bán József Úr!

A személyes találkozás bizonyára igen hasznos lett volna Takács Pista és a többiekéről emlékezetemben adatolt adatok megadásáról. Egy azonban hátrányos is lett volna, mert a sok emlékeket egy találkozás alkalmával nem lehet elmondani.

Válaszom a levélre az, hogy először elolvasom Bán úr könyvét Takács Pistáról, s csak azután fogom megírni azokat az adatokat, amiket szükségesnek tartok, és a könyv nem tartalmaz, és ami esetleg hibásan szerepel a könyvben.

Ezért kérem türelmét a könyv elolvasása idejére, ami azért nem fog oly gyorsan megtörténni. Korom folytán az olvasás nekem már fárasztó és altató, így a napi újság elolvasása is elegendő.

Azt azonban előzetesen most megírom, hogy a mi Petrasovszky családunk igen nagy volt, hiszen 5 fiú- és 5 leánygyerek volt. Bátyám, Manó (hivatalosan Emánuel) az 5. gyerek és a 3. fiú volt, én pedig a 8. gyerek és az 5., utolsó fiú voltam. Jelenleg hárman élünk: én, egy nővérem és egy húgom, tehát már kevesen, és korosak vagyunk mind a hárman.

Takács Pistát 1927. év óta ismerem, és ha személyes találkozásaim vele nem oly számos, de azok igen kedvezőek. Pistával utoljára kb. 1980-ban találkoztam és beszéltem a miskolci Mindszenty-templomban, amikor a

¹¹⁵ Petrasovszky Manó iskolatársa, jóbarátja.

¹¹⁶ Erről a műről van szó: BÁN 1996.

templomkupola freskóját javította, tisztította és újrafestette, és beszélgetésünk fent a kupola alatt, közvetlenül az állványon történt.

Többet a könyv olvasása után:

Üdvözlettel:

Petrasovszky András
ar[any-] + gyémántokl[eves] mérnök

[34.]

**Petrasovszky András levele a Takács István életrajzát író Bán Józsefnek
Miskolc, 1998. január 28.**

F: Petrasovszky András
Miskolc I.
Kis-Hunyad u. 50. VII/1.
3535

Bán József Úrnak
életrajzíró
Mezőkövesd
Zsófia utca 18.
3400

Miskolc, 1998. jan[uár] 28.

Tisztelt
Bán József életrajzíró és tanár Úr!

A birtokomban lévő, Takács Pistával készült fényképeim közül 3 db-ot itt küldök fénymásolatban, azzal a feltételezéssel, hogy azok tanár úrnak talán nincsenek meg.

Egy fényképmásolatot is küldök 6 × 9 cm nagyságban, azzal a tudattal, hogy az biztosan nincs Pistáról készült fényképkészletében, mert én ezt most leltem meg a sok képgyűjteményeim között. Ez azért érdekes kép, mert a háttérben lévő, falon függő képet Takács Pista festette édes bátyámról, Manórol, amint hegedül. A festmény Leó bátyám megrendelésére készült, és az ő tulajdonában volt, pécsi hadapródiskolában lévő lakásában. Ugyanis Leó bátyám a pécsi hadapródiskola tanára-aligazgatója volt alezredesi rangban.

Takács Pistának ez a képe 1944. év végén, az oroszok Pécs elfoglalása alkalmával eltűnt, valószínűleg megsemmisült az egész lakás és az iskola elpusztításával. Pistának ez a képe az életrajzkönyv végén (104. oldal) a felsorolásban nem szerepel.

Tisztelettel:

Petrasovszky András

Mell. 4 db

II.
Petrasovszky Manó és mások
Füzesséry Katalinhoz írt levelei az internálás idejéből¹¹⁷

[1.]
P/1.
Hajdúdorog, 1948. június 24.

A feladó
neve: Petrasovszky Emmánuel
foglalkozása: festőművész
címe: Sátoraljaújhely
Köztársaság u. 18.

Cím:
Petrasovszky Emmanuelné
Füzesséry Katalin
Központi Internáló Tábor
Budapest
Budaörsi út, II. ezred

Kató!
Adj életjelet magadról, Újhelybe – ha szabad. – Tekla¹¹⁸ már keresett, de nem tudott Veled találkozni. – Régi munkahelyemen dolgozom. – Háziasszonyom, Mária a kisfiacskájával – aztán Terézke és Antika üdvözölnek,¹¹⁹ s velük együtt:

Manó

Hajdúdorog, 1948. jún. 24.

¹¹⁷ A levelek id. Petrasovszky István hagyatékában maradtak fenn, ma az ő leszármazottai őrzik. Hálával tartozom nekik, hogy ezt az anyagot rendelkezésünkre bocsátották. A levelekhez Petrasovszky István a következő kísérőszöveget írta: „Petrasovszky Manó levelei feleségéhez, Füzesséry Katóhoz 1948. VI. 28. – 1949. VII. 24-ig, akit jogtalanul, tárgyalás nélkül internáltak akkor. Köztük mások levelei is vannak. A ceruzás sorszámok Kató nénitől erednek. Az enyéme P/1–P/70-ig vannak. '82. VII. 27-én kaptam Kató nénitől. Petrasovszky István”

¹¹⁸ Füzesséry Katalin testvére.

¹¹⁹ Máriapócsra gondol, a „Háziasszony” a Pócsi Istenszülő, fiacskái a bazilita atyák, Terézke és Antika minden bizonnyal Lisieux-i Szent Teréz és Páduai Szent Antal.

[2.]
P/2.
1948. július 11.

A feladó

neve: Petrasovszky Emánuel
foglalkozása: festőművész
címe: Sátoraljaújhely
Köztársaság u. 18.

Cím:

Petrasovszky Emánuelné
Füzesséry Katalin
Budapest
Központi Int[ernáló] Tábor
Budaörsi út 59.
II. női ezred

Katókám! Majd egy hónapi várakozás után végre életjelt jelent nekem ma, 11-én megkapott, júl. 5-i keltezésű leveled. – Úgy idegzetemre, mint munkámra nézve, nagy megkönnyebbülést szerzett. – Kért dolgok Hozzád juttatásáról Tekla már gondoskodik. – Én még mindig a régi helyen dolgozom. Eddigi munkám befejezéshez közeledik, de még eltart vagy 2 hétig. – Nagyon tetszik mindenkinek. – Júl. 3. vasárnapján készültem el Hozzád, de nem remélhetem egyelőre, hogy elmehetek, egyrészt a mostani munkám megszakítatlan befejezése miatt (a megrendelők alig várják, hogy fotografiát készíthessenek róla), másrészt rövidesen várjuk a pécsi mestereket, s nékem akkor itt kell lennem a magam teendőit nyélbe ütnöm.¹²⁰ – Ámbár lehetséges, hogy rövidebb időre hazamegyek, mert Görög Péter is fölkeresett egy megrendeléssel, amit otthon csinálnék meg addig, amíg itt a dolog eldöntődik.¹²¹ – Ügyedben Tekla eljárt, régi főnöködnél. Mindent, lehetőleg megígért, válaszát mindennap várjuk. – Fellebbezést törvényes időn belül benyújtottuk. – Háziasszonyommal s a családbeliekkel állandóan tárgyalok. – Biztatnak, s én hiszek nekik. – Sokat emlegetik a régi latin közmondást: *Lingua precurrit mentem*¹²² – de ez minden körülmények között ajánlható. Írj, ahányszor csak lehet, és gondoldj sokszor:

Manódra

1948. VII. 11.

[3.]
P/3.
1948. július 16.

A feladó

neve: Petrasovszky Emánuel
foglalkozása: festőművész
címe: Sátoraljaújhely
Köztársaság u. 18.

¹²⁰ A máriapócsi kegytemplomban dolgozott ekkoriban: itt a kegyoltárra festett két, zenélő angyalokat ábrázoló kompozícióról lehet szó. A pécsi mesterek az ottani ferencesek, akik a kegytemplom faberendezésének megújításán dolgoztak.

¹²¹ Görög Péter (1901–1970) görögkatolikus parókus Biriben (1947–1968). Ekkoriban az ottani templom előkészítő oltárára szeretett volna egy új, Utolsó vacsorát ábrázoló képet rendelni Petrasovszkytól.

¹²² 'A nyelv megelőzi a gondolatot.' (latin)

Cím:

Petrasovszky Emanuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

Budaörsi út 59.

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred

Katókám! – Mint már írtam, júl. 5-i leveledet megkaptam, s már válaszoltam is reá. – Azóta semmi. – Tekla elfoglaltsága miatt J. Bélának írtam, referáljon az otthoni viszonyokról. – Eszerint Te már több lapot írtál, de Tekla még nem küldte el: – Tekla bizonyára beszámolt Neked az otthoni állapotokról, s így én nem részletezem. – L. Nácitól eddig válasz még nem jött, pedig ígérte Teklának, hogy, ha csak egy mód van rá, segít. – Én sokkal jobban bízom Terézkében, aki bennfentesebb a Belügyben; már negyedszer instanciázom Hozzá, s ha nekünk is hasznos, intézkedik, mert Tőle nem lehet megtagadni semmi kérést, mivel Ő sem tagadott meg semmi áldozatot.¹²³ – Fellebbezésre sem jött eddig válasz – ámbár nem is várok. – Ügyvéd, L. Pali, nem vállalja, azt mondja: felesleges. Van neki ismerős kollégája Pesten, de az csak a pénzt szívja, s eredmény: semmi. – Én azért megpróbálom, mert hátha Terézke ihletni fogja, és sikerülni fog a dolog. – Persze, ehhez pénz is kell, s ha életem végéig csak azért fogok dolgozni, hogy helyzetem javuljon, ráállok – Részedről minden ellenszolgáltatás nélkül, hiszen emlékszel még arra az Ady-versidézetre, amiért megapprehendáltál. – Ma is állom! A két kép nagyon tetszik, cca. egy hét múlva befejezem.¹²⁴ – Berti hosszú-messzire elutazott, s míg megjön, hazamegyek, mert otthoni munkám lesz.¹²⁵ – Ő dönt a további képek tárgyában. – Addig még írok, s várja soraidat:

Manód

1948. VII. 16.

[4.]

P/4.

1948. július 23.

A feladó

neve: Petrasovszky Emmánuel

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újrhely

Köztársaság u. 18.

Cím:

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred

¹²³ Lisieux-i Szent Terézre gondol.

¹²⁴ A máriapócsi kegyoltárra festett két, zenélő angyalokat ábrázoló kompozícióról lehet szó.

¹²⁵ Dudás Bertalan OSBM, máriapócsi házfőnök. Ekkor Rómába utazhatott.

Katókám! Ez a 4. lapom. – Tekla egy leveledet és két lapodat megküldte. – Még mindig Máriáéknál vagyok.¹²⁶ Munkám lassan befejeződik, de a cimbalommal sok bajom van. Elszámítottam magamat az idővel, s így csak 8 nap múlva tudok hazatérni. – Pécsiek még mindig nem érkeztek meg. D. Berti pedig elutazott oda, ahol Pistával együtt voltunk kétszer is: 1929-ben és 1939-ben.¹²⁷ – Egy nagyon kedves lapot kaptam tőle. – Írja, hogy megemlékezett a mi legégetőbb problémánkról is, vagyis a Te ügyedről. – Tekla írja, hogy írtak otthonról a Belügybe, s várják a választ. Én semmi kedvezőt nem remélek a földi intézkedésektől. A dolog sokkal komolyabb, sem hogy máshoz fordulhatnánk Háziasszonyomon és környezetén kívül.¹²⁸ – Éjjel-nappal, még munka közben is folyton Rólad tárgyalok Vele. – Bizonyos vagyok benne, hogy kellő időben kedvezően elintézi ügyünket, hiszen jobban szeret bennünket, mint mi önmagunkat. – Ha hazamegyek, kezdek vázlatokat a várható munkákhoz – mert míg Berti vissza nem érkezik, az itthoniak nem határozhatnak.¹²⁹ – A Görög Péter-féle megrendelés halasztást szenved, mert képállványt szeretnének, s majd azzal együtt. – Esetleg apát, mamát festem addig – legyen az őszi kiállításra valami. – Oriovits Vali és Simigh Laci júl. 25-én, azaz vasárnap esküsznek. – Legközelebbi írásig várja soraidat:

Manó

1948. VII. 23.

[5.]
P/5.
1948. július 25.

A feladó

neve: Petrasovszky Emmánuel

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Cím:

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! Ez az 5. lapom. – Tegnap kaptam 19-én írt leveledet Teklán keresztül, s az a nap, a körülményekhez képest, ünnep volt számomra. – Még mindig Máriáéknál vagyok, de már nem sokáig.¹³⁰ – Viszont sem a pécsiek, sem a nagyfőnök nem jött még meg, s így aug. első napjaiban hazautazom – mert otthon is csak körül kell nézni. – Mint írtam, határozott biztatásom van a további munkát illetően, s részemről ez az egyetlen konkrét feladat egyelőre a Te sorsod javulására, ha dolgozom, hogy esetleges szükségleteidet fedezni lehessen, mert hiszen a nyár sem tart soká, s a legfelsőbb szándékokat ember nem tudhatja. – Én a mulandó vigasztalásokról, legalábbis elvben, lemondtam. – Egyetlen vigaszunk legyen az, hogy nincs vigaszunk Órajta kívül. Kicsoda szakíthat el bennünket Ötöle?! – Senki és semmi! A mentorokat illetően pedig Józsi bácsi, Terike és

¹²⁶ Vagyis Máriapócsan.

¹²⁷ Rómába, ahol az említett két évben Takács Istvánnal járt.

¹²⁸ A pócsi Szűzanyára és a szentekre gondol.

¹²⁹ Talán a máriapócsi Szent Bazil-mellékoltár két képére, és a színes üvegablakok kartonjaira gondol.

¹³⁰ Vagyis Máriapócsan.

Tónika s főként Háziasszonyom – aki olyan kedves vendégszeretettel lát hívül, különbeket úgysem találnék.¹³¹ – Naponta ők nyugtatnak meg, hogy erre szükséged van Neked is, nekem is. – A kis csirke is fél és csipog, ha az emberi felsőbb hatalmú marok óvja és szeretettel szorongatja a héja elől. – Szívбайodnak ártó munkát ne végezz, inkább maradjon el a vasárnapi beszélő. – Ha kissé szabadabb leszek a munkától – és lesz pénzem –, meglátogatlak. – De hiszen egymás felől biztosak vagyunk, az esti harangszó úgyis régi üzenetünk arról, hogy Katóra gondol az ő:

Manója is

1948. VII. 25.

[6.]

P/6.

[dátum nélkül, 1948. augusztus 1.]

A feladó

neve: Petrasovszky Emánuel

foglalkozása: festőművész

cím: S[átor]a[lja]új hely

Köztársaság utca 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! Terike ma leveleddel örvendeztetett meg, amit júl. 26-án írtál. Ma vasárnap, 1-je van. – Közben leveled Teklát is megjárta, s ő is írt hozzá. – Otthon, aránylag, minden rendben, csak Te hiányzol. – Én még mindig a régi helyen dolgozom, de a két képet a jövő hét szerda-csütörtökjére befejezem. Nagyon tetszenek. – Azonban pár napig utána még itthon leszek, vagyis nem megyek még haza, mert némi apró-cseprő szívességeket kell még tennem a Háziasszonyomnak, amit megígértem, hogy a Hajlék a jubileumi év alkalmából szép legyen. – Mária egyébként már igen vár Téged is ide, hogy bemutasd hódolatodat.¹³² – Nácitól válasz még nem jött. – Ki tudja, tehetett-e valamit?! – Gyuszi is írt Új helyből ügyedben, de az is még eddig csak hallgatással végződik, hiszen még a fellebbezésre sem jött válasz. – Tapasztalt emberek azt mondják, hogyha okosan, helyesen viselkedik az ember, hamarabb kiengedik. Egyébként a véghatározaton nem volt jelölve az időtartam, s ez 6 hónapot jelent. – Viszont Kempis Tamás azt mondja, hogy ahol az okosság csődöt mond, ott a pártfogókat kell elővenni, elsősorban Háziasszonyomat és az ő környezetét. – Én állandóan Vele tárgyalok helyetted is és a Te nevedben a szenvedő lelkek javára, mert azok igen hálásak, és sokat kieszközölhetnek számunkra. – Berti holnap indul vissza, s így őt is be akarom várni, hogy tárgyalhassak vele a továbbiakról. – Addig is hú:

Manód

¹³¹ A pócsi Szűzanyára, Szent Józsefre, Lisieux-i Szent Terézre és Pádúai Szent Antalra gondol.

¹³² Máriapócsról van szó.

[7.]
P/7.
1948. augusztus 3.

A feladó

neve: Petrasovszky Emmanuel
foglalkozása: festőművész
címe: S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59.
II. női ezred

Katókám! A két képet ma, úgy-ahogy, befejeztem, mert vendéglátóimat nem akarom tovább terhelni. Azonkívül már a végleges helyen szeretnék látni a képeket, amiben igazuk is van. Tetszenek is a képek, hát kénytelen vagyok abba hagyni; no meg az ellenértékhez képest úgyis jobban vannak megcsinálva, mintha bárki más festette volna, pedig szívesen dolgoznám rajtuk még vagy két hónapig, de hát akkor a vizet sem keresem meg. Rájöttem, végre, hogy a megrendeléseknél az elfogadhatóság és gyorsaság a fontos. – De azért még maradok, bevárom Bertit. – Gyuszi, állítólag, Patakra van helyezve, bárcsak így lenne! – Otthoni hírekről egyébként, remélem, Tekla már beszámolt Neked. – Azt hiszem, hogy semmi különösebb baj nincs, csak Te hiányzol. – Türelmesen és megnyugvással várom, míg időd letelik. Egyetlen vigaszom, hogy semmi vigaszom sincs. – Ha az élettől elfogadtuk a kellemeseket, el kell fogadnunk a kellemetleneket is. – Az életsorsok Ura hétszeresen kárpótolni fog bennünket minden csepp elhullajtott vagy visszafojtott könnyért. – „Ha meg is öl, Őbenne bízom” – mondotta a béketűrő Jób. – Minden kellemetlen dolog elmúlik, csak a jó emlékek maradnak vissza – s az igazságtevés az Örökkévaló kezében van –, mi ne kontárkodjunk bele. – Szenvedélyesen kell engesztelnünk, ez a legbölcsebb mottó. – Jónak kell lenni, és jóra fordul minden! – Erre vágyom, és ezt kívánja Neked is:

Manód

1948. VIII. 3.

[8.]
P/8.
1948. augusztus 9.

Feladó neve és lakása:
Füzesséry Tekla ny[ugalalmazott] posta főellenőr
S[átor]aljaújhely
Szemere u. 18.

Petrasovszky Manóné
szül. Füzesséry Katalin
Központi Internáló Tábor
II. női ezred
I. em. 14. szoba
Budapest XI.

Budaörsi út 59.
Közp[onti] Int[ernáló] Tábor
II. női ezred

Szeretett Katókám! Örülök, hogy a szilvát megkaptad, és jól vagy. Itthon mindent elintéztek, Manórol gondoskodom, amit kértél Ilus részére, holnap küldök csomagot, amiben Részedre küldök benne holmit, de azt már csak a következő szerdán tudja beadni. Szerdán megint küldök gyümölcsöt, mindig írd meg, hogy érkezett meg, üres ládákát és az üvegeket küldd ki Ilusnak, és ő nekem hazaküldi, és így meglesz a körforgás. Olga néniék, komájuk, Tusi, Erzsike jól vannak. Itthon minden rendbe. Körülbelül 20 mázsa fa a fáskamrában télére. Amint módomban, mindent igyekszem rendbe hozni. Krumplit még nem használok a kertből, majd egyszerre akarom az egészet kiásni. Mihály szomszéd őrzi a kertünket, gyümölcsöt kap érte, így egyeztem meg vele, éjszaka is kint alusznak. Csináltak maguknak egy kis kalibát ott. Sokat gondolok Rád, Testvérem, gondolataim állandóan ott vannak Melletted, lélekben mindig Veled vagyok. Kis Terikével, Máriával és Józsikával szoktam esténként elbeszélgetni, ők szeretettel köszöntenek téged.¹³³

Sok szeretettel csókol:

Tekla

1948. VIII. 9.

[9.]

P/9.

1948. augusztus 16.

A feladó

neve: Petrasovszky Emmanuel

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! Mind a kettő, vagyis az aug. 2- és 9-én [írt] leveleidet megkaptam, és nagyon megörültem nekik. – Ma, aug. 15-én én még mindig a régi helyemen dolgozom. – Az otthon elkezdett képet végül is nem fejeztem be, hanem abbahagytam, azaz késznek nyilvánítottam, mivelhogy így is nagyon tetszett. Be is helyezték a helyére, s nagy és előkelő ceremóniával avatták fel. – Pedig én úgy terveztem, hogy Háziasszonyunk tiszteletére olyant festek, amilyen szépet eddig még nem csináltam. De hát valósággal kivették a kezemből, pedig a szebb nem lett volna drágább.¹³⁴ – Végül rájöttem, hogy a megrendelést úgy kell intézni, ahogyan Pali mondja: mint az aktát. Nem érdemes sokat bibelődni vele, mert elveszi az időt azoktól az alkotásoktól, amelyeket az ember a maga számára és kedve szerint függetlenül csinálhatna. Tehát: lerázni, s ha tetszik és megfelel, akkor minél hamarabb átadni, s ide a fizuval. Jelenleg már egy új képen dolgozom, amellyel addig kell készen lennem, míg a pécsiék megérkeznek. – A régi kép igen gyatra volt, úgyhogy még a laikusok sem tartják visszahelyezendőnek.¹³⁵ – Egy

¹³³ Szent Terézre, Szűz Máriára és Szent Józsefre gondol.

¹³⁴ Máriapócs, a kegyoltárra készült zenélő angyalokról van szó, amelyeket az augusztus 15-i nagybúcsú alkalmára helyeztek el végleges helyükön.

¹³⁵ A Szent Bazil-mellékoltár képeiről lehet szó.

szép kék ceruzavázlatot csináltam hozzá, tetszik, s holnap elkezdem festeni – hogy amennyire lehetséges, egy kis segítséget tudjak Teklának s általa közvetve Neked küldeni. – Éppen ezért úgy számítom a dolgot, hogy amíg ezzel nem leszek készen, addig nem is megyek haza. Annál is inkább, mert nem is engednek, s egyéb tennivalók is lesznek még. – Szóval a fellebbezésre jóváhagyás lett a válasz. El kell viselnünk, mert ki tudja, mitől jó. – Én bízom Háziasszonyom anyai szívének gondviselésében, no meg a kedves többiek is segítenek.¹³⁶ Ha az ember egészséges külsőleg és belsőleg, hát mindent kibír. Borúra derű, s ezt türelemmel és megnyugvással várja:
Manód

1948. VIII. 16.

[10.]

P/10.

1948. augusztus 17.

A feladó

neve: Petrasovszky Emánuel

foglalkozása: festőművész

cím: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! Mint már tegnapelőtti lapomon írtam, júl. 2- és 9-i leveleidet megkaptam. – Az int. jóváhagyását, úgy látszik, válasznak kell venni fellebbezésre. – Az újabb instanciázást is én eredménytelennek és ezért feleslegesnek véleményezem, sőt tapasztalt emberek még azt is mondják, hogy talán még hátrányos is. – Ilyen esetben az ember esze megáll, mert nem tudja, melyik helyesebb: tenni-e vagy nem tenni valamit. Nácitól eddig semmi válaszról nem tudok, s ha ő sem tud eredményt elérni, nem tudom, kicsoda ember képes erre?! – Természetesen, föltéve, hogy utánanézett az ügynek. – Sem éjjelem, sem nappalom! – Egyet tudok biztosan, hogy a munkát nem hagyhatom abba, ez az egyetlen konkrét alap, ami a létfenntartást, akár fogságban, akár kívül, némileg biztosítja, hiszen a tél már közelebb van, mint távolabb. – Fát kell beszerezni, stb., stb. – Ami tőlünk telik, megteesszük, a többit a Gondviselőre bízuk. – Aug. 15-én harmadik vasárnap volt; úgy terveztem, hogy elmegyek Pestre, de egyrészt pénzhány, másrészt a további munkám érdekében folyamatban lévő tárgyalásaim miatt nem tehettem meg. Megrendelőim is anyagilag gyengébben állanak, mint eredetileg gondoltam, úgy-hogy ami eddig még nem történt meg – diszkrét alkura is került sor, de megegyeztünk, és azt hiszem, továbbra is meg fogunk egyezni, ha anyagi helyzetük nem súlyosbodik. – Az új képet már vászonra vittem, s remélem, hogy szeptember végére át is adhatom.¹³⁷ – Haza, most, nem vágyom, mert az üres fészekben duplán érezném a hiányt; így meg csak eltengődöm valahogy a kicsi cellában, ahol hajnaltól, vagyis látástól vakulásig dolgozom és – gondolkozom. – Egészséges vagyok, s társaságomtól jobbat a földön nem lehet kívánni. – Teklának mindig egyidejűleg írok, s mihelyt a képpel némileg előrehaladtam, azonnal küldök neki pénzt is a téli beszerzésekre. – Erősen él bennem a remény, hogy minden jóra fog fordulni, mert olyan Atyánk van, akiben kételkedés nélkül

¹³⁶ A pócsi Szűzanyára és a szentekre gondol.

¹³⁷ A Szent Bazil-mellékoltár főképéről lehet szó.

bízhatunk, csak persze mi is méltó gyermekei legyünk Őneki, akik tudjuk, hogy a szorongatás az Ő oltalmazó és szerető markától származik. – A jóknak minden javukra válik. – Ebben hisz és bízik:

Manód

1948. VIII. 17.

[11.]

P/11.

1948. augusztus 22.

A feladó

neve: Petrasovszky Emmánuel

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59. sz.

II. női ezred

Katókám! Azóta, remélem, két elkésett lapomat is megkaptad. – 16-án írt leveled 21-én jutott kezemhez, s ma, 22-én már válaszolok is reá. – Szept. harmadik vasárnapján, ha tudok szabadulni, és lesz mód rá, el szeretnék menni Pestre. – Amint már írtam, új képet festek, csak a múlt héten kezdtem, de máris tetszik, és sok bámulója van. – Szept. 8-ára meg kellene lennie, mert akkor olyanok fogják láthatni, akiknek az ismeretsége és pártfogása a művészetem számára anyagilag és erkölcsileg sokat érhet a jövőben. – Matyiékről egyelőre semmit sem tudunk. – Fényképemet legközelebb, levélben elküldöm, de csak ha szabad, és bizonyos, hogy nem vész el, mivel az igazolványomon kívül csak ez az egy van, s esetleg szükség lehet még reá. – Mondod, hogy Náci írt – de kinek? – mert én nem tudok semmiféle válaszról, amit Teklának kellett volna küldenie s viszont, úgy gondolom, hogy a BM-ben csak személyes utánjárás lett volna a helyes. Nándi bácsiék pontos címét nem tudom, de leírom, hogy lehet megtalálni. Tehát: a Csalogány utca Széna téri végén, a volt Apolló Mozitól jobbra átellenben, utcáról beugró, megrongált bérház, talán egyetlen a közelben, amelyben laknak, nem tudom hányadik emelet. – Így magyarázta Zolti vagy Isti. – Egészséges vagyok, és nagyon fegyelmezett életet élek. Ki sem mozdulok a házból, hanem állandóan dolgozom és adórálok. – Viszont vendégem mindig van, aki nézi, hogyan festek. De nem teher, mert házbeliek, és nagyon diszkréten viselkednek szokásaiknak megfelelően. – Mindannyian közbenjárnak Éretted. – Elsősorban természetesen a véghetetlenül kedves Háziasszony, akinek a Fiacskája mindig kedvesebb és kedvesebb.¹³⁸ – Főképpen Ő nyugtat meg töprengéseimben, hogy jóra fordul minden. – A többiek is ezt mondják. – Józsi bácsi, Tádé papa, Anti bátya, Terike¹³⁹ – no meg Csepellény Gyurka, akiről kisütöttem, hogy rokonod, nemkülönben Kaszap Pista, a híres sportfiú.¹⁴⁰ – Némelyikkel naponta kétszer is beszélek, és mindannyian vigasztalásaikat küldik velem együtt:

Manóddal

1948. VIII. 22.

¹³⁸ A pócsi Szűzanyára gondol.

¹³⁹ Szent József, Szent Júdás Tádé apostol, az elveszettek segítője, Páduai Szent Antal és Lisieux-i Szent Téz.

¹⁴⁰ Csepellényi György pálos vértanú (†1674), akit a protestánsok gyilkoltak meg, teste 1689-ben a sátoraljaújhelyi egykori pálosokhoz került, ahol ma a templom egyik oldalkápolnájában található. Kaszap István jezsuita novicius volt (1916–1935), akinek boldoggá avatása azóta is folyamatban van.

[12.]
P/12.
1948. augusztus 29.

A feladó

neve: Petrasovszky Emánuel

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! 23-i leveledet megkaptam. – Némi megnyugtatómra szolgál, hogy Náci válaszolt, de hogy mit, azt majd csak Teklától, élőszóval tudhatom meg, mert készül le hozzánk szept. 8-ára. – Nagyon erősen bízom azokban, akikkel mindennap, megszakítás nélkül konverzálok, és Ők is biztatnak, hogy a jóknak minden javukra válik, de nem szabad kételkedni. – Szavahihető helyről értesültem, hogy Kóci mama nemsokára kijön. – Leveledet Tekla is mindig elolvassa, s így mindenről tud, amit üzensz nekem. – De én külön is megkérem Erzsikét, hogy írjon Nácinak a kérdéses ügyben, ha egyáltalán még szükséges lesz. – Légy türelemmel, borúra derű következik. – A képpel szépen haladok előre, napról napra gyönyörködnek a megrendelők a fejlődésben. – Ha ezt befejezem, reményem van a további munkára, mert már jelezgették, hogy gondolkozzam a többi képek megoldásán is. – Közben otthonról is jeleztek egy újabb feladatot, de ez ráér egyelőre. – Egyéb helyekről is érdeklődnek képügyekben, de mind kénytelenek várni, míg jelenlegi feladataimnak eleget teszek becsülettel. – A jó munka a legjobb reklám – a hitvány munka pedig kockáztatja a hírnevet is, kenyeret is. – Ne csüggedj, Katókám, hanem gondolj a bibliai béketűró Jóbra: „Ha megöl is, Őbenne bízom” – mondotta legsanyarúbb helyzetében, s én minden este ezzel a mondattal térek nyugovóra. – Eléggé erős az Örökkévaló, hogy mindenért hétszeresen kárpótolja a Benne bízókat. – Hiszen az Övéi vagyunk, Ő pedig a Szeretet és Irgalom. – Elképzelheted, hogy nekem sincs sem éjjelem, sem nappalom anélkül, hogy Valakire ne gondolnék folytonosan, aki most kétszeresen távol van tőlem. – Sok minden változik bennem, csak a szeretet marad a régi a soraidat váró:
Manódban

1948. VIII. 29.

[13.]
P/13.
1948. szeptember 9.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

II. női ezred

Katókám! Lapom kicsit késik, mert közbejött a kisasszony napi búcsú állandó zaklatottsága. – Se enni, sem aludni, sem festeni, sem írni nem állt módomban. – A sok ismerős és rokon egymás kezébe adta a kilincset. – Igen tekintélyes méltatóim voltak. Rettentően tetszetek a régebbi és újabb képeim. – A másodrangú tekintélyek között Szémán bácsi¹⁴¹ és Mihalovich Sándor¹⁴² melegen, igen nagy részvétellel érdeklődtek Felőled. – Mind munkát akarnak adni, Mihalovich templomot akar festetni, Homér¹⁴³ síremléket terveztetni, Görögh Péter ikonosztáziont festetni,¹⁴⁴ Szelényi Gábor – akit talán ismersz még L. Bényéről, mert ő meg Szerencsen volt¹⁴⁵ – oltárképet és több más képet festetni, Nagy Béla szobába való képet szeretne.¹⁴⁶ Egyelőre azonban még mindig Máriáéknál dolgozom, s mást nem vállalok, amíg az Ő lakását föl nem díszítettem erőmhöz képest.¹⁴⁷ Jelenleg egy oltárképen dolgozom, sürgős, mert a pécsi szaktársak már jelezték érkezésüket, s így a kép már hamarosan kell, hogy ne tátongjon üres lyuk az oltárkép helyén¹⁴⁸ – Viszont én közben el szerettem volna utazni Pestre, de éppen emiatt ebben a hónapban a harmadik vasárnapra már le kell mondanom róla. – Ugyanis még vagy háromheti munkám van ezen a képen, s nem lehet halasztani. – A többi kép már komótosabban készülhet, ott-hon is csinálhatom. – A felavatáson föltétlenül itt kell lennem, így kívánja Bertinek a bátyja.¹⁴⁹ – A két zenélős képet is ő avatta fel gyönyörű beszéd kíséretében, s nagy tisztesség ez és a jobb jövő záloga részemre. – És tudod, Katókám, hogy a pénzre, különösen most, hogy háromfelé vagyunk: Te ott, én itt, a lakás meg amott Teklával együtt – nagy szükség van, tehát muszáj kaparni és becsületet szerezni, mert a szép munka a legjobb reklám. – Úgyis idegesít és örül engem itt is sok dolog, de addig nem nyughatom és nem mozdulhatok, míg ezt a leg-sürgősebbet nem végeztem el úgy, ahogy a körülményekhez képest legjobban tudom. – Ezért, Katókám, légy még egy kis türelemmel irányomban, mert a köv[etkező] hóban föltétlenül fölmegegyek hozzád, ha 10 percre is. – Tekla 11.-re ígérkőzött ide, Máriáék szeretettel várják. Szállást szereztem neki a közelben, nagyon barátságos helyen, ha majd Te is eljöhetsz, Téged is szeretettel fognak várni és ellátni. – Addig is, Katókám, hordozd türelemmel és megnyugvással a Fát,¹⁵⁰ mint ahogyan én is hálával és szenvedélyesen viselem, mert tudom és érzem, hogy Ő van rajta, aki egyedüli föltétele a boldogságunknak. – Béke és öröm Ő nekünk a távollét dacára is. –

Manód

1948. IX. 9.

[14.]

P/14.

1948. szeptember 15.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

¹⁴¹ Szántay-Szémán István (1880–1960) görögkatolikus lelkész, ekkoriban a Miskolci Apostoli Exarchátus helynöke (1925–1960). VÉGHSEŐ 2015, 75.

¹⁴² Mihalovich Sándor (1892–1963) görögkatolikus lelkész, kanonok, ekkor nyíregyházi parókus (1933–1951). VÉGHSEŐ 2015, 110.

¹⁴³ Homér Gyula római katolikus plébános Sátoraljaújhelyen (1940–1975).

¹⁴⁴ Görögh Péter (1901–1970) görögkatolikus parókus Biriben (1947–1968). VÉGHSEŐ 2015, 142.

¹⁴⁵ Szelényi Gábor (1901–1960) görögkatolikus lelkész, 1932 és 1938 között volt Szerencsen segédlelkész, amelynek filiája Lebesbénye. Ekkoriban Mátészalkán szolgált. VÉGHSEŐ 2015, 152.

¹⁴⁶ Nagy Béla Imre (1908–1969), ekkor nyírlugosi parókus (1941–1951). VÉGHSEŐ 2015, 151.

¹⁴⁷ Máriapócs, kegytemplom.

¹⁴⁸ A Nagy Szent Bazil-képről van szó. A mellékoltárt a pécsi ferencesek újították fel ebben az évben.

¹⁴⁹ Dudás Miklós hajdúdorogi megyéspüspökről, Dudás Bertalan testvéréről van szó.

¹⁵⁰ A keresztre gondol.

Címzett:
Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred

Katókám! Szept. 3. vasárnapjára készültem elmenni Hozzád, de mint már írtam, akadályai voltak. – Most újabb akadály jött: Berti bátyja külön leutazott hozzám – hívás helyett –, és egy nagyon megtisztelő és sürgős művészi feladatot bízott rám, amit halasztani az aktualitás miatt nem lehet: az ő legeslegfőbb főnökének írok egy köszöntő díszlevelet.¹⁵¹ Persze az eddigi munka emiatt halasztást szenved, de a magamfajta munkásembernek, aki ilyen szabadpályán van, alkalmazkodni kell a megrendelőhöz, akiből él. – De légy türelemmel, Katókám, Tekla készül hozzád 19-[é]re, ő majd bővebben referál itteni találkozásunkról, vagyis Mária névnapjáról. – Októberben azonban föltétlenül fölmegegyek, ha ugyan akkorára nem odahaza leszel már, mert ilyen szóbeszédet is hallottam. – Bár adná a Gondviselő! – Hallottam Teklától, hogy Náci komolyan mozdult érdekünkben, csak persze máról holnapra nem megy a dolog, egy kis türelem kell hozzá. – Újabb kérvény is ment a BM-hoz részemről, nincs kizárva, hogy annyi idő múltán talán ennek már lesz foganatja. – Ámbár én nem hiszem, mert nem anyaszülöttekről van szó. – De vannak nekem mentoraim és protektoraim, akikben bízom, s ők segítenek is, ha az javunkra válik. – Elég hatalmas Ő, hogy mindenkéért hétszeresen kárpótoljon bennünket. – Senkit sem szabad gyűlölni, de szeretni sem érdemes, mert minden földi dolog elromlik. – Csak egyedül ahhoz ragaszkodjál, akinek Te is, én is egyaránt markában vagyunk, még ha szorongat is bennünket féltő, óvó szeretetből. – Gyogy címe, tudtommal: Bp. IX., Bakács tér 3. I. em. 2. ajtó. – Mint láthatod, én még mindig a régi helyemen vagyok, s azt hiszem, még sokáig leszek is. – Mostani képem még fejlődő állapotban is máris mindenkinek ropant tetszik. Berti bátyja majd egy egész délutánt töltött nálam, s többször és egész váratlanul kifejezte, hogy „szép, éppen így gondoltam”. – De más, kiváló ismerősök is vissza-visszatértek szobámba még egyszer megnézni és gyönyörködni a festményben. Volt olyan is, aki megjósolta, hogy örülni fog, ha rövidesen akadémiai tanszéken gratulálhat nekem. Persze, nevettem, s azt mondtam, hogy a függetlenségem mindenek előtt való, tehát lemondok már előre is a professzorságról, mert karóra kötött kutya már régebben is lehetett volna a Te:
Manód

1948. IX. 15.

[15.]

P/15.

1948. szeptember 27.

Feladó:
Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred

¹⁵¹ Dudás Miklós megyéspüspök ezek szerint XII. Piusz pápának készíttetett vele egy díszokmányt.

Katókám! Vártam Tekla értesítését látogatásodról, ezért késik a lapom. – Bocsáss meg, én nem mehettem fel, mert olyan munkám volt, ami máris kellett, s egész programomat felborította. – Berti bátyjának kellett csinálnom egy oklevélszerű dísziratot pont a legutolsó időben, s ez teljesen kiszakított eddigi munkámból. – Hogy a honorárium mi lesz érte, még nem tudom, de remélem, hogy nem úgy fogok járni, mint amikor címert csináltam, hogy: még egy, a kézhezvételtől értesítő lap is elmaradt. – Jelenleg már folytatom az abbahagyott munkát, tetszik igen, s biztatásaim és kilátásaim vannak a további foglalkoztatásra, ha a megrendelő anyagi viszonyai legalább egyelőre úgy maradnak, ahogy jelenleg állanak. – A pécsi szaktársak holnapután érkeznek a vagonokkal, tehát sietnem kell a képekkel – de meg azért is, hogy okt. 3. vasárnapján már némileg szabadon utazhassam Pestre – ha a jó Isten éltet bennünket. – Tekla írja, hogy cipőre és pizsamára, ill. pongyolára lesz szükséged a hidegebb idő beálltával. – Katókám, mindent elkövetek, hogy meglegyen, amire szükséged van. – Azt is írja Tekla, hogy beszélt Nácival, a legjobbakkal biztatta. – Én jót emberektől már nem várok. – Gyuszinak is írt: L. Pali egy újabb kérvényemet személyesen vitte a BM-be. – Amit emberileg el lehet követni, megteszem és megteszük, de a Gondviselő jobban tudja, mi válik javunkra. – A gyerek is sír, ha az ollót vagy a kést kiveszik a kezéből. – Az én napjaim is egyhangúan telnek: reggeltől estig állandó munka, sőt még vasárnap is egész napra van elfoglaltságom, amire köznapon nem érek rá – Katókám, úgy érzem magamat, mint Te, amikor én katona voltam, talán még súlyosabban, mert Te legalább az otthonban voltál, de én itt idegenben vagyok. Csak Mária és kedves társasága az, ami enyhíti a magányt és a Tőled való távollétet. – Nyugodj meg, egy hajunk szála sem veszhet el az Ő engedélye nélkül, s Ő tenyerén hordoz bennünket, csak ne ugorjunk ki a tenyeréből. – Éjjel-nappal csak Reád gondolok, pedig már lemondtam minden mulandó dologról. – De hát a szívnek nehéz parancsolni. – Biztos vagyok benne, hogy minden jóra fog fordulni, s mi is viszontlátjuk egymást kerítés nélkül úgy, ahogy régen, még ha közben bele is őszült a hajunk. – Elég hatalmas a mi pártfogónk, hogy minden szenvedésért hétszeresen kárpótoljon bennünket. Amíg élek: remélek! S Te is remélj, együtt:

Manóddal

1948. IX. 27.

[16.]

P/16.

1948. szeptember 28.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59. sz.

II. női ezred

Katókám! Tegnapelőtt küldtem egy lapot, melyben örömmel jeleztem, hogy Tekla mégiscsak elmehetett Hozzád. – Én már megírtam, hogy miért nem mehettem. – Licht. Pali (ügyvéd) személyesen vitte újabb kérvényemet ügyedben illetékes helyre. – Az emberi reménység mindig megvan a sikerre, de a döntés úgy történik, ahogy az nekünk, helyesen fölfogott érdekünkben, a kehely keserű kiürítésében hasznunkra szolgál. – Kilencedet kezdtem Sz. Ritához, a lehetetlen kívánságok teljesítőjéhez, hogy minél hamarabb, hosszú-hosszú ideig és jó egészségben otthonunkban lehess. – Már jó ideje azon gondolkozom – és volt egy érdektelen, de nagyon tájékozott, önkéntes tanácsadóm –, hogy ha a Gondviselő Téged hazaségít, költözzünk jelenlegi munkahelyemre

– Máriáék környezetébe.¹⁵² – Igaz, hogy a hely egyszerű, de az Ő légköre igen-igen kedves, s az én megélhetésem szempontjából is, amíg a körülmények engedik – annyi megrendelével találkozom, amennyivel eddig otthon szó sem lehetett volna. – Akácós egyszerű kis falu, de az élet kis örömein túl földi boldogság úgyszólván. – Erőlről még a mostani gazdáimmal nem beszéltem, de visszaemlékszem, hogy régi, '44-beli házigazdám már akkor ajánlotta, hogy hozzalak ide, ahol dolgozom.¹⁵³ – Persze, a sok bútor! – De hát annak is módját lehet ejteni, van rokon elég, aki a családi emlékeket átfogadja. Hidd el, Katókám, hogy ami a földi szükségénél több, az felesleges, és csak ártalmára van az ember lelki boldogságának. – Én is olyan körülmények között élek, házigazdáimmal együtt, jelenleg, hogy még a katonáskodás alatt is gondtalanabb voltam. – Szivukám, éjjel-nappal Veled vagyok, s minden esetvonásomat a Reád való gondolat irányítja. Mily jó volna itt, ahol most vagyok, két kis szobában éledegélni, szerényen, munkában, de emberileg boldogan. – Vagyis igénytelenül, de lélekben tisztán. – Égi ujjak igazgatják életünk útjának szálait. – Ne légy bizalmas senkivel! – Ha ősz hajjal is, de még a földön boldog elkezdünk lenni, mert a szenvedés által bölcsékké leszünk – ami a boldogság kezdete. – Ez pedig az imával kezdődik és fejeződik be. – Sz. Ritát ne felejtsd! Bárcsak adná ő, hogy mikorára Pestre kellene utazzam, ne legyen szükség erre, hanem Te jöhess hálát adni Máriáékhoz a Te:

Manóddal

1948. IX. 28.

[17.]

P/17.

1948. október 7.

Feladó: Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred

Katókám! Szinte elfelejtettem, hogy Teklának nevenapja volt, csak a Te leveledből értesültem róla. Naptárom nincs, egész napom pedig munkában telik, nem csoda, ha elkerülte figyelmemet, így csak utólag kívánhatok neki jókat. – Szept. 27-én kelt leveled előtt két lapot is írtam, azóta bizonyára megkaptad őket. – Katókám, amire szükséged van, megszerezjük. – Tekla arcszíne nekem is kellemes meglepetést hozott, úgy látszik, a kerti munka és az önálló házvezetés használ neki. – Nekem is írta, hogy Náci minden jóval biztatta, de én már csak az én külön pártfogómban reménykedem. – Jelenlegi munkámnak a vége felé járok. – Reményem van a további foglalkoztatásra, de eddig megbízatást még nem kaptam. – A múltkori említett külön munkáért még nem kaptam semmit, de talán nem marad el a honorárium – mint annak idején. – Okt. 3. vasárnapjára felmegyek Pestre, bárcsak itthon volnál már akkorára, de legyen meg az Ő akarata. – A pécsi szaktársak már itt vannak, gyönyörű munkát produkáltak, s nagyon jóban vagyok, vagyunk egymással, minthogy nem is lehet őket meg nem szeretni.¹⁵⁴ – Tegnapelőtt itt volt Berti bátyja Sándor bácsival (akinél 44-ben szállva voltál), nagyon tetszett a munkám; a pécsiék meg azt mondták, hogy ilyen szépet még nem is láttak.¹⁵⁵ Kölcsönösen dicsérjük egymást, mert az jót tesz mindkettőnknek.

¹⁵² Máriapócs.

¹⁵³ A máriapócsi bazilita kolostor akkori házfőnökeiről lehet szó.

¹⁵⁴ Ekkorra elkészült Máriapócon a Szent Bazil-mellékoltár restaurálása, amelyet a pécsi ferences testvérek végeztek.

¹⁵⁵ Dudás Bertalan megyéspüspök és feltehetően Mihalovich Sándor nyíregyházi parókus.

Katókám! Kérjünk kegyelmet a megpróbáltatások türelmes elviselésére. Bízom erősen Háziasszonyom korlátlan protekciójában.¹⁵⁶ Elégge hatalmas Ő, hogy mindenért kárpótoljon bennünket, hiszen édes gyermekeivé fogadott, s Őáltala mindent megkaphatunk, csak hivatkozzunk Reája. – Hiszen még sohasem lehetett hallani, hogy elhagyta vagy meg nem hallgatta volna azt, aki Őt kérte valamire. Tehát a mamácskánk iránt bizalommal zárom soraimat, Reá hagyatkozva mindenben, s maradtam a közeli visz[ont]látásig:

Mócid

1948. X. 7.

[18.]

P/18.

1948. október 10.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59. sz.

II. női ezred

Katókám! Megkaptam okt. 4-én kelt leveledet. – Az általam elgondolt költözködésről egyelőre letettem. Egyik lakótársam, Miklós bácsi nem ajánlja. Azt mondja, ha ő volna a helyemben, sohasem jönne ide lakni. – Ő is hegyes és folyós vidékről származó ember, a mostani helyemet is fiatalok óta ismeri, már idős és bölcs ember, tehát megfogadom tanácsát – annál is inkább, mivel apa és fiú viszonyban vagyunk egymással –, aki nekem csak jót akarhat, és eddig is mindig jóindulatát tapasztaltam. – A másik ötlet, hogy ti. Borka házába menjünk, csak végső szükségben indokolt: nem akarom, hogy valaki azt gondolhassa: másnak a nyakára mentünk. – Ámbár ez még megtárgyalásra vár. – Matyuékról egyelőre semmi hír. – L. Pali nem felfogadottként járt el ügyedben. – Gyuszi levele szerint ennyi: „személyesen fog érdeklődni illetékes helyen az ügyedben intézett kérvény sorsa iránt”. – Azóta sem Gyuszi, sem Tekla nem írtak erről a dologról. – Éppen az jár most az eszemben, hogy mielőtt Hozzád mennék, előbb hazaugrom utánanézni egy pár dolognak s melegebben felöltözni, mert már foga van az időnek. – Legutóbbi kérvényben benne van az is, amire leveledben hivatkozol, hogy Te tiltakoztál legjobban a mondottak ellen. – Téli holmid beszerzése iránt minden erőmmel intézkedem, amennyire csak telik tőlem. – A földi élet magában véve is száműzetés, s emberekben nem reménykedem. – A Gondviselő jól tudja, mit miért küld reánk. – Sz. Terézke mondja: semmit nem követelek, és semmit sem utasítok vissza. – Kérni azonban lehet és kell is, de azt és úgy, hogy ne kompromittáljuk Őt, akinek nevében kérünk, tehát elsősorban az adakozóra bízva – hagyatkozva – kérésünk helyességének elbírálását. – Ilyen értelemben kérem Őt éjjel és nappal, hogy minél hamarabb és minél hosszabb ideig légy ismét békés otthonunkban együtt a Te:

Manóddal

1948. X. 10.

¹⁵⁶ A pócsi Szűzanyára gondol.

[19.]
P/19.
1948. október 25.

Feladó:
Petrasovszky Emánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. szoba

Katókám! – 18-án kelt leveledet örömmel vettem. – Szomorúsággal vegyesen írtál. – Nemcsak megértem, hanem többszörösen és ötödik hónapja állandóan én is átélem a szomorúságot. – Az, hogy nélküled jöttem haza, ne búsítson, mert katonakoromban én is Nélküled kellett, hogy menjek oda, ahova nem volt kedvem menni, de muszáj volt. – Az vezérelt haza, hogy többet gondoltam Rád, mint magamra. – Ez fog hazavezérelni Téged is. – Ennek a lapnak a megírására már napok óta készülök, de a lelkem és idegzetem – találkozásunk formái következtében való feldúltsága miatt – olyan volt, mint a szegény bakácé, aki nem tudta: „mit is írjak, hogy ne sírjak?” – Négy éjszakán nem aludtam, amíg Pestre és visszajöttem. – Jóformán nem ettem, mert ismered a gyomrom idegeit. – Ne haragudj tehát a „hangom” miatt! – Én sem vagyok otthon, az üres fészkek pedig riaszt. – Visszatértemkor Tekla nem volt otthon, Borkáékhoz ment szüretre. – Azóta megírtam neki újból, hogy sürgősen küldje el Neked a cipőt. – A többi holmira is adtam neki pénzt, amennyit tudtam. – L. Pali nem smoncált,¹⁵⁷ mert éppen ő volt, aki visszatartott, hogy ilyen ügyben ügyvédre költsünk. – Sanyi nevében talán tévedsz, de Zoltán címét nem ismerem, viszont Ili nagybátyja semmi áron nem vállalta azt a beosztást, amit reméltünk, s akkor fölkerestem volna. – Úgy sejtem, hogy a hat hónapi távollétet – legalább – ki kell töltened – hacsak meg nem könyörülnek Rajtad és rajtam. – Leveled másolatát elküldtük Teklának, hogy tudja, mire van szükséged. – Rajzot stb. az esedékes napra nem csinálhattam meg, mert sem lelki ziláltságom, sem az Ilonkáéknál való egész szituáció, sem időm nem engedte. – Azonban témája megvan, s találtam rá dátumot, amikor az illető örülni fog neki. Lehet, hogy még előbb elküldöm neki, s Te talán telepatikusan megérzed azt. – Kalap ellen tiltakozom, mert nyáron nem kell, télre meg van sapkám. – Úgy van eddig, hogy okt. végére munkámat befejezem, de nincs kizárva, hogy tovább foglalkoztatnak – sejtelmeim szerint. Mindenünk annál van, aki nélkül egyetlen hajunk szála sem görbülhet meg – és aki a kavicsot is kitéríti utunkból, nehogy a lábunkat megüssük. – Őbenne hisz, remél és szeret, Veled együtt a Te:

Manód

1948. X. 25.

¹⁵⁷ Smonca: üres fecsegés, mellébeszélés vagy tréfa (jiddis)

[20.]
P/20.
1948. november 3.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59.
II. női ezred
14. szoba

Katókám! Nem a lustaság tart vissza a levélírástól, hanem egyrészt az elfoglaltság, másrészt a lelki ziláltság és szomorúság, hogy még mindig nem vagy odahaza. – „Mit is írjak, hogy ne sírjak?” – Matyuékról még mindig semmi hír. – A kislánynak való rajz készül, ámbár csak este tudom csinálni, hol gyertya mellett, hol lámpa mellett, attól függ, van-e petróleum. – Ezek rontják az erős szemet is. Lassan készül, de nem lesz semmi baj, megkapja idejére, versecske is lesz hozzá. – Téli holmit Tekla intézi, azt hiszem, már fel is adta, amiket kértél. – Tekla nov. 1-jére Újhelybe ment, de visszatér pár napra Borkáékhoz. – Én még pár napig itt maradok, hogy némely apró-cseprő dolgot letudjak a szíveslátásért való ígéretemhez képest. – Lehet, hogy talán még pénzes munka is akad, ámbár itt egyelőre nagyobb igényű kilátásaim egyelőre nincsenek, mert igen kifogytak a gubából. Amint már írtam, Ili nagybátyja nincs abban a beosztásban, amiben mondtad, de Ili férje megemlegeti neki az ügyet, és diszkréten beszél vele. – Egyidejűleg írtam magam is Nácinak, s kértem fokozott segítségét. – Újabb kérvényt is küldünk illetékes helyre ügyedben. – Nov. közepén hazamegyek, mert Bandink már sürgeti apa és mama arcképét. – Mészáros Erzsikéék is csináltatni akarnak olyanfajta képet, amit katonakoromban festettem, részint egy kis pénzért, részint némi kajáért. Jobb a semminél. – Bandink¹⁵⁸ különköltözött, a törv[ény]székkal szembe. – Jelenleg Kukrumtag Laci a főnöke. – Sokat könyörgök Háziasszonyomnak, hozzon már haza, s bízzom Benne és közeli barátaiban, hogy teljesíti kérésünket, mert sohasem lehetett hallani, hogy elhagyta volna azokat, akik rászorulnak.¹⁵⁹ – Katókám, én is már 5. hónap vége felé járok távol az üres otthontól. Nélküled nem találom helyemet a világban, és saját magamnak vagyok a legnagyobb keresztje. – Még csak a munka tartja bennem a lelket, meg az a reménység, hogy talán mielőbb hazakerülsz már otthonunkba. Légy türelmes megnyugvással, amiként a Gondviselő akaratában és szeretetében bízunk a Te

Manód

1948. XI. 3.

¹⁵⁸ Öccse, Petrasovszky András.

¹⁵⁹ A pócsi Szűzanyára gondol.

[21.]
P/21.
1948. november 9.

Feladó:
Petrasovszky Emánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmanuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. szoba

Katókám! Látod, még mindig itt vagyok, ahol eddig voltam. – Pénzes munkát befejeztem, most olyan apró-cseprő dolgokkal foglalkozom, amit ígértem, de úgy látszik, akad közöttük olyan is, amiért remélek valamit, ha nem is sokat, mert a kosztom megvan, s ez is valami. – Mai napon már otthon lettem volna egyébként; ez is szomorít, hogy még mindig itt kell lennem, az is szomorít, hogy hazamenni félek az üres fészekbe. Teljesen rábíztam magamat a Gondviselésre, ahogy akarja, legyen úgy! – Ügyedben írtam Gyuszinak, előző kérvényt is ő fogalmazta ügyesen, reméljük, hogy a feloldás a 6. hónapban sikerülni fog. – Nácinak magam is írtam. Itt az idő, hogy szavának súlya lehessen, ha Háziasszonyom is úgy akarja. – Sz. Ritát mindennap kérem, ő az, aki a lehetetlen kérések teljesítését kieszközölheti. Nemkülönben a többieket, akiket szintén ismersz és kérsz. – Téli holmi megküldését Teklánál megsürgettem. – Én is még fűtetlen szobában, de dupla nadrágban s téli bundában dolgozom naphosszat. Reggelit cca. 4 hónapja nem eszem, a megholtak javára, s ezután is betartom, de nincs semmi bajom, jól nézek ki – mondják. Rajzodat már csinálom, de igen lassan haladok vele, mert csak este foglalkozhatom ilyen magándologgal, a nappali világosságot a kenyérkereső munkára kell fordítanom. – Lámpa- vagy gyertyavilágnál meg tudod, már nehezemre esik az ilyen a szemem gyengesége miatt, no meg! lépten-nyomon vendégem van, mivel a szigorú kolostori rend mellett is nálam mindig találnak derűt, vigasztalást, jóllehet, állandóan melankolikus vagyok. – Én viszont nem keresek és nem is találok vigasztalást másban, egyedül a munkában és az elmélkedésben, sőt még a muzsika sem ízlik, kivéve az esti harangszót, amikor különlegesen Reád gondolok. – Nem tudom, a leendő kérvényedhez nem kellene-e mellékelni a szívbjáról szóló kardiográfiát, ill. az eredetiről készült fotókópiát, talán ez is némileg latba esnék az előnyös döntéshez. – Nem írtad eddig, vajon orvosi vizsgálaton keresztül estetek-é. Én már nem is számlálom a napokat, teljesen az idő fogalma fölé helyezkedtem, s mindent Isten kezébe tettem le. – Amit Ő tesz, az mind javunkra válik – ha mindvégig hűségesek vagyunk és maradunk. Talán visszaemlékszel az öreg orosz katona mondására: jónak kell lenni, és minden jó lesz. – „Boldogok a békeségesek, mert ők Isten fiainak neveztetnek”, s „boldogok a szelídek, mert – igazában – ők uralkodnak a földön”. – Aki ezeket mondta, egyedül Őbenne talál vigaszt és kárpótlást Veled együtt, a Te

Manód

1948. XI. 9.

[22.]
P/22.
1948. november 17.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Katókám! roppant aggódom, hogy a téli holmit még nem kaptad meg talán, de 8-án kelt leveledből értesültem, hogy pontosan kezdedhez érkezett, s ez némileg megnyugtat. – Én még mindig régi helyemen vagyok az égiek akaratából, pedig már otthon is vár némi pepecselő munka, de itt is szívesen látnak, részvétellel lévén Irántad és irányomban, és Berti, az aranyszívű „testvér”. – Miklós bácsi, aki úgy szeret, mint a fiát (tudod, a „kockafejű”), meg a többiek mind jó bohém, de tisztelkű társaság, mindig kitalálnak valami föltétlenül szükséges tennivalót, amit ugyan ígértem, hogy kosztért-kvartélyért bármikor szívesen megcsinálom, de talán még adnak is valamit. – Komolyabb munkához, egyelőre, sajnos, nincs fedezetük, és saját szemmel látom, nagy gondban élnek. – Apró-cseprő dolgok ezek, inkább tanácsok Háziasszonyunk lakának díszítésére, de szívesen csinálom, mert a Fia mindenért kárpótlást nyújt. – Ne törődj azzal, Katókám, hogy helyzeted költséget okoz, hiszen kicsoda érdemli meg közülünk jobban, mint Te?! – Az se aggasszon, hogy ha hamarabb megyek haza, mint Te, üres szívvel fogom magamat érezni! – Velem lesz mindenütt Ő, akinek egyik tenyerén Te vagy, a másikon én vagyok, s az Ő akarata nélkül egyetlen hajunk szála sem veszhet el. – Rajzot csinálom, jövő héten küldöm is. – Mint már írtam, Nácit magam is igen kértem levélben, de eddig nem kaptam választ. – Ili férje 22-én utazik Miskolcra, beszélni fog a felesége nagybátyjával; már előre is írt neki, hogy mikorára fölkeresi, konkrét fölvilágosításokat kaphasson tőle. – Gyuszinak két lapot is írtam ügyedben kérvény iránt – remélem, azóta már el is intézték távollétemben is, mert én még pár napig ide kell tapadjak, a munkához, mivel, ha már Te, Katókám, ott vagy, az egyetlen és határozott tennivaló az, hogy a valóságos helyzetedet elviselhetőbbé tegyük; ehhez pedig elsősorban pénz kell, tehát keresni kell, ahogy lehet. – Hiszen a fogság sem tart örökké, mint ahogy az én 18 hónapi katonáskodásomnak is vége szakadt egyszer. Csak egészséget adjon a Mennyei Atya, s akkor mindent ki lehet bírni. – Éjjel és nappal Reád gondolok, mert állandóan kérem a mi mentorainkat, akik túl lévén a földi száműzetésen, hűségesen könyörögnek értünk – hogy minél hamarabb hozzanak haza Téged is jó egészségben, az egész család öröme és

Manódnak

1948. nov. 17.

[23.]
P/23.
1948. november 19.

Feladó:
Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Katókám! Nov. 16-án kelt leveledet megkaptam. – Gyuszinak kétszer is írtam ügyed megszüntetése iránti kérvény végett, Teklának ma másodszor is írtam ez ügyben. Kardiográf fotókópiákat is emlegettem nekik stb. – Azt, hogy a kérvényt az újhelyi kapitányságra kell beadni, tudjuk – de azt nem írtad meg, Katókám, hogy kihez kell címezni. Ezt egyébként Újhelyben is meg tudják mondani a rendőrségen. – Én még mindig itt vagyok, ahol voltam, azt hiszem, még egy hétig, de nincs kizárva, hogy valami komolyabb dolog akad, s akkor legalább még némi garast keresek. – Mint már említettem, írtam Nácinak, s tegnap megjött a válasz is. – Szórul szóra a következő: „Kedves Barátom! Nem kis meghatottsággal olvastam hozzád intézett k. levelét, s annak hatása alatt azonnal megtettem minden lehetőt, sőt, azt hiszem, még a lehetetlent is, hisz a Kató ügye nekem igazán szívügyem. – Sajnos, olyan eredményt, amelyet Ön már alig vár – nem lehetett elérni, de az volt a benyomásom, hogy az ügy már megérett arra, hogy legközelebb hivatalból felülvizsgálják, és szabaduló végzéssel visszaadják Katót a férjének és családjának. – Hiszem, hogy ez most már mielőbb be fog következni. – Ha ír Katónak, kérem, küldje el neki legjobb kívánságaimat és meleg üdvözetemet. – Őszinte barátsággal vagyok igaz híve stb. s. k.” – Láthatod tehát, mi a helyzet. – A rajz szépen halad, eddig is már jobban mutat, mint ahogy gondoltam volna. Kék ceruzával csinálom zöldesszürke papírra, a fényeket fehér temperával. – A címzett azt fogja hinni, hogy valami Zichy-rajz. Csak persze, este, gyertyával vagy gyenge lámpáskánál nehéz és nagyon szemrontó a munka; de ha törik-szakad, megcsinálom, úgy, mintha Neked rajzolnám. – Jövő héten készen leszek vele, s küldöm Ilonkának, hogy ott kereteztesse be. – A rajz nagysága 28 × 22 cm, margóval együtt pedig 35 × 40. – Matyuék nem jönnek át. Tekla a Borka házába hívogat minket. Részemről semmi akadály. – Teklával, Miklósékkal szépen megférnénk egy fedél alatt. – Pali öcsémről az a hír járja, hogy komolyan házasodik, és nincs akadálya, mint az előzőeknél. – Éjjel és nappal könyörgök Könnyező Anyácskánkhoz, hogy hozzon Téged mielőbb haza mindnyájunk örömére és a Te:

Manódnak

1948. nov. 19.

[24.]
P/24.
1948. november 22.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Fűzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Katókám! Az aktuális dolgokat előző lapomban már megírtam. Ezt a lapot névnapod alkalmából küldöm. Sajnos, egyébre, többre nincs mód. – Lelki, testi erőt, egészséget kívánok Neked, és hozzá kifogyhatatlan reménységet abban, aki gondunkat viseli. – Adjon Neked példát az, akinek emlékére a nevedet kaptad: okos és erős volt. – Névnapod csütörtökre esik éppen, ez nálunk a Mikulás bácsi napja, aki nemcsak patrónus, aztán a gyerekek örömszerzője, hanem a szegény sorsú lányok kiházasítója, nagyszerű férjszerző (eladólányok böjtölni szoktak tiszteletére csütörtöki napon), a hajósok védőszentje, de ugyancsak a foglyok kiszabadítója is. – Őt is kérd – én is kérem –, és segítségedre lesz bizonyára. – Hiszen, ha a Gondviselő is úgy akarja, rövidesen lejár az időd, s az enyhe időjárás már eddig is kedvezett Neked és nekünk mindenféle tekintetben. Csak a sötétség az, ami hátrányos az én munkámban, mert reggel 8 – ½ 9 óránál hamarabb alig tudok valamit kezdeni (ezt a lapot is reggel az ablakban írom), s délután fél 4-kor már ecsetet muszáj mosni, mert festeni nem látok már. – Petróleumom nincs, gyertyát sem tudnak egész estére adni, úgyhogy már venni voltam kénytelen gyertyát, hogy vakoskodva, de azért valamicskét-valamicskét mégis előrehaladva csinálhassam a rajzodat. – Bertinek igen tetszik, s azt mondta, hogy a kislány biztosan megőrül majd neki. – Náci válaszát előző lapomban megírtam. Újhelyben kiállítás készül, de engem egyelőre nem érdekel a dolog, mert nincs mit kiállítanom. – Közalkalmazottak valami zenekart szerveztek, Pali benne a cimbalmos. – Egyébként – a hírek szerint – komolyan udvarol egyik kolléganőjének. – H. Tihamérék Újhelyben laknak, tehát keresztlányunk: Ildikó is. – Ez minden újság, amit otthonról hallottam. – Erősen gondolkozom rajta, nem volna-e tényleg helyes dolog Borka házába költözni. A lakbér szempontjain kívül egyéb súlyos okaim is volnának reá, de még hánytorgatom magamban a dolgot pro és kontra. Addig is, amíg ezt élőszóval megtárgyalhatjuk, állandóan Reád gondol és Éretted könyörög:

Mócid

1948. XI. 22.

[25.]
P/25.
1948. november 23.

Feladó:
Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Katókám! Ma kaptam Teklától lapot, és sietek Veled közölni, hogy ügyedben a beadvány még a múlt hét kedd-jén, vagyis nov. 16-án, újhelyi hatóság útján benyújtatott a BM-hez. Orvosi bizonyítvány és szívkép másolata mellékeltem. – Megígérték az illetékesek, hogy kedvezően küldik fel. – Remélem a legjobbat, de már éppen eleget csalódtam az emberekben ahhoz, hogy kellő realitással értékeljem az ígéreteket. – Csakis Háziasszonyunkban és az Ő barátaiban tudok reménykedni, s ha tényleg sikerül ez a dolog, nem tudom, nem Sz. Rita, a lehetetlen kérések teljesülésének kieszközölőjéé lesz-e a főérdem. Náci direkté ezt a szót használta, mikor írta, hogy még a lehetetlent is megpróbálta. – Ha a Gondviselő tényleg hazavezérel, írd meg azonnal, Katókám, hogy valaki közölünk fölmenjen segítségül. Legjobban magam szeretnék, ha már otthon leszek, és lesz útiköltségem, de lehetséges, hogy hamarabb jössz, mint remélem, azonkívül Teklának féljegye van, s így hamarabb ki tudja szorítani a szükséges költséget. – Én már kevés ideig maradok itt, s lehet, hogy némi garast is hozok magammal, de ez bizonytalan. – A rajz bekeretezéséhez is kell pár pengő, no meg a néhány szál virág is pénzbe kerül majd. – Ha a reménységünk valóra is válik, nem szabad elbizakodni, mert úgyis éppen elég nehéz az élet, s az ember nemcsak a világban, hanem önmagában is eleget csalódik. – Az időd letelte lassacskán közeledik, de addig még sok víz fog lefolyni a Dunán, míg az én Katókám hazafelé irányíthatja lépteit. – Én teljesen apatikus lettem magammal és mindenkivel, általában minden mulandóval szemben, mióta az itteni kriptában láttam a régiek dicsőségét – hamuvá válva. – Az Örökkévalón kívül legfeljebb talán még a művészet érdekel, illetve megmozgat némiképp, Katókám, lehet, hogy ez a lap még befut névnapodra. – Erőt, egészséget, türelmet bármi viszontagság között. Maradj változatlan, a Te régi:

Manód

1948. XI. 23.

[26.]
P/26.
1948. november 30.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Katókám! – Megkaptam 22-én kelt leveledet, s roppant aggaszt egészségi állapotod. – Remélem, azóta Náci válaszáról és a fogságod megszüntetése iránti kérvényről írott lapjaimat is megkaptad – s ezek talán némi reményteljes enyhülésül is szolgáltak betegségedben. – A rajz elkészült, de még várok egy kis esetleges pénzt, hogy elküldhessem Ilonkának a bekeretezéshez s pár szál virághoz. – Akik látták, így Berti is, nagyon szépnek mondják, s azt, hogy vajon megérdemli-e az, aki kapja. – Azt mondtam, hogy a feleségem kedvéért csináltam, az pedig megérdemli. – Ha a kislánnyal alkalomadtán majd találkozol, magyarázd meg, ha esetleg nem tudná, hogy a rajz főalakjának feje fölött lévő felírás, görög betűkkel, azt jelenti, hogy Eiréné, vagyis magyarul = Béke. – Versikét is írtam hozzá, alkalomszerűt. Hamarabb kapja meg ugyan, mint ahogy a névnapja elkövetkezik, de nem baj: a jókívánság ha későbbben sem rossz, úgy korábban még kellemesebb, amíg Te is még, Katókám, ott vagy. – Én még egyelőre itt rostokolok. A pécsi testvérek drága, kedves munkatársak, lassacskán már indulnak hazafelé, mert munkájukat befejezték. – Tudod, Antalkánknak, a mi „pénzügyminiszterünknek” a társai.¹⁶⁰ – Ők is szegények, mert nincs magántulajdonuk – nem is kell nekik –, de jókedvük annál több. – Sőt, azért van jókedvük, mert semmijük sincs. – S tekintve, hogy nekem sincs semmim, még meg is ajándékoztak egy kis firnisszel, meg terpentinnel. – Azonkívül különlegesen imádkoznak Éretted. – Hallgassa meg őket az Örökkévaló! Úgy tervezem, hogy a jövő héten már hazamegyek, mert én is befejezem a szívességmunkákat – ámbár lehetséges, hogy Berti, akármennyire is le vannak égve – valamit csak ad talán, a kosztot-kvartélyt nem számítva – de én rábízom –, mert velem szemben mindig gavallér volt. – Egyébként a karácsonyi betlehemhez még kellene valami kulissza – már volt róla szó –, s akkor még pár napig maradok, mert a kenyér az első – de azt is rábízom, s nem alkuszom, hátha többet kapok, mint amennyit kérnék. – Háziasszonyom majd – érdemtelenségem dacára is –, remélem – közbenjár érettünk. – Katókám, tanuljuk meg a szerény és bölcs hallgatást, mert Ő jár közöttünk, akinek egyik kezében Te vagy, a másikban pedig én. – Hinni, remélni, szeretni! – Engesztelni, engesztelni! – Erre ajánlja föl a Te szenvedésedet és a saját gyötrelmeit a Te:

Manód

1948. nov. 30.

¹⁶⁰ A Máriapócson dolgozó pécsi ferencesekre utal, akiknek rendjébe Pádai Szent Antal is tartozott.

[27.]
P/27.
1948. november 30.

Feladó:
Németh Józsefné

Alsórónök H. 99.

Petrasovszky Manóné
XI. Budaörsi út 59.
Központi Internáló T[ábor]
II. női ezred I. 14.
Budapest
1948. XI. 30. Alsórónök

Igen tisztelt Petrasovszkyné!

Először is kérem, ne haragudjon, hogy most írok csak, de különben sokat emlegetem magát, és mindig írni kezdtem, de sosem tudtam befejezni. Mindig eszembe jutnak az ismerősök is, akkor csak írtam egyiknek és másiknak is. Most lesz majd egy hónapja, hogy itthon vagyok, de még mindig nem szoktam meg itthonléteket. Különben jól vagyok, amit magának is kívánok, és imádkozom a gyermekeimmel együtt, hogy mielőbb hazasegítse a Jóisten, mindnyájukat. Ezzel zárom soraim, és sokat gondolok az ismerősökre. Üdvözetemet küldöm az egész szoba részére.

Némethné

[28.]
P/28.
1948. december 9.

Feladó:
Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59. sz.
II. női ezred
14. sz. szoba

Karókám! Nov. 29-én kelt leveledet csak most kaptam meg, mert közben Teklát is megjárta, ő pedig nem küldhette nekem hamarabb, mert Tusinál volt. – Még mindig itt vagyok a régi helyen, talán már engednének is hazafelé, de egy pár napi munka, ami karácsonyra sürgős, még itt tart. Nem akarok teljesen pénz nélkül hazamenni: legalább a szenteste legyen némi gondtól mentes. – Reménységem szerint Te talán hamarabb lehetsz otthon, de dec. 19–20-ára én is már otthon szeretnék lenni. Ha úgy lesz, ahogy remélem, Te most ne fáradj ide: hideg van, tél van, én is téli nagykabátban vagyok jóformán egész napon át. – Aki gondodat és gondunkat viselte eddig, az meg fogja adni a módot később is arra, hogy szeretetre méltó Háziasszonyunknak hálát

adhassunk és köszönetet mondjunk.¹⁶¹ Tekla ittlétekeri szállásadója, aki nekem kedves barátom, már tegnap érdeklődött utánad, tehát szívesen adna hajlékot itt-tartózkodásodra, de ne erőltessük a dolgot, bízzuk arra, aki jobban szeret bennünket, mint mi önmagunkat. – A rajz még 4-én elment Ilonka címére. Pénzt is küldtem neki a bekeretezésre és kistafirozásra. Pár soros levelet is írtam hozzá – remélem, szívesen fogadja majd a címet. – Nagyon megnyugtat – aránylag –, hogy egészséged javulóban van, csak tovább is fokozódjék a javulás, kívánom. – Én idegzetileg nem érzem magamat a legjobban. Egyrészt az otthontól való hosszú távollét, a munka, de legfőbbsképpen a te helyzeted engem igen megviselt. – Otthon is vár ugyan némi apró-cseprő munka és rokoni szeretet, és ez némileg megnyugtat. – Te emiatt azonban ne aggódj, mert aki eddig megsegített, ezután is megsegít, elég Neked a Te saját bajod, Katókám. – Vasárnap, vagyis 12-én telnék le a Te időd is. Reméljük a legjobbat. Én most esténként még kell csináljak Bandinak is egy rajzot, valakit meg akar ajándékozni vele, de nagyon nehezen megy e gyatra világitás miatt. – Remélem azonban, hogy valamiképpen mégis megcsinálom. – Emma is kért, de tollrajzot, ahhoz pedig itt nincs szerszámom, hát kértem, hogy halassa el későbbre, majd ha otthon lesz – reméljük karácsonyra már Veled együtt, a Te:

Manód

1948. XII. 9.

[29.]

P/29.

1948. december 14.

Feladó:

Petrasovszky Emmánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59. sz.

II. női ezred

14. sz. szoba

Katókám! Dec. 7-én kelt leveledet megkaptam, s igen megörültem, hogy már jobban vagy. – Én is nagyon várom már Náci szavainak eredményét, de rábízta mindent arra, aki mindeneket bölcsen intéz. – A rajz dolgát úgy intéztem, ahogy Te elgondoltad. Ilonkával közöltem a címet, és megkértem, hogy személyesen vigye el, mert postán az üveg esetleg összetörne. – Ilonka ugyan nem válaszolt a levelemre, de éppen ezért gondolom, hogy sikerült úgy intéznie mindent, ahogy kértem őt. – Mikorára lapomat megkapod, bizonyára a kislány is megkapta már az aktuális megemlékezést. – Én ennek a hétnek a végén, 17–18-án, de legkésőbb 20-án indulok hazafelé, remélem, hogy már nem az üres fészekbe. – Apámék és Tekla is alig várják, hogy már otthon legyünk. Éjjel-nappal erre gondolok, és folyton kérem azokat, akik egyedül segíthetnek, hogy jó egészségben minél hamarabb viszontláthassuk egymást hosszú-hosszú békés időre, hogy nyugodtan folytathassuk munkánkat ott, ahol abbahagytuk. Remélem, hogy ez már rövidesen megtörténhetik, ha a Gondviselő is úgy akarja. Éppen ezért, bármennyire is türelmetlen és ideges vagyok, belenyugszom a felsőbb akaratba, még ha fájdalmamba is kerül. – Mindennek megvan a maga oka s célja, és minden javukra válik a jóknak. Tehát légy Te is türelemmel,

¹⁶¹ A pócsi Szűzanyára utal.

Katókám, és minden jóra fordul. – Ami tőlem és a testvérektől csak telik, minden lehetőét elkövetünk, hogy helyzetedet elviselhetővé tegyük. Addig is ne felejtse el a Te:

Manódat

1948. XII. 14.

[30.]

P/30.

1948. december 22.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emmánuelné

sz. Fűzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59. sz.

II. női ezred

14. sz. szoba

Katókám! Dec. 19-én reggel hazaérkeztem. Azt hittem, ill. reméltem, hogy Téged is itthon talállak már, de csak 13-án kelt leveled várt reám. Belenyugodtam a változatlan ténybe, csak egészséges maradj. – Hazautaztomban a Tisza úgy be volt fagyva, hogy gyalog keltünk át a jegen. Rád gondoltam, vajon a meghűlésből kilábaltál-e már – mert mifelénk erős hidegek járnak. Lapommal egyidejűleg megy címedre 25 kg-os csomag. Azt Tekla intézi. Tekintettel arra, hogy nem biztos, vajon 23-án szabadulsz-e esetleg, a lapot és csomagot mégis küldjük. – Semmi különös újságot nem írhatok. – Jelenleg pár rajzon dolgozom: Bandinak, Emmának. Karácsony után elkezdem apa, mama portréját és Mészáros Erzsike számára a családi képet, hogy csurranjon-cseppenjen valami a háztartáshoz. – Fánk egyelőre még van, tegnap hoztak 5 mázsa szenet, de még veszünk hozzá, mert az időjárás továbbra is keménynek ígérkezik. Légy türelemmel, Katókám, nekem is nehéz az életem Nélküled. Éjtem és napom csak Tekörülötted forog. – Eljön az az idő is, amikor már Te is itthon lehetsz, addig viselni kell megnyugvással, ami ránk méretett. – Csak soha el ne hagyjon a higgadtságod! – A Gondviselő tudja, kinek mi válik hasznára. – Ne követeljünk semmit, és ne utasítsunk vissza semmit Őtőle: helyezkedjünk el tenyerében, s bízzuk magunkat teljesen az Ő akaratára, aki nélkül egyetlen hajunk szála sem veszhet el, mert mindenki és minden, minden az Ő bölcsességének eszköze. – Még azért is, aki engem ócsárol, gyűlöl, üldöz – hálát adok mindennap, mert az illető tükröt tart elém viselkedésével, hogy milyen ne legyek. – Jónak kell lenni, és minden jóra fordul! – Addig is, amíg személyesen is megbeszélhetjük – akár itt, akár ott –, hogy a jóknak minden javukra válik – kellemes karácsonyt kíván:

Manód

1948. dec. 22.

[31.]
P/31.
[Dátum nélkül]

Feladó:
F. I. B[uda]pest XIV.
Nürnberg u. 19. I. 20.

Petrasovszky Manóné
II. női ezred 14. szoba
Budapest XI.
Központi Internáló Tábor
Budaörsi út 43-45-49-51-53.

Édes Katókám! – Közlöm Veled – hogy csütörtökön elutazunk. Ha addig semmi közbe nem jön, úgy az esti személlyel megyünk. Ezért úgy határoztam, hogy megadom neked a telefonszámot, mert a mi házunkban van egy lakónak telefonja, s megkéred őket, hogy értesítsenek engem, hogy menjek eléd, mert sok a holmid, hazacipelni segíték neked, ha pedig én nem volnék már itthon, akkor Ludwig Máriának szóljon, s ő akkor én helyettem kimegy Teérte, mivel Te mitőlünk nagyon messze laksz, és itt idegen is Neked ez a nagy város, és a legfőbb pedig az, hogy nincs egy filléred sem. Ha már itt Pesten nem találkozunk, úgy kívánok Neked és Mócinak kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet. Tudom, nagy lesz az öröm és boldogság, hogy újból együtt lehettek.

Telefonszám: 296-488. Jelentkezik a Darányi lakás 72-es pósta helyettes főnöke. Telefonon bemondod, hogy én vagy L. Mária mennyünk érte.

Sok szeretettel ölel-csókol:

Ilonkád

Teklusnak írtam, hogy beszélőn voltam Nálad.

[32.]
P/32.
1948. december 28.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Szemere u. 18.
(Köztársaság u.)

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin 19.
Budapest
XI. Budaörsi út 61–63. sz.

Katókám! Dec. 20-án kelt leveledet megkaptuk, és búsan vettük tudomásul, hogy még nem jössz. Viszont örülünk annak, hogy Ilonka bent volt Nálad, s hogy rajzomat eljuttatta az illetőnek, s az örült is neki. Illetékesek biztattak, hogy kérvényem kedvező elintézésre számíthat a legfelső fórumnál. Lehet, hogy mire sorimat olvasod, már hiv[atalos] értesítést is kapsz róla. – Persze, emberek vagyunk, s csalódhatunk. Karácsonyi csomagot meg-

kaptad-e? Nem volt nagyobb táskánk, hogy nehezebbet küldhettünk volna. – Kért dolgokat Tekla egyidejűleg küldi Neked. – Távollétem alatt kiállítás volt, 26-án zártuk le. – Nekem is három régebbi munkámat kitették: a két szüreti üvegfestmény-tervet meg a pataki kuruc szüretet (vázlatok). – Érdeklődés a legminimálisabb volt, pedig volt néhány ügyesebb kép is. Vásárlás nem történt. – Én jelenleg az elmaradt munkákat próbálom rendezni, közben van újabb feladatom is, talán csurran-cseppen belőlük itt-ott valami. – Kevés fánk és szénünk egyelőre még van, s elég a napnak a maga baja, a holnap majd gondoskodik magáról. – Talán már írtam, hogy Tihamérék itt laknak Újhelyben, persze szűkösen. – Ildikó nagyon szép és kedves kislánnyá fejlődött. – Margit néni a lányához költözött. Babszi férjhez ment, Kláriéknál kisbabát várnak. – Nagymihályból írtak, pár fotográfiát kértek munkáimról, s várnak, hogy elmenjek hozzájuk, de erre egyelőre aligha akad módom. – Apa, mama, a körülményekhez képest, eléggé megvannak, csak mamának már igen nehezebbre esik a mindennapi sok strapa. Alig várja már, hogy a két öcskös megházasodjék. Volna is rá alkalom, de az ilyen megrögzött agglegények nehezen mennek már be az egérfogóba. Mindkettőnél sejtek valamit, de bizalmatlanok, titkolóznak, s én nem szeretem a belső ügyeket firtatni. Szóval semmi baj sincs, csak Te hiányzol, Katókám, itthonról. – Légy türelemmel, ha már eddig bírtad a távollétet s megpróbáltatást, ami nekem is az. Minden javunkra válik, hisz nincsen maradandó lakásunk itt a földön. – A mielőbbi viszontlátás reményében maradt, aki voltam:

Manód

1948. dec. 28.

[33.]

P/33.

[Dátum nélkül]

Feladó neve és lakása:

Füzesséry Tekla ny[ugalmazott] posta főell[enőr]

S[átor]a[lja]újhely

Szemere u. 18.

Petrasovszky Manóné

Közp[onti] Int[ernáló] Táb[or]

II. női ezred

Budapest XI.

Budaörsi út 59.

Kedves Katám! Otthon Manónak nem volt lelki ereje, hogy születésnapjára beígérkezett családtagokat otthon lássa vendégül, így Bandinál gyülekeztünk össze. És innen közösen szeretettel köszöntünk téged is a résztvevők részéről kézcsókkal és csókkal, és reméljük, hogy rövidesen hazajössz, és akkor egy kettős születésnapi összejevetelt rendezünk. Innen küldünk sok szeretetteljes jókívánságot Neked gondolatban, ott vagyunk mindnyájan Melletted. Sok jót és csókot küld, szeretettel csókol és minden jót kíván: Tekla

Szeretettel csókol: Emma.

Szeretettel csókol: [...]

Kézcsókomat küldöm: Bandi.

[...] rövidesen látunk, és akkor személyesen köszöntünk: csókol: Gyurka.

Katókám! Bandinál kedves társaság körében mindnyájan Rád gondolunk közös születésnapunk alkalmából. – Különlegesen és egyedül valóban gondol Rád:

Manód.

[34.]
P/34.
1949. január 13.

Feladó:
Petrasovszky Emánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emanuelné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 61–63.
II. női ezred

Katókám! XII. 27-én és [1]949. I. 3-án, valamint 10-én kelt leveleidet megkaptuk. – Főként azért nem írtam eddig, mert biztosra vettem, hogy máris itthon leszel közöttünk. – Most már semmit sem veszek biztosra – hanem amit a sors Ura rendel, abba beletörődöm. – Örülök, hogy a csomagokat hiány nélkül megkaptad. – Tegnapelőtt Tekla feladta a takarót és egyebeket, mert az idő megint hűvösebbre fordult. – Az újesztendőt nem virrasztottuk át, megjött az magától is. – Reméltem, hogy legalább születésnapunkra együtt leszünk már, de másként rendeltetett. – Születésnapunkra fölmentünk Teklával együtt Bandihoz. Ott volt Gyszi, Emma, Pali, Jencsik Béla, P. Ica, de nekem, az ünnepeltnek volt közöttük a legrosszabb kedvem – mert Te nem lehettél ott. – Hál Istennek, az is elmúlt. – Apa, mama arcképét festem jelenleg, lassan tudok vele előrehaladni, mert már igen öregecskék, s nehéz őket rávenni modellülésre. – Pláne, mamácskánk folyton azt nehezményezi, hogy nagyon öregre festem. – Mészáros Erzsike családi képét is lassan kezdegetem, onnét is remélek valami etyepetyét, részint pénzben, részint egyébben. – Szóval: ahogy lehet. – Magam részéről idegzetileg nem vagyok a legnormálisabb, de remélem, hogy a Te mielőbbi hazajövedeled megjavítja helyzetemet. – S ez talán már nem késik soká. – Egyébként pedig úgy vagyok, hogy most már mindenképpen és mindenben az örökkévalóság sínjére helyeztem magamat. – Nem szabad senkit sem gyűlölni, mert úgyis meghal – de szeretni sem érdemes senkit sem kizárólagosan, mert minden, ami földi, elmúlik. – Igaz, hogy maga a Szeretet örök – csak nem szabad ragaszkodni semmi mulandóhoz, mert az csalódást okoz. – Viszont éjjelem, nappalom a Tereád való gondolattal telik meg. – Reményemet teljesen arra bízta, aki egyedül intézője mindennek. – Ne csüggedj, mert minden szenvedésnek vége is szokott lenni, s türelemmel és a régi húséggel várja megpróbáltatásaid végét a Te:
Manód is

1949. I. 13.

[35.]
P/35.
1949. január 15.

Feladó:
Petrasovszky Emmánuel
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné
sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63.

Katókám! Az elmúlt héten Tekla elküldte a kért takarót. Remélem, azóta már meg is kaptad, s így már valamivel könnyebben tudhatod át a téli napokat, ámbár itt is elég tűrhető az időjárás, s én a múlt héten apát fűtetlen szobában festettem, igaz, hogy nem hosszú ideig, cca. egy óra hosszat, naponta. – Apának igen tetszik a képe, egy-két nap múlva, azt hiszem, befejezem. – A mamáé szintén meg van kezdve, de sok dolga miatt egyelőre még csak keveset ülhetett modellt. – Különösebb újságot a családról nem írhatok. Mindenki megvan csendesen, munkában és igénytelenül, mert különösen a fűtés sok pénzbe kerül. Mindnyájan igen várjuk, hogy itthon láthassunk Téged is, körünkben. – Aktád, tudtommal, egyenest a BM-be ment. Bárcsak kedvező eredménye lenne! – Tekla a régi szorgalommal látja el a háztartást, és sokat buzgólkodik körülöttem. – Jobban néz ki, mint valaha is. Úgy látszik, a hosszú hivatali szolgálat szobalevegője után a házimunka egészségére válik. – Bandi ma utazott föl Pestre, ha ideje engedi, meglátogat Téged, ámbár nem tudom, mily hosszú időre marad ott. – Alsóregméről munkám után érdeklődnek, lehet, hogy sikerülni fog egy kis feladathoz s ezáltal gubához jutni. – Bárcsak úgy lenne. – Teklával együtt épp most érkeztünk vissza apáéktól. Mamácskánk nagyon szívesen látott bennünket, még bort is adott. – Elég jól bírják még magukat, de mama már igen fájlalja a lábát. Mindkét öregecske már a 80. esztendő tapon. – Csókoltatnak Téged erősen, s igen kívánnak már itthon látni. – Reménykedünk, reménykedünk, hogy talán már lejár az idő, de legyen meg úgy, ahogy a sors Ura akarja. – Az élet nehézségeit zúgolódás nélkül kell elviselnünk és filozofikus nyugalommal. – Ha egészség van, mindent kibír az ember. A Te helyzetednek is vége szakad egyszer, ha a felső hatalom jónak ítéli számunkra. Számlálom a heteket, napokat, különösen pedig a csütörtöki napot, mert rendszerint akkor érkezik levél Tőled. – Addig maradok, aki számodra mindig voltam, a Te:

Manód

1949. jan. 15. este 9 órakor

[36.]

P/36.

1949. január 21.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné

sz. Fűzesséry Katalin 117

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63.

Katókám! – Jan. 17-én kelt leveledet megkaptuk. Persze, mi már vigasztalóbb hírt vártunk, de előbb-utóbb majd csak megjön az is. Lelkiállapotom hű ecsetelésére itt sem helyem, sem szavaim nincsenek. – A munkám is olyan, hogy csak az ecsetem jár a vásznon, a gondolataim másutt kalandoznak. – Főként az egészséged állapota ad gondot nekem. – Hiszen az állat is búsul, ha hiányzik a társa, hát még az ember! – Apa arcképe nagyjából elkészült, most a mamáén dolgozom. – Csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudom az idegeimet koncentrálni, ehhez járul az, hogy 80 éves öregecskével már nehezen lehet zöld ágra vergődni a modellülést illetően. – A regmeciek komolyan gondolkoznak arról, hogy pár szép feladattal bízzanak meg, de előleget még nem hoztak. Antalka közvetítését kell

kérni,¹⁶² hogy sikerüljön, mert akkor húsvétig lesz munkám. – Azután már úgyis nyár jön, kevesebb a kiadás. – A család általában megvan, csak szegény Matyuékért aggódom. Sok a téli kiadás, ráadásul ma csúnya szél kezdett füttyülni, amit nemcsak a didergő cigány, hanem én sem szeretek hallgatni. – Ilyenkor a mulandóságon okuló bölcsek megnyugvás segít csak. – Így is, úgy is megöregszik az ember, s a vége egy. – Az igazi születésnap nem az emberi élet elején, hanem a végén van. Csak arra kell vigyázni, hogy ez a születés komplikációtól mentes legyen, vagyis a lelkiismeret békéjében történjék. – A többit a sors Urára kell bízni, aki azért alkotott bennünket, hogy ok nélkül elvessen magától. – Ha gondja van az égi madárra s a mezei virágra, akkor nem lehet okunk a kicsinyhitűségre. – Mielőtt kérnénk, Ő már tudja, mire van szükségünk, de állandóan kérnünk kell, mert Ő így kívánja. – S elég erős ahhoz, hogy bármikor teljesítse, ha javunkra alkalmasnak ítéli. – Türelemmel ki kell várnunk tehát intézkedéseit, mert minden dolgunkat elrendezi idején. – Addig pedig munkával s elmélyedő hallgatással készülnünk kell kopogtatására. – A legközelebbi írásig vagy talán már a viszontlátásig is állandóan Reád gondol régi:

Mócid

1949. I. 21.

[37.]

P/37.

1949. január 26.

Feladó:

Petrasovszky Emánuel

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Emánuelné

sz. Füzesséry Katalin 117

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63.

Katókám! Úgy vagyok a levélírással, mint bakakoromban: mit is írjak stb., ahogy a nóta mondja. – Nap múlik nap után, s a fészek meg mindig üres. – Holnap megint csütörtök lesz, s ilyenkor a reménység is egy kis szárnyacsát kap: hátha, hátha! – Azonban belenyugodtam, és mindennap újból belenyugszom annak akaratába, aki az emberi sorsokat intézi. – Egyedüli elfoglaltságom a Vele való állandó társalgás Terólad és a munka. Éretted. – Újabban azon is gondolkozunk, Teklával együtt, hogy jelenlegi lakásunkból elköltözzünk, mert a nagy lakbér igen terhes már. – Tervbe jött a Szeretetház, mert újabban úgy hallom, a gondozottakat fölviszik a főutcára, s így az épület megüresedik. – Igaz, hogy alacsony, de a két utcai szoba és a kápolna felőli udvari szoba teljesen száraz, csak Kornitzer-ház felőli udvari sarok nyirkos kissé, de itt a két betonos helyiséget kamrának és pince helyett lehetne használni, mert pince úgy sincs (árvízveszély sincs). – A szobák igen nagyok, padlósok, s nekem régi elvem: kevés, de tágas helyiség, ahol dolgozni lehet. – Lenne két nagy, utca felőli szoba lakásnak és dolgozónak, s egy udvari: konyhának. Holnap beszélek a tulajdonossal (pléb.), s majd referálok róla. – Mama, apa arcképei befejezéshez közelednek, s remélem, hogy ezen a héten készen is leszek velük. – A jövő héten már M. Erzsike¹⁶³ kompozíciójához akarok hozzákezdeni festeni, s a skiccelést most végzem. – Regmeciek még hallgatnak a képek felől, ill. előleget még nem hoztak, de az általam tervezett ikonosztáziót az asztalos már munkába vette. – A kislány, akinek ősszel a rajzot csináltam, levélben nagyon szépen megköszönte a névnapi

¹⁶² Páduai Szent Antalra gondol.

¹⁶³ Mészáros Erzsébet, korábbi leveleiben emlegeti.

ajándékokat. – A Borka házába való költözésnek én egyelőre akadályait látom, amiket itt megtárgyalni hosszadalmas volna. Egyébként úgy gondolom, hogy lassan-lassan minden dolog eligazodik szépen, annak rendje és módja szerint, csak az ember ne türelmetlenkedjék. Borúra derű és megfordítva. – Én ugyan idegzetileg nem vagyok százszázalékosan normális állapotban, ráadásul három hónapos hűlésem is van, de tavaszra majd csak kiheverem, pláne, ha Te, Katókám, már személyesen is segíthetni fogsz benne. – Hiszen a télnek a felén már túlvagyunk, s a nap foga is tompább lassankint. – Addig is folyton aggódik Érted, hogy ne fázz – a Te:

Manód

1949. I. 26.

[38.]

P/38.

1949. február 4.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Fűzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63.

Katókám! Jan. 31-én kelt leveledet megkaptuk. Bandi már itthon van. Valami továbbképző tanfolyamon volt, azonkívül a reumáját is kezelte. Azért nem látogatott meg, mert mint mondja, nem tudta, hogy jelenleg minden vasárnap van beszélőd. Pedig én úgy emlékszem, hogy mondtam ezt neki, de már én sem tudom néha, hol áll a fejem. – Hogy hol volt szállva, nem tudom, de azt hiszem, Gyogyáéknál. – Ilonkákat annak idején, az egyik vasárnap délben kereste, de senki sem volt otthon. – Lehet, hogy Ilonkáék ugyanakkor éppen Tenálad voltak. – Ilonkának megírtuk az akta számát, lehet, hogy azóta talán már előbbre jutott a dolog, de legyen minden úgy, ahogy Ő akarja. – A múlt lapomban említett lakásügyet elejtettem, egyrészt a Te megokolásaid alapján, másrészt mert Kati itt volt, és egyenesen hívott a Borkáéba. – Ezt azonban szintén meg kell gondolni, mert a költözködés oda nagyobb komplikációval és kiadással jár, de meg az én kenyérkeresetem érdekeit is tekintve kell venni. – Egyébként eléggé súlyos okaim is volnának az odaköltözésre, még a lakás olcsóságán kívül is. – Erzsikénk is emlegeti, hogy szomszédja, aki a Gabi ezelőtti lakásában lakik, máshová akarna menni. Talán tavasz táján el is költözik. – Ez megfelelőbb volna számunkra, azt hiszem – mert az utca csendes, és az udvar is nyugodtabb, no meg a lakbér is jutányosabb. – Béla kisleánya, Marika, azt mondta nekem: tessék megírni, hogy „üzenem” (üdvözlöm) Kató nénit. – Apa, mama portréi majdnem készen vannak. Egy-két ülés kell még, de jelenleg igen hideg napok vannak, hát ezen a héten nem akartam terhelni az öregeket. – Most M. Erzsike képén dolgozom, a jövő héten pedig a regmeciek részére kezdem meg a munkát. Igaz, nagyon alkudtak, de kénytelen voltam így is elvállalni, hogy csurranjon valami, mert a nincs még rosszabb. – Türelemmel és belenyugvással várom hazaérkezéset, de mindent számításba vettem. – A reménységem és bizalmam megvan, hogy letelik az idő, de Te is bízzál és ne csüggedj, Katókám. – Én csak egészségedért aggódom, de van felettünk valaki, aki mindenkinek gondját viseli személyválogatás nélkül, mert napja egyformán süt mindenkire, s esőt is ad egyformán mindenkinek. A mezei füvecske meg az égi madarak is megélnék valahogy, mi pedig azoktól valamivel értékesebbek vagyunk talán. Elég a napnak a maga baja, a holnapi nap majd gondoskodik magáról. – Állandóan a Tiéd:

Mócid

1949. febr. 4.

[39.]
P/39.
1949. február 10.

Feladó:

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 61-63.

Katókám! – Febr. 7-én kelt leveledet megkaptuk. – Örülünk, hogy aktád végre helyben van, tehát mégsem vészett el. – Viszont nagyon sajnáljuk, hogy a csomagban nem lehetett részed, pedig Teklát előre figyelmeztettem a szabálytalanság esetleges következményeire. Ajánld fel engesztelésül, mint ahogyan mi is tettük. – Nácinak még ezen a héten írok még egy levelet, még ha meg is haragszik érte, de mindent megteszek, ami emberileg lehetséges. Egyébként pedig az egész ügyet a Gondviselő kezeibe teszem le, s a jelzett napon nagyon, de nagyon fogom kérni, hogy javadra döntsön. – A lakáskérdés föltétlenül megoldandó, mert a jelenlegi számunkra túlméretezett, s könnyen kiigényelhetik. Nekünk elegendő két nagy szoba, ahol télen a kályhán főzni is lehet 1-2 tál ételt. Igényeink úgyis szerények, és esztelenség a bútorok kedvéért költekezni. – Csak a melegebb tavaszi napokat várjuk, mert hidegben még a gondolkodás sem megy úgy, ahogy kellene. – Béláék Marikája a múltkorin kívül még azt üzeni, hogy gyere haza, mert vizitálni szeretne Nálad. – Egyébként talán már írtam is annak idején, hogy őszkor harmadik kisbabájuk született. Kisleány, s majdnem ül már. – Berti¹⁶⁴ ma volt nálam Jánossal együtt, szíves üdvözlését küldi. – Reske bácsit hétfőn, vagyis 7-én temettük el. Szegény Kató néni igen odavolt, de azért nagyon érdeklődött utánad. – Katókám, igyekezz erős lenni a megpróbáltatásban. Én is csak az elmélkedésben s munkában találok vigaszt némiképpen. – Ez a földi hernyóélet úgyis elmúlik, s az utána következő, amiben rendületlenül hiszek, mentes lesz minden földi problémától. Csak a szeretet marad meg. – A szeretetben nincsen félelem, hanem a szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem gyötrődéssel jár. – Aki fél, annak nem tökéletes a szeretete. – Vajon ki vagy mi szakíthat el a Szeretettől?! – Éppen ezért csináljunk a szükségből erényt, vagyis a szenvedésből érdemet, hogy a megpróbáltatások, az áldozatok ne vesszenek kárba – ne menjenek az üres levegőbe. – Egészségedért mindennap állandóan könyörög:

Mócid

1949. febr. 10.

[40.]
P/40.
[Dátum nélkül]¹⁶⁵

Feladó neve és lakása:
Füzesséry Tekla ny[ugalmazott] p[osta] főell[enőr]
S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14. fől szint jobb oldal

¹⁶⁴ Dudás Bertalan OSBM.

¹⁶⁵ A gyümölcsszüret emlegetése alapján 1949 nyarán íródhatott.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
K[özponti] I[nternáló] Táb[or]
II. női ezred 9. szoba
Kistarcsa
Pest megye

Szeretett Katókám: a múlt héten nem írtam, mert éppen aznap szőlőzöködtünk, minden itt van. Szűken vagyunk addig, míg a harmadik szobát megkapom. Lakbér 60 frt.[-nál] kevesebb, és szept.[-ben] még kevesebb lesz. A régi lakásnál a gyümölcs és a bevetett dolgok a mienk. A nagy kertben őrzik a gyümölcsöt, a gyümölcs 3-ad részéért, így a többi is meg van őrizve. Manó a jövő héten megy R. Bányácskára¹⁶⁶ munkálkodni, az is fog hozni egy kicsit a házhoz. Tudod, Antalka nem hagy el, és mindig küld valamit ide.¹⁶⁷ Testvérkém, légy nyugodt, én tőlem telhetőleg lassan mindent elintézek. Tegnap szedtem le a ribizlit, köszmétét és cseresznyét. Folyton esik az eső, és nem lehet szedni, de azért tegnap sikerült leszedni. Meggyet vasárnap szedem le, délután. Minden jó lenne, csak a bal lábam és kezem könyökben okvetetlenkedik, de minden jól van így. Minden munkát és fájást Máriának ajánlom, vegyen pártfogásába, és akkor minden megy. Remélem, Katókám, hogy Téged is már talán kienged rövidesen a fogságból, és hazajön akkor az én nagy gyerekem, és alig várom azt. Ilusnak elküldöm az igazolványt, ha szükség lesz reá. A viszontlátásig csókol:

Tekla

[41.]

P/41.

1949. február 19.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59–61. sz.

Katókám! Febr. 14-én kelt leveledet megkaptuk. – Nácinak írtam. – Jobb el nem mulasztani valamit, ha szükségesnek látszik, mintsem később bánja az ember, hogy nem tette meg, pedig megtehetette volna. – Úgysem őbenne bízom, hanem egy nagyobb valakiben, aki a sorsunkat intézi. – Igen várom márc. 1-jét, de már előre nyugodjunk bele, ha a Gondviselő másképp határoz, mint mi szeretnénk. A lakás csak megoldódik valamiképp annak idején, ne emészd magad emiatt! – Matyiékről semmi hír. – Ellenben egy újabb kellemetlen hír az, hogy Ilonka azért nem volt bent Nálad, és 6 hétig legalább nem is mehet Hozzád, mert Pista ragályos beteg, sarlachban¹⁶⁸ fekszik. – Senkivel sem szabad érintkezniök. – Már csak ez hiányzott nekik is, Neked is, nekünk is! – Ilonka szomszédját, Ludvignét fogjuk megkérni, hogy helyettesítse Ilonkát látogatásban, s

¹⁶⁶ Rudabányácska, ma már Sátoraljaújhely része.

¹⁶⁷ Páduai Szent Antalra gondol.

¹⁶⁸ vörheny, skarlát

egyéb intéznivalókban, amennyire teheti, vagy esetleg Gabit kérjük meg, hogy ha tényleg hazajössz, legyen hová szállnod, meg holmidat expediálhatod. – Egyébként Tekla is készül Hozzád, de még számolni kell, kitelik-e? – Apáék megvannak, gyerekek is. Gyuszi kijár Patakra. – Erzsikéék képe egyelőre pihen (nagyjából van meg), mert most a regmeciek dolgát munkálom. Legkésőbb húsvétra kész akarok lenni vele. – Újabb munkám is jelentkezik, meglátom, lesz-e belőle valami. – Tekla aggódik, vajon a legutóbbi csomagot (14-én adta fel) megkaptad-e. – Kért dolgokat lehetőség szerint küldeni fogja. – Nyugdíjat eddig folyósították. – Jánoska sírjához nem mehettünk ki állandó nagy elfoglaltságunk miatt, de Johanna üzenetét átadjuk Tusinak. Egészségedért aggódom, a tavaszi levegő könnyelműsége csábít, hamarabb meghűlhet az ember, mint télen. – A reménység biztat, hogy most már talán tényleg véget ér távolléted, de legyen meg az Ő akarata. – Mint tavasszal a gazda a szállótöket – erősen megpuccol, megmetsz bennünket az élet. – De hát kinek nincs keresztje?! – Aki nem szenvedett, mit tud az?! – Csak tartson meg kegyelmében legfőbb Gazdánk, a többi dologban pedig rendelkezék velünk bölcsessége szerint. – Ez a földi élet semmit sem ér az Ő szolgálata nélkül. – Keressük, tegyük először az Ő akaratát, s a többi, földi szükséglet mind megadódik nekünk. Még talán az is, hogy rövidesen személyesen is itthon láthat Téged:

Mócid

1949. II. 19.

[42.]

P/42.

1949. március 6.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59–61. sz.

Katókám! Febr. 28-án kelt leveledet megkaptuk. – Ugyanarról a napról keltezve írt nekem Náci is nagyon kedvezően. – Múlt csütörtökön már hazavártunk, de semmi értesítést nem kaptunk, úgyhogy Tekla holnap megint küldi a szokásos csomagot. Mindennap reménykedünk, de rábízuk a Gondviselőre a Te s a mi sorsunkat is. Meglep, hogy előző lapomat leveled kelte idején még nem kaptad volt meg. Náci reméli – írja –, hogy rövidesen örömről fogjuk őt értesíteni. – Múlt csütörtökön, azaz 3-án apácskánk betöltötte a 80. esztendejét. – A gyerekek mindahányan felköszöntötték. Gyerekek általában mind jól vannak, eltekintve néha az apró-cseprő hűlésektől. – Tusi éppen ma délután volt benn nálunk. Semmi különös az életében, a megszokott bajokon kívül. Küszködik, de azért egy kis malackája már van. Mi egyelőre nem veszünk, mert nincs hozzá pénzünk. – Ha a nyáron akad esetleg valami komolyabb munkám – amire mintha reménységem kezdene születni –, talán beszerezhetnénk, de az a fontos egyelőre, hogy addig is egészségesek maradjunk. – Jelenleg még mindig a regmecieknek dolgozom, de remélem, hogy márc. végére be is fejezem. – Akkorára csak akad valami más, újabb feladat. – Máshonnan is érdeklődnek, s éppen most fogok válaszolni reá. – Ilonka a BM-be nemigen mehetett, mert nem szabad senkivel sem érintkeznie, de Tekla megkérte Ludvignét. Azonban eddig választ Ludvignétől még nem kapott. Lehet hogy azért, mert nem hozzád tartozó, vagyis családtag. – A kert ne okozzon Neked gondot, Katókám, mert a Gondviselő kirendeli azt is, ahogy addig is kirendelt mindent, amire szükség van. – A csomagjaidat illetőleg se aggódj, mert ha a föld alól, de akkor is kikerítjük a Neked szükséges

dolgokat. – Ne csüggedj, és ne szomorkodjál, mert az megemészti az embert. Tapasztalatomból beszélek, de már jobban vagyok. – Névnepomra erősen várunk haza mindnyájan, de az emberi sorsunkat nem mi kormányozzuk, tehát nem szabad elbizakodni. Azonban csüggedni sem. – Nálunk újra tél lett, erősen hull a hó, de reméljük, hogy márc. 15-re már sütni is fog a nap, mint máskor, s Téged is itthon láthat a Te régi:

Manód

1949. III. 6.

[43.]

P/43.

1949. március 16.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63.

Katókám! Márc. 7-én kelt leveledet megkaptuk. – Mire ezt a lapomat olvasod, már bizonyára személyesen is beszéltél Teklával. Tehát felesleges sok szót szaporítanom, ámbár a beszélgetési idő rövidege miatt talán nem kerülhet szóba minden. – Tekla még szombaton indult Pestre, mert tudjuk, hogy négy hét óta senki nem volt látogatásodra, de még Gabi is írt, és hívta Teklát. – Azóta már negyedik napja múlik (ma szerda, 16-a van), és teljesen egyedül vagyok gondolataimmal. – Várom, hátha együtt jöhettek haza, de minden a sors Urának kezében van. – Persze, most körülményesen élek, ágyazás, takarítás, fűtés babrával jár. – Mamácskánknak is kell vinni néha kenyeret, tejet stb., mert egyedül kínlódik, szegény, a háztartással. Látogatóm is akad, s no meg festeni is kellene valamit, mert igen várják a munkámat. – Aktád már régen elment, s csak még egy kis türelem kell, és sorra kerül a Te ügyed is. – Annyi mindenesetre vigasztaló, hogy mifelénk az időjárás megenyhült, kevesebb a fűtési gond. – Szemrehányásod irányomban téves, mert én minden héten írok, de nem első eset a világon, ha egy levél elkallódik. Tekla tanúskodhatik erről. – Mióta Tekla Pesten van, Matyú és Marci írtak. Tekla majd beszámol róla. Megvannak. Marci dolgozik, tehát a helyzetük talán javult valamit. Egyébként, ha hazakerülsz, majd személyesen is olvashatjátok levelüket. – Különösebb újságot itthonról nem írhatok. Mindnyájan megvagyunk. Pali, Bandi még mindig nem házasodnak. – Saját magam pedig már régen arra az álláspontra helyezkedtem, hogy minden úgy van jól, ahogy van. – Ha egy kapu bezárul, lehet, hogy kettő nyílik ki helyette. Különben is mindennap csak közelebb hozhat bennünket részint egymáshoz, részint ahhoz, aki mindnyájunk örök célja, ahol kárpótlást kapunk minden szenvedésünkért. – Ehhez, persze, hit, remény és szeretet kell, s ezeket csak a buzgó és állhatatos kérés adja meg. – Egyelőre és közben is az a fontos, hogy lelki és testi egészségünk megmaradjon – már amennyire képesek vagyunk erre. – De ezt is csak az élet Urától kaphatjuk meg, s ezért különösen a Te számodra kér és könyörög mindig a Te:

Mócid

1949. III. 16.

[44.]
P/44.
1949. március 23.

Feladó:

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 61–63. sz.

Katókám! Márc. 15-én kelt leveledet megkaptam. – Ugyanaznap kaptam Teklától is egy 16-[á]ról kelt lapot. – Ennek azonban már egy hete, mert ma már 23-a van, s ő még mindig Pesten tartózkodik. – Mindennap vártam, hogy vagy ő, vagy értesítése érkezik, vagy esetleg mindketten jösztek, s ezért nem írtam eddig. – Bizonyára részint el volt foglalva a Rólad való gondoskodással, részint, hogy valami eredményt érjen el ügyedben. – Lényeges dolgokról valószínűleg személyesen referált, tehát felesleges ezekről írnom. – Teklát itthon várja Matyu és Marci levele; javult a helyzetük. – Én csendesen megvagyok, csak sok a háztartási gondom (fűtés, ágyazás stb.). Mamáéknál kosztolok – amikor eszembe jut. – Általad kért dolgokat, remélem, Tekla beszerezte számodra. – Ami szabadulásodat illeti, kellemes csalódásba nem ringatom magamat, de Isten akaratának teljesülésén kívül kellemesebb és jobb nem is lehet számunkra, csak a mi a kicsinyes és önző szemléletünkkel esetleg nem látjuk meg, hogy minden javunkra szolgál, a jó is, a rossz is. – Persze abban az esetben, ha teljesen és föltétel nélkül ragaszkodunk Hozzá, és behunyt szemmel Reá bízunk magunkat. – Mindig eszemben van a fatimai fohász: ne mondjatok rosszat senkiről, szeressétek a szent szegénységet, s fussatok a gazdagság elől! – Ebben benne van az én életfilozófiám, s erre edz bennünket a mai korszak. – Ha belátjuk, valljuk és gyakoroljuk, jó származik belőle számunkra. – És bízni, remélni a szeretetben kételkedés, kicsinyhitűség nélkül! – Elvégre nincs olyan hosszú kolbász, hogy el ne fogyjon végtére, akármennyire paprikás, csípős is. – Így máskor márc. végén már meleg napok szoktak járni, nálunk meg most is téli idő van. Ötödik napja viharzik a híres újhelyi szél. – Gyusziéknál a fél család influenzás, Béláéknál az egész család, Leóéknál Marika, Tihaméréknál Emese – még az orvos is lázas. – Mi egyebet is írhatnék Neked, Katókám, mint amit minden lapomban nem győzök hangoztatni: nem szomorkodni, mert a szomorúság még ha jól is esik, elemészti az ember életerejét, s lelkünk és testünk ellensége éppen ezt akarja. Föl a fejfel tehát, mert jóra fordul minden, s talán Téged is rövidesen hazavezérel a Gondviselő. – Addig is éjjel és nappal Reád gondol és Érted könyörög a Te régi:

Mócid

1949. III. 23.

[45.]
P/45.
1949. március 31.

Feladó:

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59–61.

Katókám! Márc. 21-én kelt leveledet megkaptam. – Mindennap vártalak Teklával együtt, de nem jöttetek. – Végre tegnapelőtt Tekla megérkezett, de egyedül. – Előre éreztem ezt. – Járt a BM-ben. – Ott megbiztatták, de ahhoz türelem kell, legalább még egy kevéské, hogy a reménység valóra váljék – ha a Gondviselés is úgy akarja. Minden úgy van jól, ahogy van – hiszen a földi zarándoklásnak is vége lesz egyszer. Legfontosabb az egészség és a megnyugvás. Csüggedni nem szabad, mert csak árt vele az ember a lelkének és testének. Elvégre már melegebben süt a napocska is jókra és rosszakra egyaránt. Vegyünk a nap alkotójától példát, aki a földi salakon felülemelkedve mindenkit egyaránt éltet, sőt, akiket szeret, azokat meg is izzasztja. – Mindnyájan örülünk, hogy Pista fölépült a betegségből, csak valami utóbaja ne jelentkezzék. – Névnapiomat stb. a legteljesebb magánosságban töltöttem, csupán csak Veled foglalkozva. – Tekla majd külön beszámol pesti élményeiről. – Gyusziék itt laknak, s mindennap vonattal jár ki Patakra. Ildikó bizony már 13. évében van, és igen bájos gyerek. – Azonkívül jó nevelésű is. – Az ovál keret még üres, hiszen abban Téged foglak megfesteni, ha a múzsám is idehaza lesz.¹⁶⁹ – Egészségedre vigyázz, és ne felejtse el azt a latin közmondást, amit annyiszor hangoztattam, hogy: lingua precurrit mentem. – Nehogy ez legyen az oka türelmünk nehéz próbájának és elnyújtásának. – Van olyan dolog, ami a legbölcsebb beszédnél is többet ér. – De a cinikus egykedvűségtől is óvakodni kell. – Amíg élek, remélek. – A kertben a fák már metszve vannak, és körül is vannak trágyázva. – Marci, Matyi írtak Kasásáról. Állapotuk enyhült valamicskét. – Mamáék a régi módon kínlódnak a vállukon, de a két fiú még mindig nem házasodik. – Én dolgozgatom naphosszat – amíg lesz munkám. – Dolgozgatom és elmélkedem az élet mulandóságáról – de szerencsére minden por és hamu az örök rendelkező szerint. – Azt mondja a költő, senki sem hal meg, míg nem volt boldog – de az igazság az, hogy senki sem lehet boldog a halála előtt. – Tehát ne legyünk kancsalszemű ábrándozók, mert ború után derű jár, s Te is hazajöhetsz egyszer valahára. Hiszen mennyi, de mennyi, tőlünk sokkal szerencsétlenebb ember volt és van a világon. – Félre tehát a csüggedéssel, mert ez sérti a Szeretetet, amelyben erősen hisz a Té régi:

Mócid

1949. III. 31.

[46.]

P/46.

1949. április 3.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59–61.

¹⁶⁹ Ez a portré valóban el is készült.

Katókám! Márc. 28-án kelt leveledet megkaptuk. – Tekla a Te meglátogatásod után tényleg bent volt a BM-ben. Ugyanúgy biztatták, mint azelőtt, de az a benyomásom, hogy egyelőre minden marad a régiben, míg a végzet Ura akarja. – Legyen meg az Ő akarata! Annyival jobb már valamivel, hogy április van, süt a nap. Nem fűtünk, jóllehet, nappal kint melegebb van, mint bent a szobában. – A kerti munkákat Tekla már elkezdte. Itt-ott én is fogok neki segíteni, amikor kitelik az időből. – Mindent úgy fog elvetni, ahogy megírtad neki. – Az Erzsike melletti lakás nekem megfelelne, még ha aránylag szűknek is látszik, de a bútorkérdést Erzsikénél meg lehet oldani. – Elvégre én nem a bútor számára akarok lakbért fizetni. Pláne, mikor az ember oly nehezen szerzi azt a mindennapi kenyeret is. – Nagyon köszönöm névnapi jókívánságaidat, Katókám, de az évfordulót akkor fogjuk megülni, ha már itthon leszel – amit napról napra remélek, de nehezen jön. – Rövidesen újabb kérvényt fogok beadni érdekedben, hiszen pár napon belül betöltöd a tizedik hónapot. – Tekla mindent megküld, amit csak kérsz, s amire szükséged van, már ti. amennyire s ameddig telik. – Csendesen éldegélünk. – Éjjel-nappalom Tenálad van. – Ezen a héten még a regmeci munkán dolgozom, hogy húsvétra már a helyén legyen. – Utána M. Erzsike képét folytatom, közbe apa-mama portróját is befejezem, amiket a téli hidegek miatt nem tudtam teljesen készre festeni. – Lesz rajzolniálom is, de csak egy képecske, amit május elejére kell megcsinálnom. Lehet, hogy fizetni is fognak érte. Azután még majd csak küld valami nekem való munkát a Gondviselő Antalka által, hiszen neki is jut részesedés belőle.¹⁷⁰ – No meg jön a meleg nyár is, amit mégis kevesebb költséggel lehet átúszni, mint a téli, hideg hónapokat. – Az a fontos, hogy egészségedre vigyázz, és ne csüggedj. – Engemet már csak néha vesz elő, de olyankor megvigasztal – s Téged is vigasztaljon meg – az a tudat, hogy por és hamu vagyunk, s ha az Úr fönttart és éltet bennünket, valami magasabb célja van velünk, földi kukacokkal. Nyugodjunk bele terveibe, és készséggel adjunk neki hálát, hogy keresztjére méltat Téged és a Te:

Manódat

1949. ápr. 3.

[47.]

P/47.

1949. április 15.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59–61. sz.

Katókám! Ápr. 4-én kelt leveledet megkaptuk. – Leveled keresztelte, úgy látszik, a Tekla lapját és a csomagot, mert a félcipődet akkor már elküldte volt. – Némi vigasztalásul szolgál, hogy aránylag jól érzed magadat. – Ha egészség van, minden van. – Én idegzetileg nem a legjobban vagyok, de csak kibírom majd valahogy. – Újabb kérvényt adtunk be ügyedben, de nem sokat remélek ettől sem, hanem csak a Gondviselőben bízom egyedül, érdemtelenységem ellenére is. – Ilonka talán a mostani nehéz állapota miatt nem mehetett Hozzád, vagy esetleg Pista sem engedte. – Tekla azt mondja, hogy Pista a betegség után előnyösen megváltozott Ilonkával szemben. – A tavaszi munkákat elkezdtek, de most az ünnepek kissé meggátolnak. – Regmeci munkákat leszállítottam, és tetszenek. – Most a M. Erzsike képét folytatom. Mamáék, apáék jól vannak, senki sem beteg. – Erzsikénk

¹⁷⁰ Páduai Szent Antalra gondol.

jelenleg kint van Tusinál. Hívnak bennünket is, hogy legalább a vasárnapot töltsük nála. – Lehet, hogy kimegyünk. – A következő csomagot Tusi akarja küldeni Neked. – Köszönjük a húsvéti üdvözléteidet, és szeretettel kívánunk Neked is kellemes ünneplést és mielőbbi szabadulást. – Munkám még egyelőre van, a többit majd meghozza a jövő. Bízom Antalkában.¹⁷¹ – Ildikó nagyon kedves gyerek, gyakran jön segíteni Teklának. – Tihamér megmetszette a ház melletti fákat. – Az idő meglehetősen enyhe, néha egy kis áprilisi esővel vegyítve. – Éppen most kaptuk meg a 11-én kelt leveledet. Tekla mindent meg fog küldeni, amit csak kérsz benne. Én meg majd külön válaszolok rájuk. – Éjjel-nappal Melletted járnak gondolataim, Katókám. – Ne csüggedj, hanem bízzál a Mindenhatóban, aki minden sebet begyógyít egyszer, és kárpótol minden megpróbáltatásért. Gysuzi, Béla köszönik a névnapjok jókívánságokat, s Neked is jó egészséget kérnek az égtől, s igen várnak hazafele. Gysuzinál nem voltam névnapkor, mert idegenek voltak nála, de előző napon felköszöntöttük Bélával együtt, amikor nálam töltötték a délutánt. Gysuzika diktálta, Béla pedig gépelte a kérvényedet. – Erzsike melletti lakás még nem ürül. – Tusi csalogat, hogy menjünk ki lakni, de ez egyelőre meggondolandó, mert tekintetbe kell venni az én foglalkozásomat is. – No majd kiérlelődik lassacskán a dolog. – Addig is türelemmel s hűséggel vár Rád a régi:
Mócid

1949. ápr. 15.

[48.]

P/48.

1949. április 25.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Budapest

XI. Budaörsi út 59.

Katókám! Mindkettő legutóbbi leveledet megkaptuk. – A másodikban a BM véghatározatát, és ez nagyon nehezen érintett bennünket. Ezzel a lapommal azért késtem, mert vártam: vagy azt, hogy hazajössz, vagy azt, hogy már átköltöztetek az új helyre, s akkor esetleg nem kapod meg a lapomat. – Tekla éppen most vitte postára a csomagot, amelyben lehetőség szerint mindent küld, amit kértél. – Újabb kérvényt, ugyanúgy fölszerelve, mint a régi, beadtuk még húsvét előtt, és rábíztuk az égiekre a döntést. Egyébre képtelenek vagyunk. Dolgozunk és állandóan kérvényezünk a legfelsőbb fórumhoz, ez csökkenteni némileg azt a depressziót, amely hosszú távolléted miatt reánk nehezedik. – Minden legyen úgy, ahogy Ő akarja. – Munkám eddig még van, persze apró-cseprő, de a holnapi nap majd gondoskodik magáról – elég a napnak a maga baj. – Reméljük, hogy az újabb határidő már rövidesen meghozza a rég várt viszontlátást, de nem ringatjuk magunkat vérmes illúziókba. – Annak idején Tekla újra készül elmenni Hozzád, ha lesz rá anyagi módunk. Ha szükségesnek fogod tartani, még egy újabb kérvényt adunk be, mielőtt az esztendő lejárna, a többit rábízzuk a sorsok intézőjére. – A Pali bácsi háza nagyon sanyarú állapotban van, s lakhatóvá tételéhez jelenleg nincsenek anyagi eszközeink. Azonkívül figyelembe kell venni az én foglalkozásom rentabilitását is. – Az idő és egészségi állapotunk majd erre is meghozza a megfelelő megoldást. Minden betegségnek legelső orvossága az alázatos, de bízó türelem. – Tegnap voltam Patakon egy kis munka végett. – Bandiék nagyon szívesen láttak, és szeretetteljes köszöntésüket küldik Neked. – Benéztem

¹⁷¹ Páduai Szent Antalra gondol.

Erzsikéékhez is, mert nem láttam Sanyit évek óta, s ma holnap egy esztendeje már, hogy hazajött. – Erősen meg van öszülve, de azért jó színben van. – A szabad természet ölen, erdő, patak melletti csendes magány nekem is éppen úgy ideálom, mint Neked, mert nekem is éppen elég részem volt zajos társaságban, úgyhogy valósággal emberkerülő lettem, de a mesterségem jelenleg még hozzájuk köt, hacsak át nem térek a tájképfestésre. – Addig is, míg ez felülről elintéződik, s Veled együtt közösen megtárgyalhatjuk, vagyok a régi rosszcsont, de hűséges:
Mócid

1949. ápr. 25.

[49.]

P/49.

1949. április 27.

A feladó

neve: Petrasovszky Manó

foglalkozása: festőművész

címe: S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Cím:

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

XI. Budaörsi út 59. sz.

Int[ernáló] Tábor

Katókám! Mielőtt más helyre kerülnél, még egy lapot írok Neked. Tekla kiment Tusihoz, s így egyedül vagyok itthon. – Becsukóztam, rajzolok a Berti bátyja 10 éves jubileumára egy szép címlapot,¹⁷² s tekintve, hogy fejtörés közben a magányosság igen-igen rám nehezedett, hát elrepítem gondolataimat Tehozzád. – Ezért a rajzért kapok valami kis pénzt, mert igen kell. – Több rajzot is csináltam, persze grátis, de az egyik helyről fizetni is akarnak. – Több kicsi többre megy. – Patakról is hoznak munkát, és Újhelyből is lesz. – Persze, sokat nem kérhetek, mert akkor fölkapnák az állam. Örülök, ha valaki dolgoztat. – Egyelőre tehát még van munkám, a továbbiakról pedig majd Antalka gondoskodik.¹⁷³ – Egészségem is megvan annyira-amennyire, eltekintve az idegállapotomtól. – Neked is jó egészséget és eszélyességet kívánok és kérek a Gondviselőtől. – Ne csüggedj, az ember bármiféle körülmények között olyan mértékben lehet boldog, amilyen mértékben – szeret. – Persze, ez nem megy szenvedés nélkül, de a szeretet az az elixír, amely a szenvedést szenvedéllé, tehát ún. fájó gyönyörűséggé változtatja. – Majd, ha az élet elmúltott – magasabb távlatból látni fogjuk, hogy minden úgy volt jó és célszerű, amiként az rendeltetett. – Néha úgy látszik nekünk, mintha az Atya elhagyta volna gyermekét, pedig nem hagyta el, csak kissé magára hagyta, ill. az arcát elrejtette előle. – Ha az embert ún. lelki szárazság veszi elő, ne csüggedjen, hanem, mint szélcsend idején a vitorlázó hajósok, neki kell állni az evezőknek, míg újra megjön a kedvező szellő. – Hinnünk és bízunk kell abban, hogy a földi boldogság egyedül a Lélekben való béke és öröm. – Vidámságot kell kérni és mutatni a keserűségben! – A búskomorság, szomorúság kifosztja az embert lelkileg-testileg, és kétségbeesésbe dönti az embert. – Jónak kell lenni, és minden jóra fordul! – Az Atya mindent jól elrendez dolgainkban a megfelelő időben. – Tehát teljesen az Ő tenyerére kell hagyatkozni, mint a madárfióka a tollas-pihés fészekre. – Az egyik tenyerében Te, a másikban pedig a Te régi:

Mócid

1949. IV. 27.

¹⁷² Dudás Miklós hajdúdorogi megyéspüspök.

¹⁷³ Páduai Szent Antalra gondol.

[50.]
P/50.
1949. április 28.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Budapest
XI. Budaörsi út 59–63. sz.

Katókám! Ápr. 24-én kelt leveledet megkaptuk. Tekla ma reggel visszajött Tusitól, persze fáradtan, mert az éjjeli alvása kényelmetlen volt, meg a gyomrát is elrontotta valamivel. – Ezt a lapot most csütörtökön, 28-án folytatom, mert tegnap megzavartak az írásban. – Drankánét vakbélre megoperálták, még a múlt héten, tegnap Tekla kihozta már a kórházból, most pár napig nálunk marad, amíg egy kissé megerősödik. – Timkónét Regmecről szintén megoperálták epével, de már ő is jobban van. – Mindketten szeretettel érdeklődtek irántad, s üdvözlétüket küldik. – Nagyon fájlalom és aggódok, hogy a téli holmidat Ilonka valószínű gyengélkedése miatt nem sikerült kiadatni, s most sok cipelnivalód lesz, de én nem tudom ezeket a dolgokat, mert Tekla intézi meg Ilonka. – Kérvényt beadtuk, ill. elküldtük illetékes helyre, a többit Sz. Ritára stb.-ekre bízta. Ha szükséges lesz, még fogok kérvényezni. – Erzsébetnek a csomagot önként küldte, saját jószántából Tekla, s Neked is megküldi mindazt, amit kérsz, Katókám. – Húsvét első napját Tusinál töltöttük. Én nagyon nehezen mentem ki, mert az ilyesmi engem igen visszavet, ill. hátráltat a munkámban, pláne, amikor valamit sürgetnek nálam, meg szeretek is néhanapján egyedül lenni, de annyira kértek, hogy mégis elmentem. Tusi szívesen fogadott, s csak másnap hajnalban jöttünk haza – persze álmosan. – Dolgozom, dolgozom és várom azt az időt, amikor már Te is itthon leszel, Katókám, ha ugyan megérdemeljük ezt az örömet. – Senkire sem kell apprehendálni. Igyekezzünk a legnagyobb ellenségben fölismerni a legjobb barátot: az egyiptomi Józsefnek is a testvérei sohasem használhattak volna annyit a szeretetükkal, mint amennyit használtak a gyűlöletükkal. Van valaki, aki a rosszat is jóra tudja fordítani, s aki ha bezár egy kaput, kinyithat helyette kettőt. Ebben bízok és remél erősen a Te öreg:
Mócid

1949. IV. 28.

[51.]
P/51.
1949. május 6.

Feladó neve és lakása:
Petrasovszky Manó festőművész
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Kistarcsa
Int[ernáló] Tábor, II. női ezred

9. sz. szoba
Pest megye

Katókám! Kistarcsáról máj. 2-án kelt leveledet megkaptuk. – Pestre küldött legutolsó csomag visszajött, de Tekla azonnal átpakolta, és pontos címre utánad küldte. – Azóta talán már meg is kaptad. – Azt hiszem, hogy Tekla mindent megküldött benne, lehetőség szerint, amit csak kértél. – Téli holmidért, mihelyt egy kis pénzhez jutunk, Tekla külön elmegy Hozzád. – Vártunk, hogy talán hazaengednek, de minden legyen úgy, ahogy Ő akarja. – Szomorú hírt hallottam máma: Dely Bandi odaköltözött, ahol Reske bácsi már nyugodt. – Nem tudom, mi baja lehetett, mert egy-két nappal ezelőtt még az utcán találkoztam vele. Három gyermeke maradt árva. – Fontos, hogy élünk, mert a Gondviselőnek célja van velünk, hiszen azért tart fönn bennünket pillanatról pillanatra. Nincs szebb és gyümölcsözőbb elmélkedés, mint az Ő sebeiről való, és ha alázatos türelemmel viseljük megpróbáltatásainkat, az olyan, mintha az Ő terhét segítenénk hordozni. – Ő mindenben segít rajtunk, persze, nem szabad akadályoznunk, hanem fenntartás nélkül, teljesen Rá kell bízunk magunkat, vagyis mintegy kockára kell tennünk magunkat Érette. – Ha Te engem jobban szeretsz, mint Őt, vagy én jobban ragaszkodom a javaimhoz, szabadságomhoz, életemhez vagy Tehozzád, mint Őhöz, akkor nem vagyunk méltók az Ő nevére. – Ő maga mondta viszont, hogy: bármit fogtok kérni az én nevemben, megadom nektek. – Csak persze Őt kell szem előtt tartanunk először minden tekintetben, s akkor a többi földi jó, ami után az emberek annyira loholnak, nekünk önmagától megadódik. – Tehát erősen, föltétlenül bízni és teljes erővel, de higgadtan, nyugodtan dolgozni. – Tekla a pesti holmit még nem szállította haza, de ha elmegy Hozzád, hazaszállítja. – A kérvényt a rendőrség útján is beadtuk, a pontos dátumot most nem tudom, de cca. ápr. 18-án lehetett. Majd utánanézz Tekla, s következő lapomban pontosan megírom. – Legutolsó leveledben kért holmik menni fognak a következő csomagban. – Berti bátyja számára kért rajz elment.¹⁷⁴ Elég tisztességesen honorálták. – Hasonló rajzért kapott honoráriumból küldtünk Neked is egy kis szalonnát stb. – Jelenleg M. Erzsike¹⁷⁵ képén dolgozom, de idegzetemet igen nehezen tudom koncentrálni, pedig négy portré kell legyen rajta. – Remélem, hogy ez nem utolsó munkám lesz a nyáron, mert Antalka mindig segít a legnehezebb pillanatban.¹⁷⁶ – Téged is az ő pártfogásába ajánl és marad régi:

Mócid

1949. V. 6.

[52.]

P/52.

1949. május 11.

Feladó:

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Kistarcsa
Int[ernáló] Tábor
II. női ezred, 9. sz. szoba
(Pest megye)

¹⁷⁴ Dudás Miklós püspökről van szó.

¹⁷⁵ Mészáros Erzsébet.

¹⁷⁶ Páduai Szent Antal.

Katókám! Máj. 8-án kelt leveledet megkaptuk. – Megnyugtat az a tudat, hogy helyed jó, s a koszt kielégítő. – Jelenlegi aktád, úgy látszik, most hamarabb kerül elintézésre, mint az előbbi, s némi reményt nyújt, hogy talán hazakerülsz, ámbár nem biztatgatom magamat, hogy ez tényleg meg is valósul. – Az élet már eléggé megtanított a várakozásra. – Minden úgy van jól, ahogyan elrendeltetett, csak mi álljuk meg a helyünket minden körülmények között. – Szegény Timkónét újból kórházba vitték vakbélgyulladás gyanújával. – Mihály korcsmáros már napok óta fönt fekszik vízibetegségben. – Gyuszi vonatra szállás közben elesett, megütötte magát, s most ő is ágyhoz van szegezve. – Te is nagyon vigyázz az egészségedre: minden jó, ha az egészség jó – a többi bajokat hamarabb ki lehet bírni. – Apa, mama megvannak. – A kert felásva és bevetve, csak egy kis eső kelle-ne. – Katókám, ne csüggedj, hiszen sokan vannak, akiket még nagyobb tragédiák és megpróbáltatások értek és érnek. Nincs maradandó lakásunk itt a földön. Mindannyian száműzöttek, ill. átutazó vendégek vagyunk csupán. – Biztos csak egy van: a testi elmúlás – por és hamu –, s mindent ebből a szemszögből bírálni igen hasznos és üdvös. – A Gondviselőnek tervei vannak velünk, s hajunk számát ismeri. Egy csöpp virágszirom nem hull le az Ő tudta és akarata nélkül. – Gyermeki módon kell bízunk abban, hogy Atyánk mindenben gondunkat viseli, csak fenntartás nélkül hagyatkozzunk az Ő akaratára. – Ő kérés nélkül is tudja ugyan, hogy mire van szükségünk, de megkívánja, hogy kérjünk. – Jelenleg még mindig M. Erzsike¹⁷⁷ képén dolgozom, de igen idegesít, hogy terminusra kell készen lennem. Tudod, hogy egy művész számára nincs bosszantóbb, mint a terminus. Bányácskáról¹⁷⁸ is jelentkezik egy kisebb munka, úgyhogy egyelőre van mit csinálnom, a többit majd Antalka¹⁷⁹ hozza, remélem. – Tekla még ezzel a lappal egyidejűleg küld Részedre szállítólevelet – ha lehet –, persze felbélyegezve Újhelybe – lehet, hogy Gyuszi is visszakerül Patakról. – Éjjel-nappal Veled vagyok lélekben, Katókám, pedig annyira vagyok benne a Rólad való lemondásban, hogy ha egyszer tényleg hazakerülsz – újra feleségül kell, hogy kérjelek, ha vállalkozni hajlandó leszel reá, mert ha újra születném vagy házasodnám meg az én földi nyomorúságomra, vagy Téged kérne meg újból a Te rosszcsont, de hűséges, régi:

Mócid

1949. V. 11.

[53.]

P/53.

1949. május 17.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Fűzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred

9. sz. szoba

(Pest megye)

¹⁷⁷ Mészáros Erzsébet.

¹⁷⁸ Rudabányácska.

¹⁷⁹ Pádúai Szent Antal.

Katókám! Kistarcsáról V. 8-án kelt leveled megkaptuk. Azt a pesti leveledet is megkaptuk, amelyről érdeklődtél, hogy megkaptuk-e. Kíváncsiak vagyunk a tolonc kórházban megejtett vizsgálat eredménye és esetleges kedvező következményei iránt. – Sok reményt nem fűzök hozzá a dolgokhoz. – De hátha! – Minden, de minden a kegyelmen múlik. – Dely Bandit majdnem irigylem elköltözése miatt. Nincs többé problémája. – Mindenki szerette, mindenki sajnálja. – Én egyik lelki testvéremet veszítettem el benne. – Temetésén, sajnos, nem vehettem részt, mert később tudtam meg, közben pedig szakszervezeti gyűlésen kellett lennem jegyzőkönyvet vezetni. – A gyűlésen Szántó Piroska (Kocsa ép[ítő]mester rokona) operaénekesnő is vendégszerepelt szép énekszámáival. – Egyébként D. Bandi volt az, aki volóci tartózkodásomat annak idején nemcsak kezdettől fogva tűrhetővé, hanem később majdnem élvezhetővé tette jóindulatával és barátságával. – Áldott legyen emléke! – Jelenleg még M. Erzsike¹⁸⁰ képén dolgozom, de igen kényelmetlenül – mert a dátummal sürget –, viszont a beígért munkák eddig még nem jelentkeznek – úgyhogy Bandinkkal beszéltem, mert hivatalában szükség van műszaki rajzolóra, s engem igen alkalmasnak találna – ha magam is akarom – erre a szerény, de eléggé dotált állásra. – Egyet aludtam rá, s határoztam: elvállalom, mert a kenyér kell, s ami kis szabad időm marad, azt nem leszek kénytelen potya meg majdnem ingyenmunkára pazarolni. – Inkább Neked, magamnak, Teklának, stb. dolgozni ingyen – ha van egy – legalábbis relatíve biztos kenyerem. – Annak idején, emlékszel, nem akartam elfogadni a rajztanárságot, de azóta a körülmények változtak. – Bandink beszél Kakrumtág Lacival, s aztán értesít engem. – Várom az értesítést. Elvégre nem az ember, az élet van a művészetért, hanem a művészet van az emberért: Teérted, énértem. – S ha kevés időm is marad, de azt nem vagyok kénytelen idegen – olcsó – munkára pazarolni, hanem kicsi fészünkünk szépítésére, ahová régóta és örökké visszavár a Te hűséges, öreg:
Mócid

1949. V. 17.

[54.]

P/54.

1949. május 19.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred

9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! Máj. 16-án írt leveledet ma, 19-én csütörtökön megkaptam. – Bandink a Tyutyurka MÁV arcképes igazolványát ma átküldte mamáéktól. – Sajnos Tyutyurka egyelőre még nincs abban a helyzetben, hogy igénybe is vehesse. – Újabb szomorú hírt kell közölnöm Veled: Mihály korcsmáros, aki Tusit az ágyútűzben olyan bátran fölvitte a Stefániára, tegnap meghalt. Isten nyugosztalja, nekem jó „haverom” volt. – Ebből az utcából a mi oldalunkon egy esztendő alatt a következők mentek el az örök hazába: 1. Kovács bácsi, kőműves, aki a Diana melletti részt (a régi Nyúl korcsma helyén) dolgozta (rákban). – 2. Virág Feri bácsi, útbiztos, kedves és

¹⁸⁰ Mészáros Erzsébet.

udvarias szomszédunk, végelgyengülésben. – 3. Hübner bácsi, karmester, gutaütésben (?). – 4. Onuska Gyula, korcsmáros venereás bajból¹⁸¹ származó pillanatnyi elmeelborulásból, öngyilkosságból. – 5. Mihály András, akit már említettem. – Ezeken kívül, akiket jól ösmertünk: Dely Bandi, Reste bácsi és Ráduly bácsi. – Így múlik el a világ dicsősége egy rövid esztendő alatt. – Van közöttük fiatal és öreg is. – Okulásunk legyen múltra és jövődőkre! – Fürdőszobában a mosdót adósságra megcsináltattuk, hogyha lehet, ebből a lakásból szabadulhassunk, ha a helyzet maga úgy kívánja. – K. Pista visszakerült Újhelybe a régi beosztásába. – Ferencvárosi pályaudvaron nemigen láthattad, mert akkor Miskolcon teljesített szolgálatot. – Gyuszi jobban van, már hivatalba is jár, persze Patakra. Ilonkák (?) öreg kecskéje megellett, kettős gida lett, de egyik gyenge volt, elpusztult, a másik gyönyörű kis állat. – Ilust nem értjük. Tekla már régen írt neki is, Gabinak is, de egyikre sem jött válasz. Palinak, Bandinak egyelőre nincs eszükben házasodni, sokkal jobban el vannak foglalva, semhogy idejük jutna egyébbel is foglalkozni. Egy kisebb munkám megint befutott, de nagyon olcsón kell csinálni. Mindegy, csak legyen! – Bertiekhez egyelőre nem megyek, mert ők sincsenek olyan helyzetben, hogy mostanában munkát adhassanak.¹⁸² – Majd csak lesz valahogy, akármennyire is haszontalan vagyok, mégis bízom a Gondviselésben, hogy megtart bennünket egészségben, munkában, ha eddig is megsegített. – Bízzál Te is, Katókám, majd csak hazavezérel Téged is egyszer a Te öreg:

Mócidhoz

1949. V. 19.

[55.]

P/55.

1949. május 27.

Feladó:

Feladó neve és lakása:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Fűzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Máj. 23-án kelt leveledet ma, 27-én, pénteken megkaptuk. – Örvendünk, hogy a küldött csomag ízlett. – Az állásvállalás egyelőre még bizonytalan, ámbar kettő helyen is keresnek magamfajtajú rajzoló embert, de mindkét helyen bizonyos – talán csak látszólagos akadályok állanak fönn. – Azért orientálok valami fix után, mert jelenlegi munkáimnak vége felé járok, a kilátás további munkára emberi szem számítása szerint igen szerény, mostani munkáim honorálása is meglehetősen csekély, s nem akarok később szemrehányást tenni magamnak, hogy elmulasztottam a kenyérkeresetre nyíló esetleges alkalmat. – Hiszen a hivatali munkám nem volna idegen jelenlegi foglalkozásomtól, s némi szabadidőm maradna azért, hogy a művészetnek is élhessek, de a magunk számára. – Az egész ügy még bizonytalan, de a Tekla nyugdíjára stb. nem támaszkodhatom, s ezért határoztam el, hogy állok elébe a lekötöttségnek is, csakhogy eltarthassam magamat s a feleségemet. – A sors

¹⁸¹ nemi betegség

¹⁸² Máriapócs, bazilita kolostor.

döntése úgyis a Gondviselőtől függ. – Virág néni a lakásában maradt, s hogy ne legyen egyedül, magához vett valami öreg nénit, aki talán rokona, de egyelőre nem hallottam arról, hogy elköltözni készülnek, pedig nekünk az a lakás megfelelné. – Persze, ezeket a dolgokat mind személyesen volna jó megbeszélni. – Remélem, hogy most már eljön az ideje ennek is, rövidesen. – Eltört mosdót megcsináltattuk, s ki is van fizetve. Meglehető érvágás volt ez is. – Tekla holnap küldi lehetőleg mindazt, amit leveledben kértél. – Katókám, gondolataim éjjel-nappal Tenálad vannak, s várom, hogy a sors Ura immár megelégedje helyzeted súlyát, s hazavezéreljen minél hamarabb körünkbe. A napok múlnak csendesen, csak hát a munka is nehezen, lassan, folytonos töprengés, gyöttrődés között nem megy úgy, ahogy kellene, mert a múzsa hiányzik. – Öregszem, kopaszodom, őszülök; ideges és ingerlékeny vagyok, pedig kívülről talán senki sem veszi észre rajtam. – Majdnem egy esztendeje nem muzsikálok, csak ha valaki külön könyörög érte. – Egyébként mindannyian megvagyunk túrhető egészségben. – Timkóné, akitől többször vettél tejet, már egészséges, s otthon is van. – M. Erzsike¹⁸³ képét jövő héten befejezem. Eddigi hatása tetszik, csak a portrékkal van sok bajom: fogyóban van már a türelmem az ilyen dolgokhoz, de muszáj, mert kell a kenyér. – Nálunk mindennap esik az eső, szinte már elég is volna belőle, de aki ezt intézi, az jobban tudja, s azt is jobban intézi, mint ahogy mi gondoljuk vagy szeretnők, hogy nemsokára hazajössz-e, a Te hűségese:

Mócidhoz

1949. V. 27.

[56.]

P/56.

1949. június 8.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! Máj. 31-én kelt leveledet megkaptuk. – Csomag a pünkösöd előtti szombaton föl lett adva; azóta már bizonyára meg is kaptad, küldött receptre készült orvosságot Tekla külön adta fel levélben, nem tudom, szabályosan járt-é el, írd meg, hogy megkaptad-e. – Egyébként ő is beszámolt a saját munkakörébe tartozó dolgokról. – Tegnap szállítottam le egy nagyon szerény díjazású munkámat, de az is jobb, mint a semmi. Egyelőre még van festenivalóm, de most tárgyalok a bányácskaiakkal¹⁸⁴ a nyári elfoglaltságról, lehet, hogy lesz belőle valami. Persze, kevés a pénzük, hát muszáj engedékenynek lenni, mert élni kell valamiből. Ezenkívül közel van, minden héten hazajöhetnek. Vasárnap, vagyis 12-én készülök kimenni tárgyalni hozzájuk, mert hétköznapon ők nemigen érnek rá a nagy munkaidő miatt. – Hárman, Leóval és Vrabely mesterrel megcsinálnánk 8-10 hét alatt. Remélem, hogy akkorára már Te is itthon lehetnél, de legyen minden úgy, ahogy a sorsok Ura akarja. – Egyéb munkára is van némi kilátás, de egyelőre még vajúdik a dolog. – A műszaki rajzolói ügyről még sem-

¹⁸³ Mészáros Erzsébet.

¹⁸⁴ Rudabányácska, a görögkatolikus templom festése.

mi hír, de ha a nyári megbízatás sikerül, akkor nem is bánom, mert hivatalnok sosem voltam, s kissé nehéz volna beleszokni, még ha fix-szel is jár a dolog. – A tyúkketrecet kivitték Tusihoz, Teklának kis csibéi vannak ott, együtt nevelkednek a Tusiéval. Az idő szép, a múlt hónapban sokat esett az eső, s így a kertben minden gyönyörűen fejlődik. – Apáék, mamáék, általában mindnyájan megvagyunk szegényen, de egészségesen. – Vasárnap délutánt az öregeknél töltöttük, hétfőn Béláéknál voltam. – Csendesen, munkával telnek a napok, s várjuk, hogy mielőbb már közöttünk lehess. – Alázattal viselem távollétedet, bízóan remélve a viszontlátást, de a terminust arra hagyom, aki földi perceinket kimérte, és pillanatról pillanatra gondunkat viseli. – M. Erzsike¹⁸⁵ képe majdnem készen van már, csak várom, hogy két kisleányát behozza, mert a portréjukhoz szükséges, hogy valami tanulmányrajzot készítsék róluk. – Emma is rendelt nálam egy egyszerű kis képet, ez is jobb, mint semmi, azonkívül a családban marad. – Egészségedre, amennyire csak teheted, vigyázz, Katókám! – Éjjelem-nappalom Teveled telik el, de nem türelmetlenkedem már, hanem beletörődöm a meglévőbe, nem követelek és nem utasítok vissza semmi megpróbáltatást, mert az ember soha sem tudhatja, mi válik üdvére. Lám, a méhecske a keserű virágból is tud mézet csinálni – a szeretet a fájdalmat is boldogsággá varázsolhatja. A szenvedés tisztít, s az alázat szeretetünket fölemeli az önzetlen hűség magasságaiba. – Hűséggel vár Téged régi:

Manód

1949. VI. 8.

[57.]

P/57.

1949. június 14.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! Jún. 7-én kelt leveledet megkaptuk – melyben írtad, hogy a csomagot még ekkor nem kaptad meg. – Reméljük, hogy azóta már megérkezett. – Vasárnap, vagyis 12-én du. kimentünk Leóval Bányácskára megtárgyalni a festést. Remélem, hogy júl.–augusztusban sikerülni fog nyélbe is ütni a munkát. – Viszont költözökös előtt is állunk, mert a házat megvették, s az új tulajdonossal lakást kell cserélnünk. – A bútorszállítást ő fedezi. Szűken leszünk, legalábbis egyelőre, de nem tudunk mit tenni. – Az új lakás a régi Szipál-féle házban lesz, a kaputól jobbra eső földszinten. – Szépen rendben tartott kvartély, jó kályhával. Egyelőre csak két szoba, de a tulajdonos is, meg mi is azon leszünk, hogy a harmadik szobát is megkaphassuk, mert Teklának is kell egy szoba, meg nekem is szükségem van dolgozóhelyiségre. – Nyugodjál bele, hogy nem muzsikálok, de amíg Te nem vagy közöttünk, nincs hangulatom hozzá. – De meg idegzetem sincs már, mert a megélhetés gondjai sokkal jobban lefoglalják időmet, hogysem ráérnék ilyen szórakozásra. – Napról napra várjuk a BM határozatát legutóbbi kérvényemmel kapcsolatban. – Lehet, hogy hazaengednek immár, de ha nem, akkor sem szabad elkeseredni – mert annál rosszabb, s az ember csak az egészségét rontja vele. – Ha egészség van, meggy egy kis

¹⁸⁵ Mészáros Erzsébet.

munka, akkor minden rendben van. – Igénytelenségben kell élni, ami nálunk meg is van. – Békesség és megértés a földi élet boldogságának alapja. – A kert egyelőre rendben van, s tegnap egy kis jó eső is esett. – Különösebb újság sincs a családban. – Tekla írt régi kolléganőjének, aki most Gödöllőn lakik s nyugdíjban van, hogy ha teheti, látogasson meg Téged, s ha valamire szükséged van, támogassa meg, majd megadjuk neki – mert most egyrészt anyagilag gyengén állunk, másrészt a nyári munkát sem hagyhatjuk félbe, ha pl. én Bányácskán elkezdem a festést. No meg a költözködés és berendezkedés is sok strapával fog járni. – Bízunk abban, hogy lassacskán mindent jól rendbe hozunk, s ha Te is hazakerülsz, nem lesz semmiben különösen kifogásod. – Addig is éjjel-nappal Reád gondol, és várja hazatéréseidet a Te régi:

Mócid

1949. VI. 14.

[58.]

P/58.

Budapest, 1949. június 15.

Kovács Dénesné
B[uda]pest
IV. Magyar utca 23. I. 11.

Petrasovszky Manóné
II. ezred I. 9. szoba
Kistarcsa
Központi Internáló Tábor

Katókám, édes és kedves mindannyian, levéllel akartam indulni, de sajnos, vagyis hál Istennek úgy körülrajonganak, hogy nem merek levélírásba fogni, nem tudnám befejezni, és ma el kell, hogy menjen az életjel, mert félő (bár úgy lenne), hogy a lap már nem talál a táborban, és Nálad, k[edves] hálótársam, akarom a levelezést megkezdeni. Nem is tudom, hol kezdjem, mert rövid akarok lenni, talán mikor kiléptem a kapun, pokoli jó érzés volt újra szabadnak lenni, odahaza mamikám várt jó ebéddel, utána lepihentem, süppedő fekvőhely, egyszerű érzés, apró örömök tömkelege, WC-n egyedül, korlátlan vízhasználat stb. jönnek a k[edves] ismert arcok, ki virággal, ki édességgel, kényeztetnek, és én hagyom magam, jólesik, hogy ennyire szeretnek. Egy szóval élvezem az egészséget, és remélem, Kócikám, Te is kiveszed a részed mindebből minél előbb, és kívánom mindannyiótoknak tiszta szívemből. Többek között boldogan nyitottam ajtót B. Máriának tegnap, jól néz ki, jólesett elbeszélgetnünk, referáltam távozása utáni eseményekről. Mással még nem találkoztam, nem jutok el otthonról. Furdal a lelkiismeret, hogy utolsó nap elettem előled mindent. Ha időzöl Pesten, úgy ne feledd ígéretedet. Egyébként nagyon érdekel, e héten kik következnek, bízom, hogy Te is köztük vagy. Fredhez holnap megyek, már kétszer láttam. Látod, Kócikám, eljött ennek is az ideje! Mindenkire szeretettel gondolok és kivétel nélkül csókolok! Kövess mielőbb, Kócikám, addig tartsatok ki.

Rózsa

Budapest, 1949. VI. 15.

[59.]
P/59.
1949. június 22.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Köztársaság u. 18.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Kistarcsa
Közp[onti] Int[ernáló] Tábor
II. női ezred, 9. sz. szoba
(Pest megye)

Katókám! – Jún. 13-án kelt leveledet megkaptuk. – Megnyugvással vettük tudomásul, hogy a csomagokat hiánytalanul megkaptad. – Az egy esztendő eltelt, s mi reménykedve várjuk, hogy most már talán a Te ügyed is befejezést nyer, de illúziókba nem ringatjuk magunkat. – A régi közmondást ne felejtsd, amit apa mondott, s én oly sokszor hangoztattam. – Igen bölcs dolog a meggondolás, s talán még bölcsebb a szükséztudás. – Bányácsi munkára a remény erős, de egy-két hétbe még beletelik, amíg hozzáférhetünk, mert sok előkészület kell hozzá mindkét részről. – Jelenleg nagy rumliban vagyunk. Pakolunk a hurcolkodáshoz, közben az új házigazda munkái is, kályhás, kőműves, vízvezetékes járnak-kelnek a házban, padláson, tetőn, mert sok a javítanivaló. – Por és szemét mindenütt, alig tudok nyugodtan dolgozni, de muszáj idegeskedés nélkül kibírni. – A költözködés 27-én, vagyis hétfőn lesz. – Ugyanaz a szekér, amelyik a házigazda bútorát hozza, visszafelé viszi a miénket. – Apák-mamáék megvannak, mindenki egészséges a körülményekhez képest. – Zolti két kisfia Leóéknál tölti a nyarat. Van ricsaj és zenebona a két szomszédos portán. – Zoltitól egyébként a felesége elvált. – Most külsőleg ugyanolyan helyzetben van, mint én, de azért, azt hiszem, ő a szerencsétlenebb. – Erzsike és Tekla már hordják az üvegneműt az új lakásba, mialatt írom e sorokat, mert valakinek itthon kell maradnia az idegen mesterek miatt, no meg nékem a M. Erzsike¹⁸⁶ képét is végre-valahára be kell már fejeznem. – Elég tűrhetően sikerült, Erzsikének, Sanyinak is tetszik. – Éppen most hallom, nem 27-én, hétfőn, hanem már 25-én, vagyis szombaton kell költöznünk bizonyos méltányos okok miatt. Mindegy, minél hamarabb, annál jobb. – Alig várom már, hogy nyugodtabb helyen legyek már, ámbar szomszédok az új lakásnál is lesznek, de a békesség kettőn áll, mi meg igazán békességes emberek vagyunk. – Különben az új lakásban a házigazdánk egy régi jó barátom lesz, aki maga is művészi fokon festeget. A legközelebbi írásig vagy az esetleges viszontlátásig marad a Te régi:
Mócid

1949. VI. 22.

[60.]
P/60.
1949. július 1.

Feladó neve és lakása:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14.

¹⁸⁶ Mészáros Erzsébet

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Jún. 21-én és 27-én kelt leveleidet megkaptuk. – Hogy első leveledre csak most válaszolok, ne neheztelj érte, ennek oka az, hogy az átköltözködés előtt már egy héttel szerteséjjel voltunk a régi lakásunkban: kályhás, kőműves, festő stb. járt-kelt keresztül-kasul a szobákban – azonkívül mindennap több látogatóm akadt, állandóan zavartak: sem csomagolni, sem dolgozni! – Most pedig már egy hete lesz holnap, hogy átköltöztünk, s még mindig rendezkedünk. – Tömve vagyunk mindenfélével, de talán csak elhelyezkedünk valahogy. – Látogató, persze, itt is akad mindennap, több is. – Borkáék megvannak. – Írják, hogy Ilonka jobban néz ki, mint valaha is, Pistának pedig tűrhető fizetése van. – Matyúékról egy idő óta semmi hír – de reméljük, hogy megvannak ők is valahogyan. – Lakbérünk a réginek 2/3-a, de ebben benne van a vízdíjon kívül a kémenyseprés és a szeméthordás is. – Úgy tudom, hogy szeptemberre még csökkeni is fog ez az összeg. – A lakás szűk, de sok jó ember kis helyen is elfér, ha békességben él. – Tekla részére a harmadik szoba egyelőre még foglalt, de remény van rá, hogy sikerülni fog azt is megkapni idővel. – Tusi, Erzsike jól vannak. – Régi lakás melletti termények ügyét Tekla intézi az új gazdával, megegyezés szerint. – Az új lakásunk beosztása nem rossz, s a szomszédok is csendesek. – A házigazda kedves. Régi, jó barát s bohém művészlélek. – A berendezkedést tőlünk lehetőleg elég jól megoldottuk. Fűtés szempontjából is előnyös a helyzet. – Pénzünk jelenleg semmi, pedig még csak a hónap elején vagyunk. Lakbér kifizetve, s a többi majd csak megoldást nyer, ha kint leszek a szomszéd faluban s dolgozom. – Hétfőn, vagyis júl. 4-én már állványozni szeretnénk, s szerdán, csütörtökön esetleg már csinálhatunk is valamit. Ilushoz, számodra annak idején, küldtünk útiköltségre valót, de az azóta elszámolódott. – Tekla is kéthetes pesti tartózkodása és betegsége alatt, amit vitt magával, elfogyott. Osvári eddig nem hozott, ill. küldött pénzt nekünk. – Reméljük, hogy most már Te is itthon leszel nemsokára, de nem bizakodunk vakmerően. – A sors útjai kiszámíthatatlanok, s azokat nem mi intézzük, hanem az, aki feltettünk örökös s gondunkat viseli. – Őbenne remélek és bízom egyedül, hogy úgy történik minden, ahogy az legjobban javunkra válik, a Te javadra s a Te:

Móciédra

1949. júl. 1-jén

[61.]

P/61.

1949. július 8.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Júl. 3-án kelt leveledet megkaptuk. – Tekla azóta kedden, vagyis 5-én délután hazaérkezett, és személyesen referált a Veled való találkozásról. – Hazamenet Miskolcon megsürgette aktádat. – Mindent megígértek, a többi nem rajtunk múlik. – Megnyugtat az a tény, hogy jól nézel ki. – Tekla holnap újra fölmege Pestre (előzőleg benéz Miskolcra is), s igyekszik majd Veled is találkozni. – Tekla által postára tett holmid tegnap megérkezett. – Bandink járt Borkáéknál – Borka közölte vele O. Sándor által közvetített üzenetedet. – Nem tudom, hogy szó szerint idézte-e, de nem akarom elhinni, hogy oly meggondolatlan kijelentésre ragadtattad volna magadat. – Kétségbeesésre sohasem lehet elegendő ok. – „Amíg élek, remélek!”, ez a helyes életfelfogás, mert sokszor megtörtént már, hogy valaki kétségbeesésében, türelmetlenségében, pillanatnyi elmezavarásban pont a helyzete közvetlen megjavulása előtt követett el olyasmit, amit aztán sem megbánna, sem helyrehozni már nem lehetett módjában. – Én magam ugyan véglegesen lemondtam Rólad s, arra bízalak, aki az emberi sorsokat intézi, mégis állandóan úgy érzem magam, mint akit felerészre vágta. – Félelme vagyok csak, lelke féloldala teljesen béna, amíg haza nem kerülsz. – Nem kérek, nem követelek semmit, de nem is utasítok vissza semmit. – Egy óhajom van csak: a jó halál kegyelme, de véghetetlen nagy ajándéknak tartanám, ha visszazaphatnálak, még ha úgy, olyan állapotban is, amelyről annak idején Adyt idéztem, s amiért Te akkor meg is nehezteltél, pedig most is vallom, hogy: mit bánom én, ha utcasarkok rongya, csak elkísérjen a sírig!¹⁸⁷ – Még mindig itthon vagyok, de az állványozási anyagokat már cipelgetik Bányácskára. – Remélem, hogy a jövő héten már hozzá is kezdhetünk a munkához. – A kereset arányosan lesz elosztva, vagyis legalább annyit keresek, mint a többiek, nem akarok egyenlőtlenséget, hogy senkinek ne járhasson a szája. – Egyáltalán nem fáj, ha más is csak annyit kap, mint én. – Bárcsak itthon volna már a múzsám, s reggeltől estig zavarná a munkámat. – Boldogan venném nyakamba ezt a terhet, de ezt a reményt egyelőre nem táplálom magamban, mert hátrányos következményeit érzem úgy lelkileg, mint idegzetileg. – Tekla gondoskodó szeretete irányunkban soha sem törleszhető le részünkről. – Problémáidat, ha hazakerülsz, a viszontlátás úgy elfújja, mint a szél a felhőket, mint a nap elolvasztja a havat. – Légy erős és eszéyes, és folyton szemed előtt lebegjen a régi latin közmondás, melynek mellőzését kell most oly keservesen megbűnhődnöd Neked és a Te haszontalan, de régi, hű:

Mócidnak

1949. július 8-án, pénteken

[62.]

P/62.

Budapest, 1949. július 11.

Feladó neve és lakása:

Füzesséry Tekla ny[ugalmazott] p[osta] főell[enőr]

Sátor[alja]újhely,

Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

K[özponti] I[nternáló] T[ábor]

II. női ezred, 9. sz. szoba

Kistarcsa

Pest m[egye]

¹⁸⁷ Ady Endre *Az én menyasszonyom* című versének pontatlanul idézett kezdő sora.

Szeretett Katókám! Ma jártam a BM-be[n], azt a választ kaptam, esedékes vagy, hogy e hónapban vagy a következőben nem tudom, hagytak kettő nap múlva felmennem, így szerdán megint megyek, hátha megtudom a végső eredményt. Manónak is írtam evvel egyidejűleg, hogy megy nagy lassan. Te pedig bizalommal nézz a helyzet elé, nem csüggedni, hátha minden jól fog menni. Lehet, hogy késve fogod kapni a csomagot, ha későn érkezem haza, de azért összeszedek valamit neked. Nem tudom, mi van velem, oly bágyadtság vesz elő néha, hogy alig állok a lábamon, lehet, hogy az idegesség az oka, de majd elmúlik. Írni még sem akartam, ha megyek haza, bemegyek Károlyékhoz, és Sándortól elkérem a pénzt, mivel tartozik nekünk, hasznát fogom venni, Neked Ilusnál hagyok 30 fill.[-t], hogy legyen, ha szükség lesz rá. Most pedig búcsúzom, és az esetleges viszontlátásig sok szeretettel csókol:
Tekla

Bp. 1949. VII. 11.

[63.]

P/63.

1949. július 20.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Júl. 10-én kelt leveledet Rudabányácskán vettem kézhez, mert 11-e óta ott dolgozom, s csak kedden, 12-én, egyszer jöttem haza, hogy Teklával találkozam, de csak tegnap, szombaton jött meg. Soraimat egy hét múlva, vagyis ma, 20-án tudom csak folytatni, a közbejött akadályok és zaklatottság miatt. – Újra itthon vagyok, mert Bányácskán ma nem dolgozhatunk, de este visszaindulunk, hogy holnap újból nekikezdhessünk a munkának. – Nehezen megy, mert Leó csak kezdő az ilyen dolgokban. Vrabely pedig csak a maga szakmáját érti, de talán jutok velük valamire. – Reménykedve vártam, hogy talán Teklával együtt Te is megérkezel, de sejtelmem nem csalt, mert hiába reménykedtem. – Nem is kérek semmit a Gondviselőtől többé, csak a jó halál kegyelmét, s azonkívül Neked bölcsességet és egészséget – a többi mind történjék úgy, ahogy Ő azt üdvünkre hasznosnak látja és akarja. – Tekla talán be is számolt már Neked az utánjárások eredményéről. – Minden jót ígértek a közeljövőre, de mindent főntartással fogadok, okulva az eddigieken. – Jónak kell lenni, és minden jóra fordul – de csak akkor, ha okosan vagyunk jók. – Okosság nélkül a jóság megszűnik erény lenni. Ez a baja Borkának is, Károlynak is és sok másnak is (Neked is), s okosság nélküli jóakarattal többet ártanak, mint használnak. – Családi hír egyébként csak egy van, az, hogy M. Ákos¹⁸⁸ megházasodott, júl. 12-én volt az esküvője, H[ajdú]dorogon. Egyik régi tanítványát, tanítókisasszonyt vette el. – Ezenkívül K. Pista sógornőjének, Valinak kisleánya született. – Különbö taval nyáron talán megírtam, hogy férjhez ment régi vőlegényéhez, S. Lacihoz. – Emma kisfia, Bálintka vagy két héttel ezelőtt hársvirágszedés közben jó magasról leesett, és agyrázkódást kapott, de háromnapos kórházi kezelés s otthon egyheti pihenés után már jól érzi magát. – Egyébként mindannyian megvagyunk, a körülményekhez képest elég jól, s Neked is jó egészséget és kitartó türelmet kí-

¹⁸⁸ Mankovits Ákos.

vánunk otthontól való távolléted elviseléséhez. Katókám, légy biztos abban, hogy én az maradok örökké, aki Számodra voltam mindig. Szinte, mintha csak álomkép volnál már előttem, mint az elérhetetlen délibáb, de én ehhez a délibábhöz minden erőmmel ragaszkodom, s várom a Mindenható irgalmát, hogy megkönyörül rajtunk, s viszontláthatjuk egymást, amikor Ő rendeli. – Maradj a Te:

Manóde

1949. júl. 20.

[64.]

P/64.

Rudabányácska, 1949. július 28.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Petőfi utca 14.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Júl. 17-én kelt leveledet megkaptuk, amelyben azt írod, hogy Lagler Emmus, Tekla régi kolleganője meglátogatott. – Azóta ugyan pár nap eltelt már, s én már harmadszor kezdek neki ennek a lapnak a megírásához, mert folyton zavarnak, illetve nincs hol nyugodton írnom. Otthon kezdtem el, s itt Bányácskán folytatom. – A munka halad lassacskán, nehezen jutok előre, mert egyrészt kevesen vagyunk rá, másrészt a társaim nem gyakorlottak az efféle feladatokban – de majd csak a végére érünk valahogy. – Az időjárás eleinte igen esős volt, de tegnapelőtt már egész nap sütött, s azóta is tart, ami munkánkhoz előnyös. – Tekla mindent megküld, amit leveledben kérsz, lehetőség szerint. – Mint már írtam, Teklának a BM-ben sok jót ígértek, sőt Miskolcon is, lehet, hogy úgy is fog történni, de okulva a tapasztalatokon, nem veszem komolyan az emberi szájból jövő szavakat, különösen, ha nincs vagy kevés a biztosítéka az ígérletnek. – Egészségünk megvan, s remélem, hogy a körülményekhez képest Te is normálisan érzed magadat, a belső béke pedig úgyis tőlünk függ a lelkiismeret tisztaságában és örömeiben. – Éjjel-nappal Teveled vannak gondolataim, bármi vagy bárki is van és zajong körülöttem. – Idegzetem a hajnaltól estig tartó munkában s a gyönyörű, erdő koszorúzta, csendes faluban némileg-némileg magához jött, csak azt sajnálom, hogy Te nem lehetsz itt mellettem, de erről egyelőre, vagy ameddig az Ég akarja, lemondtam. – Az Ő akaratában való alázatos megnyugvason s a munkámon kívül jóformán semmi más nem érdekel – hiszen mindenki életének megvan a maga terhe, és sokan vannak, akiknek még nehezebb a sorsuk, mint a Tiéd vagy az enyém, mert mi harmóniában vagyunk egymással, s ezt az összhangot nemhogy a távollét, de a halál sem változtathatja meg, ha mi nem akarjuk. – Sajnálattal vettük tudomásul, hogy hetenkint csak egy levelet kaphatsz, s ennek megfelelően ezentúl Teklával együtt közös lapon fogunk írni Neked. – Ne csüggedj, Katókám, mert semmi sem tart olyan hosszú ideig, hogy egyszer véget ne

érne. Te is haza fogsz jönni nemsokára, ha a sors Ura is úgy akarja, s akkor mind a feledés homályába süllyed a múlt minden megpróbáltatása, és édessé válik a keserűségekől összegyűjtött tapasztalatok méze. Amellett, aki legjobban ragaszkodik Hozzád, nemcsak itt, de majd oda túl is; a Te régi, hűséges:

Mócid

Rudabányácska, 1949. júl. 28. reggel 6 óra

[65.]

P/65.

1949. augusztus 4.

Feladó:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely

Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné

sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 9. sz. szoba

(Pest megye)

Katókám! – Júl. 24-én kelt leveledet megkaptuk. – Nincs kéznél tintám, hát csak ceruzával írok. – Tekla mindent kiírt magának leveledből, amire szükséged van – azt elküldi –, s Erzsikével együtt kihozták nekem leveledet Bányácskára. – Nagyon kellemes napot töltöttünk együtt. Ők elmentek a Potocsokba, én, persze, tovább festettem, mert igen lassan haladunk az ismert körülmények miatt – de majd csak bevégezzük egyszer ezt is. – Az idő szépre fordult, gyönyörű holdvilágos estéink vannak. – Levelemet két nap múlva folytatom, mert közben, 3-án a Te ügyedben Újhelybe idéztek. – Tekla járt Miskolcon. Kérvényed fölment a BM-ba, így mondták. – Reméljük, hogy most talán hazakerülhetsz, de a jövődő nem a mi kezünkben van, s így reménykedésünk csak feltételes. – Napjaim látástól vakulásig munkával telnek. Holnap az egyik részen már állványt bontunk, hadd lássanak valami szépet az öregek, mert már igen kíváncsiak. Sokan érdeklődnek irántad, többek között az öreg Koleszár néni (apácska özvegye), s jó egészséget kívánnak Neked. – Kosztunk jó, sok gombát eszünk, tele van vele az erdő. – Leó lassan dolgozik, de használható, mert igyekszik precíz lenni. – Vrabely mester tudományában viszont csalódtam némileg, de csak megleszünk valahogy. – Légy türelemmel, Katókám, minden véget ér egyszer, s Te is hazajössz, ámbár én már lemondtam minden kapcsolatról, ami nem tisztán szellemi. Nem érdekel és nem izgat semmi, amiből por és hamu lesz. – Nagy kegyelem lenne számomra, ha rövidesen megérkeznél, de ha nem válik valóra, úgy is igyekszem meglenni valahogy, amíg Ő akarja. – Ha ezt a munkát befejeztem, Erzsikénknek fogok egy képecskét csinálni, de van még egyéb, kisebb munkám is azonkívül, hogy Regmecről is érdeklődnek egy nagyobb feladat irányában jövőre. – Aki bennünket megteremtett, az fönn is fog tartani bennünket és gondunkat viseli, jobban, mint amennyire mi magunk törődhetnénk önmagunkkal. A rövidesen bekövetkező viszontlátás reményében marad hűséggel:

Mócid

1949. VIII. 4.

[66.]
P/66.
1949. augusztus 6.

Feladó:
Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Kistarcsa
Közp[onti] Int[ernál]ó Tábora
II. női ezred, 9. sz. szoba
(Pest megye)

Katókám! – Júl. 31-én kelt leveledet megkaptuk. – Tekla és Erzsike gombászatva kihozták nekem Bányácskára. – Mindent igyekezünk küldeni, lehetőleg, amit leveledben kérsz, csak vajra nem tudtunk szert tenni. – A szabadulást illetőleg már közömbös lettem, távolléted viselem addig, amíg felülről rendeltetett. – Az emberi természet ugyan szereti a kellemes meglepetéseket, de a földi örömeiről, elvben, már lemondtam; nem érdemes erőltetni őket, de hálával fogadom mindazt, ami az Ő kezéből jön. – Elsősorban és mindennek fölött Őt magát. – Őbenne megtalállok Tégedet is. – Az idő gyönyörű, a vidék elragadó; a csendes, falusi élet megnyugtató. – Hétfőn már egy újabb plafon alá érkezem, ahol majd ki kell tennem magamért, mert az újhelyi kollegák igen érdeklődnek a freskók iránt, mivel freskófestést közelről szemlélni ritkán nyílik alkalom. – Jelenleg itthon vagyok két napig (szombat-vasárnap), mert Bányácskán szombaton, vagyis ma, 6-án munkaszünet, ill. ünnep van,¹⁸⁹ de itthon is dolgozom, ti. vázlatokat csinállok a következő képekhez. – A családban semmi különös újság nem történt. Apa, mama megvannak. Palinak már két család méhe van – nem házasodik, de azért a méhei miatt családapának viccelik. Bandi reggeltől estig strapál, enni is alig ér rá, s így a házasodás is halasztódik. – Gyusziék is éldegélnek csendesen, ő maga még mindig kijár Patakra. – Gyogya már régen nem írt, Pesten valami nagy büfében van alkalmazva, s keres is valamit, ami ugyancsak ráfér a két kicsi gyerekével. – Leóéknál Zolti két fiacskája nyaralt vagy két hétig, állandó volt a gyerekzsivaj az udvaron. Apa bosszankodott is, de amikor elmentek – szinte sajnálkozott a hirtelen támadt csend miatt. – Ma, szombaton, várjuk értesítésedet. Már dél van, de a postás eddig még nem mutatkozott. Viszont nincs egy krajcárunk Tekla útiköltségére, hogy Hozzád felutazhasson azonnal. – Rinkó Marikától eddig semmi csipke nem érkezett. – Osvay Sándor 60,- forintjáról sem tudok még hírt, mert Borka sem írt már régóta. – Matyuék, Marciék szintén hallgatnak a levélírással. – Katókám, ne csüggedj, mert sorsunkat nem mi intézzük, csak az a fontos, hogy a kegyelemnek ne álljunk ellent – hanem elmélkedjünk, és egyszerű lélekkel munkálkodjunk, bízva abban, hogy Gondviselőnk megadja mindazt, amire üdvünkhöz szükségünk van. – Türelemmel vár Reád régi, hűség:

Mócid

1949. VIII. 6.

¹⁸⁹ Úrszínváltás ünnepe.

[67.]
P/67.
1949. augusztus 15.

Feladó:

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely
Petőfi utca 14.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernálój] Tábor
II. női ezred, 9. sz. szoba
(Pest megye)

Katókám! – Aug. 8-án kelt leveledet megkaptuk. – Kihallgatásom nagyon udvariasan és röviden folyt le. – Tisztán személyi adataidról volt szó. – Hetenként csak egyszer jövök haza a munkából szombatunkint, tegnapelőtt este, hazaérkeztemkor értesültem, hogy Tekla az elmúlt héten, tudtomon kívül Nálad járt. – Minden jóval biztatták, majd elválík, érdemes-e reménykedni. – Tegnap, vasárnap föl akart menni Hozzád, de engem pech ért Bányácskán: sokáig elhúzódott a fizetés dolga, kapkodva öltöztünk át a hazaindulásra, mert nagy vihar volt készülődőben, s pénzemet a munkaköpenyben felejtettem. Zuhogó esőben jöttünk Leóval haza este 11-kor, s csak itthon vettem észre, hogy a legfontosabbat Bányácskán felejtettem, s így Tekla nem tudott felutazni. – Másnap reggel visszamentem Bányácskára, mert nem akartam, hogy lába keljen esetleg a heti keserves keresménynek, mivel szobánkat nem lehet lecsukni, s idegenek is járnak benne. – Semmi baj nem történt. Másfél óra alatt megjártam a 12 kilométert. – Tekla szerdán, 17-én újra készül Hozzád, ennivalót személyesen viszi magával. – Egyebekben kívánságod szerint fog eljárni – reméljük: sikeresen. – Borkáéktól semmi hír, Matyuéktól sem jön levél. – Gyerekek s a család megvannak. – Munkámban már a következő plafon alatt vagyunk, s eléggé előrehaladt állapotban. – Leó jól dolgozik, és beválík, csak persze lassan – Vrabely jópofa, de munkája a kényesebb igényeket csak folytonos ellenőrzéssel elégítheti ki, ami viszont engem hátráltat, de majd csak megleszünk békességben, s ez nem rajtam múlik, mert az életet sem kívánom békesség nélkül. – Szőlők sok helyütt nagyon leromlottak. – Életkedvem nem csökkent, csak egyszerűsödött: a mulandók iránt apatikus lettem. – Csupán a Te sorsod érdekel még, s némileg a művészet. Átadva a szót Teklának, maradok a Te: Mócid –

Katókám! A vasárnapi útról lecsúsztam. Móci Bányácskáról a szakadó eső miatt vasárnap jött haza, így szerdán leszek Pesten, és adom be a csomagot, és megvárom azt, hogy Veled beszélhessek. Kérvényed aug. 2-án Kistarcsáról elment a BM-be, most megint felmegyek, fel a fejjel, hátha sikerül, és kikerülsz, bízni és nem csüggedni. Pénteken kint leszek, és addig haza nem jövök, míg valami eredményt nem érek el, ne haragudj, Testvérkém, hogy a vasárnapi utam így sikerült, de hátha a Jóságos ezt így akarta, és belenyugszom, és bízom benne, sok szeretettel a viszontlátásig, sok szeretettel csókol:

Tekla

1949. VIII. 15.

[68.]
P/68.
1949. augusztus 20.

A feladó

neve: Petrasovszky Manó
foglalkozása: festőművész
címe: S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14.

Cím:

Petrasovszky Manóné
sz. Füzessey Katalin

Kistarcsa

Közp[onti] Int[ernáló] Tábor
II. női ezred, 9. sz. szoba
(Pest megye)

Katókám! – Aug. 14-én kelt leveledet itthon megtaláltam. – Aug. 20–21-én ui. itthon vagyok, de Tekla el-utazott Hozzád stb., s így egyedül töltöttem a két napot. – Levelet írok, elmélkedem és vázlatokat csinállok jelenlegi munkám folytatásához. – Bányácskán haladunk-haladunk, de igen lassan, mert – Leót kivéve – a többi munkatárssal nehezen tudok zöld ágra jutni, Vrabelyben, sok jó tulajdonsága mellett, a velem való együttes munkálkodás szempontjából csalódtam – vagyis ilyen munkánál csak a legminimálisabb mértékben használható –, de csalódtam – ámbár ún. gyerekszobájából kifolyólag megértően, abban is, aki jó barátoknak látszott, de az atavisztikus ösztönök bizonyos, főként ún. üzleti esetekben elárulják magukat. Sájjiék¹⁹⁰ különben nagyon kedves emberek, sokat hívogatnak vacsora utánra, de nem érünk rá, mert esténként már igen fáradtak vagyunk a reggel 6-tól esti 7 – ½ 8-ig tartó munkától. – Leó lassan, de használhatóan dolgozik, csak ideges néha, alig bírom csillapítani. – Azért minden jól megy, mert az egyszerű emberek elismeréssel vannak munkánk iránt, jobban, mint az, akinek a tanultsága folytán nem volna szabad féltékenykednie a művészek, vagyis azok iránt, akik esetleg nagyobb kaliberűek, mint ő. – Nicsevó! – Tusi, szegény, talán Teklától már tudod, anyagilag hátrányos helyzetbe került, de egészsége megvan, s így megkeresheti a kenyerét. – A Miskolcon intéztekéről Tekla valószínűleg már beszámolt Neked. – Segítségül sem Borkához, sem máshoz nem fordulunk, amíg Teklával együtt a két dolgozó kezünk megvan. – A Tereád való gondunk csak igen piciny százalékát teszi ki egyéb gondunknak. Legnagyobb gondom ez, hogy önmagamnak vagyok a saját keresztje, de a hit, remény és szeretet kegyelme szinte tőlem függetlenül éltet. – Ha Téged a sorsod hazavezérel (?) – egészségi állapotodra való tekintettel –, nem engedem, hogy strapálj. Hidd el, hogy a bányácskai munkánál én kelek legkorábban (5-kor), és én fekszem le legkésőbb (10–11-kor), pedig én végzem a legkimerítőbb munkát, s mégis kevesebb a keresetem, mint a leggyengébb szobafestősegédé. – Bárcsak életem végéig ne keresnék soha rosszabbul. – Szeptember végére szeretnék készen lenni, de ez a körülményektől is függ. – Addig talán Te is hazakerülsz, s együtt fogjuk élvezni a szép őszi erdőt s a hozzá fűződő festői és költői reminiszcenciákat. – Mindig a Tiéd:

Mócid

1949. VIII. 20.

¹⁹⁰ A helyi parókusról és feleségéről van szó: Sályi László (Porcsalma, 1901 – Budapest, 1966), Rudabányácskán 1932 és 1960 között szolgált. Felesége: Sindler Panka †1958. VÉGHSEŐ 2015, 138.

[69.]
P/69.
[dátum nélkül]

Feladó:
Füzesséry Tekla és Tusi
S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14.

Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Közp[onti] Int[ernáló] Tábor
II. női ezred, 9. szoba
Kistarcsa
Pest megye

Szeretett Katókám. Úgy volt, hogy Tusi kimegy Hozzád most vasárnap beszélőre, de holnapra otthon kell lennie az ügyéből kifolyólag, de rövidesen jön fel, és akkor beszél Veled minden körülmények között, fájó szívvel megy haza, és sajnálja, hogy most nem beszélhetted veled. Fel a fejjel, a megpróbáltatásokat el kell viselni, amit a jó Isten ránk mér, ő tudja, mit miért tesz. Te pedig ne csüggedj, és bízzál a felettünk levőben, ő csak hazaségít. Rám pedig, kedves Húgom, ne haragudj, hogy nem sikerül úgy, ahogy én szeretném, de már nem zúgolódom a jó Isten tudja, mit miért ad ránk. Nekem az fáj a legjobban, hogy fáradságos járásomnak még idáig nincs foganatja. Csomagot feladtam. Küldtem 10 deka [---] babi fonalat, nem egészen olyan, mint a másik, de pont olyat nem kaptam, mindnyájan megvagyunk és bízunk, hogy rövidesen otthon látunk téged, a viszontlátás reményében szeretettel csókol:

Tekla

Édes Katikám! Nagy szomorúságomra, sajnós, haza kell mennem, így vasárnap nem tudok kimenni Hozzád. Pedig már úgy vártam, hogy láthassalak. Sajnos nem sikerült. Rövidesen jövök, és akkor csak fog sikerülni. Bízzál és kérd nagyon Máriát és fiát meg Jánoskát, legyen szószólód, és meglátod, hamarosan viszontláthatunk. Szeretettel veled, Tusi

[70.]
P/70.
1949. augusztus 29.

A feladó
neve: Petrasovszky Manó
foglalkozása: festőművész
címe: S[átor]a[lja]újhely
Petőfi u. 14.

Cím:
Petrasovszky Manóné
sz. Füzesséry Katalin
Kistarcsa
Közp[onti] Int[ernáló] Tábor

II. női ezred, 8. sz. szoba
(Pest megye)

Katókám! – Aug. 21-én kelt leveledet megkaptam, s lehangolt az a tény, hogy még mindig nem vagy itthon, s emiatt természetesen ideges is vagy, jóllehet, Tekla is, én is elköveltünk minden emberi lehetőt, hogy bosszúságodra ne szolgáltatassunk okot. – Én a haragról, bosszankodásról, neheztelésről már rég letettem, mert sorsunk nem a mi kezünkben van egyedül, s kár az izgalomért, hiszen por és hamu minden, ami e világi. – Tekla sokat és szeretettel fáradozik érdekedben, amennyire csak képes erkölcsileg és anyagilag. – Magamnak is megvannak a saját terheim, de legnagyobb terhem önmagam vagyok. – Az akta utazását ismerjük, de az eredmény nem rajtunk múlik. – Bele kell nyugodnunk abba a változatlanba, ami van, sőt még a nehezebb körülményekbe is, de ha az egészség megvan – annyira amennyire –, akkor ne panaszkodjunk, mert vannak mások, akiket még nagyobb megpróbáltatások értek. – Tusi a beszélőre nem mehetett el, mert valami sürgős dologban haza kellett utaznia, de azt hiszem, írt Neked, amit azóta talán már meg is kaptál. – Egyébként Tusi nem nagyon van letörve, a darab kenyeret majd csak kikeresi magának. – Idegességeden nem csodálkozom, de lehet, hogy felesleges az idegeskedés, mert ahogy mondani szokás: minden csoda csak három napig tart, vagyis elmúlik a betegség is s a baj is. – Tekla lehetőség szerint megküldi, amit kértél, a legközelebbi csomagban. – A viszontírásig vagy az esetleges viszontlátásig – amit illúziók nélkül is folytonosan várok – hűséggel maradok a Te:

Mócid

Drága Katókám! Nem neheztelek rád, meg tudlak érteni, ne csüggedj, a hálóiinget az e heti csomagban küldöm. Ma sütök kekszet részedre húgocskám. Fel a fejfel Kati Mama és akkor fogok igazán csak örülni, mikor itt fogsz dorombolni nekem, és alig várom már azt az időt, sok szeretettel csókol Tekla Erzsike és Tusi, a vakarcs. Ő nem csügged, majd csak lesz valahogy.
1949. VIII. 29.

[71.]

Nagy Mária fotós levele Petrasovszky Manóhoz

Kedves Manó Bácsi!

A karácsonyi képet oly szívesen tetszett fogadni, hogy – tessék megengedni – elküldhessem az összes pócsi felvételeimet. Remélem, ezzel örömet szerzek Manó bácsinak, de egyben mégis tiszteletemet, nagyrabecsülésemet kifejezhetné – a szerény véleményem szerint – a legnagyobb magyar művésznek!

Tessék sok ilyen képet festeni, mert sem ezelőtt, sem ezután ilyenekkel senki sem tud tündökölni.

Igaz tisztelettel:

Nagy Mária

(Nagy Béla leánya, fotós)

Bp. 1958. I. 29.

(A kegyképet én retusáltam ki; mit tetszik szólni hozzá?)

Kedves Mária!

Végtelenül kedves küldeményével annyira zavarba hozott, hogy jóformán azt sem tudom, hogyan köszönjem meg. – Az elismerés mindig jólesik az ember hiúságának, még ha érdemetlen is reá –, csak egy hátránya van: óriási felelősséggel terheli meg az embert, nehogy csalódást okozzon későbbben. A beképzeltségem ördöge sajnálni fogja ugyan, de az önismeretem angyala örülni fog, ha a Magácska ízlése odáig fejlődik, hogy néhány év múlva ugyanazt írhatja majd az én képeimről, amit 400 esztendővel ezelőtt a nagy Dürer Albert írt Velencéből nürnbergi barátainak: „Ami tizenegy év előtt annyira tetszett nekem, most egyáltalában nem tetszik.” – Vagyis rájött arra, amire előbb-utóbb mindenki rájön, hogy „a hegyek csak messziről kékek”. –

Maradjunk azonban az igazságnál! Manó bácsi nem tartja önmagát jó festőnek, de annyira rossznak sem, mint amilyenel a mi zsidó igényű társadalmunk megelégszik, hiszen „senki sem próféta a saját hazájában” – de a Magácska lekötelező kedvességű elismerése után megvigasztalódva ugyancsak Dürer szavaival most már én is mondhatom: „Hier bin ich ein Herr – daheim ein Schmarotzer!”¹⁹¹ – Dürert, a németek legnagyobb művészt otthon, Nürnbergben, csak ingyenélőnek tartották, flandriai tanulmányútján azonban a flamandok, hollandok fejedelmeként fogadták. – Vagyis, summa summarum: ha a nevem nem is említhető egy lapon a nagy művészek nevével, dr. Nagy Béla végtelenül kedves és intelligens leánykájának (és az édesapjának) szemében az öreg Manó talán mégsem egészen „Schmarotzer.” –

Legyen azonban elég a tetszelgésből! – Kedves Mária, nagyon, de nagyon lekötelezett a fényképekkel, hiszen a festményeimről csak a legritkább esetben s akkor is csak alkalmilag készül egy-egy felvétel, mert én a képeimet sem fotografálni, sem fotografáltatni nem szoktam, nem is tudom, viszont a Magácska felvételei annyira sikerültek, hogy alig hiszem, hogy az én műveimről készültek. Szébbek, mint az eredetijük!

A pócsi kegykép retusálását sikerültnek tartom. Legfeljebb – ha erősen akarnám kritizálni – azt mondhatnám, hogy a kevesebb retus talán jobban éreztetné azt, hogy a kép „régibb”. Tehát, hogy úgy mondjam, egy kissé „koszosabbra”, kopottabbra kellene hagyni (persze, a kontúrok lelkiismeretes megőrzésével). Így antikusabb, archaikusabb illúziót kelthetne. –

Kedves Mária! Kérem, legyen oly kedves, szeretett édesapjának – aki nekem is Krisztusban lelki atyám – legmélyebb tiszteletemet átadni, és közölni vele, hogy a pócsi altemplom mozaikjáról nem feledkeztem, avagy – rövidesen sorra kerül az is!

No és még egyre megkérem: írja meg, kedves Mária, hogy lekötelező figyelmét mivel viszonzhatnám, s hálámat mivel róhatnám le.

Addig is maradtam kézcsókkal

S[átor]a[lja]újhely, 1958. febr. 5-én
mindenkor szolgálatkész híve:

Petrasovszky Manó

¹⁹¹ 'Itt úr vagyok, otthon meg ingyenélő.' (német)

III.
Petrasovszky Manónak a máriapócsi bazilitákkal
és más egyháziakkal folytatott levelezése¹⁹²

[1.]
Jócsák Máté beszámolója Petrasovszky Manónak a kegytemplom falfestésének előkészítéséről
Máriapócs, 1944. június 12.

92/1944.

Kedves Művész Úr!

Értesítését hálásan köszönjük. A falnak festés alá való előkészítését, az ablakmélyedés befalazását a holnapi napon kezdjük. A festők a felső részben erősen dolgoznak.

A kőművesnek megmagyaráztam, hogy nagyon lelkiismeretes munkát kérek, mert festés alá kell falazni és vakolni. Remélem, hogy a munka teljesen megfelelő módon lesz elkészítve.

Kedves művész úr! Azt szeretném tudni, hogy a festők, ha lejönnek a felső részről, a festendő falfelület környékén, ugye, befejezhetik az ő munkájukat? Egy mezőben lesz-e elhelyezve a művész úr által tervezendő kép, vagy több felosztás fog alkotni egy képet?

Észrevételeit szíveskedjék a művész úr megtenni, hogy a festőnek aztán utasítást adjak a falrésznek előkészítésére.

Isten áldását és a pócsi Szűzanya oltalmát kérve nemes munkájára és családjára, maradtam mély tisztelettel

P. Jócsák¹⁹³
házfőnök

Máriapócs, 1944. június hó 12.

Petrasovszky Manó
festőművész
S[átor]a[lja]újhely

¹⁹² A levelek őrzési helye: NSZBRL I-1-d. (1. doboz). Abban az esetben, ha nem ott van, azt külön feltüntettük. A levelek átiratát és a lábjegyzetek egy részét Majchricsné Ujteleki Zsuzsanna készítette, amit hálásan köszönök.

¹⁹³ Jócsák Máté Mihály OSBM (1898–1975): 1921-ben lépett be a bazilita rendbe Munkácson, 1922-ben egyszerű, 1925-ben ünnepélyes fogadalmat tett. Két év múlva szentelte pappá Miklósy István püspök Máriapócs, majd a rendi növendékek nevelésével bízták meg előljárói. 1932 és 1937 között Máriapócs, vikárius és ökonómus, majd házfőnök és a rend magyar ágának vezetője (1941-ig). 1941 és 1942 között házfőnök Munkács-Csernekhegyen, 1942 és 1945 között máriapócsi helyettes lelkész. Diósgyőrben helyettes lelkész (1945–1946), Hajdúdorogon házfőnökhelyettes (1947–1950), a szétszórás után Alsóregmecen parókus (1950–1971). VÉGHSEŐ 2015, 139.

[2.]

**Petrasovszky Manó instrukciói a kegytemplom szentélyének kőművesmunkáiról
Sátoraljaújhely, 1944. június 15.**

+!

Főtisztelendő Főnök Atya!

Örömmel vettem és köszönöm a főnök atya gyors intézkedését. Kiegészítőleg eszembe jut, hogy a kőműves egyúttal végigkopogtathatná a szentély oldalfalait körös-körül, s ahol táskasodást vesz észre, vagyis ahol a fal kongó, üres hangot ad, azt a részt verje le, és lássa el új, kifogástalan vakolattal. Csinálhatná ún. hosszabbított habarccsal, ha van hozzá cement, a kőművesek tudják, hogy milyen az, de a legfontosabb, hogy csillám- és agyagmentes, tiszta, folyami kvarchomokot használjanak hozzá („tiszai homok”) és jó régen beoltott, öreg meszet alaposan tejfelszerűvé elkeverve, hogy abban egyetlen fel nem oldott szemecske se legyen, mert az ilyen, sokszor csak gombostűfej nagyságú szemecske később, napok vagy hetek múlva (amikor a kőművesek esetleg már Ungon-Beregen túl vannak) még a vakolat legfenekéről is, föltol, ill. levet a fal felületén 2-3 cm átmérőjű darabot. Ezt persze nehéz vagy nem lehet észrevenni addig, amíg a fal nincs valamiféle színnel befőstve, de annál nagyobb a csalódás a művész számára, amikor az esetleg szépen befejezett képen egyszerre csak száz meg száz fehér foltocska jelentkezik, mert a fel nem oldódott mészszemcskék a bennük működő gázok erejével levegőt kérnek, s a vakolatot a fejükről, persze a festékekkel együtt, le akarják dobni. Elképzelhető, micsoda „pech” ez, ha a művész ezen a „ragyáságon” még egy kis gipszelés, utánafestés időt és energiát rabló akasztófa-mulatsága bosszús árán sem tud már segíteni, mert pl. a festmény a mennyezeten van, s az állványt már elszedték alóla.

Főtisztelendő főnök atya! Arra vonatkozólag, vajon a jelenleg festők a szentélynek ablak feletti, ún. főpárkányánál a munkájukat lezárhatják-e, szerény válaszom a következő: lezárhatják. Én ui. a szentély oldalfalait, a főpárkánytól lefelé, beleértve az ablaküregeket is, teljesen önállóan, de az eddigi festéssel lehetőleg harmóniában gondolom el kifesteni. Tehát: a szentély oldalfalai (a főpárkánytól lefelé) maradjanak teljesen festésmentesen. Három képet tervezek: az ikonosztázió mögött jobbra-balra egy-egy allegóriát a legm[értősebb] Oltáriszentségről, a közepén pedig, a magas trónszék fölött, egy olyan képet, amelyiknek irodalmi címet, egyelőre, nem tudok adni, mert hiszen nem költeményt „írni”, hanem képet „festeni” szeretnék. A találó képcímet majd megadja az ún. utókor. A főcélom mindenképpen az, hogy a Bold[ogságos] Szűzanya tiszteletének kozmikus, de elsősorban hazánkbeli – pócsi – jelentőségét kihangsúlyozzam. Mindezekről vázlataim és írásos kísérszövegeim részletesebben beszámolnak.

Azzal a reménnyel, hogy a tervezett máriapócsi, az Isten akaratától függően esetleges művészi működésem egyúttal üdvös lelki gyakorlatomul is fog szolgálni, a főtisztelendő atyákat igazán tisztelve, imáik kérésével maradtam a főtisztelendő házfőnök atyának

Sátoraljaújhelyben, 1944. június 15-én

Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó
festőművész

[3.]
**Jócsák Máté házfőnök levélben jelzi, hogy újravakolták a kérdéses felületet
Máriapócs, 1944. június 25.**

98/1944.

Kedves Művész Úr!

A templom mennyezete már teljesen készen van. Itt volt a napokban Boksay tanár úr, és a még hiányzó részeket teljesen rendbe hozta.

A jelzett vakablak már be van falazva. A falnak alapos megvizsgálása után azt tapasztaltuk, hogy azt teljesen le kell verni és újból falazni. A helyzet a következő: a falon már több réteg mészre ismét vakolva és festve volt. A falnak erős megkopogtatása után a mészrétegre vakolt anyag a reá meszelt, illetve a festett felülettel levált. Tekintve azt, hogy itt nem egyszerű szobafestésről van szó, melyet pár év múlva ismét festhetünk, elrendeltem a falnak a tégláig való alapos leverését és újravakolását. Remélem, hogy jó munkát végzünk. A vakoláshoz 3-4 éves beoltott meszet használunk, és azt is átszítálva keverik be a maltercsinálásnál.

A művész úr által jelzett főpárkányi részt, mutatva sorait Boksay tanár úrnak, úgy értelmezték, hogy a mellékhajókban a művész úr által is megfigyelt angyalok sokaságát ők a szentélyben is megfestették, és csak a teljesen sima felületet hagyták meg. Így a szentélyben még az oszlopokat is festeni szándékoznak, s csak a teljesen sima felületet hagyják meg a művész úrnak. Nem tudom, hogy mit tetszik ehhez szólani, ha volna valami észrevétele, úgy szíveskedjék azt postafordultával megtenni.

Kíváncsian várjuk a művész úr terveit és munkájának mielőbbi megkezdését. Isten áldását és a pócsi Szűzanya oltalmát kérve nemes munkájára és számukra, maradtam

mély tisztelettel
P. Jócsák Máté
házfőnök

Máriapócs, 1944. június hó 25.

Petrasovszky Manó
S[átor]a[lja]újhely

[4.]
**Petrasovszky Manó a (kegy)templom szentélyének festéséről ír
Sátoraljaújhely, 1944. június 29.**

+!

Főtisztelendő Főnök Atya!

Örömmel értesültem arról, hogy a vakablak már be van falazva, valamint köszönöm azt a szíves gondoskodást is, mellyel a szentély oldalfalait oly lelkiismeretes alapossággal rendbe hozatni méltóztatik. A főnök atya kedves levele alapján úgy gondolom, a kőműves is a legszakszerűbb munkát fogja produkálni. –

Boksay¹⁹⁴ tanár úrtól éppen ma kaptam egy lapot, melyben értesít, hogy a párkányon ismétlődnek a templom két oldalfülkéjében látható angyalkoszorúk. Erre ugyan nem számítottam, és szerettem volna is, ha

¹⁹⁴ Boksay József (1891–1975) Ungváron élő és alkotó festőművész és grafikus, görögkatolikus papcsaládból származott.

a párkány megmarad szemet megnyugtató szimpla felületnek. Különösen az arany háttérrel elengedtem volna, mert ez némileg eddigi terveim módosítására késztet. – Ha a szentélyben is van olyan valóságos pillér, mint a hajóban, azt a festők befejezhetik (olajfestés, márványozás stb.), de a többi felülethez ne nyúljanak. Ilyen pillér, azt hiszem, csak közvetlenül az ikonosztázió jobb és bal szélén van, s beletart a szentélybe is. – Röviden: a szentélynek párkány alatti oldalfalai teljesen üresen hagyandók.

A színvázlatokkal szépen haladok előre, de elfoglaltságom miatt csak júl[ius] első napjaiban tudom őket bemutatni. – Addig is szíves türelmét kérem a főnök atyának, mert nem szeretnék csalódást okozni munkámmal.

A főtisztelendő főnök atya imáiba ajánlva magamat, maradtam

S[átor]a[lja]újhelyben, 1944. jún[ius] 29-én

Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó

[5.]

**Jócsák Máté a szentélyfestés tervei iránt érdeklődik
Máriapócs, 1944. július 23.**

109/1944.

Kedves Művész Úr!

Nem tudjuk elképzelni, hogy mi lehet az oka annak, hogy nem ír és nem értesít a tervek elkészítéséről. Talán beteg, vagy katona? A művész úr által jelzett terminus július első napjai voltak. Ma már 23-át írunk.

Szíveskedjék értesíteni, hogyan áll az ügy. Készen vannak-e már a tervek, és mikor jön a művész úr Pócsra, hogy azokat megnézzük és a festést tovább folytassuk. Már az augusztusi búcsú is közeledik. Mi pedig szeretnénk már az állványoktól szabadulni, mert amikor misézünk, azt hiszi az ember, hogy az erdőben a fák között mondja a misét.

Mielőbbi értesítését várva, nemes munkájára Isten áldását kérve, maradtam

mély tisztelettel

P. Jócsák

házfőnök

Máriapócs, 1944. július hó 23-án

Nagyságos

Petrasovszky Manó Úrnak
festőművész

S[átor]a[lja]újhely

[6.]
Petrasovszky Manó levele Jöcsák Máténak
– a szentély oldalfalának művészi kifestésével kapcsolatban¹⁹⁵
Sátoraljaújhely, 1944. július 25.

Érk. 1944. VII. 28.

[---]

Dicsőség Jézus Krisztusnak!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

A máriapócsi kegytemplomszentély oldalfalainak művészi kifestéséhez bemutatott színvázlat kísérőiként bátorodom a jelen magyarázó sorokat mellékelni. – Részint – kölcsönös bizalom alapján – a szerződési költségek megtakarítása céljából, részint pedig, hogy a kifestési terv vázlatosságának természetzerű befejezetlenségeit némileg kiegészítsem. – Hiszen egy vázlatnak, az ő sejtelmességével éppen az a hivatása, hogy úgy az alkotóművészen, mint a mű szemlélőjében a képzelőerőt, a gondolatokat, ötleteket megindítsa, s a közös nevezőre hozott meglátások által minél általánosabb, minél kollektívebb érvényű véglegességre érlelje, ami egy par excellence egyházművészeti alkotásnak elsőrendű, belső érdeke is. –

Éppen ezért a feladat megoldásánál kétirányú célt tartottam szem előtt: liturgikus és művészi célt. – A liturgikus célt abban láttam megvalósítandónak, hogy művemben kifejezésre jusson Máriapócs kegyhely voltának Szent István-i értelemben vett országos jelentősége s egyúttal a legméltóságosabb Oltáriszentség szerzésének rítusát is méltó kerettel övezze, nemkülönben, hogy – úgy a misézőben, mint a hívekben – az imádás értelmi és érzelmi momentumait fokozza, és mind kívánatosabbá tegye. –

Tehát: egységes eszmének rendeltem alá a szentély egész oldalfalát. –

A főoltártól jobbra-balra, két képen a legméltóságosabb Oltáriszentségre utalok. Egyiken a magyar föld aratómunkása, másikon a biblikus példázatokot idéző szőlőműves verejtékezik a test mindennapi táplálékáért. Mindkettejük fölött angyalcsoport száll sietve a termést följánlani a mindennapi, de már lelki táplálékhoz. Mindkét kompozíció mozgásvonala a központ: a szentély apszisának centruma felé gravitál, ahol a B[oldogság] Szűz, mint minden monstanciák előképe és ősideálja, tartja legtisztább kezeiben lelkünk mindennapi, valóságos kenyerét: Krisztust, kiseded alakjában. – A trónszerű emelvényt, amelyen helyet foglalnak, magyar szentek színes csoportja koszorúzza. – Éspedig, bal felől: Sz[en]t László (háta mögött Kapisztráni Sz[en]t János) – Sz[en]t Imre, Sz[en]t Gellért, Sz[en]t Mór – jobb felől: Sz[en]t Erzsébet, Sz[en]t Margit, Sz[en]t Kinga, Sz[en]t Jolán stb. – A B[oldogság] Szűz oldalánál Sz[en]t Mihály arkangyal mint a pócsi templom mennyei patrónusa áll kivont lángpallossal a B[oldogság] Szűz kedvelt kegytemplomának védelmére. – A kép szemléletében továbbhaladva, jobbról-balról búcsúsok siető és hódoló seregét – magyarokét és nemzetiségeiket, főleg ruténeket – láthatjuk, élükön a Sz[en]t Korona által jelképezett magyar hazára oltalmat kérő első szent királyunkkal és ennek keresztnévadó őseivel: Sz[en]t István diakónus protomártírral, a Hajdúdorogi Egyházmegyének is védőszentjével. – A kép alsó periferiáit a magyar nagy címet, háromszínű nemzeti lobogót, cser- és olajágakat (az erő és béke jeleit) tartó két angyal zárja le; – míg a felsőbb régiókban – hasonlóan – a zászlók erdeje mögött, s mintegy a kompozíciónak is bekoronázásaképpen, két repülő angyal borít mennyei királynői felségjelvényeket, Mária-koronával ékesített aranyszínű palástot az alatta oltalomért esedezőkre. –

Vizont tisztán művészi célt óhajt megvalósítani a két ablakkörnyék ornamentális megoldása. Szükséges volt az építészeti motívum alkalmazása, egyrészt a szentélymennyezet s a körülfutó főpárkány statikai hatásának ellensúlyozására és kiegészítő fokozására, másrészt az oldalsó két szimbolikus képpel való liturgikus és művészi kapcsolat, s vizont: ezeknek a főképre való utalásuk kifejezésére. – Ugyanezt a célt szolgálja az oldalképek

¹⁹⁵ Nyomtatásban megjelent: TERDIK 2013, 175–191. és MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 63. forrás, 201–205.

aranyháttere is: elvontabbá és súlyosabbá, valamint dekoratívabbá tenni a mellékképeket, hogy ezáltal – az ellentét következtében – a főkép annál levegősebbé váljék, és mélyebb perspektívákat tárjon a nézők elé. –

Egyebekben: a szín- és vonalszerkesztés stílusával arra igyekeztem, hogy úgy a templom belső architekturalitásából, valamint az eddigi, már meglévő festésből összeadódó ún. interieurhangulat harmóniáját megőrizsem, sőt – szerény tehetségemhez mérten – még fokozzam is. –

Vázlatomon az ablaküvegek színére és kompozicionális megoldására is igyekeztem stílusos támpontot nyújtani. Jóllehet egyelőre nem tartozik feladatkörömbe, de a saját leendő műalkotásom és az egész templombensőség összehatása érdekében teszem ezt. – Szerény véleményem az, hogy – ha csak a művészi összehatás elvét háttérbe nem akarjuk szorítani – az ablakok üvegén polikróm¹⁹⁶ festést, a jelen adottságok mellett, használni nem szabad.

Főtisztelendő házfőnök atya! A festés szellemi része után – tekintve, hogy az ember kenyérrel is él – bátorkodom áttérni az anyagi kérdésekre.

Lelki struktúrámnál fogva számomra ez a probléma mindig kényes és terhes lévén, a festés honoráriumát úgy igyekeztem megállapítani, hogy se a megrendelő ne bánkódjék – utólag –, se pedig a művészi alkotógénusz szuverenitását ne béklyózza le a pénzügyi keretek korlátozottsága. – (Vulgáris dialektusban ez annyit jelent, hogy: ha a vevő alkuszik, az eladó is kénytelen megalkudni, de önmagával, ti. kevesebbet vagy silányabbat ad. – Ez viszont egy, a hivatását komolyan vevő művész számára beláthatatlan horderejű presztízvesztéssel járhat. S a vágyott és remekművek megalkotásához szükséges anyagi függetlenség esetleges megszerzése ellenére is, ily szatócselviséggel a lelki feltételeit veszíti, ill. sikkasztja el ihletett és igazán értékes művek létrehozásának.) –

Tehát: a jelenlegi árviszonyokhoz képest – úgy vélem – nem lépem túl a méltányosság határait, ha a művészi rész (ornamentika és képek) megfestéséért – akkor, amidőn más és anyagilag kedvezőbb szituált kollégium 400-500 pengőt kérnek és kapnak a freskó m²-éért – én m²-kint 300 – azaz háromszáz pengőt számítok egyremásra. – Vázlatom szerint a művészi rész cca. 60 m²-t tesz ki, s így ez kereken 18.000, azaz tizennyolcezer pengőre rúgna. –

Marad még a fallábazat területe, mely cca. 30 m²-t tesz ki. – Ennek festése annyira egyszerű munka, hogy a művészi részhez való hozzáhangolódásért díjat külön nem számítok. –

A jelzett összeg adja meg a módot arra, hogy ebből – a kegyhely máltóságának megfelelően – a legmagasabb fokú művészi igényeket is kielégíthessem. –

Ebben az összegben benne foglaltatnak: a festéshez szükséges összes anyagok, szerszámok ára és szállítási díja (az állványozás és kőművesmunkák kivételével), az oda- és visszautazások vasúti menetdíja, valamint munkatársaim művészi díjazása és a saját magam honoráriumuma is. –

Tisztelettel közlöm, hogy – a festés szükségszerűleg minél gyorsabb elkészülte érdekében – két jó nevű művészkollégám: mezőkövesdi Takács István, Eszterházy-díjas festőművész és Nyíri László festőművész,¹⁹⁷ az Orsz[ágos] Magyar Királyi Iparművészeti Iskola¹⁹⁸ szakelőadója segítségét veszem igénybe. – Rajtuk kívül ugyancsak szükségem lesz egy napszámos gyerekre vízhordás és egyéb apróbb szolgálat elvégzése céljából. Ennek díjazása, természetesen, ugyancsak az én kötelességem. –

Az ornamentika és képek természetes nagyságú rajzainak (ún. kartonjainak) leendő elkészítéséhez tisztelettel kérek egy nagyobb szabad falterülettel rendelkező helyiséget (pl. iskolatermet), ahol – ha a zárdába való elhelyezés netalán „belügyi” nehézségekbe ütköznék – úgy magam, mint kollégáim szállást lelhetnénk a festés tartamára. – Ez esetben 3 személy részére vaságyat, szalmazsákot és valami takarót bátorkodom igényelni. –

¹⁹⁶ 'sokszínű, többszínű' (görög)

¹⁹⁷ Takács István, Nyíri László és Petrasovszky Emánuel együtt végeztek az Iparművészeti Iskolában.

¹⁹⁸ Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda: 1880-ban indult egyetlen osztállyal, képzési ágai fokozatosan bővültek, később Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola. 1946-tól az alsóbb évfolyamok középiskolai szintű líceumként működtek tovább, felsőoktatásra szakosodott része pedig Iparművészeti Akadémiaként, amely 1948-tól főiskolai, később egyetemi rangot kapott. 2005-től Moholy-Nagy Művészeti Egyetem néven működik.

Hátra volna még 3 személy részére való egyszerű étkezés biztosítása a n[agy]b[ecsű] megrendelő részéről – természetesen méltányos díjazás ellenében –, de úgy az elszállásolás, mint az étkezés kérdése külön szóbeli és szabad, lekötelezettség nélküli megegyezés tárgyát is képezheti. –

Viszont a megrendelőre hárulnak:

- a) az állványozás alkalmas elkészítésének anyag- és munkadíja,
- b) a szükségessé válható kőművesmunkák anyag- és munkadíja, továbbá
- c) a festési anyagoknak és szerszámoknak stb., valamint a festő személyeknek vasútállomásra és vasútállomásra, a munka érdeke esetén szükséges szállítása. –

Tisztelettel fölhívom a főtisztelendő főnök atya figyelmét az ablak belső-alsó szélén szükséges, a nedvességet a szabadba kivezető csatornák elkészítésére, hogy az ablakok alatti belső festés épsége a nedvesség lecsorgásának veszélyétől mentesíttessék. –

Ami a festés időtartamát illeti, mint maximumot: 3 hónapot szántam reá, de jó idő – kevés eső, sok világosság – esetén remélem, hogy a munka hamarabb is elkészülhet. – Erős óhajom az volna, ha Sz[űz] Mária oltalmának ünnepére, okt[óber] 1-re, az állvány véglegesen kikerülhetne a szentélyből. –

Végül alázattal bátorkodom közölni, hogy úgy a bemutató színvázlat, mint minden, a munka folyamán létrejött rajz, karton, tanulmány stb. – hacsak esetről esetre külön megállapodás nincs – a szerző tulajdonát képezi, s azzal a szerző szabadon rendelkezik. – Viszont ezzel szemben, de a szerzői jogom sérelme nélkül, már most készséges hozzájárulásomat adom ahhoz, hogy a N[agy] Sz[en]t Bazil Rend a pócsi templomban elkészítendő, ill. majdan elkészített festményeimről a B[oldogságos] Szűz tiszteletére és kegyhelyének propagálására, minden velem szemben való anyagi kötelezettségtől mentesen – sokszorosításokat eszközölhessen, és azokat terjeszthesse, de mindig a szerző nevének feltüntetésével. –

Főtisztelendő házfőnök atya! A kölcsönös tisztánlátás érdekében szükségesnek tartottam ezeket a mondanivalókat így, a közvetlenség végett levél formájában, írásban is lefektetni. – Erősen bízom abban, hogy ha valami esetleg kimaradt, avagy időközben fölmerül, annak megvitatása mindig csak a közös célt: ezekben a kataklizmás időkben mindnyájunk szeretett és legbiztosabb lelki „óvóhelyének”, a pócsi Szűzanya kegyhelyének ékességét fogja szolgálni, hogy az ő még nagyobb dicsőségének is lakhelyévé váljék. –

Abban a reményben, hogy munkánkat a B[oldogságos] Szűzanya hathatós támogatása kíséri, az ő oltalmáért a főt[isztelendő] főnök atya s a többi főt[isztelendő] atyák imáit kérve, maradtam

Sátoraljaújhelyben, 1944. július 25-én

Krisztusban alázatos híve:
Petrasovszky Manó
festőművész

[7.]

**Petrasovszky Manó tájékoztatja a szerzeteseket: a templomszentély színvázlata elkészült
Sátoraljaújhely, 1944. július 25.**

1944
+!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

Éppen ma fejeztem be az egységes színvázlatot, amelyen rajta van a szentély egész oldalfala kicsinyített alakban. – Szerettem volna a képekről külön-külön is csinálni még egy-egy nagyobb vázlatot – kiállítási célra –, de sajnos, az idő sürget, úgyhogy erre legfeljebb a freskók elkészülte után kerülhet sor.

Annak, hogy a dátum ennyire kitolódott, oka az, hogy hosszú katonáskodásom következtében igen sok a visszamaradt munkám, s a nyakamra járó megrendelőket sehogy sem tudtam lerázni. – Bárcsak már Pócson volnék, s nyugodtan nekifeküdhetném egyetlen feladatnak. –

Tisztelettel közlöm, hogy még ezen a héten – talán 27-én – leutazom Pócsra. – Érkezésemet előző napon, telefonon, lehetőleg bemondom. –

Az állványt el lehet bontani, mert az oldalfalak festéséhez másképpen kell majd alkalmasan állványozni, éspe dig úgy, hogy az oltár körüli tér szabad legyen, de azért a képeket stb.-t kényelmesen lehessen festeni és lenről szemlélgetni. Ha véglegesen ott leszek, majd irányítom a munkásokat. – Esetleg az oldalfalaknál megmaradhat az állvány, csak az oltár közvetlen környékét szabadítsák meg a gerendáktól.

Főtisztelendő főnök atya imáit kérve maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1944. júl[ius] 25-én

Krisztusban alázatos híve:
Petrasovszky Manó
festőművész

[8.]

**A kegytemplom festési elismervényei
1944. szeptember 18. – 1944. október 20.**

Elismervény

Alulírott ezennel elismerem, hogy a Sz[en]t Bazil Rend házfőnökségétől a mai napon a templomfestésre P 4000, azaz négyezer pengőt felvettem.

M[ária]pócs, 1944. szept[ember] 18.

Petrasovszky Manó
festőművész

Elismervény

Alulírott ezennel elismerem, hogy a máriapócsi kegytemplom festési munkálataira felvettem P 2000, azaz kétezer pengőt.

M[ária]pócs, 1944. X. 20.

Petrasovszky Emmánuel
festőművész

[9.]
**Jócsák Máté az értéktelen pengő helyett egyéb fizetési módot javasol
a szentély festéséért Petrasovszky Manónak
Máriapócs, 1945. november 11.**

47/1945.

Mélyen tisztelt Művész Úr!

Istennek hála és köszönet a pócsi Szűzanyának, hogy ebben a nehéz és viharos időben a művész úr által tervezett és művészielen elgondolt nagyszabású képet sikerült befejeznie. Az általa festett kép kegytemplomunk egyik dísze, melyben kifejezésre jutott nemzetiségi szempontból Máriapócs jelentősége, ahol a Szűzanya oltalma alá fogadja és szeretettel várja nemzetkülönbség nélkül a hozzá menekülőket, folyamodókat.

Mélyen tisztelt művész úr! Áttérve a dolgok anyagi oldalára, a megállapodásunk szerint a kép elkészítése számítása szerint 18.000 pengőbe került volna. Az 1944. évben a fenti összegre kifizettünk 10.000 P-t. Ez évben pedig 5900 pengőt, így a még esedékes összeg elszámolásunk alkalmával 2100 pengő lett volna. Tekintve azt, hogy pénzünk teljesen leromlott, így nem lehet számítani az ez évre esedékes összeget. A Sz[en]t Bazil Rend vezetősége teljesen tudatában van annak, hogy itt nem állhat meg a rideg számok mellett, és nem nézheti el azt az értékes időt, amit a művész úr a kép festésénél eltöltött. Azért úgy határoztunk, hogyha már nem is a pénzben, melynek értéke nincs, hát természetbeni dolgokban fogja honorálni a művész úr munkáját. Tekintve azt, hogy a művész úr nem tudja háztartásának szükségleteit, azért hazatérve postafordultával jelezni fogja, hogy mire van szüksége, és azt a mai helyzethez mérten teljesíteni fogjuk. A jelen időben módunkban áll a következő anyagi dolgoknak a kiadása: liszt, olaj, alma, aszalt szilva, lekvár, szesz, bor, dohány. Sajnos zsír és szalonna nem áll rendelkezésünkre, mert hízóink nincsenek. De a fenti dolgokkal rendelkezünk ez idő szerint. Tehát tessék jelezni, hogy miből mennyit óhajt még a művész úr számlánk kiegyenlítésére. Örömmel és szívesen adjuk azt, amit adhatunk.

Egyben bátorkodom azt is megjegyezni, hogy a koszt és kvártély címén úgy a művész úr, valamint a kollégáinak itt-tartózkodása és kosztolása címén semmit sem számolunk fel. A művész úr hiányozni fog nekünk, aki kedves jelenlétével és humorával oly sok kellemes percet és órát szerzett nekünk. Isten áldását és a pócsi Szűzanya oltalmát kérve kedves családjára, maradtam mély tisztelettel

Máriapócs, 1945. november hó 11.

P. Jócsák
házfőnök

[10.]
**Petrasovszky Manó elismervényei a munkadíj-kifizetésekről
Máriapócs, 1944–1945**

Elismervény

Alulírott ezennel elismerem, hogy a Sz[en]t Bazil Rend máriapócsi házfőnökségétől a kegytemplom főoltári részének festési munkálataira előlegül felvettem P 4000, azaz négyezer pengőt.

Máriapócs, 1944. július hó 29.

Petrasovszky Manó
festőművész

1945

Elismervény

Alulírott a mai napon P 1000, azaz egyezer pengőt felvettem.

M[ária]pócs, 1945. VII. 13.

Petrasovszky Emmánuel
festőművész

Elismervény

Alulírott a Sz[en]t Bazil Rend házfőnökségétől a mai napon felvettem P 1000, azaz egyezer pengőt.

Máriapócs, 1945. VII. 19.

P 200, azaz kettőszáz pengőt felvettem.

Petrasovszky Emmánuel
festőművész

Elismervény

Háromszáz, 300 P[-t] előlegül felvettem a házfőnökségtől.

M[ária]pócs, 1945. VII. 28.

Petrasovszky Emmánuel
festőművész

Elismervény

Alulírott, ezennel elismerem, hogy a Sz[en]t Bazil Rend házfőnökségétől a mai napon felvettem 94.000, azaz kilencvennégyezer pengőt.

M[ária]pócs, 1945. XI. 11.

Petrasovszky Manó

[Egyéb költségek vezetése]

Petrasovszky festőművész

1945. VIII. 13.	kp.	200,- P	P. Jócsák
1945. VIII. 18.	kp.	200,- P	P. Jócsák
1945. VIII. 25.	kp.	100,-	P. Jócsák
1945. VIII. 30.	kp.	500,-	P. Hegedűs ¹⁹⁹
1945. IX. 1.	kp.	300,-	P. Hegedűs
1945. IX. 6.	kp.	300,-	P. Jócsák
1945. IX. 10.	kp.	200,-	P. Jócsák
1945. IX. 18.	kp.	500,-	P. Jócsák
1945. IX. 22.	kp.	100,-	P. Jócsák
1945. IX. 26.	kp.	<u>1.000,-</u>	P. Jócsák
		3.200	
		3.200	
		12.700	

[11.]

**Végelszámolás a szentély festésével kapcsolatban
Máriapócs, 1945. november 15.**

Petrasovszky Manó festőművész

Végelszámolás alkalmával, tekintve azt, hogy a pénz értéke leromlott, 1945. XI. 12-én.

Készpénzben kapott: 94.000 P[-t]
Természetben: 2 l[i]t[er] pálinkát
2 „ olajat
2 „ szeszt
2 kg szalonnát
1 d[a]r[a]b sonkát
2 kg vágott dohányt

A festése a főoltárnak 18.000 pengőért volt vállalva. 1944. év kb. júl[iusban] kezdte a munkát, s 1944. okt[óber] 20-ig dolgozott, ebben az időben kivett 10.000 pengőt. 1945-ben pedig 3700 P[-t]. Még járt volna neki 4300 P kb. k[ész]p[énz]ben, de a pénz olyat esett, hogy már nem volt értéke. –

M[ária]pócs, 1945. XI. 15.

P. Jócsák

¹⁹⁹ Hegedűs József Joákim (Joachim) OSBM (1909–1998): 1927-ben lépett be a bazilita rendbe, 1934-ben szentelték pappá. Máriapócson szolgált 1944 és 1951 között, aztán 1990-ig parókus Bodrogkeresztúrtban, majd a rend újjászerveződése után házfőnökként egészen haláláig Máriapócson élt. VÉGHSEŐ 2015, 156.

[12.]

**Petrasovszky Manó kérése a bazilita atyákhoz
Sátoraljaújhely, 1946. április 12.**

+!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

Kicsit – szokásosan: napról napra – késtem a ládaküldéssel. Remélem, a benne levők hiány nélkül célhoz érnek. – Tekintettel a házfőnök atya szíves felhatalmazására s az asszonyom nógatására, újra bátorkodom, de most már kettő d[a]r[a]b kedvezményes szállítólevelet küldeni. – Olyan vagyok, mint a tót: „Púsze pszá pad sztúl, tá vindze na sztúl!”²⁰⁰ vagyis: ereszd be a tótot a házadba, hát kiver belőle! Ne tessék rossz néven venni alkalmatlankodásomat, a feleségem egy kis lisztet keres rajtam folyton, és idegesít, hát idegesség ellen én is kérnék egyúttal egy kis bazilita medicinát. – Ládát stb. visszaküldöm. – Nem kérnék, ha nem várnám 5 tagú családos bátyámat, aki teljesen földönfutó lett. – Tessék elnézni nekem, hogy távirati stílusban írok: sürgetnek, mert vár a kariol, és sógornőm nem akarja cipelni a postára a ládát. –

Velünk az Isten!

Maradtam Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, '946. IV. 12.

[13.]

**Petrasovszky Manó beszámolója otthoni helyzetéről a szerzetes atyáknak
Sátoraljaújhely, 1946. április 25.**

Érk. 1946. V. 7.

Krisztus feltámadt!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

Tegnap, azaz ápr[ilis] 24-én hálás köszönettel vettem kézhez a küldeményt. Soha jobbkor, s Isten fizesse meg! Hasonlóképpen mindnyájan köszönjük a húsvéti jókívánatokat, s tekintettel arra, hogy fényes hét jelenleg nálunk még tart, bő kegyelmet és jó egészséget kívánunk úgy a házfőnök atyának, mint az egész szerzetes családnak. Igen megdöbbenett p[áter] Legeza és p[áter] Regős esete,²⁰¹ reméljük, hogy hamarosan múló lesz, és ezért mindennap imádkozni fogunk érettük. – Szomorúságunk mellett is büszkék vagyunk reájuk. –

Leontin²⁰² atyának külön is köszönöm a méreteket. – A kegyoltár előtti korláthoz szükséges méreteket direkte nem kértem, mert azt csak személyesen tudnám elintézni. – Ha a levegő megtisztul, lebátorkodom Pócsra, esetleg júliusban. – Addig talán a klíma is kedvezőbb lesz!

²⁰⁰ Szólás szó szerinti fordításban: Engedd a kutyát az asztal alá, fölmege az asztalra!

²⁰¹ A két bazilita atyát a nagylétai (ma: Létavértes) népmisszió után az ÁVH letartóztatta, és hamis eljárás alá fogták őket. Erről: TÖRÖK 2005; FÖLDVÁRI 2019, 200–201; VÉGHSEŐ 2020b, 424.

²⁰² Kiss József Leontin OSBM (1909–1972): 1927-ben lépett be a bazilita rendbe, egyszerű fogadalmat 1928-ban, nagyfogadalmat 1933-ban tett. Miklósy István megyéspüspök szentelte pappá Máriapócscon 1935-ben, ahol hitoktató volt 1938 és 1939, majd 1947 és 1950 között, illetve segédlelkész három évig (1951–1954). VÉGHSEŐ 2015, 160.

Tamás testvért tessék külön megdicsérni a pompás csomagolásért és főként azért, hogy olyan erősen gondolt reám. – Van ugyan kecskénk (májusban fog megelleni, s akkor talán tejünk is lesz), de a küldött finom abrakot nem adom neki, mert ez tartja bennem – egyelőre – az ihletet. – Viszont most már annyira el vagyok látva vele, hogy azt sem tudom, hová tegyem. Ezért kérem a főnök atyát – ha lehet –, a köv[etkező] csomagban egy kis lekvárt kérnék helyette, s ha telik, a feleségemnek egy kis diót (vagy egy kilót említett). –

Dolgoznom, de úgy vagyok, mint Petőfi Kutyakaparójának a bérese. – Mindent csinállok, csak pont, amire napról napra a kedvemet gyűjtögetem, a saját dolgomhoz nem tudok hozzájutni. – Favágás, ásás, kapálás, szaladgálás ide-oda stb. stb. – Az ún. hivatásomat jóformán csak lopva tudom gyakorolni, akkor, ha már leráztam ezeket, no meg az alkalmatlan látogatókat, akik szeretik a művészeket, s mindig a nyakukba varrnak valami kelletlen munkát. – De ez nem panasz akar lenni, mert sosem tudja az ember, mi válik hasznára. –

Nálam is járt a szlovák telepítőbizottság; éspedig ugyanazok, akik Pócson. – Kapacitáltak: menjek velük. Ígértek tyúkot-kalácsot. Mindent elhittem, de... ott is csak meg kell halni, és senki sem teszi meg helyettem. Azonkívül a tyúk és kalács énreám már nincs hatással, a független szegénység meg egyenesen kívánatos előttem stb. stb., s így nem mentem. Timeo Danaos ... dona ferentes²⁰³ (főképpen „et” nélkül). –

Túlcsordultam, s ezért zárom soraimat, hiszen nem vagyok „bocca di Verità”²⁰⁴

Isten áldását és jó egészséget kérek a fő[isztelendő] házfőnök atya s az atyák és testvérek számára, s maradtam

S[átor]a[lja]újhely, '946. IV. 25.

Krisztusban alázatos híve:
Petrasovszky Manó

[14.]

**Petrasovszky Manó beszámolója a csomagküldőládáról,
illetve a sürgős pócsi feladatok folytatásáról
Sátoraljaújhely, 1946. június 12.**

Érk. 1946. VI. 22.

Vál[asz] és csomag 1946. VI. 28.

+!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

Hálás köszönet a küldeményért. Épségben megjött. A láda tudtomon kívül csavargott, mert, mint sógornóm mondja, a címzés olvashatatlanná vált, s újból kellett elküldeni Pócusra. – De már utána vagyunk! – Vártam ugyan a csomagot, vártam, s nem tudtam mire vélni a késést. – Féltem, hogy „valami” baj történt Pócson azok után, hogy Legeza²⁰⁵ és Regős²⁰⁶ atyákat „megtisztelték” Nagylétán. – Regősért mindennap imádkozom. – Eddig azért nem küldtem még vissza a ládát, mert vártam a házfőnök atya értesítését, hogy vajon az üveg ép állapotban érkezett-e vissza Pócusra, mert talán azért nem kaptam az utolsó csomagban „cseppeket”, merthogy

²⁰³ Timeo Danaos et dona ferentes – 'Félek a görögöktől, még ha ajándékot hoznak is' (Vergilius)

²⁰⁴ Bocca della Verità: 'igazság szája', római látványosság.

²⁰⁵ Legeza Tivadar (Theodorus) Elek OSBM (1890–1973): teológiai tanulmányait Ungváron végezte 1911 és 1915 között. 1911-ben lépett be a Szent Bazil-rendbe, a következő évben egyszerű, 1915-ben ünnepélyes fogadalmat tett, és pappá szentelték. Máriapócson 1920-tól segédlelkész és hitoktató. VÉGHSEŐ 2015, 110.

²⁰⁶ Regős Dénes Miklós OSBM (1916–1985): 1934-ben lépett be a bazilita rendbe, ünnepélyes nagyfogadalmat 1942-ben tett. Dudás Miklós megyéspüspök Máriapócson szentelte pappá 1943-ban. Máriapócson segédlelkészként szolgált 1945 és 1948 között. VÉGHSEŐ 2015, 186.

eltört az üveg. – Feleségem nyugtatgat azzal, hogy valószínűleg nem volt már alkalmas hely a számára a ládában. – Így némileg megnyugodva, ismételt köszönettel küldöm vissza a ládát s a két zsákocskát. Nagy Isten segítsége nékem a pócsi csomagok, különösen most, júniusban. – Szeretnék még kérni, de az angyal meg az ördög viaskodik bennem, s azt sem tudom, meddig terhelhetem a házfőnök atyát a jó viszony és bizalom romlása nélkül. – Tekintettel tehát arra, hogy az asszonyok könnyebben viselik el az ódiumot (ezért indolensek ilyen szempontból), a feleségem felelősségére és terhére kérnék még egy kis lisztet, almasusinkát (nagyon finom volt) meg némi múltkori minőségű gyomorennyhítót. – Szénaabrákom egyelőre van, pedig majdnem az egész familiát én traktálom. – A küldeményeket pontosan regisztrálom.

Ma fejeztem be egy nagyobb szabású munka (állami) terveit, s így folytathatom a legsürgősebb pócsi feladatot: a szentélyablakok, könyvtábla és az áldozatókorlát rajzait, s nem is szakítom meg, míg készen nem leszek ezekkel. – Szeretném, ha nem vallanék velük szégyent. – Nagyon érdekel, hogy Regős páter hol van, s mennyi ideig kell ott lennie. – Remélem, már nem sokáig! –

Nálunk az időjárás alkalmas. – Gyümölcs nem érkezik, de a szőlő szép, csak megőrizné az Isten a siserától! –

Ha a klíma kedvezőbbre fordul, a családból többen készülünk Pócsra hálát adni a Szűzanyának és további támogatást kérni ebben a pokoltornácában. –

A főnök atya imái által is, kérve és remélve a Szűzanya oltalmát az egész szerzetes család számára, maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1946. jún[ius] 12.

Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó

(később ráírva:)

Elküldve: 1946. VI. 26.

1½ l[i]t[er] szesz

5 kg 0 – liszt

5 [kg] II. „

Almasusinka

[15.]

**Petrasovszky Manó köszönőlevele a bazilita atyáktól kapott élelmiszer-küldeményért,
és új küldemény kérése
Sátoraljaújhely, 1946. július 8.**

Érk. 1946. VII. 17.

+!

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

A küldemény szerencsésen befutott. Hálásan köszönöm. – Nem tudom, kérhetek-e még, de tekintve, hogy a főnök atya a pártfogást még nem mondta föl, hát már énnekem is kezd lenni annyi eszem, hogy amíg kapok, addig kérek; reménykedve abban, hogy ha esetleg túlkérek, hát majd csak lequittolom²⁰⁷ valamikor valamiképpen. – E hónap vége felé öt családdal megzaporodunk (bátyámékkal), s így előre akarok kissé gondoskodni normálisabb tengődésükről eddigi sanyarú, teljesen kifosztott helyzetük után. Egyébként a bátyám is festőművész

²⁰⁷ 'tisztázom'

(éspedig nem a másodrangúak közül való), s segítségemre fog lenni, mert sok munkára van kilátásom, főként, ha a helyzet kissé stabilizáltabbá válik, de legfőként, ha anyaghoz fogunk tudni hozzájutni. – Hogy hosszúra ne nyúljak, tolmácsolom az asszony óhajait: megint egy kis liszt, megint egy cseppegő – de már egy kis olaj is kellene, cca. 2 üveggel (a lángosokhoz), és – titokban – egy kis Tamás testvér féle „abrak”, mert engemet már ez aggaszt (hacsak abba nem hagyom). –

Az ablaktervet csinálom, meg a könyvcímrajzot, de állandóan kivetnek a sodromból (kecskefejés, kacsabetetés, favágás, törülgetés stb. stb.), mert most cselédkénk sincs. –

Szép megoldásom kezd érlelődni a főoltár tervéhez is, azt hiszem, a püspök úrnak is fog tetszeni, s a franciskánusoknak is sok inspirációt fog nyújtani a végleges megtervezéshez, ill. kivitelhez. –

P[áter] Regösért²⁰⁸ mindennap imádkozom, hogy a Szűzanya őrizze, erősítse, vigasztalja meg, s mielőbb szabadítsa ki. –

A „Kalász”-„Kalot”-ünnepségeken – sajnálom – hogy nem lehettem ott. A pestisről olvastam a Szív újságban.

Írni fogok a franciskánus Tamás Alajos páternek, küldje meg nekem Sz[en]t Ferenc „Naphimnusz”-ának dallamát, hogy megtanuljam. Alkalomadtán a pócsi fiatalság is sikerrel és lelki haszonnal énekelheti: a búzamezők és virágos rétek fiatalságához igen stílusosan fog passzolni ez a költői imádságremekmű. –

Mifelénk az alma, kukorica elég szépen mutatkozik, a szőlőt is dicsérik, csak el ne lopják azt, amit a jó Isten számunkra megad és meghagy. –

Imáit kérve maradtam a főt[isztelendő] főnök atyának

S[átor]a[lja]újhely, '946. júl[ius] 8-án

Krisztusban alázatos híve:
Petrasovszky Manó

(később ráírva:)

1946. VII. 20. elküldve: 5 kg 0-s liszt
 1,5 l[i]t[er] szesz
 1,5 „ olaj
 1,5 kg vágott dohány
 1,5 „ almasusinka

[16.]

**Jócsák Máté tájékoztatja Petrasovszky Manót, hogy Pócsra látogat a hercegprímás.
A szószéket készítik a pécsi ferencesek
Máriapócs, 1946. július 20.**

27/1946.

Kedves Művész Úr!

E percekben jelentette Tamás testvér, hogy a csomag készen van. Sietek válaszolni kedves leveledre. A templom körül áll a sz[en]tmise. Ma Illés napja van. Tehát búcsú. Összejöttek vagy kettőezren. A misét Melles kanonok úr végzi. Meleg van. Még a szobámban is. Hegyi levegő nem lengedez, mint Újhelyben. Kiadós eső már régen nem volt. Szárad és sül fel minden. A cséplést befejeztük. Eredmény közepes. Ennyi még soha sem volt a magtárunkban. Kisbirtokosok lettünk. Volt ez rosszabbul is...

²⁰⁸ Regös Dénes (1916–1985) OSBM. Egy Nagylétán (ma: Létavértes) tartott népmiszió után az ÁVO letartóztatta, és meghurcolták.

F[olyó] é[v] szeptember 7-én jön Pócsra a hercegprímás²⁰⁹ úr, amint ezt a püspök úr jelezte. Ez már befejezett tény. A program fel van véve és előjegyezve. Mit hoz a jövő, nem tudjuk. Nem akadályozza-e meg ezt valami láthatatlan erő? Már én készülődöm, és sok a gondom. 250 éves a könnyezési jubileum. Óriási tömegre és vendégre kell számítani. Már amennyire lehet ennek a fogadására előkészülni, ebben a nehéz anyagi helyzetben.

Pócsra a 8 napos lelki gyakorlatok megvoltak. Dorogon ma fejezik, melyen a p[áter] provinciális és p[áter] Kiss is részt vettek. Pócsiak közül csak én nem végeztem. Majd csak télen.

Kár, hogy az ablakok nem lehetnek készen szeptember 7-re. Legalább így a festmény jobban érvényesült volna, amit mindenki csodál és dicsér.

P[áter] Regős még az internálótáborban regél, szegény. Nem tudunk rajta segíteni. A püspök úr is többször volt már az ügyében Pesten, de eredménytelenül. Sajnáljuk, de nem segíthetünk rajta.

A csomagot fr[áter] Tamás úgy állította össze, hogy mindenkinek a kívánsága teljesüljön, legalább részben. A nagyságos asszony is kap valamit, viszont a művész úr sem mondhatja: „hát ezek a barátok ez alkalommal teljesen megfélelkeztek rólam”, no, majd a pokolban fogom lefesteni őket! A pécsiek jelzik, hogy ők dolgoznak a szószéken, de ez nem jelenti azt, hogy ez évben készen lesz, mert nem egyeztünk meg.

Isten áldását és a pócsi Szűzanya oltalmát kérve a művész úr nemes munkájára és családjára, maradtam mély tisztelettel

Máriapócsra, 1946. júl[ius] 20.

P. Jócsák Máté
házfőnök

[17.]

**Petrasovszky Manó visszajelzése a szerzetes atyáknak:
a szeptember 7-ei ünnepségen szeretne részt venni
Sátoraljújhely, 1946. augusztus 5.**

Főtisztelendő Házfőnök Atya!

A csomag szerencsésen befutott, s nagyon-nagyon köszönöm a benne levőket – annál is inkább, mert, amiként már írtam, öt családtaggal megsaporodtunk, s a családi kolhozra való átállítás egyelőre még nehézségekkel küzd. –

Nagy örömünkre szolgált, hogy a rendfőnök atya megtisztelt bennünket, s hívott Pócsra a szept[ember] 7-i ünnepségre. Elvben hálásan elfogadtam és készülök, de hogy tényleg el fogok-e tudni jutni, a jó Istentől függ. – Azonban nagyon szeretnék ott lenni, ahol oly kellemes napokat töltöttem. –

A rendfőnök atya az ablaktervet magával viszi, s ha én le tudok utazni, magammal hozom az Ékes Virágszál címlapját is. – Lehetséges, hogy – a provinciális atya meghívása folytán – a bátyámat is lehozom hálát adni a Szűzanyának a családunk szerencsés megmeneküléséért – egyúttal segítségemre lesz néminemű, a provinciális atya által említett, ill. kilátásba helyezett művészi maszmókolásoknál a kisasszony napi búcsúhoz. – Nem bánjuk, ha a toronyban fogunk is aludni. –

P[áter] provinciális elmondta Regős atya történetét, s most már mi is reméljük, hogy hamarosan hazakerül újra. – Mindennap gondolok reá, s örülni fogok, ha már találkozhatni fogok vele. –

Ha még kérhetek, kérek (hátha kapok): ici olajat, pici cseppet, kicsi lisztet s némi fr[áter] Tamás-abrakot. – Ha esetleg túlkérek, azt sem bánom, mert momentán még a feleségemet is B-listára helyezték, úgyhogy a Szívre s Új Emberre való pénzt is úgy kéregetem össze. – Majd csak felvirrad még a festőknek is egyszer, és visszafesthetem. –

²⁰⁹ Mindszenty József (1892–1975): esztergomi érsek (1945), Magyarország hercegprímása, bíboros (1946).

Egyébként egészségileg hál' Istennek megvagyunk, s legalább hasonló erőt, egészséget kívánok a főnök atyának s mind az egész szerzetes családnak. – Péter bácsinak is, ki, hallom, most a cerberusi teendőket látja el. – Azt is jó jelnek veszem a jövőt illetőleg, hogy a pincék atyja meg Tamás fráter. – Az Isten adjon neki jó egészséget és hosszú, üdvös életet és – a szomjas, igaz hitű keresztények iránti – irgalmasságot! –

Az időjárás nálunk is igen szép, de most már búsulni is kezdünk miatta, mert minden kiszárad. – A kukoricát már törni lehet. – Krumplit lopják. – A szőlő is érik, s hamarosan azt is kikezdi a tollas és tollatlan jómadarak.

Но, зато до смерти даякъ лемъ доживемъ!²¹⁰

Jelenleg Pálos Antinak készítek egy kisebb oltárképet, s már csak ezért is jó volna, ha lelátogatnék Pócs környékére. –

Addig is a főt[isztelendő] főnök atya imáit kérve maradtam

S[átor]a[lja]újhely, '946. VIII. 5-én

Krisztusban alázatos híve:

Petrasovszky Manó

P[ost]s[criptum]. Feleségem érdeklődik (tisztelettel persze), vajon lehetne-e kapni egy kis búzagrízt. – Nem tudom, mire kell ez neki, én ui. eddig úgy tudtam, hogy a „grízt” rizskásából csinálják.

Csomag elküldve 1946. okt[óber] 18-án

10 kg liszt

aszalt alma

P. Jócsák

[18.]

**Dudás Bertalan két ablak színezéséről és azok költségeiről tájékoztatja Petrasovszky Manót
Máriapócs, 1946. október 4.**

1946. X. 4.

Kedves Manó Bátyám!

Remélem, szerencsésen érkeztetek haza. A vonat valószínűleg nem vitt el Dombrádra, el sem vezett semmi, mert nem volt minék. Mi is, lassan kipihelve az út fáradoimat, lassan kezdünk visszazökkenni a rendes kerekvágásba. Azóta megjártam Budapestet. Megállapodtam Palkával²¹¹ az ablakok ügyében. Sikerült 2000 / kettőezer forintot lealkudni a két ablakból. Így minden költséggel együtt, a lakatosmunkákat is beértve, ablakonként 4000 f[o]r[in]t[-ot] fizetünk. November első hetében már meg is lesz az ablak. Ebben az ügyben szeretnék ma veled közölni egyet-mást.

Palka, megértve intencióidat, törekszik mindent utasításod szerint előkészíteni. Azonban valamiben el szeretne térni az eredeti színezéstől. Egy pár helyen szeretne egy kis színt is belevinni a sok sárgába. Szerinte, tapasztalat alapján állítja, ilyen formában az egész egy nagy rántotta szín lenne. A rózsakoszorút fenn a pillérek között finoman színezné, úgyszintén az angyalokat is testszínűekre festené, a drapéria rojtjait pedig aranyozná... Emlékezetből írok, mindenre nem tudok pontosan visszaemlékezni, de valahogy így magyarázta. Én rögtön elhatároztam, hogy írok neked, nehogy valami félreértés legyen. Én Palkának elmagyaráztam az egész környe-

²¹⁰ 'Na, de azért halálunkig valahogyan csak élni fogunk!' (ruszin). A fordítást Ljavinecz Mariann-nak köszönöm.

²¹¹ Palka József (1860–1952) üvegfestő mester.

zetet, és jeleztem, hogy az egész milió ezt követeli. Palka kijelentette, hogy mindezt figyelembe veszi, s csak a legszükségesebbeket módosítja.

Diszkrét helyen fel szeretnénk tüntetni a jubileumi év emlékét is. Rövid pár szóban. Palka diszkrétan helyezné azt el. A gondolatért hozzád fordulok, szövegezd meg, és azonnal küldd el azt a mellékelt borítékban Palkának. Írd meg véleményedet a fent említett változtatásokkal kapcsolatban is. De sürgősen, mert ő gyorsan halad előre.

Testvéri szeretettel üdvözlöm Leó bátyámat, kedves családját, a nagyságos asszonyt és téged. Mindnyájatokra az Úr áldását és a Szent Szűz különös oltalmát kérve vagyok

mély tisztelettel

Máriapócs, 1946. október 4.

P. Dudás B.²¹²

[19.]

**Petrasovszky Manó javaslata a (kegy)templom két üvegablakának feliratára
Sátoraljújhely, 1946. október 10.**

1946. X. 10.

+!

Kedves Bertikém!

Szíves soraidat mindannyian hálásan köszönjük. Örömmel értesültem arról, hogy az ablakrendelés megtörtént, s kíváncsian várom, hogyan fog a valóságban hatni az, ami eddig csak a fantáziánkban élt. – Leveled 8-án érkezett. Még aznap összeültünk édesapámmal, s pipaszó mellett, némi rágódás után sikerült is két olyan feliratot terveznünk, ami rövid és aktuális, de ezenkívül költői és dogmatikai szempontból is kifogástalan kellett, hogy legyen. Előzetes jóváhagyásodra hivatkozva tegnap, 9-én, már postára is tettem Palka címére. Ugyanakkor válaszoltam a többi problémára is, sőt, egy rajzocskát is mellékeltem a feliratok elhelyezésére mintául. –

Kötelességemnek érzem, hogy a feliratok szövegét egyben veled is közöljem. Íme tehát:

I. A Te Szíved, Fiúisten = Mindnyájunkat egyesítsen!

Az ungvári szt. Unió 300-éves emlékére 1646–1946.

II. Forró Szívű Égi Anyánk = Könnyes szemmel tekints reánk!

Az első csodás könnyezés 250-éves emlékére 1696–1946.

Az aláhúzott sorok piros színnel, nagyobb betűkkel, a vázlaton is látható (alul) függönyféle drapériára írva, az alsó sorok pedig általános „ablak”-színnel, ill. aranyozva, kisebb betűkkel, egy legalul kacskaringózó külön szalagra festve. – Az aláhúzott soroknál a gondolatjel a Krisztus P, ill. a Mária M-monogramot jelzi. –

Mind a két felirat olyan fohászt akar kifejezni, amely úgy az ablakrajz témájával, mint a jubileumi év tárgyával egyaránt kapcsolatban áll, de ugyanakkor nehéz jelenünkben fohászul is szolgáljon a jobb jövő érdekében. – Megkomponálásuknál a fő érdem édesapámat illeti, én csak az ambíciót ébresztettem benne. – Remélni szeretnénk mindketten, hogy nem fogunk csalódást okozni igyekezetünkkel.

²¹² Dudás Bertalan OSBM (1919–2004): 1925-ben lépett be a bazilita rendbe, 1933-ban tett ünnepélyes fogadalmat, két évvel később Miklós István püspök szentelte pappá. 1943 és 1950 között parókiavezető és tartományfőnök Máriapócscon, majd a bazilita rend újjászerveződésekor a rend magyarországi tartományfőnöke. VÉGHSEŐ 2015, 159.

Egyebek: Kislétán szeretettel fogadtak.²¹³ Onnét még aznap délután átmentünk Kriskóékhoz Semjénbe.²¹⁴ Ott: hasonlóképpen. – (Közbevetem: remélem, a Pista kocsisotok nem felejtette el átadni vikárius atyának a portakulcsot, amit magamnál felejtettem volt?!) – Hát bizony, nem bánom, bárki bármit is mond, a kislétai parókiától a semjéniig nem négy, hanem 9 kilométer is megvan, ahogyan én azt a hátizsákom kilóiból megéreztem!

Elég az hozzá, hogy rokoni búcsúzkodások után másnap reggel tovább folytattuk utunkat, és szerencsésen elérkeztünk a Tiszához. Ottan két szépet, magyarosat láttunk. Elsőben, a leszálló nap fényében (Balsán) láttunk gyönyörű szarvasmarhacsordát átúszni a Tiszán közvetlenül a kompunk mellett – de még jobban elbámultunk, amikor a kompon megpillantottunk egy magyart, akinek akkora bajsa volt, hogy a fülére csavarta, mint az ókularét. – Mind a két jelenség filmet érdemelt volna.

Itthon persze nagy ovációval fogadtattunk, s hogy némileg megszolgáljuk az örömet – az asszonyok a pócsi borocska, mi ketten Leóval a bazilita csöppek mellett – mint messziről jött emberek a pócsi nagy napokról akkorákat kezdtünk hazudozni, akár az újságok, sőt – talán az újságok még többet hazudoznak. –

Nagyon sajnálom, hogy szegény Regős Dénes még mindig a keresztutat járja. Ha lehetséges, alkalomadtán, kérlek, értesítsétek, hogy a rózsafüzér keretében mindennap egy Üdvözléggel gondolok reá. – Pálos Antinak egyidejűleg írok egy vigasztalni óhajtó lapocskát. – Ámbár, mi tagadás, egy kis vigaszra magam is rászorulnék. – Dolgozni, dolgozni, de valahogy igen nehezen fejlődik [sic!] a palettám.

Főképpen anyagilag. – Jobban kellene tartani festék, ecset stb. – abrakkal. – Szegény bátyám is már 2 hónapja nem kapja azt a bizonyos járandóságát, s eddig még bizonytalan, hogy kapni fogja-e a jövőben?! – Stb. stb.! – Nem panaszkodom, mert a szegénység által sok kegyelemre tehet szert az ember, ellenkezőleg: a feleséggel együtt közös megállapításunk, hogy soha eddig nem voltunk olyan boldogok, mint azóta, amióta a lelki és testi megpróbáltatások által a jó Isten annyira magához szorítva tart bennünket, hogy szinte – fáj. – Privilegium paupertatis.²¹⁵ Az a vigasztalásunk, hogy semmi vigasztalásunk. –

Viszont a számár testvér – a Frate Asino –, ahogyan Sz[en]t Ferenc a saját testét nevezte – a lélek szárnyalásától függetlenül érezvén magát –, csak megköveteli a maga jussát. – Éppen emiatt s az Írás kérjétek és adatik nektek szavainak védelme alatt ne vedd részemről tapintatlanságnak, ha – a levélköltségek országépítő megspórolása címén – a mi jó Jöcsák atyánknak is – aki, nemdebar, mindéig [sic!] a tenyerén hordozott bennünket – ez levélhez kapcsoltn írok, s töretlen jó egészséget kívánok neki sok gondjai közepette is. – Gondolom, ha a bizalmatlanság sérti a jó Istent, akkor sérti az istenes embert is, sértené tehát a házfőnök atyát is. – Preventív óvintézkedésként mindettől tehát, általad is, alázattal és bizalommal kérem őt, hogyha tud, egy icipicit segítsen rajtam! – Nem hivatkozással, csak megemlékezve a vele folytatott legutóbbi beszélgetésünkre, nagy jót tenne velünk, ha arra a bizonyos állítólagos járandóságomra küldene néhány forintocskát. – Nicsevő!²¹⁶ csak úgy, ha módjában van, majd elszámoljuk! – Ezenkívül nálam van a főnök atyának két üvegje, azt is vissza szeretném már küldeni, csak nincs miben, mert a láda Pócson van. – Ha a főnök atya azt a bizonyos ládát Tamás testvér derék közreműködésével megküldené nekem, a két nálam lévő üveg – a „többivel” együtt – hamarosan „otthon” érezné magát, s együtt utazhatnának haza. –

Nagyon megköszönném a főnök atyának!

S hogy újra visszatérjek az ablakhoz – apropó –, a főnök atya annak idején megkérdezte tőlem, mivel tartozik nekem a tervezésért. Én azt feleltem, Palkától kellene megtudni, mit szoktak az ilyenfajta tervezésért fizetni. – Eszembe jut, hogy te, kedves Bertikém, Pesten jártodban esetleg megtudakoltad. – Ez most nem a pócsi ablak tárgyában érdekel engem, hanem egy itteni, újhelyi ügyben. – Az itteni állami pince részére ti. –

²¹³ Itt Rojkovich Pál (Eperjes, 1891 – Nyíregyháza, 1969) volt a parókus 1918 és 1962 között. Felesége, Kutka Margit, aki rokonságban állt a Petrasovszkykkal, gyermekük, István (1917–1970), pap, később Nyíregyházán helynök, kanonok. VÉGHSEŐ 2015, 111. A kislétai templom hajójában, a déli bejárat felett függ egy Lourdes-i Máriát és Bernadettet ábrázoló olajfestmény, amely stílusa alapján akár Petrasovszky munkája is lehet. A festményt nem állt módomban eredetiben tanulmányozni.

²¹⁴ A közeli Kállósemjénről van szó. Itt Kriskó Elek (Száztelek, 1889 – Kállósemjén, 1970) volt a parókus 1918-tól 1958-ig. VÉGHSEŐ 2015, 112–113. Felesége Kutka Olga volt, aki Petrasovszkyval rokonságban állt.

²¹⁵ 'A szegénység előjoga' (latin)

²¹⁶ 'Semmi' (ruszin)

talán említettem valamikor – hatalmas méretű ablakfestményekhez terveket csináltam, s a költségvetésnél szeretném tudni, mihez tartsam magamat. –

Jelenleg sokat zaklatnak a közeledő szüreti hetek ügyében. – Szerencsére nem sikerült bekapcsolódnom – mindössze az újhelyi képzőművészeti kiállításon veszek részt holmi hulladékmunkákkal. – A sok plakát stb. azonban már így is a könyökömön jön ki, s akadályoz a komoly feladataimban. – Szegény Pálós Anti is emiatt várta hiába okt[óber] 1-re az oltárkép elkészültét, de a jövő héten, remélem, már azt is be fogom tudni fejezni. – Ugyanakkorára a pócsi kegyoltár korlátjának rajza is – remélem – elküldhető lesz. – Csak egy kis türelmet kérek hozzá szerényen. –

Végül kegyes elnézést kérek a főnök atyától is azért, hogy nem külön írtam neki – (pillanatnyilag azt sem tudom, miből adom fel a levelet) –, bízom abban, hogy nem haragszik meg érte. –

Az egész pócsi szerzetes család főt[isztelendő] és tiszt[elendő] tagjainak a Szűzanya oltalmát kérve és jó egészséget kívánva maradtam tisztelettel, szeretettel

S[átor]a[lja]újhely, 1946. okt[óber] 10-én

Krisztusban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[20.]

**Dudás Bertalan csomagfeladásról és az Ékes Virágszál kéziratának
cenzúrába kerüléséről értesíti a festőművészt
Máriapócs, 1946. november 3.**

+!

Kedves Manó!

Szerencsés hazaérkezésem után szeretettel köszöntlek, és tisztelettel közlöm veled, hogy a Tamás testvér féle abrakból egy faládával cca. 7 kg szárított zöldség címén útnak indítottam. Remélem, szerencsésen meg is érkezik. A tartalmának csomagolásánál jelen nem voltam. Remélem, Tamás testvér mindent kívánságod szerint intézett.

A Kordától kaptam értesítést. A cenzúrába beadták a kéziratot, s miután visszakapják, a munkát azonnal meg is kezdik. Örömmel vették tudomásul, hogy a rajzok elkészítését vállaltad. Részedre küldik a címlap- és tükörszedésmintát. Mellékelve küldöm neked is, mert a nyomda szerint neked erre szükséged lesz.

Abban reménykedve, hogy már jócskán előhaladtál a munkában, kérem rád és mindnyájatokra az Isten áldását, és vagyok

Máriapócs, 1946. nov[ember] 3-án

igaz testvéri üdvözlettel:
P. Dudás OSBM

[21.]

Petrasovszky Manó a kéziratok/rajzok szerzői jogára hívja fel a figyelmet
Sátoraljaújhely, 1946. november 6.

Érk. '946. XI. 10.

P. Jöcsák

+!

Kedves Bátyám!

Ugyancsak megvárakoztattalak értesítéssel. – Nézd el még ez egyszer, hiszen a múltban – sajnos – többször adtam alkalmat szerzetesi türelmed gyakorlására. –

Nagyon hálásan köszönöm a lisztecskét. Azóta – éppen tegnap – befutott az abrak is, s ez soha jobbkor nem jöhetett volna. Isten fizesse – de énáltalam! – A pénzért meg különösen hálás vagyok. –

Mellékelten küldöm vissza a hitelezett 2 ládát, 3 üveget s ugyancsak a 2 zsákocskát. – Adjon a jó Isten ezerennyit, de tele! – Kérlek, jegyezd föl szorgalmasan a küldeményeket, nehogy esetleg adósságban költözvén el ebből a pocskék árnyékvilágból, holtom után kísértgessem a szegény rokonokat földi váltóm likvidálása iránt. –

Kérlek, engedd meg, hogy folytatólagosan fölkereshessem soraimmal p[áter] Dudást és p[áter] Regőst is. –

P[áter] Dudásnak szintén mellékelek némi rajzocskákat. – Igaz, hogy még csak mindössze 3 darabot, de, tekintve, hogy cca. 5 esztendeje nem rajzoltam tollal, óvatosan kellett bemelegednem. Azonkívül, amióta tőlünk hazatávozott, nem volt villanyunk, s így este nem dolgozhattam. – A rajzokat a szöveg folytatólagossága szerint csinálom s azonnal küldözgetem. – Így a jövő héten megint legalább hármat. – Remélem, nem fogok késni velük. – Még arra kérem p[áter] Dudást, hogy előre figyelmeztesse a nyomdát, hogy az eredeti rajzok példányai a pócsi zárda tulajdonát képezik, tehát azok visszazármaztatandók a zárdának. – A könyv belső címlapjának túloldalára vagy más alkalmas helyre a rajzoló neve kiteendő. Ugyancsak feltüntetendő az is, hogy: az illusztrációk bárminemű felhasználása azok szerzőjének engedélye nélkül – tilos. –

A rajzok eredeti példányai a zárda tulajdonát képezik. A rajzok árában azonban – mint más közönséges kép árában sem – a sokszorosítás joga nincs benne. – Én sokszorosítási jogot adok, ezúttal a zárdának, azzal a kívánsággal, hogy a sokszorosítással a szerzőnek járó mindenkori szokásos %-ok a máriapócsi könnyező kegykép kultuszának céljára fordítandók. –

A könyvből 2 db tiszteletpéldányt kérnék: egyet az író, egyet pedig a „zárda” autogramjával. – Kérek azonkívül engedélyt is arra, hogy – kiállítás céljaira – a rajzokat alkalmilag igénybe vehessem. –

Az eddigi rajzokat még nem a küldött szedési minta arányai szemmel tartásával készítettem, de emiatt a nyomdában nem lesz baj – a kliséket olyan nagyságúra készíthetik, ami megfelel. – A következő rajzok már a szedési minta szerint készülnek. –

Nagyon örülök, hogy ebben a szép jubileumi feladatban részt vehetek, s szeretném, ha a munkám megelégedést váltana ki. –

P[áter] Regősnek egyelőre csak annyit, hogy legyen türelemmel irányomban addig, amíg rövidesen, külön levélben válaszolok.

A főtiszt[elendő] atyákat a testvérekkel egyetemben őszinte szívvel köszöntöm – téged, kedves bátyám, megkülönböztetett tisztelettel és szeretettel köszönt, s imáidat kéri

S[átor]a[lja]újhely, 1946. nov[ember] 6.

Krisztusban alázatos híved:

Petrasovszky Manó

(Később a levélre vezetve:)

'946.

kb. nov[ember] 2. elküldve

5 kg (Duráncai)

2,5 vágva

2,5 sima

P. Jöcsák

Melléklet a színvázlat alsó részéhez²¹⁷

Feliratok:

I. ablak

II. ablak

A Jézus Szíve alá:²¹⁸

Szűz Mária Szíve alá:²¹⁹

Figyelem!

Az évszámokra tessék vigyázni!

A felső írás legyen piros színű – a monogramok legyenek aranyszínűek –, az alsó írás maradjon plasztika színben!

[22.]

**Petrasovszky Manó két könyvillusztrációt részletez
és a máriapócsi kegyoltár hiányzó képeire tesz javaslatot: zenélő angyalok csoport
Sátoraljaújhely, 1946. november 15.**

+!

Kedves Bertikém!

Ma, nov[ember] 15-én, pénteken kaptam kézhez 12-én indított kedves lapodat, és sietek reá válaszolni, annál is inkább, mert külön futár, azaz Ihnát Jancsi viszi 2 (kettő) d[a]r[a]b rajzzal együtt. Azért csak kettőt, mert a harmadik még nincs meg, Jancsi pedig nem várhat érte. – Ezzel a kettővel is lassan készültem el, mivel ezer és egy ok hátráltatott. – A sok közül csak néhány: több mint egy hete nincs villanyunk (holnap estére már ígérük) – petróleumos konyhalámpa világításánál lehetetlen ilyen munkát végezni, mert mire a könyvet végig illusztrálom, én maradok illusztráció nélkül –, még ha illuminációról volna szó: hagyján volna –, nappal továbbá én is úgy vagyok, mint jómagad: nap nap után akad látogató, vagyis hátramozdító, jóllehet, sehova sem járok, hogy viszonzást várnék. Esetleg gondolkodni is kellene – talán – a képeken, mert hiszen a pár ezer könyvpéldány képeit utólag nem javíthatom. – No, meg aztán szeretem is a feladatomat, s – tudod – a szülői szeretet minél későbbre igyekszik halasztgatni azt a pillanatot, amikor a gyermeket már kénytelen kibocsátani szárnyai alól. – Stb. stb. – Korosodással párhuzamosan önmagammal szemben támasztott igényeim is „öregbednek.” – Stb. stb. –

Egyik rajzocska a régi pócsi ikonosztáziont ábrázolja a Szűzanya képe nélkül (lásd a szövegben a megfelelő oldalt!). – Egyrészt emlékeztetőül a pócsi szabad színpad jeleneteire, másrészt az ikonosztáziont nem ismerő olvasók felvilágosítására.

²¹⁷ A szerző rajza egészíti ki.

²¹⁸ A szerző rajza egészíti ki.

²¹⁹ A szerző rajza egészíti ki.

A másik rajzocska a könnyező kegykép eredeti formáját mutatja grafikára transzponálva. Ha valaki, aki „riza”²²⁰ nélkül látta, azt mondaná esetleg, hogy a kegykép nem ilyen, annak azt mondhatom, hogy ez a rajz nem is a „mostanit” ábrázolja, hanem azt, amit Papp István mester festett volt. Az pedig Bécsnek városában vagy, itt meg itt. – Teljesen emlékezetből voltam kénytelen rekonstruálni, mert az 1892-ből való sematizmus errefelé sehol sem található, ami pedig a régi Sz[en]t Kereszt-naptár nem tudom hanyadik évi kötetében mint „hiteles” szerepel, az egy „közönséges”, vagyis általános típusú bizánci Mária-kép, és semmi köze a pócsi kegyképhez. – Megjegyzem, hogy a fent említett sematizmus kegyképrajza is kissé szabadon ábrázolja az eredetit.

Azt talán szükségtelen is említenem, hogy a jelenlegi kegykép is, mint másolat, bizonyára nem „szó szerint” készült, s nem hasonlít az eredetire azon kívül, hogy mindössze ezen is, azon is: a Jézuska virágot tart a kezében. Néha még egy akadémiát végzett művész sem tud teljesen hüen másolni, vagy szabadon fogja föl a feladatát, s nem célja, hogy az eredetit és a másolatot a nézővel összetévesztse. – Sed satis!²²¹

Nagyon örülök, hogy a két láda a benne levőkkel együtt hiánytalanul megérkezett, s hogy a rajzok tetszetek. – Remélem, a mostan mellékeltek is tetszeni fognak. – Nagyon helyesnek tartom, hogy ezentúl a rajzokat közvetlenül a Kordának küldjem. Úgy is fogok tenni, s vigyázni fogok, hogy valami giksziert el ne kövessék. – Azt is remélem, hogy nem fogok a rajzokkal késni. –

Tállyán éppen Mihály-napra voltam. – Este mentem, és harmadnap reggel visszaérkeztem. Ottani munkával egyelőre várok, míg a bornak jobb ára lesz, de elméletben foglalkozom vele. –

A láda azért késett, mert a rajzokat is abban akartam küldeni. – Már előre is hálás vagyok az újabb küldeményért, főként, ha egy kis bazilita csepp is találatni fog benne (Katalin-nap jó). –

Ezzel a Katalin-üggyel kapcsolatban szeretném megkérni a házfőnök atyát valamire. – Ti. ha a főnök atya szereti a „magasabb” matematikát (s ha bokros gondjai mellett kissé ráér), legyen szíves és próbálja meg kiszámítani azt az összeget forintban, ami, szerinte, a falfestményekért nekem még állítólag járna. – Önála dátum szerint be vannak vezetve a fölvelt summák, a dátumokból össze lehet hasonlítani a pengő romlását (összehasonlítva az egyéb kiadásoknál szereplő árakkal), s ezekből talán cca. ki lehet számítani: mennyit vettem fel mai forintban, s mennyi jár még nekem mai forintban, leszámítva természetesen a küldött csomagok értékét s kiadásait. – Ehhez talán először azt kellene megállapítani, hogy az én vállalati maradványom hány mai forintnak felel meg?! – Ezeket a dolgokat, helyesebben ezt a kérdést a főnök atya vetette föl a nyáron, s én reá bíztam, mert egyrészt ő jobban ért hozzá, másrészt az én idevonatkozó feljegyzéseim – anno dazumal (értsd: a kompnál) – elvesztek –, s nem is szeretek számolni, tehát a jó Isten sem akarja, hogy a privilegium paupertatis²²² alapján efféle mulandóságokkal foglalkozzam. – Most is főként a feleségemet furdalja a földi hiábavalóságok iránti kíváncsiság, mert momentán olyan objektum megszerzéséről medítál, amelynek kedvéért még a kis vacak szőlőnk és parlagunkat is szívesen eladná, csakhogy már egyszer „saját” fedelünk alá hajthassuk fejünket, s én is különböző természetű háziurak és szomszédok molesztálása nélkül nyugodtan szentelhessem magamat mesterségbeli hivatásomnak. – Szeretném tehát tudni, honnan mily összeget vagyunk képesek összekaparni, amire kalkulálhatunk. –

Rajzolás közben is sokat gondolkozom a kegyoltár két hiányzó képéről. – Mindjobban megerősödik bennem az a nézet, hogy oda a két muzsikáló angyalcsoport a legmegfelelőbb: a kegyoltár egyetlen tárgya a kegykép, ott nincs helye más titulushoz, az angyalcsoportok pedig – a te Mária-himnuszokat idéző intencióidat is segítségül véve („Tebenned örvendez...” – „Valóban méltó dicsérni Téged...”) – úgy, ahogy én legújabbban tervezem, a legideálisabb hangszerelési átmenetet képeznék az ornamentális kegyoltár és figurális kegykép között. – A két angyalcsoport az iparművészet világába tartozó oltárnak képzőművészetté való felfokozása, befejezése volna. – Körülbelül azt a feladatot töltené be, amit pl. a zoltárok vagy az időmértékes, rímtelen vers a külsőleg is észlelhető rímes és zenésen ritmusos mai költemény és a próza műfaja között képeznek. De azt hiszem, feleslegesen

²²⁰ Az ikont borító kendő.

²²¹ 'De elég ennyi!' (latin)

²²² 'A szegénység kiváltsága' (latin)

magyarázok, mert te ezt úgyis érzed, hiszen diskuráltunk róla. – Röviden: a két kép szigorúan csakis az oltárt fejezze be, illetve mint ilyent emelje tőkéllyé, ne pedig elősdiye legyen a kegyképnek. –

Mégiscsak vésett, azaz brokátszerűen „gravírozott” háttérrel képzelek (aranyháttérrel) hozzájuk. – A Mária-himnuszok gravírozva kerülnének a háttérre. – Az egyik képen egy violincsellós, sípos (kürtös) és egy éneklő angyal, ill. angyalka – a másikon egy psaltérionos (a mai cimbalom őse), violás (brácsás) s – szintén – egy éneklő angyalka szerepelnének. – Persze, a „hogyan”, az már az én külön dolgom lesz, s előre örülök a szülés gyönyöreinek, ill. félek kínlásaitól. – De: sok beszédnek sok a feleslege, vagyis a sepreje: majd a vázlatok beszéljenek róla. – A saját „külön bejáratú” asztalosommal (a legjobb újhelyi mester) már beszéltem róla, falemez van, egy-egy képhez való famatéria, vetemedést föltétlenül meggátló vakkeretezéssel, keresztléccel együtt cca. 120,- forintba kerülne. Magát a gravírozást is vállalná, rajz után persze – s én kartont föltétlenül csinállok a képekhez. – Gravírozás munkadíját viszont nem tudta megadni, mert még nem látta a rajzot, ill. nem tudja, mennyi dolga lesz vele. – Metálaranyunk, az Pócon: van – viszont sellakom és mixtiómom szintén van – Pócon. –

Viszi az asszonyom a petróleumlámpát (a libatöméshez), hát – örömdre – befejezem. –

Lapodon jelezted „új, beígért” láda eddig még nem jött. – Szentélyablakok stádiuma érdekel. –

Addig is, míg újabb hírt adok szerénytelenségemről, a jó Isten áldását s a Szűzanya oltalmát kérem kedves mindannyiótokra, úgy a főt[isztelendő] atyákra, mint a tiszt[elendő] testvérekre, s magamat imáidba ajánlva maradtam tisztelettel s szeretettel

S[átor]a[lja]újhely, 1946. nov[ember] 15-én

Krisztusban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

(Később a levélre vezetve:)

Elküldve '946. XI. 22.

5 kg I. liszt

5 „ II. liszt

1,5 l[i]t[er] p[ál]inka

4 kg aszalt szilva

P. Jőcsák

[23.]

**Dudás Bertalan levele Petrasovszky Manónak
az Ékes Virágszál illusztrációinak mennyiségével kapcsolatban
Máriapócs, 1946. november 22.
Forrás: NSZBRL I-1-d. (1. doboz)**

+!

Kedves Manó!

Máriapócs, 1946. nov[ember] 22.

Jancsi által küldött leveledet megkaptam. A beígért küldeményre vonatkozólag a házfőnök atyánál az intézkedést megtettem. A végrehajtása azonban Tamás testvér tüszősmandula-gyulladására miatt késést szenvedett. De az

elv azonban megmarad továbbra is: „Jobb későn, mint soha!” A két küldött tollrajzot másnap továbbítottam B[uda]pestre. A Kordának tetszettek a rajzok. Azonban jelezték, hogy a sok illusztráció igen megdrágítja a könyvet. Egy klisé (egész oldalas) cca. 60 f[o]r[in]t, féloldalas 35 f[o]r[in]t, kisebb klisék cca. 20 f[o]r[in]t. Jelezték, hogyha sok lesz az illusztráció, a könyv ára (értem nyomdai előállítási ára) olyan magas lesz, hogy a mi árkalkulációnk veszélyt jelenthet részünkre.

Tisztelettel jelentem neked a Korda választát, mit fizetnek ők a rajzokért. Egész oldalas rajz 100 f[o]r[in]t, ½ oldal nagyságú 50 f[o]r[in]t, a kisebb rajzok ára cca. 20 f[o]r[in]t. Ezt tájékoztatásul írom. Pénzt nem küldök, mert nincs jelenleg semmi. Hogy lesz-e, azt most még nem tudom kitalálni. – Palkától még nem sikerült megtudni az ő ártájékoztatását.

Mivel mi körlevél útján (püspöki körlevél) jeleztük, hogy a könyv elővételezési ára 10 f[o]r[in]t, kénytelenek vagyunk ezt az árat figyelembe venni. Viszont a Korda egyetlen illusztráció nélkül ilyen nagyságú könyvet adott most ki, és annak az ára 20 f[o]r[in]t. Mert olcsóbban nem adhatják. Azért, kedves Manó, úgy vélem, túl sok rajzra nem gondolhatunk. Korlátozni kell, hogy nagy áreltolódást ne idézzon elő. Eredetileg összesen 10-re gondolunk (már vegyesen – apraja-nagyja – értem). Ha valamivel több is lenne, de nem túlságosan, mert akkor súlyosan ráfizetek a bótra!

Költségemre értesíts minden egyes elküldött rajzról, hogy én nyugodt lehessenek. Egy levlapon egy sorban, pl. Ma postára adtam ... d[a]r[a]b rajzot. Manó.

Istentől sok-sok kegyelmet kívánok és szentmisében kérek Szent Katalin napján a nagyságos asszony részére. Sok örömben és boldogságban éltesse Isten soká! Téged pedig szeretettel üdvözöl:

Berti

[24.]

**Petrasovszky Manó levelezőlapja az Ékes Virágszál illusztrációival kapcsolatban
Sátoraljaújhely, 1946. december 9.**

N[a]g[y]s[ágos] és Főtiszt[elendő]
P. Dudás Bertalan
Sz[en]t Bazil-rendi tartományfőnök
Máriapócs
(Szabolcs m[egye])
Zárda

+!

Kedves Berti! – Nézd el, hogy ily későn válaszolok. – Csomagot hálásan köszönöm, ládát holnap-holnap után küldöm vissza. – Ma adtam fel ismét rajzokat, eddig összesen 10 d[a]r[a]b van, ezen a héten még hármat küldök – több nemigen kell. – Pénz ne okozzon neked gondot, Deus providebit!²²³ – Minden összeesküdött ellenem, azért nem haladtam: nappal sötétség, este villanynélküliség, mindennap alkalmatlan látogató. Magam is öregszem, gyengül a szemem – kezdek elbabrásodni. – Szeretném remélni, hogy a könyv az összes rajzaimmal megjelenhet. – Katalin-napi jókívánatokat hálásan köszönjük. – A címlap is a fejemen van még, de már csak hadd legyek meg a tollrajzokkal, 2 kisebbet és 1 egész oldalast szeretnék még ezen a héten elküldeni, jövő

²²³ 'Az Isten majd gondoskodik!' (Gen 22,8)

héten pedig a címlapot. – Nádasi Béla üdvözetét köszönettel viszonzom, nevére emlékszem, de arcát nem tudom visszaidézni. – Bocsáss meg távirati stílusomért. Tekla sógornóm már húzza kezem alól a lapot, mert siet a postára. – Legközelebb bővebben írok.

Jó egészséget kíván és imádat kéri

szeretettel
Kr[isztus]ban al[ázatos] híved:
Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1946. XII. 9.

[25.]

**Dudás Bertalan levele az Ékes Virágszál illusztrációjából hiányzó részekről
Máriapócs, 1946. december 13.**

1946. XII. 13.

Kedves Manó!

Az este érkeztem haza B[uda]pestről, ahová hiába vártam válaszos táviratomra a választ. Igaz, annál értékesebbet kaptam a feladás utáni nap, a 4 d[a]r[a]b rajzot. Nagy volt a meglepetés. Oly szépnek találták, hogy este kilenc órakor érdemesnek tartotta a nyomdaüzem vezetőtestvére, Felber²²⁴ kedves nővér, a Horánszki utcai lakásáról átkísérni engem a nyomdába, csakhogya hazautazásom előtt láthassam. Valóban szép!

Remélem, a beígért másik 3 rajz is útra készen, vagy már úton is van. Így még megvan a remény, hogyha nem jön közbe valami, a karácsonyi szentestére megjelenik.

A könyvhöz jön a függelék. Ennek címe: Magyar szívek nagy ünnepe, a szent Szűz első könnyezésének 250 éves és az unió 300 éves évfordulója alkalmából. 1946. szeptember 7-én és 8-án. Kisasszonynapján. Nem tudom, hogy véled, ehhez készíthetnél-e még egy gyors rajzot, vagy ezt hagynánk el? Felber testvér szépnek találta volna lenyomatni Janovitsnak az Új Emberből a Mária-arcképét. Hogy véled te? Esetleg nem jön-e valami könnyű és gyorsan kivihető ötleted. Magyar szívek – magyar címerrel – Unió pápai címer tiarával... ilyes iniciálé koronázva egy Mária-monogrammal? Itt csak úgy kimerült aggyal fantáziázom, mert 1 óra múlva megy a posta, és esetleg marad a levelem. Ha készítenél ilyen rajzot, azonnal jelezd Pestre (néha 3 nap a posta). Ha nem, akkor is még hamarabb írd meg, hogy ahhoz számítsák és mérjék terveiket... A riportszerű függelékbe műnyomó papírra fényképkliséket teszünk. Ez a rész tehát így lesz illusztrálva.

Palka tegnap rakta be az üveglablakokat. Nagyon szépek, de talán erősebb színeket használt a kelleténél. Sötét a szentély, és alig lehet látni, az olvasáshoz most még 8 órakor reggel is gyertya kell. Lehet, hogy még megszívja egy kicsit a nap, és világosabb lesz! Magam Palkával nem találkoztam, mert közben ő elment. Én pontosan két hétig voltam oda, Pocsaj, Szeged, Makó, B[uda]pest, Debrecen voltak nagyobb állomásaim. –

Sietve búcsúzom, rendetlen írásomért bocsáss meg.

Sok szeretettel köszöntelek, és vagyok

testvéri üdvözléssel:
Dudás Bertalan

M[ária]p[ócs], 1946. XII. 13.

1946. XII. 13.

²²⁴ Felber Paula (1900–1985) a Korda könyv- és kegytárgyüzlet, később a nyomda vezetője.

[26.]

**Petrasovszky Manó levelezőlapja az Ékes Virágszál hiányzó illusztrációival kapcsolatban
Sátoraljaújhely, 1946. december 16.**

1946. XII. 16.

N[a]g[y]s[ágos] és Főtisztelendő
P. Dudás Bertalan
tartományfőnök úrnak
Máriapócs
Sz[en]t Bazil rendi zárda
(Szabolcs megye)

+! Kedves Berti!

Újra csak egy lapocskára telik hirtelenül az időből. – 13-án kelt kedves soraidat ma, 16-án kaptam meg – a házfőnök atya jószágos küldeményeivel együtt. Ezúton legyen szabad küldenem külön is esedékes köszönetem és hálám szerény előlegét. Az Isten áldja meg érte! – Válaszos táviratodra aznap már nem válaszolhattam, mert este 9 után érkezett. Másnap legkorábban válaszoltam. – Válaszom, ismét másnap, állítólag cím elégtelensége miatt (!?) – visszajött. Tekla, a címet kibővítve, újból elküldte. – Örülök, hogy a rajzok tetszettek. – Ma postára adtam a címlapot és egy rajzot. – Ezenkívül a törzsszöveghez még két rajzot csinállok és a függelékhez egyet. Igyekezni fogok, hogy ezek is tessenek. Nem bánom, ha a könyv nem is jelenik meg pont karácsonyra, de már a végét nem rontom el. Nem baj, ha kicsit későn is születik a gyerek, csak derék ember váljék belőle. – A függelékhez egy egész oldalt betöltő rajzot készítek, mintegy külön címlapul. – Szeretném, ha az lehetne a legszebb. – Az ablakokhoz: nem látom, nem tudom, csak gondolom, hogy: persze, hogy sötétebb a régi világításhoz képest, de hiszen december van. Remélem, nem fogok csalódni bennük. –

Sietek, mert még sok a dolog.

Sok szeretettel köszönt és kellemes szentestét kíván az egész zárdának

Kr[isztus]ban alázatos híved:

S[átor]a[lja]újhely, '946. XII. 16.

Petrasovszky Manó

[27.]

**Dudás Bertalan a rend anyagi ügyeit kívánja rendezni
– a várható változások miatt
Máriapócs, 1947. január 13.**

8/1947. sz.

1947. I. 13.

Kedves Manó Barátom!

Nagy izgalommal vártam az Ékes Virágszál megjelenését új évre. Lelkigyakorlatoztam, és így nem volt időm az üggyel foglalkoznom. Január 9-én kaptam levelet B[uda]pestről, meglepődve értesültem, hogy a könyv kiszedve, tördelve készen várja a dec[ember] 16-án beígért 3 rajzodat. Csak nem történt valami kellemetlen-

séged, betegség, baleset...? Vagy talán az ünnepek hangulata befolyásolt? Már magam is és az előre előfizetett 141 vevőnk izgatottan várja a könyvet. Karácsony előtt elküldték nekem a már kinyomott 16 ívet, a többire a rajzok miatt kellett várniok. A címlap is készen van. Festőművésznek kellett átadni, korrigálni rajta egy útban történt törést, ami zavarólag hatott volna. A kliséző nem akarta a javítást vállalni, vissza az úthosszadalom miatt – mert hiszen úgy számítottak akkor, hogy az ünnep után, tehát új évre elkészülnek, nem akarták küldeni, kis javításról volt szó, és ott vállalta valaki. Nagyon szépnek mondják. –

Remélem, mire soraim hozzád érnek, a rajzok már Pesten lesznek. Ha nem volnának, értesíts azonnal, mi az oka. Várhatunk-e rá? Ma kellett volna Pestre utaznom a könyv ügyben, de mivel halasztás történt, én is elhalasztom utamat, pedig nagyon sürgős lenne!

Kedves Manó bátyám! Egy még nyilvánosságra nem hozott ügyről értesítelek. Az Apostoli Szentszék akaratóból hivatalkodásomnak végéhez jutottam. Pár héten belül új provinciálist választanak. Hivatalomat utódomnak tisztán és világosan lerögzített adatokkal szeretném átadni. A könyv megjelenése is ezért izgat. Egyedül intéztem minden részletét, nem szeretném, hogy utódomnak miatta kellemetlenségei lennének. Azért tető alá szeretném hozni, míg az átadás meg nem történik.

A fentiek miatt nagyon kérek, őszintén írd meg nekem, rendünk mivel tartozik neked. Elsősorban az általam kezdeményezett dolgokban (tollrajzok, üvegablak-tervrajz). Az irányárakat a Kordától közöltem veled, Palkát kérdeztem (válasza: Ha a művész a színvázlaton kívül elkészíti az 1:1-hez rajzokat is, és az egészet ellenőrzi, akkor 15%–20%; ha nem, csak a színvázlatért megállapodás szerint). Kész dolgok után vagyunk, mi tőled kaptunk egy színvázlatot két ablakhoz. Az ablakok elkészültek á 4000 forint. A többinek a megállapítása a te dolgod. – Tehát számlát kérek, amivel elszámolhatok. Te írd azt, amit a te szempontodból találsz méltányosnak, ha mi sokalljuk, majd hozzászólunk, esetleg megkíséreljük letörni áraidat. Jó lesz? A számla beküldése nem jelenti egyben annak a kiegyenlítését is. Jelenleg anyagilag rosszul állunk. Eddig több ezer pengő banki kölcsönt vettünk fel a mulaszthatatlan kiadások törlesztésére. Azért is szeretném világosan tudni veled szemben fennálló tartozásunkat, hogy a könyv eladásának befolyó árából az első között téged elégíthessünk ki. A Korda eddig 6000 forintot kapott. Neki már nem olyan sok jár, kb. 15–20.000 forint csak. Tartallynének szintén az írói honorárium. Úgy vélem, a te követelésed a legkisebb, és azért téged rendeznénk legelsőnek! Válaszod sürgősen várom, és pedig saját címemre. Válaszodban említést ne tégy belügyi változásainkkal kapcsolatban, mivel ez az ügy még ismeretlen az atyák előtt.

A kegyoltár korláttervezését halaszd el. A gondolt formában nem valószínű, hogy megvalósításra kerül. Szabadidődben a kegyoltár két képének a tervét álmodhatod. Az mindent megelőz, hiszen nagyon hiányzik.

A választások esetleg a máriapócsi monostor személyében is változást idézhetnek elő. Ajánlanám azért, ha a múlt elszámolásait is rögzítenétek, a szentélyi kép hátralékával kapcsolatban. Elképzelheted, az utódnak mily nehéz mások adósságát fizetni, rendezni?!

Remélve, hogy megérted szerény óhajomat, munkádra Isten szent áldását kérem, és

szereettel köszöntelek

Máriapócs, 1947. január 13.

Dudás Bertalan

**Petrasovszky Manó bocsánatkérő levele Jócsák Máténak és Dudás Bertalannak
Sátoraljaújhely, 1947. január 14.**

1947. I. 14.

+!

Kedves Bátyám!

Kegyessé és megértő elnézésemet kérem a hosszú hallgatásért, amellyel még a szokásos illemtől is megfélemlítettem, amikor új esztendei kedves jókívánataidat nem hogy megelőzni igyekeztem volna, hanem még megköszönni és viszonzni is napról napra halogattam. Kétes reményű öngazolgtatás helyett álljon itt egy paraszti hasonlat: olyan lelkiállapotban voltam, mint a kotlási delíriumban szenvedő anyatyúk, akit a különböző körülmények, mint a vásott kölykök, folyton zavarnak és akadályoznak abban, hogy a tojásait kiköltse. – Így nyúlt hosszúra, mint a Luca széke, az Ékes Virágszál illusztrálása, így maradt el egy csomó válasz levelekre, lev[elező]lapokra stb., stb. – Ezeket persze – sub rosa²²⁵ – azért is írom, hogy téged, kedves bátyám, mint pócsi főgazdát és bölcs páter familiást (a zárda családtagjai közé értve szerénytelen magamat is) – aki még egy szegény kotlósmamának a lelkiállapotát is szíveden viseled és megérted –, mondom, hogy megkérjelek: járnál közben értem a provinciális atyánál, hogy ne haragudjon rám. – Ámbár nem komolyan gondolom, hogy tán haragudnék, de bizonyára sokat bosszankodott, amiért az illusztrációk ügye oly soká húzódtott. – Hála Istennek azonban már ezen is túl vagyunk, s így most már semmi akadály, hogy ha későn is, megköszönjem az ünnepi jókívánatokat s hasonlóképpen: az elmúltnál kellemesebb új esztendőt kívánjak úgy a fő[isztelendő] atyáknak, mint a tiszt[elendő] testvéreknek. – Ehhez Istennek állandó kegyelmét és csorba nélküli egészséget! –

Hálásan köszönöm a küldött „nervus rerum”-ot,²²⁶ úgy jött, mintha Sz[en]t Antal küldte volna, de jólesett az előzőleg küldött csomag is, s benne a bazilita medicina és a Tamás testvér féle abrak. – A cseppek – sajnos – elfogytak (hamarosan), de az abrakból még jócskán van, hál’ Istennek. – Adjon az Isten helyette ezerannyit! A két zsákocskát s az üveget köszönettel mellékelem.

S most, hogy az illusztrációkat „kivégeztem”, azt gondolom, meg kellene rajzolni végre valahára a kegyoltár áldoztatókorlátját is. – Igaz ugyan, hogy itt van még a lelkemen szegény Pálos Anti „Fatimai Szűz Máriája” is, amit már igazán nehezen vár, de ez is már 3/4 részben készen van, s így rövidesen a korlát rajzát is elkészíthetem – akár aktuális, akár nem. –

Ugyancsak a minap ígértem Mankovits Ákosnak Hajdúdorogra egy Sz[en]t Bazil-oltárképhez való kartonrajzot. Nem tagadhatom meg ezt a dorogiaktól, különösen, hogy olyan kedves embereim vannak ott, mint Legeza atya, meg Mező atya,²²⁷ s nem utolsósorban Orosz Gusztó,²²⁸ aki pedig ráadásul földim is nekem. –

Egyebekben hála a jó Istennek, csendeskén megvagyunk. Leó bátyám már kapja azt a valamiféle nyugdíjat, s így némileg megnyugodott. – Édesapám viszont igen türelmetlenül várja már a Máriapócsi Naptár megjelenését az ünnepekben és böjtökben való tájékozódás miatt. – Istenbe vetett megnyugvással várjuk a febr[uar] 10-ét, ill. március elejét. Utána pedig szorongva azt a bizonyos kilencven napot, míg a levegőtisztulás tart. – A légváltozás sokak számára ártalmas lehet. – A visszahúzóató árvizek sok mindent cipelnek magukkal – biztosítékul. –

De: Isten kormányoz, s reméljük, hogy még sokszor elmehetünk Máriapócsra, nemcsak dolgozni, hanem végül igazán nagy-nagy hálát adni a Szűzanyának a vett jókért. –

Eddig is jó minden – a körülményekhez képest –, mert egyelőre még van egy kis tüzelőnk, az idő pedig eléggé enyhe –, gyönyörűen hull a hó, s így a termésreményeket erősíti. –

²²⁵ titokban

²²⁶ 'a dolgok veleje' (latin), tkp. a pénz

²²⁷ Mező Ferenc Teofil OSBM (Máriapócs, 1905 – Hajdúdorog, 1975). VÉGHSEŐ 2015, 150.

²²⁸ Orosz Sándor Ágoston OSBM (Sátoraljaújhely, 1915–1979). VÉGHSEŐ 2015, 179.

Zárom tehát leveletem azzal a kéréssel, engednéd meg, kedves bátyám, hogy ugyanezen a papíron folytatólag kereshessem fel soraimmal a provinciális atyát is. – Addig is maradtam tisztelettel, szeretettel

S[átor]a][lja]újhely, 1947. jan[uar] 14-én
Kr[isztusban] alázasos híved s öcséd:
Petrasovszky Manó

+!

Kedves Berti!

Úgy kellene kezdenem a leveletem: „No, képzelem, Berti, mit gondolsz rólam a múlt tapasztalatai után stb., stb.” – De kifogok saját magamon, s nem képzelek semmi gyarló gondolatot rólad, még önkéntelen bosszúságot sem éniattam, legfeljebb csendes rezignációt a felett az örökös igazság fölött, hogy az ember – tehát én is – porból és égi harmatból = tehát sárból van gyúrva. – Magam sem hittem volna, hogy az illusztrálás, amit máskor hat hét alatt megettem volna, most oly sokáig húzódott. Túl optimista voltam magammal szemben, s kisült: lassan dolgozom ugyan, de annál gyengébben is. – A rajzok még csak megjárják ugyan, de a címlap nem elégít ki. Most, hogy minden kész van, rájöttem, hogyan kellett volna csinálni. – Nem szándékom mosakodni, de magam előtt is be kell vallanom, hogy éppen elegenden [---]²²⁹ ellenem. Nem mentségül, de tárgyilagosságból is a szöveget nyugodtan olvasni kell, hogy tudjam, miről van szó, s milyen számú oldalra kerüljön a kép; 2.) nincs megfelelő valódi monopolpapíros, amelyiken nem fut széjjel a tus, tehát járj utána, keress; 3.) nincs megfelelő tus, mert a régi jó kifogyott (első 3-4 rajzon), ami pedig van, azzal kétszeresen kell a rajzot végighúzni, mivel az első húzás után a gummi a komisz minőségű tust meghalványította, s így klisírozásra kevésbé alkalmassá tette (bosszankodás, idegeskedés). 4.) Első könnyező kép eredetijét valahol kikeresni, utánajárni – nincs –, fantáziából rajzolok egyet, de pont akkor ráakadtam egy régi pócsi naptárban a bécsi képre – lerajzoltam, Kordának küldtem, előbbit visszakértem. – 5.) Szerettem volna a bécsi Stephans kirche főoltárát is lerajzolni; nagy sokára sikerült előkajtatnom egy naptárból a Krajnyák-féle fényképet s lerajzolni. – Stb. stb. – 6.) Ezekhez hozzájárul a gyakori villanytalanság, a rövid nappalok. – 7.) Családi zavarok. – 8.) Cselédhiány miatt egy kis házimunka: favágás stb. – 9.) Leó bátyám kislányának, Elmának a latin különbözetire való előkészítése; Ovidius, Livius – hivatalosan napi egy óra –, de a szegény gyermeknek létérdeke, tehát nem számít, ha kettő óra is, avagy több (le is vizsgázott szerencsésen 2-esre); 10.) egyházi énekóra (oszlopos basszus lévén) hetenkint 2-3-szor szintén nem egy, hanem másfél vagy kettő óra hosszát (itt aztán – ahogy körmömre égett a rajzolás – az elhanyagolás útjára vetemedtem, annál is inkább, mert öreg szamarakéhoz hasonló köhögés vett erőt rajtam, s a meghülésből máig sem másztam ki); 11.) gyengék a szemeim az ilyen munkához, s végül 12.) ha nem is vénülök, de öregszem, s így ravasz kezdek lenni magammal szemben is: hiába kezd tetszeni a rajz magamnak is, nem ugrom be, hanem kritizálok. – Így a címlappal nem vagyok megelégedve: tarka. – Lehet, hogy így is fog valakinek tetszeni, mert népiesebb, de ha a jó Isten egy második kiadást is engedélyezni fog, tanácsos lenne ugyanezt a klisé más, monokrómabb kiállításban megpróbálni, mert a kompozíciója tűrhető, csak a színezésében túllöttem a célon. –

Igaz is, a hátráltatáshoz hozzájárult még az is, hogy nem múlt el nap vendég nélkül, pedig olyanok, akik elől kitérni nem lehetett. – Há! Istennek azonban most már túl vagyok mindenben, a múlt héten elküldtem már a legutolsó rajzot is. Tótin Pali²³⁰ távirata már szinte tárgytalan volt, de mégis jólesett és megvigasztalt, mert belőle azt láttam, hogy még nem egészen ejtettek el. – Ne haragudj rám, kedves Berti, és vigasztalódj, mert

²²⁹ Olvashatatlan szó.

²³⁰ Tótin Pál (1910–1991): 1933-ban szentelte a Hajdúdorogi Egyházmegye papjává Miklós István megyéspüspök. 1937-ig Nyíregyházán szolgált segédlelkésznek és hitoktatóként, majd Budapesten hitoktató (1937–1949), Budán másodlelkész (1949–1991). VÉGHSEŐ 2015, 155.

nem te vagy az első, aki megjártad velem. – Kérdezd csak meg Schmiedt Bélát, hogy járt ő velem, de előzőleg Márton Lajossal: még a türelme is elfogyott. De hát így van ez: csak piktorokkal ne kezdjen ki az ember! –

Az Zászlónk 1912. évi jubileumi számában is azt olvastam, hogy a szerkesztő (Izsóf Alajos) valósággal lecsukta a Horn Antal rajzolóét, s addig nem engedte szabadon, míg az illusztrációkat le nem szállította (de a szobát a lecsukó előzőleg telepakolta étellel-itallal) (!); hasonlóképpen készült a Himnusz megzenésítése is. – És Filippo Lippi renaissance festőt is az egyik Medici herceg valósággal becsukta a terembe, hogy dolgozzék, de a festő ágylepedőből készült kötélén mégis leszökött a városba, és három napig korcsmáról korcsmára járt, úgy kellett visszahurcolni az állványra. Persze: nem ingem = nem veszem magamra, de mégis könnyebb az írónak, ha a könyvét akkor nyomtatják, amikor ő a szöveget már többször megrágta, mint a rajzolóknak, akinek darabról darabra nyomás alá kell dolgoznia, s nem revidálhatja át az összes rajzokat még egyszer. – De hagyjuk ezt, mert még beleesem születési hibámba: a vég nélküli, oroszos fecsegésbe. –

No, még egy kicsit az ablakokról. – Igazán kíváncsi vagyok, mit produkált Palka, s hol lőtt túl a célon, annál is inkább, hogy a többi ablaknál a hibát elkerülhessük. – A sötétség a kisebbik hiba, csak a színezés ne legyen diszharmonikus. – Remélem, hogy legalább ilyen szempontból kellemesen fogok csalódni.

Vice versa: mi, újhelyiek is türelmetlenül várunk valamit, különösen édesapám, és pedig a naptárt. Ahányszor összejövök vele, mindig kérdezi, nem jelent-e még meg?! Azt felelem neki: qui habet tempus, habet vitam!²³¹

Bocsáss meg, kedves Berti, hosszas untatásomért. Az új esztendőben még több kegyelmet és még frissebb erőt és egészséget kívánok munkás életedhez. Mindnyájunk üdvözléteit és szerencsekívánatait tolmácsolva maradtam tisztelettel, szeretettel

Sá[tor]a[lja]újhely, 1947. jan[uár] 14-én

Krisztusban aláztos híved:
Petrasovszky Manó

[29.]

**Petrasovszky Manó küldi a kért elszámolást a Nagy Szent Bazil Rendnek,
valamint a szentély festésének ügye
Sátoraljaújhely, 1947. január 16.**

1947. I. 16.

Kedves Berti Testvérem!

Jan[uár] 13-án, azaz hétfőn kelt leveledet ma, 16-án, azaz csütörtökön kaptam meg. – Éppen tegnap tettem postára a régóta nálam lebzselő ládát, s benne az üres üveget s két zsákocskát. – Ezenkívül a Tartally-kéziratot, s ugyancsak postára tettem 3 levelet. – Ezeket különben, mire ezek a sorok befutnak, már úgyis tudjátok. – Leveleink tehát keresztettk egymást, de jó is, hogy írtál, mert előző levelemben elfelejtettem jelezni, hogy a kézirat is „megy”, pedig nem szeretném, ha útközben valami baja történne, mert a csomag egyéb tartalmától eltekintve – ez, részemről, pótolhatatlan volna. –

Az illusztrációkat illetőleg előbbi levelemben írtam, s így felesleges ismétlésekbe bocsátkoznom. – Egy hete már, hogy elküldtem őket Pestre. Azóta – azt hiszem – már nyomják is. – A címlapot nagyon gondosan pakkoltam, lehet, hogy az említett „törés” az volt, hogy a temperafesték (sűrű) valahol (talán a betűknél) lepattant, s pótolni kellett. – Hiába mondják szépnek, a születési hibát, az anyajegyét csak az anya szokta felismerni, ill. ismerni. –

²³¹ 'Lassan járj, tovább érsz!' (latin)

Az anyagi kérdésekre vonatkozólag pedig: most leteszem születési hibámat, szokásos komolytalanságomat, s igyekszem olyan tárgyilagosan diktálni magamnak, mintha vadidegen ülne a helyemen, s írna e sorokat. – Mindenekelőtt ragaszkodom a privilegium paupertatis-hoz! – Tavalý, aug[usztus] 29-én a püspök atya vendégszeretetét élvezvén, ön[agy]m[éltó]s[á]ga említette – a színpadi dolgokkal, spec[iel] az „ingyen” színészekkel kapcsolatban –, említette, hogy az „ingyen” munkás mindig drága szokott lenni. – Nos, és nem akarok „ilyen” munkás lenni. – Viszont ti sem üzletemberek, hanem szerzetesek vagytok – tehát nem hozhatlak benneteket kellemetlen lelkiismereti helyzetbe, tudván azt, hogy számotokra (lelki) élet-halál kérdés: Suum cuique²³² s továbbá: méltó a munkás az ő bérére. – Ez nekem is könnyebbség, mert nem csalódhatom bennetek, másrészt engemet is egészségesen mérsékel, nehogy tárgyalásra képtelenné elgaloppírozzam magam. –

Kezdek tehát komoly lenni:

A Korda által említett skála nagyon megfelel nekem. –

Volt tehát:

I.

5 (öt) d[a]r[a]b egész oldalas rajz: 1.) Papp István festi a képet;

2.) Könnyezni kezd a kép; 3.) Corbelli és a kép;

4.) A bécsi körmenet; 5.) Magyar szívek nagy ünnepe

5 darab à f[o]r[in]t 100,-

Összesen: 500,- f[o]r[in]t

4. (négy) d[a]r[a]b féloldalás rajz: 1.) Pócsi fatemplom;

2.) Ikonosztázion; 3.) Homár és Willigsicusen megtér;

4.) A bécsi főoltár a képpel

4 d[a]rab à f[o]r[in]t 50,-

200,- f[o]r[in]t

5 (öt) d[a]r[a]b kisebb rajz: 1.) A lélek fölédred; 2.) Szent könnyek

hullanak; 3.) Velünk az Isten; 4.) A diadalmas út; 5.) A kegykép

5 d[a]r[a]b à 20,- f[o]r[in]t

100,- f[o]r[in]t

Ezenkívül a címlapért a Korda régen az egész

oldalás rajzillusztráció háromszorosát fizette

1 d[a]r[a]b címlap f[o]r[in]t à 300,-

(?)

(A címlapra vonatkozólag irányarat nem közöltél velem, s így ez föltételes.)

Az Ékes Virágszál illusztrálása volna összesen =

f[o]r[in]t 1100,-

II.

Az ablakra vonatkozólag nem komplikálom a dolgot, vegyük úgy, mintha címlapot terveztem volna, azaz =

300-600,-

Könyv és ablak együtt:

f[o]r[in]t 1400,-

Jegyzet: Az ablak tervét és az illusztrációkat kérjétek vissza és őrizzék meg, mert az a tiétek! –

A szentélybeli falfestmény ügyében csak ugyanazt mondhatom, amit régebben: teljesen Jöcsák atyára bíztam is bízom.

Őszintén mondhatom, még csak meg sem próbáltam, még körülbelül sem, kisaccolni azt a bizonyos ismeretlen X-et, mert a matematika soha nem volt ínyemre, s azóta is akut numerus-izonyom van. – Jöcsák atya – talán (?) – ki tudja számítani, s a magam részéről csak annyit tehetek meg, hogy már előre és minden eshetőségre – „kérvényező óhaja szerint” – fölmentem őt minden velem kapcsolatos skrupulus alól: elég hatalmas a jó Isten, hogy az esetleges előny-hátrány eltolódásokért bármelyikünket bőségesen kárpótolhasson. – Kérem

²³² 'Mindenkinek a magáét!' (latin)

tehát a házfőnök atyát, s nagy, derék eszet, türelmet és jó egészséget kívánok neki ehhez a feladathoz, amit, ha én érettségire kapok, biztosan sohasem érettségizem le.

Hál' Istennek a Máriapócsi Naptár megjött, s így édesapám öröme és nyugalma is teljes. A pócsi freskó – a gyenge nyomás ellenére is – monumentalitást sejtet – jobb, mint az eredeti. –

A kegyoltár korlátját tehát elhalasztom, s a két oldalkép színvázlatát veszem elő. – A stimmelést egyébként már elkezdtem az utolsó illusztrációban, a magyar szívek nagy ünnepén. – Mindjobban és mindinkább meggyőző az a gondolat, hogy csak ez a megoldás találná fején a szöveget – mert ez a legmagátólértetődőbb, legtermészetesebb, tehát legjobb s így legszebb. – A kegykép fölötti Atyaisten-képet is meg fogom csinálni, akár kell majd, akár nem, mert ami most van: nem jó!! –

De ne a száj beszéljen, hanem az ecset! Ezért sietek befejezni a hosszú és felesleges fecsegést, mert még ma el akarom, hogy menjen a levél.

Abban a reményben, hogy soraim némely adata nem fog okozni kellemetlen meglepetést, s tehetségemhez képest mindenre válaszoltam, imáidat és további testvéri jóindulatodat kérve maradtam

S[átor]a[lja]újhely, '947. jan[uár] 16.

Kr[isztusban] alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[30.]

**Jócsák Máté beszámol az egészségi állapotáról Petrasovszky Manónak
Máriapócs, 1947. január 17.**

P. T.

Petrasovszky Manó úrnak
festőművész

Sátoraljaújhely

Kedves Manó Barátom!

Itt küldöm az anyagot, melyre, hogy mit kell festened, te már azt régen tudod. Az ügy nagyon sürgős és bizalmas. Írd meg pontosan, hogy mibe kerül, és azt azonnal rendezem. A munka elvégzése és leküldése maximum három hét.

Hogy és mint vagy? A rajzok késve érkeztek a Kordába, mi volt az oka? Talán beteg voltál? Én az voltam, és vagyok. Két napja pozozgatok, inkább borozgatok. Herbázok és snapszozok. Izzadnom kellett, mert nagy a hűlésem. Ha beteg az ember, úgy a borozgatás sem olyan, mintha egészséges volna. Nem tapasztaltad-e ezt? Diktálnak az emberbe mindent, de legjobb a bor! Ugye, te is tapasztaltad?

Szerintem legjobb, ha az ember a természetes utat választja. Maradjunk csak annál, amit a jó Isten adott, és nem az emberek gondoltak ki, pl. a borból kevés az gyógyszer, ha az ember nagyban issza, akkor orvosság-számba megy.

Úgy gondolom, hogy a p[áter] provinciális már írt neked, hogy a számlát nyújtsd be a rajzokért, mert nem lehet csak rajzolni, hanem élni is kell!

Szeretettel üdvözöl barátod, és Isten áldását és a pócsi Szűzanya áldását kéri nemes munkádra, mielőbbi válaszodat várja

Máriapócs, 1947. január hó 17-én

P. Jócsák Máté
házfőnök

[31.]

**Dudás Bertalan Petrasovszky Manónak írt levele
az Ékes Virágszál című könyv borítójával és a görögkatolikusok hírnevével kapcsolatban
Máriapócs, 1947. január 20–21.**

1947. I. 20/21.

Kedves Manó Bátyám!

Röviden szeretnék két leveledre válaszolni, amelyeket tegnap, jan[uar] 19-én kaptunk meg egyszerre, mert a vonatforgalom vonalainkon erősen korlátozva vannak. 2-3 napban megy egy vonat. – Reggel Budapestre megyek, feltéve, hogy a vonat is megy. Nem akarok válaszzal késni.

Nagyon hálás vagyok, hogy végre „levágtad”, illetve „kivégezted” az Ékes Virágszál rajzait. Hála érte az Istennek. Azt hittem, soha nem lesznek kész. Kellemesen csalódtam, és kedves leveledben felhozott bizonyítékok súlya alatt meg is vigasztalódtam, tudva, nem egyedül estem a piktorok áldozatává. Pedig a Korda váltig vigasztalt: „Amikor hallottuk, hogy festőművész készíti az illusztrációkat, mindjárt tudtuk, hogy a könyv megjelenésének az ideje belátható időn kívül esik.” Ők is csalódtak, és pedig kétszeresen kellemesen, mert a könyv már kész, és még egy hónapot sem késtünk, na meg a rajzok, ahogy mondják, minden késést megérnek. –

Ami az elszámolást illeti, szintén hálás vagyok neked. Megígértem ugyan, hogy ha magasak lesznek az árak, megkísérlem letörni, de erre nincs szükség.

Egyet azonban nem hagyhatok szó nélkül: az Ékes Virágszál címlapját ajándéknak ígérted önként, és október végén szintén megismételted ígéretedet ellenvetéseim ellenére is. A grátisz munkát elfogadtam. Nyilvánosságra is hoztam. Nem szeretném ezért érdemeidet csökkenteni. Azért ajánlanám, maradjon az csak grátisznak. Viszont nem vagyok megelégedve az ablaktervrajz árával. Azt többre értékelem. Tehát egyezzünk meg, és pedig hogy érdemeid is megmaradjanak, s mi is gavalléroknak láttassunk. A születési hibát magán viselő és általad leértékelt címlap legyen grátisz, és így minden kritikusként és bírálónak megmondhatjuk: „ajándék csikónak ne nézzük a fogát.” Az ablakért pedig mi önként duplájára emeljük az általad megállapított árat, hogy mi is mondhassuk, 600 forinttal az is meg van fizetve! Jó lesz így?! A végösszeg természetesen marad az általad jelzett 1400 forint, amit akkor fizetünk meg, ha lesz miből. Igaz, ez nem sok vigasz. A bosszankodva és türelmetlenül sürgető megrendelőtől más eljárást várhatnál, de ez így van ősidőktől fogva: mindig csak az sürgős, ami nekünk kell, és nem az, ami másnak. Na de reméljük, Isten megsegít, és a munkás is megkapja a bérét. Ha nem kapná meg, munkájára vethetne csak, mert nem lenne kelendő.

Remélem, B[uda]pestről már küldhettek egy kész példányt mutatványul neked. – Sajnálom, hogy az ívterjedelem miatt, ahogy Tótintól értesültem (tegnap lent volt nálunk), a bécsi oltárkép kimaradt a könyvből. Miatta új ívet kellett volna kezdeni. Holnap Pestre megyek, és ha lehet, még megkísérlem beszorítani, kivéve, ha lekéstem már az egészet. –

Tótin szerint a címlap nagyon tetszett, a születési hibát azonban a püspök úr, úgy látszik fellelte, mert túl sötétnek találta, sőt a klisékészítő először a kliséket világosabb háttérűre akarta készíteni, de félve a művész haragjától, elállt tervétől. Három színnyomású lesz a címlap, negyedik a papír alapszíne. A piros szerző neve elmarad, mert akkor négy klisé kellett volna készíteni, nem tudom, milyen formában csinálták meg a névfelírást. – A címlap a gondos csomagolás dacára a felső jobb sarkában megtört, és a törési vonalat kellett kikorrigálni, ami tökéletesen sikerült is. Már ki van nyomva a címlap. A magyar szívek hódolata, illetve ünnepe Tótin esperesnek nagyon tetszett, szerinte másoknak is.

Lehet, hogy valóban szép, már alig várom, hogy Pesten legyek és láthassam. A nem hozzáértők csodaszépnek mondják, és azt hiszem, az ő véleményük az irányadó, mert a könyvnek ezreit azok fogják forgatni. Tehát csodaszép! Az volt a múlt évi nagybúcsunk, az az új ablak, melynek színharmoníája és a többi képekhez a kapcsolódása is tökéletesen jó, az lesz az új könyvünk is, a kegyoltár is... csodaszép... Hiszen nem ezt álmodtuk-e, nem erre törekedtünk-e? Keletnek, a dicsőnek és pazar művészetűnek kései unokái szégyelljük már a sok kicsinyességet és a

lenézést. Restelltük szegénységünket. Űzött bennünket a vágy alkotni, és pedig nagyot, olyat, amit mindenki meg-
nézhet, mondjuk, megbámul és megcsodál. Mindent névtelenül tettünk, nem egyéni érdekeink és hírnevünkért,
hanem Istenért és régi dicsőségünkért. Közülünk senkinél nem számított az éjt-nappalt egyé tevő munkaidő,
nem kalkuláltunk, és nem alkudoztunk, és nem számláztunk, sem nem követeltünk, hittük, tudtuk, hogy itt
nem rólunk, hanem sokkal magasztosabb dolgokról van szó. És most nem a végállomásnál, hanem csak az egyik
pihenőnél már úgy érezzük, az álom kezd megvalósulni. Felfigyelt ránk az egész ország, érdeklődik az egész világ.
XII. Piusz még a búcsún résztvevőkre is szeretettel küldi áldását, Hollandiába eszperantó nyelven írnak rólunk
cikket és kérnek illusztrációkat, a Vatikán képeslapja szintén cikkismertetést és fényképeket kér... Keleti szertartású,
bizánci hagyományú kultúránk újjáébredését, tavaszát kell látnia mindenkinek, akkor, amikor világszerte az igaz
hitű Keletet csaknem egyedül képviseljük szabadon... Boldogok lehetünk, és én igen boldog vagyok a visszapillantás
édes emlékeinek hatása alatt. A sokat hallott „csodaszép” jelszó kezd bennem megrögződni. Hálás vagyok Istennek
mindezért. Ő adta a gondolatot, adta az ihletet és elsősorban a művészeket, az őstehetséget, hogy egyházunkat és
szertartásunkat ebben a sanyarú világban oly nagyszabásúan képviselhessük. – De nem merengek tovább! Éjjel
11 órakor kezdtem ennek a levélnek megírásához, már a fél tizenkettőt is elütötte az óra, szobám kihűlt, agyam
fáradt, csak szívem forró. A sok szép és nemes izzásba hozta, alig hűti le hűvös agyam.

Utolsó levelemben megfeledeztem arról, hogy fényképeket küldjek művedről. Annak idején felvételeztem
ezeket és nagyítottam fel. Mutasd meg kedves édesapádnak, a jószágos Leó bácsinak is, hogy itt jobban látható,
mint a megkopott máriapócsi naptárban. –

Mi megvagyunk, és elég jól vagyunk. Jöcsák atya érzékeny a hidegre. Már két hete, hogy többet fekszik, mint
fent van. Csak vasárnapra kel fel, és utána mindjárt visszaesik nemcsak a hülésbe, de az ágyba is. Komoly baj azon-
ban nincs. – Többiek mindnyájan egészségesek! A múltkoriban az öreg János bácsi, Lauda, B-listás főjegyzőnk
gyengélkedett, de már ő is jobban van. Szellemes leveleidet mindannyian igazi felüdüléssel hallgattuk. – Hiába
örök fiatal vagy, nem vénülsz, de nem is öregszel, örökifjú maradsz.

Utólag hallottam, hogy címedre elküldték a képhez az anyagot. Én jobban láttam volna, ha te jöttél volna le.
Hogyan gondolod megoldani a kényes kérdést? Talán nagyjából elkészítenéd az anyagot és a talajt, s úgy itt egy-két
nap alatt tető alá hoznád az egészet? Véleményed nyilvánítsd szabadon. Te vagy a művész, te dirigálj. Azonban az
ügy, ha nem égetően sürgős, mert átmenetileg meg van oldva a helyzet, de mégsem odázható sokáig. Nemcsak a
história, de az exempla is docent,²³³ no meg „traht.”²³⁴ is sajnos mindent, amit kézzel megfoghatnak!

Hosszú lére eresztett leveletem én is befejezem, mert 5 perc múlva éjfél, ma nem hallgattam, és más sem híreket,
hátha valami újság lesz, meghallgatom a rádiót, és nyugovóra térek.

Még egyszer, Isten fizessen meg a sok fáradságért, odaadó munkásságért és önzetlenségéért. Pócsnak dicsősége
vagy, és igaz Pócson keresztül görögkatolikusságunknak büszkesége. Az egyetemi rektorok jókívánságaival zárom
soraimat: Növekedj, virulj, fel a magasba, ad astra!²³⁵ Istenért és a lelkek nemesítéséért és a művészetten keresztül
azok felemeléséért!

Sok szeretettel ölel, és imáidat kéri viszontimát ígérvé

legkisebb testvéred Krisztusban
Dudás Berti

Máriapócs, 1947. január 20/21.

Éjfél és hírek után. Semmi új és semmi jó. Dum spiro spero!²³⁶

Reggel irány Nyíregyháza–Budapest, ha lesz vonat, és amikor lesz, mert ennek az időszakonkint
közlekedőnek menetrendje és menetideje nincs.

Nyíregyházáról szombaton, miután kifutott az állomásról, 3 és fél órát jött, fél órát állt a nyílt
pályán gőzfejlesztés miatt. Így lassan, de bizonytalanul haladunk előre valahogy...

²³³ 'A példa is tanít.' (latin)

²³⁴ 'csábít' (latin)

²³⁵ 'a csillagokig!' (latin)

²³⁶ 'Amíg élek, remélek!' (latin)

[32.]

**Petrasovszky Manó a templomi munkálatokon elmélkedik;
Manónak tűzifára van szüksége
Sátoraljaújhely, 1947. január 31.**

(később ráírva:)

Érk.: 1947. II. 4.

Pénzt küldtem 1947. II. 5.

170 forintot

P. Jócsák

+!

Kedves Bátyám!

Szorongva ültem már – mint Jeremiás a babiloni vizek mellett a fűzfára akasztott zeneszerszám alatt –, és les-tem, kapok-e Pócsról levelet – merthogy: aki várakoztat, illő, hogy az – várjon is türelemmel. – És a türelem nem is volt hiábavaló! – Egyik nap kaptam a te kedves soraidat, s másnap befutott a provinciális atya levele is. – És persze, megvigasztalódtam. –

A küldött anyagot: deszkát, pauzát, reprodukciókat hiánytalanul megkaptam, de hogy a mű végeredményben hogyan fog sikerülni, azt még nem tudom. – Tótágast áll a fejem, hogy minő praktikákhoz folyamodjam, hogy amennyire csak lehet, megfeleljen, s főként célravezető legyen. – Ha helyben csinálnám, ott is problémákkal kellene megküzdennem. – Viszont emiatt direkt elutaznom Pócsra: egyrészt körülményes (több halaszthatatlanná vált munkám van), másrészt most céltalan is, mert a hideg templomban ebben a szibériai levegőben festeni úgysem tudnék. – Marad tehát az adott megoldás, és minden fortélyomat mozgósítom, hogy a célra minél tökéletesebben alkalmas legyen. – Legalábbis a nyilvánosan szereplő részletek. –

A többi részlet hű befejezését, perfektuálását majd a helyszínen és annak idején, amikor az Isten erre módot ad. – A fortélyosságra egyébként más szempontból is szükség van, mert „palam et publice”²³⁷ csinálhatom, hanem csak a reggeli órákban, amikor még nem lép a nyakamra idegen, alkalmatlan szemlélő. – Éppen emiatt kérlek, hogy a határidő maximumát ne kösd meg, bátyám, olyan szigorúan, mert ebben az esetben különlegesen: a munkaidő lehetősége, alkalma nem föltétlenül függ tőlem. – Viszont lehetséges, hogy hamarabb is készen lesz, de efelől senkit sem mernék biztosítani. –

Hogy pedig mibe kerül, azt aztán igazán nem tudom megmondani. – Majd összeszámolom a kész kiadásokat s a munkaórákat, s tereád bízom a többbit. – Ezt a feladatot bárki, ha festő, ha nem festő, kutyaköteles volna megcsinálni, ha csak van annyi kezűgyessége, hogy célszerűen megoldja. – Ennél a képnél, de legfőként ebben az esetben az Istentől ingyen kapott gratiát²³⁸ (talentumot) ponderábiliákra²³⁹ váltani – ha nem is kifejezetten „bűn”-nek, de legalábbis – szatócsmentalitásnak tartanám. – Én megcsinálom – mert meg is kell, csináljam – úgyis –, ti meg hozzájárultok az én Frate Asinó-m²⁴⁰ fenntartásához. – valamivel. – Hogy pl. ne szakadjak messzire, éppen egy szekér fára volna szükségem, mert pontosan a tél közepén vagyok, s egy héten belül üres a fatartóm – pedig csak a kis hálószobácskát fűtjük, s abban főzünk is imitt-amott, ha megéhezünk a „feleségemmel”. – Vagy ha nem egy, hát, ha jól meggondolom gazdai szakértelmemmel, legalább két szekérke fám volna, azzal tavaszig nyugton hagynám a pócsi barátokat. – Egy szekér fa mifelénk cca. 130–160 f[o]r[in]t. – Szekere válogatja. – A privilegium paupertatis²⁴¹ jogán egyéb anyag egyelőre nem érdekel. –

²³⁷ 'nyiltan', 'ország-világ előtt' (latin)

²³⁸ 'kegyelmet' (latin)

²³⁹ 'ponderabilia' – 'megfogható, kézzelfogható' (latin)

²⁴⁰ 'Szamár testvér' (olasz), utalás Assisi Szent Ferencre, aki így nevezte a testet.

²⁴¹ 'a szegénység előjoga' (latin)

Plátói gyönyörrel olvastam és fölötte helyesltem a meghülés elleni természetes gyóymódról írott soraidat. Engedd meg, hogy némileg ki is egészítsem: a gyóymódnak preventívnek is kell lennie, így sokkal biztosabb az eredmény. – Én is már dec[ember] eleje óta ugatom ezt a koszos világot, de medicinám – sajnos – nincs, s így az egyedüli és a bortól is ősbib orvosságra vagyok utalva: a további türelmes köhögésre, míg magától elmúlik. –

Nagyon kérve imáidat, hogy legalább addig ne legyen semmi bajom, míg ezzel a képpel elkészülök, végleges és tartós gyóymulást kíván, s szeretettel köszönt

Kr[isztusban] alázatos híved

S[átor]a[lja]újhely, '947. jan[uár] 31.

Petrasovszky Manó

[33.]

**Petrasovszky festőművész várja az Ékes Virágszál című könyv megjelenését,
valamint a templomi munkák ütemezéséről gondolkodik
Sátorlajújhely, 1947. február 3.**

1947. II. 3.

+!

Kedves Berti!

Ezt a levelet tegnap kellett volna megírnom a házfőnök atyának szólóval együtt, de ebben a kutya hidegben annyi minden összejött – hogy már küszöbön volt a lefekvés ideje, s nem juthattam hozzá. – No, legalább a Jőcsák atyáé elment, ezt pedig már csak most, febr[uár] 1-jén tudom nyélbe ütni, remélem, hogy már otthon, vagyis Máriapócson talál a pesti utazásod után. –

Nagyon örülök, hogy a rajzok tetszettek, s a könyv készen van. Nemcsak én, hanem Újhelyben sokan várjuk már megérkezését, amint ismerőseim között hallom: részben a rajzok miatt is. – Ami engemet illet, nincsen jogom türelmetlenkedni, mert: a várakoztatásért – várj! –

Ami az anyagiakat illeti: az összhang teljes közöttünk, sőt hálára vagyok kötelezve a Szűzanya iránt; a címlap ügye is úgy igaz, ahogyan te mondod, az ablakterv honoráriumáért pedig hálás vagyok. – A bécsi oltárképpel kapcsolatban magamnak is aggályaim voltak, mert a Kordának előre jelezvén a képek terjedelmét, a bécsi képet féloldalasnak mondtam be, pedig utólag nagyobbra sikerült, s így a szövegszedést valószínűleg felborította volna. – Ezen azonban lehetett volna segíteni végeredményben, mert a rajzot olyanra kicsinyíthették volna, amekkora helyet hagytak neki, úgy sem lett volna baj. – Tekintve azonban, hogy, mint írod, talán új ívet kellett volna kezdeni, hát már mindegy. –

A címlapot direktre sötétre akartam, hogy a virág meg a betűk erősen érvényesüljenek. – Más neki a hibája: kapkodtam és siettem, ahelyett, hogy meggondoltam volna jól a dolgot. Egyébként ezt a levelet már febr[uár] 3-án, tehát hétfőn folytatom, mert közbe nem juthattam hozzá az íráshoz. Délelőtt van, lesem a postást, hátha beállít az Ékes Virágszállal, s akkor már személyesen vonhatom le a címlapról a konkrét tapasztalatokat.

Mindnyájunkat örömmel és lelkesedéssel töltött el az a kellemes híradásod, hogy a tavalyi máriapócsi búcsú világszerte érdeklődést keltett. – Bizony: becsüljük meg a magunkét, s akkor mások is megbecsülnek minket. „Akinek van, annak adatik, akinek pedig nincs, még az is elvétetik tőle, amivel bírni látszik.” –

Szüleim gyönyörűséggel szemlélték a pócsi fotográfiákat. Igaz hálával köszönöm figyelmedet. –

A küldött anyagot – miként azt Jőcsák atyának már írtam – megkaptam. – Persze, hogy az ilyesmit legpraktikusabb lett volna helyben megcsinálni – de most tél s kutya hideg van, a templomban még tíz percig sem lehetne

dolgozni. – Úgy gondolom a dolgot, hogy a nézők által látható részleteket lehető tökéletesen megcsinálom, a többit emlékezetből, „antikosan”, s amikor majd mód lesz rá, a helyszínen tökéletesítem, ill. befejezem. – Nem művészet, hanem bűvészet kell ehhez, hogy a célnak megfeleljen. – Ilyesmit még nem csináltam, de remélem, a Szűzanya meg fog segíteni. –

A szívélyes üdvözléseket mindnyájan szeretettel viszonzjuk. – Jó egészséget és Isten kegyelmét kívánjuk az összes atyáknak és testvéreknek, külön is Lauda János bátyánknak s neked, kedves Berti testvérem, s maradtam tisztelettel, szeretettel

S[átor]a[lja]új helyben, 1947. febr[uar] 3-án

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[34.]

**Jócsák Máté baráti hangvételű levele Petrasovszky Manónak
Máriapócs, 1947. február 8.**

Kedves Manó Barátom!

Szép leveledet megkaptam, melyet nagy nevetés és tetszésnyilvánítással fogadott a bazilita gárda. Most már nemcsak te, hanem a templomban is éneklük: „Na rikách vavilonszkéch...”²⁴² Így nagyon időszerű az, amit írtál.

Még mindég a hűlés bántalmait érzem. Jobban vagyok már, pedig a medicina nem hiányzott. Kicsinyben ittam a bort, ez gyógyszer volt, nagyban pedig, amikor orvosságot kellett bevennem. Izzadtam, mint egy ló, nem a dologban, hanem az ágyban. Herbatea szesszel nem olyan rossz!, magában csak mint lábvíz szolgálhat a betegnek. Ezt én már régen leszögeztem. A betegségem alatt kétszer kimentem a monostorból. Olyan kedves alkalmak kínálkoztak, hogy kár lett volna elmulasztani. Feb[ruár] 2-án a szeszgyártanyán a Vona Ferenc gépészünknek volt 25. házassági évfordulója. Tizenkét gyermeknek az apja. P[áter] Kissel mentem ki, és a lagziban nagyon jól mulattam. Felköszöntőmet egy versben foglaltam össze, melyet itt csatolok.

A másik gyönyörű alkalom feb[ruár] 6-án volt az ifjúsági teastén, jobban mondva virsliestén. Kb. 80-an voltunk. Egy pár virsli, kenyér, sütemények, tea s utána előadás. Belépti díj 5 forint volt. Én még olyan szerencsés is voltam, hogy a tormát sikerült eladnom virsliért. Bor, szóda, cigány, nevetés és kacagásból volt bőven. Ez az egészségemnek is használt, mondtam p[áter] Regősnek, ezt meg kell ismételnünk legalább hetenként.

Kedves barátom! Talán nem is írtam meg, hogy p[áter] Regősnek január hó 28-án a debreceni népbíróság előtt kellett megjelenni. A tárgyalást elnapolták, a terhelő tanúk nem jelentek meg. Ez a kis tárgyalás csak 2 ezer forintba kerül, ha felmentik; ha nem, akkor 1 ezerbe, az ügyvédi megállapodás szerint.

Már úgy gondolom, hogy a kép készen van. Tegnap magas vendégeim voltak. Öt demokratikus rendőr jött meglátogatni a kegytemplomot és a zárdát. Két kupica papramorgót ittunk meg személyenként, és eltávoztak. Derék embereknek látszottak. A belügytől vannak kiküldve, és látoga[tj]ák a környéket.

A pénzt talán már megkaptad. Úgy gondolom, hogy a p[áter] provinciális is küld e napokban kontójára valami összeget, legalábbis ezt mondta.

Szeretettel üdvözlök barátod, jó és tartós egészséget kíván

P. Jócsák Máté
házfőnök

Máriapócs, 1947. február hó 8-án

²⁴² „Babilon folyó vizei mellett...” – a 136. zsoltár kezdő sora. Ennek a zsoltárnak bizonyos verseit a nagyböjtöt megelőző három vasárnap, a Téli szőlőfiúról nevezett, valamint vaj- és húshagyó vasárnapok utrenyéjében szokták énekelni.

[35.]
Petrasovszky Manó köszönő- és jobbulást kívánó levele
Dudás Bertalan részére
Sátoraljaújhely, 1947. február 18.

Érk. '947. II. 21.

+!

Kedves Bátyám!

A „nervus rerum”-ot és a levelet is megkaptam. Hálás köszönet érte. Mindig jól jött, de most különösen. – Így a fakérdés megoldódott, legalábbis egyelőre, s mire újból szükség lenne fára – 4 hó –, akkor már tavasz lesz, s a cinkékkal együtt füttyülünk a télre. Hisz' ihol van már Jégtörő Mátyás, és ugyancsak van mit törnie. Remélem azt is, hogy mire ezek a sorok befutnak, a te hűléseid is, kedves bátyám, az erős javulás stádiumába lép, de persze ehhez az is szükséges, hogy a „kalapkúrát” lankadatlanul és tántoríthatatlanul folytatni kell, mert az abbahagyás ilyenkor a legveszedelmesebb. – Én is még mindig köhögök, ámbár kevesebbet – de a hitetlenkedő asszonykámnak hiába argumentálok, ez mind azért van, mert nekem csak a pócsi medicina használna. Így kénytelen vagyok az ősi orvosság, a türelem álláspontjára helyezkedni. – Élvezettel és érthető „nemes” irigységgel olvastam az ezüstlakodalomról szóló sorokat. Hát még a népies zamatú vers. – Ritka ilyen 12 gyermekes jubileum, és nagy isteni kegyelem. – A teaestéről különösen a virsli izgat. – Istenem, de régen ettem virslit! Hát még, ha sör is lett volna hozzá! – De: sohase enném legyen rosszabbat! –

P[áter] Regős levelét is megkaptam, arra külön válaszolok majd. Itt csak annyit, hogy már megint muszáj lesz imádkozni érte, hogy a bírósági halasztás halasztódjék el in aeternum!²⁴³ Bízom, hogy a Szűzanya nem fogja hagyni a maga személye körüli minisztereket. – Velünk az Isten, s ha akarja, angyalait küldi előre, hogy kőbe ne üssük lábunkat. –

A kép még nincs kész, de erősen készül. – Soha még így nem festettem: látatlanban, és hozzá még „diszkreció”-val is. Állandóan dolgozni kell, mert nincs nap, hogy látogató ne akadna. – Eddig sikerült. – Viszont, hogy a mű meg fog-e felelni, azt majd a közkritika fogja eldönteni. – Bárcsak adná az Isten, hogy ne legyen szükség közkritika elé bocsátani. –

Az Ékes Virágszál már Újhelyben kapható. – Elég túrhetően állították ki, s mivel a címlap is tetszik, hát némileg megbékéltem. – Egyébként értékes a munka, s minden gör[ög]kat[olikus] család asztalán ott kellene, hogy legyen. –

Remélem, hogy a képet mihamarabb küldhetem. Addig is az egész szerzetes családot szeretettel köszöntve, maradtam.

S[átor]a[lja]újhely, 1947. febr[uár] 18-án

Kr[isztus]ban alázatos híved és öcséd:
Petrasovszky Manó

²⁴³ 'örökre' (latin)

**Petrasovszky Manó értesíti Dudás Bertalant, hogy a csomag megérkezett,
és húsvéti jókívánságokat küld
Sátoraljaújhely, 1947. március 4.**

Érk. '947. III. 12.

+!

Kedves Bátyám!

Tegnapelőtt hallatlan és váratlan, kedves meglepetés ért: orvosság is, táplálék is. – (Ezek után 2 vagy 3 napig egyáltalán nem nyúlhattam tollhoz, mert az első mondat befejeztével nyakamra jött valaki – már nem is emlékszem, kicsoda –, nappal festenem kellett, kihasználván a világosságot, este pedig, mint a fenti esetben, mindig közbejött valami; úgy haladok tehát, mint a pócsi vicinális: sohasem biztos az indulás – a megállóhely – a beérkezés). – Deo gratias²⁴⁴ – adjon a jó Isten ezerannyit – de viszont az adakozóknak is! – A susinkát mindenki dicséri – de a bazilita cseppekben csak nagyon-nagyon kiváltságosokat részesítek, de ezeket is csak úgy, ha imádságot fogadnak a pócsi termelők jó egészségéért, elsősorban teéretted, kedves bátyám, s remélem, hogy ezt megérzed is, s mire ezeket a sorokat olvasod, immár a határozott javulás útján vagy. – Csak nem elbizakodni s nem abbahagyni! – Annál is inkább, mert a szorgos kúra nemcsak az állandó javulást tartja permanentiában,²⁴⁵ hanem a szívbeli kegyes hajlandóságot is az irgalmasság testi cselekedeteinek megisméltóddható gyakorlására. – Feleségem ui. a cseppeket úgy őrzi, mint a kígyó az egyetlen tojását, s a húsvéti pászkával együtt akar belőle legalább egy fél litert szenteltetni. – Rosszabb a helyzetem, mint Tantaloszé volt, mert az legalább maga előtt láthatta, amire szomjazott, de az enyém úgy el van dugva, hogy csak akkor jövök rá majd, amikor az asszony már elővette – s lehet, hogy talán éppen a festékes asztalkám mindig szemem előtt levő olajos, kencés üvegjei közül. – Nagyon köszönöm a kenyérkének valót is, ez főként az asszony gondjain könnyített – s külön hálára kötelez le. – A lélek és a test tehát máris ki van elégítve, csak még az én külön, személyem körüli miniszterem, a Pegazusom: phylelogos. – Csóválja, csóválja a nagy füleit, mert már igen fogytán az abrakja, pedig már a rágósabbját is kóstolgatja. – Lám, lám, kedves bátyám, ilyen a szemtelen koldus: пусть пса [под] стиль, та выйде на стиль²⁴⁶ – Egyébként remélni próbálom, hogy te, bátyám, szorgalmasan írod a küldeményeket. – Eleinte én is jegyeztem, de aztán rájöttem, hogy mi a csudának írom, amikor te úgyis írod. Ha eddig stimmelt, ezután is stimmel! A talentumom kétségtelen bizonyítékának csak ezt tartom, hogy nem tartom számon: mennyit adtam, mennyit kaptam. – Az égi kettős könyvvitelben úgyis írják.

Erről jut eszembe, hogy azért ezzel a sok szófiával a jelenleg festés alatt álló képet mégsem beszélhetem félre, miként a közismert Bodóné, mikor a ló árát kérték tőle. – Nos, festem-festem, s ha – amint örömmel hallom – a pócsi bazilita misszionáriusok nem túl korán jönnek (szeretettel várjuk őket), esetleg személyesen vihetnék magukkal haza, mert postán a már befestett fa ütődéseknek van kitéve, hacsak külön ládába nem csomagoljuk, de ez felesleges költség volna. – Egyébként még soha ilyen kínban nem voltam, mint ezzel a képpel – csupa dilemma, de erről majd alkalomadtán szavakkal többet. –

S hogy az angol udvariasságnak is hódoljunk, kellemes hírt is mondok: erősen közeledik a – tavasz. – Félünk ugyan az árvíztól (a „hajózható” Ronyva partján lakunk),²⁴⁷ s a pincénkben, a ház alatt bokáig érő víz van, de már csökken, s az éjszakai enyhe fagyok mégis csak mérsékelik a folytonos olvadást. – Bár adna már a jó Isten bort, búzát és igazi békességet!

²⁴⁴ 'hála istennek' (latin)

²⁴⁵ 'állandóság' (latin)

²⁴⁶ Szólás, szó szerinti fordításban: Engedd a kutyát az asztal alá, fölmegy az asztalra! Abban az értelemben, hogy: Engedd a tótót a házadba, kivet az ágyadból.

²⁴⁷ Itt a trianoni határszabás érveire gondol.

A jövőt illetőleg pedig ez a mottóm: bármi történjék, bármi lesz – nem megyünk sehová. – Sem Argentínába, sem máshova! „Itt élned, halnod kell!” – S ugyan miért is mennénk?! – Mindenütt, tehát „itt” is Isten kezében, tehát otthon vagyunk. – És „kicsoda szakíthat el bennünket Krisztus szeretetétől?” Háborúság-e? Üldözés? Halál-e? – „Kívánok feloszlani és Krisztussal lenni!” – Hiszen „az én életem Krisztus, és a halál nekem nyereség!” – A szabadságharc centenáriuma előtt egy esztendővel hálát adok a jó Istennek a sok megpróbáltatásért, mert ez tette látóvá a szemeimet az ő meglátására. – S fáj ugyan a szorítása, de tudom, hogy az ő marka szorít, s megnyugvást és örömet okoz vele, mert tudom, hogy szeretetből és féltésből szorít – csak még nem vagyok eléggé edzett, hogy ezt a szorongatást szenvedélyesen élvezzem. –

Ebben a kegyelmekkel teljes nagybőjtben ezért az edzettségért kérem imáidat – s az egész szerzetes családot szeretettel köszöntve neked is, kedves bátyám, bő kegyelmeket és jó egészséget kívánva maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1947. III. 4-én

tisztelettel, szeretettel
Kr[isztus]ban alázatos híved s öcséd:
Petrasovszky Manó

[37.]

**Jócsák Máté baráti hangvételi levele Petrasovszky Manónak
Máriapócs, 1947. március 7.**

Kedves Manó Barátom!

A csomag elküldése körül egy kis hiba történt. A gyógyszerhez elfelejtettem csatolni a receptet. Nagy bánatom van, hátha nem úgy fogyasztottad, mint ahogy a recept írta volna elő, s így nem használt eléggé. Milyen is lett volna a kimaradt recept? Az így szólt: „Nem kanálból, csak pohárból fogyassza a cseppeket, ettől lesz ám egészséges, más orvosság nem kellesz!”

Ma kaptam a hírt, hogy p[áter] Regős tárgyalása meg volt tartva, de két tanú távolléte miatt ítéletet nem hoztak. Ma este jön haza, s majd elbeszéli, hogyan történt a tárgyalás, van-e kilátás arra, hogy felmentik, vagy nem. Állítólag 60 nap múlva lesz a másík.

Mi van már a képpel? Mindennap várom. A voksainkat az új provinciálisra és hivatalnokokra már szombaton elküldtük a hercegprímás úrnak, és ott döntik el, hogy ki lesz a tartományfőnök, vagy esetleg marad a régi, ha a voksok is ezt akarták. Vedremo!²⁴⁸

Nem tudom, hogy jeleztem-e már neked, hogy a két lovunk megellett. Kisfiúk az újszülöttek. De sajnos az egyik kicsikó már e hó 2-án elköltözött ez árnyék- és nagyon árnyékos világból. Pista meg is siratta. Neki már nem dalolhatjuk el: Sárga csikó... Magam is sajnálom. Koraszülöttség elhunytának az oka: 17 nappal hamarabb jött a világra, mert már nem tűrte az anyai sötétséget. De lehet, azt is gondolta, most nem is érdemes élni.

A[zt] mondhatni, már elolvadt a hó. Bajok mutatkoznak a szőlőben. A többnapos zúzvara következtében megfagytak a szemek, és már meg is feketedtek. Szálvesszőzni, rudalni nemigen lehet lesz. Ez bizony kár, mert kevesebb lesz a bor. A befedett, vagyis amit a föld takar, azon a részén a venyigének semmi baja. Korán nem lehet lesz metszeni, meg kell várni, míg jól megindul a nedvkeringés. Ha kevesebb lesz a bor, kevesebb kerül megivásra, de ez már veszteség.

P[áter] Regős tárgyalása nagyon érdekes volt, ahogy elbeszélte. Sorra megcáfolta azokat a vádakot, amit ellene felhoztak. Az egész tárgyalás menetét egy kereskedelmista gyorsírással jegyezte le. Ha megkapjuk, majd neked is elküldjük.

²⁴⁸ 'Meglátjuk' (olasz)

Most szombaton indulnak a páterek misszióba. Különösebb újság nincs Pócson. Szeretettel köszönt és üdvözöl barátod

P. Jócsák Máté

Máriapócs, 1947. március hó 7-én

[38.]

**Petrasovszky Manó értesíti Dudás Bertalant, hogy kiöntött a Ronyva folyó,
és a pincéjük víz alatt van
Sátoraljaújhely, 1947. március 10.**

[---] III. 12.

+

Kedves Bátyám!

A ládával kissé elkéstem, mert közben jött az árvíz: a Ronyva folyónk kiáradt, hidak, házak mennek, áznak – a mi udvarunk is tenger volt – mentés, rohanás – a víz a pincébe bé az ablakon – krumplicipelés, káposztacipelés stb. stb. –

Hál' Istennek azonban már elmúlt, de a veszély még mindig ismétlődhetik. – A pincében 2 méteres víz van, s lesz is, amíg ki nem vedrezzük. – Így a kép is állt vagy 3 napig, de még húsvét előtt kész kell, legyen, sőt, jóval hamarabb. – A lovacska gyarapodásához gratulálok, Pista is vigasztalódjék meg. – Ugyanúgy a szőlővel is. – Lehet, hogy több lesz a termés, mint a hordó. – P[áter] Regős tárgyalására igen kíváncsi vagyok. – Qui habet tempus, habet vitam! Si Deus cum nobis, quis contra nos?! Dum spiro, spero!²⁴⁹ – A missziós pátereket szeretettel várjuk – de a képet, úgy látszik, már nem fogják tudni elvihetni. No, nem baj, majd elmegy postán. – Addig is szeretettel kérem imáidat, és maradtam Kr[isztus]ban alázatos híved:

S[átor]a[lja]újhely, 1947. márc[ius] 10-én

Petrasovszky Manó

[39.]

**Dudás Bertalan levele Petrasovszky Manónak, melyben sajnálkozik
az elmaradt találkozás miatt, valamint a kegyoltár melletti üvegablakok tervezését kéri
Máriapócs, 1947. március 21.**

1947. III. 21.

Kedves Manó Bátyám!

Elnézést kérek, hogy sok elfoglaltságom miatt a kijáró tiszteletpéldány Ékes Virágszalat eddig nem küldtem el. De ami késik, nem múlik. Állandóan útban voltam Sátoraljaújhely felé. Már Balsán voltam, csak a Tiszán kellett

²⁴⁹ 'Lassan járj, tovább érsz! Ha Isten velünk, ki ellenünk? Amíg élek, remélek!' (latin)

volna átmennem, de pont akkor indult meg a jégzajlás (II. 24-én). A vajdácskai missziót is nekem kellett volna megtartanom, de itt is akadályok jöttek közbe, és így az előtte és utána tervezett pár napos s[átoralja]új helyi tartózkodásom dugába dőlt. De még nem ejtettem el az utat. Ha hamarabb nem, remélem, húsvét hetében ott leszek, mert bizonyos tervek sürgetnek. –

Remélem, azóta befejezted munkádat a „nevezett” képen. Talán már kész a terved az új, két oltárképhez is, az sem várhat sokáig magára. De már a kegyoltár két oldalán készítenőd két színes ablak tervét is sürgeti az adakozó, aki már a nyári búcsúkra szeretné készen látni a két ablakot. Itt ám nem lehet skrupulizálni, hanem dolgozni kell, és pedig rohamtempóban, ahogy azt a demokrácia bevezette, de egy kicsit, igaz, alaposabban.

Ígéretemhez híven, sajnos, csak kis részletben tudok törleszteni valamit az adósságomból, de remélem, rövidesen többet is tudok küldeni, ma 300 forintot adok postára címedre a rajzokért.

Amennyiben húsvétig nem találkozunk, már most az előkészületi időben kívánok sok-sok kegyelmet a Megváltótól, és imáidat kérve vagyok

Máriapócs, 1947. március 21-én

Krisztusban öcséd:
P. Dudás B.

[40.]

**Petrasovszky Manó levele Dudás Bertalannak a díszletfestésről és „nevezett” képről
Tállya, 1947. április 7.**

1947. IV. 7.

Krisztus feltámadt!

Kedves Testvérem Krisztusban!

Ne neheztelj, hogy kedves soraidra a megszokott késéssel válaszolok. – Mikor leveledet és a pénzt – a hála leg-
őszintébb megnyilvánulásai között – megkaptam, már útban, vagyis utazófélben voltam Tállya felé. – P[áter]
Sándor Jozafát²⁵⁰ és p[áter] Regős missziójának csak bevezetésén vehettem részt – máris nagy lelki haszon-
nal. – Sajnos, sürgősen lehívtak Tállyára, s így – mint mondani szokás – csapot-papot ott kellett hagynom
Újhelyben. –

Jelenleg tehát Tállyán vagyok, s nagyon erős munkában; még a húsvéti ünnepekre sem mehettem haza,
idő- és pénzspórolás miatt. – Ennek a levélnek is legalább 10 nappal ezelőtt kellett volna megíródnia, de napról
napra halasztódott. –

Hálás vagyok az „Ékes Virágszál”-ért és a kedves ajánlásért is. – Húsvétra már otthon szerettem volna
lenni, de a munkám sokkal több, hogy még 2 héten belül hazamehessek. – Egy állandó színpadot rendezek be
kulisszákkal a „credo” számára. Nem térhettem ki előle, pedig otthon is körmömre égett sok minden. – A „ne-
vezett” képet a missziós atyák már készen láthatták, de még nem volt akkor annyira megszáradva, hogy akár
személyesen, akár postán malőr nélkül szállítható lett volna. – Igen örülök, hogy az ablakokhoz már mecénás
is akadt; mihiyet ismét szabadulok, abba fogom fektetni minden ambíciómat. – És talán gyorsabban is fog
menni, mint az előzőek. – Már most is gyakorlom a gyors munkát (a földön festek nagy háttereket), de ez

²⁵⁰ Sándor József Jozafát OSBM (1900–1953): 1921-ben Munkácson lépett be a bazilita rendbe. Egyszerű fogadalmat 1922-ben, ünnepélyes nagyfogadalmat 1925-ben tett. 1928-ban szentelték pappá Ungváron. Máriapócson 1928 és 1932 között segédlelkész, Hajdúdorogon kisegítő lelkész 1932 és 1935 között. Máriapócson helyettes házfőnök 1942 és 1943 között. VÉGHSEŐ 2015, 143.

roppant fáradtságos, viszont csak színpadra lesz, hát skrupulusra nincs szükség. – Alig várom már, hogy ismét otthon legyek és komolyabb feladatokkal foglalkozhassam. – Azt sajnálom legjobban, hogy a te leutazásodkor valószínűleg még nem lehetek odahaza, de ez egyáltalán ne szolgáljon számodra akadályul ahhoz, hogy szerény lakásunkban megszállhass – már ti. abban az esetben, ha az neked is alkalmas. – Feleséggel már előre beszéltünk erről, s ő megoldja úgy, hogy ne zavarja meg ott-tartózkodásodat. –

Tekintettel arra, hogy itt vendégként vagyok, de külön szoba nem áll rendelkezésemre, nézd el, hogy olyan sebtében írok, legközelebb kipótolom a hiányokat. –

Addig is a sok jóért hálás szeretettel köszönt

Tállya, 1947. IV. 7.

Kr[isztus]ban alázatos híved
Petrasovszky Manó

[41.]

**Jócsák Máténak címzett levelezőlap Petrasovszky Manótól – az ablakterv még nincs kész
Sátoraljújhely, 1947. június 6.**

Főtisztelendő P. Jócsák Máté Úrnak
Sz[en]t N[agy] Bazil rendi házfőnök
Máriapócs
Rendház
(Szabolcs megye)

+! Kedves Bátyám!

Végtelen hálával köszönöm a küldeményt. Szinte megdöbbentem, hogy Sz[en]t Antal ily gyorsan meghallgatta a könyörgésünket. – Adjon nektek az Isten helyette ezerannyit. – Ugyancsak hálás vagyok a múltkori csomagért. – A kölcsönládát, üveget stb. egyidejűleg és köszönettel küldöm. Fodor János esp[eres] úrtól értesültem, hogy a provinciális atya 14-én készül le hozzánk. – Szeretettel várjuk. – Igaz, hogy az ablaktervvel ebben a pillanatban még nem vagyok készen, de mire ő megjön, remélem, hogy már magával is viheti. – Ezúton is kérem, ne átkozzon ki, de a tállyai díszletfestési kiruccanás nagyon elhajlított a fővágányomtól, de hát: fiat mihi secundum voluntatem Dei.²⁵¹ – Az eső sem akar esni, tehát aszalódunk testileg-lelkileg. – Pedig egyébként az egünk erősen borul. De „ha megöl is, Őbenne bízom!” –

Az egész főt[isztelendő] szerzetes republikát szeretettel köszöntve s imáidat kérve maradtam Kr[isztus]ban alázatos híved és öcséd

S[átor]a[lja]újhely, 1947. VI. 6.

Petrasovszky Manó

Vál. '947. VI. 16.

²⁵¹ 'Legyen Isten akarata szerint!' (latin)

[42.]

**Jócsák Máté beszámol egy mezítlás meccsről Petrasovszky Manónak,
valamint elszámolás
Máriapócs, 1947. június 16.**

Kedves Manó Barátom!

Lapodat megkaptam. Hálásan köszönöm. Mi átestünk a forgalmas májusi napokon. A zarándoklatok szépen sikerültek. Volt egy háromnapos papi lelkigyakorlat is nálunk. A Szakálás adta. Kiabált, mert olyan természetű, meg Kriskó kedvéért is felemelte hangját.

Az eső nagyon soványan áztatja határunkat. A terméseredmények nem kecsegtetők. Alma kevés lesz. Bor még mutatkozik, de bő szüret nem lesz. Megindult Pócson is a sportélet. Tegnap verseny volt Pócspetriben. Mint sportkedvelő, magam is ott voltam a szemlélők és drukkerek táborában. A két mezítlás csapat össze, mezítlás játszottak, mert még nem is gyerekcipőben jár nálunk a sport, hanem mezítlás. Így jó! Nem tudják egymás lábát megrúgni, mert az, ami a másiknak fáj, úgy az neki is fájna. Jól játszottak. Az eredmény 1-1, a pócspetriek részéről még egy hüvelykujj kifícamodás, mégpedig olyan, hogy a doktor a könyvből nézte, hogyan kell helyre tenni.

Az ablakok terve már készen is van azóta? Mi lesz már a két képpel, ami az oltárra jön? A fényképeken nagyon tátong ott az üres két hely.

Mikor jössz már Pócsra? Hát te nem számolsz azzal, hogy mint zarándoknak is meg kell jelenni Pócson? Reád nem vonatkoznak a búcsújárás és vezeklés alkalmas eszközeinek kihasználása? Igaz, az újhelyiek hanyagolják Pócsot.

Itt csatolom az elszámolásunk jegyzékét. Egyes tételeket neked kell tudnod. A két kollégád hány napot töltött, és te hány napot töltöttél el a templomfestési munkálatokban. Az elszámoláshoz csak azt mondhatom: Videant Consules...!

Isten áldását és a pócsi Szűzanya oltalmát kérve számodra.

Szeretettel üdvözöl
P. Jócsák Máté
barátod

Máriapócs, 1947. június hó 16.

A túloldali szolgáltatásokhoz jön még a művész úrnak és két kollégájának kosztja és kvártély a 1944. évben a festés megkezdésétől számítva október hó 22-éig. Hány napot tesz ki, nem tudom.

Továbbá az 1945. évben koszt és kvártély több hónapon keresztül, ezt is a művész úr tudja a legjobban, hiszen bizonyára vannak naplói, feljegyzései, és ellen is volt őrizve a nagyságos asszony által az ő távolléte.

Máriapócs, 1947. június 14-én

P. Jócsák Máté
házfőnök²⁵²

²⁵² Ez a levél szervesen kapcsolódik az előzőhöz, az eleje talán hiányzik.

[43.]

**Petrasovszky Manó két üveglablak vázlatáról ír,
valamint tájékoztatja a szerzeteseket, hogy a kegyoltár két oltárképének a vázlata készül
Sátoraljaújhely, 1947. július 9.**

1947. VII. 9.

+!

Kedves Testvérem!

Bizonyára nem csodálkozol már, hogy az üvegfestmény-vázlatok valamivel később érkeznek, mint ahogyan ígértem és vártad őket. De az időérzék hiánya: születési hiba énnálam. – Egy perccel sem élünk tovább, ha sietünk. – S tekintettel arra, hogy a testi élet cirkurustanciái²⁵³ napról napra szigorodnak, nincs is miért rohannunk. –

Mellékelten küldöm tehát, és tisztelettel, a két ablak színvázlatát. – A világos tónust szem előtt tartva némi színezést is adtam bele, hogy Palka mesternek könnyebb legyen a dolga. – Az ólom-metszéseket nem jeleztem, mert azt a karton rajzolója majd az eredeti nagyságnál úgyis megjelöli, s neki bizonyára több gyakorlata van benne, mint nekem. Másrészt én a kis vázlatot nem akartam csúnyítani vele.

A vázlatokon szereplő kegykép pontos szerepeltetéséhez jó volna, ha a jelenlegi kegykép általad készített fotográfiáját Palka rendelkezésére bocsátanád. Ezzel megkönnyebbülne a feladata. Igaz, hogy az Ékes Virág-számban is szerepel egy megfelelő rajz, de ott az ornamentális keret hiányzik – mert az a bécsi kép kis metszete után készült, ámbar lehetséges, hogy azon is megvolt a mostanin szereplő magyaros ornamentumkeret. – A vázlatokon szereplő felírások szövegét csak ideiglenesen jeleztem. Azoknak pontos megállapítására nem vagyok illetékes. – Van ott hely arra is, hogy a donátor neve és a készítés éve is elférhessen. –

A vázlatok talán megérdemlik, hogy megőriztessenek, ha másért nem, tehát szobadísznek. Mellesleg én is, alkalmi kiállításon, igénybe vehetném, amire – visszaküldés terhe mellett – már előre kérek engedélyt. – Bekeretezésnél a következők fontosak: sötétbarna vagy fekete papírdekli, pontosan akkora kivágást kell csinálni, mint amekkora és amilyen alakú maga a vázlat (lehet a fekete keretet is). – Erre az ablakformára pontosan rá kell ragasztani a rajzot, úgy hogy csak a kép látszik, a fehér szélek nem látszanak. A papírdekli olyan méretű legyen, hogy a vágott (?) kép körül cca. tenyérnyi széles margó maradjon. Végül az egész, így kasírozott képet hátulról egy pontosan olyan nagyságú keményebb papírra, amilyen nagy az egész, most már margóval [...] ²⁵⁴ színvázlat. A margó tehát kiemelkedik, a kép pedig a kivágásban mélyebben van. A kivágás széleit (a papírdekli vastagságát) be lehet aranyozni, ezáltal vékony aranszél kap a rajz. – Az egészet cakkumpak aztán hüvelykujjnyi aranykeretbe lehet tenni, természetesen: üvegezve. – Elegáns szobadísz lesz belőle. – Honoráriumot rád bízom. –

Az oltárképek vázolását elkezdtem. – Főntebb említett születési hibám ellenére remélem, hogy még ebben az esztendőben a kegyoltárra kerülhetnek – ha a jó Isten is úgy akarja. – Fára fogom festeni. A faalap akkurátus elkészítése tavaly 120 forintba került volna, d[a]r[a]b[on]kint, most egyelőre még nem tudom, de utána nézek, és megírom. – A háttér aranyozásához metált a házfőnök atyától fogok kunyerálni, no meg a gravírozás költségeit is a bazilita republikától. Ezek volnának a kész kiadások, de ezek sem sürgősek még most, mert egyelőre tervezek, aztán kartonokat rajzolok. Viszont a falapok ügye jó volna, ha minél hamarabb elintéződné. Pár napon belül erre vonatkozólag küldök majd egy lapot. – A magam személyi munkája volna a megfestés. – Darabonként cca. 2000,-, vagyis kettőezer forintra taksálom a megfestést (én tudom, hogyan akarom csinálni), de tekintve, hogy a forint értéke ugrál, arra gondoltam, hogy dollárviszonylatban állapítom meg, eszerint kereken d[a]r[a]b[on]kint 150,- dollárért (a gravírozást is beleértve); – 12,- f[o]r[in]ttal számítva a dollárt, kijön 1800,- f[o]r[in]t. – Ha sok, és nem kapom meg, nem baj – mulandó javak nem érdekelnek –, s csak azért mondok valami

²⁵³ körülményei

²⁵⁴ Olvashatatlan szó.

összeget, hogy nyugodtan, viszonylagos gond nélkül csinálhassam, no meg direkte fölkeréltél, hogy mondjam meg (kárpótlásul úgyis lesz két szép színvázlatom és két kartonom róluk, hát ez vigasztal.) – Meg aztán el is várok a pénzért, ameddig muszáj! – A vázlatokat mindenesetre előzetesen be fogom mutatni, s majd akkor lehet határozni, olcsó-e, drága-e?

Főnök atya számára a ládát még mindig nem csinálta meg szállításképesre a feleségem, már kétszer maradtam hazugságban, de most már utoljára írom, hogy rövidesen megy, éspedig levél kíséretében. – Kérlek, biztosítsd számomra a házfőnök atya további kis türelmét és jóindulatát. –

Szeretném, ha levelem nem lenne kellemetlen számodra, hiszen tudom, hogy mindannyian még nehéz időknél nézünk elébe. – De azért valahogy nagyon reménykedem, s a béketűrő Jób jut az eszembe: „Etiam si occiderit me, in Ipso sperabo!”²⁵⁵ –

Mindenkit szeretettel köszöntve imádat kéri, és maradt

alázatos híved in Xr[i]sto:

S[átor]a[lja]újhely, 1947. VII. 9.

Petrasovszky Manó

[44.]

**Petrasovszky Manó beszámol arról, hogy a felesége ellenőrzi a könyvelést,
valamint a kegyoltár két képének terveiről ír Jócsák Máténak
Sátoraljaújhely, 1947. július 16.**

Érk. 1947. júl[ius] 30.

+!

Kedves Bátyám!

Igaz, hogy idestova már éppen egy hónapja, hogy kedves leveledet és a számlát megkaptam, de azért – a tölem szokásos bocsánatkérés el nem mellőzése után – mégis megpróbálom az írást megkockáztatni: hátha nem nagyon haragszol rám. –

Nagyon köszönöm az elszámolási jegyzéket, főként azért, mert a feleségemnek most van egy kis elfoglaltsága vele, s ez jót tesz az idegeknek. Az én följegyzéseim A. D.²⁵⁶ elvesztek 1945 őszén az ismert körülmények folytán, a csomagokról kezdtem vezetni listát, de aztán abbahagytam azon szent meggyőződésben, hogy te, kedves bátyám, úgyis fölírsz mindent. – Különbösen is a lelki szegénység útjára léptem, s már nemcsak az ügyis mulandó anyagi javak, hanem némileg a fölösleges szellemi „kincsek” (dicsőség, hírnév, tudomány, szellemesség, elegancia – számlákhoz való értés stb.) irányában is a teljes közömbösség alapjára kezdek helyezkedni. – „Tutto passa!”²⁵⁷ – s holnap este olyan mindegy már, hogy előző este mit ettem: marcipánt-e, avagy csak sós kenyeret, hiszen úgyis elmúlt. – Szóval az elszámolást az asszonynak adtam, hadd játsszék vele: videant mulieres...! – Nem okvetetlenkedésképpen, csak mellékesen jegyzem meg, hogy a festők kosztjáért és a kvártélyért a pócsi házfőnök atya 1945 őszén – a munka végeztével – írásban kifejezetten nem számított föl semmit. – Viszont elismerem, hogy eredeti ajánlatomban én a kosztot és kvártélyt hajlandó voltam megtéríteni! – Legfeljebb csak attól félek, hogyha a feleségem kispekulálja az adatokat, a végén még én fogok tartozni. – De hát addig még

²⁵⁵ 'Ha meg is öl engem, benne reménykedem.' (Jób 13,15a.)

²⁵⁶ Anno Domini

²⁵⁷ 'Minden mulandó!' (olasz)

van egy kis idő, s a legrosszabb esetben: „leülöm” valamiképpen a költségeket. – Ne rontsuk tehát álmainkat, mert énbőllem szalonna, azaz matematikus ügysem lesz, s pláne, ha az általános gazdasági helyzet tovább silányodik, olyan mindegy lesz, hogy azelőtt mi s hogyan volt. –

Nagyon élveztük a pócspetri sportbeszámolót, különösen a mezítláb játék erkölcsi sportszerűségét. Ablakok tervét tegnapelőtt postára tettem, az oltárképeket most vettem elő, s talán nem mondok korai dátumot, ha azt szeretném, hogy a képek még az idején a helyükön lehetnének. –

Feleségem folyton rágja a fületem, hogy menjünk el Pócsra, direkte zárandokolni. – Sajnos, jelenleg és egyelőre nem vagyunk még abban a helyzetben, hogy ezt megtehessük, de Isten megsegíthet, s lehet, hogy ősszel. –

A ládát s a bevalókat köszönettel mellékelem s némi bocsánatkéréssel, hogy ennyit késtem vele. –

Istentől jó egészséget, sok kegyelmet és a nehéz időkben erős türelmet kívánva maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1947. júl[ius] 16-án

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[45.]

**Petrasovszky Manó családi nehézségeiről, az ablaktervekről
és a kegyoltár két képéről ír Dudás Bertalannak
Sátoraljaújhely, 1947. július 28.**

1947. VII. 28.

+!

Kedves Bertikém!

Azt hiszem, meglep, hogy lusta levelező létemre mégis írok. – Elgondolhatod, hogy nem ok nélkül teszem. – És már előre kérem kegyes elnézésedet jelentkezésem esetleges alkalmatlanságáért, tudván azt, hogy anyagilag ti sem vagytok rózsás helyzetben. – Remélem azonban, hogy rólam alkotott netáni kedvezőtlen véleményedet leendő kérésem már ügysem nagyon fokozhatja. (Bár, amennyire ismerlek, te úgyis jobb véleménnyel vagy rólam, mint saját magam, s így az ábrándképéből van mit – s kell is – leszedni). –

Mellőzve tehát a forró kása fölösleges kerülgetését, rövid és őszinte leszek: váratlanul olyan helyzetbe kerültem, hogy sürgősen pénzre lett szükségem. – Igazán nem kérnék, ha nem volna muszáj! –

Feleségem súlyos egészségügyi és lelki megpróbáltatáson ment át (immár harmadszor esett kútba a reményünk a jövő nemzedéket illetően), kórház, orvos (műtét) és egyéb: nagy költséget tesznek ki, és hozzá – váratlanul. – Ez a fő oka alkalmatlankodásomnak, s minthogy a baj soha sem szokott egyedül járni: vannak másodrendű bajok is, de azok természetsszerűleg következnek be az elsőből, s nem érdemes részletezni, röviden: az előre látott kiadásokat előre nem láthatókra kellett fordítani, s úgy most megint kezdetjük a számítgatást elülről – a semmiből. S ugyan kinek van manapság előre nem látott költségekre, avagy is „fölös” pénze?! Tudom, hogy nektek sincs, de bízom és imádkozom Sz[en]t Antalhoz, hogy segítsen ki a szorult helyzetből, esetleg éppen – általatok. – Azért egyszerű szívvel és bizalommal kérek, ha tudsz, segíts rajtam, amennyivel tudsz, és nézd el nekem, ha alkalmatlan időben kérek. – Tudom, hogy tele vagy gondokkal, s éppen ezért nem szeretném, ha miattam kényes helyzetben éreznéd magadat. – Bízom, hogy Isten külön megfizet jószágodért. –

Éppen az imént keresett föl Ihnát Jankó, s örömmel értesültem, hogy őt kegyelmes urunk pártfogásába vette. – Ugyancsak ő közölte, hogy a két ablakterv megfelelt, s azóta talán már meg is járta Pestet. – A két oltárképet már erősen vázoló, az egyik megoldása már meg is van, a másikkal most kínlódom. – Kínlódom

vele pedig azért, mert úgy [...] ²⁵⁸ akarom, hogy elsősorban ne nektek, hanem énnekem tessenek (no, azért nektek is tessenek), vagyishogy úgy csinálom: a magam gyönyörűségére, s legalább ezt illetőleg, lelkiismeret-furdalás nélkül mehessek Pócsra, s ne kelljen (tőlem telhetőleg) szégyenkezni a Szűzanya előtt azért a kegyért, hogy az ő kegyképe keretjének legszebb művészi feladata nekem jutott. – Hallottam, hogy nyár végén vagy szeptemberben (?) kettő bazilita atya készül Újhelybe valami küldetésre. – Remélem, hogy akkorára a két képből már érdemlegeset fognak láthatni. Addig is a főt[isztelendő] atyákat és testvéreket szeretettel köszöntve maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1947. VII. 28-án

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[46.]

Dudás Bertalan tájékoztatja Petrasovszky Manót, hogy tetszenek az üvegablaktervek a főpásztornak. A pécsi ferencesek a szószéken dolgoznak Máriapócs, 1947. augusztus 6.

1947. VIII. 6.

+!

Kedves Manó!

Ha késtem is levelemmel, úgy vélem, nem váratlak meg annyira téged, mint te a tervekkel. De amikor megjött, minden el lett felejtve. Derekas munkát végeztél!

Ahogy megkaptam a tervezetét az üvegablaknak, rögtön bevitettem Nyíregyházára. Tetszett a püspök úrnak is. Nem zárkózott el a megcsináltatása elől sem, ha túl sokba nem kerül. Ezért siettem Budapestre fel, hogy végére járjak a dolognak, és tudjam, hányadán állunk az egész ablakkal. Terv marad-e, vagy valósággá válik?

Sok utánjárás és alkudozás után sikerült véglegesen megállapodnom Palkával. Előbb ő nagyon sokat kért. Annyit a püspök úr nem lett volna hajlandó fizetni, mert nincs miből. Első árajánlata 18.540 Ft. – Egy másik cég kész volt 10.000 Ft-ért elkészíteni a vaskeretek nélkül. Ahogy Palka erről tudomást szerzett, 12.000-ért felvállalta mindennel együtt. – Így nála is hagytam a színvázlatokat, és munkába is vette. Október elejére kész akar lenni vele. – Az összeg legnagyobb részét a püspök úr már ki is fizette Palkának. –

Palka szeretné a kartont majd bemutatni neked. Én tudniillik jeleztem neki, hogy panaszok vannak a rajzolójára. Ő sem szeretné a püspök úr nemtetszését magára vonni, ezért a kivitelezéshez jóváhagyást kérne. Ezt Pesten is el lehetne intézni, de Újhelybe is leküldhetné, ahogy te jobbnak látnád. – Talán nem is annyira a karton, mint a színezés lenne fontos. Kár, hogy még mindig nem jöttél el Máriapócsra felülvizsgálni a szentélybeli két ablakot. Ha látnád, tudnád, mire fordítas Palkával gondot. A mostani alkotások évszázadokra készül[nek], legyen az tehát tökéletesebb!

A püspök úr szeretné a donátor helyett mindkét ablakra az ő püspöki címerét beletenni. – Úgy véli, hogy te már most megterveznéd a többi ablakokhoz a donátorok neveihez a szükséges helyet. Ennél a két ablaknál pedig annak helyére jönne a címer! Gondolkozz, de ne sokáig, és cselekedj gyorsan! Emiatt ne késsünk. –

Bosszús vagyok rád, hogy a két színvázlat árát nem mondtad meg. Én az ujjamból nem szophatom ki. Nekem csak 64.000 Ft tartozásom van (mind a templommal kapcsolatban), ebből vállalhatsz, amennyi tetszik.

²⁵⁸ Papírhiány miatt elveszett szó.

Az ablakok honoráriumát engem terhel. Ezért ne tarts zsákbamacskát. Jelezd, mit kívánsz, én hozzászólok, s mihelyt pénzhez jutok, fizetek. Minden általam rendelt dolog engem terhel. Az Ékes Virágszál számláit és a két üveglablak tervrajzát kiegyenlítetttem a most küldött 1000 Ft-tal. Még maradt is javamra 300 Ft. Ezzel szemben tartozom a most készült két üveglablak-színvázlattal és a munkába vett kegyoltár két képének árával. Lehet, hogy rövidesen arra is küldhetek előleget. –

Pécsett a ferencesen megkezdtek a szószerkésztését. Bagatell összegért: 36.000 Ft. Erre kaptam 5000 Ft előleget. A többi honnét szerezzük be, most még erre gondolni sem merek. Az Ékes Virágszálért 20.000 Ft-on felül fizettem már ki, még tartozom több mint 14.000 Ft-tal. Erre ugyan a fedezet a könyvben megvan, de lassan értékesítődik. Eddig 7000 Ft jött be érte. Alig 600 p[é]l[dány]t tudunk elhelyezni. Még azért is tartoznak sokan. – Hiába, nagy a pénztelenség. Most pedig hozzájött a nagy szárazság és a sok jégverés. A pócsi búcsú ezt igen meg fogják érezni. Kevesen jönnek, és azok is pénz nélkül. –

De gondjaimmal nem terhellek. Abból van neked is elég. Mély részvétellel olvastam leveledet. Ha az Isten olykor nem látogatna bennünket, talán nem is éreznénk úgy kicsinységünket. Kereszt van, de erőt is ad hozzá az Isten. Ezért imádkozom, az Úr elegendő kegyelmével mindig segítségére legyen a kereszthordozásban.

Mi megvagyunk. Készülünk a nagybúcsúra, ami gondot és munkát ad majd bőségesen.

Tiszteletteljes üdvözetemet add át a nagyságos asszonynak, érte imádkozom külön is, remélem, már egészséges azóta. Üdvözöld nevedben kedves családod minden ismerős tagját is. A magam részére pedig imádat kérve vagyok

Máriapócs, 1947. augusztus 6-án

Krisztusban testvérekéd:
P. Dudás

[47.]

**Petrasovszky Manó leírása a készülő üveglablakvázlatokról és művészi költségeiről
Sátoraljaújhely, 1947. augusztus 10.**

1947. VIII. 10.

+!

Kedves Berti!

Nagyon megörültem a pénznek is, a levélnek is. – Isten fizesse meg a jóságodat, és adjon érte ezerannyit! Igen boldog vagyok, hogy az ablakrajzok tetszettek, és már munkába is vette őket Palka mester. A kartonok nekem való bemutatása talán túlzott aggodalomból ered. Ha a kartonrajzok olyan szépek lesznek, mint amilyenekre az egri szürke nénék ablakrajzaiból következtetni lehet, akkor nincs semmi ok az aggodalomra. Ami pedig a színezést illeti, itt is ő a szakértő, mert egy-egy színes üvegdarabról ő tudja megmondani, hogy az a többi üveglapok orchestrumában miként fog hatni. Én csupán az egész ablak összehatásához próbálok némi illúziót, ill. mintát adni, és nem tartom valószínűnek, hogy ilyen szempontból csalódnám az öreg mesterben. Amit én a szentélybeli ablakoknál kifogásolni látszottam, az az volt, hogy a pálmákat elhagyták. Lehet, hogy a természetes nagyságú kartonnál én is elhagytam volna. – Egyetlen óhajfélém az, hogy lehetőleg semmilyen motívumot ne hagyjanak el, sőt esetleg inkább gazdagítsák a részleteket – ott, ahol Palka szükségesnek érzi. –

Itt mellékelem az ablakhoz való pótrajzot. Önmagáért beszél, de néhány megjegyzést fűzök hozzá: –

Az a rész, amelyre a címer vagy a felírás közvetlenül kerül: színezésben különbözzék a környezettől, tehát se világos-, se sötétsárga ne legyen, hanem valami tejüvegféle (olyan, mint papíros – ezért hagytam festetlenül).

Ezt a részt pajzsnak, avagy pontosabban a pajzs tükrének hívják. – Erre kerülne jelen esetben a püspöki címer a két kezdőbetűvel és az évszámmal (II. rajz). – A címer színezését illetőleg a kegyelmes úré a döntő szó, ő tudja megmondani főképpen, hogy pl. a kalapot, zsinórt, bojtokat milyen színűre fessék. Én még főpapi címert nem színeztem, de gondolom csak, hogy talán az említett dolgok mind violaszínűek. Lehet azonban, hogy a kalap: fekete, a zsinórzat: arany, a bojtok pedig vagy violák, avagy szintén aranyak stb. – A kereszt, mitra, pástortorbot ún. természetes színű, vagyis ahogy a valóságban szokott lenni. – Már a címerpajzshoz hamarabb tudok hozzászólni, mert ilyesmit eleget csináltam. – Tehát: a háttér: kék, – a kegykép (egészeben véve) sárgás-aranyos, – a talaj: zöld, – a templom: fehér („természetes” színű – a toronysisak s a tető: a valóságnak megfelelően szürke kellene, hogy legyen (vagyis ezüst)) – de a címerben sok minden szabad, s így „tető színűbb” volna a piros, vagy még szebb és „bizánciasabb” jellegű: az arany. Persze, pontos kis címerlenyomatot kell adni Palkának, hogy a rajzot precízen lássa. – Mellesleg: kétlem, hogy egy aránylag oly kis helyen üvegben annyi sok színt lehessen aránytalanul oly sok hatványhoz szerepeltetni (ólomhuzalok túlsűrűsége stb.). – Ezért ajánlatos volna a megoldást Palkára bízni: a címert színesen valósítsa meg, úgy, ahogy a legjobban tudja. – Az alsó szalag maradhat fehér, tehát nem úgy, amilyenre én festettem. A felírás rajta: fekete vagy piros (a te oltalmad alatt). – A kegyelmes úr nevének kezdőbetűi, D. M., szintén fekete vagy piros, s hasonlóan az évszám is, 1947, alul. –

Az első, I. sz[ámú] rajzon csak a pajzsot, ill. tükröt ábrázoltam, általános s az összes ablakokra szóló mintával.

Itt is, egyszerű felírás helyett az adományozó család vagy község (egyh[áz]község) címere, cégjegye, védőszenjte stb. volna alkalmasabb és érdekesebb. Persze a nevet is oda lehetne komponálni, kétoldalt, s alul az évszámot. –

Egy ablakot maga a pócsi község vállalhatja (1.), – másodikat a nyíregyházi hitközség, – 3.-[a]t Hajdúdorog, – 4.-[e]t Budapest, – 5.-[e]t Miskolc, – 6.-[a]t Újhely, – 7.-[e]t, mondjuk, az egri érsek úr (hiszen valamikor ő volt a főhatóság). A kegyelmes urunk megadta a példát, bár lennének követői.

Bocsáss meg, hogy bosszúságot okoztam a két színvázlat árának nem jelzésével. Rád bízom – kérdezed –, felelek: tekintettel a rajzok figurálisabb voltára, darabonként megkockáztatom a 400,-, vagyis négyszáz f[o]r[in]tot. – Kettő összesen volna: 800 f[o]r[in]t. – Ebből kaptam 300,- f[o]r[in]tot. – Jóváhagyásod esetén maradna: 500,- f[o]r[in]t. – S ha a jó Isten úgy rendelné, hogy ezt még a vízbefűlésom előtt megkapnám – hőttemig generálisnak címeznék, mert – részleteket mellőzve – még mindig rettentően szorít – a csizma. –

A templommal kapcsolatos tartozásaidból szívesen vállalom – erkölcsi terhet: minden hiteleződnél jóálllok – ha elfogadnak. –

Az oltárképekhez előleget egyelőre nem kérek. – Minden gondom a megkomponálásuk lehető tökélye. Akik eddig (és szakmabéliek) látták – elismeréssel nyilatkoztak róluk. – Szeretném, ha a színvázlatok s esetleg a kartonok (mert ezek is szükségesek lesznek) az őszi, pataki kiállításon szerepelhetnének. – Itt jut eszembe, hogy annak is örülnék, ha Palka októberre készen lenne a két ablakkal, hogy az üvegfestmény-vázlatokat is kiállíthassam. – Itt bekereteztetném, s keretezve küldeném vissza neked (a keret, üvegezés árával majd elszámolnánk).

Kezdem észrevenni, hogy túl hosszán fecsegek. – Evés közben jön meg az ember étvágya. – Bizony, látogat bennünket az Isten – hála legyen érte! – Feleségem már jobban van – de gyengébb, mint mikor ketten voltak. – Nagyon köszönjük imáidat s szíves érdeklődésedet, s hálásan viszonzunk mindannyian. – Orosz atya megtisztelt látogatásával, kár, hogy rövid volt a szabadsága, igen sietett, pedig elég meleg volt. –

Addig is, míg vigasztalóbbakat – reméljük – érhetünk meg –, sok szeretettel köszönt és kér

S[átor]a[lja]újhely, 1947. aug[usztus] 10.

XP-ban²⁵⁹ alázatos híved:
Petrasovszky Manó

²⁵⁹ Krisztusban

[48.]

**Petrasovszky Manó levelezőlapja a kegyoltár zenélő angyalok csoportképével kapcsolatban
Máriapócs, 1947. augusztus 18.**

1947. VIII. 18.

Főtisztelendő P. Dudás Bertalan Úrnak
Sz[ent] Bazil rendi tartományfőnök
Máriapócs
Rendház
(Szabolcs megye)

+! Kedves Berti!

Leghálásabb köszönet a gyorsaságért és méltányosságért. – Teremjen helyette ezerannyi! – Most már némileg nyugodtabb vagyok – külső dolgokban is; mert hiszen nemcsak belső egyensúlyra, hanem külső harmóniára is szükség van a magamfajta embernek az olyan munkánál, amelyet én gyakorlok. – Főként, amikor zenélő angyalokat fest az ember, különben macskazene lesz az egészből. – Nem sietek vele, mert nem akarom megbánni. – A kész képnél senki sem szokta kérdezni, mennyi ideig készült, hanem, hogy ki csinálta? Az időt és a vele járó kínlódást mindnyájan elfelejtjük, s csak a kész képnek fogunk örülni – ha jó lesz. – Addig is, míg szíves türelmed újból kérni fogom, szeretettel köszönt és vagyok

in Christo alázatos híved:
Petrasovszky Manó

S[átor][a][lja]újhely, 1947. VIII. 18.

[49.]

**Petrasovszky Manó tájékoztatja Dudás Bertalant, hogy a feleségével együtt
Pócsra zarándokol, valamint beszámol az oltárkép készítéséről
Sátoraljaújhely, 1947. október 14.**

1947. X. 14.

+!

Kedves Berti Testvérem!

Immár elérkezett az ideje annak, hogy bokros teendőid közepette egy kis változatosságot én is hozzak. A feleségem már hónapok óta annyira rágja a fülemet a Pócsra való zarándoklással, hogy most már én is beadtam a derekamat, de a kellemeset szeretném összekötni a hasznossal. – Vagyis: akkor megyek, ha Palka a két üveg-festményt már beszerelte a helyére – tehát, hogy valami hasznomat is lássátok a vendégszeretetért, amit igénybe szeretnék venni. – Feleségem az apácáknál óhajtana megszállni – ha lehetséges. – Úgy tervezzük, hogy este érkezünk, másnap templomozunk, harmadnap reggel pedig búcsúzkodunk hazafelé. Erre vonatkozólag lev[elező]lapon kérem szíves értesítéset a következőkről:

1. Nyíregyházáról indul- s érkezik-e vonat, s milyen időben (este) Pócsra?
2. Esti vonathoz kaphatok-e kocsit? (Nem lényeges, de kímélni szeretném az asszonyt.)

3. Megszállhat-e a feleségem az apácáknál, s ha igen, mennyiért? Kettő éjszakáról van szó. – Koszttal és koszt nélkül? (Ha nem szállhat meg – nem ismerem a jelenlegi regulát –, akkor Majoros Elekéket kérem meg.) –
4. Mindenekelőtt, persze, az érdekelne, hogy az ablakok mikor lesznek készen, helyesebben: mikor lesznek a helyükön?

No, most az oltárképekről!

Mind a kettő meg van tervezve, s nagy tetszésnek örvend a szemlélők között. Eredeti nagyságú kartonokat elkezdtem. – Festőalapot megrendeltem, vagyis a deszkákat elsőrangú asztalosnál. Tavaly 120,- f[o]r[in]t-ba került volna, de most már 200,- f[o]r[in]t d[a]r[a]bonkint (hátral megvívítokerettel s keresztléceekkel). – Emberileg biztos, hogy tökéletes munkát fog adni, a képek hátulját erős firniszes festékkel szigetelni is fogja. – Az aranyhátter gravírozása szépen fog sikerülni, kipróbáltuk. –

A két deszka kifizetésére pénz kellene, összesen 400,- f[o]r[in]t, ami ugyan még nem sürgős, de jobb, ha előlegezzük, s az asztalost kielégítjük. – Ugyancsak ő ad gravírozóvésőket is szívességből. – A gravírozást Fencsik Béla barátom (aki Fodor Jánossal lakik egy házban) fogja csinálni az én műhelyemben (igen ügyes kezű rajzoló). –

Ne vedd rossznéven, hogy ezzel a feladattal ily soká veszem igénybe türelmeteket, de olyan képet akarok csinálni, amelyet eddig templomban (pláne gör[ög] templomban) kevesen láttak. Eddig úgysem festettem, hadd fessek már egyszer szépet, vagyis olyat, ami elsősorban nekem tessenek. – Ennek a feladatomban nemcsak az ún. fazonja, hanem a műfaja is olyan, hogy csak lassan csinálhatom. De megéri! Talán utólagos excusatióra²⁶⁰ sem lesz szükség, ha elmagyarázom majd a készítés fázisait stb. –

Úgy gondolom, hogy eleget fecsegtem; élőszóval majd többet. – Még csak azt, hogy őszinte hálával gondolok a kegyelmes úrra, mert, mint a pócsi búcsúsok itt széltiben-hosszában beszélnek: a püspök úr kegyetlen szépen megprédikálta a festő urat, stb. stb.

Addig is, míg újra írok, „mindenkit” Isten kegyelmébe ajánl s sok szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]újhely, 1947. X. 14.

Kr[isztus]ban aláatos híved:
Petrasovszky Manó

[50.]

**Dudás Bertalan aggodalma amiatt, hogy Petrasovszky Manó nem reagált az előző levelezőlapra
Máriapócs, 1948. február 19.
Forrás: NSZBRL I-1-d. (1. doboz)**

1948. II. 19.
Petrasovszky Manó Úrnak
S[átor]a[lja]újhely

D[icsőség] J[ézus] K[risztusnak]!

Kedves Manó Bátyám!

Hosszú, kedves levedre, amelyet 1947. XII. 21-én írtál, csak most válaszolhatok sok oknál fogva. Akkor a budapesti kórházban voltam kivizsgáláson, mert egészségem gyakran rossz mostanában. Minden a gyomromra megy, a mai idegesítő helyzeten kívül a szószék és kegyoltár is.

²⁶⁰ 'bocsánatkérés' (latin)

Úgy emlékszem, egy lappal felkerestelek azóta, de nem tudom, mikor, erre választ nem kaptam. Január 13-án úfeladtam címedre 1000 forintot, előlegként a kép árába, megkaptad-e? Erre sem válaszoltál, pedig pontos embernek ismerünk. Nem is a válasz a fontos, igaz, hanem hogy a munka menjen, viszont erre vonatkozólag nem kapunk semmi megnyugtató hírt. Már lementem volna hozzátok, de január 13-tól febr[uár] 8-ig útban voltam, kétszer B[uda]pesten, Szegeden, Székesfehérváron és Veszprémben, idehaza is akadt bőven a munkából, így személyesen nem is látogathatlak meg. Most pedig a böjt foglal le teljesen bennünket. Az ablakok csináltatásából nem lesz semmi, ez tehát ne izgasson, annál inkább szeretnék egy előrelátható terminust tudni a két kép elkészítését illetően. Az idő rohan, az események tornyosulnak, és sohasem tudjuk, máról holnapra mit hoz a jövő. Csak az a biztos, ami nálunk van a templomban. No meg az új búcsújárásra elkészítették az új levelezőlapokat, de a hiányos oltárral nem tudjuk, mert így üres és dísztelen...

Szíves megnyugtató válaszodat kérve vagyok

Krisztusban testvéred:

P. Dudás

M[ária]pócs, 1948. február 19.

[51.]

**Petrasovszky Manó a kegyoltár két képének festéséről tájékoztatja Dudás Bertalant
Sátoraljaújhely, 1948. február 26.**

+!

Kedves Testvérem, Berti!

Örömmel olvastam soraidat, de ugyanakkor el is szomorodtam a szégyenem miatt, hogy ímé, megelőztél a levélírásban. Az előleget köszönettel és hálával megkaptam, s levelet is vártam hozzá, amire bővebben válaszolhattam. Legalább egy lapocskát kellett volna útnak indítanom, köszönetképpen, de ez is napról napra halasztódott. – A két képecske, bizony, lassan halad, akármennyire is gyönyörűnek mondják, akik látják. – Azt szerettem volna, ha Gyümölcsoltó Boldogasszonyra már a helyén lett volna, de annyi külső és ezekből származó belső akadály gátolt a zavartalan munkában, hogy, bizony, május elseje előtt nem remélem, hogy készen legyek velük, pedig minden másirányú feladatot félretettem, s tisztán csak a két oltárképpel foglalkozom. – Elhiheted, hogy úgy erkölcsi, mint anyagi érdekem azt kívánja, hogy minél hamarabb készen legyenek, de ugyanakkor vigyáznom kell arra is, hogy aki látja őket, felejtse el, mennyibe kerültek és minő kínlódást okozott megszületésük úgy a festőnek, mint a megrendelőnek. – Tehát: csak még egy kis türelemmel légy irántam, Bertikém, „és mindent megfizetek neked.” –

Újságot nem olvasok, de hallottam, hogy a lapok igen szellőztettek. – Mindennap imádkozom a pócsi barátok sorsának jóra fordulásáért és külön a te egészségéért. –

Tehát tűzzük ki a határidőt május 1-jére. Hallom, hogy két atya fog jönni Mikóházára missziót tartani. Remélem, nem kerülnek el szerény wigwamomat. – Téged meg bármikor bármennyi időre szeretettel várunk és látunk. Addig is valamire megkérnélek: a két eljövendő missziós atyával küldd el a metálos dobozt, de metállal együtt (a házfőnök atyánál van), azon kívül a mixtionos kannámat (ezt Kiss atya tudja, hogy hol van – rá van írva a kannára: MIXTION). – Nem kell féltetni a metált, mert egyrészt kevés kell, másrészt nem használok el belőle többet, mint amennyi szükséges. – Még a hulladékot is visszateszem a dobozba. – Az elhasznált mennyiséggel elszámolunk. – Keserves napokat élünk, s most is kínlódunk. Csak élőszóval lehetne részletezni. – Betegség, anyagi malőrök stb. – No, meg az általános helyzet! – Azonban „etiam si occiderit me, in Ipso sperabo”, – „Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum”, – „Desiderium habens dissolvi et esse cum

Christo multo magis melius!”²⁶¹ Nekem is a gyomromra megy minden idegesség, de mit csináljak? A szenvedés tűzállóvá (pokolmentessé) és törhetetlenné impregnálja az embert. – Egyetlen „arcanum” az ima és a nyugodt, higgadt munka. –

Abban a reményben, hogyha mégis rászánod magadat meglátogatásunkra, a képek meg fognak vigasztalni – az egész szerzetes családot szeretettel köszöntve, maradtam

Kr[isztus]ban alázatos híved:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1948. II. 26.

[52.]

**Petrasovszky Manó a zenélő angyalok csoport késése miatt szabadkozik
Sátoraljaújhely, 1948. május 5.**

Krisztus feltámadt!

Drága jó Berti!

Szeretném, ha irgalmat találnék nálad – mert nem is tudom, hogyan kezdjem. – A határidő elmúlt, s a képek nincsenek a helyükön. – Az ígéretem jóhiszemű volt, de kissé könnyelmű – úgyhogy újabb ígéretet nem is merek tenni, csak azt, hogy – amit eddig is betartottam – szorgalmasan fogok a két kérdéses képen dolgozni. – Ha már eddig is a szívem ügye volt, hogy minél szebbek legyenek, a végét nem ronthatom el a munkának. – Elsősorban magamnak tartozom vele. – A csirke költési ideje 3 hét – a kacsáé, libáé (úgy mondják) 4 hét stb. –, a magamét eddig nem ismertem pontosan – azt hittem, legalább pünkösdre végérvényesen befejezhetem, de már ezzel sem hitegethetem magamat. – Ezen kívül is az általános szituáció nagyon az idegeimen van. – Semmi más megrendeléssel nem törődöm (vagy 10 megbízást részint elutasítottam, részint elhalasztottam) –, mindösszesen cca. 26 óra az, amit a pócsi képek munkálásától el kellett vonnom: két d[a]r[a]b primási címer készítése – de ez alól sehogy sem térhettem ki. – Persze, az apró-cseprő napi teendők, ill. kötelességek (cseléd hiányában) mindig megvannak, vendég is akad (elég gyakran) stb.: az emberség előbbre való még a művészetnél is – néha –, úgy érzem. – Kérlek azért – mint az Írás-beli legkisebbik szolgál –, légy még egy kis türelemmel irányomban, „és mindent megfizetek neked.” –

Mentül jobban zaklatnak a körülmények, antul inkább csökönység vesz rajtam erőt, mert mindig egy bölcs tót közmondás cseng a fülemben: co ponáhle, to ot dable,²⁶² vagyis: csak az ördögnek sietős mindig a dolga, mert a lelkiismeret nem hagyja nyugton. –

A képek állapota egyébként a következő: mind a kettőt – felváltva – festem. – Tetszik általánosan. – A gravírozás igen szépen sikerült, az aranyozás szintén jól hat – úgy, ahogyan előre elképzeltem. – Mestere, Jencsik Béla barátom – azt hiszem – eléggé szerény, amikor a kettőért 300,- f[o]r[in]tot gondol kapni. – Két jó hetet dolgozott a meglehetősen hozzáértést és művészi fölkészültséget, de lelkiismeretes óvatosságot is kívánó munkán (egy vésőelcsuszamlást nem lehet kigumizni vagy átfesteni). – Árajánlatomra pontosan már nem emlékszem, de úgy tűnik nekem, hogy ha a gravírozás nagyobb összeget tesz ki, a megrendelő magára vállalja. – Ha tehát a bizalom bizalmat szül: kérlek, ha van rá mód, küldd meg részemre ezt az összeget, mert szegény ember, családos ember, derék fiú s ráadásul – jó görögkatolikus gyerek. –

²⁶¹ 'Ha meg is öl engem, benne reménykedem' (Jób 13,15a); 'Mert számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség' (Fil 1,21); '...szeretnék elköltözni, és Krisztussal lenni, mert ez mindennél jobb lenne...' (Fil 1,23b).

²⁶² 'Ami hamar (ti. gyors, elkapkodott munka), az az ördögtől való.' (szlovák)

Végül, amit lelegején kellett volna tennem, nagyon, de nagyon köszönöm a szárított, finom zöldséget: eső a Szaharában. – Isten fizesse meg, s adjon helyette ezerannyit! – És jó egészséget teneked és kedves mindannyiótoknak. – A Szűzanya oltalmazzon mindnyájunkat, s parancsoljon angyalainak felőlünk, hogy kőbe ne üssük lábunkat! –

Remélem, hogy legközelebbi írásom már a szállításra fog vonatkozni. – Addig is szeretettel köszönt

Kr[isztus]ban alázatos híved:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1948. V. 5.

[53.]

**Petrasovszky Manó Rómába írt levelezőlapja Dudás Bertalan részére
Máriapócs, 1948. július 22.**

D. Rev[erendi]ssimus

P. Bartholomaeus Dudás

protohegumenus OSBM

Roma

+! Kedves Berti! – Kedves lapod mérték nélküli örömet szerzett nekem. – Mint láthatod, még mindig a Sz[en]t Bazil Rend javain élősködöm, de remélem, már nem sokáig. – Nemes irigység fog el, hogy ott lehetsz az Édesanya fészkeiben. – A sok impozáns emlék mellett ne feledkezz meg a katakombákról. – Raffaeltől, Michelangelótól tanultam, de a katakombákból okultam. – És még egyet nézz meg: a kapucinusok csontkriptáját. Nem bánod meg. – Hálás vagyok szeretetedért, hogy imáidban rólunk is megemlékeztél. – Üzenetet már kaptam feleségemtől, de egyelőre változatlan a helyzet. – Sper, sed fiat voluntas Dei!²⁶³ – Én is, mióta betegségedről tudomásom van, mindennap elmondok egy Avét pro Bartholomaeo sacerdote.²⁶⁴ – Idehaza mindannyian feszülten várjuk soraidat, és kívánjuk, hogy minél nagyobb örömmel élvezd a ritka alkalmat: az Örök Város lelki illatát. Én azonkívül még jó testi egészséget is kívánok, s azt hiszem, hogy az olajos koszt javadra is fog szolgálni. – Soraimat ugyan vaktába írom, mert lehet, közbe' haza is indultál, viszont lehet, hogy Pócson nem találsz már, s így ezen a módon búcsúzom és köszönöm meg a testvéri vendéglátást. – Otthon majd próbálok valami skicceket csinálni az új oltárképekhez, akár lesz a dologból valami, akár nem. – a koroneum formája iránt ne felejt el érdeklődni! – P. Kohut névalírását köszönöm, s üdvözlétét alázattal viszonzom. Sok szeretettel ölel s marad Kr[isztus]ban alázatos híved és testvéred:

Manó

M[ária]pócs, 1948. VII. 22.

²⁶³ 'Remélj, de legyen meg Isten akarata!' (latin)

²⁶⁴ 'Üdvözlégyet Bertalan áldozópapért' (latin)

[54.]

**Elismervény a Szent Bazil-oltárkép második honoráriumrészletéről
Máriapócs, 1948. szeptember 11.**

Elismervény

500,- f[or]int, azaz ötszáz forintról, mely összeget a máriapócsi kegytemplom Sz[en]t N[agy] Bazil-oltárképének művészi megfestéséért második részletként köszönettel felvettem.

Máriapócs, 1948. évi szeptember 11-én

Petrasovszky Manó
festőművész

[55.]

**Elismervény a Szent Bazil-oltárkép honoráriumrészletéről
Máriapócs, 1948. szeptember 24.**

Elismervény

100,- f[or]int, az[az] egyszáz forintról, mely összeget a máriapócsi kegytemplom Sz[en]t N[agy] Bazil-oltárképének művészi megfestéséért a Sz[en]t N[agy] Bazil Rendtől részletképpen köszönettel fölvettem.

Máriapócs, 1948. évi szeptember hó 24-én

Petrasovszky Manó
festőművész

[56.]

**Elismervény a Szent Bazil-oltárkép utolsó honoráriumrészletéről
Máriapócs, 1948. október 15.**

Elismervény

400, azaz négyszáz forintról, mely összeget a mai napon a Szent Bazil Rend máriapócsi bazilikájától a Szent Bazil-oltárkép művészi megfestéséért mint utolsó részletet hiánytalanul, köszönettel felvettem.

Máriapócs, 1948. október 15.

Petrasovszky Manó
festőművész

[57.]
**Elismervény a Szent Bazil-oltárképre fölvetett előlegről
Máriapócs, 1948. október 15.**

Elismervény

400, azaz négyszáz forintról, amelyet a máriapócsi Szent Bazil-rendi monostorban végzett és végzendő munkái[m]ért a mai napon előlegként felvettem.

Máriapócs, 1948. október 15.

Petrasovszky Manó
festőművész

[58.]
**Petrasovszky Manó levele Dudás Bertalannak – a festettüveg-ablakok motívumairól²⁶⁵
Sátoraljaújhely, 1950. október 10.**

+!

Kedves Berti!

Tegnap megkaptam első soraidat s a pontos méretet. Hálás köszönet érte. – De még hálásabb vagyok mai leveledért s a gyönyörű inspirációért. – Művészi meglátásra vall. – Ilyet tényleg csak egy álom intuitív villanatában lehet – felülről – megkapni. – Nemcsak hogy magamévá tettem a gondolatot, hanem minden erőmmel azon leszek, hogy „álmod” százszázalékos megvalósulást nyerjen. – Jó volna ismerni a bulla első mondatát, persze latinul, mert így volna hiteles igazán – viszont a mi görög, ill. magyar szövegünk a püspöki Ménea nyitott lapjain volna olvasható („Az angyalok a te mennybevételedet csodálkozva szemlélik” stb.). – A sír (szarkofág) nyitott volna, belőle rózsák sarjadnának és felhő. – Ezen a B[oldogságos] Szűzanya kitért karokkal, égre néző arccal. – Fönt az Úr Jézus egyik karjával fölveszi, s ugyanakkor másik karjával megkoronázza a Szűzanyát. – Körös-körül sugárkéve. – Lent a Szentatya a szarkofágról levett és annak oldalához támasztott fedőlapra írja a dogma kezdőszavait. –

Első pillantásra így képzelem a dolgot, de az architektúrát is meg akarom hagyni, még ha csökkentett mértékben is – ha némileg más is lesz, mint a többi ablaké –, hogy némi szilárdabb keretet adjak az egésznek, de meg hogy párossá tudhassam tenni a szeplőtelen fogantatás motívumokban (alakokban) esetleg szerényebb gazdagságú kompozícióját. – Arra is van már a fentiekhez simulkozó bővített gondolatom, de nem ártana, ha te is álmodnál hozzá valamit. –

Erre vonatkozó provizórikus²⁶⁶ ötletem a következő: csillagkoszorús Szűzanya a Gyermekkel. A kis Jézus keresztnyelű lándzsával szúrja le a Szűzanya lábával taposott paradicsomi kígyót, mely a földgömbön tekerőzik. – A Szűzanya másik lába holdsarlón nyugszik. – Sz[űz] Mária feje fölött a Szentlélek galambja. – Egyik oldalról Sz[en]t Mihály (karddal, pajzzsal: „Ki olyan, mint Isten?!”) – a másik oldalról Sz[en]t Gábor főangyal liliosomos vőfélybottal. – Körös-körül sugárkoszorú. –

²⁶⁵ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 78. forrás, 251–252.

²⁶⁶ 'ideiglenes, átmeneti' (latin)

Az Uszpénie²⁶⁷ képén Sz[en]tháromságot nem ábrázolok, mert túltömné a kompozíciót, de tartalmilag is „pleonazmus”²⁶⁸ volna: a kevesebb néha többet mond, mint a sok. –

Mészáros Palika szülei nagyon köszönik érdekében eszközölt jóindulatodat. – Bárcsak siker koronázná fáradozásodat! –

Fodor János említette itteni, de eltitkolt gyengélkedésedet. Nagyon fájjaljuk, hogy feszélyezted magad. – Lepihenhettél volna, nem, mint „otthon”, hanem akárcsak mint „minálunk”. Az én házam: a tied. – Non „meum” – sed „nostrum”²⁶⁹ –

Már ma elkezdem a munkát.

Imádkozunk érted s értetek, s imáidat kéri

alázatos híved in XP-o²⁷⁰

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1950. X. 10.

[59.]

Petrasovszky Manó levele Dudás Bertalannak a két üveglablakvázlat késedelmes elkészítése miatt Sátoraljaújhely, 1950. október 30.

+!

Kedves Berti!

Írok, hogy némileg megnyugtassalak. Ami tőlem telik, megteszem. Ha a jó Isten is úgy akarja, a jövő héten megleszek nem az egy, de mind a kettő vázlattal. Én 2-3 hetet azért írtam, mert magukat a vázlatokat is szalonképesen akartam kiállítani (bekeretezésre alkalmasan), s nem csak úgy, hogy Palka mester – úgy-ahogy kiismerje magát belőle. – De talán így mezítlábasan is megfelel majd.

Azért húzódik annyira a dolog, mert jelenleg még két más munkán is dolgozom, amelyek a körmökre égtek a nyári templomfestés elhúzóódása miatt. Az is azért húzódott el, mert egyrészt kibővítették a programot, másrészt az állványozás körül voltak hiányok, ill. komplikációk. – Balsára 7.-re ígértem meg a Sz[en]t Antalkát, s ragaszkodnak a terminushoz. – Erzsike sógornőmnek most fejezem be a Sz[en]t Erzsébet-képet. Ő is már folyton üldözött, nem hagyott élni a befejezés miatt. – Ezeket azonban nem mentségül vagy magyarázatképpen közlöm. – A lényeges ok nem az állítólagos lustaságom –, hanem az ablak feladat komoly volta. Zaklatott lelkiállapotban igen nehéz dolog hiánytalanul odaadni magát egy ilyen erősen kötött jellegű művészi problémának. – Nálam azonban presztízskérdés is van! – Nem akarom P[áter] Verkade-t²⁷¹ idézni, hogy mikor is jó már a kép?! – Nem mondom, lassú dolog, de hát ez tehetség kérdése, és munkabírásé is. – Biztosan akad művész, aki gyorsabban és jobban dolgozik, de ilyen kevés van. –

Nagyon sajnálom, ha türelmedet próbára tettem kissé – bár szándéktalanul –, de én most már a két vázlatot megcsinálom téged illető minden kötelezettség nélkül is. Csak egy kis elnézést és némi imáidat kéri, hogy a vázlatokat minél hamarabb küldhesse a téged szeretettel ölelő

alázatos híved in Xp-o²⁷²

Manó

²⁶⁷ Az Istenszüilő elszenđerülése (egyházi szláv)

²⁶⁸ '(szó)szaporítás, fölösleg' (görög, latin)

²⁶⁹ 'Nem az enyém, hanem a miénk' (latin)

²⁷⁰ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

²⁷¹ Willibrord Verkade OSB.

²⁷² Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

Ui. Jó fotográfiákra majd Palkának lesz szüksége, éspedig ilyen pozitúrában:

a Szentatya: (RAJZ)²⁷³ szóval befelé tekint,

a püspök úr pedig bal fele tekint

(RAJZ)²⁷⁴

Még egy kérdés. – Ábrázolható-e a püspök úr úgy, hogy violaszínű mantiász van rajta, és e fölött az omofor? A lila színű foltra szükségem van a kompozícióban. – Lila színű felont nem adhatok reá a Mária-ünnep jellege miatt, de omofort is szeretnék, hogy a nagy violafoltot csökkentsem. – A fehér színű felon, vagy mondjuk, csak szakkosz viszont nagyon beleolvadna a környezetbe, s akkor a színes ablak – színtelen. – Egyébként majd meglátod, s akkor hamarosan lehet rajta változtatni.

Szeretettel kér:

Manó

S[átor]a[lja]újrhely, 1950. X. 30.

P[ost]s[criptum]. Mészáros Gyuriék, de én is nagyon köszönjük Palikájuk érdekében tett fáradozásodat. Majd csak megoldódik valahogy az ügy! Költözőfélben vagyunk. – Új címünk: Esze Tamás u. 49. (emelet) a Tűzoltó-toronytól az állomás felé vezető utca.

[60.]

**Petrasovszky Manó levelezőlapja Hrács Mihály²⁷⁵ részére
Sátoraljaújrhely, 1950. november 16.**

Hrács Mihály
tanító úrnak
Máriapócs
(Szabolcs m[egye])

Kedves Tanító Úr!

1950. XI. 16.

L'Osservatorét²⁷⁶ köszönettel megkaptam. Felirat szövegét alkalmasan megáldom. – Homa Teréziával beszéltem, sajnos ő már fordul is vissza, s így a rajzokat nem viheti, de nem is baj, mert még nincsenek készen. Ő majd élőszóval referál róluk (talán azóta már meg is történt), s nevében kéri/-te: hogy egy-két napig még hadd dolgozzam rajtuk. – Vasárnapra ígértem, hogy készen lesznek, készen is lesznek (megrajzolva), de egy napra – legalább – föltétlenül szükségem van, hogy ne mezítlábasan kerüljenek Palka mesterhez. Így sem olyan jól fészültek, mint szerettem volna. – Állapodjunk meg tehát, most már véglegesen és visszavonhatatlanul, hogy nov[ember] 21-én csakompakk vihetők a kivitelezésre. – Nem mentegetem magam a késésért, de „ember tervez, Isten végez!”

Szeretettel köszönt: Manó

²⁷³ Itt a szerző vázlata látszik.

²⁷⁴ Itt a szerző vázlata látszik.

²⁷⁵ A levél valójában Dudás Bertalannak szólhat. Talán az üldöztetések miatt bujkált már.

²⁷⁶ *L'Osservatore Romano*: az Apostoli Szentszék által 1861-ben alapított, olasz nyelvű napilap.

[61.]
Petrasovszky Manó levelezőlapja Dudás Bertalannak –
a Szent Antal- és a Szent József-kép festésével kapcsolatban²⁷⁷
Sátoraljaújhely, 1950. december 6.

S[átor]a[lja]újhely, 1950. dec[ember] 6.

Kedves Berti!

Mindenekelőtt hálásan köszönöm a Tekla által küldött honoráriumot. – Igazán jól jött. – Isten adjon helyette ezerannyit. Sz[en]t József- és Sz[en]t Antal-képek tervét készséggel fölkarolom. – Sajnos, csak karácsony után tudnék hozzákezdeni, mert addig teljesen kötve a kezem. – Aranyhátteresén képzelem el, gravírozva – ha van még a metálból. – Részletes méretekre nincs túlságos szükség, ha már a 160 cm falszélesség adva van. – Legfeljebb az alatta levő perselyes térdeplő szélességét kellene tudni mégis, de ez sem lényeges, mert ez mozdítható, s én a képet falra akasztva képzelem. – 90 × 180 cm méretű volna a legszebb, de 80 × 160 cm-nél kisebbet nem érdemes. – Legyenek már rendesek: bazilikálisak – szép keretet majd Ernő testvérék²⁷⁸ csinálhatnak hozzá. – Palka mesterhez szívesen leutazom, ha szükséges, nehogy valami sajtóhiba essék a rajzba. – Csak írd meg, kérlek, a pontos címet, vagy legalább azt, hogy a Baross utcában mégis merrefelé keressem: elején, végén-e, messze-e a templomtól stb. – Kár, hogy a két üvegfestményt egyéb irányú munkám miatt nem tudtam eléggé kiérlelni. – Most, utólag jut eszembe némely „elírás”. De reméljük, minden jóra fordul. Addig is szeretettel ölel in Chr.-o²⁷⁹

Manó

[62.]
Petrasovszky Manó levelezőlapja Dudás Bertalannak képhez való alapanyagok ügyében
Sátoraljaújhely, 1950. december 22.

S[átor]a[lja]újhely, 1950. XII. 22.

Kedves Berti!

Itthon csalódás ért: a két képhez való lemezt egyáltalán nem lehet kapni, s ha később esetleg netalán beszerezhető is lesz, egy-egy képhez a megfelelő kiállítású alap d[a]r[a]b[on]kint 600,- Ft-ba kerül, ami horribilis, és ráadásul nem is biztos. – Ezzel, persze, a gravírozás ideája is kútba esett. – Volna tehát egy proposíció: a képeket vászonra fessük. A háttereket a hely és téma stílusának megfelelően fogom megoldani. – Végeredményben egy művészi alkotás szépsége és értéke nem föltétlenül és nem elsősorban függ az anyagtól – hanem a „megmunkálástól”, tehát a „hogyantól”. – Kérem szíves értesítéset, hogy esetleg ilyen értelemben a munkát elkezdhessem. – Rajzot föltétlenül küldök, s a fölmerülő és valószínűleg lényegesebben kisebb költségekről majd számlát mellékelek. –

Palkánál jártunkban elfeledtem említeni, hogy a megfelelő helyre a te portrédat applikálják. Nem tudom, te megbeszélte-e vele. – Kellemes ünneplést kíván és szeretettel köszönt:

Manó

²⁷⁷ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 79. forrás, 253.

²⁷⁸ Tóth Ernő (Tóth Ferenc) és a pécsi oltárépítő testvérek műhelye (Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartomány pécsi Szent József műasztalosok műhelye).

²⁷⁹ Krisztusban.

[63.]
Petrasovszky Manó levelezőlapja Dudás Bertalannak
Sátoraljaújhely, 1952. február 7.

S[átor]a[lja]újhely, 1952. II. 7.

+!

Kedves Berti!

Köszönöm lapodat: megmentett egy felesleges munkától. – Ámbár a vásznat stb. hozzávalókat már megvettem volt, mikorára lapod befutott. Nem tesz semmit: az anyag nem kér enni, s ha esetleg majd esedékes lesz, kevesebb már a gond vele. – Ne neheztelj, hogy októberi – a kisvárdai káplán által küldött – üdvözléteidet csak most köszönöm meg. – Dec[ember] 22-ig Miskolcon dolgoztam, lefagyott kezem, lábam. – A pócsi képek munkában vannak, ha lassan is, de készülnek. Az „élet” nem hagyja élni az embert, viszont az ecsetem „lelkismerete” sem akarja hagyni befolyásoltatni magát az irammal. – Ami késik, nem múlik. Inkább most, előtte szidjál, mint később – utána. – Egyébként megvagyunk, öregesen, s neked is: egészséget, békeséget és bőséges mindennapi kenyeret kívánunk. – Az Ave Maria egyetlen napon sem marad el külön-külön mindazokért, akik a szívemhez közel állanak. – Téged is kér, és szeretettel ölel Kr[isztus]ban aláztatos híved:

Manó

[64.]
Petrasovszky Manó levelezőlapja Dudás László Bertalannak
a plascsenyica ügyében
Sátoraljaújhely, 1952. február 16.

Dudás László B.
g[örög]kat[olikus] lelkész úrnak
Anarcs
(Szabolcs m[egye]), Kisvárdai járás

+!

Kedves Berti!

Baziliának megígértem, hogy írok, mert azt mondotta, hogy kell a plascsenyica, csak a hívek drágállják. – Sajnos, a szorzószám annyira módosult az utóbbi időben, hogy én a plascsenicától egyszerűbb – kevésbé „munkás” – munkáért is annyit szoktam kérni és – kapni. – A munkadíj magában 1.000,- forint (rengeteg betű és 4 evangélista), a hozzá való stafíring (dupla bélés stb., varrónő munkája, papírtölcsér, amire a plascsenicát eltevésakor rácsavarják, stb. cca. kitesz 300,- Ft-ot. – Szimpla béléssel cca. 250,- Ft. – Ezeket, ha készen leszek, majd külön kirészletezem, mert most előre még nem tudhatom. – Egy szép, cca. 150 × 75 cm plascsenyica mindenesetre megér egy férfiruhát. – Tehát a hívek ne sajnálják, ne drágállják, mert amit a jó Istentől sajnálunk, azt – lassacskán – úgyis elveszi az ördög. – Egyébként: akár kell a plascsenyica, akár nem kell – én megcsinálom, s majd csak „elkél” valakinek, mert már több ízben érdeklődtek nálam ilyen ügyben. – Ezért az árért azonos minőségű munkát olcsóbban senki nem csinál. – Addig is, míg újból írhatok, imáidat kérve szeretettel ölel, s maradt Kr[isztusban] al[ázatos] híved:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1952. II. 16.

[65.]

**Petrasovszky Manó levelezőlapja Dudás Bertalannak a plascsenyica ügyében
Sátoraljaújhely, 1952. március 23.**

+!

Kedves Berti!

Jót neveltünk Hegedűs P[istá]val a lev[elező]lapok esetén. – А плащеница készen van, csak bélelés, rojtozás stb. híja. – A jövő héten az is meglesz, s küldöm a Hegedűssel megbeszélte úton-módon. – A pócsi lepelről is beszéltünk, s talán már tudsz is róla. – Én azt magamra vállaltam, de maradjon ez a dolog „in petto”. Addig is békés húsvéti ünneplést kívánok a hozzá dukáló minden jókkal együtt, s szeretettel ölel

Kr[isztus]ban alázatos híved:

Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1952. III. 23.

[66.]

**Petrasovszky Manó levele Dudás Bertalannak: sírlepel-elszámolás
Sátoraljaújhely, 1952. április 2.**

+!

Kedves Berti!

Mellékelten küldöm a sírleplet. Örvidenek, ha legalább tőrhetőnek találnátok.

Kész kiadásaim a következők voltak:

Festővászon a képhez	45,50
Külső klottbélés és varrógépselyem	90,75
Belső bélés	49,60
Rojt	26,10
4 d[a]r[a]b bojthoz való r[a]g[asz]t[ó], fehér	14,50
Szalag	12,80
Fenti „fehér”-eknek befestetése	15,-
„Montírozás”, vagyis női kézimunka	46,-
Együtt	300,25, ezenkívül +
Corpus, betűk stb. művészi festése	1000,-
Cakompakk: összesen	1.300,25 forint, azaz
Kereken	<u>Egyezerháromszáz forint</u>

Külön számlákat mellékelni nem tudok, mert ezeket az anyagokat a Hegedűs plascsenicájához szükségesekkel egyszerre, ill. együtt vettem, s a fenti anyagár az egész költségek fele. – Ellenben a számlák nálam bármikor megtekinthetők. –

Szeretném remélni, hogy munkám tőrhetőnek fog tetszeni! Lekoöteleznél, ha „Az istenfélő József levén a fáról stb.” hiteles görög nyelvű szövegét közölhetné velem, ill. leírnád nekem. A pócsi sírlepelhez volna reá szükségem. – A pócsi leplet egyébként 190 cm hosszúra (az oltár szélessége) és cca. 85-90-re tervezem. Betűk stb. domború kiemeléssel. – Valamint egy szép, odaváló „keleti” szentsír terve is mozog az agyamban.

Addig is igen-igen békességes húsvéti feltámadást kíván, s imáidat kéri testvéri öleléssel

S[átor]a[lja]újhely, 1952. ápr[ilis] 2.

alázatos híved Xp-o²⁸⁰
Manó

P[ost]s[criptum]. A sírleplet használat után úgy kell eltenni, hogy színével kifelé rácsavarjuk a papírhengerre. Leghelyesebb volna külön tokot csináltatni neki, s ebbe beletenni.

[67.]

Petrasovszky Manó levele – két tervezett festettüveg-ablakról

Sátoraljaújhely, 1952. október 7.²⁸¹

Forrás: NYEL II-9-a. (17. doboz, 2. mappa)

Kedves Jóskám!²⁸²

+!

Hálásan köszönöm, hogy a két új ablak megtervezésére engem ajánlottál.

A B. Sándornak²⁸³ tetsző témákat festőileg nem tartom eléggé kihasználhatónak. Eltekintve attól, hogy a szentélykép tárgyát ismételné – az eszme túlságosan általános, nem eléggé konkrét értékű ahhoz, hogy egy ily nemes műfajban, mint az üvegfestés, érdemes legyen megvalósítani, különösen a már meglévő ablakok témáihoz képest. – A Sándor bácsi témája – az eddig már meglévő körülmények között – tartalmilag nem ad eléggé súlyos művészi mondanivalót ahhoz, hogy a szentélykép után még az ablakokon is, pláne kettőn, olyasmi szerepeljen, ami már nem újság. Ráadásul ezekhez a témákhoz sok alak kellene – a hely pedig kevés –, hiszen az ornamentális keret is, ami a többi ablakon szerepel, már bizonyos fokig köti a tervezést. Az új, leendő ablakoknak valamennyire kell hasonlítaniuk a már meglévőkhöz, legalább nagyjából. Ezt megköveteli a templominterieur hangulatának egysége. – A téma túlságosan banális már, nincs benne annyi szenzáció, amennyit egy ilyen par excellence grand art²⁸⁴ műfaj, mint a színes üveg – megkövetel. –

Ellenben:

Legutóbb arról volt szó, hogy az egyik legközelebbi ablakterv lesz Sz[en]t Jozafát vértanú, a másik esetleg Sz[en]t Makrina. – Az első igazán aktuális, és szegyen volna, ha nem lenne képe a pócsi templomban; a másik pedig azért, mert ha jól tudom, ő volt tulajdonképpen nevelője, anyahelyettes „kismamája” Sz[en]t Bazilnak, egyik legnagyobb büszkeségünknek. – Sz[en]t Jozafáthoz van instrukció, de Sz[en]t Makrináról többet szeretnék tudni, mint amennyit tudok. – Sz[en]t Jozafátnak az uniót kellene művészileg intenzíven kihangsúlyozni, s már régóta gondolkodom a módján, de még eddig nem találtam meg a kielégítő megoldást. – D[udás] Berti talán segíthetne valami jó ötlettel, miként az assumptio²⁸⁵ ablakán. –

²⁸⁰ Krisztusban.

²⁸¹ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 81. forrás, 257–258.

²⁸² Valószínűleg Hegedűs József Joákim OSBM.

²⁸³ Bodnár Sándor (1901–1974): Miklósy István megyéspüspök 1925-ben szentelte a Hajdúdorogi Egyházmegye papijává. Sátoraljaújhelyen egy évig, Debrecenben három évig szolgált hitoktatóként. Penészleken 1929 és 1951 között, Mária-pócson 1951 és 1958 között parókus volt. A nyírbélteki kerület esperese 1951-től 1954-ig. VÉGHSEŐ 2015, 135.

²⁸⁴ 'igazi művészet' (francia)

²⁸⁵ Assumptio Beatae Mariae Virginis: a Boldogságos Szűz Mária megdicsőülése, Mária mennybevétel. Ünnepe: Nagyboldogasszony, augusztus 15.

A honoráriumot illetően: rátok bízom. Ha jól emlékszem, annak idején Berti Palkától kérdezte meg, mi a taksája egy ilyen tervnek. Százalékra megy a dolog. – Amit másnak fizetnek egy ilyen tervért, színvázlatért, annyival megelőlszem én is. – Tehát Bertitől, ill. Palkától kell megtudni. –

Cm-nyi pontosságú méretekre szükségem van, s arra az adatra is, hogy melyik méretű ablak melyik oldalra kerül, s melyik téma melyik ablakra, ill. oldalra, mert ez nekem a tervezésnél roppant fontos. Ámbár nem bánám, ha a témák elhelyezését – hogy ti. melyik oldalra kerüljön – én dönteném el. – Művészi okom van rá, amit bővebben kifejtteni hosszadalmas lenne. –

Addig is Szabó Miklós bácsinak fiúi kézcsókom jelentését kérem, téged szeretettel köszönt és marad

S[átor]a[lja]újhely, 1952. okt[óber] 7-én

alázatos híved in XP-o²⁸⁶

Petrasovszky Manó

[68.]

**Bodnár Sándor megkéri Petrasovszky Manót, hogy az üveglaktervek miatt utazzon Máriapócsra
Máriapócs, 1952. október 28.**

D. J. Kr!²⁸⁷

Kedves Manó!

Nem tudom, emlékszel-e még rám? Fodor János elődje voltam. Később dolgoztál is nekem. A penészleki oltárkép a tied. Azt hiszem, elég a bemutatkozásból. Tárgyra!

F[olyó] hó 7-én Hegedűs atyához intézett leveled birtokomban van. Ezennel hivatalosan megbízlak a két ablak megtervezésével. Azonban nagyon kérlek, hogy sürgősen utazz le M[ária]pócsra, terepszemlére. Érkezéséről püspök atyánkat és engemet is előre értesíts. Atyánk csatlakozik Nyíregyházán hozzád, és úgy jöttök ki. Az állomáson kocsival várlak. Természetesen a költségedet fizetem.

Atyánknak aggályai voltak a Sz[en]t Jozafát-eszmével kapcsolatban. Én eloszlattam, tehát ez marad. A másokra ő Sz[en]t Damaszkuszi Jánost óhajtja. Legyen az ő ígéje szerint. Ő úgy gondolja, hogy Damaszkuszi úgy szerepeljen, mint zsolozsmaszerző. A többit majd szóval. A kérdéses két ablak az ikonosztázion melletti volna.

Palka árajánlata is befutott. Elfogadható. Írtam is neki. Te is lépj vele érintkezésbe.

Van 5 d[a]r[a]b Roskovits-képem.²⁸⁸ Szeretném, ha ittléted alkalmával azokat is megnéznéd.

A viszontlátásig is szeretettel üdvözl:

Bodnár Sándor

Máriapócs, 1952. október 28.

²⁸⁶ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

²⁸⁷ Dicsőség Jézus Krisztusnak!

²⁸⁸ Roskovics Ignác (1854–1915): görögkatolikus festőművész. Bodnár Sándor felesége Papp Márta volt, akinek az édesanyja, Mosolygó Mária (VÉGHSEŐ 2015, 89) Roskovics testvérének, Helénának volt a lánya (VÉGHSEŐ 2015, 31). Talán ezen a családi kötődésen keresztül jutottak hozzájuk Roskovics-művek.

[69.]

Petrasovszky Manó levelezőlapon értesíti Bodnár Sándort várható máriapócsi utazásáról

Sátoraljaújhely, 1952. október 31.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. csomó)

+! Kedves Sándor!

Soraidban kifejezettekkel megtiszteltél. – Tehát: a jövő hét keddjén, azaz nov[ember] 4-én reggel a M[ária]-pócsra 8⁴¹ h-kor befutó vonattal érkezem, s még ugyanaznap a du. 15⁰⁴ h-kor Pócsról induló vonattal szeretnék hazaérkezni. Hacsak az égiek másként nem határoznak. Tudtommal este 7 óra tájban is indul egy vonat Pócsról. Attól függ, hogy atyánk melyikkel fog akarni visszautazni – s nem szeretném a fuvart kétszer járatni. – Atyánkat egyidejűleg értesítettem utazásomról. – Az ő eszméje, Sz[en]t Makrina helyett, jobban megfelel. – A részleteket persze szóval jobban lehet meg tárgyalni. – Addig is szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]újhely, 1952. okt[óber] 31.

alázatos híved in XP-o:²⁸⁹

Petrasovszky Manó

[70.]

Az Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete tájékoztatólevele

Petrasovszky Manó részére a máriapócsi templom üvegfestményű ablakaival kapcsolatban²⁹⁰

Budapest, 1952. november 10.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete

Központ: Budapest VIII., Baross u. 66–68. Tel.: 338-998, 330-706

Üvegezés

Üvegcsiszolás

Tükörkészítés

Képkeretezés

Üvegmintázás

Üveghajlítás

Ólomüvegezés

Tömegcikk-
gyártás

Budapest, 1952. XI. 10.

Ügyintéző: Palócz/H.-né

Petrasovszky Manó festőművész úrnak, tanár

Sátoraljaújhely

Esze Tamás utca 49.

²⁸⁹ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

²⁹⁰ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 82. forrás, 259.

A máriapócsi gör[ög]kat[olikus] egyházközség 1952. év október hó 28-án kelt megrendelésében megbízta szövetkezetünket a máriapócsi kegytemplom részére két új üvegfestményű ablak előállítására.

Mindenekelőtt közöljük festőművész úrral, hogy Palka József cég, akivel állandóan összeköttetésben állott, munkavállalóival együtt 1952. május 1-jén szövetkezetünkbe lépett, és szövetkezetünk kizárólag egyedül foglalkozik új üvegfestményű templomablakok előállításával, valamint a meglévő templomablakok javításával. Ugyanolyan pontossággal és minőséggel készítjük el a megrendelt ablakokat, mint a volt Palka József-cég, mert hisz munkavállalóival együtt szövetkezetünkben dolgoznak.

A máriapócsi gör[ög]kat[olikus] egyházközség a megrendeléskor felhívta figyelmünket, hogy az újonnan elkészítendő két új templomablakra vonatkozó vázlatok megcsináltatása tekintetében művész úrral vegyük fel az érintkezést. Amint tudjuk, Dudás püspök úr már régebben egy elgondolást tervezett az összes ablakokra, és így érdeklődünk, van-e valami terv a művész úr birtokában az elkészítendő új ablakokra vonatkozóan. Ha igen, úgy kérjük annak mielőbbi elküldését, mert az esperes úrnak az a kívánsága, hogy az elkészítendő ablakok jövő év január–februárjában már beszerelhetők legyenek. Az ablakokhoz szükséges vaskereteket egy másik kisipari szövetkezet, a Díszmű- és Domborműkészítő Lakatosok Szövetkezete már készíti – az egyházközség megrendelése alapján –, úgyhogy azok elkészítése után nevezett szövetkezet elküldi befalazás végett.

Kedves művész úr! A terv honoráriumát, mint a múltban, a rendelő viseli, mi, csak, mint régebben, az eredeti nagyságú kartonrajzokat vállaljuk, ami az árajánlatunkban bent foglaltatott.

Ebben a tekintetben kérjük a művész urat, hogy esperes úrral vagy pedig Hegedűs József főtisztelendő úrral (lakik: Bodrogresztúr, Felső út 203. sz.) az érintkezést felvenni szíveskedjék, és velük a honoráriumügyet letárgyalni.

Amennyiben még terv nem volna készen, úgy jó volna, ha ezeken az ablakokon az ornamentális keretezés ugyanolyan maradhatna, mint már az előzőleg leszállított négy ablaké.

Mellékelten küldjük az ablak vaskeretezését a beírott pontos méretekkal, könnyítés végett, ami bizonyára művész úrnak nagy segítségére lesz.

Várjuk mielőbbi szíves értesítését, illetőleg az ablakvázlatok és tervek elküldését, hogy a munkálatokhoz mielőbb hozzákezdhessünk, hogy a kért időpontban az ablakok elkészülhessenek.

Szövetkezeti üdvözlettel
Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete

[71.]

Petrasovszky Manó levelezőlapja: két üveglakterv ütemezéséről

Sátoraljaújhely, 1952. november 17.

Forrás: NYEL II-9-a. (17. doboz, 2. mappa)

+! Kedves Sándor!

A küldeményt hiánytalanul megkaptam. Hálás köszönet érte. – Palkáék, helyesebben a szövetkezet írtak, és megküldötték a pontos méretet. – Válaszomban közöltem velük, hogy az első rajzot – valószínűleg nov[ember] végén, de legkésőbb dec[ember] első napjaiban megküldöm; természetesen neked küldöm. – A másikat nem sokkal utána. Mégis úgy csinálom, ahogy te proponáltad, vagyis nem egyszerre a kettőt, hogy minél hamarabb hozzáfoghassanak legalább az egyikhez. – Sz[en]t Jozafátot már munkába vettem, de lassan haladok, mert sok az elmaradt egyéb restanciám, s azokat is ki kell elégítenem. – Tehát szíves türelmedet kérem, mert Pócsra nem kerülhet efemer értékű alkotás. Addig is szeretettel köszönt:

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1952. XI. 17.

[72.]

**Petrasovszky Manó tájékoztatása a Szent Jozafát-üvegablakról
Sátoraljaújhely, 1952. december 9.²⁹¹
Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)**

+!

Kedves Sándor!

Lapodat megkaptam. Veronika is átadta az üzenetet. Jozafát egy-két napon belül készen lesz, s megy. – Nézd el, hogy türelmedet kissé próbára teszem: az új ablak nem lehet silányabb a többitől, de meg azt sem szeretném, ha színvázlatom a te Roskovics-képeid mellett szégyenkezni kénytelenkednék. – Jozafát alá tehát írandó: „A máriapócsi buzgó hívek adománya.”

A közeli visszaírásig

alázatos híved in XP-o²⁹²
Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1952. dec[ember] 9.

[73.]

**Bodnár Sándor levele Petrasovszky Manónak – két festettüveg-ablak tervéről és az oltárképről²⁹³
Máriapócs, 1952. december 18.**

Kedves Manó!

Bocsáss meg, hogy idegen tollakkal, ill. Bazília húgom pennájával ékeskedem, de már két napja ágyban fekszem. Engem is megtalált az influenza.

Jozafátot megkaptam. Nekünk, mindnyájunknak nagyon tetszik. Remélem, hogy atyánk sem talál kifogásolnivalót rajta. Epedve várjuk a második érkezését. Ennek befejeztével azonnal megbízást szeretnénk adni részedre a további két ablak és a Jézus Szíve-oltárkép elkészítésére. A két ablakra az eszméd kitűnő. A következő propozícióba fel is használom azokat.

1.) Most lesz egyházmegyénk fennállásának negyvenedik évfordulója, s ezt bazilikánkban is szeretnénk megörökíteni. Az első ablakon volna Szent István vértanú s X. Boldog Piusz pápa, amint az előtte térdelő Miklósy²⁹⁴ püspöknek átadja a kinevezési okmányt.

2.) A másik ablak azoknak az ős görögkatolikusoknak emlékére készülne, akik évszázadokon keresztül harcoltak a hajdúdorogi püspökség megalapításáért és mellékesen a magyar liturgiáért (dorogi Farkas,²⁹⁵ Szabó Jenő²⁹⁶ stb.). Természetesen a képen szerepelnie kellene a dorogi templomnak is, amely kútfeje volt az egész mozgalomnak.

²⁹¹ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 83. forrás, 261.

²⁹² Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

²⁹³ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 84. forrás, 262–263.

²⁹⁴ Miklósy István (1857–1937): 1913. április 21-én Ferenc József kinevezte a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye első megyéspüspökévé, október 5-én szentelték fel. Székhelye Debrecenben volt az 1914. február 23-i bombamerényletig, utána Nyíregyházára költözött.

²⁹⁵ Farkas Lajos (1821–1894): a görögkatolikus magyar egyházmegye felállítása és a magyar nyelvű liturgia szentesítése érdekében Hajdúdorogról indult mozgalom vezéregyénisége.

²⁹⁶ Szabó Jenő (1843–1921): kezdeményezésére 1898. június 20-án, Budapesten megalakult a Görög Szertartású Katolikus Magyarok Országos Bizottsága, melynek ő lett az első elnöke. 1896-tól a főrendiház tagja.

3.) A Sz[en]t Anna-oltárkép helyett jönne, atyánk elgondolása szerint, a Jézus Szíve-oltárkép. Egyik oldalon volna Aranyszájú Sz[en]t Jánosnak, mint a Jézus Szíve-tisztelet első előharcosának képe. (Többet írt Jézus Szent Szívéről, mint az összes szent atyák együtt.)²⁹⁷ A másik oldalon Alacoque Sz[en]t Margit volna.

Nagyon hálás volnék, ha ezekre az elgondolásokra vonatkozólag közölnéd velem észrevételeidet.

A most esedékes ablakra vonatkozólag szeretettel figyelmeztetlek, hogy legkésőbb vízkeresztre itt legyen, mert különben megszellőztetek az egyházmegyei körrendeletekben.

A penészleki angyallal, ill. kedves feleségeddel együtt szeretettel üdvözl:

Bodnár Sándor

Máriapócs, 1952. XII. 18.

Ui. A Damaszkuszi-üvegkép felirata a következő: „A búcsújáró lelkipásztorok ajándéka”.

[74.]

Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak a festettüveg-ablak tervekről²⁹⁸

Sátoraljaújhely, 1952. december 28.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

Kedves Sándor!

Tegnap postára (Liki²⁹⁹ p[áter] címére) tettem a módosított Sz[en]t Jozafátot. Remélem, hogy most már véglegesen Palka műhelyébe kerülhet. Annál is inkább, mert ugyanakkor levelet kaptam Palkától, saját magától, hogy küldjem már a tervet. Megnyugtattam, hogy már megy, s rövidesen, a jövő héten megy a másik is (persze, előzőleg tehozzád). – Megvigasztaltam afelől is, hogy nem fogod agyonsürgetni. – Nem is tartom tanácsosnak, mert az alkotó szellem olyan, mint a terhes anya, s még állatban is időtlen (időtlen: nem érett) korcsot szül, ha megkergetik. (Lehet sürgetni, csak ne „elvből”). – Egyébként az az egyéni tapasztalatom és nézetem, hogy inkább szidjanak és átkozzanak szülés előtt, mint utána!

A Dam[aszkuszi] Sz[ent] Jánost már dec[ember] 16-án, tehát az előző kép postázása napján munkába vettem. Azóta – talán – már a kezekben lehetett volna, így tényleg csak a jövő héten készülhetek el véle, esetleg éppen vízkeresztre. –

Képzetelemet és ambíciómat igen felajzottad nagyszabású művészi terveiddel. Hivatásomnál fogva is készséggel és mindent megelőzve óhajtom szolgálni pócsi „Anyácskánk” hajlékának ékesítését (persze: képességeim határain belül: ha ui. nincs tőlem esetleg „jobb”). –

A Jézus Szíve-oltár képeinek³⁰⁰ elgondolása, azt hiszem: jobb nem is lehetne! – Erre vonatkozólag az általad írottakhoz nincs is mit hozzátennem. –

A következő két ablakot illetőleg pedig: az általad közölt két témát én egybeolvasztani gondolom, vagyis:

I. (a képet a Sz[ent] Mihály ikonosztázképe felől gondolva) lent, a lépcsőn állva X. Piusz pápa, jobbával „Christifideles Graeci...” bullát nyújtja az előtte térdelő Miklósy püspöknek, baljával fölmutat a fölötte felhőn térdelő Sz[en]t István protomártírra, aki viszont baljával lemutat Miklósyra és a mögötte elhelyezkedő ős grékus érdemszerzettek, jobbával pedig kéri a „minden jó adományt” onnan „felülről” (valami fénysugárzásból).

²⁹⁷ Ez a megállapítás a mai olvasó számára különösnek hat, de a Jézus Szíve-kultusz korabeli kutatói ezen a véleményen voltak. Vö. MÜLLER 1942, 26.

²⁹⁸ Nyomatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 85. forrás, 264–268.

²⁹⁹ Liki János Imre OSBM (1904–1961): 1922-ben Munkácson lépett be a bazilita rendbe. 1924-ben egyszerű fogadalmat, 1930-ban ünnepélyes nagyfogadalmat tett, és Miklósy István pappá szentelte. Rendi főiskolákon teológiai tanár (1931–1938), Ungváron internátusigazgató (1938–1943). Máriapócson 1943 és 1945 között szolgált lelkészként, ezt követően a hajdúdorogi tanítóképzőben tanított. A szétszórás után, 1950 és 1959 között a Papnevelő Intézet rektora, valamint a Görögkatolikus Hittudományi Főiskola rektora. VÉGHSEŐ 2015, 147.

³⁰⁰ A Jézus Szíve-kép jelenleg a Nagy Szent Bazil Rend Gyűjteményének a tulajdona (Itsz. 2017.2.1.).

– Ha Szent István protomártír a hajdúdorogi templomnak is templomi védőszentje, „titulusa”, akkor akár azt is meg lehetne tenni, hogy bal kezébe a dorogi templom kicsinyített mását tennék, amely – ha jól gondolom – tulajdonképpen „székesegyháza”, katedrális volna a dorogi püspökségnek, tehát egyházmegyének, s így Sz[en]t István mintegy erre az egész egyházmegyét szimbolizáló kis templomra (mely alatt ott szerepelnek fő képviselői is) esdené az áldást. – Valószínűnek tartom azonban azt, hogy a dorogi egyh[áz]megye védőszentjévé Sz[en]t István vértanú arra való tekintettel lett, merthogy megb[oldogult] első püspökének a keresztneve István volt. Lehet azonban, hogy tévedek. –

II. A görög „ősök” emlékének külön ablakba való megörökítése valami „szent” nélkül, de még, mondjuk, a dorogi templom „titulusa” szerepeltetésével (ha az esetleg nem Sz[en]t István első vértanú) is némi művészettechnikai nehézségekkel jár. – Ti. dorogi Farkas,³⁰¹ Szabó Jenő (tudtommal ő nem is volt „dorogi”) stb. már nem élnek, ismert fotográfiáik mind szembefordulnak a nézővel. Hogyan állítsam őket a képre úgy, hogy a fölöttük v[agy] mögöttük levő „szent”-nek ne fordítsanak hátat (tehát, mondjuk, profilban legyenek), de egyúttal felismerhetők is legyenek a néző számára? Hiszen ha élnének, egy rajz tanulmány természet után vagy egy erre a célra készített fénykép kíségetene a bajból, avagy ha valami olyan ismertetőjelet lehetne alkalmazni, amely kétségtelenné tenné „személyazonosságukat”; mint mondjuk a főntebbi ablaknál, ahol a festő püspöki ruhával s a Miklósy püspöki címerrel utalhat a személyre, még ha a mondjuk, profilban szereplő arc csak halványan emlékeztet is a megb[oldogult] püspök úrra. Viszont ezen a püspökség alapító (Sz[en]t István) képen a görög „honalapító”-kat, mint érdemdús mellékalakokat – fényképek alapján – „művészettechnikailag” is sikeresebben lehetne elhelyezni. – Szerény véleményem az, hogy ezen az elsőbb tervrajzon emléküik elegendő méltányossággal volna megörökítve. –

Ezen az I. sz. ablakterven, ill. tervhez némely „szertári” motívum ismeretére volna szükségem: X. Piusz püspöki, ill. pápai címerére, Miklósy p[ü]s[p]ö[k] püspöki címerére és esetleg jelmondataikra. A Malakiás-féle „jóslatra” X. Piuszt illetőleg („Ignis ardens”,³⁰² avagy „Fides intrepida”?³⁰³ – azt hiszem, inkább az előbbi). – Továbbá a h[ajdú]dorogi templom jó, alkalmas fényképére, ahol a templom egészéről, konstrukciójáról fogalmat lehet alkotni. H[ajdú]dorog város címerére (a „honalapítók” esetleg zászlót tartanának, s azon szerepelne a címer mint díszítő, de egyúttal ismertető, magyarázó motívum). – Ugyancsak a „Cristifideles Graeci” bulla fotokópiája, hogy arról egyrészt X. Piusz neve és címere lássék, másrészt a szövegnek legalább pár sora olvasható legyen (szóról szóra végig odafesteni nehéz és művészetlen, de felesleges is volna). – De elegendő volna a bulla kezdetének pár sornyi szövege is, a cél el volna érve. – Végül szükséges volna dorogi Farkas (talán) Ákos, Szabó Jenő meg még egyvalakinek a fényképe (ezeket meg tudom szerezni a római 1900-as zárandokkönyvből). A harmadik egy dorogi parasztember, hajdú lehetne, egy a népből. – Ezek volnának az egyik jövődő ablakra vonatkozó gondolataim. És részéről kitűnő ötletnek tartom X. Piusz stb. belevonását a Sz[en]t István protomártír témába. Még azért lehet gondolkodni rajta, hadd érjen, hadd lohadjon!

A másik, II. ablak így egyelőre üres még. – De nem lehetne-e a debreceni v[ér]t[anú]k állítani rajta valami emléket valami módon?! – Még ha „véletlenül” is, de csak v[ér]t[anú]k voltak ők, ha nem is kimondottan azért, amiért az aprószentek, de mindenesetre a magyar liturgiáért. – Erről persze szintén még gondolkodni kell. –

Az I. sz. Sz[en]t István protom[ártír]-ablakot az ikonosztáz Sz[en]t Mihály-képe mellé, a klírosz fölé gondolom. – Vele szemben, a szószék és ikonosztázion közé a Dam[aszuszi] Sz[en]t János-ablakot. – Hátul a kórus mellé, a parókia felől (az oldalbejárat fölött) Sz[en]t Jozafát képét. Vele szembe pedig a még meg nem állapodott tárgyú (debreceni v[ér]t[anú]k képét). Aranyszájú Sz[en]t János képe díszesebb helyre, az oltárra kerül. –

S hogy a propozíciókból ki ne fogyjak, az utolsó és legnagyobb ablakra – hátul a kóruson – egy szép, igazi gör[ög]kat[olikus] Ave Mariát s körülötte rózsakoszorús karikákba foglalva a rózsafüzér 15 titkát gondoltam. – Ez volna talán a legszebb befejezése a szentélyből kiinduló művészi gondolatsornak. –

³⁰¹ Valószínűleg Farkas Lajos.

³⁰² 'lángoló tűz' (latin)

³⁰³ 'rendíthetetlen hit' (latin)

Tekintettel arra, hogy a fantáziának szárnya van – s pénzbe nem kerül –, én már a párkány feletti ablakokat is festve képzelem: a hajóbeli 8 ablak ábrázolná a 8 boldogságot, mint amelyek a B[oldogságos] Szűz életében mind valóra váltak, a szentélyben pedig a Szentháromság személyeinek szimbólumai – amit ottlétemkor tárgyalgattunk. – Si Deus Vellet!³⁰⁴

Azt hiszem, egyelőre éppen eléggé megfárasztottalak hosszas locsogással és krikoszkrasz írással, s éppen ezért is igyekszem befejezni. Mellékelten visszaszámaztatom hozzád visszakérült előző leveletem, esetleg szükséged lehet reá. –

Remélem, hogy az influenzát már leküzdötted, s levelem nem ágyban, hanem reverendában talál. Ha esetleg – amit nem kívánok – még nem, úgy igen jó kúrát tudok legyőzésére, ún. „kalap”-kúrát. Ha esetleg nem ismernéd, legközelebb szakszerű részletességgel megmagyarázom.

Addig is a bekövetkező új esztendőre lelki-testi egészséget, békességet és kifogyhatatlan rakás kenyeret kívánok kedves mindnyájatoknak, s kézcsokjaim jelentését kérve maradtam szeretettel

S[átor]a[lja]újhely, 1952. dec[ember] 28.

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

Kedves Sándor! Úgy látszik, nem bírom ki utóiratkozás nélkül, de hát azért jár a szánk, hogy megértsük egymást, ill. hogy ne felejtünk el beszélni. – Nos, a debreceni v[ér]t[anú]k ablakát szeretném konkretizálni. Így gondolom egyelőre: az ablak általános ornamentális keretezése marad a többihez hasonló. Ebbe helyezzük a következő motívumokat: alul, ahol a többi ablaknál a feliratok szerepelnek, volna három fejporthé: Jaczkovics,³⁰⁵ dr. Csath³⁰⁶ és Slepkovszky;³⁰⁷ mindenik alatt az illető neve, középen fölöttük (ahol a kegykép melletti ablakokon a püspök atyánk címere látszik) csak ennyi: 1914. febr[uár] 23. – Továbbá: a legalsó lépcsőn, a függőleges lapján: „Boldog nyugalmat és örök emléket”, avagy: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért”. – Ui. folytatása

A lépcsőn kétoldalt állva, jobbról-balról egy-egy gyászruhás diakónus angyal, kezükben: egyiknél egy szövétnekféle (az emlékezés fáklyája), a másiknál egy szájával lefelé fordított harsona (a feltámadás pillanatára várván). – Az egész ablak közepén (a kegykép melletti ablakokhoz hasonlóan) egy biblikus allegória: egy anya siratja három meggyilkolt gyermekét (Ráchel siratja fiait, és nem bír megvigasztalódni, mert nincsenek.) – A háttérben „Heródes” emberei” tevékenykednek! – Mögöttük mint „betlehemi” városkép: Debrecen gör[ög]-kat[olikus templom] tornya stb. – viharos, villámló felhők. – „Hósi emlék”-szerű az elképzelés, de tekintve, hogy nem oltárképről van szó, hanem inkább templomi dísz tárgyról (ablak) – azt hiszem, semmi liturgikus akadály nincs a megvalósításának. – Más templomokban is festettem már direkt katonai hősi emléket, s pedig egyházi megbízásra. – Az egész dolog jól is hatna éppen a nagypénteki „Krisztus sírja” fölötti ablakon. – Persze, ezt mindenestül meg kell beszélni p[üspök] atyánkkal. – A magam részéről, érzelmileg is, vágyom, hogy a három áldozatadó személynek (elvégre életüket nem tagadták meg, s nem vonták vissza) bazilikánkban legalább ilyen emlékműve legyen. – De ha az ablakra jobb ötlet kerül, nagyon fogok örülni neki. – Addig is újból áldásos új esztendőt stb. kíván:

Petrasovszky Manó

³⁰⁴ 'Ha Isten azt akarta!' (latin)

³⁰⁵ Jaczkovics Mihály (1858–1914): 1882-ben Pásztélyi Kovács János szentelte a Munkácsi Egyházmegye papjává, 1912-ben került a Hajdúdorogi Egyházmegye kötelékébe. 1911 és 1913 között hajdúdorogi külhelynök, 1913 és 1914 között a Hajdúdorogi Egyházmegye általános helynöke. A Miklósy István püspök elleni bombamerényletben halt meg. VÉGHSEŐ 2015, 37.

³⁰⁶ Csath Sándor (1875–1914): a Hajdúdorogi Egyházmegye ügyésze. 1914. február 23-án a Miklósy István püspök elleni bombamerényletben vesztette életét.

³⁰⁷ Slepkovszky János (1881–1914): Firczák Gyula megyéspüspök 1905-ben szentelte a Munkácsi Egyházmegye papjává, 1912-ben került a Hajdúdorogi Egyházmegye kötelékébe. 1913 és 1914 között Debrecenben püspöki titkár volt. 1914. február 23-án a Miklósy István püspök elleni bombamerényletben vesztette életét. VÉGHSEŐ 2015, 79.

Pótutóirat:

Nincs-é meg véletlenül Leontinnak, avagy nem ismeritek-é véletlenül annak a rutén karácsonyi éneknek a pontos rutén szövegét, amelynek a refrénje így szól: „nebesza, nebesza, nebesza pojút, pojút, pojút pojút...”?
Ismét: Leontint szeretettel ölelem, de kérem, írja le nekem a tót kuruc dalnak a szövegét: „Mikor én még kuruc voltam Rákóczi-vojnában” stb.

Szeretettel m[int] f[ent]³⁰⁸

[75.]

A máriapócsi üvegablakok motívumainak és feliratainak tervezete
[hely és idő nélkül]

M[ária]pócsi ablakok

1.) Pontos méret Palkától (címe:

2.) Honorárium?

3.) Damaszkuszi Sz[en]t János (Iszauriai Leó császár alatt) a képek tiszteletének védője; Irmologion (bizánci hanglépcsős kottafűzér) megalkotója; Typikon átdolgozója. – Sz[en]t Bazil-rendi szerzetes pap – szír-fajú. –

Legenda: levágott jobb kezét a Szűzanya visszaépíti. –

Agenda: az Irmologion, Typikon hiteles görög betűs neve? Kottákat megnézni, hány vonal?

Damaszkusz látképe. – Orgona? Az első orgonát Bizáncból küldték Pipin frank királynak – tehát szerepeltethető. – Régi fajta orgonát lásd: Új Idők lexikona 20. kötet. –

Téma: Dam[aszkuszi] Sz[en]t János a Szűzanya (pócsi képe előtt térdel, minden tehetségét a Szűzanya himniódájához ajánlja föl. Bal kezével írotollat tartó, levágott jobbát illeszti helyére, miközben jobbának mutatóujja³⁰⁹ az angyal tartotta nyitott irmologion lapjaira mutat. A Szűzanya jobbával jóváhagyólag int. – Sz[en]t János mögött egy víziorgona – hidraulikus. Héttérben a nyitott cellaablakon át Damaszkusz tornyai látszanak. –

Kondor³¹⁰ hajas-szakállas, horgas orrú szír fej. – Epirachelion. –
(Szószék felőli ablak, hogy a jobb kéz érvényre jusson.)

Az angyal zöld színű (közönséges vasárnapi) diakónusruhában.

Epirachelion felöltése. Kottából valamit lemásolni, az első oldalt.

Felirat: (valami a Szűzanya-kép tiszteletére vonatkozó Dam[aszkuszi] Sz[en]t János-szöveg)

4.) Kunczewits Sz[en]t Jozafát v[ér]t[anú] – Az unióért adorál. – Térdel. – Jobbja a

szívén, balja a mellette térdelő piros ruhás (diakónus) angyal által tartott bárdra mutat (vértanúi palma, korona). („Kész vagyok életemet adni az unióért!”) – Előtte látomás (vágy): A Sz[en]t Péter-templom képe, fölötte kehely és Eucharisztia és felirat: Signum Unitatis. – „Vinculum Charitatis – Signum unitatis”.³¹¹ – Sz[en]t Jozafát bazilita ruhában, a csíkos (sárga-lila-sárga) palásttal, lila sapkával, kereszttel stb. – Mögötte püspöki jelvények (korona, pásztorbot, de korbács is) – háttérben a hóborította Polock város hagymatornyai. – Jó volna ismerni: katedrális képet és püspöki címerét? –

³⁰⁸ Több variánsa is létezik, az alábbi a legismertebb: „Nem tudok én semmit tótul, / Mert én magyar vagyok. / Ha azt tudni akarjátok / Liptó várban lakom. / Hej, mikor én kuruc voltam / Rákóczi vojnában / Cifra plach-zásztavában / Jártom Oravában.” Közli a rá vonatkozó korábbi irodalommal: KÖPECZI 2000, 195.

³⁰⁹ azelőtte

³¹⁰ 'göndör, fodros'

³¹¹ 'Az egység jelképe – A szeretet köteléke' (latin)

Felirat: „Magasztalunk téged, Szent Jozafát püspök, Krisztusnak vértanúja, és tiszteljük a Te dicső szenvedésedet, melyet az Egyház egységéért viseltél el!” (Reggeli istentisztelet Sz[en]t Jozafát p[üs]p[ök]-v[ér]t[an]ú emlékére)

[76.]

**Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak
– a Damaskuszi Szent János-ablakfestmény tervéről³¹²**

Sátoraljaújhely, 1953. január 15.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

Mellékelten küldöm a Dam[aszkuszi] Sz[en]t János-ablak tervét. Később, ahogy gondoltam, de ember tervez, Isten végez. – Azt is remélem, hogy ezen talán nem lesz módosítanivaló. – Tárgyát, illetve az elgondolást Li-ki atyával is meghánytuk-vetettük. Eszerint: Damaskénos mint zsolozsmaszerző (a püspök atyának is ez volt az intenciója). – Költő létére poétikai feldolgozásra alkalmas eseményt választottam az életéből. – Jóllehet, az ábrázolt eset még „világi” életében történt meg velem, én mégis papi (bazilita) köntösbe öltöztettem, mert hiszen a papi lelkület már úgyis megvolt benne, de meg: én nem reális pillanatfelvételt akarok adni, hanem Dam[aszkuszi] Sz[en]t János karakterének mintegy sűrített ideáját: azt az emléket, ahogyan a közhit elképzeli. – Ilyen anakronizmusra van példa minden ikonosztázon: Sz[en]t Miklóst mitrával ábrázolják, pedig – ha jól tudom – mitrát akkor még nem is használtak a püspökök. Sz[en]t István királyt is olyan, ill. abban a koronás palástban ábrázolják (és olyan koronával), amelyet csak III. Béla óta viselnek a királyok. – A B[oldogságos] Szűzanya alakját azért alkalmaztam kifejezetten egy „képre”, hogy emlékeztessen Dam[aszkuszi] Sz[en]t János „képtisztelő” küzdelmeire (kezét is ezért vágták le), de ez utal némileg az ő hittudósi mivoltára is. Szűz Mária képből kinyúló karja jelzi, hogy itt valami csodálatos esemény folyik (mert egy festett kép, normális körülmények között, nemigen szokott megelevenülni), s Damaskénos levágott karja valószínűleg visszaépül. – A kis Jézus kezébe piros virágot adtam, mert a pócsi kegyképen is így van: nem baj, ha a nénikék azt fogják gondolni, hogy Dam[aszkuszi] Sz[en]t János kezét a pócsi Szűzanya gyógyította meg. Elvben tökéletes igazságuk lesz: az 1200 évvel ezelőtti bizánci Mária-kép egészen biztosan őse volt a pócsi képnek. – (Még azt sem tartom olyan nagy bajnak, ha Dam[aszkuszi] Sz[en]t Jánost pócsi barátoknak fogják elkönyvelni. Végeredményben: nem fontos, hogy életének melyik szakában történt vele.)

A levágott jobb tollat tart, mert hiszen az írhatás végett van szükség az egészségére. – Alatta megbarnult pergamentekercsen a „Tebenned örvendez...” megkezdett sorai látszanak. – A háttérből az orgonát nem hagyhattam ki, mert az orgona Bizáncból került Nyugatra (talán éppen Damaskénos korában, nem tudom, melyik bizánci császár küldte ajándékba valamelyik – Kis, Nagy? – Pipinnek). – Dam[aszkuszi] Sz[en]t János feje mögött, a háttérben a „holdsarlós” damaskuszi éjszaka látszik. – Oldalt, lent, egy irmologionból dúdolgató diakónusruhás angyal áll. – Középen alul: Damaskénosnak a fenti esetre alkalmazott imája. – (Található: Migne – „Vita S. P. N. Joannis Damasceni a Joanne Patriarcha Hierosolymy tano conscripta” – görög eredetiből, anakreóni metrumban fordította: Dr. Cselényi István teol[ógiai] professzor.) – Az imaverset majdnem szebbnek tartom, mint a képemet! – Fönt, az ablak tetején a megszokott két kis angyal. – Egyik lantot, a másik pedig azt megkoszorúzó babérkoronát tart. – Ha hamarabb jutott volna eszembe: borostyánkoszorút adtam volna a kezébe (egyházdoktor – baccalaureatus), de már nem akarom a türelmedet tovább próbára tenni, s Palka kartonrajzoló művésze a végleges kivitelben (kartonon) könnyen segíthet rajta. – Ámbár nem lényeges a dolog! –

³¹² Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 86. forrás, 270–271.

Tekintettel arra, hogy – a magam részéről – egyelőre végeztem, illetékesek számára kézcsókjaimat jelentve, jó egészséget kíván, s szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]újhely, 1953. január 15.

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

Ui. Damaskénosnak a valóságban csak a kezefejét vágták le. Én ezt nem alkalmazhattam, mert akkor a „fogó”, egészséges kéz sokat eltakart volna belőle, s a szemlélő csak hosszas keresgélés után jött volna rá a valóságra, ami zavarta az evidens hatást. –

A színvázlat bekeretezését illetően: Palkától vissza kell kérni (vigyázzanak reá, nehogy összemaszatolják!), egyebekben lásd előbbi képet illetően!

Figyelem! Dam[aszkuszi] Sz[en]t János képét a szószék mellé képzeltem!

Csomagolótölcser^t tisztelettel kérem vissza!

[77.]

**Bodnár Sándor levele Petrasovszky Manónak a Jézus Szíve-képpel kapcsolatosan
Máriapócs, 1953. február 13.**

D. J. Kr.³¹³

Kedves Manó!

Csatoltan küldöm a Jézus Szíve-kép és a két mellékalak méretét. Vedd munkába, és ha lehetséges, május közepére legyen kész. Semmi mondanivalóm nincs, hiszen már leleveleztük, csak annyi, hogy ezek is éljenek, mint a többi képeid.

Szeretném, ha egy kis költségvetést küldenél, hogy tudjam, mennyit irányítsak elő részedre.

A másik két ablak témájára nézve még nem állapodtam meg atyánkkal, így azt csak később közölhetem.

Palkáék írták, hogy márc[ius] első napjaira készen lesznek az előbbi kettővel. Atyánk már kétszer is nézte a helyszínen, ti. Pesten.

Másfél hónapig nyavalyás voltam. Árt nekem ez a bűzös pócsi levegő. Na meg ez a pincelakás is csak barátoknak való.

Szeretettel üdvözl:

Bodnár Sándor

Máriapócs, 1953. február 13.

(Jegyzet, kézírással a lap alján:)

Jézus Szíve-kép	4000,-
Chrysosthomus	2000,-
<u>Alacoque Margit</u>	<u>2000,-</u>
Összesen	8000,- + anyag, szállítás stb.

³¹³ Dicsőség Jézus Krisztusnak!

[78.]

Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak – a Jézus Szíve-kép áráról és korábbi pócsi munkáiról³¹⁴

Sátoraljaújhely, 1953. február 19.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

Az ablak honoráriumát köszönettel megkaptam. Hasonlóképpen megkaptam a Jézus Szíve- s a két mellékkép méretét is. – Valamikor, ott-tartózkodásom idején én is lemértem őket, s az adatok egyeznek. Annak az óhajnak, hogy május közepére lehetőleg legyenek készen – sajnos –, nem tudok eleget tenni: a nappalaim (de egy ideig még az estém is) áldozócsütörtökig teljesen le vannak kötve igen komoly egyházművészeti feladatokkal, amelyek halasztást nem tűrnek, mert egyrészt húsvétra kellene (2 db plascsenica), másrészt pontos terminusra ígértem őket. – Bármennyire első a rangban és sorrendben a pócsi munka, a „becsületen” túl nem tehetem magamat, nem dolgoztathatok iparos módjára „segédekkel”, mert minden feladat személyes tevékenységemhez van kötve. – S csak két kezem és csak két szemem van. – Ilyen módon a Jézus Szíve-képekhez – bizony – csak május második felében tudok érdemlegesen hozzáfogni. Persze a tervezgetést, vázolgotást lassan felszabaduló estéimen már elkezdhetem. Miként a gazdasszony is, ha másnap finom kalácsot akar sütni, előző este bekovácsol. – S a kelesztés – ugyebár – hosszabb ideig tart, mint a dagasztás meg a sütés?! – A kegykép kísérőképeinek ötlete (témája) három esztendeig érlelődött, míg végül én ajánlottam, hogy – többféle megokolással – muzsikáló angyalok legyenek rajta. – Sok vita, sok meghánytorgatás előzte meg ezt a végső megoldást (előzőleg különböző szentek voltak programban), amíg aztán a muzsikáló angyalokban, ill. a két Mária-himnusz festői interpretációjában végül megnyugodtunk. – De a kielégítő megtervezésük sem tartott sokkal rövidebb ideig, mint a kivitel. Elvégre nem egyszerű falusi templomcskába való „olcsó” képekről volt szó, hanem egyetlen bazilikánk és kegytemplomunk méltó díszéről. A jelen feladat – számomra még nehezebb –, mondhatnám: pócsi feladataimnak koronája. – Nehézségét a téma egyszerűsége okozza: egy csak valamennyire is kielégítő Krisztus-arc stb. művészi és hittel teljes megoldását nem kerülhetem meg holmi „festői” handabandával, érzelgős fogásokkal, amelyek a vénasszonyokat meghatják ugyan, de a komoly, józan vallásosságot szánakozó mosolyra indítják. – Nekem itt olyan Jézus Szíve-képet kellene alkotnom, amelyik különb minden eddig látottól. – Elvégre az egész oltárépítmény az oltárképért van, s a kép nem lehet silányabb, mint a „rámája”. – Summa summarum: ehhez idő kell! Idő, idő, idő! A művész számára nem a pénz az érték, hanem az idő!

A két mellékkép is igen-igen jól van megválasztva, s szeretném, ha azok is méltóak lennének a helyükhöz. – A művész számára a terminus olyan, mint kivégzése időpontja: az erre való állandó gondolás siralomházzá teszi a műhelyét, és megbénítja az agyát s a kezét. – Tehát türelmet, türelmet, türelmet! – Nem tagadom: akadhat olyan „művész”, aki kereskedői pontossággal szállítja le a műveit, de ez az ő baja. – Szóval egyelőre és őszintén csak annyit ígérhetek, hogy elkezdek foglalkozni a témákkal, s májusban fel is teszem már a vászonra, s ha valami vis maior nem jön közbe, őszre készen is lehetek velük. – Ha ez megfelel, áttérhetünk az anyagiakra. (Még vázlatokat is kell készítenem, s magam akarom, hogy atyánk is lássa és jóváhagyja.) –

Mielőtt a költségvetést megejteném, közlöm: a muzsikáló angyalok pusztá munkadíja darabonként volt: 2000-2000,- for[nt]. A hozzávaló anyag (furnirlemez + blindráma) 200-200,- f[o]r[in]t. Az aranyháttér gravírozása – talán – 300,- f[o]r[in]t. – Festékanyag költségeit nem számoltam, nem tudom. – A Sz[en]t Bazil-oltárkép munkadíja, ha jól emlékszem 2700,- for[nt] volt. Anyagot (vásznat, blindrámat) a megrendelők adtak. – (Azt nem számítom, hogy a megrendelő a munka ideje alatt koszttal, kvártéllyal ellátott, mert ez nem volt benne az egyezségben, de szívesen invitált, s megtehettem, én meg elfogadtam, mert ott helyben egyéb megbízásoktól és alkalmatlankodástól zavartalanul, tisztán és kizárólag annak a feladatnak élhettem.) – Igen ám, de mindez még 1948-ban történt. – Azóta a „szorzószám” katasztrofálisan „megváltozott”, úgyhogy nem tartom

³¹⁴ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 87. forrás, 273–276.

lelkiismeretlenségnek, s talán részéről sem lesz akadálya, ha a főképért, vagyis a Jézus Szíve-oltárkép munkadíja címén kereken 4000,- azaz négyezer forintot –, a két mellékképért pedig darabonként 2000-2000,- for[into]t számítok. – Összesen tehát 8000,- for[int]ba kerülne a képek munkadíja (cm²-ként 20 fill[ér]). Gondolom, hogy a főkép megér annyit, mint egy jobb frakköltöny, a mellékképek pedig megérnek talán annyit, mint egy csináltatott köznapi férfiruha, egyenként. – Ezekhez a költségekhez járulna a vászon, festékanyag, blindráma, csomagolás, szállítás ára. – A vászonra, festékre előleget kérek, mondjuk 10%-ot. – Számlákkal rendezzük. – A blindramát ott Pócson lehetne megcsináltatni, egyrészt, hogy pontosan pászoljon az oltár megfelelő helyére, másrészt a szállítás körülményeit megkönnyítjük vele. – Én itthon megfestem a képeket, s fölgöngyölve viszem el Pócsra. Ott egy nap alatt fölfeszítjük mind a hármat a kész keretekre. – A képek munkadíját nem szükséges egyszerre kifizetni, hanem – főként nekem úgy volna jó, ha – a munka menetének arányában, részletekben kapnám az összegeket. Elvégre nekem munka közben is élnem kell, tehát addig, míg a három képet befejezem, szükségem van pénzre, a megélhetésre, hogy ne legyek kénytelen közben olyan más munkákat vállalni, amiért rögtön fizetnek, vagyis hogy függetleníthessem magamat egyéb megrendelésektől, s nyugodtan szentelhessem magamat egyedül a pócsi feladatoknak. – Hál' Istennek, nincs tőkém, de a művészi odaadáshoz, elmélyüléshez gondnélküliség kell. Annyit sohasem kerestem (s nem is akarok keresni), hogy hónapokig tétlenül lustálkodhassam. – Elég nekem annyi, amennyiből nagyobb gond nélkül megalkothatom a munkáimat. – Privilegium paupertatis – „Elég a napnak a maga baja, a holnap majd gondoskodik magáról!” –

A következő két ablak ráér, egyelőre a most készülőkre vagyok igen kíváncsi. De hát a színvázlat alapján te is meg tudod majd ítélni, mennyire sikerültek, vagy sem. – Az előzőek színvázlatai talán D[udás] Bertinél vannak. Azokról magad is megítélhetnéd, hogy énbennem volt-e a hiba, avagy az „ipar”-ban. Reméljük – no –, hogy meg fognak felelni ezek a legújabbak! – Szerintem azonban igen gyorsan csinálják!

Szeretném, ha soraim jó egészségben találnának. – Bizony, az egész zárda leghidegebb része az, ahol te lakozol. Éjszaki oldal is, mély is, vastag kő a fala is. Az a rész csak erősen fűtve lakható. – Nyáron viszont a legkellemesebb. – A pócsi levegőben éppen nem volna hiba, de erős hiba van a vízben. – (Hál' Istennek, én ott ezt sohasem ittam.) – A vízre igen kell vigyázni, mert salétromos. – Szódavíz színtén nem ajánlatos inni, mert a gyomorsav-termelő mirigyeket öli (!), könnyen sárgaságot okozhat. – Egyedül a bort merem ajánlani. – Meghűlésnél pedig kizárólag az ún. kalapkúrát! – Garantálom! –

Soraimra szíves véleményedet várom. Addig is, kézcsókjaim jelentvén, zárom soraimat. Jó egészséget, mihamarabb tavaszt kíván, s szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]újhely, 1953. febr[uár] 19.

alázatos híved in XP-o³¹⁵
Petrasovszky Manó

[79.]

Petrasovszky Manó Bodnár Sándornak írt, megrendelést sürgető levele³¹⁶

Sátoraljaújhely, 1953. május 9.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

Pünkösdig le voltam kötve, s amiként előre jeleztem, a pócsi képekhez nem foghattam hozzá. – Költségvetésemre töled választ nem kaptam, de nem is sürgethettem, mert ajánlkozásnak, tolakodásnak látszott volna. –

³¹⁵ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

³¹⁶ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 89. forrás, 278–279.

Pünkösöd megjött, s én – még mielőtt értesíthettek, ill. levelezhettem volna veled – már más, a megrendelő számára sürgős munkát kellett, hogy elvállaljak. – A dorogi főoltár képéről van szó. – A megrendelő: magán-személy, s a tőled kértnél – nemcsak ténylegesen, de főleg relatíve – lényegesen nagyobb összeget fizet a képért. – Illőnek tartom, hogy megkövessék: az utóbbit csak feltételesen vedd tudomásul, mert nem akarhatlak bizalmatlankodás feltételezésével megsérteni, de elvégre nem tudhattam – s most sem tudhatom –, hogy nem sokallod-e az általam tőled igényelt árakat?!

Ezzel kapcsolatban engedd meg, felvilágosításul, hozzáfűznöm: én nem pénzért (tehát nem ellenértékért), hanem pénzből (mint lehetőségből) festek. Ismerem a munkám minőségének értékét, de nem igénylem, hogy megfizessék: elég nekem, ha az általam kért összeg elegendő a megélhetésemhez arra az időtartamra, amely alatt a kép – úgy, ahogy – elkészülhet. (Így is sokat csalódom.) – Viszont egyedül én tudhatom előre, hogy milyen minőségű munkát akarok adni. –

Jelenleg a helyzet tehát a következő: restanciáim is vannak még ugyan – a dorogi képet már csinálom, de újabb munka is mutatkozik és jelentkezik. – Nehogy a pócsi képek további halasztást szenvedjenek, s engem esetleg emiatt szemrehányás érjen – ezért írok.

A pócsi képek skiccelését elkezdtem, de hogy tudjam: folytassam-e, avagy más egyéb munkámhoz fogjak, kérlek, rövid pár sorral értesíts velem kapcsolatos esetleges terveidről! Pozitív válasz esetén elkészítem a „szalonképesebb” vázlatokat (egyszínű ceruzarajzokat), amilyeneket általában szoktam csinálni, magam számára, a képeim fölnagyításához. – Ezek elegendők ahhoz, hogy a tárgy s a kompozíció tekintetében a szemlélő fogalmat alkothasson magának a végleges kivitelről. –

Végül, de rangban nem utolsóként, érdekelnek az üvegfestmények: vajon hogy sikerültek?!

Nézd el, kedves Sándorkám, alkalmatlankodásomat. Kézcsókjaimat küldve, jó egészséget kívánva, válaszodat várom s maradtam

S[átor]a[lja]újhely, 1953. V. 9.

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

[80.]

**Petrasovszky Manó levele – a festettüveg-ablakokkal,
valamint a Jézus Szent Szíve-képpel kapcsolatban³¹⁷**

Sátoraljaújhely, 1953. szeptember 23.

Forrás: NYEL II-9-a. (17. doboz, 2. mappa)

Főtisztelendő

Bodnár Sándor úrnak
gör[ög]kat[olikus] esperes, parókus
Máriapócs

+!

Kedves Sándor!

Kívánságod szerint a máriapócsi bazilika két, soron lévő ablakfestményéről, valamint a kegyoltárral szemben lévő oltár 3 d[a]r[a]b oltárképéről lefolytatott megbeszéléseink eredményét a következőkben foglalhatom össze:

³¹⁷ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 91. forrás, 282–285.

Az üvegfestményeket az előzőkéhez hasonló minőségben és méretben, az üvegfestő műipar kivitelező munkájához megfelelően alkalmas módon, az előző színvázlatokéval azonos honoráriumért, vagyis d[a]r[a]b[on]-ként 1000,- Ft, azaz egyezer forintért megtervezem. – Ezeknek elkészítését – jelenlegi bokros elfoglaltságom miatt (állandóan rengeteg a restanciám) –, éspedig: az elsőét 1953. dec[ember] végére, a másodikét pedig csak 1954. január végére ígérhetem meg. –

Az egyik üvegfestmény, melyet a kóruskarzat jobb oldalára (tehát a zárda felőli ablakra) kontemplállok, lényegében – s a 40 esztendő évforduló alkalmából méltányosan – a hajdúdorogi püspökség alapítását ábrázolná. – Itt nem mulaszthatom el püspök atyánknak általad közvetített instrukcióiért hálám kifejezését. – Számomra a „megkötések” nem bilincsek, hanem – esetleges terhük ellenére is – emelő szárnyak (csak persze megfelelően erős karizom – karizma kell hozzá). – Püspök atyánk elgondolását teljes egészében magamévá teszem. – Szabó Jenő alakján – mint a gör[ög]kat[olikus] magyar „nép” képviselőjén – kívül szeretnék, festői szempontból is, a „papság” képviselőjében egy karinges epitachelionos papot is belevenni. Kezében tartana egy könyvet, rajta a Miklósy-címer s valami felírás, mondjuk: „Miklósy István – Pásztorlevelek”. – Külön hálára kötelezne le kegyelmes atyánk, ha az általad említett „Pápai öltözetek” könyvet – visszaadás szigorú kötelessége mellett – rövid időre rendelkezésemre bocsátaná. – Sz[en]t István vértanún kívül az Úr Jézus alakjával is kiegészítve talán még jobb lenne, mint anélkül. – A pápai pileolus színét illetően volna egy észrevételem. – Lehet, hogy manapság fehér színű a használatos, viszont a Raffael[lo]-féle II. Gyula-, valamint a X. Leó-portrékon hermelinszegélyű bársonyvörös szerepel (utóbbi a firenzei Palazzo Pitti-ben). – Nekem a vörös színű inkább megfelelne – festői szempontból. – Légy szíves, alkalomadtán kérdezd meg püspök urunkat, mit szólna hozzá?! – Továbbá: megfelelő inscriptióról³¹⁸ is kellene gondoskodni! – Azon a párkánypajzson, ahol az assumptió ablakon a „Szent Év 1950” szerepel, itt, a leendő képen a püspökség jubileumi éve, vagyis „1912–1952” szerepelhetne. – Alulra, a lépcsőfok lapján pedig az alapítóbulla alapeszméjét, mottóját jellemző rövid bullacitátumra gondolok. – Ehhez is csak püspök urunk tudna segítséget nyújtani. – Persze ezek mind esetlegességek, mert elgondolásom szerint, a lépcsőfokot a drapériák valószínűleg nagyrészt el fogják takarni. – No, majd ha rajzolok, meglátom, hogyan válhatnak valóra a lehetőségek. –

A másik, föntivel szemben lévő ablakon, püspök atyánk ötleténél valami természetesebb és evidensebb témát nehéz lenne találni. – Míg az előbbi ablakon: egyházmegyénk patrónusa, utóbbin: az egyetemes egyház patrónusa, vagyis Sz[en]t József szerepelne. – Az előbbin: püspökségünk megalapításának előzményei – ezen viszont: egyetemes egyházunk alapításának, konstruálásának előzményei, mint egy előképben: a Szent Család – házépítés közben. – Olyan is az elgondolásom egyelőre: Sz[en]t József a „ház” ácsmunkáját fejezgeti be, a serdülő Jézuska már a tetőbokrétát kötögeti össze, s a Szűzanya pedig éppen hozza „munkásainak” az ebédet, a kenyeret s a korsót (ő a kegyelmek, a lelki táplálék osztogatója is). – A jelenet – kétségtelenül, de kivételesen – genre³¹⁹-szerű, de szimbolikus, tipikus voltánál fogva az egyházművészet liturgikus szándékait nem csorbítja. – Számomra ez az elgondolás meglehetősen erőpróbát jelent ugyan, mert a megkomponálásban tekintetbe kell vennem a többi ablakok keretező elemeit is, de a megoldás nehézségei annál inkább fűtik az ambíciómat. – Főírásnak szántam: „Óh, Szt. József, Isten Fiának Nevelőatyja, Katolikus Egyházunk Pártfogója, könyörögj érettünk!” – Sz[en]t József, persze, mint főalak, központi helyet foglalna el. – A Jézuska mellé valahol egy kotlóst, fészekalja csibével (a leendő „eklézsia”) szeretnék elhelyezni, „aki” már keresi az új házban a maga kuckóját („hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint a tyúk az ő csibéit” stb.). –

Ezek még felelőtlen gondolatok csak. – Érne kell még a magnak. Ilyenkor, csírázáskor, sok a vadhajtás. – Éppen ezért, kegyelmes urunk észrevételei igen-igen érdekelnének, még mielőtt a rajzolásnak nekikezdenék, nehogy hiába botorkáljam el az időt.

Sorrendben következnek az eddigi ún. Sz[en]t Anna-oltár új képeinek megfestése. – Ezeket illetően úgy témákban, mint a művészi honoráriumban szintén megegyeztünk. – A három kép tárgya – püspök atyánk bölcs döntéséből származó óhajának megfelelően is – a következő: középső, vagyis főkép: Jézus Sz[en]t Szíve.

³¹⁸ 'felirat, felírás, fejléc' (latin)

³¹⁹ 'életkép, zsáner' (francia)

– Egy háromnegyedember-alakos (tehát az ún. mellképnél nagyobb terjedelmű) Jézus-alak. – Karjait széttárja: „Jöjjetek hozzám, mindnyájan stb.” – Keblén az előírásos Sz[en]t Szív, fénykoszorútól körülveve. – A kép tónusának, színezésének harmóniájával az oltárépítmény már megadott „hangulatához” kell alkalmazkodnia; magának a kompozíciónak pedig éppen természetes egyszerűségével és következtelenségével kell előnyösen különböznie a sablonos ábrázolásoktól. –

Az oldalképek témái, jobbról-balról: Aranyszájú Sz[en]t János és Alacoque Sz[en]t Margit lennének. –

Ar[any]sz[ájú] Sz[en]t János, térdeplő mozdulatban, bal kezét keblére hajtva, jobbában tollal, a főképre föltekintve, mintegy a Sz[en]t Szívtől ihletve írni készül egy földön fekvő könyv lapjaira valamit, ami – ha lehetséges – utalás lenne a századokkal későbbi Sz[en]t Szív-ájtatosságra. – Ehhez – gondolom – Rohály³²⁰ dr. segítségét kellene igénybe venni. Neki megvan Migne,³²¹ kikereshetné A[rany]sz[ájú] Sz[en]t János műveiből azt a bizonyos megfelelő, de nagyon rövid textust. –

Alacoque Sz[en]t Margitot térdelve, a főképre tekintő arccal, széttárt karokkal, extatikus ima állapotában ábrázolnám. –

A három festmény elkészítési ideje: Jézus Sz[en]t Szívének képével – mondjuk – 1954 pünkösdjére elkészülnék, a két mellékképpel pedig 1954 őszére. – Korábbi határidőt nem ígérhetek, mert én szeretettel csinálom őket. – A szeretet pedig „türelmes”, tehát nem siet. – Számomra az „idő” értékesebb, mint a pénz. –

A képek elkészítésének árát már régebben jeleztem. – Eszerint: a főkép 4000,- Ft, azaz négyezer forintba, a mellékképek pedig egyenkint 2000-2000,- Ft, azaz kettő-kettőezer forintba kerülnek. –

A kettő üvegfestmény-terv és a három olajfestmény művészi honoráriumuma együtt összesen 10.000,- Ft, azaz tízezer forintot tesz ki. – A kifizetés módjait régebbi levelemben jeleztem. –

„Olcsóbban” – sajnos – nem csinálhatom a „capolavoro”³²²-mat! A képek: az én szellemem „ruhái”. – Díszszemlére, államfői kihallgatásra, udvari ebédre: köznapi, utcai, de még akár milyen ünneplő öltözetben sem mehet az ember. – A pócsi templom pedig: „királyi” lak (bazilika). – „Hiánytalan Adjustierung”³²³ kötelező! – Az én házi szabóm – piktor voltom – kevesebből nem tudja előállítani (kevesebbért egyáltalán nem is vállalja). – Azt mondja: neki ez a fazon saját magának is ennyibe van (nem jut a bankba belőle). – Tehát, Sándorkám, szívleld meg Dudás Berti testvérünk bölcs konklúzióját: „Semhogy azt a pénzt az ördög elkaparintsa, inkább vigye el a – Manó!”

Ne haragudj teméntelen locsogásomért! – Ritkán írok, de legalább sokat és – gyarlón. – Addig is, míg a színváltozatokkal némileg megengesztelni megkísérelnék, szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]újhely, 1953. szept[ember] 23.

alázatos híved:
Petrasovszky Manó

³²⁰ Rohály Ferenc.

³²¹ Jacques-Paul Migne (1800–1875). Legjelentősebb művei közé tartozik a 161 kötetes *Patrologia Graeca*, amelyben a görög egyházatyák műveit adta ki. 47–64. kötetei Aranyszájú Szent János műveit tartalmazzák.

³²² 'remekmű' (olasz)

³²³ 'felszerelés, beállítás' (német)

[81.]

**Bodnár Sándor megbízza Petrasovszky Manót a máriapócsi bazilika
két üveglaktervének elkészítésével és további képek festésével
Máriapócs, 1953. szeptember 30.**

71/1953.

Petrasovszky Manó festőművész
Sátoraljaújhely

Kedves Barátom!

A birtokomban levő nagybecsű soraid alapján megbízlak a bazilika két új ablakához a tervek elkészítésével és a Jézus Szíve-oltár egy fő- és két mellékképének a megfestésével.

A tiszteletdíjad 10.000, azaz tízezer forint. Kettőezer forintot okt[óber] 15-ig postázunk. Az egyházmegye alapításáról szóló képet vedd előbb munkába. A Szent József-ablakképpel kapcsolatban atyánknak új ötletei vannak, amit később közlök veled.

Kijelentem, hogy az általad közölt terminusokhoz föltétlenül ragaszkodom, és ha késedelmes találnál lenni, a késésnek megfelelő összeget a tiszteletdíjadból levonom.

Az ablakok ügyében Palkáékkal az érintkezést felvettem.

Szeretettel üdvözöl igaz hitű testvéred:

Máriapócs, 1953. szept[ember] 30-án

(P. H.)

Bodnár Sándor

[82.]

**Bodnár Sándor levele Petrasovszky Manónak
a máriapócsi kegytemplom részére készülő képekkel kapcsolatban
Máriapócs, 1953. október 14.**

71/1953.

Petrasovszky Manó festőművész úrnak
Sátoraljaújhely

Kedves Barátom!

Püspök atyánkkal végre sikerült megállapodni a második ablakfestmény témájában is. Atyánk meghagyása szerint a Szűzanya templomában illik, hogy az ő édesanyjának is méltó helyet biztosítsunk. A Jézus Szíve-kép marad úgy, ahogy megbeszéltük.

Ellenben atyánk nagyon szívére vette a Sz[ent] József- és Sz[ent] Antal-képek ügyét. Nagyon fáj neki, hogy bazilikánkban még mindig ott dísztelenkedik az oda nem való két szobor. Épülésedre atyánknak idevonatkozó levelét eredetiben csatolom. (Visszavárolag.) Nagyon kérlek, hogy atyánk levelének tartalmát szívleld meg.

Az Üvegesek K[isipari] T[ermelő] Sz[övetkezet]nek is megadtam a megbízást, de azok a mai napig nem válaszoltak. Felkértem őket, hogy közvetlenül veled lépjenek érintkezésbe.

A két régi képet püspök atyánk karácsonykor személyesen óhajtja megáldani.
Szeretettel üdvözlök igaz hitű testvéred az Úrban.

Máriapócs, 1953. október 14.

Bodnár Sándor
(P. H.)

Ui. 200 Ft-ot Fodor János útján megküldtem.

[83.]

Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak – a Szent Anna-ablakról³²⁴

Sátoraljaújhely, 1953. október 19.

Forrás: NYEL II-9-a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

A Fodor János útján küldött összeget megkaptam. Hálásan köszönöm. –

A Sz[en]t Anna-témának örülök. – Püspök atyánk elgondolását magamévá tettem, de kiegészítésül hozzá szeretnék venni még két alakot: Izaiás prófétát, amint Sz[űz] Máriára mutat, és Sz[en]t Joachimot sem szeretném kihagyni. – Ezek nem a kép közepén szerepelnének, hanem a keretdíszítésen, főképpen azért, mert már a többi ablakok is gazdagabbak lettek figurális tekintetben. – A komponálás alkalmával egyéb igényeim is lesznek, főként feliratok iránt, de ezekről majd annak idején konverzálunk. –

Az egyházmegye alapításához már csak a X. Piusz-címerre meg a Miklósy-címerre volna szükségem. No, meg egy kérdés! Szabó Jenőnek én csak kalapos képét ismerem (díszmagyarban). – Furcsállanám, ha a pápa, püspök jelenlétében befedett fejvel szerepelne. Tudni szeretném, kopasz volt-e. (Valószínűleg.) – Fotográfia kellene róla – kalap nélkül. –

Atyánk óhaját a Sz[en]t József-, Sz[en]t Antal-képeket illetően szívemre vettem, s ígérem, hogy igyekezni fogok mielőbb, de minőségcsökkenés nélkül leszállítani őket. –

Várom a két ablak megbízható, pontos méretét. –

Addig is szeretettel köszönt

Kr[isztus]ban alázatos híved:
Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1953. X. 19.

Ui. Kegyelmes urunk levelét mellékelem!

³²⁴ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 93. forrás, 289.

[84.]

**Rövid leírás a máriapócsi kegytemplom üvegablakterveiről
[hely és idő nélkül]**

„Dorogi püspökség alapítása” ablak:

Az egyh[áz]megye alapításánál X. Piusz pápa fején a pileolus csakis fehér lehet. – A középkori pápák pileolus helyett más, az egész fejet betakaró sapkát használtak, s az valóban hermelinszegélyű piros volt. – Ez azonban már sok századdal ezelőtt megszűnt. – Tehát anakronizmus volna. Glória. –

Felirat, az alapítóbulla szavai: „Christifideles graeci ritus catholici...” („A görög szertartású katolikus hívek”)

--- „Diocesim graeci ritus catholicam in Regno Hungarico instituendam docerrimus, Hajdudoroghensem...”

--- „Pius papa X.” ---

Szent Anna-ablak

„Szent Anna az ablakok eddigi díszsein belüli teret egészen betöltve félprofilban ül, az ölében [...]”³²⁵

[85.]

**Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete levele Petrasovszky Manónak két ablaküveg tárgyában:
a Hajdúdorogi Egyházmegye alapítása és a Szent Anna-üvegablak
Budapest, 1953. október 20.**

Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete

Központ: Budapest VIII., Baross u. 66–68. Tel.: 338-998, 330-706

Üvegezés

Üvegcsiszolás

Tükörkészítés

Képkerekezés

Üvegmintázás

Üveghajlítás

Ólomüvegezés

Tömegcikk-

gyártás

Ügyintéző: Palócz

Budapest, 1953. október 20.

Petrasovszky Manó festőművész tanár

Sátoraljaújhely
Esze Tamás u. 49.

A máriapócsi görögkatolikus egyházközség 1953. október 15-én kelt megrendelésében megbízta szövetkezetünket a máriapócsi kegytemplom részére két új üvegfestményű ablak előállítására.

Az egyik ablakkép tárgya: a Hajdúdorogi Egyházmegye alapítása.

A másik ablakkép tárgya: Szent Anna mint a Boldogságos Szűz Mária édesanyja.

A máriapócsi görögkatolikus egyházközség hozzánk intézett megrendelésében felhívott minket, hogy a két ablakra vonatkozó vázlatok, tervek ügyében művész úrral az érintkezést vegyük fel.

³²⁵ A lap alsó fele le van tépve.

Arra kérjük a művész urat, ha a fent közölt ablakokra a tervek, a vázlatok megvolnának, úgy azt címünkre mielőbb megküldeni szíveskedjék, hogy a munkálatokat megkezdhessek.

A terv honoráriumát, mint a múltban, a rendelő viseli, mi csak, mint régebben, az eredeti nagyságú kartonrajzokat vállaljuk, ami az árajánlatunkban benn foglaltatott. Ebben a tekintetben kérjük a művész urat, hogy Bodnár Sándor máriapócsi egyházközség esperes plébánosával az érintkezést felvenni szíveskedjék, és velük a honoráriumügyet letárgyalni.

Az ablakok mérete megegyezik [a] tavaly elkészített két ablak méretével.

Kérjük mielőbbi válaszát, és maradunk

szövetkezeti üdvözlettel
Üvegesek Kisipari Termelő Szövetkezete

[86.]

**Bodnár Sándor levele Petrasovszky Manónak – a Dudás püspök által fölvetett problémákról³²⁶
Máriapócs, 1954. április 6.**

Kedves Manó!

Püspök atyánk a napokban itt járt, és kifogásolta a Jézus Szíve-oltárkép tervedet. Szavaival élve: „Mióta egyháztörténelem van, nem történt meg, hogy egy egyházfejedelemnek jóváhagyás céljából ceruzarajzot terjesztettek volna elő. Az a kép soha sem kerülhet az oltárra mindaddig, míg Manó megfelelő színvázlatot nem küld be jóváhagyásra.”

Borzasztóan haragudott a Sz[ent] József- és a Sz[ent] Antal-képek miatt is. Nekem jött, hogy azok a ronda szobrok még mindig dísztelenítik a bazilikánkat?! Én gyermeki alázattal megígértem neki: ha a te képeid meg nem érkeznek, és el nem fődözik azokat az ízléstelen szobrokat, a szobrok lábához e feliratot helyezem: „Ezek a szobrok Petrasovszky Manó festőművész úr hanyagsága miatt rontják a bazilikánk összhangját.”

Atyánk óhaja az, hogy a felső ovális kép, mely Szűz Mária megkoronázását ábrázolja, szintén cseréltessék ki megfelelő képpel.³²⁷ Parancsolja, hogy mind a négy kép színvázlatát küldd be neki elbírálásra. A negyedik kép még alku tárgyát fogja képezni közöttünk.

Ha a nagy Jézus Szíve-képhez már hozzákezdted, beviheted magát a képet bemutatni.

Atyánk kijelentette, ha a fenti feltételeket nem teljesíted, szerződésünk érvénytelen.

Ne haragudj a kemény szavakért, én csak atyánk szavait tolmácsoltam. Ebben az ügyben csak hangszóró vagyok.

Boldog ünnepeket kívánok, és szeretettel üdvözöllek

Máriapócs, 1954. április 6.

Sándor

³²⁶ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 95. forrás, 293–294.

³²⁷ Ez nem történt meg, mai napig a barokk festmény van ott.

Petrasovszky Manó válasza a felsorolt problémákra³²⁸

1. Előre jeleztem, hogy csak ceruzarajzra van időm, hiszen én színezem, tehát kivitelezem (nem pl. Palka).
2. Azért csak ceruzarajz, mert akartam, hogy minél hamarabb menjen.
3. Eddigi munkáim színvonalát a püspök úr ismeri, s nem föltételezem róla, hogy esetleg színvonalcsökkenéssel gyanúsít.
4. Az eddigi oltárképek terveit csak előzetesen, ceruzarajzban látta, sőt a zenélő angyalok terveit nem is látta előzetesen. Mégsem lett belőle tragédia.
5. A Jézus Szíve-kép rajzát Rojkovich Pista³²⁹ szavai szerint „hosszasan nézegette, s kivitelezéséhez hozzájárult”. Tehát nyugodtan hozzáfogtam, s már javában dolgozom rajta.
6. Ezentúl majd tudom magam mihez tartani.
7. Kifogásaikat hamarabb is jelezhetted volna.

[87.]

**Bodnár Sándor tájékoztatja Petrasovszky Manót
a Jézus Szíve-kép fogadtatásáról és elhelyezéséről a kegytemplomban
Máriapócs, 1954. július 16.**

Kedves Manó!

Végre az ablakok és a Jézus Szíve-kép a helyükre kerültek. Gratulálok. Különösen a két ablakhoz. Igazán remekül sikerültek. A napokban itt járt négy művész, kettő a Szépművészeti Múzeumból, kettő pedig Debrecenből, a Déryből. Hasra vágódtak a művészeted előtt. Eddig csak a nevedet ismerték, de nem tudták, hogy ilyen kiváló művész vagy. Szavaikat használom. A Boksay-féle dolgokat iskolai dolgozatoknak minősítették. A napokban F[odor] János³³⁰ útján átutalok a részedre egy kis pénzt.

Atyánk a Jézus Szíve-képet több mint két hétig magánál tartotta, és mutogatta mindenkinek. A Jézus-arcot egy kicsit szomorkásnak, fájdalmasnak találta. Én azzal vigasztaltam, hogy a művészet mindig visszatükrözi a kor hangulatát. A két mellékalak sorsáról nem tudok semmit, mert én mielőtt láthattam volna, visszaküldték neked. A Jézus Szíve-képnél a felső ívek behajlását mélyebbre képzeltem, mint az a kereten van, s így egy kis fehér csík látszik a festetlen vászonnál mindkettőnél. Majd alkalomadtán eljössz, és lefested azokat. Továbbra is jó munkát kívánva szeretettel üdvözlök:

Máriapócs, 1954. júl[ius] 16.

Sándor

³²⁸ Keltezés és aláírás nélküli írás, a Petrasovszky Manónak küldött levél alján található. A művész az eredeti levélre írta jegyzeteit, s valószínűleg így küldte vissza.

³²⁹ Dr. Rojkovich István (Nyíregyháza, 1917 – Budapest, 1970) 1944–1957 között püspöki titkár, majd általános püspöki helynök 1957-től haláláig. A nyíregyházi parókia kanonok adminisztrátora is volt. VÉGHSEŐ 2015, 182–183.

³³⁰ Fodor János (Levelek, 1901 – Sátoraljaújhely, 1959) 1926-tól hitoktató, 1952-től egészen haláláig segédlelkész Sátoraljaújhelyben. VÉGHSEŐ 2015, 137.

[88.]

**Bodnár Sándor megrendel Petrasovszky Manótól egy festményt
Máriapócs, 1955. január 3.**

D. J. Kr!³³¹ Atya Isten ovális képe³³²

Kedves Manó!

A vázlattal késtem, mert ide vártam atyánkat. Nagyon tetszett neki. Így megbízlak, hogy ezt készítsd el. Az árra nézve szíveskedj tájékoztatni.

Boldog új évet kívánok mindnyájatoknak szeretettel:

Sándor

Máriapócs, 1955. jan[uár] 3.
(A méret jó!)

[89.]

**Biczó Tamás³³³ bemutatja Dudás Miklós püspöknek az új máriapócsi szentségház terveit
Budapest, 1955. január 22.
Forrás: GKPL I – 1 – a 389/1955**

Kegyelmes Uram!

Mellékelten küldöm a tervrajzot, szíveskedjék a tervet megtekinteni és észrevételeit megtenni. A terv a főméretek tartalmazza – inkább tárgyalási alapul szolgál a továbbiakban – részletek kialakítására és kivitelezéséhez külön rajzok fognak készülni.

A hét folyamán sikerült találkoznom Ohman [sic!] Béla³³⁴ szobrászművésszel, volt tanár kollégámmal, aki igen szívélyesen és előzékenyen konzultálta meg a tervet.

Az ő javaslata: anyag: fehér és sötétzöld márvány, tekintettel a mensa és a terítő színére, továbbá a tarka háttérre és végül főleg a kapható márványokra. Szerinte az általunk megbeszélte színű kő nagyon nehezen kapható. Adott címekeket egyébként, melyek segítségével a fellelhető márványokat Timkó főtisztelendő ural³³⁵ együtt meg fogjuk keresni. Kivitel: az oszlopfők, lábazatok és az expositorium szerinte fémből készüljenek, aranyozással, mert szerinte az ornamentika faragása megfizethetetlenül drága és hosszadalmas. A törés veszélye nagy.

A tervrajzból három példányt küldök a további tárgyalások céljára, Bognár [sic!] főtisztelendő úr is óhajt küldeni Petrasovszky mesternek megtekintésre.

Kegyelmes Uramnak és a többi Főtisztelendő uraknak ezuton is újra köszönöm a kedves és szeretetteljes vendéglátást, várom Kegyelmes uram válaszát és utasítását a további munkákra, a rajzra és a kivitelre vonatkozólag,

maradok tisztelő híve

Biczó Tamás

Budapest, 1955. január 22.

³³¹ Dicsőség Jézus Krisztusnak!

³³² Későbbi kéztől, ceruzával írva.

³³³ Építésmérnök, az 1940-es évek első felében tanult a M. Kir. József Nádor Műegyetemen, 1995-ben hunyt el.

³³⁴ Ohmann Béla (Budapest, 1890 – Budapest, 1968). A Budai Iparrajziskola tanára és kerámiaműhelyének vezetője volt 1921-től. Az Országos Magyar Iparművészeti Iskolában a díszítő szakosztály vezető tanára volt 1937-től 1946-ig. Budapesten a József nádor Műszaki Egyetem épület-szobrászati tanszékén mintázást tanított 1946-tól, 1950-ben nyugdíjazták.

³³⁵ Feltehetően dr. Timkó Mihály (Alsóregmec, 1918 – Nyíregyháza, 1997), ekkoriban Nyíregyházán teológiai tanár (1952–1960). VÉGHSEŐ 2015, 187.

[90.]
Bodnár Sándor Petrasovszky Manó
véleményét kéri az új máriapócsi szentség ház tervéről
Máriapócs, 1955. január 29.

D. J. Kr.!³³⁶

Kedves Manó!

Atyánk óhaja, hogy készíttessenek a főoltárra egy márványtabernákulumot. Kiköttem, hogy a tervet csak a te kielégítő bírálatod után fogadom el. Szíveskedjél, kérlek, észrevételeidet közölni velem. A tetőzetmegoldás atyánknak nem tetszik. Nagyon sivárnak látszik a környezethez viszonyítva.

Szeretettel ölel:
Bodnár Sándor

Máriapócs, 1955. jan[uár] 29.

[91.]
Petrasovszky Manó Bodnár Sándornak:
vélemény az új máriapócsi szentség ház tervéről
Sátoraljaújhely, 1955. február 2.
Forrás: GKPL I – 1 – a 389/1955

+!

Kedves Sándor!

A Tabernákulummal kapcsolatban készséggel közlöm észrevételeimet. –

A kompozíció igen szép, de némi hiányérzetemet nem hallgathatom el:

a talapzata a szememnek még egyszer olyan magasra kívánkozik;

a tetőzet megoldása nem rossz, sivárnak azért látszik, mert nincs rajta a Szentség. – S tekintve, hogy a Szentség nem lesz állandóan kiteve, – helyett feszületet kell oda képzelni, s akkor a kompozíció teljes. (Tudom, hogy a tabernákulumban lévő Szentség fölött nem lehet sem szobor sem kép, sem virág stb., de Feszület igen. L. a Kat. Lex. „Tabernakulum” c. szavát!)

A színezést illetően: a fehér és rózsaszínű márvány nekem szimpatikusabb lenne (a mensa úgyis állandóan le van terítve, a terítő pedig változtatható ill. váltható) – Két hideg szín (fehér és zöld) nem vonz, inkább távolít. Rózsaszínűnek képzelem (ú. n. „máj”-szín) a talapzatot és az oszloptörzseket. – Timkó M.³³⁷ jól mondja: az oszlop-lábazatok, oszlopfők és expositorium fémből (aranyozva) készüljenek. –

Egyébbe belekötni nem tudok.

A Szt. József és Szt. Antal képek iránt még egy kis türelmet kérek, már nem sokáig foglak várakoztatni.

Addig is jó egészséget kíván s szeretettel köszönt

S[átor]a[lja]ujhely, 1955. febr. 2-án

Kr. ban alázatos híved:

Petrasovszky Manó

³³⁶ Dicsőség Jézus Krisztusnak!

³³⁷ Timkó Mihály (Alsóregmec, 1918 – Nyíregyháza, 1997) ekkoriban Nyíregyházán teológiai tanár (1952–1960). VÉGHSEŐ 2015, 187.

U.i. Az expositorium – esetleg – lehetne kissé magasabb és fémlapja valamivel kisebb területű, talán a rajzon látható négyzetlapba beleférő, kör-alakú is. – Azt hiszem azonban, hogy a négyszögletes alakú mégiscsak szebb. – Nem kell megfélekedni egy fémből domborított és aranyozott tabernákulum-ajtóról sem!

[92.]

**Dudás Miklós püspök újabb szakvéleményt kér
Petrasovszky Manótól a máriapócsi szentségház tervéről³³⁸
Nyíregyháza, 1955. február 14.**

A hajdúdorogi püspöktől
389/1955. szám

Kedves Művész Úr!

Engedje meg, hogy megköszönve szíves és szerintem nagyon is jóindulatú hozzászólását bazilikánk szentségháza tervéhez, egy pár konkrét kérdésre kérhessem szíves véleményét.

1. Nekem az az érzésem, hogy nem eléggé barokk a templom barokk festéséhez. Nem volna-e szebb, ha az ajtó (mely különben fémből lesz domborítva) felül köríves volna, és ennek megfelelően képeznék ki a felső párkányt (bár nem tudom, készülhet-e márványból fölfelé ívelő párkány, és szép, helyes volna-e)?

2. Az expositorium³³⁹ részben alacsony, részben dísztelen. (Az első benyomásom az volt, hogy gyorsfőzőre hasonlít, s csak a spirituszlámpa hiányzik alóla.) Nem volna-e szebb, ha inkább megfelelő barokk vonalakkal fölfelé szűkülő kupola-, pódiumszerűség zárná le, és annak a felső lapján állana az Oltáriszentség, illetve a kereszt?

3. A színezésben egyezik véleményünk, mi is ilyet kértünk. Ha nem kapható „májszínű”, rózsaszínű kő, nem jobb-e, ha az egész fehér carrarai kőből készül, sötétzöld helyett?

A talapzat magasságát akarata ellenére csökkentette a lehető legminimálisabbra a tervező, hogy lehetőleg ne sokat takarjon a szentségház művészi, apszisbeli szép kompozíciójából.

A tervező különben építésmérnök, építőművész, aki előadótanár a főiskolán. Őhöz fordultunk, mivel a szentségház inkább az épületfélékhez tartozik.

Szeretném, ha nagyra becsült művészi véleményére támaszkodhatnék a kivitelezési rajzok végső megtárgyalásánál, ezért tisztelettel kérem szíves tanácsának közlését.

Nyíregyháza, 1955. február 14.

Főpásztori áldással
+ Miklós
püspök

³³⁸ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI-NYIRÁN 2019, 96. forrás, 295–296. A püspöki levél piszkozata és egy tisztázata megtalálható itt is: GKPL I – 1 – a 389/1955.

³³⁹ 'az oltáron a szentségimádás céljából a monstancia vagy cibórium kitételére kialakított hely' (latin)

[93.]

Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak – a kegytemplom világításával kapcsolatban³⁴⁰

Sátoraljaújhely, 1955. december 2.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

A Sz[en]t József- és Sz[en]t Antal-képek állandó munkában vannak. Rajta vagyok, hogy karácsonyra, de legalább az év folyamán készen is legyenek.

A lámpakarokhoz mellékelek egy pár kiindulási alapul szolgálható provizórikus rajzot. Inkább sematikus ötlettel akartam szolgálni. Szakszerű rajzot csak a lámpakarok kivitelezője tud készíteni, aki a megfelelő anyagban (fém, fa) tudja őket elgondolni. Azonkívül a lámpának mechanikai szerkezete is van, ehhez is csak az ért, aki foglalkozik vele. – Szerintem a fémből való karok jobban megfelelnek. Persze ez drágább multság. A szobrász meg kell mintázza őket agyagból, ki kell önteni gipszből, s azután önteni fémből stb. stb. – Fából is másképp és fémből is másképpen kell tervezni, vagyis alkalmazkodni az anyag lehetőségeihez. – A lámpabúra v. -gömb színét vagy tejüvegnek, v[agy] halvány, ún. almazöldnek képzelem. A karokat lehet szimplán, de lehetne akár duplán is venni, vagyis egy-egy töből két lámpa ágaznék ki.

Azt írtad, hogy „a világítótest a barokk díszek között lenne elrejtve”. Az „elrejtve” szót nem értem egészen. Falikaroknál nem lehet „rejtett” világításról beszélni, mert maga a kar, de a világítótest is díszül kell szolgáljon és világítson az alatta-mellette, esetleg könyvből imádkozó híveknek. De meg nincs is hova elrejtteni, pláne 21 d[a]r[a]b lámpát úgy, hogy a világítótest ne lássék. Ilyenről csak színpadi szuffitánál³⁴¹ lehetne szó, a szuffita azonban nem díszül, hanem tisztán fényforrásul szolgál. Gondoltam neoncsöves tervre is, ez azonban – úgy hiszem – tiltva van, mert régi, évszázados festményekkel díszített templomokban tapasztalták, hogy a neonfény kémiai elváltozásokat idézett elő a képeknél (ezt egy régi Természettudományi Közlönyben komoly értekezésből olvastam). –

Eszembe jut, hogy talán valami figurális megoldást is lehetne alkalmazni, de ez már túl drága dolog volna (pl. kis puttóangyalka tartana a két kezében két világító szövetneket, fáklyát, s szárnyaival a falhoz támaszkodnék, avagy lángokból kiszálló fönixmadár a csőrében a világítótesttel stb. stb.). –

Sajnálom, hogy a nyáron nem találkozhattunk. Későn és fáradtan kerültem haza, de remélem, hogy az itthoni és inkább kedvemre való munka rendbe hozza a struktúrámat. Szeretném, ha szerény rajzomnak némi hasznát vehetné.

Jó egészséget kíván, s kézcsókjaim jelentését kérve szeretettel ölel

S[átor]a[lja]újhely, 1955. december 2.

Petrasovszky Manó

³⁴⁰ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 97. forrás, 297–298.

³⁴¹ 'a színpad felett függő felső díszlet a színházban' (olasz)

[94.]

**Petrasovszky Manó válasza Hegedűs József [?] vigasztaló levelére
Sátoraljaújhely, 1957. február 6.**

+!

Kedves Józsikám!

Gyászunkban³⁴² testvéri együttérzésed mélyen megindított. Hisszük, hogy a halál: nem pogány elmúlás, hanem mennyei születésnap. Egyedül ez a hit az, ami vigasztalással, reménységgel tölt el, és vágyat kelt Sz[ent] Pál szavaival: „Desiderium habe[n]s dissolvi et esse cum Christo!”³⁴³ – Éppen elég okunk van rá, hogy megutáljuk ezt a földi életet: a jó Isten az ő látogatásával segít bennünket erre a bölcs belátásra. Átutazóban, szállodában lakunk: mindent használunk, de semmit sem vihetünk magunkkal, tehát: amiként nem érdemes senkit sem gyűlölni, mert hiszen úgyis meghal az illető, úgy túlságosan – rendetlenül – szeretni sem érdemes senkit és semmit, mert még a legforróbb szerelem, házasság is – legalább a földi értelemben – elválással, megválással végződik. „Többet ér okosan boldogtalannak, mint okatlanul boldognak lenni!” (Epiktétosz)

Ez az „okos boldogtalanság” talán átsegít ezen a gyászon is. Hisszük és reméljük, hogy édesapánk biztosan méltó lett a Krisztus ígéreteire. S hogy mi is méltók lehessünk, imádat kérve szeretettel ölel

S[átor]a[lja]újhely, 1957. II. 6.

alázatos híved in Xpo:³⁴⁴
Petrasovszky Manó

[95.]

Petrasovszky Manó levele Bodnár Sándornak – a máriapócsi ikonosztáz hátoldalának festéséről³⁴⁵

Sátoraljaújhely, 1957. május 2.

Forrás: NYEL II–9–a. (17. doboz, 2. mappa)

+!

Kedves Sándor!

Örülök, hogy az ikonosztáz hátáról a csúnya kulisszagerendák eltűntek. Helyeslem, hogy az egész hátlapot, persze, olajfestékkel bemázoltatod. – Meleg (tehát nem kékes, hanem a sárga felé hajló), középtónusú, ún. olívizöld alapot ajánlok. Sem sötét, sem túl világosat képzelek. A zöld szín általában a legkellemesebb, legmegnyugtatóbb a szem számára. Márványozva!

Ha a festő ügyes, és tud márványozni: elvben amelletttel vagyok, hogy az ikonosztáz elülről látható beosztását, konstrukcióját kellene hátul is kifejezésre juttatni, tehát (oszlopok helyett) pillérekkel, párkányokkal stb. Persze a képek helyett és helyén ún. „tükrök”, „Fielung”-ok,³⁴⁶ keretkezéssel ellátva szerepelnének. – Ezeket nem félíves felső záródással, hanem vízszintes felső keretkezéssel gondolom, legfeljebb a legtetőn lévő képek hátsó díszítése lenne íves. – A márványozás úgy lenne szép, ha minden részlet: pillér, képhát, párkány külön-külön lenne márványozva, vagyis mintha külön-külön kövekből volna összeépítve. Ilyen esetben azok a bizonyos márványfoltok, erek stb. nem folytatódnak keresztül-kasul végig az egész területen, hanem egy-egy részletnél

³⁴² A festő édesapja, id. Petrasovszky Leó elhunytára utal.

³⁴³ 'Szeretnék távozni és Krisztussal lenni!' (Fil 1,23b.)

³⁴⁴ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

³⁴⁵ Nyomtatásban megjelent: MAJCHRICSNÉ UJTELEKI–NYIRÁN 2019, 98. forrás, 299–300.

³⁴⁶ 'betét' (német)

megszakadnak, s a másik résznél más helyütt kezdődnek. Pl. egy pillér v[agy] képhát tükrének a márványozási, ún. foltkompozíciója, erezése nem permanens³⁴⁷ következik a mellette lévő részen, hanem ezen már újból másképpen kezdődik és alakul. Aki tud márványozni, az érti, miről van szó. – Persze legegyszerűbb, ha az egész ikonosztáz-hátlapot egységesen bemárványozzák, s utólag húzzák bele a konstrukció, pillérek, kazetták stb. vonalait, árnyékkal és fénnel. Ez még a legolcsóbb is. – A másik kivétel aránytalanul több munkát és szellemi feszültséget kíván, de annyival szebb is. –

Kedves Sándor! Így távolból ennyit tudok hozzászólni a dologhoz, remélem, hogy egy kis ügyességgel és tapasztalattal bíró festő sikeresen meg tudja majd oldani. Természetes dolog, hogyha nincs hozzá megfelelő olyan festő, aki ezt így el merné vállalni, akkor legegyszerűbb dolog az ikonosztáz egész hátlapját egyszínűre bemázolni: középárnyalatú olívizzra vagy ún. almazöldre – azonban mindenképpen olajfestésre gondolok.

Remélem, hogy a székes[főváros]ban való tartózkodásod hasznodra vált. Jómagamnak sem ártana valami idegfiatalító kúra.

Kézcsókjaimat mellékelve jó egészséget kíván, s további némi türelmedért esedezve szeretettel ölel

Petrasovszky Manó

S[átor]a[lja]újhely, 1957. V. 2.

[96.]

**Petrasovszky Manó válaszlevele Liki Imrének
a Nyíregyházára tervezett színes üvegablakokkal kapcsolatban
Sátoraljaújhely, 1958. január 16.**

+!

Kedves Imrém!

Köszönöm szíves soraidat. A nyíregyházi „soviniszták” nyugodjanak bele, hogy a Dorogról elnevezett egyházmegyébe tartoznak. Erről X. Sz[en]t Piusz pápa tehet, s a nyíregyháziak – és mi mindnyájan – adjanak resp[ectust], adjunk hálát az Istennek, hogy püspökségünket egy szent alapította. – Egyébként ebből az ún. sovinizmusból is származhatik jó: csináltassanak még egy ablakot, ahol az ő templomuk is szerepel a képen! Sajnos nem tudom, kicsoda a nyíregyházi templom védőszentje (titulusa) – ebből szép ablakot lehetne komponálni, pl. a kórusra. Ez persze részemről nem ajánlkozás, csak egy ötlet. Különben a máriapócsi üvegfestményen is a dorogi templom szerepel, s nem a pócsi „bazilika”. –

A következő ablakot már komponálom: N[agy] Sz[en]t Bazilt. – Szeretnék egy kis instrukciót kérni tőled, Imrém, a következő pár szóra:

1. „Ilyen N. Sz. Bazil”
(ΤΟΙΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙ ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΟΜΕΓΑΣ)
Vajon ez jól van-e így fogalmazva?
2. „Szent Liturgia”
(ΑΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ) ?
3. „Homíliák”?
4. „Regula”? (Szerzetesi szabályzat)

Az üvegfestményen ui. néhány könyv is fog szerepelni, azokra szeretném alkalmazni. – N[agy] Sz[en]t Bazil műveiből még vagy két ilyen címfeliratot kérnék.

³⁴⁷ permanens (latin): folyamatos, állandóan

Nem szeretnék túlságosan is inkommodálni³⁴⁸ vele, de nagyon leköteleznél, ha egy lapon röviden lejegyeznéd nekem a fenti macskakörmös szavakat görögül. – (Nem akarom blamálni magam az esetleg hibás feliratokkal.)

A Kövér Gyula-féle képet illetően: Kövér Gyula – jó nevű, állandóan szereplő kiállító művész volt akkor, amikor én még Pesten a művészbölcsődébe jártam (ezelőtt 31 esztendővel). Él-e még, nem tudom, de azt hiszem, már jóval felül lehet, ill. lehetne a 70-en.

Képének „értékét” nem tudhatom megállapítani, mert nem látom egyrészt – másrészt ez egy imponderabile.³⁴⁹ De:

Kövér Gyula „neve” és tehetsége ismeretében, a mai szituáció árfolyamait mérlegelve, látatlanban is azt merem mondani, hogy 2000,-, azaz kettőezer forintot lehet érte – adni; viszont kérni lehet érte (ha szakértő akarná megvenni) 6000,-, azaz hatezret.

Ez abban az esetben érvényes, ha a kép: nem giccs. Vagyis ha a festő tisztelte a feladatot, amit maga elé tűzött, és tisztelte az esetleges leendő vevőt, s azt műértőnek tételezte föl.

Kövér Gyulát olyan festőnek ismertem, akiről nem hallottam, hogy giccsket gyártott volna. – A fenti árat tisztán csak a „munkadíjra” értem, az anyag (festék stb.) no meg a ráma ára nincs benne. –

Kedves Imrém, azzal, hogy megtiszteltél: vajon van-e kész képem eladni való, igen sarokba szorítottál, mert – sajnos – nincsen. Vázlatok, tervek, elkezdett, de be nem fejezett családi portrék: műhelyforgácsok.

Jó suszter, jó szabó, becsületes kőműves nemigen ér rá, hogy saját magának is dolgozzék. Nincs, aki finanszírozza!

Egy híres, kiváló öreg szabómester (a régi pesti Váci utcában), aki állandóan grófoknak, báróknak dolgozott, állandóan rongyokban járt. Szinte kirítt a műhelyből.

Megunta ezt már az egyik „kuncsaft” mágnás, s adott az öreg mesternek 5 sage³⁵⁰ öt forintot (Ferenc Jóska-korabelit), hogy hozza rendbe, stoppolja meg stb. egy kissé a saját ruháját is.

No jó! A mester megköszönte, zsebre tette, s megígérte, hogy majd megnézi, mit lehet csinálni a saját condrajával.³⁵¹

Egy hét múlva „próbálni” jön a mágnás. Hát mit lát! Az öreg ugyanúgy vagy talán még rongyosabban ül a munkája mellett. –

– Micsoda, hát öreg, maga még mindig azokban a rongyokban van? Hát ezért adtam én magának az öt forintot?

– Bocsásson meg, méltóságod, visszaadom a pénzt, mert megnéztem a ruhámat, meghánytam-vetettem a dolgot, s megállapítottam, hogy a rendbe hozása 5 forintból nem telik ki. Ráfizetek a bótra. –

Így vagyok én is, kedves Imrém! Még mindig nem vagyok elég gazdag, hogy Petrasovszky-képekkel díszítsem a lakásomat, pedig állandóan dolgozom, de még mindig nem jutottam odáig, hogy a honorárium ne fogyjék el hamarabb, mintsem hogy a kép elkészül. Ezt Platón úgy nevezte, hogy: *θεία μανία*³⁵² – de inkább – azt hiszem – *privilegium paupertatis*.³⁵³

Remélem, hogy soraim unalmáért megbocsátasz, s megtartasz további jóindulatodban. Az új esztendőben erőt, egészséget, krisztusi békességet kívánok neked, kedves Imrém, s maradok mindenkor

S[átor]a[lja]újhely, 1958. I. 16.

alázatos híved in Xpo:
Petrasovszky Manó

³⁴⁸ 'terhelni, alkalmatlankodni' (latin)

³⁴⁹ 'kiszámíthatatlan' (olasz)

³⁵⁰ 'mond' (német)

³⁵¹ rongyos, elnyútt ruha

³⁵² 'isteni örület' (görög)

³⁵³ 'a szegénység előjoga' (latin)

[97.]

**Petrasovszky Manó levele Liki Imre részére egy Krisztus-kép keretezésével kapcsolatban
Sátoraljaújhely, 1958. szeptember 8.**

Kedves Rektor Atyám!³⁵⁴

Kegyess türelmedet ugyancsak próbára tettem. Légy elnézéssel irántam, mert egyéb – korábbi – munkáimmal is elmaradtam, s számodra a képecskét is csak közben-közben csinálhattam. Olyan is lett hát, amilyen lett, de hát – a madár sem repülhet önmaga fölé, s én sem festhetek jobbat, szebbet, mint ahogyan az adott körülmények között momentán sikerül. Ha megfelelő rámát kap, talán eltűrhető lesz a szobádban. Tárgya, amint régebben jeleztem: „Domine, doce nos orare!”³⁵⁵ (Lk 11,1–13) Egyébként a kép magából kell, hogy beszéljen!

A rámát illetően: legalább 10 cm széles lehetne. Kettőféltre gondolok. Egyik: fekete v[agy] dióbarna, belső szélén arany csíkkal. A másik: tiszta aranyszínű, és pedig sima, ún. léckeret, vagy díszesebb. Pesten a régi Károly körúton, a Király utca bejáratával szemben van egy keretező (állami) – így hallom –, ahol jutányos és jó kereteket kaphatni, de az postán nem szállít, hanem meg kell adni a pontos méretet, s oda kell menni érte.

Egy másik, maszek, szintén Pesten: Udvary Kristóf, B[uda]pest, keretező, VII. Hársfa u. 57. – keretez, és úgy tudom, postán el is küldi. – Lehetséges azonban, hogy Nyíregyházán is kapható megfelelő ráma.

Örömmre szolgálna, ha nem annyira igazságos, mint inkább irgalmas bírója lennél a képnek. Kívánom, hogy jó egészségemben és sokáig keltsen imádságra kedvet mindazokban, akik majd rápillantanak.

Szeretettel ölel

S[átor]a[lja]újhely, 1958. szept[ember] 8.

Petrasovszky Manó

[98.]

**Petrasovszky Manó levele Liki Imrének egy Krisztus-kép keretezésével kapcsolatban
Sátoraljaújhely, 1958. szeptember 21.**

+!

Kedves jó Imrém!

Elismerő soraid megnyugtattak abban az illúzióban, hogy az én képemtől silányabb „festmények” is szoktak fityegni az ún. intelligens emberek szobáiban. A képem mindenesetre jobban fog mutatni megfelelő rámában. Úszónadrágban a legjobb képű főispán sem néz ki – FŐISPÁNNAK.

Sajnos, ha Nyíregyházán nincs ráma, Újhelyben annál kevésbé, sőt Miskolcon sincs. Helyesebben: van keretező üveges, de nem tart olyan rámaanyagot, ami finomabb igényeket csak némileg is kielégíthetne. Más módját kell ejteni ennek! Mérnök öcsém néha – hivatalos ügyben – föl szokott menni Pestre, őt kérem majd meg, hogy járjon kezemre ebben a rámaügyben. Ha jól emlékszem, a kép pontos mérete: 66 × 52,5 cm. Kérlek, mérd meg te is, Imrém, s közöld velem, így van-e, mert már nem emlékszem pontosan. Nem szeretném, ha elszabott keretet kapnál, amit nem lehetne ehhez a képhez használni. Öcsém Miskolcon dolgozik, de rövidesen találkozom vele, s az eredményről értesíteni foglak.

³⁵⁴ A levél címzettje: Liki János Imre OSBM (1904–1961).

³⁵⁵ 'Uram, taníts minket imádkozni!' (latin). Ez a festmény ma a máriapócsi bazilita rendház társalkodójában van.

Kérded, kedves Imrém, lenne-e valami tartozásod. Válaszom: nincs tartozásod. Előzetesen nem alkudtunk meg árban. Te kértél képet, én adtam képet. Anyagra kértem 50,- for[int]ot, te küldtél 500,- for[int]ot. A falemez, festék stb. kitélt 100,- for[int]ból, maradt nálam 400,- for[int]. – A képecskén festettem, „gondolkodtam” cca. két hónapig („ügyesebb” festő bizonyára hamarabb tudta volna le); mellékesen egyebeken is babrálgattam, da a fő gondom a te festményed volt. – A szegény özvegy alázatos két fillérje az Úr Jézus előtt többet ért, mint a gazdagok kevélykedő aranya. Nekem is az irántam kifejezett – bár ki nem érdemlett – nagy-rabecsülésed az én igazi honoráriumom. Ha azonban téged incommodál³⁵⁶ az, hogy esetleg tartozol valamivel: nehogy velem szemben lekötelezettséget érezz, küldj, de ne a „belátásod”, hanem a – zsebed szerint, mert lapos bugyellárisal én sem tudnék gavallér lenni.

A szobádba leendő Madonna-, ill. Feszület-képre választ egyelőre nem tudok adni, mert annyira tele vagyok munkával és még restanciával, hogy azt sem tudom, melyiket kezdjem előbb. Légy, kérlek, egy kis türelemmel ez irányban!

Addig is, amíg a rámáról írhatok valamit, szeretettel ölel és marad

S[átor]a[lja]újhely, 1958. szept[ember] 21.

alázatos híved in Xpo³⁵⁷
Petrasovszky Manó

[99.]

**Petrasovszky Manó levele Liki Imrének képkeret beszerzéséről
Sátoraljaújhely, 1958. október 20.**

+!

Kedves Imrém!

Nagyon sürgettek egy megbízásomat, s ezért felelek kissé későn. Pesten megrendeltem a szükséges rámát, s várom onnan a választ, hogy mennyibe fog kerülni, s mikor lesz készen. – Öcsém jelenleg nem járogat Pestre, s ezért ott lakó húgomnak írtam, hogy a rámát rendelje meg, s közölje, mibe kerül, s mikor lesz készen.

Tudomásom szerint az effajta keretnek folyómétere cca. 50,- Ft feldolgozva, tehát az 52,5 × 66 cm ráma cca. 150,- forintba fog kerülni. Mihelyt húgomtól, Pestről, megkapom a választ, azonnal értesítelek, s megkérlek, küldd el címére a még ezután pontosan megírandó összeget, hogy a rámát kiválthassa. A ráma mindaddig húgomnál – a lakásán – marad, míg valaki alkalmilag nem megy el érte, mert egy ilyen tárgyat postán v[agy] vasúton küldeni igen kockázatos, könnyen megrongálódhatnak – a keretező ilyesmit nem vállal. Tehát vagy öcsém fogja alkalmilag elhozni Újhelybe, s majd ismét – szintén alkalmilag – juthat Nyíregyházára –, vagy pedig, ami közvetlenebb, valaki tőletek készül föl Pestre, s egyúttal húgomtól is elhozza, ill. elviszi Ny[íregy]-házára. Légy tehát, kérlek, türelemmel, míg pontosabb választ írhatok.

Ugyancsak szíves türelmedet kérem, Imrém, a Madonna-képet illetően is. Pillanatnyilag még gondolni sem tudhatok az elkezdésére, annyi a lerobotolni valóm, de ami késik, nem múlik.

Addig is kérem imáidat, s maradok tisztelettel, szeretettel

Sá[tor]a[lja]újhely, 1958. okt[óber] 20.

Petrasovszky Manó

³⁵⁶ 'kényelmetlen, zavar, terhére van, alkalmatlankodik' (latin)

³⁵⁷ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

[100.]

**A nyíregyházi Szent Miklós-templom oltára mögötti kép
Nyíregyháza, 1959. szeptember 26.**

Kedves Manó Bátyám!

Hálásan köszönöm, hogy voltál szíves a nyíregyházi oltár mögötti képpel kapcsolatban elgondolásaidat közölni. A triptychonos megoldás sajnos nem valósítható meg, mivel a két oldalablak alatt mellékoltár van elhelyezve. De mint írod is, ha a két szélső kép el is maradna, a középső önmagában is szép lenne.

A téma szerintünk is helyes: a Golgota tetszene a legjobban híveinknek is a Munkácsy-másolat után. Abban is egyetértünk, hogy a legajánlatosabb lenne vászonra festeni olajjal, ez lenne a legmaradandóbb!

Csupán a másfél esztendő terminust vettük fájdalmasan tudomásul. Mindenesetre arra kérlek, végy előjegyzésbe minket, hogyha ez az idő letelik, mi jöjjünk sorra!

Őszintén szólva, magam is szeretnék tőled hálószobám ágya fölé egy szép Mária-képet kérni, témája lehetne Mária megdicsőülése. De természetesen csakis úgy, mint másnak, jó pénzért! Ezt is vedd be legalább hároméves tervedbe!

Ismételten megköszönve kimerítő tájékoztatásodat, igaz szeretettel ölel öcséd:

Nyíregyháza, 1959. szept[ember] 26.

Rojkovich Pista

[101.]

**Rojkovich István³⁵⁸ köszönőlevele a nyíregyházi Keresztre feszítés képért
Nyíregyháza, 1965. július 20.**

+!

Kedves jó Manó Bátyám!

Örömmel vettem soraidat. Mindnyájan boldogok vagyunk, ha kicsit is jól érezted magad nálunk! Mi is nagyon köszönjük a sok kedvességet, őszinte rokoni szeretetet és együttérzést, melyben részünk volt!

Egyben örömmel közölhetem, hogy a kép teljes mértékben megnyerte a hívek tetszését, a hozzáértők (főleg papok) pedig egyenesen elragadtatással beszélnek róla.

Engedd meg, hogy ezúton is megköszönjük a lélekből fakadó művészmunkát.

A kép megvilágítása nincs még megnyugtató módon megoldva. A Fényszöv.³⁵⁹ egyik embere a fénycsöves megvilágítást ajánlja, de valaki olyasmit olvasott, hogy ez árt a képnek, nem tudom, mi igaz benne.

A zollstock³⁶⁰ is megkerült, egyik széken volt, ahol méregettünk. Mihelyt alkalom adódik, eljuttatjuk hozzád, ilyen öreg és igaz jószágtól fájó érzés lenne megválni!

³⁵⁸ Dr. Rojkovich István (Nyíregyháza, 1917 – Budapest, 1970) 1944–1957 között püspöki titkár, majd általános püspöki helynök 1957-től haláláig. A nyíregyházi parókia kanonok adminisztrátora is volt. VÉGHSEŐ 2015, 182–183. Petrasovszky ősei között Rojkovichokat is találunk, innen a rokonias megszólítás.

³⁵⁹ Budapesti Fényképész-szövetkezet.

³⁶⁰ Colstok, colostok: fából készült, összehajtható mérőszerszám.

Nagyon köszönöm, hogy az ikonosztáz tervezését is megkezdted, remélhetőleg nemsokára megtekinthetjük. Imáinkkal segítjük munkádat!

Ismételten megköszönöm sok-sok jószágot, k[edves] feleségednek kézcsókom átadását kérve, meleg rokoni szeretettel ölel:

Nyíregyháza, 1965. júl. 20.³⁶¹

[102.]

**A máriapócsi kegykép másolata elkészült, és szállítható állapotban van
Sátoraljaújhely, 1965. december 10.**

+!

Kedves Jóska Atyám!³⁶²

Azt hittem lassankint, hogy a kép talán már nem is kell neked. (Pedig ketten is „érdeklődést” árultak el irányában, de elhárítottam az üzletet, mert a kegykép sokszorosítási jogával nem rendelkezem.)

A kép szállítható állapotban van, műrost lemezre festve, tehát nem összecsavarható, nem összehajtható (cca. 60 × 75 cm méretű). Papírdekli közé, zsírpapírba pakkolva kézben vihető lesz.

A Nervus Rerum ügye a következő:

Munkadíj = 1500,- Ft, azaz egyezeröttszáz forint (a testvéremnek resp. sógornőmnek is ennyiért dolgoztam). Ehhez még hozzászámítandó a falemez ára = 21,- Ft, továbbá a csomagolás anyaga, amit még nem tudok előre.

Bármikor jössz, szeretettel várunk

Sátoraljaújhely, 1965. XII. 10.

alázatos híved in XPO:³⁶³

Petrasovszky Manó

[103.]

**Dudás Bertalan levele Mosolygó Marcellnek³⁶⁴ – Petrasovszky Manó temetésével kapcsolatban
Anarcs, 1976. október 22.**

Főtisztelendő Esperes Úr!

Kedves Marci Barátom!

Hálásan köszönöm az értesítést Manó barátunk temetési idejéről. Sajnos, fájdalomra nem mehettem el rá, mert másnap volt nálam az őszi kerületi gyűlés papok és papnék részvételével. Lévén házigazda, a 30 vendég számára elkészítendő reggeli és ebéd beszerzési gondjai engem terheltek. A temetés idején folytak az előkészítések, és senki sem helyettesíthetett. Táviratilag fejeztem ki részvéteimet Kató néninek, és jeleztem, hogy imámmal és gondolatban ott leszek őszinte együttérzéssel.

³⁶¹ Az aláírás levágva, csak a tollal írt P (vagyis: Pista) kezdőbetű töredéke látszik.

³⁶² Talán Hegedűs József Joachim bazilita szerzetes, aki ekkor bodrogkeresztúri parókus (1951–1990) volt.

³⁶³ Krisztusban. XP: Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből (khi, ró) kialakult monogram, krisztogram.

³⁶⁴ Id. Mosolygó Marcell (Révaranyos, 1928 – Nyíregyháza, 2001) 1974 és 1989 között volt sátoraljaújhelyi parókus.

Remélem, még az ősz folyamán személyesen is tolmácsolhatom együttérző részvéteimet.

Családoddal együtt szeretettel köszöntelek, és munkádra Isten bőséges áldását kérve vagyok testvéred Krisztusban:³⁶⁵

Anarcs, 1976. okt[óber] 22.

[104.]

**Petrasovszky Manóné részvétnyilvánítást köszönő levele
Sátoraljaújhely, 1976. október 25.**

Főtisztelendő

Bertalan Atya!

Manó elhunyt alkalmából küldött részvétteljes sorait igen szépen köszönöm. Utolsó látogatáskor már gondolt a szeretett Manóm közeli eltávozására, és ő a megáldást mint az elmenetelt megkönnyítő balzsamát vette.

Fájdalmai nem voltak, nem panaszkodott soha, csak az irtó testi leromlás és a nem étkezés hozta meg az elmúlás gyümölcsét. Utolsó perceiig teljes eszméletnél volt, kb. két nappal előbb figyelmeztetett, hogy már csak két-három napja van, készüljek el az elválásra.

Részvéteket még egyszer hálásan megköszönve
maradtam őszinte tisztelettel

1976. X. 25.

Petrasovszky Manóné

[105.]

**Tervek Petrasovszky Manó művészi hagyatékának ápolásával kapcsolatban
[Hely és idő nélkül]³⁶⁶**

Petrasovszky Manó festőművész egyéniségének és művészetének és alkotásainak értékelése az utókor számára. Özv. Petrasovszky Manóné arra kért meg, hogy lennék segítségére megboldogult férje emlékének méltó megőrkítésében. Elgondolása az, hogy a rendelkezésére álló anyagi tehetségéhez képest szeretné egy, az elhunyt művész alkotásait egy illusztrációkkal ellátott könyvben kiadatni.

Ezen elgondolkozva úgy vélem, hogy ezt úgy lehetne a legsikeresebben megoldani, hogy művészettel és írással foglalkozó munkatársakat arra kérnék fel, hogy külön-külön tanulmányokban ismertetnék és méltatnák a kiváló művészt, akit életében nem nagyon ismert a művészvilág roppant nagy szerénysége miatt. Ezért soha nem részesült kitüntetésekben és elismerésekben, bár sokszorosan rászolgált volna.

A témakör lehetne:

- 1.) Petrasovszky alkotásaiból áramló mély vallásosság, lelkeség;
- 2.) Petrasovszky festményeiben a keleti egyház liturgikus szelleme;
- 3.) Műveiben hogyan érvényesült[ek] a festőművészet szabályai;
- 4.) Petrasovszky és a keleti ikonográfia...

³⁶⁵ Aláírás nélkül.

³⁶⁶ Feltehetően 1978 előtt állította össze Dudás Bertalan ezt a tervezetet, mert az egyik felkérni szándékozott munkatárs, Maklár János abban az évben hunyt el.

5.) Petrasovszky egyes csoportos alkotásainak (egy-egy templom festésében megnyilvánuló művészet, összhang és kifejezőerő) méltatása. (A máriapócsi bazilika, a hercegkúti templom, a miskolci g[örög]k[atolikus] templom, a Rózsák téri templom...)

6.) A művész egyes különálló alkotásainak értékelése.

AZ ÖTLET SZERINT FELVETETT TÉMAKÖR MÓDOSÍTHATÓ ÉS BŐVÍTHETŐ.

A munkatársak lehetnének:

- 1.) Takács István festőművész, kortársa és egykori munkatársa, aki a civil ember szemével nézve megrajzolhatná emberi arcvonásait, vallásos és elmélyült lelkvilágát is.
- 2.) Id. dr. Cselényi István³⁶⁷ a liturgia oldaláról;
- 3.) Ifj. Cselényi István, dr.,³⁶⁸
- 4.) Dr. Békés Géza³⁶⁹ a történész szemével (egyháztörténész);
- 5.) Maklár István³⁷⁰ mint ikonográf;
- 6.) Nagymihályi Géza³⁷¹ műtörténelmi szempontból;
- 7.) Dr. Bubnó László³⁷² művészeti oldalról;
- 8.) Petrasovszky könyvillusztrációit külön valaki vállalná.

A névsor bővíthető, módosítható, és a munkát vállalók összeköttetésbe lépnének olyan művészekkel, akik érték- és helytálló írásukhoz szaksegítséget nyújtanának.

A kitűzött feladat megoldásához szükséges volna:

- I.
 - 1.) Petrasovszky összes alkotásainak, úgy az olajfestéseinek, mint a templomok falaira festett képeinek számbavételére;
 - 2.) A könyvillusztrációk összegyűjtésére;
 - 3.) Az összes festményekről szakfotós által készített (részben színes, részben fehér-fekete kivitelben) fényképekre;
 - 4.) A művész feljegyzéseire, hivatalos és magánlevelezésére, amely részben az özvegy tulajdonában van, részben pedig az egyes parókiák-plébániák levéltáraiból vagy magánszemélyektől szerezhetők be.
- II. Ajánlatosnak tartanám, hogy megalakuljon egy szűkebb körű szerkesztői bizottság. Ez megvitatná a problémát, és javaslatokkal szolgálna a vállalkozó munkatársaknak.
A magam részéről készséggel ajánlom fel szerény munkámat úgy a szervezés, mint a levelezés és esetleges tárgyalások lebonyolításában.

[106.]

**Dudás Bertalan tájékoztatja a művész hagyatékával kapcsolatban Petrasovszky Manó özvegyét
Anarcs, 1980. február 20.**

Kedves Kató Néni!

Tegnap Imre püspök³⁷³ atyával tárgyaltam a Kató néni is érintő tárgyról. A Manó művészetét, alkotásait megörökítendő formákról. Előadtam Kató néni elgondolását és szándékát. A püspök atya nagy megértéssel fogadta, és száz százalékgig magáévá teszi ezt az ügyet.

³⁶⁷ Cselényi István (Nyíregyháza, 1916 – Nyíregyháza, 1988) görögkatolikus pap, teológiai tanár, levéltár-igazgató. VÉGHSEŐ 2015, 176.

³⁶⁸ Cselényi István Gábor (Nyíregyháza, 1943 – Budapest, 2022) görögkatolikus pap, teológiai tanár.

³⁶⁹ Békés Géza (Varannó, 1917 – Nyíregyháza, 2007) görögkatolikus pap. VÉGHSEŐ 2015, 195.

³⁷⁰ Helyesen: Maklár János (Budapest, 1942 – Budapest, 1978) görögkatolikus pap, autodidakta ikonfestő.

³⁷¹ Nagymihályi Géza (Budapest, 1942 – Budapest, 2020) görögkatolikus pap, művészettörténész.

³⁷² Bubnó László (Viszló, 1921 – Homrogd, 1987) görögkatolikus pap. VÉGHSEŐ 2015, 193.

³⁷³ Timkó Imre: a Hajdúdorogi Egyházmegye püspöke 1945–1988 között. VÉGHSEŐ 2015, 192.

Közölte, hogy még a húsvéti ünnepek előtt szeretné felkeresni Sátoraljaújhelyben és megbeszélést tartani az ügyről. De arra kért engem, hogy addig is tolmácsoljam legőszintébb üdvözetét, és kérem meg, hogy a Manó hagyatékából az egyházmegyei múzeum feltétlenül igényt tart minden anyagára, ami művészeti értékkel bír. Különös figyelmet tulajdonít Manónak a ceruzarajzaira, ikonosztázionrajzára és egyéb vázlataira...

Közölte azt is, hogy az anyagi ellenszolgáltatásokról sem feledkezik meg, és tárgyalások alapján erről meg egyeznének. Én megemlítettem, hogy Kató néninek az elgondolása szerint az ellenszolgáltatás az volna, ha nyomtatásban sikerülne méltó emléket állítani a megboldogult művészetének. Benne van, mondta. Megkért, hogy közreműködjek az országban fellelhető alkotásainak a regisztrálásában. – Tudomására hoztam, hogy Kató néni már rendelkezik ilyen összeírással, örült neki.

Meg tetszett valamikor ígéрни azt, hogy megkapom legépelve a már összeírt művek nevét és lelőhelyét. Ez segítségemre lenne az én munkámban. Nem kellene foglalkoznom a már nyilvántartottakkal. Ha Isten segít, és időt ad rá, megígérte[m] a püspök atyának, a nyáron egy színesfotó-riporterrel megkezdem a reprodukciók gyűjtését is.

Számomra nagyon fontos lenne tudnom, hogy Manó milyen iskolában és kiknek a vezetése alatt készült a művészi pályára. Püspök atya azt állítja, hogy Manó kiváló rajzművész volt, de csak autodidakta festő. Én ezt megpróbáltam dokumentum nélkül cáfolni. De ehhez bizonyítékra volna szükségem. Így derülne ki, ő vagy én tévedek-e.

Elnézést kérek hajnali hosszú levelemért, de ezek a gondolatok 4 órakor kiugrasztottak az ágyból, hogy közölhessem.

Anarcs, 1980. február 20.

Őszinte tisztelettel³⁷⁴

Széljegyzet: Elgondolásom és tervem volt, 1980-ban megbukott, mert érdektelenül fogadták köriratomban vázolt szándékomat, kezdeményezésemet. G. András is. 1998. 12. 03.

[107.]

**Petrasovszky Manóné Füzessey Katalin levele Dudás Bertalan részére
Sátoraljaújhely, 1980. március 9.**

Kedves Bertalan Atya!

Levelére megkésve küldöm Manó által az egyházművészet terén végzett munkáiról a jegyzéket. – Késedelemért egészségi állapotom az oka, lázasan feküdtem kb. 10 napig, és ez akadályozott a háztartási könyveim alapján megcsinálni az ígért munkát.

Hevenyészve szedtem össze az adatokat, és elnézést kérek, hogy nem a megfelelő tisztelettel és ranggal ellátott címeikkel és neveikkel szerepeltetem a személyeket, de csak olyan asszonyi módon vezetett háztartási könyvbeli adatok voltak a támaszom.

Manó iskolai végzettségére vonatkozólag adataim a következők: gimnáziumi tanulmányait Eperjesen kezdte, ott érettségizett jelesen, és rutén nyelvre volt egy alapítvány, mely a legjobban tudónak (rutén nyelv) 200 korona békebeli ösztöndíj járt, ezt Manó 3 éven keresztül megkapta. Mikor átjöttek Sátoraljaújhelybe, itt megszerezte a második érettségi bizonyítványt. Ezután felment Pestre, és ott 5 éven keresztül végezte az iparművészeti főiskolát, melyről megvan az oklevele (Stein János és Helbing Ferenc aláírással), ezenkívül tanárai Udvargy Géza,

³⁷⁴ Aláírás nélkül.

Simai János és többen, melyről 5 évesek tablója is megvan többi tanáraival együtt. (Dr. Szőnyi Ottó juttatta részére mint növendék[nek] az első munkát, mely Dunaföldváron volt. Műemlékek patrónusa volt.)

Az adatokat feltüntető jegyzékkel együtt felhasználásra mellékelem, azt hiszem, sok levelem van, melyek szintén érdekes lenne, dr. Tomek Vincze piarista generális stb., de ezeket csak személyes megtekintésre alkalmas. Eredetiben csatolom a Móricz Pál sorait, de azt vissza fogom kérni, ha felhasználta, Gróh István is hasonlóan ír, mint Móricz Pál.

Már soraim végére értem, adatok, remélem, megnyugtató hatást vált ki, és megérdemli Manó, ha foglalkoznak az ő művészi tehetségével. Ki lelkiekben oly hűséges volt egyházához. –

Sátoraljaújhely, 1980. március 9.

Szívélyes üdvözlettel:
Petrasovszky Manóné
sz[ületett] Füzeses Katalin

Melléklet Petrasovszky Manó munkái a felesége jegyzetei alapján

JEGYZÉK

PETRASOVSZKY EMMÁNUEL festőművész által készített alkotások

1930. év

1.) Alsóregmecz ³⁷⁵	150, --
2.) Alsóregmecz	150, --

1931. év

1.) Isten atlétái ³⁷⁶ illusztráció	100, --
2.) Jézus mennybemenetele ³⁷⁷	200, --
3.) Sz[en]t Miklós ³⁷⁸	200, --
4.) Miskolczi gör. keleti templom freskó restaurálás ³⁷⁹	250, --
5.) Miskolczi gör. keleti templom freskó restaurálás	250, --
6.) Eger szürke nénéknél Takács Pistával közös ³⁸⁰	822,80 --
7.) Jankovich	20, --
8.) Mikóháza	20, --

³⁷⁵ Az újonnan épült görögkatolikus templom számára több képet is festett, ezt a 150 pengős árat talán a szentély kis oltárain elhelyezett képekért kaphatta.

³⁷⁶ Schmiedt (Szíves) Béla (1901–1971) könyve. A szerző római katolikus pap volt, a kommunista fordulat előtt népszerű egyházi írónak számított.

³⁷⁷ Az alsóregmeci görögkatolikus templom számára festett képről van szó.

³⁷⁸ Az alsóregmeci görögkatolikus templom számára festett képről van szó.

³⁷⁹ A Szentháromság ortodox templomot ekkoriban nyitották újra, amihez a helyreállítás is kapcsolódhatott: DOBROSSY 2002b, 99–100. A templom történetében a falképekkel nem foglalkoznak: vö. DOBROSSY 2002a. Hogy pontosan milyen jellegű helyreállítás történt, egyelőre nem ismert. A templom boltozatain található figurális festményeket Anton Kuchlmeister, az ikonosztázion képeinek bécsi festője készítette 1807-ben, a karzat fölötti boltozat délnyugati sarkában található szignója szerint (megköszönöm dr. Kárpáti Lászlónak, hogy erre felhívta a figyelmemet). Az oldalfalak márványozást utánzó festést kaptak. Petrasovszky talán az utóbbiak egy részét újíította meg.

³⁸⁰ Az egri irlalmas nővérek Szent Anna-kápolnájáról van szó. Itt Takácsot tekintik vezető mesternek: BÁN 1996, 19.

1932. év

1.) Vencsellő ³⁸¹	50, --
2.) Vencsellő	210, --

1933. év

1.) Schmi[e]dt Béla ³⁸² illusztráció	55, --
2.) Vencsellő	800, --
3.) Tótin Pál ³⁸³	30, --
4.) Pesti festés ³⁸⁴	700, --
5.) Mezőkövesdi rk. templom Takács Pistával ³⁸⁵	580, --
6.) Pápáról Sz[en]t Antal újság ³⁸⁶ címlapja	30, --

1934. év

1.) Sátoraljaújhelyi piarista ebédlő	3.500, --
2.) Füzesséry Erzsébet Sz[en]t Erzsébet kép miskolci állomás melletti templomban rk. ³⁸⁷	240, --
3.) Mihalovich ³⁸⁸	50, --
4.) Kiss Bandi ³⁸⁹	20, --

1935. év

1.) Szuhay Emil ³⁹⁰ (Szlovákia) illusztráció	128, --
2.) Ricse okl.	20, --
3.) Oltár terv	25, --
4.) Mihalovics ³⁹¹	25, --
5.) Mihalovics sírlepel	25, --
6.) Vencsellő	164, --
7.) Nagykanizsa címlapért	25, --
8.) Árkosy István ³⁹²	100, --
9.) Szt. Antal címlapért ³⁹³	50, --
10.) S[átor]a[lja]újhely feszület	40, --
11.) Vajdácaska ³⁹⁴	800, --

³⁸¹ A vencsellői Keresztelő Szent János születése görögkatolikus templom számára ezekben az években falfestési színvázlatot, majd oltár- és ikonosztázképeket festett, ezek költségei szerepelhetnek itt.

³⁸² Schmiedt (Szíves) Béla (Mérk, 1901 – Hatvan, 1971) római katolikus pap. A második világháború előtt népszerű lelki író is. *Isten atlétái* című könyve 1931-ben jelent meg, három kiadást ért meg, majd 1933-ban a *Lelket az életbe* című műve látott napvilágot. Munkásságáról röviden a *Magyar katolikus lexikonban*: <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szives.html> (letöltés: 2022.01.02.)

³⁸³ Tótin Pál (Debrecen, 1910 – Székesfehérvár, 1991) görögkatolikus pap, 1933 és 1937 között Nyíregyházán segédlelkész és hitoktató volt. VÉGHSEŐ 2015, 155.

³⁸⁴ A Rózsák téri görögkatolikus templom belső festéséről van szó.

³⁸⁵ A Szent László-példbániateplom középkori eredetű részét, a Mária-kápolnát festették ekkor. BÁN 1996, 20–21.

³⁸⁶ *Szent Antal. Hitbuzgalmi és Társadalmi Képes folyóirat*. Laptulajdonos a pápai ferences rendház. 1932 és 1945 között jelent meg. Vö. https://archiv.katolikus.hu/k_sajto/katsajto.html (letöltés: 2022.01.02.)

³⁸⁷ Ez Miskolcon az úgynevezett Selyemréti plébániateplom, amely az 1940-es években épült. 2022 nyarán nem találtam nyomát a jelenlegi templomban Petrasovszky képének.

³⁸⁸ Feltehetően dr. Mihalovich Sándor (1892–1963) görögkatolikus papról van szó, aki ekkor Nyíregyházán volt parókus (1933–1951).

³⁸⁹ Talán dr. Kiss Andor Pál (1904–1971) görögkatolikus papról van szó, aki 1929 és 1935 között volt budai szervezőlelkész, majd hittanár.

³⁹⁰ Szuchy Emil (1885–1970) görögkatolikus pap, 1927 és 1939 között Gojdic Péter Pál eperjesi püspök titkára volt. A Petrasovszky-hagyatékban van róla egy portréfotó, amely 1969-ben, Pozsonyban készült. Életrajzi adatai: <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szuchy.html> (letöltés: 2021.10.01.) és https://hu.wikipedia.org/wiki/Szuchy_Emil (letöltés: 2021.10.01.)

³⁹¹ Feltehetően dr. Mihalovich Sándor (1892–1963) görögkatolikus papról van szó, aki ekkor Nyíregyházán volt parókus (1933–1951).

³⁹² Árkosy István (1898–1964), görögkatolikus pap, ekkor nyírbátori parókus (1924–1946). Felesége Kutka Jolán, Kutka Izidor timári parókus lánya, aki rokonságban állt a Petrasovszky családdal. Életrajzi adatai: VÉGHSEŐ 2015, 130–131.

³⁹³ Ez is a pápai ferences folyóirat.

³⁹⁴ Itt a görögkatolikus templomot festette ki: GKPL I–1–a. 1779/1935.

12.) Nyírbátor fészület	40, --
13.) Füzesséry Erzsébet ³⁹⁵ J[é]zus] szíve	100, --
14.) Adács	15, -- ³⁹⁶

1936. év

1.) Petrasevich ³⁹⁷	35, --
2.) Vencsellő	15, --
3.) Debreczeni rk. nagytemplom Ungváry terve szerint Takács Pista és Petrasovszky Manó munkája <u>valódi freskó nyers vakolattal</u>	1703, --
4.) Füzesséry Erzsébet Szent Rita	100, --

1937. év

1.) Pintér, ³⁹⁸ Sz[en]t Péter és Pál	200, --
2.) Pintér, sírlepel	150, --
3.) Budapesti piaristák, Sz[en]t Pompéliusz	500, --
4.) Budapesti templom ³⁹⁹	670, --
5.) Gadna, ⁴⁰⁰ fészület	55, --
6.) Mohács	30, --
7.) Reskó, ⁴⁰¹ fészület	15, --

1938. év

1.) Penészlek, ⁴⁰² Orosz	300, --
2.) Bököny, ⁴⁰³ sírlepel	250, --
3.) Budapesti piaristák	223, --
4.) Penészlek ⁴⁰⁴	350, --
5.) Füzéri templom ⁴⁰⁵	1.428, --
6.) Kisrosvány ⁴⁰⁶	100, --
7.) Sárospatak, korpusz	25, --
8.) Felsőnyárad ⁴⁰⁷	466, --
9.) Füzesséry Erzsébet ⁴⁰⁸	90, --

³⁹⁵ Petrasovszky sógornője. 81 éves korában hunyt el: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/251247#> (letöltés: 2021.10.01.)

³⁹⁶ Heves megye. Itt a római katolikus templomban Takács István festette a keresztutat (vö. BÀN 1996, 101), talán ebben segített neki. Erről a közös munkáról – pontosabb részletezés nélkül – egyik, Nyíri Lászlónak címzett levelében is megemlékezik (vö. Dokumentumok I/27).

³⁹⁷ Itt talán Petrássevich Béla Mátyás (1869–1952) görögkatolikus papról lehet szó, aki ekkor garadnai parókus volt (1919–1952), vagy a fiáról, Miklós Boriszról (1909–2008), aki ekkor Abaujszántón volt káplán (1934–1937). VÉGHSEŐ 2015, 69, 157.

³⁹⁸ Pintér Andor (1896–1957) görögkatolikus pap. 1925 és 1936 között Vencsellőn szolgált, ahol Petrasovszkynak nagy megbízásokat adott, majd innen került át Sárospatakra, ahol haláláig szolgált. Itt szintén nagy munkát bízott a festőre. Felesége Kutka Irén volt, a tímári parókus lánya, akik rokonságban álltak a Petrasovszky családdal. Életrajzi adatai: VÉGHSEŐ 2015, 126.

³⁹⁹ Egyelőre nem világos, melyik budapesti templomról van szó.

⁴⁰⁰ Az ottani görögkatolikusok megrendelésére festhetett korpuszt.

⁴⁰¹ Talán Reskó János sárospataki görögkatolikus tanítóról lehet szó. Vö. <http://lexikon.katolikus.hu/R/Resko.html> (letöltés: 2022.01.02.)

⁴⁰² Az új görögkatolikus templom számára oltárkép.

⁴⁰³ Az ottani görögkatolikus templom számára dolgozott.

⁴⁰⁴ Az új görögkatolikus templom számára nagy oltárképet festett.

⁴⁰⁵ Római katolikus templom.

⁴⁰⁶ Az 1929-ben épült filialis görögkatolikus templom számára oltárképet festett.

⁴⁰⁷ Itt csak római katolikus templom van, nem világos, milyen feladatot kapott.

⁴⁰⁸ Petrasovszky sógornője, felesége testvére.

1939. év

1.) Pintér, Sz[en]t Teréz ⁴⁰⁹	100, --
2.) Sáy ⁴¹⁰	30, --
3.) Zemplén g[örög]k[atolikus] ⁴¹¹	150, --
4.) Schmi[e]dt Béla, címlap	40, --
5.) Gadna, 2 feszület	100, --

1940. év

1.) Máriapócsi apácák ⁴¹²	100, --
2.) Petreczkyné ⁴¹³	120, --
3.) Füzesséry Erzsébet – Madonna és J[ézus] Szíve	380, --
4.) Sáyné, ⁴¹⁴ Jézus Szíve-kép	100, --

1941. év

1.) Schmi[e]dt Béla	528, --
2.) Pintér ⁴¹⁵	200, --
3.) Belánszky	880, --
4.) Kriskó Ilona ⁴¹⁶	25, --
5.) Takács	200, --
6.) Palásthy Béláné ⁴¹⁷	20, --

1942. év

1.) Cékei ⁴¹⁸ g[örög]k[atolikus] egyháznak sírlepel	220, --
2.) Cékei g[örög]k[atolikus] egyháznak feltámadási kép	45, --
3.) Pintértől Sz[en]t Péter és Pál ⁴¹⁹	400, --
4.) S[átor]a[lja]újhelyi g[örög]k[atolikus] templom részére Sz[en]t Teréz-kép ⁴²⁰	140, --

1943. év

1.) Sáyné, Sz[en]t József (Rudabányácska) ⁴²¹	200, --
--	---------

1943., 1944., 1945., 1946., 1947., 1948., 1949. évekről nem lelek háztartásom[ban] könyvet,
és így adatokat sem tudok.

⁴⁰⁹ Ebben az évben Pintér Andor sárospataki parókus megrendelésére egy Lisieux-i Szent Teréz-képet festett a templom egykori barokk oltárába.

⁴¹⁰ Feltehetően Sályi László (Porcsalma, 1901 – Budapest, 1966), aki Rudabányácskán 1932 és 1960 között szolgált. VÉGHSEŐ 2015, 138.

⁴¹¹ A csehszlovák–magyar határon fekvő település 1938-ban, az első bécsi döntés következtében került vissza Magyarországhoz. Az itteni görögkatolikus parókiától kaphatott valamilyen megbízást, hiszen korábban ez a közösség is a Hajdúdorogi Egyházmegyéhez tartozott.

⁴¹² A Máriapócsra telepedett bazilita apácákról van szó, de a munka tárgya nem ismert.

⁴¹³ Talán Petreczky Jenő, Sátoraljaújhelyen élő királyi tanfelügyelő feleségéről van szó. Vö. *Zemplén*, 61 (1930), 68. szám, 2.

⁴¹⁴ Feltehetően Sályi László rudabányácskai parókus felesége, Sindler Panka (†1958). VÉGHSEŐ 2015, 138.

⁴¹⁵ Pintér Andor (1896–1957) sárospataki parókus.

⁴¹⁶ Feltehetően Kriskó Sándor (1891–1968) görögkatolikus pap, ekkor nyírmadai parókus (1915–1963) lánya (szül.: 1916). Vö. VÉGHSEŐ 2015, 109.

⁴¹⁷ Talán egy miskolci családról lehet szó. Dr. Palásthy Béla 1973-ban hunyt el 89 évesen. Felesége Kollonay Erzsébet volt. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/444820#> (letöltés: 2021.10.10.)

⁴¹⁸ Ma Lácacséke, itt görögkatolikus templom van.

⁴¹⁹ Pintér Andor (1896–1957) sárospataki parókus; az ottani templom nagy oltárképéről van szó.

⁴²⁰ A helyi görögkatolikus templom egykori mellékoltára.

⁴²¹ Sályi László rudabányácskai parókus felesége: Sindler Panka. VÉGHSEŐ 2015, 138.

1950. év

1.) Nyírmada ⁴²²	600, --
2.) Diósgyőr ⁴²³	900, --
3.) Balsa ⁴²⁴	630, --
4.) Diósgyőr	300, --
5.) Tállya, ⁴²⁵ stáció	1.230,--
6.) Máriapócs	800, --

1951. év

1.) Balsa ⁴²⁶	1.300, --
2.) Mezőzombor ⁴²⁷	1.600, --
3.) Baskó ⁴²⁸	700, --
4.) Sz[en]t Antal és Sz[en]t József / talán Rudabányácska	2.00, --
5.) Diósgyőr ⁴²⁹	1.200, --
6.) Sz[en]t Júdás és Sz[en]t Tádé, s[átor]a[lja]újhelyi r[ómai] k[atolikus] templom ⁴³⁰	3.500, --
7.) Miskoczi g[örög]k[atolikus] templom ⁴³¹	4.300, --
8.) Sz[en]t Rita, s[átor]a[lja]újhelyi r[ómai] k[atolikus] templom ⁴³²	300, --
9.) Tállya ⁴³³	1.200, --

1952. év

1.) Legeza ⁴³⁴	1.163, --
2.) Hegedűs–Berti ⁴³⁵	2.090, --
3.) Mád–Miskolcz	4.760, --
4.) Nyíregyháza	500, --
5.) Bodnár ⁴³⁶	1.000, --
6.) Seszták ⁴³⁷	665, --
7.) Gulovich ⁴³⁸	350, --
8.) Dudás Bertalan (rég)	600, --

⁴²² Ide egy nagy, álló formátumú Jézus Szíve-képet festett (122 × 67,5 cm), amely a bal alsó sarokban szignált, évszámmal. Ekkor Kriskó Sándor volt itt a parókus. A kép adatait Halinda Gyula jelenlegi parókusnak köszönöm.

⁴²³ Szent Teréz-kép a görögkatolikus kápolna számára.

⁴²⁴ Az itteni görögkatolikus templom számára több képet is festett (Angyal a szentsírra, Páduai Szent Antal és Szent József).

⁴²⁵ A helyi római katolikus templom számára festett stációi ma is a helyükön vannak. Ekkor sógora, Füzeséry Károly volt itt a plébános.

⁴²⁶ Az itteni görögkatolikus templom számára több képet is festett (Angyal a szentsírra, Páduai Szent Antal és Szent József).

⁴²⁷ A templom oltárképe, a Szentlélek leszállása.

⁴²⁸ Immaculata-Mária Szíve-kép a templomhajójában.

⁴²⁹ A görögkatolikus kápolna Szent Teréz-oltárképéről lehet szó.

⁴³⁰ A Szent István-plébániatemplom számára festett oltárképről van szó, amelyet 2021 őszén a plébánia épületében őriztek.

⁴³¹ A Búza téri templom festése.

⁴³² 2021 őszén a Szent István-plébániatemplomban nem találtuk meg ezt a képet.

⁴³³ A stációkért kapott munkadíj második feléről lehet szó.

⁴³⁴ Feltehetően Legeza László görögkatolikus papról van szó (Miskolc, 1925 – Budapest, 2005), aki 1949 és 1962 között Sátoraljaújhelyen volt segédlelkész. VÉGHSEŐ 2015, 201.

⁴³⁵ Hegedűs József Joákim és Dudás Bertalan bazilita atyákról van szó.

⁴³⁶ Bodnár Sándor máriapócsi parókus.

⁴³⁷ Seszták László (Vencselló, 1909 – Nyíregyháza, 1991) görögkatolikus pap, 1943 és 1960 között Nyírpilisen parókus. VÉGHSEŐ 2015, 161–162. Egyelőre nem tudjuk, milyen megbízást kapott itt Petrasovszky.

⁴³⁸ Dr. Gulovics Andor (Irota, 1909 – Kazincbarcika, 1980) görögkatolikus pap, 1943 és 1980 között Múcsonyban parókus. VÉGHSEŐ 2015, 156.

1953. év

1.) Baskó ⁴³⁹	1.000, --
2.) Máriapócs	3.000, --
3.) Nyírpilis ⁴⁴⁰	685, --
4.) Múcsony ⁴⁴¹	1.000, --
5.) Zombor ⁴⁴²	882, --
6.) Dorog ⁴⁴³	5.246, --
7.) Kriskó ⁴⁴⁴	300, --
8.) Károlyfalva ⁴⁴⁵	700, --

1954. év

1.) Máriapócs	4.000, --
2.) Balsa ⁴⁴⁶	1.300, --
3.) Mezőzombor ⁴⁴⁷	650, --
4.) Miskolcz	200, --
5.) Csobád ⁴⁴⁸	500, --
6.) Homrogd ⁴⁴⁹	500, --
7.) Szuhakálló ⁴⁵⁰	100, --

1955. év

1.) Bubnó László ⁴⁵¹	1.000, --
2.) Csobád ⁴⁵²	1.000, --
3.) Szuhakálló ⁴⁵³	9.500, --
4.) Rita ⁴⁵⁴	100, --

1956. év, 1957., 1958., 1959. évekről nem talállok háztartási könyvben adatot.

⁴³⁹ Pietà-kép a templom hajójában.

⁴⁴⁰ Seszták parókustól kapott megrendelés folytatása.

⁴⁴¹ Ide falfestéshez készíthetett vázlatokat, talán annak költsége.

⁴⁴² Mezőzombor, Jézus és Mária Szíve-képek.

⁴⁴³ Hajdúdorog, főoltárkép a görögkatolikus székesegyház számára.

⁴⁴⁴ Feltehetően Kriskó Sándor (Szepes, 1891 – Budapest, 1968) nyírmadai parókusról van szó, aki az előző évben rendelt meg tőle az ottani templom számára egy Jézus Szíve-képet.

⁴⁴⁵ Az itteni római katolikus templom számára stációképeket festett.

⁴⁴⁶ Az itteni görögkatolikus templom számára festett képei közül a Győztes Immaculatát ábrázoló festménye az északi mellékoltáron, a szignója szerint („Petrasovszky M. 1954.”) ebben az évben lett kész.

⁴⁴⁷ Folytatta a helyi görögkatolikus templom számára megkezdett munkáit.

⁴⁴⁸ Feltehetően az itteni görögkatolikus templom számára dolgozott, de egyelőre nem ismert, hogy mit.

⁴⁴⁹ Feltehetően az itteni görögkatolikus templom számára dolgozott, de egyelőre nem ismert, hogy mit.

⁴⁵⁰ Talán az itteni görögkatolikus templom falfestésének előkészítő munkái.

⁴⁵¹ Bubnó László dr. (Viszló, 1921 – Homrogd, 1987) 1946-tól Miskolcon az Apostoli Kormányzóság központi lelkésze volt 1968-ig. VÉGH-SEŐ 2015, 193. Hogy ez milyen megrendelésre vonatkozik, egyelőre nem világos.

⁴⁵² Feltehetően az itteni görögkatolikus templom számára dolgozott, de egyelőre nem ismert, hogy mit.

⁴⁵³ A templom teljes festése.

⁴⁵⁴ Szent Rita-kép.

<u>1960. év</u>	
1.) Kálló ⁴⁵⁵	4.000, --
2.) Múcsony ⁴⁵⁶	3.000, --

<u>1961. év</u>	
1.) Baskó ⁴⁵⁷	3.000, --
2.) Miskolc	100, --
3.) Madonna-kép (lulu)	1.000, --
4.) Nagykálló ⁴⁵⁸	5.064, --

<u>1962. év</u>	
1.) Nagykálló	1.400, --
2.) Budapest ⁴⁵⁹	8.000, --
3.) Jézus Szíve-kép, Füzesséry Erzsébet	1.800, --

<u>1963. év</u>	
1.) Sátorlajújhelyi g[örög]k[atolikus] templom ⁴⁶⁰	10.000, --
2.) Nyíregyháza ⁴⁶¹	3.100, --
3.) Legeza ⁴⁶²	1.500, --
4.) Szilágyi	1.200, --

<u>1964. év</u>	
1.) S[átor]a[lja]újhely ⁴⁶³	3.000, --
2.) Nyíregyháza ⁴⁶⁴	11.000, --

<u>1965. év</u>	
1.) Nyíregyháza ⁴⁶⁵	7.660, --
2.) Máriapócs ⁴⁶⁶	4.017, --

<u>1966. év</u>	
1.) Mária-kép, Füzesséry Tekla ⁴⁶⁷	1.800, --
2.) Verdes ⁴⁶⁸	4.870, --
3.) Kovács Gyula, ⁴⁶⁹ Érpatak	950, --

⁴⁵⁵ Talán Nagykálló.

⁴⁵⁶ Ekkor a Szent István- és Szent László-ablakok kartonjait készítette ide.

⁴⁵⁷ Szent Miklós-kép, jobb alsó sarokban szignált: „Petrasovszky M. 1961.”

⁴⁵⁸ Szűz Mária és a gyermek Jézus történelmi alakokkal, nagy vászonkép volt a templom hajójában.

⁴⁵⁹ A Rózsák terére festett két mellékoltár képe.

⁴⁶⁰ A nyugati fal nagy festményének költsége lehet.

⁴⁶¹ Talán az egykori piarista templomba festett Keresztút költsége, vagy az előző évi, görögkatolikus festés részköltsége.

⁴⁶² Feltehetően Legeza László görögkatolikus papról van szó (Miskolc, 1925 – Budapest, 2005), aki 1949 és 1962 között Sátorlajújhelyen volt segédlelkész. VÉGHSEŐ 2015, 201.

⁴⁶³ A nyugati fal nagy festményének részköltsége lehet.

⁴⁶⁴ Talán a görögkatolikus templomba festett Keresztre feszítés kép részköltsége.

⁴⁶⁵ Talán a görögkatolikus templomba festett Keresztre feszítés kép részköltsége.

⁴⁶⁶ A Jézus Szíve-oltár két kisebb képének költsége lehet.

⁴⁶⁷ Sógornője.

⁴⁶⁸ Id. Verdes Miklós (Hajdúdorog, 1918 – Hejőkeresztúr, 1998), Tolcsván szolgált 1948 és 1996 között. VÉGHSEŐ 2015, 188. Ő ekkor az olaszliszkaikápolna számára egy oltárképet rendelt meg Petrasovszkytól.

⁴⁶⁹ Kovács Gyula (Nyíregyháza, 1912 – Debrecen, 1987) 1960 és 1982 között Érpatakon volt parókus. VÉGHSEŐ 2015, 166. VI. Pál pápa és Athenagorasz pátriárka jeruzsálemi találkozását festette meg a templom számára.

1967. év

1.) Kovács Gyula, Érpatak	4.000, --
2.) Sírlepel	500, --

1968. év

1.) Görömböly ⁴⁷⁰	23.970, --
2.) Kovács Gyula, Érpatak	2.000, --
3.) Baskó	160, --
4.) Tressza Géza	100, --

1969. év

1.) Czurkó ⁴⁷¹	5.074, --
2.) Görömböly	1.000, --
3.) Bodrogkeresztúr	3.000, --
4.) Ujhelyi Gáborné	1.000, --
5.) Nyíregyháza	730, --

1970. év

1.) Densz Géza, ⁴⁷² S[átor]a[lja]újhely	3.000, --
2.) Curkó ⁴⁷³	500, --
3.) Hegedűs ⁴⁷⁴	1.300, --
4.) Béres ⁴⁷⁵	6.000, --
5.) Kiss Antal ⁴⁷⁶	4.500, --

1971. év

1.) Bodrogkeresztúr ⁴⁷⁷	13.000, --
2.) Bubnó László ⁴⁷⁸	200, --

1972. év

1.) Nyírturaj ⁴⁷⁹ [sic!]	8.000, --
2.) Bodrogkeresztúr	2.200, --
3.) Füzeses Tekla ⁴⁸⁰ (Angyali üdvözlét)	3.200, --
4.) Rudabányácska	400, --

⁴⁷⁰ A templom festése.

⁴⁷¹ Czurkó Sándor (Palló, 1904 – Sátorajújhely, 1986) görögkatolikus pap, Baskón 1941 és 1963, míg Filkeházán 1963 és 1976 között volt parókus. VÉGHSEŐ 2015, 148.

⁴⁷² Densz Géza egri egyházmegyes pap, 1955-től az egykori piarista templom plébánosa. 1986-ban rablójelkosságot áldozata lett.

⁴⁷³ Czurkó Sándor filkeházi parókus.

⁴⁷⁴ Hegedűs József Joákim bazilita, ekkor bodrogkeresztúri parókus.

⁴⁷⁵ Béres Miklós baskói helyettes lelkész, majd parókus 1968 és 1980 között. Két alapképet készítettek ekkor Petrasovszkyval (Istenszülő és Jézus Krisztus), mind a kettő szignált a bal alsó sarokban: „Petrasovszky Manó 1970.”

⁴⁷⁶ Kiss Antal dr. (Alsóbarcika, 1903 – Miskolc-Görömböly, 1984), 1935 és 1973 között Tiszabüdön (ma: Tiszavasvári) parókus. VÉGHSEŐ 2015, 140. Ő rendelte ezek szerint a Jézus és Mária Szíve-képeket, amelyek ma az ottani templomban vannak.

⁴⁷⁷ Minden bizonnyal a nagy méretű Szent Jozafát-képről van szó, amely ma Máriapócsra van.

⁴⁷⁸ Dr. Bubnó László (Viszló, 1921 – Homrogd, 1987) Homrogdon parókus 1968-tól egészen haláláig. VÉGHSEŐ 2015, 193. Hogy ez milyen megrendelésre vonatkozik, egyelőre nem világos.

⁴⁷⁹ Nyírturán, akkor Jézus Szíve tiszteletére szentelt kápolnába festett képet, amelyet Beregi István (1935–2022) akkori lelkész (1960–1975) rendelt meg.

⁴⁸⁰ Petrasovszky felesége testvére, sógornője.

1973. év

1.) Rudabányácska	3.600, --
2.) Verdes ⁴⁸¹	11.000, --
3.) Nyírturaj [sic!]	4.000, --
4.) Gulovich ⁴⁸²	200, --

1974. év

1.) Vereczky András ⁴⁸³	9.000, --
2.) Szarka ⁴⁸⁴	3.000, --
3.) Verdes Miklós	1.000, --
4.) Tekla-Kata, B[odrog]halmi képek ⁴⁸⁵	9.300, --

1975. év

1.) Szarka	9.400, --
------------	-----------

1976. év

1.) Takács	300, --
2.) Penészlek ⁴⁸⁶	22.400, --

1976. okt[óber] 10-én meghalt.

[106.]

Petrasovszky Manó munkái a Bazil-monostor számára 2003. október 5.⁴⁸⁷

Petrasovszky Manó által készített dolgok:

1.) Szentély kifestése	18.000 P
2.) 2 d[a]r[a]b üvegablak terve a szentélybe à 300 Ft	= 600 Ft
3.) Illusztrációk az Ékes Virágszálhoz	800 "
4.) 2 ablakterv a kegyoltár két oldalára	800 "
5. Kegyképmásolat	500 "
6.) Kettő képhez 1000 Ft előleg	1000 "
7.) Jubileumi oltár és színpad	1000 "
8.) A két képhez fa alapanyagra	400 "

⁴⁸¹ Id. Verdes Miklós tolcsvai parókus, aki ekkor a vámosújfalui kápolna számára egy Szent Illés-oltárképet rendelt tőle.

⁴⁸² Gulovics Andor műcsónyi parókus.

⁴⁸³ Görögkatolikus pap, ekkor szerencsi parókus (1971–1980). Vö. <https://www.nyirgorkat.hu/?q=pap&id=251> (letöltés: 2021.10.01.) Itt a lebesényei filia számára festett oltárkép áráról lehet szó.

⁴⁸⁴ Szarka József görögkatolikus pap, ekkor Sajószentpéteren szervezőlelkész (1972–1976). <https://www.nyirgorkat.hu/?q=pap&id=214> (letöltés: 2021.10.01.) Az itteni kápolna számára egy keresztet festett ebben az évben, és négy alapképet a következőben.

⁴⁸⁵ Bodroghalmon Engelberth György tervei szerint épült új római katolikus templom 1964 és 1966 között. LANTOS 2018, 151–154. A templom belsejéről közölt fotón, az oltár mögött két nagy olajfestmény látszik: Jézus és Mária Szíve, amelyek stílusuk alapján lehetnek Petrasovszky művei, amelyeket ezek szerint két sógornője adományozott az új templomnak. A fotó: uo. 150, 17. kép.

⁴⁸⁶ Ikonosztáz, utolsó műve.

⁴⁸⁷ Az ungvári Bazil-monostor fejlődés papírája írva.

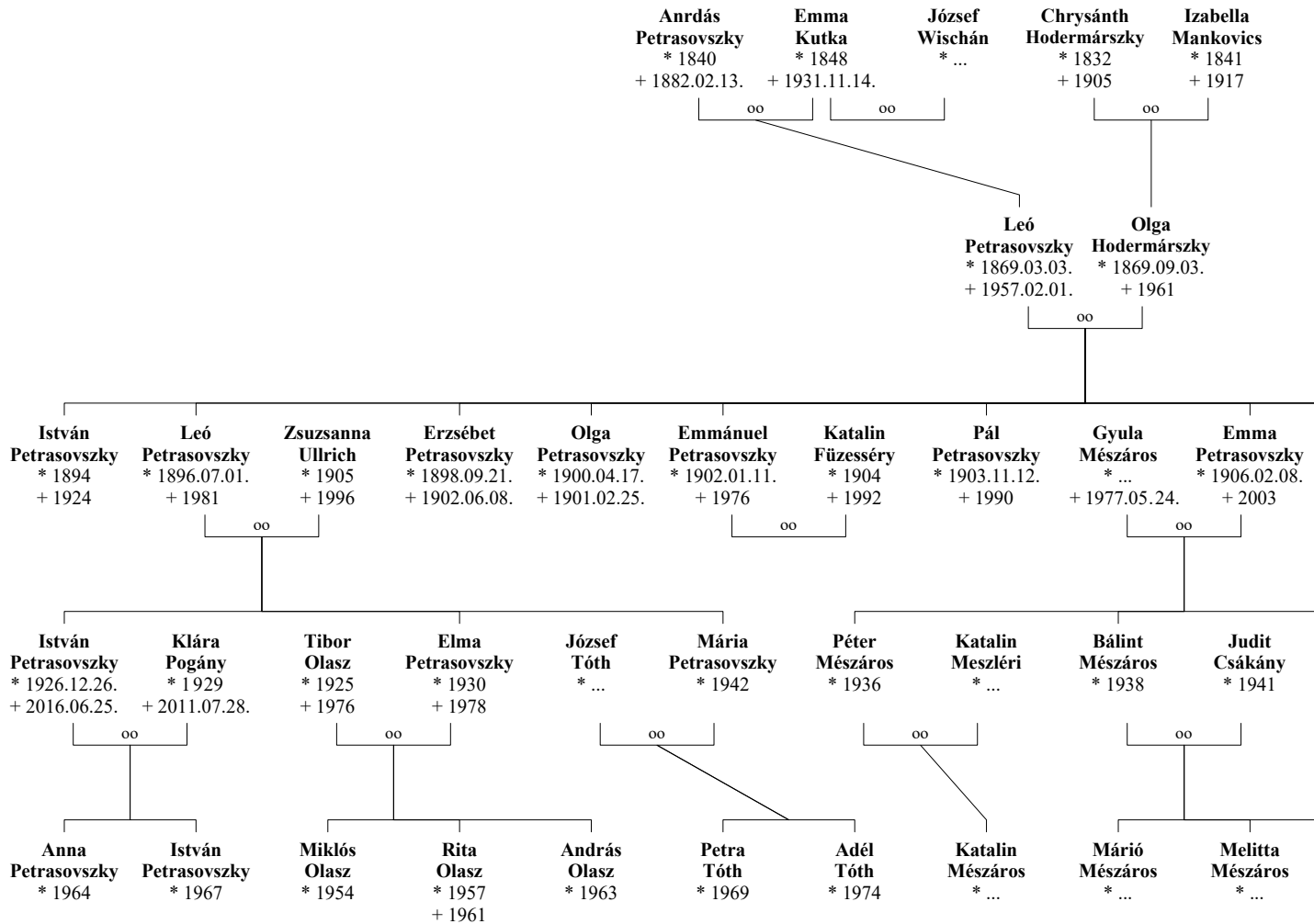
9.) A két képre a conto 948. I. 13.	1000 ”
10.) ” ” 1948. III. 2.	1.000 ”
11.) ” ” jún[ius] 12.	2.000 ”
12.) Jencsik Béla, gravírozás	300 ”
13.) Szent Bazil-képre à 2500 Ft felvéve	2.000 ”

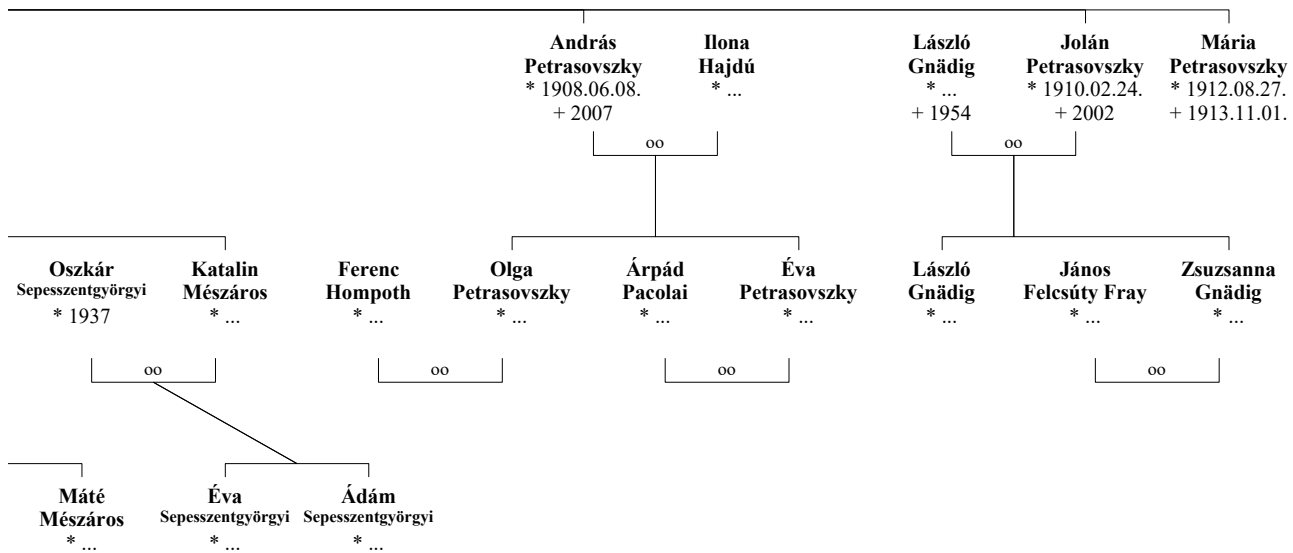
P. Dudás Bertalan tartományfőnök kimutatása!

P. D.

2003. október 5.

PETRASOVSKY-CSALÁDFA

RÖVIDÍTÉSEK

- GKPL – Görögkatolikus Püspöki Levéltár, Debrecen
MEL – Miskolci Egyházmegye Levéltára, Miskolc
MÉM MDK – Magyar Építészei Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ, Budapest
MTA BTK MI – Magyar Tudományos Akadémia, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Művészettörténeti Intézet, Budapest
NSZBRGY – Nagy Szent Bazil Rend Gyűjteménye, Máriapócs
NSZBRL – Nagy Szent Bazil Rend Levéltára, Máriapócs
NYEL – Nyíregyházi Egyházmegye Levéltára, Nyíregyháza
PMKL – Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára, Budapest
SZAGKHF – Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza

KÉZIRATOK

HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY Olga (összeáll.) 1996a, „*Emmanuel*”. *Pályamunka az 1995. évi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei XXXIV. Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázatra*, Miskolc. Kazinczy Ferenc Múzeum Adattára, Sátoraljaújhely.

HOMPOTHNÉ PETRASOVSKY Olga (összeáll.) 1996b, „*A Petrasovszky fivérek*”, *az 1995. évi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei XXXIV. Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázatra beadott anyag*, Miskolc. Kazinczy Ferenc Múzeum Adattára, Sátoraljaújhely.

BIBLIOGRÁFIA

- ABA-NOVÁK Judit–MÉRŐ Éva–ifj. SZEGEDI MOLNÁR Géza 1996, *Szegedi Molnár Géza festőművész 1906–1970*, h. n.
- AMBRÓZY Ágoston 1931, A sátoraljaújhelyi templom freskói, *Nemzeti Ujság*, 13, 144. szám, (1931. 06. 28.), 16.
- AMBRÓZY Ágoston 1933, *Szőlőbhegyek védőszentjei. Különös tekintettel a Tokaj-Hegyaljai nagy magyar borvidékre és a szentévre*, Budapest.
- BAKÓ Zsuzsanna 1999, Adatok a Székely-életmű kutatásához, in *Székely Bertalan (1835–1910) kiállítása. Kiállítási katalógus*, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 13–58.
- BÁN József 1996, *Takács István*, Mezőkövesd.
- BIZZER István 2003, *Kontuly Béla 1904–1983*, Budapest.
- BOROS Anikó Rózsa [2010], *Sátoraljaújhely, Római katolikus templom*, Sátoraljaújhely.
- BZ [BAKOS Zoltán] 2011, A pálya széléről. Gondolatok egy görögkatolikus festő művészetéről, in *A Görögkatolikus Szemle kalendárium a Krisztus Urunk születése utáni 2012-ik szökő, azaz 366 napból álló, centenárium esztendőre*, Nyíregyháza, 2011, 137–138.
- CENNERNÉ WILHELMB Gizella 1997, *A Zrínyi család ikonográfiája*, Budapest.
- DOBOS András 2020, A történeti Munkácsi Egyházmegye liturgikus hagyománya, in TERDIK 2020b, 54–60.
- DOBROSSY István 2002a, A miskolci templom építéstörténete. A templom mint a hitélet központja, in DOBROSSY István (szerk.), *A miskolci Orthodox templom és sírkertje*, Miskolc, 11–54.
- DOBROSSY István 2002b, Lelkészek és tisztségviselők az ortodox egyházközségben a XVIII. század elejétől a XX. század közepéig, in DOBROSSY István (szerk.), *A miskolci Orthodox templom és sírkertje*, Miskolc, 93–104.
- DOROGI Ferenc Miklós 2013, Takács István festőművész, freskófestő (1901–1985), *Magyar Sion*, Új folyam VII. / XLIX, 125–138.
- DUCZON Árpád (szerk.) 2008, *Európai örökségünk: a pécsi és a djakovói egyházmegye bemutatkozik*, Pécs.
- DUDÁS Bertalan 1990, „Közös örökségünk”. Németh Péter interjúja, *Szabolcs-Szatmári Szemle*, 25, 407–428.
- EGRI Mária–JÁNOSI György 2001, *Benke László élete és festészete*. (Hamza Múzeum Kiadványai 5), Szolnok.
- FÖLDVÁRI Katalin 2019, Sorsfordító bazilita szerzetesek a kommunista diktatúrában, *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 31, 190–206.
- FÖLDVÁRI Katalin 2020, A pócsi kegykép kultusza Bécsben, in TERDIK 2020b, 304–308.
- GÁL Attila 2001, *Armis et litteris. A pécsi M. Kir. Zrínyi Miklós Honvéd Gyalogsági Hadapródiskola történetéből 1898–1944*, Budapest.
- GRASSKAMP, Walter 2009, Akadémiai művészek, in HESSKY Orsolya–KÁRAI Petra–VESZPRÉMY Nóra (szerk.), *München / magyarul. Magyar művészek Münchenben 1850–1914*, Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 2009. október 1. – 2010. január 10. Budapest, 11–17.
- H. MÉSZÁROS, Magdalene 1988, Rudolf Dudinsky (1906–1985). An Artist of the Eternal Moment, *Review, Cleveland Hungarian Heritage Society*, 3, No. 1, 5–7.
- HORVÁTH Ferenc 1984, Egy vasi festőművész portréjához: Döbrentey Gábor, *Vasi Szemle*, 38, 3. szám, 382–393.

- HÖGYE István 1986, Petrasovszky Emánuel, in *Neves újhelyiek. Életrajzi lexikon. Zempléni Füzetek*, Sátoraljaújhely.
- HÖGYE István 1988, A Petrasovszky testvérek újhelyi kiállítása. *Újhelyi Krónika*, I, 1. szám, 3.
- HÖGYE István 1996, Híres család neves tagjai: Petrasovszkyak, *Helyi Krónika*, III, 6. szám, 11.
- HÖGYE István 2004, Utam a zenéhez és a képzőművészetéhez, *Széphalom*, 14, 269–277.
- IPOLYI Arnold 1886, *A magyar szent korona és a koronázási jelvények története és műleírása*, Budapest.
- JERNYEI KISS János 2020, Szigetvár, római katolikus plébániatemplom, in JERNYEI KISS János (szerk.), *Barokk freskófestészet Magyarországon II., Baranya, Somogy, Tolna és Zala megye*, Budapest, 32–47.
- KELEMBÉRY Sándor 1972, Ikonművészet Magyarországon, *Idegenforgalom*, 11, 11. szám, 24–26.
- KERNY Terézia–SMOHAY András (szerk.) 2013, *István, a szent király. Tanulmányok és kiállítási katalógus Szent István tiszteletéről halálának 975. évfordulóján*, Székesfehérvár.
- KISS Andor (szerk.) [1935], *Legszentebb imakönyv. Aranyhajó Szent János egyházatya szent és isteni liturgiája*, Budapest.
- KOLTAI András (szerk.) 2019, *Hitre, tudásra. A piaristák és a magyar művelődés. Kiállítási katalógus*, II. Budapest.
- KOMISZÁR Dénes 2018, A Bessenyey-nemzetség eredete, története a honfoglalástól a 15. század közepéig, in KÜHNER Éva (szerk.), *Nemesi és polgári füzetek*, Nyíregyháza, 7–181.
- KORHECZ PAPP Zsuzsanna 2021, *Mathias Xeravich pictor Budensis (1702–1771). Schervitz Mátyás budai festőművész*, Subotica.
- KOVÁCS János 1930, Az ötvenéves Iparművészeti Iskola, *Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola Évkönyve 1880–1930. Az intézet ötvenéves fennállása alkalmából*, Budapest, 7–27.
- KOZMA L. János 1993, A Miskolc, Diósgyőr-vasgyári görögkatolikus egyházközség története, in BACSÓKA Pál (szerk.), *A Görögkatolikus Szemle Kalendárium az 1994. esztendőre*, Nyíregyháza, 67–74.
- KÖPECZI Béla 2000, A nemzetiségek a Rákóczi-szabadságharcban, *Történelmi Szemle*, 42, 189–201.
- KRAJNYÁK Gábor 1926, Szent István donatiojának görög egyházi vonatkozásai, *Századok*, 60, 498–507.
- LANTOS Edit 2018, Logikai készlet. Új építésű római katolikus templomok (1960–1970), *Ars Hungarica*, 44, 135–164.
- LEGEZA László 2011, *A budai Szent Flórián-templom*, Budapest.
- LOVAG Zsuzsa 2002, *A magyar koronázási palást kutatástörténete*, in BARDOLY István (szerk.), *A magyar királyok koronázó palástja*, Budapest, 9–20.
- MAJCHRICSNÉ UJTELEKI Zsuzsanna–NYIRÁN János (szerk.) 2019, „Mindnyájunk közös kincse”. *Források a máriapócsi kegytemplom és a bazilita rend történetéhez a 20. század első feléből*, Debrecen.
- MAKAY Lajos 1910, *A Budapesti Középponti Oltáregyesület félszázados története. 1859. november 6. – 1909. november 6.*, Budapest.
- MALETICSNÉ DR. RIBA Magdolna 1999, *Gy. Riba János élete és festészete* (Hamza Múzeum Kiadványai 2), Jászberény.
- MATITS Ferenc 2010, Egy művészbárság emlékezete. Halmy Elemér és Petrasovszky Leó pályája, *Széphalom*, 20, 285–292.
- MATITS Ferenc–OLBERT Mariann 2010, Petrasovszky Leó és Emmánuel festőművészek munkássága, *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 49, 365–378.
- MELLES Emil 1937, *Görögkatolikus szertartástan iskolai és magánhasználatra*. Átdolgozták SZÁNTAY-SZÉMÁN István dr. és KOZMA János. Negyedik, teljesen átdolgozott és bővített kiadás, Budapest.
- MESTER Éva 2009, *A századforduló építészeti üvegeinek jellemző károsodásai a Kárpát-medencében. Konzerválási és restaurálási problémák. A helyreállítás elméleti és gyakorlati kérdései*. Iparművészet-elméleti DLA-értekezés, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest.
- MIHÁLYFI Ákos 1918, *A nyilvános istentisztelet. Egyetemi előadások a lelkipásztorkodástan köréből*, Budapest.

- MILLISITS Máté 2013, Az Újlipótvárosi Árpád-házi Szent Margit-plébánia, in BEKE Margit (szerk.), *A katolikus Budapest II.*, Budapest, 804–808.
- MÜLLER Károly 1942, *A Jézus Szíve tisztelet története*, Budapest.
- NAÁR János 2005a, Adalékok az Egyházközség történetéhez I, *Hercegekúti Hírek*, 6, 5. szám, 9–12.
- NAÁR János 2005b, Adalékok az Egyházközség történetéhez II, *Hercegekúti Hírek*, 6, 6. szám, 9–12.
- NAÁR János 2005c, Adalékok az Egyházközség történetéhez III, *Hercegekúti Hírek*, 6, 7. szám, 9–12.
- NAÁR János 2006, Adalékok az Egyházközség történetéhez IV, *Hercegekúti Hírek*, 7, 1. szám, [9–11].
- NAÁR János (összeáll.) 2013, *Hercegekút*, Sátoraljaújhely.
- NYIRÁN János–MAJCHRICSNÉ UJTELEKI Zsuzsanna 2017, *Források a nyíregyházi Szent Miklós görög-katolikus székesegyház történetéhez*, Nyíregyháza.
- OLBERT Mariann 2007, Petrasovszky Emmánuel (1902–1976), *Miskolci Keresztény Szemle, a KÉSZ ökömenikus kulturális folyóirata*, 3, 2. szám, 62–80.
- OLBERT Mariann 2010, Petrasovszky Manó (Emmánuel) élete és munkássága, *Athanasiana*, 32, 55–70.
- P. SZÜCS Julianna 1974, A Központi Egyházművészeti Hivatal szerepe a kor magyar egyházművészetében 1930–1940, *Ars Hungarica*, 2, 159–190.
- P. SZÜCS Julianna 1987, *A római iskola*, Budapest.
- P. SZÜCS Julianna 1989a, A városmajori templom építéstörténete és kora, in P. SZÜCS Julianna, *Az idézőjel csapdája. Tanulmányok a két háború közötti hivatalos művészetről*, Budapest, 101–158.
- P. SZÜCS Julianna 1989b, Közösség hiánya – Álközösség csapdája, Pályaképvázlat Aba-Novák Vilmosról, in P. SZÜCS Julianna, *Az idézőjel csapdája. Tanulmányok a két háború közötti hivatalos művészetről*, Budapest, 159–195.
- PAPP András 2010, „Halasztani immár nem lehet.” *A Miskolc-Belvárosi (Búza tér) Görög katolikus Egyházközség megalakulása és küzdelmei*, Miskolc.
- PAPP András 2021, *Diósgyőr-Vasgyár. Miskolc legtöbbet szenvedett egyházközsége*, Miskolc.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934a, A bizánci művészet szelleme I, *Keleti Egyház*, 1, 65–69.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934b, A bizánci művészet szelleme II, *Keleti Egyház*, 1, 95–100.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934c, A bizánci művészet szelleme III, *Keleti Egyház*, 1, 154–158.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934d, A bizánci művészet szelleme IV, *Keleti Egyház*, 1, 191–195.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934e, A bizánci művészet szelleme V, *Keleti Egyház*, 1, 227–232.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1934f, A bizánci művészet szelleme [VI–]VII, *Keleti Egyház*, 1, 258–263.
- PETRASOVSZKY Emmánuel 1935, A bizánci Athénban, *Keleti Egyház*, 2, 236–241.
- PETRASOVSZKY Emánuel 1936, Orosz-bizánci egyházművészet, *Keleti Egyház*, 3, 258–270.
- PETRASOVSZKY Emánuel 1937a, A bizánci képírás mai szemmel I, *Keleti Egyház*, 4, 60–66.
- PETRASOVSZKY Emánuel 1937b, A bizánci képírás mai szemmel II, *Keleti Egyház*, 4, 171–178.
- PETRASOVSZKY Emánuel 1937c, Az Eucharisztia kelet művészetében, *Keleti Egyház*, 4, 241–257.
- PETRASOVSZKY Mária 2011, Láncszemek a Petrasovszky családban Sátoraljaújhelyen, *Széphalom*, 21, 497–504.
- PIRIGYI István 1987, *A magyar görögkatolikuság történetének kiemelkedő személyiségei*, in TIMKÓ Imre (szerk.), *A Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye jubileumi emlékkönyve 1912–1987*, Nyíregyháza, 193–225.
- PRZEŹDZIECKA, Maria 1965, Dzieje rodu Bogdańskich, malarzy cerkiewnych po obu stronach Karpat, *Науковий збірник музею української культури в Свиднику*, 1, 107–123.
- PUSKÁS Bernadett 2020, *Puskás László: A szent vonzásában*, Nyíregyháza.
- SISA József–PAPP Júlia–KIRÁLY Erzsébet (szerk.) 2018, *A magyar művészet a 19. században. Képzőművészet*, Budapest.
- SOÓS Imre 1985, *Az egri egyházmegyei plébániák történeti áttekintése*, Budapest.

- SZ. KÜRTI Katalin 1977, *Köztéri szobrok és épületdíszítő alkotások Debrecenben és Hajdú-Biharban*, Debrecen.
- SZ. KÜRTI Katalin 1989, Hajdúdorog, székesegyház, in ÉRI István (szerk.), *Magyar székesegyházak*, Budapest, 177–192.
- SZÁSZ László 1930, Petrasovszky Emmánuel, *Görög-katolikus Szemle*, 2, 8. szám, 6.
- SZILÁRDFY Zoltán 2003, Szűz Mária sajátos ikonográfiai típusa a barokk-rokokó művészetben: a Győztes Immaculata és Jó Pásztornő, in SZILÁRDFY Zoltán, *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*, Budapest, 20–29.
- SZÜCS György 1994, *Haranghy Jenő*, [Budapest].
- TAKÁCS József–KOVÁCS Zsolt 2000, *Bodrogkisfalud története*, Bodrogkisfalud.
- TERDIK Szilveszter 2011a, „...a mostani világnak ízlése, és a rítusnak módja szerint”. *Adatok a magyarországi görög katolikusok művészetéhez*, (Collectanea Athanasiana, I/5), Nyíregyháza.
- TERDIK Szilveszter 2011b, *Adatok a biri görögkatolikus egyházközség történetéhez*, Biri.
- TERDIK Szilveszter 2013, Szent István király tisztelete a görögkatolikus egyházban, in KERNY–SMOHAY 2013, 188–204.
- TERDIK Szilveszter 2014a, *Görögkatolikus püspöki központok Magyarországon a 18. században. Művészet és reprezentáció*, (Collectanea Athanasiana VI/1), Nyíregyháza.
- TERDIK Szilveszter 2014b, Máriapócs. Szent Mihály főangyal kegytemplom, in TERDIK–BARA 2014, 9–47.
- TERDIK Szilveszter 2014c, Ópályi, görögkatolikus templom, in TERDIK–BARA 2014, 209–219.
- TERDIK Szilveszter 2014d, Nyíregyháza, görögkatolikus társszékesegyház, in TERDIK–BARA 2014, 237–253.
- TERDIK Szilveszter 2014e, Nyírbátor, görögkatolikus templom, in TERDIK–BARA 2014, 255–265.
- TERDIK Szilveszter 2015, Újabb adatok Görömböly egykori görögkatolikus templomáról, *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, LIV, 353–367.
- TERDIK Szilveszter 2016, Petrasovszky Manó (1902–1976) görögkatolikus festőművész, *Görögkatolikus Szemlélet*, 3, 3. szám, 46–47.
- TERDIK Szilveszter 2020a, *A Munkácsi Egyházmegye festészete a 19. században*, (Collectanea Athanasiana VI/2), Nyíregyháza.
- TERDIK Szilveszter (szerk.) 2020b, *Orcád világgossága. Görögkatolikusok Magyarországon*, Debrecen.
- TERDIK Szilveszter 2020c, Nemzeti szentélyünk: Máriapócs, in TERDIK 2020b, 294–303.
- TERDIK Szilveszter 2020d, A 19–20. század művészet tendenciái és a görögkatolikusok, in TERDIK 2020b, 350–365.
- TERDIK Szilveszter–BARA Júlia 2014, „...kincseiből újat és régít hoz elő”. *Válogatás a történeti Szabolcs és Szatmár vármegye görög- és római katolikus szakrális emlékeiből – „...scoate din vistieria sa lucruri vechi și lucruri noi”. Din patrimoniul ecleslastic greco- și romano-catolic al fostelor comitate Szabolcs și Sătmar*, Nyíregyháza.
- TERDIK Szilveszter–DEMJÁN Szabolcs 2020, *Pinxit Michael Mankovits. Mankovits Mihály (Michael Mankovits) festőművész*, Miskolc.
- TÖRÖK István Izsák 2005, „Maradjunk meg mindnyájan a szeretetben!”. P. Regős Dénes bazilita emlékére, Máriapócs.
- VÉCSEY László (szerk.) 1998, *A marosvásárhelyi Magyar Királyi „Csaba királyfi” Honvéd Gyorsfegyvernemi Hadapródiskola története 1941–1945*, Tatabánya.
- VÉGHSEŐ Tamás 2012, Útjaink. Történeti visszatekintés, in VÉGHSEŐ–TERDIK 2012, 6–112.
- VÉGHSEŐ Tamás 2013, Budapesti görög katolikus paróchiák, in BEKE Margit (szerk.), *A katolikus Budapest II*, Budapest, 1167–1173.
- VÉGHSEŐ Tamás 2015, *Görögkatolikus papok történeti névtára I*, (Collectanea Athanasiana V/I/1), Nyíregyháza.

VÉGHSEŐ Tamás 2020a, Trianon-trauma: az egyházmegye veszteségei, küzdelem a fennmaradásért, in TERDIK 2020b, 404–413.

VÉGHSEŐ Tamás 2020b, A görögkatolikusok helyzete a szocializmustól a Hajdúdorogi Metropólia megalapításáig, in TERDIK 2020b, 420–435.

VÉGHSEŐ Tamás–FÖLDVÁRI Katalin–SÁRÁNDI Tamás–SUSLIK Ádám 2022, *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez. 6. kötet: 1939–1972.* (Collectanea Athanasiana II/4), Nyíregyháza.

VÉGHSEŐ Tamás–TERDIK Szilveszter 2012, „...minden utamat már előre láttad”. *Görögkatolikusok Magyarországon*, Strasbourg.

ZSIDI Vilmos (összeáll.) 2004, *Dokumentumok a Magyar Iparművészeti Egyetem történetéből 1880–1904* (A Magyar Iparművészeti Egyetem Levéltárának Kiadványa), Budapest.

MANÓ PETRASOVSKY

A Greek Catholic Painter's Life in the Twentieth Century

Emánuel (or – as he would most often sign his works – Manó) Petrasovszky was born as the fifth child into a Greek Catholic priest's family in Világ (today's Svetlice, Slovakia), part of Zemplén County at the time, on 11 January 1902. His arrival was followed by the births of five additional siblings. He completed his grammar school studies in Prešov (*Eperjes*), where his father, Leó Petrasovszky Snr, was founder and director of the Greek Catholic boys' public school. As a result of the political changes after World War I and the Peace Treaty of Trianon, impacting on family life as well, Emánuel took his secondary-school leaving (*matura*) examination already in Slovak. However, once they had to leave Czechoslovakia in 1920 and soon settled in Sátoraljaújhely, Hungary, he needed to be examined there in Hungarian, too. Drawing skilfully even as a child and consciously developing his talent as a young man, following his *matura* examination, he studied art at a tertiary level from 1922. After five years of training, he graduated from the decorative painting programme at the Hungarian Royal National School of Arts and Crafts (Kinizsi utca 31., Budapest) with top marks and honours in 1927. Originally, he was allegedly set to apply to the Hungarian College of Fine Arts, but, owing to illness, he was not able to take the entrance examination of that institution. Through his grandmother (Izabella Mankovits) on his mother's side, he was distantly related to the first official painter of the Greek Catholic Eparchy of Mukachevo (*Munkács*), Mihály Mankovits (1785–1853), as well. Of his siblings, his military-school graduate elder brother, Leó Petrasovszky Jnr (1896–1981), completed the painter training programme at the College of Fine Arts of Budapest. Before World War II, Leó Petrasovszky Jnr taught drawing classes at the Military Secondary School of Pécs and painted mainly portraits. From 1946, when, forced by politically motivated neglect, he settled with his family at his parents' place in Sátoraljaújhely, he also took part in his brother's church-painting assignments. Their younger brother, Pál Petrasovszky, was happy to make drawings and paintings, too.

In the final years of his art studies, as well as immediately after graduation – at his teachers' recommendation, Manó Petrasovszky began to work alongside his peers, mostly on church painting assignments (e.g. in the Roman Catholic churches of Szigetvár, Dunaföldvár, Tolcsva and Sátoraljaújhely). In 1930, he travelled to Italy with his painter friend, István Takács, for a long study trip. In 1931, one year after his return, he married and settled in Sátoraljaújhely. He would deliver his increasing number of assignments there or using this location as a base. In 1939, he travelled to Italy again with István Takács, this time for a shorter study trip. He produced works of art in a variety of genres (graphic book illustrations, murals, panel paintings, etc.) and in many places; the present book represents an attempt at systematically exploring his oeuvre. His relatives and his close friend, Bertalan Dudás (1909–2004) OSBM, preserved and collected a number of precious documents about his activities, providing an excellent starting point for research in combination with other archival sources. The inventory of his works is still incomplete though: Additional works by him, as well as data on his other assignments are expected to emerge.

Petrasovszky's murals speak to his outstanding drawing skills and acute sense of composition. Of his early works, the mural painted on the south wall of the nave of the Rózsák tere church in 1933, showing Blessed Giselle visiting the Byzantine nuns of Veszprémvölgy with Saint Stephen to view the preparation of the chasuble later to be converted into a coronation robe, is remarkable mostly from a historiographical point of view. Among his murals, a specimen of great significance not only in terms of its size but also of the artistic techniques employed is the cycle painted in the sanctuary of the pilgrimage church of Máriapócs (1943–1944), project-

ing the Species of the Eucharist and the roots of the Marian cult of the Greek Catholics of the Carpathian Basin reaching as far as Saint Stephen, with allusions to the history of the pilgrimage site and the Eparchy of Hajdúdorog. Representing art works of high quality in their use of colours and their composition alike, the two panel pictures depicting angels playing music over the newly created devotional altar, as well as the canvas pictures of the altar of Saint Basil (1948) were also painted by Petrasovszky. He made the drafts of the stained-glass windows of the pilgrimage church between 1946 and 1953; they were implemented by József Palka in Budapest. Of his later window designs, the best-known one is his composition from 1958 intended for the three windows of the sanctuary of the Greek Catholic church of St Nicholas of Nyíregyháza (Cathedral of the Eparchy of Nyíregyháza from 2015).

It may be established from his correspondence that he also did almost two years of military service. In 1948, due to the intensification of communist oppression, his wife, Katalin Füzesséry, was interned for over a year, without conviction. The utter uncertainty resulting from this situation weighed heavily on the couple.

After World War II, Manó Petrasovszky was given several church painting assignments, in which his brother, Leó, was also involved. In the baroque churches of Rudabányaácska and Végardó (1949–1951), they drew on the baroque-type compositions conforming to the style of the buildings. In the Búza tér church of Miskolc (Cathedral of the Eparchy of Miskolc from 2015), on the outer side of the triumphal arch, he painted a group of Hungarian saints bowing before the Theotokos, while, in the sanctuary, two scenes of the Passion and a multitude of angels evoking the Heavenly Liturgy were accommodated (1951–1952). In these compositions, the emphatic graphic patterns that would become prevalent subsequently may already be discerned, giving suggestive and even stunning expressions to the figures. Of his murals, the cycles painted for the Greek Catholic churches of Szuhakálló (1954–1955), Mezőzombor (1951–1953), Sátoraljaújhely (1965) and Görömböly (1968) are also prominent. He repeatedly worked for Roman Catholic communities as well: He has murals in Erdőbénye and Hercegekút (1955), for example; from Abaújszántó, only his fine sketches for the vault of the church survive.

Besides the murals, he also painted several monumental canvas pictures. In 1938, the Cadet School of Pécs, where his brother was an instructor, commissioned him to paint the picture 'The Charge of Miklós Zírnyi', hero of the Siege of Szigetvár (1566), after whom the school was named. The same year, he painted an icon-type representation of Our Lady of Perpetual Help for the church of Penészlek. The sanctuary of the church of Sárospatak houses his composition of the martyrdom of the patron saints, Saint Peter and Paul, Princes of the Apostles, with some baroque reminiscences (1942). The monumental *Crucifixion* made for the church of Nyíregyháza is already more evocative of the expressive force of late-Gothic images (1964–1965). In Nagykálló, he painted a canvas picture between 1960 and 1962, visualising the history of the local community as well. In it, Bazil Taraszovics, Bishop of Mukachevo, who had his seat here as well in the 17th century, Bishop György Bizánczy, who also lived in Nagykálló and began the construction of the church of Máriapócs, Prince Francis II Rákóczi, as well as a local Calvinist man who offered bees to the miraculous icon of Máriapócs also appeared before the Virgin Mary. The painting was stolen the night before 28 December 2009. Fortunately, it did not perish because, a few years later, I identified it in the conservation workshop of the Budapest Museum of Fine Arts, where the private collector who had purchased the painting in good faith had the multiply folded, badly damaged canvas picture conserved. One more of Petrasovszky's altarpieces must be highlighted: the composition depicting Saint Elijah and Elisha, painted in Vámosújfalú, for the affiliated church of Tolcsva, in 1973.

It is little known that Manó Petrasovszky also voiced his views on theory-of-art questions. At the invitation of Titular Archbishop Antal Papp, he actively participated in the work of the Ecclesiastical Art Commission of the Apostolic Administration of Miskolc in 1931. A few years later, he published several studies in the pages of the academic journal *Keleti Egyház* edited by István Szántay-Szémán. In these papers, he dealt with icons and the liturgical nature of Byzantine art, arguing that the art of the Western Church could also be renewed only through these. Thus, it may seem surprising that the pictures in his two early iconostases, in Vencsellő (today's Gávavencsellő) and Alsóregmec, hardly display any affinity with Byzantine tradition. A more perceptible

change occurred in the period following the Second Vatican Council, when he designed a complete iconostasis of four rows in 1965 (it failed to be implemented) to Nyíregyháza, as well as, subsequently, during his final years in particular, when he painted sovereign-tier icons for two iconostases in Sajószentpéter and Penészlek, though both works were left incomplete. One may have the impression that it was really then that he started moving on a road more radically departing from realist and naturalist tendencies, a shift he had described as an expectation for himself as well in his pre-war writings. He died in Sátoraljaújhely on 10 October 1976. His grave is in the town cemetery.

Translated by Dávid Veljanovszki

